IVAN MERZ
SABRANA DJELA

SVEZAK 7.

Pisma

roditeljima, prijateljima i suradnicima
1905. – 1928.

POSTULATURA ZA KANONIZACIJU BL. IVANA MERZA
FAKULTET FILOZOFIJE I RELIGIJSKIH ZNANOSTI
GLAS KONCILA

Zagreb, 2022.

IVAN MERZ

SABRANA DJELA

SVEZAK VII.

IVAN MERZ

SABRANA DJELA

SVEZAK VII.

Urednik:
Božidar Nagy, SJ

IVAN MERZ

PISMA

roditeljima, prijateljima
i suradnicima u Katoličkoj akciji
i Hrvatskom orlovskom savezu
1905. – 1928.

Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza
Fakultet filozofije i religijskih znanosti
Glas Koncila

Zagreb, 2022.

IVAN MERZ
SABRANA DJELA
SVEZAK VII.

PISMA
roditeljima, prijateljima i suradnicima
u Katoličkoj akciji i Hrvatskom orlovskom savezu
1905. – 1928.

Priredio i uredio:
Božidar Nagy, SJ

Izdavači:
POSTULATURA ZA KANONIZACIJU BL. IVANA MERZA
Zagreb, Palmotićeva 31 – www.ivanmerz.hr – e-mail: postulatura@ivanmerz.hr

FAKULTET FILOZOFIJE I RELIGIJSKIH ZNANOSTI
Zagreb, Jordanovac 110 – https://www.ffrz.unizg.hr

GLAS KONCILA
Zagreb, Kaptol 8 – www.glas-koncila.hr – e-mail: web-izlog@glas-koncila.hr

Nakladnik:
Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza
Zagreb, Palmotićeva 31

Za nakladnika:
Božidar Nagy, SJ

Lektura:
dr. Željko Poljak
Tamara Bodor, prof.

Tisak:
Denona d.o.o., Zagreb

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001140349.

ISBN 978-953-7562-08-3

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

S A D R Ž A J

Predgovor 11
Kratka biografija 17

1905.

Majci iz Prijedora 21
Majci Terezi – Banja Luka 22

1907.

Majci iz Plzena 23
Majci Terezi – Banja Luka 24

1913.

Putovanje po Jadranskoj obali 25
Roditeljima – Banja Luka.
Razglednice iz posjećenih mjesta: Sušak, Novi, Trst,
Pula, Šibenik, Split, Solin, Dubrovnik, Sarajevo 26-28

1914

Odmor u Opatiji 29
Ocu Morizu – Banja Luka 30, 31
Djedu Ignatzu Merschu – Banja Luka 31
U Vojnoj akademiji – Bečko Novo Mjesto 33
Ocu Morizu – Banja Luka 34, 35
Nikola Bilogrivić – Banja Luka 35
Dr. Ljubomir Maraković – Sarajevo 36
Ocu Morizu – Banja Luka 39
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 39
Ocu Morizu – Banja Luka 40
Dr. Stipo Pelz – Beč 41
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 41
Hans Merz – (od dr. Lj. Marakovića)
Bečko Novo Mjesto 42
Majci Terezi – Banja Luka 43

Nikola Bilogrivić – Sarajevo 45
Dr. Stjepan Pelz – Beč 46

1915.

Početak studija u Beču 47
Dr. Ljubomir Maraković – Sarajevo 48
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 48
Roditeljima – Banja Luka 49-50
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 50
Ocu Morizu – Banja Luka 51, 52
Dr. Stjepan Pelz – Osijek 53, 56
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 53
Roditeljima – Banja Luka 54-64
Anto Katović – Feldpost 36, Rusija 62

1916

U Prvom svjetskom ratu 65
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 66-68
Dr. Stjepan Pelz – Senj 67
Vojna obuka u Grazu 69
Majci Terezi – Banja Luka 69-70
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 70
Na oficirskom tečaju u Slovenskoj Bistrici 71
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 71, 73, 74, 79
Dr. Ljubomir Maraković – Sarajevo 72, 74, 78, 82
Roditeljima 74, 78, 79, 80, 81
Na Vojnoj univerzi Mürzzuschlag i Lebring 83
Roditeljima – Pečuh 83-86
Dr. Ljubomir Maraković – Sarajevo 83
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 85, 86
Na skijaškom tečaju u Seewiesenu 87
Roditeljima u Pečuh i Banja Luku 87, 88, 91, 92
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 87, 89, 92
Dr. Ljubomir Maraković - Sarajevo 90, 91

1917.

Na talijanskom bojištu Alpe – Dolomiti 93
Dr. Ljubomir Maraković - Sarajevo 95, 102, 103, 105, 107
Roditeljima – Banja Luka, Pečuh 98, 99, 102, 103, 104, 106-109

Nikola Bilogrivić – Sarajevo 98, 99, 100, 106, 108, 109
Roditeljima – Banja Luka, Pečuh 110-115, 117, 121, 122
Dr. Ljubomir Maraković - Sarajevo 110-112, 115, 116, 118
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 111, 113, 114, 116, 118-120
Heinrich Merz – Plzen, Češka 122
Roditeljima – Banja Luka, Pečuh 123-128, 130-135
Dr. Ljubomir Maraković - Sarajevo 128, 131, 136
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 129, 134, 136

1918.

Na talijanskom bojištu Alpe – Dolomiti 137
Roditeljima– Banja Luka, Pečuh 140-159
Dr. Ljubomir Maraković - Sarajevo 140, 143, 145, 149, 153-157
Nikola Bilogrivić – Sarajevo 146, 150-155, 160
Kapela bl. Ivana Merza na bivšem bojištu kraj Trenta u Italiji 161

1919.

Studij u Beču 163
Roditeljima 165, 167
Nikola Bilogrivić - Banja Luka 166, 167, 168

1920.

Studij u Beču 169
Nikola Bilogrivić - Banja Luka 170
Dr. Ljubomir Maraković-Zagreb 173
Studij u Parizu 174
Dr. Ljubomir Maraković-Zagreb 174-186
Obitelj Marošević-Zagreb 182
Uredništvu novina *Narodne politike* 183

1921.

Studij u Parizu 187
Ocu Morizu – Zagreb 189-191
Dr. Ljubomir Maraković – Zagreb 192-202
Ocu Morizu – Zagreb 202, 207
P. Miroslav Vanino, SJ – Travnik 203
Dr. Ljubomir Maraković – Zagreb 205-210

Dragan Marošević – Zagreb 211, 212
Dr. Ljubomir Maraković – Zagreb 211, 213, 214, 215-222
P. Josip Vrbanek, SJ – Zagreb 212
Dr. Matija Belić – Đakovo 214
Dragan Marošević – Zagreb 221, 223
Dr. Ljubomir Maraković – Zagreb 227-232
P. Miroslav Vanino, SJ – Travnik 228
Dr. Matija Belić – Đakovo 232
Ocu Morizu – Zagreb 235
Dr. Ljubomir Maraković – Zagreb 235
Roditeljima – Zagreb 238
Majka Tereza sinu Ivanu – Pariz 240, 242, 245
Ivan majci Terezi – Zagreb 241, 243, 246
Izjava trojice hrvatskih studenata prije odlaska u Pariz 248

1922.

Završetak studija u Parizu 249
Dr. Ljubomir Maraković – Zagreb 250, 251, 253, 255, 256
Ocu Morizu – Zagreb 251-256
Dragan Marošević – Zagreb 251, 252
P. Miroslav Vanino, SJ – Travnik 253

1923.

Zagreb – predsjednik Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza .. 257
P. Rene Hausherr, SJ – Švicarska 259
Nadbiskup Antun Bauer – Zagreb 261
Svim hrvatskim Biskupima – okružnica 262

1924.

Zagreb – profesor na Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji 267
Dr. Matija Belić – Đakovo 268, 270
Obitelj Marošević – Zagreb 271
Paula Belić-Marošević – Đakovo 271
Biografije važnijih osoba 272

1925.

Zagreb – tajnik Hrvatskog orlovskog saveza 273
Dr. Matija Belić – Đakovo 273, 274, 275
Franjo Šeper, bogoslov – Rim 276

Don Ante Radić – Šibenik 278
Mons. Ivan Biazziotti, rektor Zavoda sv. Jeronima – Rim 278
Hrvatskim hodočasnicima koji putuju u Rim 279

1926.

Zagreb – pionir Katoličke akcije u Hrvatskoj 281
Dr. Ivan Protulipac – Bjelovar 281, 283, 285, 287
Fra Mirko Džaja – Dolac kod Travnika 285
Marica Stanković – Zagreb 286
Mira Majetić – Sv. Ilija (Varaždin) 287
Dr. Ćiro Brajša – Karlovac 289
Svećenik – Sarajevo 289
Dr. Matija Belić – Đakovo 291
Marija Marošević – Đakovo 291
Obitelj dr. Matije Belića – Đakovo 291
Dr. Ivan Protulipac – Zagreb 292
Marica Stanković – Zagreb 296
P. Petar Perica, SJ – Split 296
Mons. Dominik Premuš – Zagreb 298
Vlč. Ilija Anaković – Đakovo 299
Marija Marošević – Zemun 300

1927.

Zagreb – Poteškoće u provođenju Katoličke akcije 301
Msgr. Hermenegildo Pellegrinetti, nuncij – Beograd 306
Don Ante Radić 320, 322, 331
Dragan Marošević 321
Vlč. Franjo Kralik – Sarajevo 322
P. Petar Perica, SJ – Split 323
P. Krešo Pandžić, OFM – Široki Brijeg 324
Mons. Josip Srebrnić, biskup – Krk 328
Marija Marošević – Đakovo 329
Planina sv. Križ - Slovenija
Dr. Ćiro Brajša – Karlovac 331
Dr. Ivan Protulipac 331-337, 342, 344, 345
Marica Stanković – Zagreb 338
Vlč. Zvonimir Marković – Đakovo 343

Hvar
P. Josip Vrbanek, SJ – Zagreb 345
Dr. Ivan Protulipac – Zagreb 345, 346, 348
Mons. Josip Srebrnić, biskup – Krk 346
Zagreb
Msgr. Hermenegildo Pellegrinetti, nuncij – Beograd 348
Mons. Miho Pušić, biskup – Hvar 349
Vlč. dr. Pavao Lončar – Zagreb 351
Mons. Josip Srebrnić, biskup – Krk 355, 356, 359, 364
Dr. Ivan Merz (od biskupa Srebrnića) – Zagreb 356
Don Šime Kovačić - Hvar 357
P. Krešo Pandžić, OFM – Široki Brijeg 362
Don Niko Sarjanović – Hvar 363
Vlč. Ivan Kukula – Đakovo 363
Mons. Josip Srebrnić, biskup – Krk 364-367

1928

Zagreb 369
Mons. Josip Srebrnić, biskup – Krk 370, 373, 377
Mons. Miho Pušić, biskup – Hvar 372
Don Šime Kovačić 373
Marija Gračanin – Cerovnik-Josipdol 374
Franjo Šeper, bogoslov – Rim 375
Dr. Ivan Merz (odgovor Franje Šepera) 376
Mira Majetić – Sv. Ilija (Varaždin) 378
Marica Stanković – Zagreb 379
Mons. Josip Srebrnić, biskup – Krk 382, 383, 384, 385
P. Petar Perica, SJ – Split 385
Mons. Miho Pušić, biskup – Hvar 385
Dr. Zvonimir Marković – Đakovo 388
Dr. Andrija Živković – Đakovo 389
P. Krešo Pandžić, OFM – Široki Brijeg 389
Dr. Zvonimir Marković – Đakovo 392
Don Mate Blašković – Sv. Nedjelja, Hvar 393
Testament – posljednja poruka svima 396
Sadržaji prethodnih šest svezaka Sabranih djela Ivana Merza 397
Biografski podaci osoba koje je Ivan Merz kontaktirao 418
Kazalo imena 419
Kazalo mjesta 427
Najvažnije knjige o Ivanu Merzu 431

PREDGOVOR

Sedmim sveskom Sabranih djela Ivana Merza, u kojem je sadržana njegova korespondencija, završavamo objavljivanje njegove pisane ostavštine. Kao što zadivljuje koliko je taj mladi čovjek napisao u svome kratkom životu od samo trideset i dvije godine, a što je objavljeno u prethodnih šest svezaka, tako isto iznenađuje njegovo opširno dopisivanje, kako privatno tako i ono službeno koje je vodio kao tajnik Hrvatskog orlovskog saveza i promicatelj Katoličke akcije u Hrvatskoj.

Karakteristike Merzove korespondencije

Njegova pisma imaju važnost u prvom redu za poznavanje njegove osobnosti i posebice njegove vjersko-katoličke fizionomije, a potom imaju veliku vrijednost za poznavanje osoba i povijesnog konteksta u kojem je Merz živio i djelovao; to se odnosi posebno na posljednji dio njegova života kad je nakon završenih studija i povratkom u domovinu razvio svoju veliku apostolsku aktivnost.

Neki manje važni dijelovi njegove korespondencije izostavljeni su jer se odnose u prvom redu na njegovo veoma često i kratko javljanje svojim roditeljima tijekom trogodišnjeg sudjelovanja u Prvom svjetskom ratu. Iz te tri ratne godine sačuvano je čak 906 njegovih poštanskih dopisnica („feldpostovki“ kako su ih u ono ratno vrijeme zvali), a koje je upućivao zabrinutim roditeljima nekoliko puta tjedno javljajući im da je živ i zdrav, da mu je dobro, da se ne brinu itd. Sadržaji tih dopisnica redovito su se ponavljali i nije bilo ništa zanimljivo pa smo od tih brojnih njegovih „feldpostovki“ izabrali samo onaj manji dio u kojima ima važnijih poruka, posebno gdje dolazi do izražaja njegovo vjersko razmišljanje ili gdje malo opširnije piše o stanju na bojištu. Ovo njegovo sačuvano ratno dopisivanje s roditeljima u tako velikom obimu vjerujemo da bi moglo biti jedinstven slučaj sačuvane korespondencije jednog vojnika iz vremena Prvoga svjetskog rata.

Također je izostavljen još jedan dio njegovih pisama, a koji se odnosi na godine 1922. do 1928. kad se nakon završenih studija i povratka iz Pariza u Zagreb angažirao u organizacijama Hrvatskoga katoličkog pokreta. Kao tajnik Hrvatskog orlovskog saveza i promicatelj Katoličke akcije vodio je opširnu službenu korespondenciju s brojnim društvima, pojedincima i ustanovama. Ta pisma, koja su nosila i njegov potpis, bila su, međutim, više tehničke i organizacijske naravi

što se tiče djelovanja pojedinih orlovskih društava u duhu Katoličke akcije, pa se to više odnosi na povijest provođenja Katoličke akcije u Hrvatskoj i djelovanje Orlovske organizacije; stoga je i taj dio njegove korespondencije ostavljen za budućnost kad se bude objavljivalo kritičko izdanje njegovih Sabranih djela.

Četiri skupine Merzovih pisama

Prvu skupinu čini njegovo dopisivanje s roditeljima s kojima i kronološki započinje njegova pismena komunikacija, a koja je, kao što je već rečeno, bila posebno intenzivna tijekom triju ratnih godina. Međutim, Ivan se, naravno, javljao roditeljima i za vrijeme svoga studija u Beču i Parizu, a u tim pismima ima više zanimljivih podataka o njegovom studiju, raznim aktivnostima, ali i o njegovom vjerskom životu, nego što je bilo u njegovoj ratnoj korespondenciji.

Druga skupina pisama odnosi se na njegova gimnazijskog profesora dr. Ljubomira Marakovića[1] s kojim je ostao u prijateljskom kontaktu i nakon završenog školovanja u Banjoj Luci. Tijekom boravka u Vojnoj akademiji, potom za vrijeme Prvoga svjetskog rata, pa studija u Beču i Parizu, bio je u stalnoj vezi s dr. Marakovićem. U brojkama njihova korespondencija izgleda ovako: Merz je Marakoviću u tom razdoblju uputio ukupno 108 pisama i dopisnica. Od toga je 38 veoma dugih pisama, 43 su kraća pisma i 26 je poštanskih karata koje su uglavnom pisane s ratišta. Maraković je pak Merzu uputio 44 pisma, od čega su tri čestitke i dvije dopisnice. Iz njihova dopisivanja vidi se kako je u književnom, vjerskom i moralnom smislu na Merza utjecao njegov srednjoškolski profesor i nakon što je njegov učenik bio završio gimnazijsko školovanje.

Treća skupina Merzove korespondencije odnosi se na njegove prijatelje, poznanike i suradnike u provođenju Katoličke akcije. Među njima je na prvomu mjestu njegov prijatelj, student teologije Nikola Bilogrivić,[2] također rodom iz Banje Luke, s kojim je Merz pogotovo kroz studentske i ratne dane održavao srdačne prijateljske kontakte kako se to vidi iz njegovih pisama. Bilogrivić je koncem 1916. zaređen za svećenika pa mu je Merz s bojišta došao i na Mladu misu u Banju Luku uz specijalno dopuštenje tadašnjih vojnih vlasti. Osim njega Merz se dopisivao i s mnogim svećenicima i redovnicima pogotovo za vri-

[1] Opširnije biografske podatke o dr. Ljubomiru Marakoviću vidi u bilješci na str. 38. ovoga 7. sveska.

[2] Dr. NIKOLA BILOGRIVIĆ (1893.-1947.), Banjolučanin, nakon završenog teološkog studija u Sarajevu i svećeničkog ređenja 1916. g. doktorirao je iz povijesnih znanosti. Vršio je službu vjeroučitelja i župnika u Banjoj Luci i nastavio se baviti proučavanjem povijesti. U vrijeme komunističkog režima bio je na montiranom procesu 1947. g. osuđen na smrt i strijeljan zajedno sa dr. Feliksom Niedzelskim (1912.-1947.), pravnikom, istaknutim katoličkim laikom sveta života.

jeme svoga javnog djelovanja u Zagrebu posljednjih godina svoga života. Navodimo samo neke s kojima je bio u češćem pismenom kontaktu: p. Josip Vrbanek, SJ (Zagreb), p. Petar Perica, SJ (Split), vlč. Ivan Kukula (Beograd), fra Krešimir Pandžić, OFM (Mostar), fra Mirko Džaja, OFM, (Dolac-Travnik), dr. Zvonimir Marković (Đakovo), don Ante Radić (Šibenik), vlč. Franjo Kralik (Sarajevo), don Šime Kovačić (Hvar), don Mate Blašković (Hvar). Posebno treba spomenuti njegovo dopisivanje s članovima triju katoličkih obitelji s kojima je bio prijateljski povezan: Marošević (Zagreb), Brajša (Karlovac), Belić (Đakovo). Za spomenuti su i njegova dva pisma upućena bogoslovu Franji Šeperu u Rim s kojim se poznavao još iz Zagreba jer su bili zajedno članovi Marijine kongregacije u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu.

Četvrta skupina Merzovih pisama odnosi se na posljednje razdoblje njegova života koje je proveo u Zagrebu od 1922. do 1928. kao profesor i aktivan katolički djelatnik u katoličkim organizacijama svoga vremena. Nakon završenoga studija u Parizu i povratka u Zagreb, Merz se odmah uključio u rad katoličkih organizacija i biran je u njihovo vodstvo. Većina tih pisama odnosi se na njegovo djelovanje u Orlovskoj organizaciji, te s time povezano i na njegovo revno nastojanje oko uvođenja Katoličke akcije u Crkvu u Hrvata. Posebno treba istaknuti njegova pisma koja je upućivao dr. Ivanu Protulipcu, predsjedniku Hrvatskog orlovskog saveza (HOS) i učiteljici Marici Stanković, predsjednici Sveze hrvatskih orlica (SHO). Kao tajnik HOS-a Merz je podržavao pismene kontakte s mnogim osobama angažiranima u Orlovskoj organizaciji, s orlovskim društvima te s biskupijama. U njegovu osobnom arhivu koji ima 56 fascikala postoje posebni fascikli za gotovo svaku hrvatsku biskupiju. U posebnim prijateljskim vezama bio je s papinskim nuncijem Hermenegildom Pellegrinettijem, sa sarajevskim nadbiskupom Ivanom Šarićem, krčkim biskupom Josipom Srebrnićem, šibenskim biskupom Jerolimom Miletom te hvarskim biskupom Mihom Pušićem s kojima je često bio u pismenom kontaktu.

Kronološki red korespondencije

Ivanovo dopisivanje donijeli smo kronološkim redom. Tako ga se može pratiti u njegovu intelektualnom, duhovnom i kulturnom razvoju od njegove devete godine pa sve do posljednjeg pisma koje je napisao svega dva tjedna prije svoje smrti. Pisma su raspoređena po godinama, a potom unutar svake godine i po mjesecima. Ispod imena mjeseca u zagradi je stavljena oznaka Ivanove dobi, koliko je imao godina (i mjeseci) kad je pisao određeno pismo ili dopisnicu.

Uspoređivanje s Dnevnikom

Merzova korespondencija nije njegova biografija, ali je dragocjen doprinos za poznavanje njegova života i djelovanja. Međutim, za one koji žele dobiti kompletniji uvid u život Ivana Merza svakako se preporuča da usporedno s njegovim pismima čitaju prema istim datumima i njegov Dnevnik. Roditeljima s bojišta piše, na primjer, da je dobro, da je zdrav, da je hrana dobra, da ima vremena za čitanje i nastoji što više pozitivnog pronaći u svome svakodnevnom životu na bojištu samo da bi ih umirio i smanjio njihovu zabrinutost i strah. Međutim, svojim prijateljima, a pogotovo u svome Dnevniku, Ivan realno opisuje svoj boravak na bojištu, s kakvim se sve trpljenjima i nevoljama susretao, što je sve morao podnositi, kakvim je sve životnim opasnostima bio izložen itd.

Pismeni kontakti s raznim osobama

U njegovu arhivu sačuvalo se i mnogo pisma drugih osoba koje su mu se pismeno obraćale. Zbog obilja korespondencije nije bilo moguće u ovom izdanju objaviti i njihova pisma, osim nekoliko iznimaka. To se u prvom redu odnosi na njegovu majku koja mu je uputila nekoliko pisama u Pariz i iz kojih se bolje vidi Ivanovo nastojanje da roditelje privede dubljem kršćanskom životu. Od mnogih pisama uvrstili smo i jedno pismo dr. Ljubomira Marakovića iz kojega se vidi njegov pozitivan odgojni utjecaj na mladoga Merza. Tu je također jedno pismo bogoslova Franje Šepera koje je Merzu uputio iz Rima kao odgovor na Ivanova pisma njemu.[3]

Dokumenti važni za povijest Hrvatskoga katoličkog pokreta

Općenito govoreći, Merzova pisma, posebice iz posljednjeg dijela njegova života kad je došao u Zagreb i ondje razvio veliku apostolsku djelatnost, dragocjeni su povijesni dokumenti za poznavanje i djelovanja Hrvatskoga katoličkog pokreta u kojemu je on u svome vremenu bio jedan od glavnih sudionika. Njegova privatna pisma iz toga vremena, a pogotovo ona službena koja je pisao kao tajnik Hrvatskoga orlovskog saveza, daju dragocjene podatke o tome što se i kako radilo u katoličkim organizacijama toga vremena, koji su im bili ciljevi i metode, gdje su bili uzroci razmirica koje su nastajale između dviju struja tadašnjih angažiranih katolika. Ujedno nam njegova pisma daju vjernu sliku stanja među aktivnim katoličkim laicima onoga vremena;

[3] Tadašnji bogoslov Franjo Šeper postao je kasnije zagrebački nadbiskup i potom pročelnik vatikanske Kongregacije za nauk vjere; potpuno uvjeren u svetost Ivana Merza pokrenuo je još 1958. g. njegov postupak za proglašenje blaženim i svetim.

u svojim pismima govori otvoreno i o poteškoćama s kojima se susretao u radu, posebice u provođenju Katoličke akcije u Crkvi u Hrvata.

Odbljesak duhovno-svetačke fizionomije Ivana Merza

Kad se za nekoga pokreće postupak za proglašenje blaženim i svetim potrebno je prikupiti i proučiti cijelu njegovu pisanu ostavštinu. U toj ostavštini najvažnije je privatno dopisivanje dotičnog kandidata jer se u njemu najbolje odražava njegov duhovni lik, dolaze do izražaja njegove vrline i karakter. U korespondenciji Ivana Merza nalazimo mnogo potvrda njegovih vrlina te podataka o njegovoj iskrenoj i dubokoj pobožnosti koju bez nametanja ne skriva pred onima kojima se pismeno obraća. Osim u sadržajima samih pisama, to je posebno uočljivo na početku i na kraju mnogih njegovih pisama. Uz datum Merz redovito stavlja i sveca koji se slavi dotičnog dana ili liturgijsko vrijeme u kojem piše. Često na početku prije oslovljavanja stavlja znak križa (+!), puno ime kršćanskog pozdrava ili kraticu: Hvaljen Isus i Marija - H.I.M. A veoma često pisma završava riječima: „u Presv. Srcu Isusovu“, ili „u Kristu Kralju“. Nerijetko isti završni pozdrav piše i latinskim riječima: „in Sanctissimo Corde Jesu“ ili „in Christo (Xto) Rege“. Osim toga, cijela njegova korespondencija jest dragocjeni izvor podataka za detaljnije poznavanje njegova života i djelovanja što upotpunjuje njegovu biografiju.

Merzovi potpisi u pismima

I za kraj spomenimo još i ovo. Znao je biti i duhovit u svojim javljanjima roditeljima i bliskim prijateljima pa je tako, među ostalim, svoje krsno ime, njemački „Hans“, u potpisima često prevodio i na druge jezike. Tako osim hrvatskog Ivan (Ivo, Ivica), nalazimo u njegovim potpisima i ovakve prijevode njegova imena na strane jezike: Johannes, Janez, Janoš, Hannes, Hasan, Jean. No najoriginalniji je onaj potpis na dvije karte od 13. i 18. ožujka 1915. kad se roditeljima javio iz Beča pa je čak i svoje prezime preveo na hrvatski: „Ivan Ožujčić“. K tome je dodao u zagradi i malo pojašnjenje: „prije Hans Merz“.[4]

Zahvale

Dužnost nam nalaže da na kraju zahvalimo svim suradnicima koji su Postulaturi Ivana Merza pomagali u pripremanju ovoga sedmog i posljednjeg sveska njegovih Sabranih djela. Naša zahvala ide najprije gospođi mag. pharm. Zlati Župan-Dugački i ing. Ljudevitu Zechneru.

[4] Ivanov pradjed nosio je prezime März što je u njemačkom jeziku također i naziv za treći mjesec u godini: ožujak. Kasnije su zbog te sličnosti njegovi potomci promijenili prezime u Merz.

Oni su prepisivali Ivanova pisma i dopisnice strojopisom još dok nije bilo kompjutorske tehnike. Oboje su bili Merzovi suvremenici i poznavali su ga osobno pa su tim više sa zanimanjem i interesom darovali svoje slobodno vrijeme u pripremi ovoga sveska. Ing. Ljudevit Zechner, također rodom iz Banje Luke, bio je osim toga s Merzom zajedno u Prvom svjetskom ratu na oficirskom tečaju u Slovenskoj Bistrici; on je sve Ivanove poštanske karte upućene roditeljima (njih 906), koje su uglavnom bile pisane na njemačkom, prepisao strojopisom. Zahvaljujemo nadalje prof. Zrinki Jakubin koja je te dopisnice prepisivala i unosila u kompjutor i pomagala također u njihovu prijevodu. Zahvaljujemo lektorima prof. Tamari Bodor i prof. dr. Željku Poljaku koji su ovu Merzovu korespondenciju s jezične strane pripremali za tisak. I na kraju zahvaljujemo suradnicima u Postulaturi dr. Ivanu Zubcu, Davidu Šimunkoviću, mag. phil. Ivanu Mesareku, mag. geol. Tinu Bariću i mag. kineziol. Tomislavu Čavali koji su sudjelovali u tehničkoj pripremi za tisak ovoga sveska.

Posebno zahvaljujemo lektoru dr. Željku Poljaku za sugestiju da na kraju ovoga 7. sveska donesemo sadržaje svih šest prethodnih svezaka Sabranih djela Ivana Merza. To smo i učinili pa će tako čitatelj moći dobiti generalni pregled svih tema i opći uvid u cjelokupnu pisanu ostavštinu Ivana Merza kao jedinstvenog hrvatskog katoličkog intelektualca 20. stoljeća.

Sakriveni biseri

Na blagdan bl. Ivana Merza 10. svibnja 2019. predvodio je svečanu sv. misu u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu krčki biskup Ivica Petanjak. Svoju je propovijed biskup Petanjak započeo ovim riječima:

„*Više se puta nađemo u nelagodnoj situaciji kad o nekom svecu moramo govoriti, a o njemu imamo samo par najosnovnijih podataka. Kad je riječ o blaženom Ivanu Merzu, onda nije problem u malo, nego o puno, da ne kažem previše. Stojimo pred jednim dragocjenim rudnikom i ne znamo što da uzmemo iz tog preobilja…*“

Među dragocjenostima toga „rudnika“ nalaze se i Ivanova pisma objavljena u ovome svesku u kojima će čitatelj moći pronaći mnoge bisere koji nam otkrivaju duhovno bogatstvo srca i duše našega blaženog Ivana Merza. Kao i u njegovu Dnevniku tako i u njegovoj korespondenciji vidi se prisutnost i odsjev Božje milosti koja ga je postupno vodila prema svetosti.

Zagreb, 10. svibnja 2022.

Božidar Nagy, SJ
postulator

BLAŽENI IVAN MERZ
1896.-1928.
Kratka biografija

1896.–1914. – Djetinjstvo i mladost u Banjoj Luci. – Ivan Merz rođen je u Banjoj Luci 16. prosinca 1896. Tu započinje školovanje. Dva razreda osnovne škole pohađao je u Prijedoru, gdje mu je otac, austrijski časnik, kao državni željeznički službenik bio neko vrijeme na službi. U Banjoj Luci pohađa gimnaziju – realku i maturira s odličnim uspjehom. Odrastao je u liberalnoj sredini. Veoma se zanima za umjetnost i književnost. U vjerskomu i odgojnom smislu najveći je utjecaj na njega izvršio tijekom školovanja i studija njegov srednjoškolski profesor dr. Ljubomir Maraković, katolički javni djelatnik i književni kritičar.

1914. – U Vojnoj akademiji u Bečkomu Novom Mjestu. – Po želji roditelja nakon mature Ivan polazi u Vojnu akademiju u Bečko Novo Mjesto. Napušta je nakon tri mjeseca budući da za vojno zvanje nije imao ni smisla ni volje. Boravak u Vojnoj akademiji koristio mu je ipak za stjecanje životnoga iskustva.

1915. – Početak studija u Beču. – Po izlasku iz Akademije upisuje na Bečkomu sveučilištu studij prava. Ovo je razdoblje označeno nutarnjim krizama i traženjima, što se vidi iz njegova dnevnika i korespondencije. U ljetu iste godine pozvan je u vojsku.

1916.–1918. – U krvi i plamenu Prvoga svjetskog rata. – Nakon časničkoga tečaja poslan je na talijansku bojišnicu i ondje ostaje do kraja rata. Boravak na ratištu, gdje je svakodnevno gledao smrti u oči i bio izložen stradanjima i trpljenju svake vrsti, produbljuje njegovu vjeru i učvršćuje kršćanski nazor na svijet. Religiozne vrijednosti zauzimaju od tada prvo mjesto u njegovu životu. Bilo je to razdoblje njegova duševnoga sazrijevanja i iskrena obraćenja Bogu.

1919.–1920. – Nastavak studija u Beču. – Po završetku rata i uz pristanak roditelja konačno započinje studij književnosti, što je želio još od gimnazijskih dana. Vodi i nadalje svoj dnevnik čije stranice postaju dragocjenim dokumentom njegova duhovnoga uspona prema kršćanskoj svetosti.

1920.–1922. – Studij u Parizu. – Zauzimanjem isusovca Miroslava Vanina, Ivan dobiva stipendiju jedne katoličke ustanove iz Francuske. Polazi u Pariz, gdje nastavlja studij književnosti na Sorboni i na Katoličkomu institutu. Dvogodišnji boravak u Francuskoj te mnogi

dodiri s katoličkim intelektualcima i obraćenicima proširuju njegove kulturne i religiozne vidike. Posebno se zanima za liturgiju; o toj temi skuplja materijal za svoju doktorsku disertaciju. Vodi dubok religiozni život pun askeze i kršćanskoga usavršavanja. U jednomu pismu iz Pariza piše majci: »Katolička je vjera moje životno zvanje.«

1923. – Doktorat na Filozofskomu fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. – Doktorski je rad napisao na francuskome jeziku čiji naslov glasi: *Utjecaj liturgije na francuske književnike*. (Ova je njegova disertacija objavljena u Zagrebu tiskom na francuskom za stotu obljetnicu njegova rođenja 1996. g., a drugo izdanje objavljeno je 2005. g. u Parizu, izd. Du Cerf.) Iste godine polaže vječni zavjet čistoće kojim se kao laik u svijetu potpuno posvećuje Isusu Kristu i radu za proširenje njegova Kraljevstva. Nakon postignutoga doktorata dvije godine pohađa privatno kod isusovaca u Zagrebu tečaj iz kršćanske filozofije. Potom nastavlja privatno studirati teologiju te proučavati sve crkvene i papinske dokumente posljednjih stotinu godina. Posljednjih mjeseci života bavio se proučavanjem suvremenih moralnih problema.

1922.–1928. – Apostol hrvatske mladeži u Zagrebu i Hrvatskoj. – Po završetku studija dolazi u Zagreb i postaje profesorom francuskoga i njemačkoga jezika u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji. Tu službu obavlja sve do smrti. Tijekom šest godina boravka u Zagrebu sve svoje slobodno vrijeme posvećuje apostolskoj djelatnosti u katoličkim organizacijama za mladež. Uvodi u Hrvatsku Katoličku akciju pape Pija XI. Jedan je od suosnivača katoličke organizacije Hrvatskoga orlovskog saveza i u njoj obavlja dužnost tajnika. Ovoj organizaciji daje geslo ŽRTVA – EUHARISTIJA – APOSTOLAT po kojem će živjeti tisuće mladića i djevojaka. Jedan je od najzauzetijih promicatelja liturgijske obnove i euharistijskoga života u Crkvi u Hrvata. Svima svijetli nenadmašivim primjerom revnosti u širenju Kristova kraljevstva u dušama ljudi. Živi svetačkim životom ispunjenim ljubavlju prema bližnjima i herojski se uspinje do vrhunaca kršćanske savršenosti. Svake godine obavlja duhovne vježbe i zapisuje odluke koje vjerno provodi u život. Piše brojne članke, studije i brošure u kojima ostavlja bogatu idejnu i vjersku duhovnu baštinu. Glavno njegovo obilježje kao katoličkoga intelektualca bila je vjernost Crkvi i papi. Ljubav prema papinstvu širio je riječju i perom i usađivao ju je duboko u duše hrvatskih katolika. »Premda nije nikada obukao reverende, bio je stup Crkvi Božjoj«, pisali su o njemu nakon smrti. Namjeravao je osnovati svjetovnu ustanovu katoličkih laika, svjetovni institut, koji bi se potpuno

posvetili Bogu i apostolatu. Ovu je ideju djelomično ostvarila njegova bliska suradnica Marica Stanković, osnovavši deset godina nakon njegove smrti prvi ženski svjetovni institut u Crkvi u Hrvata pod nazivom: Zajednica suradnica Krista Kralja.

10. V. 1928. – Žrtva za mladež – ulazak u vječnost. – Nakon neuspjele operacije sinusa dobiva meningitis i umire u četvrtak, 10. svibnja 1928. u bolnici u Zagrebu. Prije odlaska u bolnicu, svjestan da će umrijeti, sastavlja oporuku u kojoj među ostalim piše: »Umro u miru katoličke vjere. Život mi je bio Krist, a smrt dobitak. Očekujem milosrđe Gospodinovo i vječno posjedovanje Presvetog Srca Isusova. Moja je duša postigla cilj za koji je stvorena.« Na smrtnoj postelji prikazuje svoj život Bogu kao žrtvu za hrvatsku mladež. Koliko je ta žrtva bila Bogu ugodna, potvrđuje činjenica da je njegovo ime postalo programom života i rada cijelomu jednom naraštaju mladih katolika. Njegov svetački primjer i žrtva života donijeli su obilne plodove jer su mnogi mladi nastavili ostvarivati njegovu duhovnu baštinu, kako to svjedoči i natpis s vijenca koji su mu mladi postavili na grob: »HVALA TI, ORLE KRISTOV, ŠTO SI NAM POKAZAO PUT K SUNCU.« Grob mu se nalazi u bazilici Srca Isusova u Zagrebu.

22. VI. 2003. – Beatifikacija u Banjoj Luci. - Papa Ivan Pavao II. došao je u Banju Luku i uzdigao Ivana Merza na oltar kao blaženika Katoličke Crkve. U svome govoru Sveti Otac je među ostalim rekao:

»Ivana Merza dajem vam danas kao **svjedoka** Kristova i **zaštitnika**, ali istodobno i **suputnika** na putu u vašoj povijesti... On će od danas biti **uzor** mladeži, **primjer** vjernicima svjetovnjacima... Ime Ivana Merza za čitav jedan naraštaj mladih katolika značilo je **program života i djelovanja**. Ono to mora biti i danas!«

22. VI. 2003. – Prva župa posvećena bl. Ivanu Merzu. Na sam dan Beatifikacije Ivana Merza navečer, požeški biskup Antun Škvorčević potpisao je dekret o utemeljenju prve župe u Hrvatskoj u gradu Slatini koja je posvećena bl. Ivanu Merzu. Nakon utemeljenja župe u rekordnom vremenu izgrađena je i nova župna crkva njemu u čast.

2007. – Uvršten među 18 najvećih svetaca Crkve! – Papa Benedikt XVI. u svojoj apostolskoj pobudnici o euharistiji *Sacramentum caritatis (Zaključak, br. 94)*, objavljenoj 2007. g., uvrstio je bl. Ivana Merza, jedinoga od hrvatskih duhovnih velikana, među osamnaest najvećih svetaca Crkve kao uzora štovanja euharistije. Ovo je još jedno veliko priznanje svetosti bl. Ivana, priznanje Crkvi u Hrvata i dodatan poticaj da ga što bolje upoznamo i štujemo.

2011. – Papa Benedikt XVI. prigodom svoga posjeta Hrvatskoj 4. i 5. lipnja, na susretu s mladima na Trgu Bana Jelačića u subotu 4. lipnja govorio je o bl. Ivanu Merzu, o njegovoj ljubavi prema Kristu i liturgiji i preporučio im ga kao uzor kršćanskoga života.

2011. – Započelo je izdavanje **Sabranih djela** Ivana Merza. S ovim sedmim sveskom zaokruženo je publiciranje njegove bogate pisane ostavštine.

2015. - Hrvatsko katoličko sveučilište u Zagrebu od akad. god. 2015./2016. uvelo je u svoj nastavni plan i program novi predmet-kolegij pod nazivom: »Dr. Ivan Merz - izabrane teme«. Nositelj kolegija je postulator dr. Božidar Nagy uz asistente dr. Sašu Ceraja i dr. Petra Bilobrka. Time je osoba i djelo dr. Ivana Merza podignuta na sveučilišnu razinu.

20. I. 2018. U gradu Marikina na Filipinima otvoren je Centar bl. Ivan Merz. U njemu se nalazi ured filipinske Vicepostulature bl. Ivana te velika kapela s kipom i relikvijama hrvatskog Blaženika. Štovanje bl. Ivana Merza započelo je na Filipinima još 2007. god. i od tada se sve više širi zahvaljujući mladom filipinskom vjerniku laiku prof. Daveu dela Cruzu.

2021. – Katolička knjižnica „Dr. Ivan Merz“ osnovana je u okviru Knjižnice Fakulteta hrvatskih studija u Zagrebu. Time je točno nakon sto godina ostvarena ideja Ivana Merza za čije se ostvarenje on revno zalagao još kao student iz Pariza o čemu svjedoče njegova pisma dr. Ljubomiru Marakoviću iz 1921. g.

Znanstvena istraživanja i proučavanja života i djela Ivana Merza. – Osim brojnih maturalnih, seminarskih i diplomskih radova posvećenih Ivanu Merzu, o njemu je do sada napisano i obranjeno pet doktorskih disertacija: 1. Marin Škarica: Ivan Merz – promicatelj liturgijske obnove u Hrvatskoj, Rim, 1975. (talijanski). – 2. Božidar Nagy: Ivan Merz – čovjek vjere i odgojitelj za vjeru, Rim, 1978. (talijanski). – 3. Zdravko Matić: Ivan Merz i Katolička akcija u Hrvatskoj, Zagreb, 2005. (hrvatski) – 4. Stjepan Ribić: Vjera i razum u životu i misli Ivana Merza, Rim, 2007. (talijanski). – 5. Saša Ceraj: Doprinos dr. Ivana Merza i Hrvatskoga orlovskog saveza hrvatskoj kulturi, posebice tjelesnoj kulturi, Zagreb 2013. (hrvatski).

Opširne informacije o bl. Ivanu Merzu
mogu se naći na njegovoj službenoj internetskoj stranici:
www.ivanmerz.hr
e-mail Postulature: postulaturaim@gmail.com

1905.

Čestitka majci za imendan
prvi pisani dokument Ivana Merza

Ivan u osnovnoj školi.
Drugi i treći razred pohađao je
u Prijedoru odakle se javio majci
i čestitao joj imendan.

Kad je Ivanu bilo osam godina obitelj Merz morala se preseliti u Prijedor gdje je njegov otac bio premješten u službu na tamošnjoj željezničkoj postaji. Ondje je je Ivan pohađao 2. i 3. razred osnovne škole. Majka je djelomično bila s njima u Prijedoru, a dijelom u njihovu stanu u Banjoj Luci. Ondje je boravila u listopadu 1905. kad je slavila svoj imendan na sv. Tereziju Avilsku. Ivan joj je čestitao imendan i to njegovo pisamce jest prvi pisani vlastoručni dokument koji nam je od njega ostao sačuvan. Bilo mu je tada devet godina kad je pisao ovu čestitku svojoj majci. Po stilu se vidi da mu je otac pomogao sastaviti ovako lijepu čestitku koja je sigurno veoma razveselila njegovu majku. Čestitku je Ivan pisao na njemačkom jeziku koji mu je bio materinji jezik, a ovdje je donosimo u hrvatskom prijevodu. Faksimil na njemačkom je ispod hrvatskog prijevoda.

Prijedor 15. 10. 1905.

Draga mama! *8 g. i 10 mj.*

Već odavno sam se radovao tvome imendanu. Napokon je željeni dan stigao. Dragi Bog neka te nadalje održi zdravom i daruje ti sreću i zadovoljstvo! Obećajem ti da ću biti uvijek iskreno poslušan i marljiv jer znam da te to najviše veseli. U velikoj ljubavi ostajem

Tvoj zahvalni sin Hans

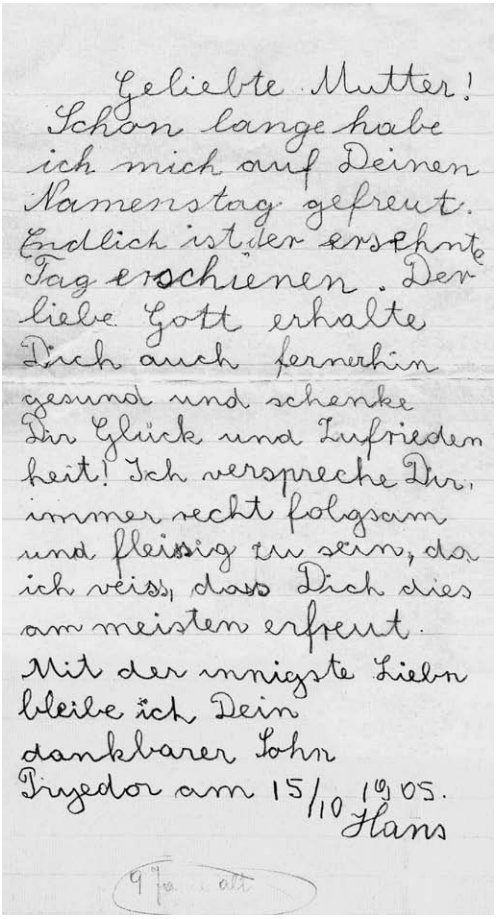

Geliebte Mutter!
Schon lange habe
ich mich auf Deinen
Namenstag gefreut.
Endlich ist der ersehnte
Tag erschienen. Der
liebe Gott erhalte
Dich auch fernerhin
gesund und schenke
Dir Glück und Zufrieden
heit! Ich verspreche Dir,
immer recht folgsam
und fleissig zu sein, da
ich weiss, dass Dich dies
am meisten erfreut.
Mit der innigste Liebe
bleibe ich Dein
dankbarer Sohn
Prijedor am 15/10 1905.
Hans

Faksimil Ivanova pisma majci. Pisao je njemački jer mu je to bio materinji jezik.

1907.

Posjet Ivana Merza s ocem rodbini u Plzen u Češkoj

Panorama Plzena u Češkoj koji je rodno mjesto oca Ivana Merza. Ivan je češće posjećivao rodbinu u tome mjestu.

Otac Ivana Merza bio je porijeklom iz Češke, iz grada Plzena. Češće je ondje posjećivao rodbinu, tj. svoja tri brata i njihove obitelji. Tako je u srpnju 1907. sa sinom Ivanom pošao onamo na veliko obiteljsko okupljanje koje se održavalo 15. srpnja. U pismu što ga je jedanaestogodišnji Ivan uputio majci 14. srpnja 1907. opisuje kako je teklo putovanje vlakom do Plzena kao i boravak ondje. Zaustavili su se neko vrijeme u Beču. Na kraju pisma Ivan se potpisao kao „realac". Te je godine Ivan započeo svoje gimnazijsko školovanje; nakon završene četverogodišnje osnovne škole Ivan je upisan u 1. razred realne gimnazije (danas 5. razred osn. škole). Roditelji su ga poslali godinu dana ranije u školu. I ovo je pismo Ivan pisao na njemačkom, a ovdje ga donosimo u hrvatskom prijevodu i u skraćenom obliku.

Srpanj 1907.
10 g. i 7 mj.

Draga mama! Plzen, 14. srpnja 1907.

Nakon što sam otišao iz Banja Luke bilo mi je malo teško bez tebe. Bio sam budan do unskog mosta koji sam vidio kao i dva tunela. Potom sam spavao sve do Zagreba. Odavde smo putovali brzim vlakom do Kanisze (Mađarska). Napokon smo stigli u Beč koji smo razgledali. Sutradan smo se iz hotela Oedenburg, gdje smo prenoćili, odvezli na kolodvor i tamo smo doručkovali. Dva puta sam se na automatima vagao i imam 33 kg. U 8 sati i 10 minuta krenuli smo ekspresnim vlakom preko mnogih vijadukata. Jedan sat vlak je išao uzduž Dunava Napokon dolazimo u 3 sata popodne u Plzen. Dočekali su nas stric Karl i njegov sin Fritz. Baka se je jako razveselila našem dolasku. Srdačno te pozdravlja i kupila mi je odijelo i nekoliko pari cipela, tregera, 6 košulja. Mnogo jedem meda i šunke. Osjećam se jako dobro i vjerujem da sam postao deblji. 18. srpnja smo opet u Beču u hotelu Oedenburg, a odande odlazimo 20. srpnja navečer i 21. srpnja u 11 sati prijepodne smo u Banjoj Luci.

Pozdravlja Te tvoj voljeni sin Hans Merz, realac

Oproštajni izlet maturanata i profesora banjalučke gimnazije 12. srpnja 1914. u Banjoj Luci nakon položene mature prethodnog dana (11. srpnja). Ivan Merz u gornjem redu stoji, prvi s lijeva (u bijelom odijelu). Istoga dana, 12. srpnja 1914. Ivan Merz je opisao taj oproštaj u svome Dnevniku.

1913. g.

Putovanje po Jadranskoj obali i BiH

Ivan Merz gimnazijalac u Banjoj Luci

U ljetnim praznicima 1913. g., od 27. srpnja do 8. kolovoza, nakon tadašnjeg 7. razr. gimnazije (danas 3. razr.), Ivan je zajedno s nekoliko svojih školskih kolega pošao na jedno kružno putovanje po jadranskoj obali, Hercegovini i Bosni. Još uvijek je to bila Austrougarska monarhija, i to svega godinu dana prije izbijanja Prvoga svjetskog rata. Iz svakoga grada koji su posjetili Ivan se razglednicama javljao svojim roditeljima u Banju Luku. Mjesta koja su posjetili bila su ova: Sušak, Novi, Trst, Pula, Šibenik, Split, Solin, Dubrovnik, Kotor, Mostar i Sarajevo.[1]

Do početka ožujka 1914. g. Ivan je s roditeljima u Banjoj Luci stanovao u kući koja je bila vlasništvo njegova vjeroučitelja vlč. Petra Pajića pa je svoje razglednice s putovanja slao na tu adresu; ulica u kojoj je bila ta kuća zvala se Ul. Velike realke. Danas je to Srpska ulica.

Osim Ivana, koji se tada još uvijek potpisivao krsnim imenom Hans, na pojedinim kartama su potpisi i njegovih kolega iz razreda s kojima je bio zajedno na tom putovanju. Prvu je kartu Ivan uputio sa Sušaka svome djedu po majci, Ignatzu Merschu koji je tada živio u Banjoj Luci.

[1] Mjesta koja je Ivan tada posjetio mogu se ponositi da ih je pohodio jedan hrvatski blaženik i budući svetac. Neka mjesta koja je Ivan kasnije posjećivao već su postavila spomen-obilježja na njegov boravak u njima, a to su: Opatija, Postira (Brač), Dol (Brač), grad Hvar, Brusje (Hvar) i Grablje (Hvar). Split, Kaštela i Bjelovar već imaju i ulice s imenom bl. I. Merza.

Srpanj 1913.
(16 g. i 7 mj.)

Ignatz Mersch
Sparkassa, Banja Luka — Sušak, 27. 7. 1913.

Dragi djede!

Ovdje je sve lijepo, ali za mene veoma skupo. Svi smo veseli i radujemo se životu. Rukoljub. Pozdrav od Hansa

Obitelj Moriza Merza
Banja Luka, Ulica Velike Realke br. 9 — Novi, 28. 7. 1913.

Ovdje sam na izletu i šaljem Vam pozdrave.

Hans, (Burzić, Mujagić)

Draga mama! — Trst, 29. 7. 1913.

Šaljem Ti pozdrav iz Miramarea. Vrijeme je divno.

Poljubac Hans. (Rukoljub König)

Dragi tata! — Pula, 31. 7. 1913.

Danas sam stigao iz Trsta i razgledao sam krstaricu *"Nadvojvoda Karlo"*, arsenal i muzej. *Dreadnought*[2] se vidi izdaleka. 1. i 2. kolovoza sam u Splitu, 4. i 5. u Dubrovniku (otprilike). Molim te, piši mi opširnije. Novaca imam još 40 kr.

Dragi roditelji! — Šibenik, 1. 8. 1913.

Jučer sam temeljito razgledao Pulu i u 16 sati napustio sam luku. Čudio sam se mnoštvu ratnih brodova i vidio sam parobrod "Fegethof". Prolazak kroz pulsku luku bio je neugodan jer su nas sa svih strana gledali topovi. U 21 sat došli smo u Rijeku, a u 23 sata išli smo dalje. Spa-

[2] Veliki ratni brod

vao sam dobro i u 4 sata došao sam ovamo, a u 7 putujem dalje. U 8 sati sam u Splitu, gdje ostajem dva dana.

Pozdrav Hans.

Dragi roditelji! Split, 3. 8. 1913.

Razgledao sam čitav grad i sutra rano ujutro putujem za Dubrovnik. U ponoć sam tamo. Tamo sam 4., 5. i 6. kolovoza. Nisam još ništa primio od Vas. Pozdrav Hans

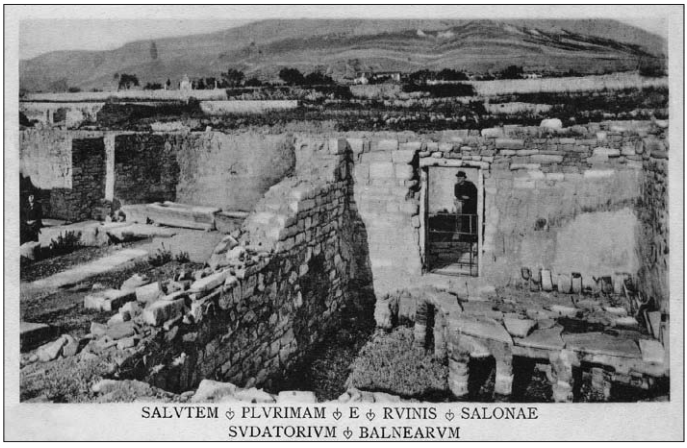

Razglednica ruševina staroga rimskog grada Salone – Solin, koji je Ivan posjetio prilikom svoga boravak u Splitu 2. i 3. kolovoza 1913. U sredini u vratima jedne zgade vidi se lik Don Frane Bulića (1846.-1934.), svećenika, povjesničara i arheologa, zaslužnog za iskapanje Salone.

Dragi tata! Salona-Solin, 3. 8. 1913.

Sretno sam došao u Split i razgledao sam Dioklecijanovu palaču. Sada sam u Saloni (Solin) i razgledavam stari rimski grad.

Pozdrav mami i Tebi, Hans.

(Burzić, Seferović, Mujagić, Plach, Kulenović, Šerbetić, Kožina.)

Dragi roditelji! Dubrovnik, 5. 8. 1913.

Danas rano otputovao sam iz Splita. Bio sam u Kaštel Visovu i Zeleniki. Vidio sam tri krstarice (*Rudolf i Zrinj*), četiri torpeda i *Viribus unitis*. Sada sam u Dubrovniku, a u Kotor dolazim u 8 sati. 7. i 8. kolovoza sam u Dubrovniku, a 9. 8. u Mostaru. Hans

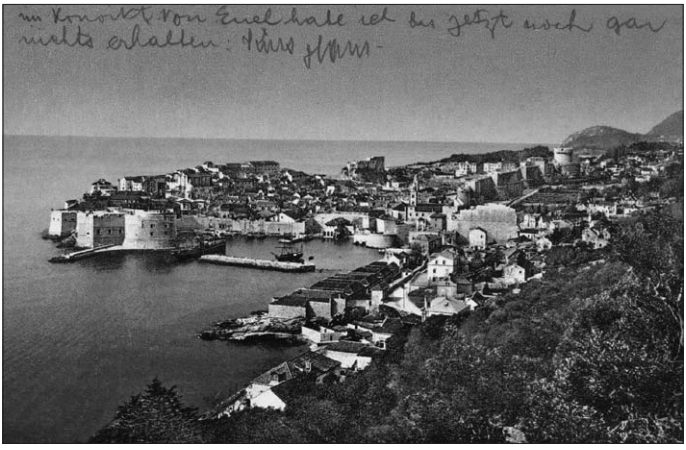

Razglednica Dubrovnika koju je Ivan uputio roditeljima prigodom svoga boravka u tom gradu od 4. do 7. kolovoza 1913. Na gornjem dijelu vidi se završetak pozdrava s njegovim potpisom.

Dragi roditelji! Dubrovnik, 6. 8. 1913.

Nalazim se u Dubrovniku, ovdje sam sve temeljito razgledao. Sutra rano putujem u Mostar i u Sarajevu sam 8. kolovoza (u muslimanskom đačkom domu). U nedjelju smo u Banjoj Luci. Ali možda dođem nešto kasnije jer bi se Königu, Debostensu, Plachu i meni moglo svidjeti ostati još dva dana; naime besplatno stanujemo u konviktu. Pozdrav Hans

Dragi roditelji! Dubrovnik, 7. 8. 1913.

Sada putujem za Mostar. Pozdrav Hans.

Dragi roditelji! Sarajevo, 8. 8. 1913.

Jučer sam bio nekoliko sati u Mostaru. Razgovarao sam s gospođom Nettl. Danas sam došao ovamo. U Banju Luku dolazim u ponedjeljak ili utorak vlakom. Pozdrav Hans

1914.

Nakon mature odmor u Opatiji

Maturant Ivan Merz

Nakon što je položio maturu 11. srpnja 1914., roditelji su poslali Ivana u Opatiju na odmor. Ondje je boravio od 18. do 27. srpnja.[1] *Iz Opatije javio se roditeljima s tri razglednice. Opširnije podatke o njegovu boravku u Opatiji nalazimo u njegovu Dnevniku iz toga vremena. Ostao bi sigurno i duže, ali je upravo tih dana najavljen početak Prvoga svjetskog rata. Nakon što Srbija nije udovoljila ultimatumu koji joj je uputila Austro-Ugarska monarhija, ona je koncem srpnja objavila rat Srbiji.*

Da bi se dobila cjelovita slika Ivanova boravka u Opatiji korisno je čitati njegov Dnevnik iz tih dana u kojem je ondje opširno i detaljno opisao svoj boravak između 18. i 27. srpnja 1914. g. Vijest da je Austro-Ugarska navijestila rat Srbiji prekinula je Ivanu planirani odmor i on se koncem srpnja preko Zagreba vratio natrag u Banju Luku.

[1] Ivanov boravak u Opatiji ovjekovječila je na trajan spomen Družba Braće hrvatskog zmaja postavivši spomen-ploču 2007. god. na hotelu Agavi (bivši pansion Lederer) u kojem je Ivan Merz stanovao za vrijeme svoga desetodnevnog boravka u Opatiji.

Srpanj 1914.
(17 g. i 7 mj.)

Moriz Merz, šef stanice
Banja Luka

Opatija, 18. 7. 1914.

Dragi roditelji!

Put je bio težak, nisam mogao gotovo ništa spavati. Stan ispod 9 kruna se trenutno ne može dobiti. Do dolaska gospođe Teschner sve ću srediti. Imam puno za jesti. Dosadno je. Tu su glasni mađarski Židovi i priča se samo mađarski. Od poznatih nema nikoga. Vrijeme je tmurno, ali nije kišovito. - Voli vas vaš Hans.

Nakon mature odmor u Opatiji. Ivan u čamcu prvi s lijeva.

Moriz Merz, šef stanice
Banja Luka

Opatija, 19. 7. 1914.

Draga mama i dragi tata!

Danas sam bio prvi put na bazenu. Jedno kupanje stoji točno 1 krunu. Sve je skandalozno skupo. Sreo sam našega rođaka gospodina Lochnera i imao sam s njime sastanak. Ne pada kiša, ali bi se kiša mogla spustiti svakoga trenutka. Danas za ručak je bila juha, govedina, salata, kompot, sladoled s biskvitom i voće. Vrlo je dobro. Molim vas, pošaljite mi novac. Do dolaska gospođe Teschner i dok ne pošaljete novce, izračunat ću koliko dugo ostajem. Poljubac od Hansa.

Ignatz Mersch,[2] Sparkassa,
Banja-Luka Opatija, 19. 7. 1914.

Dragi djede i bako!

Dobro sam i rado vas se sjećam. Kupam se marljivo, dobro jedem, puno se šetam. Pozdravljam vas Hans

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka Opatija, 20. 7. 1914.

Dragi tata i mama!

Ustao sam u 9 sati, okupao se i dobro jeo. Poslije podne sam spavao i šetao lječilišnim parkom pod glazbenom pratnjom. Poslije večere sam s jednim goričkim maturantom otišao u kavanu Kvarner, jeli smo kolač s „ledenom kavom“ i za to smo platili 20 kruna. Dakle prijevara. Dobro se zabavljam i idem šetati s gospodinom Lochnerom. On mi na sve obraća pozornost. Kako ste Vi? Morate mi svakodnevno pisati.[3]

Zagrljaji i pozdravi od Sina

Pansion Lederer – danas hotel Agava u kojem je Merz stanovao za vrijeme boravka u Opatiji.

[2] Istoga dana kad i roditeljima javio se Ivan svome djedu i baki (po majci) koji su također živjeli u Banjoj Luci.

[3] Kako su se odvijali ostali dani njegova boravka u Opatiji to je Ivan opisao detaljno u svome Dnevniku, pogotovo kad je čuo vijest da je Austro-Ugarska monarhija najavila Srbiji rat, što je skratilo i njegov odmor te i kod njega izazvalo veliku zabrinutost.

Spomen ploču na boravak Ivana Merza u Opatiji na hotelu Agavi postavila je Družba Braće hrvatskog zmaja 2007. g. Tekst na ploči glasi:

U OVOM JE HOTELU 1914. GODINE BORAVIO
DR. IVAN MERZ
BANJA LUKA, 1896. – ZAGREB, 1928.
PRVI HRVAT – KATOLIČKI LAIK
BLAŽENIK
POSTAVILA DRUŽBA
BRAĆE HRVATSKOG ZMAJA
2007. GODINE

U Vojnoj akademiji od rujna do prosinca 1914.

Vojna Akademija u Bečkom Novom Mjestu u kojoj je Ivan Merz proboravio tri mjeseca.

Po želji roditelja Ivan je nakon mature pošao u Vojnu akademiju u Bečko Novo Mjesto (Wiener Neustadt) koje se nalazi oko pedeset kilometara južno od Beča. Volju za vojno zvanje nije nikada imao pa je to za njega bila velika kušnja. Želio je studirati humanističke znanosti, posebno književnost, ali roditelji u početku nisu bili za to. Boraveći u novom ambijentu nezadovoljstvo je sve više raslo što se vidi najprije iz njegova Dnevnika iz toga vremena te iz njegovih karata i pisama koje je slao roditeljima i prijateljima. Osim što nije imao nikakvog interesa za vojno zvanje, u novom ambijentu Vojne akademije susreo se s nevjerojatnom moralnom pokvarenošću svojih kolega, što mu je kao čestitom i nepokvarenom mladiću uzrokovalo dodatno trpljenje. O tome piše opširnije u svome Dnevniku iz toga razdoblja, ali se osvrće na to i u svojim pismima koja je slao prijateljima i roditeljima.

Osim roditeljima, Ivan se javlja iz Vojne akademije i dvojici svojih prijatelja Nikoli Bilogriviću[4]*, Banjolučaninu, i Stjepanu Pelzu. Nikola*

[4] Mons. dr. NIKOLA BILOGRIVIĆ (1893. – 1947.), hrvatski rimokatolički svećenik i povjesničar iz Bosne. Rođen je u Tuzli. Nakon završenog studija teologije zaređen je 1916. godine za svećenika Banjolučke biskupije. Bio je blizak prijatelj Ivana Merza. Doktorirao je iz povijesnih znanosti. Bio je banjolučki župnik i povjesničar. Na montiranom procesu osuđen je od komunističkih vlasti na smrt i strijeljan 1947. u Banjoj Luci zajedno s Feliksom Niedzielskim.

Bilogrivić bio je još kao bogoslov Ivanov bliski prijatelj kao što se vidi iz Ivanovih pisama ne samo od ove godine nego i tijekom kasnijih godina kada je studirao u Beču i potom iz vremena boravka u Prvom svjetskom ratu. Iz ove godine sačuvalo se samo jedno njegovo pismo koje je uputio svome sada već bivšem profesoru dr. Ljubomiru Marakoviću. U pismu mu je otvoreno opisao nemoralno stanje u Vojnoj akademiji što ga teško pogađa i uzrokuje dodatno duhovno trpljenje. Inače s njime razmjenjuje razmišljanja i komentare o književnosti, umjetnosti te o knjigama koje i u novom ambijentu ipak uspijeva čitati.

I ovdje vrijedi primjedba, kao i za sve sljedeće godine iz kojih nam se sačuvala Ivanova korespondencija, da bi se dobila cjelovita slika o njegovu boravku u Vojnoj akademiji u Bečkom Novom Mjestu potrebno je uz ova pisma čitati i njegov Dnevnik iz toga razdoblja gdje je detaljnije opisao svoj boravak ondje. Tako će se i mnoga mjesta iz ovih njegovih pisama bolje razumjeti.

Ivanovi roditelji su konačno uvidjeli da nema smisla siliti sina u jedno zvanje za koje nema volju pa su se složili s njegovom odluku da svoj boravak u Akademiji prekine. To je učinio koncem prosinca iste godine kad se vratio u Banju Luku za Božićne blagdane i više se nije vratio u Akademiju. U siječnju sljedeće godine Ivan nastavlja studij na Sveučilištu u Beču.

Rujan 1914.
(17 g. i 9 mj.)

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka

Bečko Novo Mjesto, 21. 9. 1914.

Dragi tata!

Polagano se ovdje počinjem privikavati. Još nemam nikakvo mišljenje o tome sviđa li mi se Akademija. Danas se jedan akademičar ubio. Nošenje posebnih uniformi je zabranjeno. Uspio sam jednom izaći. To je sada zabranjeno. Među akademičarima ima strašnih idiota, ali i prilično pametnih ljudi. Jedan čak čita Plutarha i Tacita, ali samo čitanja radi. U kantinu idem svakodnevno, kupujem si voće, mlijeko ili peciva. Inače je strašno dosadno. Nemam niti jednu knjigu za čitanje. Moram si neke nabaviti… Što je novoga? Pozdravlja Te Tvoj sin Hans.

Ivan Merz – pitomac Vojne akademije
u Bečkom Novom Mjestu

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka Bečko Novo Mjesto, 23. 9. 1914.

Dragi tata!

Najljepša hvala za Tvoju kartu. Mama mi još nije ništa pisala. Ovdje je akademičar Husar koji kaže da je njegov otac prije mnogo godina bio u Banjoj Luci u mjesnom zapovjedništvu...

Pozdrav H.

Nikola Bilogrivić, student teologije,
Banja Luka Bečko Novo Mjesto, 25. 9. 1914.

Dragi prijatelju!

Sjedim sada u učionici. Trebalo bi da je sada predavanje, ali jedan iz 3. godišta čita nam novine. Othrvaćeni je Hrvat. S Kometom sam razgovarao. Kad sam Te spomenuo bilo mu je drago; na me je u prvi čas učinio dobar utisak. Vojnik je dušom i tijelom. U oči ne gleda i na brzo sam se osvjedočio da je kao ostali oficiri – nemoralan. Sigurno takav

nije bio u gimnaziji. Od kolega si mi Ti prvi odgovorio i karta me je uistinu razveselila. Znaš da sam kao otok osamljen. Kolege nisu ni malo mili. Nema prave ljubavi i pregaranja. Svi su skoro grubi. Od jednog molim trokut, neće da ga dade; drugi se opet na me dere što sam nehotice posegnuo za njegovim nožem.

Do sada ni jednoga nisam našao da vjeruje; pa makar u đavla. Svi su nonšalantni i nema im dražeg nego rugati se klerikalcima. Da je klerikalizam stvar bez smisla, nitko na nj ne bi mislio, ali pošto ga nisu u sebi osjetili, rugaju mu se. To je išlo kroz sve vjekove i to je dokaz od kolike je on snage. Namjesto da sam došao na visoku školu, evo me u osnovnoj. Tako se glupo pita kao u osnovnoj. Učitelji – do sad osim jednog – su neinteligentni ljudi. Skoro pola je ovdje s maturom, a nijedan nema principa. Molim Te odgovori mi.

Ostaj s Bogom! Tvoj prijatelj Hans Merz

Listopad 1914.
(17 g. i 10 mj.)

Dr. Ljuba Maraković,[5]
Zemaljska vlada V./3, Sarajevo Bečko Novo Mjesto, 3. 10. 1914.

Dragi gosp. profesore!

U prvome redu Vam zahvaljujem na ljubaznom pismu. Uistinu me je ono jako razveselilo i dapače me je obodrilo. Ujedno zahvaljujem na adresama i čim budem imao priliku da skoknem u Beč, kupit ću ih. Novaca za knjige i slične stvari imam dosta, jer ovdje nemam nikakvih potreba. Ja bih Vam pisao na umjetničkoj karti i već sam ove tražio prije nego što sam Vaše pismo primio, ali u čitavom gradu, osim Wiener Kunstbilder, ovakvih nema. Jedina je bila iz Salona (1912) *L'aveu difficile* od Marais-Miltona. Karta ova je osobito lijepa; interieur je osobito pogođen. Izradba jednoga ćilima je izvanredna.

Vi mi pišete da ću se ovdje obiknuti i da ću se s nekim sprijateljiti. Ja sam uvijek bio optimist, ali polako uviđam kako su ljudi ovdje sitni. Svaki govor, svaka kretnja vrte se oko erotičnog. Ljudi koji su došli sa gimnazija govore: „No, zu was sind den die Mädeln da...?“[6] Tome se

[5] „Ljuba“ je bio nadimak kojim su učenici u gimnaziji nazivali svoga profesora dr. Ljubomira Marakovića. Opširnije biografske podatke o dr. Ljubomiru Marakoviću vidi na str. 38. pod bilješkom 11.

[6] Prijevod: No, zbog čega onda postoje djevojke?

nisam nadao – no ima još gorih stvari. Svijet *Kreuzerove sonate*[7] je preda mnom. Tu je jedan „moderni“ liječnik – prototip onakvih koje Tolstoj napada i kod prvoga sata je počeo govoriti o spolnim bolestima. Ali kako? Tu on daje razne savjete kako će se ovima izbjeći... užasno mi je kad pomislim da sam ga slušao. „Er nennts Verstand und brauchts allein nur tierischer als jedes Tier zu sein.“[8] Ja ni u snu nisam mislio, kakav je život.

Za mladih dana želio sam vruće
Da srca drugih svojim prožmem srcem,
Da svijetlim narodima, da se uspnem…[9]

Byron: Manfred (3. dio, scena s opatom)

Od toga ništa nema. Jedini prijatelji su mi knjige. Kad se je takva tema u školi pisala, onda je kod toga više razum radio, negoli čuvstvo. Sada je to obratno. „*Dim*“ Turgenjevljev sam analizirao. Nazori na svijet, ovdje izvanredno jasno izbijaju na javu. A Potugin spada u galeriju Ruđina, Nježdanova, Basarova, Klemma i drugih. Vi ste valjda *Dim* već pročitali!?

Kralj Lear Steppe i *Literatur und Lebenserinnerungen* od Turgenjeva sam također pročitao. U prvome djelu je kano u Shakespearovom

---

[7] *Kreuzerova sonata* je pripovijetka (kratki roman) ruskog književnika Lava Tolstoja objavljena 1889. godine. Tolstoj je u romanu koristio ljubavni zaplet (ubojstvo nevjerne supruge) kako bi kroz protagonista iznosio vlastite stavove o seksualnosti. Obrađena tema bila je neuobičajena za tadašnje standarde, te je Tolstoj odmah imao probleme sa cenzurom kako u Rusiji tako i u drugim državama uključujući SAD. Budući da je predsjednik Theodore Roosevelt Tolstoja proglasio “kraljem amoralnih perverznjaka”, *Kreuzerova sonata* je također postala predmetom brojnih kritika njegovih suvremenika te se smatra jednim od najkontroverznijih Tolstojevih djela.

[8] Prijevod: „On razumom to zove, i služi se njim da zvijer bude najveća među zvijerima svim.“ Ovo je poznata rečenica iz Goetheova djela Fausta (Prvi dio, Prolog na nebu, Razgovor između Boga i Mefistofelesa - đavla). Mefisto predbacuje Bogu i veli da bi čovjek malo bolje živio da mu Bog nije dao razum koji je čovjek zlorabio i tako postao „zvjerskiji“ među svim drugim zvjerima. Ovu Goetheovu misao Merz ovdje primjenjuje na dotičnog nemoralnog liječnika čije je predavanje Merz morao slušati i nad kojim se zgrozio. Istu misao Merz upotrebljava u svome Dnevniku dana 29. lipnja 1914. kad opisuje ubojstvo prestolonasljednika Ferdinanda u Sarajevu te ju primjenjuje na organizatore atentata. - Ovdje donosimo cijelu Goetheovu rečenicu u njemačkom originalu čiji je samo jedan dio Merz gore citirao: „Ein wenig besser würd er leben, hättst du ihm nicht den Schein des Himmelslichts gegeben; er nennt’s Vernunft und braucht’s allein, nur tierischer als jedes Tier zu sein.“ (Goethe, Faust 1., Prolog na nebu, Razgovor između Mefista i Boga).

[9] Ove stihove iz Byronova djela *Manfred* mladi Merz je stavio kao motto na početak svoga Dnevnika a u njima izražava svoj idealizam koji ga je u to vrijeme nadahnjivao. Ovdje ih ponovno navodi, ali u kontekstu razočaranja životom u Vojnoj akademiji i potom u pismu dodaje „da od toga ništa nema“ misleći i na sebe i na okolinu u kojoj se tada nalazio. Stihove je i ovdje kao i u Dnevniku citirao na njemačkom jer je to englesko djelo čitao u njemačkom prijevodu. Evo tih stihova kako ih je Ivan naveo i u Dnevniku i u ovom pismu dr. Lj. Marakoviću: „In meiner Jugend legte ich das Sehnen, der andern Herz mit meinem zu durchdringen. Nationen zu erleuchten, und zu steigen... (Byron, *Manfred*).

djelu *King Lear* motiv nezahvalnosti kćeri – dapače je tragična krivnja ista. Samo što je ovo djelo skroz na skroz rusko. U *Literatur und Lebenserinnerungen* ima vrlo zanimljivih stvari. Doduše, nazore Turgenjevljeve poznajemo iz njegovih djela, ali neki su ovdje precizirani. Tako o ruskom slikarstvu (Ivanov). Zanimljivo je i to što u svom djelu Turgenjev veli da se on sam glavom slaže sa svim nazorima Basarova, osim s nazorom o umjetnosti. Iz ovoga proizlazi da je Turgenjev sam proživio one duševne borbe koje je Basarov i da je Turgenjev sam taj nihilist. No, kasnije je on sam uvidio nesposobnost tih nazora za život. Tu ima također mnogo zanimljivoga o životu njemu suvremenih književnika.

Prekjučer sam bio na grobu Zrinskog i Frankopana. S jedne strane groba je lipa, a s druge cipres. Na ploči piše:

OSSA[10]
Petri qnd. com. Zrinski Bani Croatiae
et Francisci Christophori qnd. Marchionis de Frangepanibus
† 30. IV. 1671.

Na grobu je uvenuo vijenac i od kiše i vremena isprana hrvatska trobojnica. Nekako je žalosno na tom grobu; nitko ne bi rekao da tu leže prave kosti onih junaka o kojima toliko govori hrvatska povijest. Imao bih mnogo toga za pričati, ali Vi ionako znate čega svega ima u tzv. kulturnom svijetu. Kad sam to sve vidio, počeo sam dapače da dvojim o uspjehu našega oružja. No, ako i sada pobijedimo, ako takva pokvarenost bude potrajala, nema sumnje da ćemo i mi nizbrdo. Mislim da sam dosta naškrabao i šaljem mnogo i mnogo pozdrava

Vaš Hans[11]

---

[10] Kosti Petra Zrinskog, bana Hrvatske i Franje Krste Frankopana

[11] Dr. LJUBOMIR MARAKOVIĆ (1887.-1959.) hrvatski književnik, književni i kazališni kritičar, povjesničar, aktivni sudionik i djelatnik u Hrvatskom katoličkom pokretu. Studij slavistike i germanistike završio je u Beču gdje je 1909. doktorirao. Kao gimnazijski profesor službovao je u Banjoj Luci gdje je bio profesor Ivanu Merzu te je i kao odgojitelj na njega izvršio odlučujući pozitivni vjerski, moralni i kulturni utjecaj. Za njega će Merz reći pod konac svoga života reći: „Katolik svjetovnjak spasio me za vječnost". Nakon službovanja u Sarajevu u prosvjetnom odjelu pri Zemaljskoj vladi za vrijeme 1. svjetskog rata, 1919. g. dolazi u Zagreb gdje nastavlja profesorsku službu. Istodobno kroz dva desetljeća uređuje časopis *Hrvatsku prosvjetu*. Aktivno djeluje u vodstvu Hrvatskog katoličkog pokreta. God. 1944. postao je profesor na Visokoj pedagoškoj školi u Zagrebu. Dolaskom komunističke vlasti 1945. zbog svoga dosljednog katoličkog uvjerenja bio je suspendiran kao profesor sa svih državnih učilišta. Godine 1947. bio je na montiranom procesu osuđen na dvije godine zatvora. Od 1949. nastavlja profesorsku službu na Međubiskupijskoj gimnaziji u Zagrebu (Šalata). Umro je u Zagrebu 1959. g. Bio je jedan od najutjecajnijih hrvatskih književnih, kazališnih i filmskih kritičara između dva svjetska rata. Zagovarao je književnost kršćanskoga katoličkog nadahnuća dosljedno tražeći u književnosti jedinstvo etičkih i estetskih načela. Kao katolički intelektualac posebne zasluge stekao je za razvoj i djelovanju Hrvatskog katoličkog pokreta.

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka Bečko Novo Mjesto, 14. 10. 1914.

Dragi tata!

Osjećam nutarnju potrebu da ti pišem. Teško sam se za to odlučio. Ne znam što bih trebao učiniti. Živim ovdje među veoma prostim ljudima. Čine i izgovaraju tolike svinjarije da ne znam što započeti. Tu je svaka riječ uvreda. Nisam znao da ću doći u jedan takav odvratan svijet. Vidiš da sam Ti iskren i molim Te najusrdnije za što brži savjet. Ne budi zabrinut jer moje je zdravlje sasvim u redu. Pozdrav Hans

Nikola Bilogrivić, student teologije,
Sarajevo Bečko Novo Mjesto, 19. 10. 1914.

Dragi prijatelju!

Danas sam primio Tvoju kartu iz Sarajeva; dakle, započela su tamo već predavanja. Bilo bi malo prejednostavno da ti ovdje izražavam mnoge želje jer osjećam iz tvojih riječi da snažnim koracima stupaš Njegovim stopama. Bog i sreća junačka! Iako si u Sarajevu, opet imaš sreću da živiš među dublje obrazovanim ljudima, a ja sam ti ovdje u Beču bez ikakve duševne pobude sa strane mojih starijih te kad svim srcem i dušom poletim nedjeljom u kazalište i opajam se na dubini melodija i misli Wagnera, to sljedećih pet dana sjedim u buhari.[12] – Baš će me sutra osuditi, ne znam koliko ću dana imati *Einzelnarrest*.[13]

Za Hrvate od stranih nitko ne zna, ali skoro svi do jednog na hrvatskom psuju Boga. Čudnovato da od jadne Hrvatske ovamo dospijeva samo ono što je gadno. Sad sam si naručio *Ars orandi*[14] od Albinga (Harmonien). Dosta ovdje čitam, ali studirati ne mogu. Moji nazori o svijetu su se dosta promijenili. Prije sam uvijek sanjao o dobroti ljudi, ali sam sada postao pesimističan. Dapače, kad pomislim da su ovdje škole jedna vrsta utočišta nemorala, to se zgrozim kad pomislim da se i u nas dolje dižu škole. I u tim će školama biti isto…

Zdravo i mnogo pozdrava prijatelj Hans Merz

---

[12] buhara –zatvor

[13] Einzelnarrest - samica u zatvoru. Budući da se nije vratio na vrijeme iz Beča (udaljen 50 km od Vojne akademije) Ivan je bio kažnjen zatvorom od tri dana u samici koji je proveo od 24. do 26. listopada 1914. O tome piše on opširno u svome Dnevniku 24., 25. i 26. listopada 1914.

[14] Ars orandi - Umijeće molitve

Studeni 1914.
(17. g. i 11 mj.)

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka

Bečko Novo Mjesto, 3. 11. 1914.

Dragi stari![15]

Jučer navečer sam se vratio iz lijepoga Beča… U Beču sam se do u detalje informirao o studentskim prilikama. Tako jeftino i tako dobro kako može u Beču živjeti jedan student, mislim da ne može nitko. Plach stanuje s Hrvatom i obojica plaćaju sobu s kupaonicom 30 kruna… Boravak u Beču košta najviše 70 kr. Kada bi se još tada računao džeparac za kazalište, kafić, bilježnice, tako bi dnevno 1,40 kr bilo dovoljno. Dakle: student može živjeti u Beču vrlo otmjeno sa 112 kruna mjesečno. Što se tiče društva u kojem sam bio, dovoljno je reći da je to društvo[16] povezano s gosp. prof. Marakovićem dok je on ovdje studirao. Kako sam tako bio s njima, bio sam sasvim sretan što sam se konačno susreo s pristojnim i vrlo inteligentnim ljudima. Uostalom možeš o tome pitati g. prof. Marakovića; on će ti moći dati informacije o tome kao još i o drugim stvarima. U Beču sam bio u gradskoj galeriji. Tamo se nalazi nekoliko divnih slika (Segantini).

Na akademiji ne želim više ni u kojemu slučaju ostati. Dobro sam razmislio… Vjerujem da imam dovoljno navedenih razloga i nadam se, da ćeš mi kao dobrom sinu sada ispuniti želju i pustiti me upisati se na Sveučilište.

(U nastavku pisma Ivan govori o polaganju ispita iz latinskog što je uvjet za upis na sveučilišta, za što on ne vidi problema jer je spreman pripremiti se za latinski ispit koji inače nije učio u realnoj gimnaziji u Banjoj Luci.)

Vjerujem da ćete Ti i mama biti sporazumni. Ako ne, tada uopće ne znam hoću li ikada u životu biti zadovoljan. Plach i König su mi ispri-

---

[15] Kod Ivana je potpuno dozrela odluka da napusti Vojnu akademiju i da započne studij na Bečkom sveučilištu. To jasno daje do znanja roditeljima u ovome pismu. Iz toga njegova opširnog pisma donosimo samo najvažnije dijelove. Izostavljeni su samo oni dijelovi u kojima Ivan opisuje uvjete i potrebe svakodnevnog života jednog studenta.

[16] Radi se o hrvatskom katoličkom studentskom društvu *Hrvatska* čiji su članovi bili hrvatski studenti u Beču a čiji je suutemeljitelj bio upravo Ljubomir Maraković dok je još studirao u Beču. Društvo je osnovano na poticaj biskupa Mahnića 1903. i od njega se poslije razvio veliki Hrvatski katolički pokret u domovini. O svome posjetu tome društvu piše Merz opširnije u svome Dnevniku dana 7. prosinca 1914.

čali da mama plače. Mislim da to nije nužno, budući da sam potpuno iskren i sve što mi je na srcu kažem. Molim odmah mi odgovorite…

Puno pozdrava Hans

Dr. Stipo Pelz[17], student filozofije,
Beč, Lichtensteinstrasse 95 Bečko Novo Mjesto 4. 11. 1914.

Dragi Stipo!

Jedan kolega - Hrvat - mi je rekao da je na Sve Svete grob Zrinskog bio neokićen. On je kod groba stajao, na to dođe Hrvat vojnik i reče: "Ne zaboravite tu našu svetinju" i zaiskao nešto novaca, sam nešto pridodao, kupio vijenac i položio ga na stari osušeni vijenac. Kaže, da je bilo silno dirljivo.[18] Inače šaljem mnogo srdačnih pozdrava.

Vaš Hans Merz, vojni akademičar

Nikola Bilogrivić, student teologije,
Sarajevo Bečko Novo Mjesto, 19. 11. 1914.

Dragi prijatelju!

Znao sam da me nećeš zaboraviti. Hvala Ti na karti. Bio sam u Beču u *Hrvatskoj*.[19] Čini mi se da sam Ti to već pisao. S Plachom[20] i Königom[21] sam se razonodio. *Hrvatsku* i *hrvatskaše*[22] sam također pohodio. Nešto ću Ti malo saopćiti o svojim opažanjima. Svake nedjelje idemo svi skupa u crkvu. Svećenik stane ovdje na dugo i široko pričati o sv. Misi, o uzvišenosti i ustanovi ovoga čina itd. Polovica se kod ovoga zabavlja i pod misom mu se rugaju. Onaj koji ne vjeruje, taj naravno u svemu ovome nalazi fraziranje. Namjesto da svećenik direktno kaže: „Vi ste životinje, vi se valjate u blatu, svaka vaša riječ, svaka

[17] Svome prijatelju Stjepanu Pelzu (1891.-1969.), članu društva *Hrvatska*, koji je tada studirao u Beču, Ivan se javio kartom s tim veoma značajnim sadržajem iz kojega se vidi kako je Ivan već tada gajio hrvatske rodoljubne osjećaje.

[18] Svoj pohod grobu Zrinskog i Frankopana Ivan opisuje u svome Dnevniku 15. listopada 1914. Taj njegov posjet bio je mjesec dana nakon što je došao u Vojnu akademiju.

[19] „Hrvatska" je ime za Društvo hrvatskih katoličkih studenata u Beču koji su ondje studirali. S ovim udruženjem, koje je utemeljeno još 1903., započeo je poslije Hrvatski katolički pokret u domovini.

[20] Ivanov školski kolega iz gimnazijskih dana koji je također studirao u Beču.

[21] Ivanov školski kolega iz gimnazijskih dana koji je također studirao u Beču.

[22] „Hrvatskaši" jest naziv u studentskom žargonu za članove Društva *Hrvatska* kojemu su pripadali hrvatski katolički studenti u Beču.

misao, sve ovo se kreće oko spolnih slasti. Niski ste kao crvi i slabići koji se ne možete dići iz toga gada itd.“ To je što sam opazio da naši svećenici umjesto da točno i jasno svijetu pred oči iznesu pogrješku, oni oko ovih okolišaju ili na dugo i široko drže predavanja o Misterijima koje onaj koji ne vjeruje ne može pojmiti. Zato se i toliko rugaju svećenstvu i vjeri. Sada mi piši hoćeš li za Božić u Banju Luku? Imate li svaki zasebnu sobu? Jer inače ne mogu pojmiti da se možete predati razmišljanju. - Gore nam je zlo. Pričalo se da se na Krakow navaljuje. Rumunjska će na Rusiju – vele. S pozdravom Hans M.

Hans Merz
Militär-Akademie
Wiener-Neustadt Banja Luka, 24. 11. 1914.

U ovom izdanju Merzove korespondencije nije bilo moguće donijeti pisma i drugih osoba koje su njemu pisale. Učinili smo samo nekoliko izuzetaka. Od brojnih pisama koja je dr. Maraković uputio Merzu donosimo dijelove samo jednoga njegova pisma od 24. studenog 1914. u kojem odgovara na Merzovo prethodno pismo i u kojemu se on potužio svome profesoru na situaciju u kojoj se nalazi u Akademiji. Iz ohrabrujućih riječi što ih je Maraković uputio svome bivšem učeniku vide se njegovi odgojni stavovi i kršćansko uvjerenje kojima je kroz cijelo vrijeme njihova poznanstva pozitivno djelovao na mladoga Merza.

Dragi Hans!

Vi znate, da nisam lijen niti na poslu niti na pisanju, pa ipak je prošlo toliko vremena od Vašega zadnjeg pisma, a da Vam se nisam javio. Hvala Vam lijepa i na pismu i na kartama.

Hvala na iskrenosti, kojom ste mi povjerili svoje nazore u listu; mada će biti teških žrtava i prijegora, ta škola života samo će Vam koristiti, jer ćete tim jasnije i sigurnije naći svoj cilj. Sad istom možete vidjeti, da vjersko uvjerenje nije fraza ni hipokrizija, nego prijeka i krvava potreba čovjeka koji u današnje rastrovano i rasklimano vrijeme hoće da živi svojim životom, da teži za svojim ciljevima i da postavlja svoje vrednote svijetu i životu. Sad istom možete vidjeti da moralne

Dr. Ljubomir Maraković,
Merzov gimnazijski profesor s kojim je ostao
u prijateljskom kontaktu i nakon završene gimnazije
kao što je vidljivo iz njihove korespondencije.

propovijedi i očinski savjeti ne stvaraju uvjerenja; da je potrebno, da čovjek proživi onu borbu između Boga i vraga u ljudskoj naravi. A da se sam digne proti svojoj okolici treba imati jedno uporište ljubavi, radosti, snage, istine u ovom svijetu sebičnosti, nesmiljenosti, kukavičluka i nakljukanih fraza. Uostalom ne trebam Vam mnogo govoriti: vidim, da život ozbiljno shvaćate, a to sam i otprije znao i veselio se Vašoj evoluciji. Znam, da se neću prevariti. (…)

Ne zaboravite ni na ljude, promatrajte, proučavajte: danas doživljujemo mnogo, iako svašta. I ako ovo vrijeme nije uvijek "veliko", događaji su svakako veliki. A nadam se da ste u "Hrvatskoj" našli i dobrih drugova. Toliko ukratko.

Mnogo srdačnih pozdrava Vaš

Dr Ljuba Maraković

Teresa Merz, kolodvor,
Banja Luka

Bečko Novo Mjesto, 25. 11. 1914.

Draga mama!

Hvala ti za tvoje karte… Ovdje se govori da nećemo imati dvotjedne božićne praznike… U ratu nam ide loše. Iz Eperiere ljudi bježe… Rumunji su spremni da navale na nas. Utvrda Caskaw se predala i uništena je… Ovdje je velik snijeg… Sira imam još malo. Želio bih biskvit

i tako nešto što se može dugo imati… Obuka novaka je ovaj tjedan pri kraju. Moj Dnevni red preko tjedna je sljedeći[23]:

Prije podne

Ponedjeljak: 6 s. ustajanje; 7 s. doručak; 15 min. vježba; 8-10 s. zemljopis i obuka oružjem; 10-11 s. pauza; 11-12½ vježbanje. - *Utorak:* 6 s. ustajanje; 7 s. doručak; 15 min. vježba; 8-12½ njemački, pravila dužnosti. Obvezujuća stanja. Ručak. - *Srijeda*: 6 s. ustajanje. 7 s. doručak; 15 min. vježba; 7-½10 s. vježbanje; 10-11 s. pauza; 11-12½ vježbanje. - *Četvrtak*: 6 s. ustajanje; 7 s. doručak; 15 min. vježba; 8-12½ obuka oružja, obuka na terenu, zemljopis. - *Petak*: 6 s. ustajanje; 7 s. doručak; 15 min. vježba; 8-10 higijena; pravila vježbanja; 12-12½ vježbanje. *Subota:* 6 s. ustajanje; 7 s. doručak; 15 min. vježba; 7½-10 vježbanje; 10-11 pauza; 11-12½ vježbanje; 12½-13 s. podne; 13-14 s. pauza; 17 s. naređenja.

Poslije podne

Ponedjeljak: 14-17 s. obuka na terenu; razgibavanje 18-19 s.; ponavljanje; Večera. - *Utorak:* 14-17 s. stenografija, pucanje; ponavljanje 18-19 s. Večera. - *Srijeda:* 14-17 s. talijanski, pionirska služba, vježbanje, ponavljanje; Večera. - *Četvrtak*: 14-17 s. stenografija, mačevanje, naredbe; 16-21 s. izlaz; 18 s. večera. - *Petak:* 14-17 s. tehnički znaci, njemački. Herzerwesen. 18-19 s. ponavljanje; Večera. - *Subota:* 14-17 s. mačevanje, pionirska služba, obuka oružjem; 18 s. večera; do 20 s. ponavljanje. - *Nedjelja:* Ustajanje oko ½ 7. Kirelgang 8-9 s. Izlaz do 21 s.

Čuo sam, da je u Mähriecku spremno sedam kompozicija vlakova da odvezu narod u slučaju ruskog napada. Dakle, ide nam veoma loše.

Mnogo pozdrava od Hansa.

[23] Ovdje nam je Ivan pišući majci donio točan dnevni red života i učenja u Vojnoj akademiji. Naravno da ovakav život nije mogao zadovoljiti Ivana koji je težio prema sasvim drugim vrijednostima nego što su ove za školovanje budućih oficira austrougarske vojske. Međutim ipak su mu ova tri mjeseca boravka u Vojnoj akademiji koristila za vrijeme boravka u ratu jer je dobio čin časnika i one službe koje nisu bile izravno izložene smrtnoj opasnosti.

Prosinac 1914.
(18 g.)

Nikola Bilogrivić, student teologije,
Sarajevo

Bečko Novo Mjesto, 2. 12. 1914.

Dragi prijatelju![24]

Hvala Ti na pismu. Dakle, na Božić se nećemo vidjeti. Opis vašega rasporeda jako je zanimljiv. U vas je sve uređeno kako je bilo još u davna vremena. To je upravo ono lijepo što se tako čuva jedan dio historije, ne zanemarujući sadašnje duševne proizvode. Sve mora da je jako lijepo, osobito način kazne. To je prije ugodnost, nego li kazna. Vama mora da je teško tako rano ustajati kad toliko duševno radite! U nedjelju ću u Beč. Sretan Ti imendan želim

Tvoj Hans M.

Ivan (prvi s lijeva) s gimnazijskim kolegama Rudolfom Plachom i Dragutinom Königom u Beču 6. 12. 1914.

[24] U ovoj karti prijatelju Bilogriviću Ivan komentira njegov odgovor kako im je uređen dnevni red u bogosloviji. Vidi se Ivanovo čeznuće za jednim duhovno-intelektualnim radom za kojim je oduvijek težio i s vremenom to i uspio ostvariti u svome privatnom životu.

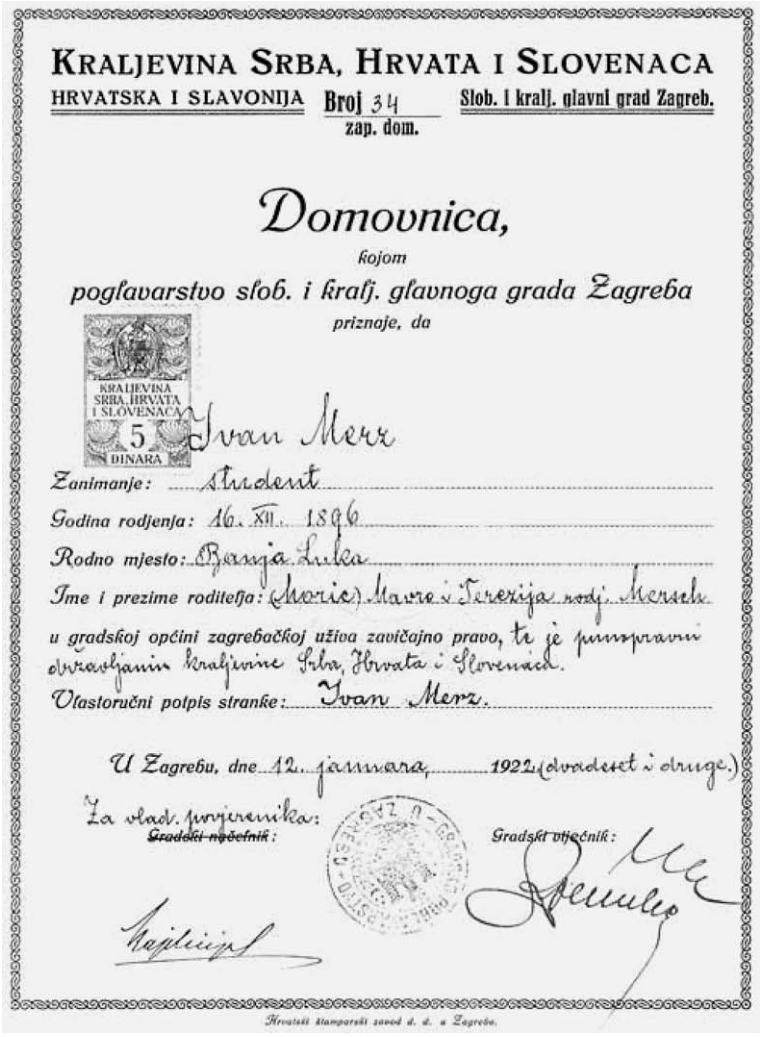

KRALJEVINA SRBA, HRVATA I SLOVENACA

HRVATSKA I SLAVONIJA Broj 34 zap. dom. Slob. i kralj. glavni grad Zagreb.

Domovnica,

kojom

poglavarstvo slob. i kralj. glavnoga grada Zagreba

priznaje, da

KRALJEVINA SRBA, HRVATA I SLOVENACA 5 DINARA

Ivan Merz

Zanimanje: student

Godina rodjenja: 16. XII. 1896

Rodno mjesto: Banja Luka

Ime i prezime roditelja: (Mario) Mavro i Terezija rodj. Mersch

u gradskoj općini zagrebačkoj uživa zavičajno pravo, te je punopravni državljanin Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Vlastoručni potpis stranke: Ivan Merz.

U Zagrebu, dne 12. januara 1922. (dvadeset i druge.)

Za vlad. povjerenika: ~~Gradski načelnik~~:

Gradski tajnik:

Hrvatski štamparski zavod d. d. u Zagrebu.

Još u banjalučkoj gimnaziji Ivan Merz se počeo sve više približavati hrvatskom narodu kroz upoznavanje njegove patničke povijest te hrvatskih kulturnih i vjerskih vrijednosti. Premda je njegov materinji jezik bio njemački, međutim svoj je Dnevnik od početka, tj. već od svoje 17. godine pisao na hrvatskom jeziku. Tijekom studija u njemu je potpuno dozrela svijest za pripadnost hrvatskom narodu kojemu je već i kulturološki i osjećajno pripadao. Nakon raspada Austrougarske monarhije i osnivanja Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca, Ivan Merz kao pripadnik hrvatskog naroda i formalno preuzima državljanstvo nove države o čemu svjedoči i njegova Domovnica koju ovdje donosimo, a čiji se original čuva u njegovu Arhivu u Zagrebu.

Početak studija u Beču 1915.

Panorama Beča s katedralom sv. Stjepana

Nakon što je istupio iz Vojne akademije koncem prosinca 1914., te nakon provedenih Božićnih blagdana kod roditelja u Banjoj Luci, Ivan nastavlja toliko željeni studij na Sveučilištu u Beču što su konačno i njegovi roditelji odobrili jer su uvidjeli da nema smisla siliti ga u vojničko zvanje za koje nije imao nikakvih sklonosti niti volje. Ivan je otputovao u Beč 6. siječnja. Dan prije, 5. siječnja Ivan se javlja kratko iz Banje Luke svome profesoru Lj. Marakoviću koji je iz Banje Luke bio premješten na odgovorniju službu u prosvjetni odjel Zemaljske vlade u Sarajevo. Dopisnica Marakoviću je oproštajna, kako se vidi iz sadržaja, jer je Ivan s kolegama uoči odlaska slavio oproštajnu večer pa su se na kartu potpisali i ostali njegovi kolege iz razreda, inače bivši Marakovićevi učenici. Istoga dana javlja se i svome prijatelju Bilogriviću, također u Sarajevo, i samo mu kratko javlja da je istupio iz Akademije, a 22. siječnja iz Beča šalje mu opširnije informacije o početku svoga studija i o svojim dojmovima o profesorima i sadržajima predavanja. Tijekom 1915. Ivan vodi intenzivnu korespondenciju s rodite-

ljima, ali uglavnom preko poštanskih karata. Općenito su to opisi njegova svakodnevnog studentskog života koji se često ponavljaju pa smo od tih poštanskih karata izabrali samo najvažnije. U svojim javljanjima osvrće se i na ratnu situaciju i njezine posljedice. Pišući roditeljima Ivan je koji puta duhovit što se vidi i iz njegova potpisa. Tako npr. svoje ime u potpisu piše u prijevodu na druge jezike: Hannes, Hasan, a posebno je zanimljivo kako je u potpisu na dvije karte upućene svojim roditeljima Ivan svoje ime i prezime preveo na hrvatski. Umjesto kao Hans Merz potpisao se kao „Ivan Ožujčić".[1]

Siječanj 1915.
(18 g. i 1 mj.)

Dr. Ljuba Maraković,
Zemaljska vlada V./3, Sarajevo — Banja Luka, 5. 1. 1915.

Cher Monsieru![2]

Zadnja večer u Banjoj Luci. Rastanak – „razbijanje" (u Plachovoj-venrikovoj-kući)!

Pozdrav Hans
Pozdrav od Placha i brata Olle, Debossansky, Kučinić, Steffan Heinljev, Bojnović, Famili Wegnes

Nikola Bilogrivić, student teologije,
Sarajevo — Banja Luka, 5. 1. 1915.

Dragi prijatelju!

Istupio sam iz vojske. Potanje ću Ti iz Beča javiti. Hvala Ti na božićnoj čestitci. Ja Tebi želim sretnu Novu godinu.

S Bogom Hans

---

[1] Ivanov pradjed pisao je svoje prezime „März", što je u njemačkom jeziku također i ime za mjesec ožujak. Da bi izbjegao nesporazume, Ivanov djed je promijenio prezime u Merz. No u obitelji je ostalo sjećanje na izvorno prezime pa je Ivan u svojoj korespondenciji s roditeljima, ali samo u ovoj godini i pomalo u duhovitom stilu, osim svoga imena i svoje prezime preveo na hrvatski: Ivan Ožujčić.

[2] Prijevod s francuskog: Dragi gospodine !

Ivan Merz – student
Bečkog sveučilišta 1915.

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka Beč, 17. 1. 1915.

Moj dragi tata!

Već si sigurno dugo čekao moju kartu. Namjerno nisam ništa pisao jer se ne isplati javiti samo malo. Ovdje sam sve sredio kako bi mogao početi normalan život. Nedjelja je. U svojoj lijepoj sobi sam potpuno sam. Danas rano bio sam na misi i kod Mittlerovih. Popodne sam išao šetati. Već sam se upisao. Morao sam platiti školarinu jer nemam potvrdu o siromaštvu. Molim te, pribavi mi jednu takvu (prvom prilikom), kako bih po tome u 2. semestru bio oslobođen. Dnevno pijem litru mlijeka i vježbam Müller-vježbe. Domaćica je vrlo dobra žena. Nisam si mogao poželjeti bolju. Mama je sa svime vrlo zadovoljna. Molim te, nemoj mi pisati na fakultet, već na moju adresu: Wien VIII., Löwenburggasse 2, II. Stock, Tür 20…

U Galiciji bi nam trebalo ići sjajno. Neki se već pripremaju za odlazak u Lemberg[3]. - Vaš sin Hans. Poljubi mamu i zagrli moje prijatelje!

[3] Lemberg – Lavov (danas Ukrajina)

Theresa Merz, Kolodvor,
Banja Luka Beč, 20. 1. 1915.

Draga mama!

Najljepša hvala za 20 kruna. Ja sam zaista dobro. Danas idem u operu… Kakao sam si već skuhao, marmeladu gotovo pojeo. Novaca imam. Kada šalješ paket, molim Te pošalji debelu, crnu bilježnicu koja je u lijevoj ladici i 3. svezak *Povijesti umjetnosti*. Ovdje je lijepo vrijeme. Izgledam sjajno... Što je novoga? Zagrljaj "Starom" i poljubac Tebi - Hans

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka Beč, 22. 1. 1915.

Dragi, dragi, dragi tata!

Najljepša hvala za poslane karte. Pišem samo da se javim. Sjajno sam, nisam čak niti zaslužio biti tako zadovoljan. Bio sam u operi na *Cavalleriji Rusticani*, ali zbog loših sjedala - morao sam naime stajati na IV. galeriji – nisam baš uživao. Ponovno pisati o jelu i piću bilo bi dosadno. Ide mi kao kod kuće. Molim, priopćite mi novosti.

Poljubac Hans

Nikola Bilogrivić, student teologije,
Sarajevo Beč, 22. 1. 1915.

Dragi prijatelju!

Da počnem *ab ovo*.[4] U Beču sam. Upisao sam se na romanistiku i slavistiku s namjerom da dogodine prijeđem na pravo. Slušam predavanja svake vrste; osobito mi je draga francuska književnost i psihologija. Zadnju predaje filozof Jerusalem. Faustovske je vanjštine i bijele raščerupane kose i brade, a govori sa silnim uvjerenjem o tako dvojbenim stvarima. I Tebe bi on osobito zanimao; priča npr. o značenju riječi, o praznovjerju i o 34. psalmu (ili retku). Tumači neke pojave zašto se Bog nije smio spomenuti doli jednom u godini i zašto se u Ilijadi lijevo krilo vojske ne naziva lijevo. Silno je zanimljiv. Teolozi su ovdje cilindraši. Ima među njima vrlo zgodnih ljudi.

[4] Ab ovo (lat.): Od početka (doslovce: od jajeta).

Najveći dojam na me učiniše dosad gotske građevine. Vobiona crkva i crkva sv. Stjepana. To je uistinu nešto nečuveno. U *Hrvatskoj*[5] sam već nekoliko puta bio – ništa se sada ne radi. S Bogom Merz

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka Beč, 27. 1. 1915.

Moj dragi tata!

Puno hvala za Tvoje pismo. Tvoju ću želju ispuniti i na sva pitanja opširno odgovoriti… Osjećam se u Beču kao rođeni Bečanin. Uobičajeno legnem oko 22,30 s. i spavam do devet sati, budući predavanja imam oko 11 sati. Upisan sam na Filozofskom fakultetu, a razlog je slijedeći: Na Pravnom fakultetu neće vanjskim slušačima uračunati semestar, ali na filozofskom će barem biti polovica plaćena. Time sam jedan ili nijedan semestar izgubio. Nakon što ću položiti dodatni ispit iz latinskog, upisat ću se u 2. ili 3. semestar pravnog fakulteta. Trenutno učim latinski i dok sve dostignem, započet ću pohađati predavanja iz prava. Nadam se da ću to učiniti oko 15. veljače. U nedjelju sam bio kod Mittlerovih. Svi jednoglasno tvrde da bolje izgledam, nego prilikom mojeg dolaska. Nije ni čudo kada se mnogo spava i jede, i kada su torbe pune novaca. Hrana je u menzi izvrsna. Kupujem si dvostruke obroke povrća i kolača. *(U nastavku do u detalje opisuje što jede, koliko stoji koja namirnica itd.)* Kako vidite – divota – u Beču se živi jako jeftino. Znači: za ručak, mlijeko, kruh i stan trošim mjesečno 68 kr., 32 kr mi ostaju za svjetlo, kavanu, kazalište i razonodu. Vous voyez Monsieur[6], sa 100 kr se mjesečno jednostavno preživi.

Ujutro i navečer vježbam Müllerove vježbe. Nisam se još upisao ni u jedan sportski klub, ali uskoro hoću. Danas je navečer sniježilo, ali u mojoj sobi nije nikada hladno. Na grijanje uopće ne mislim. Novine čitam dnevno i jučer sam rano saznao da se iz godišta 1895. i 1896. moraju javiti kod magistrata. Ja sam to već učinio i poziv za stavnju će doći tijekom mjeseca veljače. Točno znam da me neće uzeti. *(U nastavku piše što da mu pošalju u sljedećem paketu te pismo završava riječima):* Dragi oče! Nadam se da ćeš isto kao i Tvoj sin spavati i postati zadovoljan i bezbrižan. Mamici šaljem tisuću pusica i tebe grlim junački

Hans

[5] „Hrvatska“ - društvo hrvatskih katoličkih studenata u Beču

[6] Prijevod s francuskog: Vidite, gospodine.

Moriz Merz, šef stanice,
Banja Luka Beč, 29. 1. 1915.

Dragi moji!

Da ne biste bili zabrinuti, opet pokazujem znak života s opaskom da mi se ovdje iz dana u dan sve više sviđa. Paket bi naravno već bio poželjan jer sam već svoj imutak i pošiljku potrošio. Izgubio sam svoj nož i možete se zbog toga veseliti, budući da je to dokaz da sam uvijek ostao isti. Znajući vam pisati uvijek lijepa pisma, molim nekoliko araka zagasitog papira. Puno pozdrava gospođi Keller. Poljupci Vama. Hans.

P.S. Plach uskoro dolazi u Banju Luku na novačenje. Ovdje se ide na zimsko klizanje. Uskoro ću i ja probati sreću. Mogao bih trebati crvenu olovku.

Veljača 1915.
(18 g. i 2 mj.)

U ovome mjesecu Ivan je uputio roditeljima šest poštanskih karata. Uglavnom su to teme o njegovom svakidašnjem životu i studiju i nekim izvanrednim situacijama. Majka je bila veoma zabrinuta za njegovo zdravlje pa su mu roditelji često slali pakete. Ovdje donosimo samo sažetke i najvažnije misli njegovih pisama. 1. 2. 1915. javlja majci da očekuje poziv za novačenje (stavnju) koncem veljače, tj. da se vidi je li sposoban za vojsku. Ivan se u pismima često znao i šaliti s roditeljima pa u tome smislu upotrebljava i duhovite izraze.

Tako u pismo od 12. 2. 1915. u duhovitom stilu upotrebljavajući i latinske i francuske riječi nastavlja:

„Moram Vam reći, gospođo Merz i gospodine Ritz,[7] Vaš sin je ipak strašan. Tko bi ikada o njemu mislio da se do atlete polagano razvija… On izvanredno voli pakete, ali ne slati nego primati... O sebi sam dovoljno otvoreno pisao, budući da moje „Ja“ dolazi do izražaja najmanje deset puta. Ljubim Vas deset tisuća puta. „Ja“.

17. 2. 1915. poslao je roditeljima pozdravnu kartu s Kahlenberga koji je toga dana posjetio.[8]

---

[7] Ritz – skraćenica za ime njegova oca Moritz (Mavro)

[8] Kahlenberg je brežuljak kraj Beča gdje se 12. rujna 1683. odigrala čuvena bitka protiv Turaka. Tada su, uz pomoć poljskoga kralja Jana Sobjeskog, obranjeni Beč i Europa od turskog osvajanja. Turci su tada bili protjerani i njihovim povlačenjem su postupno oslobađani Budim (1686.), Osijek (1687.) i Slavonija (1691.). Papa Inocent XI. je spomen na ovu pobjedu kršćanske vojske nad Turcima kod Beča ustanovio je blagdan Imena Marijina jer se pobjeda pripisivala pomoći bl. Djevice Marije kojoj se molio vjerni kršćanski puk u Austriji, ali i drugdje po Europi.

Osim roditeljima Ivan se ovoga mjeseca javio dvojici prijatelja, Stjepanu Pelzu i Nikoli Bilogriviću. Pelz je završio studij, doktorirao je i postao je profesor u Osijeku.

Stjepan Pelz,
Osijek Beč, 6. 2. 1915.

Dragi Stipica!

Zahvaljujem Ti na karti. Ovih dana putujem kući na stavnju. Jučer sam gledao Parsifala u Hofoperi. Duboko me se je dojmilo… Tebi će skoro stavnja! Rezultat mi javi i nemoj zaboraviti da mi opišeš svoje prvo predavanje. Srdačan pozdrav Ivica

Nikola Bilogrivić,
Bogoslovija, Sarajevo Beč, 18. 2. 1915.

Na karti prijatelju bogoslovu Nikoli Bilogriviću Ivan javlja da dolazi kući jer je pozvan kao svjedok na glavnu sudbenu raspravu. Radilo se naime o procesu što ga je tadašnja austrougarska vlast vodila protiv nekoliko Ivanovih školskih kolega koji su bili optuženi za rušenje Monarhije i uspostavu nove države Jugoslavije. Ivan, koji je znao za tu aktivnost svojih kolega, nije se ipak upuštao u njihovu djelatnost, inicijative i drugo, ali je od Suda bio pozvan kao svjedok da svjedoči protiv svojih kolega. Naravno da Merz niti jednom riječju nije teretio svoje kolege, za što su mu kolege i Srbi i muslimani bili zahvalni. Sudbeni proces vodio se u Travniku.[9]

---

[9] Detalje o Merzovom ponašanju na procesu opisao je Milan Janković iz Banje Luke u svojoj knjizi »Sloboda i Jugoslavija - predratna tajna đačka društva, banjalučki proces 1914. do 1915.« objavljenoj još 1939. g. U svojoj knjizi na str. 53. navodi sjećanja na Ivanov iskaz pred sudom, gdje je i Janković, tada još đak šestoga razreda Banjalučke realke, bio optužen: »Među svjedocima bio je i maturant Hans Merz... Ali on nije htio biti oslonac državnom odvjetniku Weinertu. Bio je dobar drug i prijatelj. Njegov iskaz na ovoj glavnoj raspravi, koji nas je (prema Weinertovom očekivanju) mogao mnogo teretiti, ispao je zapravo kao naša obrana. Hansova duša nije mogla nikoga da obijedi. Bio je dobar kršćanin - idealista. Govorio je: Oni su mi uvijek bili dobri drugovi i uvijek živjeli u dobrim odnosima sa mnom. Ništa ne znam da su oni išta zabranjenog činili ili govorili... Weinert, razočaran, izjavljuje da je Merz velik vjerski zanesenjak, suviše religiozan i razmažen kad tako blago govori o ovakvim 'zločincima'...« (B. Nagy, *Borac s bijelih planina*, Zagreb 1971., str.52). – Slično svjedočanstvo o Merzu i o tome procesu dao je musliman Ahmet Kulenović iz Jajca: „Merz je bio ideal čestitosti i poštenja, a naročito je to pokazao na đačkom procesu Velike realke 1915. god., koji se vodio protiv đaka, a u kojemu sam i ja bio optužen zbog smetanja javnoga reda i mira. Svojim iskazom pred sudom Merz je, kako u Banjoj Luci tako i u Travniku, gdje je konačno izrečena osuda protiv nas, nastupio kao čovjek kojim bi se cijela nacija mogla ponositi. Mi optuženi dobili smo dojam da je javni tužitelj očekivao da će Merz optužnicu protiv nas od alfa do omege jednostavno potvrditi, ali kad je Merz pred sudom davao iskaz, jadni tužitelj nije znao što će od sebe, jer je Merz savjesno, istinito i pošteno pred sudom govorio.« (B. Nagy, *Borac s bijelih planina*, Zagreb 1971., str.51).

Dragi prijatelju!

Zahvaljujem Ti na dopisnici. Sutra polazim kući. Pozvan sam kao svjedok na glavnu sudbenu raspravu. Žao mi je lijepog Beča, no nadam se da ću se ubrzo povratiti. Ako se vama predavanja obustave zbog bolesti, mogli bismo se u Banjoj Luci vidjeti. Od *hrvatskaša*[10] ima ih dosta koji studiraju specijalnu filozofiju pa prisustvujem počešće raznim debatama... Ostaj s Bogom. Hans

Ožujak 1915.
(18 g. i 3 mj.)

U mjesecu ožujku 1915. Ivan je uputio svojim roditeljima iz Beča devet poštanskih karata. Kako je češće bio i duhovit, što se vidi iz prijašnjih njegovih javljanja, tako ovdje prvi puta susrećemo kako je preveo svoje ime i prezime na hrvatski i dva puta se tako potpisao: Ivan Ožujčić. *Naime, njegov pradjed je nosio prezime März, što je u njemačkom jeziku naziv i za mjesec ožujak. Poslije su njegovi potomci promijenili prezime u Merz da ne bude identično s nazivom mjeseca. U svojim javljanjima Ivan sve češće spominje ratno stanje jer je Prvi svjetski rat već drugu godinu harao Europom.*

Nakon kratkog boravka u Travniku i Banjoj Luci koncem mjeseca veljače Ivan se iz Beča javlja roditeljima kartom 4. 3. 1915. te spominje kako u vlaku nije mogao spavati, „jer su iz Zagreba s nama putovali ranjeni vojnici.“

Na kraju karte od 13. 3. 1915. u kojoj opisuje svoj dnevni život Ivan se potpisuje prijevodom svoga imena i prezimena na hrvatski: „Ivan Ožujčić (prije Hans Merz).“

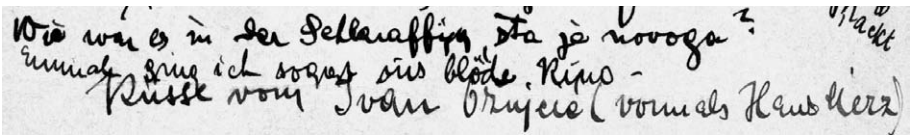

Faksimil Ivanova potpisa s poštanske karte ocu od 13. 3. 1915. s prijevodom svoga imena i prezimena na hrvatski: Ivan Ožujčić

[10] „Hrvatskaši” je bio naziv za hrvatske studente u Beču, članove katoličkog društva „Hrvatska” čiji je član uskoro postao i sam Ivan.

Istim prijevodom svoga imena i prezimena potpisao se i na sljedećoj karti majci od 18. 3. 1915. Na toj karti piše majci o svojim dnevnim obavezama, ali i o svome fizičkom i duševnom stanju:

*„*Draga moja mama! Iako se ništa novoga nije zbilo, ipak pišem kako bi umirio Tvoje dobro srce. Ide mi vrlo dobro… Sve izgleda, da se u zadnje vrijeme moje tijelo snažno razvija. Ako Bog da. Tisuću poljubaca i zagrljaja od vašega: Ivan Ožujčić (Hans Merz).“

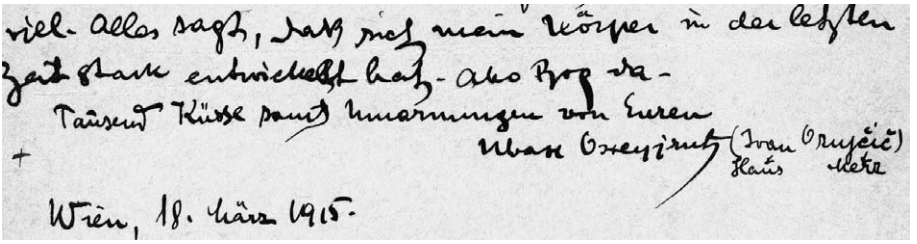

Faksimil Ivanova potpisa s poštanske karte majci od 18. 3. 1915. s prijevodom svoga imena i prezimena na hrvatski: Ivan Ožujčić. (Najprije je napisao prijevod ćirilicom, a onda latinicom.)

*Ivan uglavnom piše svojim roditeljima karte na njemačkom jeziku. Ali često ubacuje u tekst i koju hrvatsku riječ. Tako ovdje, ali i na drugim mjestima, izraz „*ako Bog da*“ uvijek piše na hrvatskom.*

Posljedice rata već su se počele osjećati i u Beču o čemu Ivan obavještava majku na karti od 20. 3. 1915: „Draga mama! Najljepša hvala za paket. Razdoblje gladi polako prodire. Kada se ne pretplati za kruh, u čitavome gradu ga se ne dobije.“

Premda je Austrija u ratu, u Beču se koliko toliko normalno odvija kulturni život. Ivan često posjećuje kazališta, koncertei opere, o čemu redovito u svojim javljanjima obavještava svoje roditelje. Tako na karti od 23. 3. 1915. piše roditeljima:

„Dragi moji! U Burgtheatru vidio sam Ibsenov *Rosmersholm,* danas idem, ako Bog da, na *Torquata Tasa*. Otvorena je galerija slika. Potpuno sam zdrav. Danas mi je pisao dr. Maraković. Tisuću poljubaca, Hans.“

Na karti od 28. 3. 1915. piše o ratnoj situaciji: „Dragi moji! Posjetio sam bolnice. Većina ih je ispunjena promrznutim vojnicima. U Karpatima je bila strašna hladnoća. Ovdje kruže priče da Istanbul stoji pred padom i da je naš konzul već prispio u Beč.“

Travanj 1915.
(18 g. i 4 mj.)

U ovome mjesecu Ivan je uputio petnaest poštanskih karata, od čega četrnaest roditeljima. Iz njih doznajemo do u detalje njegov studentski život što se tiče stanovanja, prehrane, odijevanja, studija, razonode, posjeta koncertima, operi i kazalištu, šetnje, druženja. Majka se veoma brine za njegovu prehranu pa mu često šalje pakete s hranom. Budući da se mnoge stvari ponavljaju u Ivanovim javljanjima, donosimo samo neke zanimljivije dijelove. Sve češće Ivan spominje ratna zbivanja i kakve posljedice to ima za svakodnevni život u Beču. Dopisivanje u travnju započinje kartom prijatelju Pelzu u Osijek.

Dr. Stjepan Pelz,
Osijek — Beč, 1. 4. 1915.

Dragi Stipica!

Jedva stiže odgovor. Već sam Ti dva puta bio pisao. Bilo bi mi osobito milo da opet dođeš u Beč … Primljen sam već za člana *Hrvatske*. Neki dan mi je Ljuba pisao da ima silnoga posla. *Elegije* je poslao u Prosvjetu. Želim Ti sretan Uskrs i marljivost u odgovaranju.

S Bogom Ivica

Moriz Merz, šef kolodvora,
Banja Luka — Beč, 5. 4. 1915.

(*Na vijest o smrti strica Georga, očeva brata iz Plzena, koja je oca veoma potresla, Ivan mu piše):* Dragi tata! Nemoj se jako žalostiti! Živjeti znači oskudijevati, na to moramo biti spremni. Jednom će doći i na nas red i zbog toga ne smijemo biti tužni budući da osjećamo da je nemoguće da je naš život nesvrhovit, da ima nečega što je dugotrajnije i jače nego naše siromašno biće. Jedine su želje sviju nas da se molitve vinu do prijestolja Svevišnjega i od Njega izmolimo ljepši nastavak života s one strane za našega dragog Georga.

Tisuće poljubaca od Vašeg Hansa.

Beč 11. 4. 1915.

Draga mama!

…O ratu se ovdje govore stvari koje ne vesele. Mostar bi već trebao biti pripravan za opsadu…

Srdačni pozdravi Hans.

Beč, 18. 4. 1915.

Dragi roditelji!

Jučer sam posjetio kazalište. Izvodio se Freytagov *Formalsten.* Danas popodne išao sam u Neuwaldeg i šetao sam prekrasnom okolnom šumom. Danas je ovdje bila procesija u kojoj se molilo za mir. Ovih dana započet će neprijateljstvo protiv Italije. - Tisuću puta Vas ljubi Vaš sin.

Beč, 30. 4. 1915.

Dragi roditelji!

Jučer sam prvi puta išao u Narodnu operu (Volksoper) i vidio Smetaninovu komičnu operu "Prodana nevjesta". Život ovdje teče skroz jednolično. Ovdje se ne priča ni o ratu niti o miru. Ljudi su već navikli na loš kruh i ne tuže se više. Ulice i kazališta su svakodnevno prepuni, vrlo je zabavno. Moj život je prilično dosadan, jer ovdje nemam prijatelja. Voli vas vaš „Ja".

Bečko Sveučilište gdje je Merz započeo svoju sveučilišnu naobrazbu.

Svibanj 1915.
(18 g. i 5. mj.)

U mjesecu svibnju 1915. Ivan je uputio svojim roditeljima deset poštanskih karata koje uglavnom imaju isti sadržaj kao i prethodnih mjeseci. Dana 4. svibnja posjetio je Plzen, rodno mjesto svoga oca. Pobjede austrougarske vojske u ovome mjesecu nalaze odjeka i u Ivanovim javljanjima roditeljima.

Moriz Merz, šef kolodvora,
Banja Luka

Plzen, 4. 5. 1915.

Dragi roditelji!

Već od jučer nalazim se u Plzenu kod strica Heinricha… Već sam bio autom na izletu i vidio sam mörsera kalibra 32,5 cm i druge razne topove. Pozdrav Hans

Beč, 6. 5. 1914.

Dragi tata!

Već dva dana čitav je Beč ukrašen zastavama; od prekjučer se govori o 160.000 zarobljenika, 20 tisuća konja, 400 topova, 800 mašinskih pušaka, 37 zrakoplova, 30 oklopnih vozila, mnogo osobnih vozila itd... To bi trebao biti naš ratni plijen. Ako Bog da? Hans

Beč, 10. 5. 1915.

Dragi roditelji!

Čitav Beč je u slavljeničkom raspoloženju. Već se priča da će Pšemisl uskoro biti u našim rukama. Ako Bog da. Njihovo slavljeničko raspoloženje je veoma čudnovato; nekako je u naravi tamošnjih ljudi da oni svoje osjećaje izražavaju kroz skandale, razbijajući prozore, opijajući se itd. Pozdrav Hans

Beč, 24. 5. 1915.

Dragi oče!

Imao bih jednu malu želju. Ako bi bilo moguće preko starih trapista dati naštimati klavir, jer bih rado htio za vrijeme praznika svirati na uštimanom klaviru. Hans

Beč, 31. 5. 1915.

Dragi tata!

Molim Te za sljedeće: Pitaj dr. Marakovića ili prof. Skoka, bih li mogao uz pristanak bosanske državne Vlade polagati dodatnu maturu iz latinskoga[11] u banjalučkoj realnoj gimnaziji. Rezultat mi pošalji molim odmah. Pozdrav Hans

Lipanj 1915.
(18 g. i 6 mj.)

I u mjesecu lipnju Ivan se često javlja svojim roditeljima; poslao im je trinaest poštanskih karata. Evo najvažnijih dijelova, posebice onih koji se odnose na ratna zbivanja. Posebno zahvaljuje roditeljima za čestitke za imendan koji je slavio 24. lipnja, blagdan sv. Ivana Krstitelja. I na ovim dopisnicama Ivan koji puta mijenja svoj potpis pa se potpiše kao Hannes ili Hasan.

Beč, 7. 6. 1915.

Dragi moj tata!

Od srca Ti čestitam tvoje napredovanje u službi i želim ti sve što dijete svome ocu samo poželjeti može. Tvoj sin Hans

Beč, 7. 6. 1915.

Draga moja mama!

Upravo sam došao iz Plzena. Boravak je nažalost bio nešto kraći. Stric Heinrich i teta Hedwiga su za mene učinili tako puno da je nemoguće sve prepričati. Puno su me vozili autom, išlo se u kazalište, u tvornicu topova, slastičarnicu i još drugdje. Obitelj strica Heinricha osjeća se dobro. Rosl je vrlo lijepa djevojka, kad ne bi bila moja sestrična, zaljubio bih se u nju… Stric Carl kao i uvijek zbija šale; pri tome se i nešto udebljao. Hermina i Gretha su jako lijepe i živahne. Fritz također. Svi smo jednom bili na bakinom grobu. Sin Hans

[11] Da bi mogao studirati na Sveučilištu, Ivan je morao znati latinski koji nije učio u tadašnjoj realnoj gimnaziji. Stoga ga je morao naknadno učiti i potom položiti ispit iz toga predmeta.

Beč, 17. 6. 1915.

Draga mama!

O stanu uskoro odlučujem. Mislim da ću biti prisiljen otkazati ga jer ću se morati vratiti u mjesecu rujnu, ako rat još uvijek ne bude gotov. Mujagić mi je pisao da jako dobro govoriš hrvatski i činiš samo jednu grešku: uvijek kažeš kad o meni govoriš: "Ona je budala". Tisuću poljubaca svima Vama od Vašega sina, Hannesa.

Beč, 20. 6. 1915.

Moja draga, vrijedna, dobra mama!

Za Tvoj dragi, dobri slatki paket zahvaljujem ti čitavim srcem… Ljudi se vesele savezu u Galiciji. Govori se već o separatnom miru s Rusijom... Ante je već pisao iz Rusije. Pozdrav Hans

Beč, 23. 6. 1915.

Dragi moji roditelji!

Za Vašu pravu srdačnu čestitku zahvaljujem Vam još srdačnije i želim Vam isto što i Vi meni. Nastojat ću uvijek biti pravi dobar sin i više ili manje ne zadavati vam brige kao do sada… Moj najljepši imendanski poklon je nesumnjivo osvajanje Lemberga.[12] Ovdje vlada neopisivo klicanje od veselja… Pozdravlja vas vaš sin Hans

Beč, 25. 6. 1915.

Dragi!

Od srca zahvaljujem za paket i čestitku itd. Za proslavu pobjede (Lemberg) sudjelovao sam na kolosalnoj fešti. Vidio sam cara, nadvojvodu, Zitu i mnoge druge visoke ličnosti. Katović je već na fronti.

Tisuću pozdrava Hasan

[12] Bitka za Galiciju ili Bitka za Lemberg (Lavov) bila je značajna bitka između Ruskog carstva i Austro-Ugarske tijekom rane faze Prvoga svjetskog rata 1914. godine. Austro-ugarske snage su teško poražene i istjerane iz Galicije, dok su ruske snage zauzele Lavov i vladale otprilike devet mjeseci istočnom Galicijom.

Srpanj 1915.
(18 g. i 7 mj.)

U ovome razdoblju imamo malo dopisivanja s roditeljima jer je Ivan većinu mjeseci u ovoj drugoj polovici 1915. g. proveo kod roditelja u Banjoj Luci. Imao je samo jedno putovanje u Travnik, a mjesec studeni proveo je u Beču. Početkom srpnja Ivan je uputio samo jednu kartu svome ocu koji se pripremao da ga posjeti i pomogne mu preseliti stvari kući. Ivan mu kratko odgovara objašnjavajući kako doći do njegova stana.

Beč, 1. 7. 1915.

Dragi tata!

Najljepša hvala za 100 kr. Veseli me što dolaziš ovih dana. Kad dođeš ovamo, uzmeš liniju 13 (trinaesticu) i kod Florijanove ulice silaziš. Prva ulica desno (dakle između Florijanove ulice i Jozefgradske ulice) je ulica Löwenburggasse.[13]

Srdačni pozdravi Hans.

Ivan s ocem u Banjoj Luci u ljetu 1915. g.

[13] U toj ulici na broju 2, II. kat, stan 20, Ivan je stanovao za vrijeme studija u Beču tijekom 1915. g. I nakon rata, kad je nastavio studij u Beču, nakon nekoliko mjeseci stanovanja u kolegiju Augustinianumu opet se vratio u ovaj stan.

Kolovoz 1915.
(18 g. i 8 mj.)

Ante Katović bio je školski kolega i blizak prijatelj Ivana Merza kojega često spominje u svome Dnevniku, čak na devetnaest mjesta. Zajedno su išli u isti razred. Izbijanjem Prvoga svjetskog rata Ante je odmah bio mobiliziran od austro-ugarskih vlasti i poslan na ruski front. Na povratku iz Travnika Ivan Merz se zaustavio s kolegama u Donjem Vakufu, odakle su Anti 22. kolovoza poslali kartu. U Travniku je Ivan s kolegama sudjelovao kao svjedok na glavnoj raspravi suđenja nekim đacima iz Banjalučke gimnazije koji su bili optuženi i uhapšeni da su bili članovi tajne organizacije za rušenje Austro-Ugarske monarhije i za uspostavu nove države.[14] *Na ovoj karti Antu oslovljava na francuskom (Antoine) a i svoje ime potpisuje na francuskom (Jean). Tako su se i inače prijateljski oslovljavali. Nažalost, Ante je nakon nekoliko mjeseci poginuo na ruskom frontu. O tome Ivan s velikom žalošću donosi vijest u svome Dnevniku od 3. XII. 1915. Upravo je neobično da se ova karta sačuvala, a bila je poslana u Rusiju. Vjerojatno je sa stvarima poginulog Ante bila vraćena njegovoj obitelji u Bosnu. Prije ovoga putovanja u Travnik, Ivan je 6. kolovoza te godine bio u Jajcu odakle se javio kratko svojoj majci šaljući joj pozdrave na jednoj razglednici.*

Anton Katović, kadett, Bos.herc.Infant.Rgmt.Nr4
Feldpost 36, Russland Donji Vakuf, 22. 8. 1915.

Anton Katović

Cher Antoine!

Vraćam se iz Travnika gdje sam bio na glavnoj raspravi (Jarakula etc.). U Donjem Vakufu evo sjedim s Bulutom koga slučajno nađosmo. Srdačno Te pozdravljam.

Tvoj Jean

Slijede potpisi ostalih nazočnih kolega: Sretno bilo na svakom koraku, to ti želi Augustin Čengić. Dragi moj Ante, javi mi se, kod kuće sam. Dane Bulut. Kučinić. Jović. - Merz, Banja Luka, Bosnien

[14] Opširnije o ovome procesu i sudjelovanju Ivana Merza vidi u knjizi: Božidar Nagy, *Borac s bijelih planina – Ivan Merz*, Zagreb, FTI, 1971., str. 51-52.

Listopad 1915.
(18 g. i 10 mj.)

Nakon što je u Sarajevu položio maturu iz latinskog jezika, što mu je bio uvjet za daljnji studij na Sveučilištu u Beču, o čemu piše u svome Dnevniku[15]*, Ivan je u rujnu i listopadu bio kod roditelja u Banjoj Luci. Koncem listopada stigao je ponovno u Beč na nastavak studija. Korespondencija s roditeljima kroz to razdoblje odnosi se na upisivanje na fakultet, na promjenu fakulteta, jer je Ivan u dogovoru s roditeljima želio nastaviti studij na Filozofskom fakultetu.*

Beč, 30. 10. 1915.

Dragi moji!

Za sada se mogu upisati samo u prvi semestar Pravnoga fakulteta, i tek prije upisa u drugi semestar mogu podnijeti molbu za državni ispit i za upis u 2. semestar Filozofskog fakulteta.

Studeni 1915.
(18 g. i 11 mj.)

Ovoga mjeseca Ivan je uputio roditeljima šest poštanskih karata iz Beča u kojima im javlja o svojim svakodnevnim pripremama za povratak kući u Banju Luku koji predviđa da će biti 28. studenoga, nakon čega mora u vojsku. Iz tih javljanja doznajemo kako je za povratak morao nabaviti propusnicu jer je bilo ratno stanje i vladala je kontrola nad kretanjem stanovništva, posebno u udaljenije krajeve. Kako je češće mijenjao imena u svome potpisu tako se na jednoj karti potpisao svojim imenom, ali na latinskom: Johannes. Karta od 2. 11. 1915. posebno je zanimljiva jer opisuje kako je proveo jedan svoj dan, (bila je nedjelja toga mjeseca).

[15] Ivan Merz, *Dnevnik*, 25. 10. 1915. - Zagreb 1914., str. 158-159.

Moriz Merz,
Banja Luka

Beč, 2. 11. 1915.

Dragi roditelji!

Jučerašnji dan je protekao u sljedećem: u ½ 9 ustao, otišao u crkvu, šetao korzom, blagovao kod Mittlerovih (famozno!), s Königom, Metikošem i Zechnerom[16] (Banjolučaninom), pošao u kavanu „Lusion", potom na koncert, odande u plesnu školu i do 21 sat plesao, jednu gospođicu otpratio kući (s Königom), u 21,45 s. došao kući, razgovarao s predstojnikom kuće, 10 minuta čitao latinski i otišao spavati.

Pozdrav Hans

Beč, 3. 11. 1915.

Dragi roditelji!

Danas sam predao molbu za naknadni upis i ovdje moram do 25. ov. mj. čekati rješenje. Budući da je moja propusnica važeća samo do 20., moram je ovdje kod policije ostaviti da se produži. Ako mi to uspije, dat ću si ovdje uredno popraviti zube… Sutra idem na jedan dobrotvorni koncert.

Pozdrav Hans

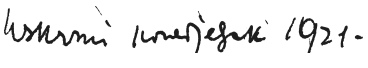

Uskrsni ponedjeljak 1921.

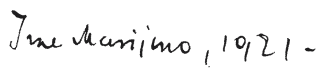

Ime Marijino, 12. 9. 1921.

Dr. med. Sv. Luka, 18. 10. 1921.

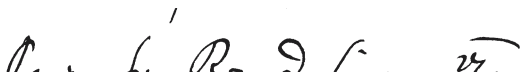

Pariz, Sv. Ruža od Lime, 23. 8. 1924.

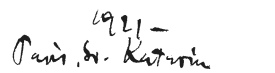

Pariz, Sv. Katarina, 25. 11. 1921.

Sv. Križ – Slovenija, na Preobraženje 1927.

Faksimili naziva katoličkih blagdana ili svetaca koje je Merz navodio uz datum-godinu kada je pisao određeno pismo.

---

[16] Ing. LJUDEVIT ZECHNER bio je Ivanov kolega sa studija iz Beča a sljedeće godine, kad su obojica mobilizirani, bili su zajedno na oficirskom tečaju u Slovenskoj Bistrici. Nakon rata završio je studij i postao inženjer. Kada je pokrenut postupak za beatifikaciju Ivana Merza Zechner je u njemu aktivno surađivao i na strojopisu prepisao sve Ivanove poštanske karte koje je slao svojim roditeljima tijekom rata, a ukupno ih je bilo 906. To je vjerojatno jedinstven slučaj u Europi da je sačuvan tako velik broj pisanih dokumenata - poštanskih karata - jednog sudionika-vojnika iz Prvoga svjetskog rata.

1916.

U Prvom svjetskom ratu

Prva dva mjeseca godine 1916. Ivan je proveo u Banjoj Luci pripremajući se za odlazak u vojsku i potom na bojište. Koncem veljače Ivan se oprostio od svojih prijatelja s kojima je proslavio oproštajnu večer, o čemu piše opširnije u svome Dnevniku od 28. 2. 1916.

U vojsku odlazi početkom ožujka najprije u Graz u Austriju na osnovnu vojnu obuku. Redovito se javlja svojim roditeljima. Osim njima, u pismenom je kontaktu sa svojim banjalučkim prijateljem bogoslovom Nikolom Bilogrivićem[1] i sa svojim bivšim gimnazijskim profesorom dr. Ljubomirom Markovićem. S nekoliko poštanskih karata javlja se i drugom svome prijatelju Stjepanu Pelzu, s kojim je studirao u Beču.

U ovoj godini roditeljima je uputio ukupno 164 poštanske karte. Po mjesecima to izgleda ovako: 3. mj. 14 kar.; - 4. mj. 17 kar.; - 5. mj. 9 kar.; - 6. mj. 16 kar.; - 7. mj. 18 kar.; - 8. mj. 29 kar.; - 9. mj.11 kar.; - 10. mj. 4 kar.; - 11. mj. 23 kar.; - 12. mj. 23 kar. U svim tim kartama Ivan piše roditeljima kako mu je u vojsci, nastoji ih umiriti, razveseliti. Puno toga ponavlja. Majci, koja je bila za njega veoma zabrinuta, češće opisuje u detalje svoju prehranu. Od tih brojnih poštanskih karata izabrali samo neke u kojima, osim gore navedenih podataka iz svakodnevnoga života, Ivan donosi i neke drugačije sadržaje duhovnog i kulturnog karaktera. S trojicom svojih prijatelja u svojim pismenim javljanjima obrađuje drugu tematiku. Dr. Marakoviću piše uglavnom o književnosti. Za istaknuti je njegovo otkriće Vladimira Nazora i njegovih djela, o čemu piše prijatelju Bilogriviću i još opširnije i dr. Marakoviću. S Bilogrivićem razmjenjuje i teme biblijskog i teološkog sadržaja.

---

[1] Dr. NIKOLA BILOGRIVIĆ (Tuzla, 1893. – Banja Luka, 1947.), hrvatski rimokatolički svećenik u BiH i mučenik. Zaređen je za svećenika Banjalučke biskupije 1916. godine. Postigao je doktorat iz povijesnih znanosti. Bio je banjolučki župnik i povjesničar. Na montiranom komunističkom procesu osuđen je na smrt i zajedno s Feliksom Niedzelskim strijeljan je u Banjoj Luci 1947. god. Još kao student teologije bio je velik prijatelj Ivana Merza kao što se vidi iz njihove korespondencije. Merz mu je s talijanskog bojišta došao na Mladu misu za Božić 1916. g.

Prije odlaska na talijansko bojište gotovo cijelu 1916. godinu Ivan je proveo na vojnoj obuci. Najprije je u Grazu, a potom u Lebringu pohađao temeljnu vojnu obuku. Nakon toga upućen je u Slovensku Bistricu gdje je pohađao oficirski tečaj, zatim je boravio u Mürzuschlagu i potom je poslan na skijaški tečaj u Seewiesen. Za Božić je došao nekoliko dana u Banja Luku gdje je sudjelovao na Mladoj misi svoga prijatelja Nikole Bilogrivića koji je tih dana bio zaređen za svećenika.

Da bi se dobila cjelovita slika njegova boravka u vojsci, kao i kasnije na bojištu, trebalo bi usporedno, po datumima, čitati i njegov Dnevnik u koji je zabilježio puno toga što je radio i doživljavao, a što u korespondenciji ne navodi.

Njegove poštanske karte koje je slao iz vojske svrstane su po datumima i potom po mjesecima. Ispod oznake svakog mjeseca navodi se njegova dob, koliko je imao godina kad je pisao pojedine karte.

Siječanj 1916.
(19 g. i 1 mj.)

Nikola Bilogrivić, Bogoslovija
Sarajevo

Banja Luka, 30. 1. 1916.

+! Dragi Nina!

Iz Broda sam primio Tvoju feldpostovku.[2] Inače ništa. Pozdrave sam izručio. Tu je žalosno, kišovito, glupo. Ne zaboravi na *Juditinu knjigu*. Drugi puta više; neraspoložen sam. Nazorovih pjesama ima dosta lijepih u novom izdanju.[3] Poslat ću Ti po koju dok dospijem. Tvoj S. S. G.[4]

---

[2] Poštanska karta iz razdoblja rata.

[3] Ovom rečenicom Merz započinje pisati o hrvatskom književniku Vladimiru Nazoru čija je djela počeo čitati. O tome će opširnije pisati dr. Marakoviću, ali će Nazora opširno spominjati i u svome Dnevniku.

[4] Ovo je jedini put u cijeloj korespondenciji da se Merz potpisao ovom kraticom. Nije jasno na što je mislio. Možda: sluga slugu Gospodnjih?

Veljača, 1916.
(19 g. i 2 mj.)

Dr. Stipica Pelz
Gimnazija, Senj[5] Banja Luka, 2. 2.1916.

+! Stipica!

Toliko puta sam Ti pisao u Osijek, a Ti ne odgovaraš. Da si u Senju namješten saznadoh istom jučer od Ljube. Piši mi kako Ti je, da li đake gnjaviš i da li ćeš u vojsku. Ja ću oko 25. već u vojsku. Od poznatih je još dr. Rebac ovdje[6]… Moj sadanji posao je čitanje; vražje knjige, češće se na njih raspalim, ali ih se otresti ne mogu. Ostaj mi s Bogom. Kako zdravlje? Tvoj Ivica

P. S. Upravo primih Tvoju dopisnicu.

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Banja Luka, 6. 2. 1916.

Dragi Nikola!

Iz Sarajeva primih Tvoju kartu. Uz to saznadoh od Jovićevih[7] da si doživio raznih avantura; mislim naime na Tvoje ukradene cipele itd… Nego, nemoj zaboraviti i da se raspitaš za jednu vrijednu etiku i za kakve studije o Svetom Pismu po kojima bih se mogao informirati o postanku, mislima itd…

Misao mi se je pretrgla i sjetio sam se naime da 21. ovoga mjeseca nastupam u vojništvo. Je li fatum? … Kako misli u glavi frcaju, sijevaju. Naime najednom se sjetih *Canticuma*.[8] Recimo, kao što Ti veliš da to djelo ima simboličko značenje (Krist i Crkva), opet direktno tumači odnos između muža i žene i odaje nam skrajnju granicu karnalnosti koju umjetnik ne smije prekoračiti. No, nameće se jedno pitanje: je li ista granica u Starom i Novom zavjetu!? Mnogo toga se je naime promijenilo; kao što je kršćanstvo brak reformiralo, tako je spiritualizi-

---

[5] STJEPAN PELZ (1891. – 1969.) profesor povijesti, Merzov kolega sa studija u Beču. Službovao je kao profesor u raznim mjestima po Hrvatskoj, u Osijeku, Senju i drugdje.

[6] MARKO REBAC, odvjetnik u Banjoj Luci, Merzov prijatelj o kojemu je ostavio pohvalan zapis u svome Dnevniku od 28. veljače 1916., prije odlaska u vojsku.

[7] Poznata hrvatska banjalučka katolička obitelj Jović s kojom je Merz bio povezan prijateljskim vezama. Dvojica sinova iz te obitelji postali su isusovci.

[8] Pjesma nad pjesmama (Knjiga Staroga zavjeta)

ralo ljubav i napokon umjetničko shvaćanje. Moguće se ono sjetilno opisivanje i cijeli dosta sjetilni način života u Židova mora tumačiti *propter duritiam cordis*.[9] Mislim, naime, da bi kršćanski umjetnik zgriješio kad bi *Canticum* napisao iz istog razloga kao da taj otpusti svoju ženu i da uzme drugu (što prije nije bio grijeh). Možda sam rekao herezu, no ne smeta. Pozdravi mi Čelika, malog Kočiša (upravo sam danas bio gore kod njih s Plachom) i onog „što uči za popa".

Zdravo Hans

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo

Banja Luka, 21. 2. 1916.

Carissime!

Istom nakon što sam pročitao bez paralela, razumijem *Canticum*... Oprosti, što Ti ne pišem više, mi – vojnici – smo zaista nesposobni da mislimo. Dana 1. ožujka moram biti u Lebringu. Već sam ponovno pregledan s klauzulom: *dalekovidan s astigmatizmom*. Kapetan reče da se javim *super arbitrium*. Pozdravi mi poznate. Zdravo! Hans

Ivan na početku vojne obuke u Grazu,
gornji red, drugi zdesna, s fesom na glavi.

[9] „Propter duritiam cordis - zbog tvrdoće srca" - jesu riječi Kristove koje je uputio farizejima u vezi s otpuštanjem žene što im je Mojsije bio dopustio u starozavjetnom zakonu. Cijeli odlomak iz Evanđelja (Mt 19, 7-9) gdje Isus o tome govori glasi: „Kažu mu (farizeji): 'Zašto onda Mojsije zapovjedi *dati otpusno pismo i - otpustiti?'* Odgovori im: 'Zbog tvrdoće srca vašega dopusti vam Mojsije otpustiti žene, ali od početka ne bijaše tako. A ja vam kažem: Tko otpusti svoju ženu - osim zbog bludništva - pa se oženi drugom, čini preljub."

Vojna obuka u Grazu

Ivan je bio najprije upućen u Graz gdje je obavljao osnovnu vojnu obuku. Odatle se javlja svojim roditeljima i opisuje kako mu je, kako se snalazi, što radi, kakav mu je stan, hrana. Prijateljima upućuje karte ozbiljnijeg sadržaja.

Ožujak 1916.
(19 g. i 3 mj.)

Tereza Merz, Kolodvor
Banja Luka

Graz, 4. 3. 1916.

Draga Mama!

Ovdje je veličanstveno. Bolje si nisam mogao zaželjeti. Spava se u velikoj prostoriji na slamnatim vrećama i ima otprilike 4 deke. Ustaje se u pola 6, dobije se vrlo slaba crna kava. Od 7 do 10 s. vježba ovdje u narodnom vrtu, zatim pijem 2 šalice bijele kave i vježba se dalje do 11 s. U 11 s. je ručak (jučer je bila juha od griza, govedina s grahom i kupus), i zatim čišćenje oružja. Do 2 s. je odmor. Potom počinje opet sve iznova. U 5 s. je već izlaz (dnevno). Za večeru je crna kava, ali ja jedem uvijek vani. Popravljeno je potpuno novo odijelo koje su mi dali. Tu su i kolege; dakle, kao što vidiš, draga mama, ide mi bolje nego kod kuće. Što se očiju tiče, sve štima.

Nakon tri dana 7. 3. 1916. Ivan se ponovno javlja majci i piše pomalo u duhovitom stilu:

„Draga Gospoja! - Moje zdravstveno stanje je odlično… Život mi se ovdje izvanredno dobro sviđa, i kad bih još, osim toga, mogao studirati, ništa si boljega ne bih mogao poželjeti. Tjelovježba mi čini vrlo dobro, zdrav sam kao još nikada. Kolege me veoma vole. Živjela mama! Poljubac Hans.“

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Graz, Marschallschule, 7. 3. 1916.

+! Dragi Nina!

Meni je vrlo dobro. Zatekao sam bolje društvo nego što sam se nadao. Inače mi je vrlo lijepo. Tjelesna vježba jača čovjeka, a hrana je uz to dobra tako da sam posve zadovoljan (relativno!). Život je zanimljiv; upoznajem se s raznim tipovima iz društva. Tu imam jednoga kolegu; musliman je, ali vrlo fin dečko. Ide mi u svakoj prilici na ruku. Zdravo, što je nova i pozdravi sve. Tvoj Hans

Moriz i Tereza Merz
Banja Luka Graz, 24. 3. 1916.

Dragi roditelji!

Jučer sam posjetio profesora Hessea, koji je temeljno pregledao moje oči i izdao mi je liječnički nalaz i konstatirao snažnu dalekovidnost i jaki astigmatizam. Dalekovidnost se neće pogoršati, ali mi je savjetovao uvijek nositi naočale… Jučer navečer bila je oproštajna večer Društva prijatelja. Tisuću poljubaca Hans

Travanj 1916.
(19 g. i 4 mj.)

Tereza Merz
Banja Luka Windisch-Feistritz, 1. 4. 1916.

Draga moja mama!

Sretno sam ovdje došao. Vrijeme je već lijepo i to daje ovom lijepom gradiću prijazan dojam. Feistritz se može usporediti s Prijedorom, samo što je mnogo čišći i njegovaniji. Trenutno je ovdje mnogo ugodnije nego u Grazu... Dan prođe da se niti ne opazi. Paketi su vrlo poželjni; trapistički maslac, biskvit, kolači od lješnjaka, sir, tvrdo kuhana jaja, šećerne kocke i drugo...

Poljubac od Tvog jedinca Hansa

Na oficirskom tečaju u Slovenskoj Bistrici

1. 5. 1916. - 30. 7. 1916.

Slovenska Bistrica gdje je Ivan proveo četiri mjeseca na oficirskom tečaju

Nakon osnovne vojne obuke u Grazu Ivan je poslan na oficirski tečaj u Slovensku Bistricu. Kako se vidi iz njegovih pisama, kao i iz Dnevnika taj mu je boravak ondje pod kulturnim vidom koristio. Među ostalim preko prof. Josipa Ribarića upoznao se je s djelima Vladimira Nazora i za njega kao književnika se veoma oduševio.

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo

Slovenska Bistrica, 8. 4. 1916.

+! Dragi Nikola!

Već se nalazimo ovdje nedjelju dana. Nije mi tako ugodno kao u Grazu jer ovdje nema toliko vremena na raspolaganju da se sam saberem. Sav moj duševni život se okreće oko užitka u proljetnoj prirodi i oko razmišljanja o njoj. Doduše i to je razmjerno malo. Silno sam umoran. Ta vježbam od 6 s. ujutro (u 5 s. se ustaje) do podne. A popodne od 2 – 4 s.; uz to još ima škole i drugih posala tako da je jedva dnevno jedan sat vremena slobodno. Mjesto je ovdje silno germanizirano!

Zdravo! Šta je nova? Hans

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Slovenska Bistrica, 10. 4. 1916.

+! Cher Monsieur![10]

Lijepa hvala na umjetničkoj razglednici. Za sada Vam samo čestitam Uskrs. Vi razumijete koje želje u srcu nosim obzirom na ovu svetkovinu Mira. - Čim dospijem, javit ću Vam opširno vrlo zanimljive podatke o Nazoru; osobe, koje su inspirirale *Pjesni ljuvene*, kako su ove nastale, te znam mnoge detalje o postajanju njegovih pjesama. Nadalje, pjesnike koje on uvijek čita (Pascoli!) i kako je bio sav udivljen kada je pročitao Vašu ocjenu *Hrvatskih kraljeva*.

Za sada srdačan pozdrav Hans

Moriz Merz
Pečuh Slovenska Bistrica, 11. 4. 1916.

Dragi Tata!

Tvoju prvu kartu od 31. 3. tek sam danas primio. Hvala. Vrlo sam dobro. Nadam se da za Uskrs ima 3 dana odmora. Dolaziš li Ti u Banju Luku ili u Pecs, ili mama i ja tamo ili ja u Banju Luku itd. Itd.

Tisuću poljubaca mome ocu Hans

Dr. Ljuba Maraković Graz, Marschallschule, 14. 4. 1916.
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3

Dragi gosp. prof.!

"I ti koji dokle kasna svijeća gori" itd. mogao bi za se reći. Na straži sam. U kasarni ponoćna tišina, a petrolejska svjetiljka na mom stolu svijetli. Džepni sat kuca. S desne strane je ratni broj *Lučи*,[11] a s lijeve feldflaša i "*De imitatione*"[12] i još jedan mali molitvenik. Eto to je sve. I mogao bih vječno ovdje uz ovaj stolić sjediti i slušati tihe kucaje moga sata i misliti kako vrijeme juri tik-tak, tik-tak i povratiti se neće. Pa se slušajući snuždim i - još više…. Tako se moje duševno raspolože-

[10] Prijevod s francuskog: Dragi Gospodine!
[11] *Luč* - časopis Hrvatskog katoličkog pokreta namijenjen u prvom redu za mladež. Pokrenut 1905. u Beču.
[12] De Imitatione – Nasljeduj Krista. Stoljećima veoma popularna knjižica kršćanske duhovnosti koju je Merz čitao i za vrijeme rata. Napisao ju je Toma Kempenac.

nje kreće između zapravo mlitave sentimentalnosti i strašnog očaja koji bi cijelu zemaljsku kuglu hitnuo visoko u prazninu…

Silno sam zaposlen. Od 5 s. ujutro pa do 9 s. navečer. Odmora nema skoro nikakva. Lijepo je jedino to što je proljeće, a predjeli su ovdje krasni. Zeleni obronci, pa šumica i visoka brda sa bijelim kapelama. Taj život u prirodi je vojnička poezija, ali ono ostalo… Javite mi kako ste se ondje snašli i uopće mnogo toga. Ta Vi i onako volite pripovijedati. Ovdje su Suljić, Atijas, Belančić i Zechner.[13] Onda profesor Ribarić. S njim raspravljamo o Nazoru. S Bogom Hans

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo

Slovenska Bistrica, 17. 4. 1916.

+! Dragi Nikola!

Iz *Novina* sam razabrao koliko ste vi tamo uradili. Upravo me je zadivilo kako još ima svijeta koji nastavlja duševni rad i radi zaista vrlo marljivo. (Ti si bio lijenčina? Imena Tvoga nema!) Čelik, Kočiš, Petar mora da su se istakli. Rado bih ih slušao. Meni je sada već mnogo ljepše nego prije. Što Ti radiš i Tvoje kolege? Živio! Merz

Ivan s kolegama vojnicima na vojnoj obuci
(četvrti zdesna u gornjem redu sa smiješkom na licu)

[13] Ing. LJUDEVIT ZECHNER. Ivanov prijatelj iz Prvoga svjetskog rata. Zajedno su bili na oficirskom tečaju. I nakon rata su zadržali prijateljske veze. Ing. Zechner pomagao je kasnije Postulaturi Ivana Merza u prepisivanju Ivanove ratne korespondencije na strojopisu.

Moriz i Tereza Merz
Banja Luka Slovenska Bistrica, 24. 4. 1916.

Dragi roditelji.

Hvala za telegram. Uskrsne blagdane proveo sam ovdje, ni sam ne znam kako, ali tako brzo prolazi vrijeme u besposlici…Ovdje je ugodno i dobiva se na neki način predodžba o ratnoj borbi; tijekom topovske grmljavine češće se opaža svjetlost reflektora. Pozdrav Hans

Svibanj 1916.
(19 g. i 5 mj.)

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Slovenska Bistrica, 14. 5. 1916.

+! Dragi prijatelju!

Dva puta već primih od vas – marljivih ljudi – sjećanja s *majalisa*.[14] Ja sam dnevno s puškom na izletu i u borbi sam sa samim sobom. B. Babić i Zechner su tu. Srdačan pozdrav svima, te Kreši Buconjiću, ako ga vidiš. Hans

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Slovenska Bistrica, 15. 5. 1916.

Dragi gosp. profesor!

Već se odavno bavim mišlju jednoga lista koji bi imao da Vam prikaže svijet u kojemu se krećem, moju duševnu borbu i koji bi Vas informirao o mnogim zanimljivim predmetima. Velim Vam odavno, jer nije prošlo dana niti vježbe, kada nisam sastavljao i sabirao u glavi glavne misli ovoga pisma; pače su mi često navirale, bujale misli, predmeti i slike, no najednom se je sve ovo prekinulo; nastala je čudna praznina u duši i upravo ne mogoh više pojmiti u što sam se ono zamislio za vrijeme dugotrajnog ritmičkog hoda.

I eto sada, kada sam se napokon nakanio da ovo malo kratka vremena upotrijebim u neku vrstu razgovora s Vama, glava mi je prazna. Moguće je sredina tome uzrok: školska soba drvenih klupa (kano u

[14] Majalis - Proljetni svibanjski izlet

našoj crtaonici), a na tabli ih nekoliko - među kojima i Zechner - uče zapovijedi za bataljon. Izvana se čuju daleki zvuci ruskih pjesama i živahna svirka harmonike; pa mi se čini da slušam onog pijanog pjevača iz *Lovčevih zapisaka* ili gledam mužika, gdje sav opojen pleše po taktu, nogom o zemlju lupa, kako se spušta, naglo diže i od vremena do vremena tužno krikne; kano da se u stanovitim momentima plesa sjeća svoje udaljene domovine. Svirka postaje sve živahnija, brža, pjev se bolje razabire; no zapravo o tome mi nije da pišem.

Mene je sada zaokupio studij Nazora; a pošto znam koliko ga Vi cijenite i kako ćete se zanimati za svaku sitnicu iz njegova života, to ću Vam nešto malo o njemu ispripovijedati. No ponajprije bih Vam htio reći što je svratilo moju pozornost na nj. Dakle "ab ovo"![15]

Čim sam prispio ovamo zalazio sam često u društva znajući da ću naići na raznovrsne ljude. Tako se i zbi. Uz Nijemce sa Sjevernog mora ima Poljaka i Ukrajinaca, te Švicaraca i Talijana. S posljednjima sam se uglavnom sprijateljio. Među njima je jedan slikar Rosetti, mojih godina, rođak velikog slikara Beatae Beatrix, a čini se da je baštinio etičke principe i njegovu slikarsku vještinu. Pokazao mi je svoje skice; iz kojih se na prvi pogled razabire silni talenat, a iz motiva koje bira, a također i iz njegova pripovijedanja se vidi kako ga interesiraju dublji problemi. Drugi jedan Talijan imenom Weirz, student etnologije na Züriškoj univerzi, famulus poznata profesora psihologije Freuda, a inače uvjereni ateista. S njim rado debatiram; zanimljivo je slušati njegove sasvim neobične nazore o etici, kulturi i čovjeku, te o bivstvu svega.

Ovi Talijani se faktično doimlju čovjeka kao pandani jedne velike i stare kulture; kao intelektualci koje mi, odgojeni njemačkom kulturom slabo poznajemo.

O našim ljudima bih Vam mogao više zla pričati, nego li lijepa. Sa sobom ponesu "razne izraze", koje cijela okolina nauči. A Muslimani ostaju vjerni sebi samima. Oh, *la triste histoire*…[16]

No najviše me je razveselilo prijateljstvo s Ribarićem, Nazorovim prijateljem koga Vi još iz univerzitetskih godina poznajete. Ne mogu reći da me je on upozorio na ljepote toga pjesnika; ali on je bio povodom da sam naumio Nazora prostudirati. Najzgodnija prilika! I pošto znadem toliko zanimljivosti iz života i iz djela toga hrvatskog velikana, osjećam upravo neku unutarnju potrebu da Vama, mome literarnom

[15] Od početka
[16] O, žalosna povijest

majstoru, nešto priopćim. Doduše referat će biti kratak jer zaista vremena sada nemam - (list ovaj pišem na mahove!) - no držim da se naši puti nisu raskrstili i da ću Vam moći doskora sve usmeno priopćiti.

Prof. Josip Ribarić zajedno je bio s Merzom na časničkom tečaju u Slov. Bistrici. Upoznao ga je i oduševio za djela Vladimira Nazora

Vi ste jamačno opazili kako se je Nazor iza svoje Lirike počeo služiti novom tehnikom. Ribarić ga je naime oko 1910. upozorio na Pascolija u kojega se slog riječi slaže s ritmom. Ukratko, Nazor je tada prekinuo sa starom školom i stao upotrebljavati Pascolijevu tehniku. No pošto Nazor, kao i ostali Dalmatinci, ne poznaju prave naglaske riječi, naručio si je Broza, Ivekovića, Pavića i druge rječnike i stao studirati poput Hugoa i mnogih drugih pjesnika, jezik i naglaske. Istom sada se je on zapravo zaljubio u hrvatski jezik i uvijek misli kako bi se izdao kakav popularni rječnik koji bi na popularan način upozorio na jezične ljepote. O ritmici dosta i ako bih imao dosta pričati o ritmu iz *Intime* no dok sve potankosti ne prostudiram neću da se nabacujem rastrganim fragmentima.

No sada dolazi tema koja će Vas, kao stara bibliotekara, osobito zanimati; a to je Nazorova biblioteka. Tu su uz rječnike, francuske antologije, *Aida, Cavalleria rusticana, Faust,* veliki *Faust*, koga za vrijeme cijelog svog života studira, Heineovi *Nordsee* (*Talata* u novim pjesmama) i - šta sam već davno zaključivao po *Intimima* - Selma (*Christus legenden*). (O filozofiji se još ne dospjeh informirati). O njegovoj narodnoj ideji možete već po *Novim pjesmama* da si stvorite sud, a i po onoj *Život* i *Dva glada* koje se odnose na Srbe. Doduše on to gleda sa mnogo višeg stanovišta nego li se je to do sada činilo.

Često je govorio još prije rata kako Srbi uopće nemaju kulturna čovjeka, kao što bi to u nas bio Djalski koji bi proživljavao jednu dublju duševnu evoluciju, koga bi zanimali vječni problemi čovječanstva, nego u njih se sve sastoji u vanjštini, u sjaju poznavanja artizma i drugih tehničkih pomagala, kao što je to u Dučića. Potonjemu se divi kao umjetniku forme, a inače kao pjesnika ga ne cijeni osobito. Od vremena do vremena se ova dvojica dopisuju. Pa kad je već govor o njegovim poznanicima, to dolazite i Vi u obzir. Kad mu je onda - u ono slavno

doba - donio Ribarić *Luč* s Vašom ocjenom *Hrvatskih kraljeva*, bio je sav ushićen i govorio "Ha, taj me je jedini do sada razumio".

Noćca se spušta, valja skratiti. On živi gore u Kastvu u svojoj "turris eburnea",[17] daleko od svijeta i njegova blata; kao pravi asketa (*Dva glada*, u *Pjesnima ljuvenim* pokazuje kako je seksualno netaknut). Rijetko, dva do tri puta godišnje silazi u Rijeku ili Opatiju. Njegova stara mati i sestra ga dvore. Profesor Šepić i Ribarić su još s njim. To je sve. Posljednji mu pomažu kod filoloških pitanja: recimo ona čakavska pjesma *Žena zapušćena* je uglavnom plod te dvojice. Čitajući slovenskog pjesnika Ketlea čudili su se naime da čakavsko narječje, koje je upravo jambsko, nema zapravo jambskih pjesama (ističu se mekoćom). I tako se odlučiše da stvore prvu jambsku pjesmu čakavskog sadržaja. Najprije ju Nazor napisa u prozi i onda su dugo vremena na njoj kovali. (Slično je s *Galeotom* prije bilo!)

Dakle: Nazor živi osamljeno, pravilno i dnevno šeće nekoliko sati u toj sjajnoj prirodi. S jedne strane se vidi Velebit, s druge Učka, a dolje more: Nazorovo more. Oslonjen na štap ide on ovuda; gleda kako se magle uz stijene veru i stane kod svake dolinice i svakog grmića u kojemu je najmanje jedan slavuj. I taj orkestar je - po Ribarićevu pričanju - nešto izvanredno. Osim toga se je nedavno dogodilo da se je snijeg preko noći otopio, a onda najednom udarila bura tako da se je sva šuma kano kristal sledila. (Točan opis u *Kristalnoj šumi*).

No netko drugi se je digao na tu "Planinu sanja" i toga diva poluboga - poput Lohengrina - opet učinio običnim smrtnikom. To bijaše gospođa Browetova, žena dakle koju je poput slavuja u Notturnu (*Nove pjesme*) mamio, koju je u duši nazrijevao (kako veli u *Pjesnima ljuvenim*) došla je. Žena je jednoga liječnika koji je naukovac. Osobite je inteligencije, zanima se za botaniku. S njom je Nazor šetao, katkada u prisustvu učiteljice Zahije, pače - čudo neviđeno! - Nazor ju je jedanput pozvao na ručak. I to je sve: o ljubavi jamačno nisu nikada govorili. No, ona kano da je također duboko osjetila tu ljubav, utekla je odavle na svoj otočić (*Izgubljeni raj*). Plod te duboke ljubavi su *Pjesni ljuvene*.

Time završavam svoj kratki referat o Nazoru; kad ga budem cijeloga prostudirao, poslat ću Vam već plodove toga, no u glavnom budi rečeno da sam po *Novim pjesmama* vidio da je on mnogo toga stvorio za čim sam težio.

---

[17] Turris eburnea – Toranj bjelokosni. Starozavjetni biblijski izričaj iz knjige *Pjesme nad pjesmama*. Upotrijebljen u crkvenim Litanijama lauretanskim kao jedan od naziva za Blaženu Djevicu Mariju.

Što se tiče njegove religije: tu je sličan Hugou. Silan optimista, duševni kontrast Kranjčeviću. "Na Vrhu" u *Novim pjesmama* on izriče svoju religiju. Za kršćansku etiku je dušom i tijelom, a silno štuje estetsku stranu kulta Madonni, koji toliko uljepšava život Hrvata. Zato mu se i osobito dopada jedna Pascolijeva pjesma gdje je opisana svibanjska pobožnost.

Jedva se još vidi… Vani brenčaju[18] zvona "Ave Maria…", a ja Vas srdačno i prijateljski pozdravljam Hans

Moriz i Tereza Merz
Pečuh Slovenska Bistrica, 24. 5. 1916.

Dragi roditelji!

Jučer sam se već uselio u svoju sobu. Prilično je velika… Svakodnevno večeram u gostionici obrok od jaja, rižu na mlijeku i slično… Već nekoliko dana sam bez svake vijesti. Što vi radite?

Pozdrav od vašega Janeza

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Slovenska Bistrica, 30. 5. 1916.

+! Dragi gosp. Veliki, visoki čovječe!

Pa to i sami znate, pismo Vam valja. Ergo, gratias ago…[19] Ova karta je samo fragment misli - (sada uopće ništa ne mislim!) Naime, rado bih saznao da li ste štogod čuli o Richteru (iza tih zadnjih događaja!). Ribarić je onda otišao (supermobiliziran) pa će moguće kao profesor u Srbiju. Pričao mi o Nazoru da će skoro biti cijeli *Pakao* preveden. Spjevan je jedan romantički ep (*Utva zlatokrila*) i jedna Märchen-drama... Pjesama dosta.

Mislim iza rata osnovati jedan hrvatski estetički list koji će sakupiti mlade talente. (I vi spadate među te.). Ja sam umro. Naime: Cogito, ergo sum, non cogito, ergo non sum![20] Srdačan pozdrav Hans

[18] zvone
[19] Dakle, zahvaljujem.
[20] Mislim, dakle postojim. Ne mislim, dakle ne postojim.

Lipanj 1916.
(19 g. i 6 mj.)

Ivan Merz na tečaju za časnike

Moriz i Tereza Merz
Pečuh — Slovenska Bistrica, 9. 6. 1916.

Dragi roditelji!

Dani nam prolaze u ničemu. Nisam ni osjećao da živim. Ustajem, sve radim u snu, ne čitam gotovo ništa, ne mogu se uopće zadubiti… Što vi radite? Opet bih rado na nekoliko dana u Bosnu. Ipak, nema ništa od toga. Voli vas vaš — Hannes

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo — Slovenska Bistrica, 16. 6. 1916.

Dragi prijatelju!

Na kartama Ti hvala. Na ispitima čestitam. Što se mene tiče imao bih vrlo mnogo s Tobom razgovarati i debatirati iako unaprijed znam da ćeš imati pravo. Želio bih da pročitaš Chamberlainov *Grundlagen d. XIX. Jh.*[21] i to poglavlje *Die Erscheinung Christi*.[22] Zanimljivo dokazuje da Krist nije Židov po krvi. Vrlo zgodno napada Straussa te ima i vrlo mnogo zaista lijepih misli.

[21] Prijevod: Temelji 19. stoljeća.
[22] Prijevod: Kristovo ukazanje

Kako je meni u duši, sam ne znam; život nije u praksi tako jednostavan kao u teoriji. No svakako je silno zanimljiv.

Čestitaj Čeliku[23] i drugima koji odslužiše Prvu misu i reci im nek nas ovdje ne zaborave. Gdje je Čelik sada?

Pozdrav tvoj Hans

Moriz Merz
Pečuh

Slovenska Bistrica, 20. 6. 1916.

Dragi tata i prijatelju!

Tvoja draga karta me jako veseli i zadovoljan sam kad od Tebe primam dobre savjete; bolje rečeno kad me razumiješ. Život uopće nije tako lagana stvar, ali radost se nalazi u posjedovanju želje za izdržljivošću. Stoga bih možda bio još sretniji kada bih došao u još teži životni položaj (ovdje živim kao kod kuće), kako bih mogao čeličiti dušu….

Pozdrav Ivan

Ivan (prvi zdesna) s kolegama na oficirskom tečaju u Slov. Bistrici

[23] Mons. DRAGUTIN ČELIK (1894.-1958.) svećenik Sarajevske nadbiskupije. Postao biskup 1951. i upravljao Banjalučkom biskupijom kao apostolski administrator do 1958. kada je umro od posljedica komunističkih progona i zlostavljanja. Vidi više: https://www.biskupija-banjaluka.org/biskupi/dr-dragutin-celik-apostolski-upravitelj-od-1951-do-1958/

Srpanj 1916.
(19 g. i 7 mj.)

Moriz Merz
Pečuh — Slovenska Bistrica, 20. 7. 1916.

Dragi tata!

Za tvoje prijateljske riječi zahvaljujem Ti čitavim srcem. Veseli me kod Tebe evolucija za spoznajom i mislima o Bogu i što kod Tebe mogu naći razumijevanje. Život uistinu nije tako jednostavan kako sam si ja to u svojim civilnim danima zamišljao; ipak tu leži izvjesna radost nadvladavati protivštine.

Nakon četiri dana 24. 7. 1916. ponovno se javlja i obavještava ga da odlazi na drugo mjesto gdje će nastaviti obuku: „Srdačno Ti zahvaljujem za Tvoje drago pismo. Odavde putujemo oko 31. za Mürzzuschlag. Ispit je već prošao, formalna stvar, dalje ništa. Sada mogu opet studirati svoje pjesnike i nakon desetodnevnog odmora to mi pričinja veliku radost. Pozdrav Hans.“

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Bugojno — Slovenska Bistrica, 30. 7. 1916.

+! Dragi moj Nina!

Zaista Ti rado pišem, a još radije s tobom razgovaram. Pisao bih Ti češće da sam raspoloženiji i da se ne bavim toliko sa samim sobom, a uz to je uvijek, pa i sada, u mojoj sobi galama pa se ne mogu sabrati. Imao bih Ti mnogo toga pričati jer je život i vlastito *ja* vječna knjiga, mnogo tajanstvenija i teža nego li ikoje filozofsko djelo. A život? Mogao bih Ti reći da si sretan jer ne živiš među ljudima. Istom sada se uvjerih da je život sve; izvor umjetnosti, poezije, filozofije, svega. A živjeti jedan veliki duševni život bez trunka egoizma i bez prirođenog straha, brate moj, je savršenstvo. Koliko li uviđam kako sam slab i kako ne radim po onim načelima za koja sam oduševljen. Moram se još boriti s predrasudama…[24]

[24] Svoja pisane poruke za vrijeme rata Merz nije mogao slati u obliku zatvorenog pisma nego na otvorenim poštanskim kartama kako su zahtijevali tadašnji vojni propisi. Kada je sadržaj poruke prelazio veličinu jedne karte on je nastavio na drugoj ili trećoj karti označivši ih rednim brojem. Koji puta se dogodilo da se koja od tih karata putem zagubila kao što se dogodilo u ovom slučaju gdje nedostaje nastavak poruke jer se druga karta zagubila.

Dr. Ljubomir Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3

Slovenska Bistrica
30. 7. 1916.

+! Cher Monsieur![25]

Nakon položene vojničke mature slavimo Kameradabschidsabend.[26] Prekosutra putujem na vojnu univerzu u Mürzzuschlag. Ostajem mjesec dana, pa onda… Srdačan pozdrav Gefreiter[27] Hans

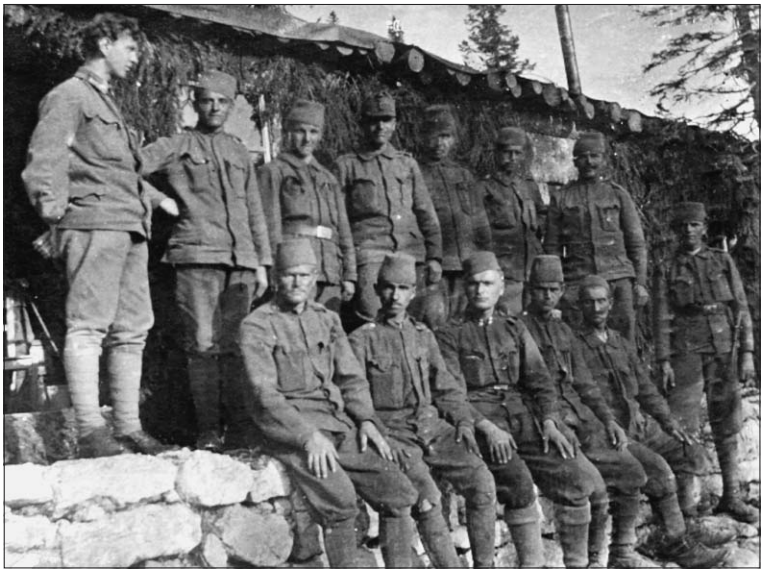

Ivan (prvi slijeva) kao mladi časnik sa svojim vojnicima

[25] Cher Monsieur – Dragi Gospodine
[26] Oproštajna drugarska večer
[27] Gefreiter – vojnik, desetar, kaplar

Na Vojnoj univerzi u Mürzzuschlagu i Lebringu

1. 8. 1916. - 13. 11. 1916.

Vojna komanda poslala je Ivana na daljnje osposobljavanje za vojnog časnika na tzv. Vojnu univerzu koja je bila u Austriji, u Mürzzuschlagu i Lebringu odakle se nastavio javljati svojim roditeljima i prijateljima. Ostao je ondje tri i po mjeseca.

Kolovoz 1916.

(19 g. i 8 mj.)

Moriz Merz
Pečuh — Mürzzuschlag, 1. 8. 1916.

Dragi tata!

Ako si želiš načiniti predodžbu o našem životu ovdje, ne nalazim bolje usporedbe nego s Akademijom. U pola 6 s. svakodnevno buđenje, u 7 s. se izlazi doduše gotovo uvijek bez oružja. Za one koji imaju oružje obrana dobiva zadatak i vodi druge do mjesta, preostali gledaju i kritiziraju. Pozdrav Hans

Dr. Ljubomir Maraković — Mürzzuschlag, 21. 8. 1916.
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 — 2009 m. visine

+! Carissime!

Na prvi pogled izgleda ovaj list kao kakva trgovačka opomena radi neplaćenog duga; no "kao što vino u lijepu peharu ne mora biti dobro", kako bi rekao sv. Augustin, tako se ni po vanjštini ne smije nikada zaključiti na sadržaj. - Ja bih najradije sada uzeo svu svoju dušu i istisnuo iz nje svu množinu i puninu slavnih melodija; pjevao bih da znam pjevati, vikao bih od veselja; ne, najbolje je skrušeno se pomoliti Onoj najljepšoj, Onoj punoj svjetla i boja, punoj nebesko-sjajne prozirnosti Danteovog neba. A znate li gdje sjedim; razumijete li ovaj predgovor? No to vani huje bijesni vjetri, frcaju oblaci kano zmije, a "Eisschaneri" su tu i tamo na brdima. Gore sam u planini u domaji Burnsa i Nazora, u kolijevci Mahometova pjeva (Goethe!) i svih genija.

Ispod mene strše stijene do 1500 m duboko, a kad ih sunce obaspe - uh, da znate kako sam velik; cijeli titan - vrletne i kao snijeg bijele stijene prostiru se tad pod nama i cijela panorama brda i dolina pokaže se sa svojim jakim sjenama. A kad se dolje u daljini magle stanu poput mačke brdima oblizivati i nesvjesno izgovore usne riječi "Dante"… Ovdje smo na vježbi. Prošli smo opasnih mjesta. Tu noćimo. Sutra idemo natrag u Mürrzuschlag.

Mnogo sam skupio materijala. Studirao sam Nazora pa sada me interesiraju estetska pitanja: Psalmi - Whitman - Rodin. Ovdje sam do prvoga, onda idem u Lebring itd. Stipe Filipović me je pohodio. Sad će i on na frontu. Hans

Moriz Merz
Pečuh

Mürzzuschlag, 23. 8. 1916.

Dragi Tata!

U nedjelju 27. putujemo svi u Graz na praktičan ispit. To traje do 4. 9. Tek ću ovdje saznati ostajem li još 2 mjeseca u Mürzzuschlagu....

Pozdrav Janez

Tereza Merz
Banja Luka

Lebring, 7. 9. 1916.

Draga mama!

Dospjevši ovamo, ostajem najmanje dva mjeseca, ipak vrlo je vjerojatno da ću ostati još i dulje. U baraci imam svoju vlastitu sobu, svojeg kolegu, jedem krasno. S pretpostavljenima sam na ti i činim što želim. Za mene gotovo da i nema ništa za raditi. Ima izgleda za dopust. Obavijestit ću te već pravovremeno. Pozdrav Hans

Moriz i Tereza Merz
Pečuh

Lebring, 15. 9. 1916.

Dragi roditelji!

Nadam se uskoro na dopust. Dobit ću ljetni dopust i tada ne mogu doći direktno u Pečuh, već ću to pokušati iz Banja Luke. U Beč ću također putovati na upis. Novac ne trebam sada! Moja soba je već namještena, imam dva poslužitelja na raspolaganju, svakodnevno pijem mlijeko ili čokoladnu kavu itd. Dakle, mali 'hohštapler'. Zdravo! Hans

Listopad 1916.
(19 g. i 10 mj.)

Moriz i Tereza Merz
Pečuh[28] Banja Luka, 8. 10. 1916.

Dragi roditelji!

Pišem Vam još nekoliko redaka prije odlaska. Ovdje su me njegovali djed i baka[29] i išlo mi je vrlo dobro. Sada idem za Beč, ali nemam nade da će me upisati. Svejedno. Pri povratku ću vas nastojati posjetiti u Pečuhu…

Moriz Merz
Pečuh Lebring, 9. 10. 1916.

Dragi tata!

Obučavamo regrute i inače ništa. Ako bi dolazio ovamo, mogao bi mi ishoditi dopust. Do 15. studenog nema izgleda za izići van.

Pozdrav Janez

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Pečuh, 22. 10. 1916.

Dragi Nina!

U Beču sam vidio naše đake. Još ih ima nekoliko. Slabo žive. Upisati se ne mogoh, ali si kupih skripta pa pomalo učim. (Pripustit će me ispitu i bez semestra). Ovdje Ti je krasna crkva (razglednica), a iznutra je sve iz mramora i zlata, sva ukrašena slikama. Pače ima jedna slika gdje se sveti Ladislav moli Mariji prije no će „pobijediti“ Hrvatsku. Kad će Tebi Mlada misa? Ja ću ovih dana kući. Pozdrav Čeliku i Tebi!

Hans

---

[28] Tijekom rata Merzov otac vršio je službu na vojnoj željeznici u Pečuhu. Ivanova majka ga je koji puta posjećivala. U mjesecu listopadu Merz je dobio dopust od mjesec dana koji je proveo u Lebringu, Beču, Banjoj Luci i Pečuhu, svagdje po tjedan dana.

[29] Kako roditelje nije zatekao u Banjoj Luci kad je došao na dopust, odsjeo je kod djeda i bake s majčine strane koji su također kao trgovci živjeli u Banjoj Luci. Merzov djed zvao se Ignatz Mersch.

Studeni 1916.
(19 g. i 11 mj.)

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo — Banja Luka, 2. 11. 1916.

+! Dragi Nikola!

Hvala Ti na Tvojoj jurističkoj karti; no „osobito mi je žao“ što me nije zatekla kao juristu, nego kano filozofa. Opet sam prešo s magarca i uzjahao na starog ždrijepca. Izrabio sam ovu frontalnu priliku te je majka šutke privoljela na filozofiju. Eto, sad sam zadovoljniji i već sam se u poslu toliko zahuktao da ne mogoh pročitati radi slabih očiju ni Tvoju kartu – kaligrafsko remek-djelo. No Tvoje savjete ću uvijek slušati jer su me uvijek potpuno zadovoljili. Kad bolje promislim, baš ste vi teolozi „vraški ljudi“. Scheebena[30] sam pače zavolio; i ja bih onako živio da sam sâm. Već se donekle veselim na Lebring, tu si mogu sam urediti sve i ne moram toliko aktivno dolaziti u doticaj s ljudima kao ovdje. Zdravo! Hans

Moriz Merz
Pečuh — Lebring, 11. 11. 1916.

Dragi tata!

U 26. maršbataljun nisam bio raspoređen i zato ću sada sudjelovati u skijaškom tečaju u Austriji – Seewiesenu. Stoga sam u sigurnosti. Tamo ostajem vjerojatno do Nove godine. Pozdrav Hans

Nikola Bilogrivić, stud. theol.,
Sarajevo — Lebring, 13. 11. 1916.

+! Dragi Nikol“o“!

Na Tvojim Ti kartama hvala. Ne ljuti se, ako ih opet nazovem savjetima jer za me cijeli ustroj svijeta, sva ta divota znači savjet, a kamo li neće biti fragmenti neke ideje – kako ih sam zoveš – koje su excerpt onog Genija što vlada u bivstvu. Kada će Ti biti Mlada misa? Brzo javi, ako znaš. Putujem 14. 11. na Skykurs (pet tjedana) u Seewiesen. Pozdrav Hans

[30] MATTHIAS JOSEPH SCHEEBEN (1835. -1888.) bio je njemački katolički teološki pisac, svećenik i mistik. Scheeben je studirao na Papinskom sveučilištu Gregoriani u Rimu i živio u Collegiumu Germanicumu. Zaređen je za svećenika 1858. Merz je još od 1914. čitao njegova duhovna djela i našao je u njima mnogo duhovne koristi.

Na skijaškom tečaju u Seewiesenu u Austriji

Nakon završene obuke u Mürzzuschlagu i Lebringu, Ivan je upućen od Vojne komande na skijaški tečaj u Seewiesen gdje je ostao do kraja godine. Nakon završenog tečaja bio je osposobljen za planinskog skijaškog vodiča te je vodio čete na položaje i natrag.

Tereza Merz
Banja Luka — Seewiesen, 16. 11. 1916.

Predraga mama!

Ovdje je prekrasna zima. Ovdje su 2000 metara visoka brda i naš gradić koji se sastoji od dvadesetak kuća i jedne crkve, leži u jednom uobičajenom klancu. Snijeg je posvuda i samo snijeg i cijeli smo dan na svježem zraku i skijamo. Objedujemo u jednoj gostionici i dobivamo puno hrane. Pozdrav Hans

Moriz Merz
Pečuh — Seewiesen, 23. 11. 1916.

Dragi tata!

Danas sam saznao da se odavde više ne vraćamo u kadar (sijelo čete), nego oko Nove godine direktno odlazimo na bojište. Stvar ipak ne treba primiti tako tragično jer je nastupila južina i već se nekoliko dana nismo pokrenuli i osim toga morat ću ići na popravak zubi i stoga ću vjerojatno do sredine veljače, II. kursa ostati ovdje. Na bojištu nećemo doći direktno na vatrene linije, nego ćemo direktno biti podređeni jednoj četi u zapovjednoj regimenti. Dakle, to nije ništa pogibeljno… Pozdrav Hans

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo — Seewiesen, 23. 11. 1916.

+! Dragi prijane!

Već bih se rado s Tobom porazgovorio; nakupilo se je materijala u pogledu moderna društva i seksualnih perverznosti da bi Te jamačno zanimalo. Neću da Ti sada o tom pišem jer sada možda proživljavaš

najdublju fazu svoga života… Ovdje je dosta studeno mjestance; no snijeg je okopnio pa nemamo nikakva posla. Dobio sam *Luč* i čitao o onim zanimljivim frakcijama[31] u koje se cijepa naš pokret.[32] Dospiješ li, mogao bi mi navesti razloge zašto Vi niste uz *Domagoj*[33] u onim navedenim pitanjima u *Luči*! Sretno! Hans

Ivan (drugi zdesna) s banjalučkim kolegama u Seewiesenu, studeni 1916.

Prosinac 1916.
(20 g.)

Tereza Merz
Banja Luka

Seewiesen, 6. 12. 1916.

Draga mama!

Jučer navečer si sigurno puno mislila na mene kako bi rado glumila sv. Nikolu. Ipak, upravo jučer je došla jabučna pošiljka koja mi je

[31] Podjele-frakcije u Hrvatskom katoličkom pokretu započeo je Petar Rogulja svojim člankom *Pred zoru* objavljenom u *Luči* 1916./1917.

[32] Hrvatski katolički pokret

[33] „DOMAGOJ“ - Društvo katoličkih studenata u Zagrebu (dio Hrvatskog katoličkog pokreta). Osnivanju "Domagoja" prethodilo je Hrvatsko katoličko akademsko društvo (dalje HKAD) „Hrvatska“ koje su utemeljili hrvatski studenti 1903. u Beču. To je društvo organiziralo 1906. sastanak Hrvatskog katoličkog đaštva odnosno *zbor hrvatske katoličke mladeži* na Trsatu. Na tome sastanku donesena je odluka da se u Zagrebu osnuje HKAD pod nazivom „Domagoj“. Društvo je osnovano 10. studenog 1906. u Zagrebu a ime „Domagoj“ dao mu je dr. Fran Binički, hrvatski svećenik i povjesničar. Ime je izabrao zbog simbolike koje je nosilo: knez Domagoj bio je odlučan i nepokolebljiv borac i branitelj svoje vjere i svoje domovine. U razdoblju samostalnosti hrvatskih vladara knez Domagoj oslobodio je Hrvatsku od franačke vlasti, a u vjerskom i kulturnom životu Hrvata pridonio otrgnuću od bizantinskog utjecaja i potpomogao čvršće vezivanje hrvatskoga naroda uz katolicizam i Rim.

djelomično nadoknadila Nikolinje kod kuće. Osim toga, sinoć sam bio kod nas u menzi na društvenoj večeri s damama i bilo je vrlo zabavno. Nakon dobrog jela došao je punč, pivo i rakija. Puno se pjevalo. Kad sam već u 2 sata u noći legao u krevet, došao je cijeli odred s violinama i glasovima i pjevao je serenadu zastavnikovoj supruzi. Pozdrav Hans

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Seewiesen, 6. 12. 1916.

Dano na dan Sv. Nikole, svome drugu Nikoli!

Dakle čestitam! Tvoju trilogiju primih; prijašnje karte su se zagubile. Upravo mi je žao – (Samo se po sebi razumije!) Onaj Roguljin[34] članak me je zaista začudio;[35] znao sam već davno da ima razlika i da su se neka politička pitanja uvukla u našu stranku u kojoj, po mom mnijenju, ne bi smjelo biti političkih pitanja. Mislim da je to najveća rana u našoj historiji što je svaki čovjek političar. Odakle bi bila inače tolika nesloga koja je uzrokovala slom hrvatskog kraljevstva pa se kao sumnja uvukla u današnji javni život. Upravo kao sumnja; jer se trajno hoće da uvuče i u naš *Pokret*[36] i da ga još u mladosti podgrize. Mislim da se toga treba više čuvati nego svih naših vanjskih neprijatelja. Našem *Pokretu* je glavna zadaća, kako je to Varga tako lijepo znao reći, stvarati ljude koji proživljuju duboko život (koji, kako Ti rekoh, je izvor svakoj grani prave kulture.)

Moj Ti je život – brate – vrlo čudan. Ljut sam na svoju nespretnost. Tu se je sinoć u ime Nikolinja pjevalo i pilo, pa onda jurišalo na moju sobu; u đumbusu me izbacili iz kreveta, prevrnuli sobu da je krevet bio prevrnut, slamnjača na hodniku itd. Eto u kakvoj sredini živim pa se ne mogu pravo ni sabrati.

---

[34] PETAR ROGULJA, (Sarajevo 1888.-1920.), hrvatski političar, novinar. God. 1912. diplomirao je pravo u Zagrebu, gdje je od 1907. bio član Katoličkog akademskoga društva Domagoj, surađivao u časopisu *Luč* i zastupao ideje o ujedinjenju južnoslavenskih naroda unutar Austro-Ugarske Monarhije. God. 1911.–12. studirao je ekonomiju u Münchenu. Od 1913. bio je član Hrvatskoga katoličkog seniorata. Uređivao je Riječke novine (1913.–14.), Novine (1914.–16.) i Narodnu politiku (1919.), u kojima se izjašnjavao za jugoslavensku orijentaciju Hrvatskog katoličkog pokreta. Sudjelovao je u radu Narodnoga vijeća SHS. Bio je jedan od osnivača i prvi predsjednik Hrvatske pučke stranke (1919.).

[35] Roguljin članak *Pred zoru* objavljen u *Luči* 1916./1917. značio je početak podjele među hrvatskim katoličkim laicima i politizaciju Hrvatskog katoličkog pokreta (HKP). U tome članku Rogulja donosi novi program Hrvatskog katoličkog pokreta u kojem zastupa ideje jugoslavenstva te politizaciju samoga HKP-a. Tome su se Merz i mnogi drugi članovi HKP-a energično suprotstavili.

[36] „Pokret“ odnosi se na Hrvatski katolički pokret

Veliš mi da Te se sjetim u molitvi. Jednom sam to istom učinio kod sv. Pričesti, a inače kako sam vidiš ne mogu da se zadubem. Imam razmjerno dosta slobodna vremena pa radim samo francuski. Ta to je više mehanički rad i ne mora se mnogo razmišljati. Priroda je tu sjajna. Penjemo se u visine od 1700 m pa gledamo ispod sebe kako maglena mora pokrivaju zemlju, a vrhunci kao otoci i poluotoci iz nje izbijaju. Ljudi sa svojim životom tu u njoj prebivaju upravo kano ribe. Rado gledam tu maglu; uvijek mislim da sam na moru i čekam hoće li iz daljine izbiti kakav parobrod. Dani snježni – tužno zimno... Ne znam da li ću za Božić u Banja Luku ili jedno 400 km sjevero-zapadnije. Što radi Čelik? Pozdravi ga! Brzojavi mi dan Prve sv. Mise!

Zdravo! Hans

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3
Sarajevo

Seewiesen, 8. 12. 1916.

+! Dragi G. P.![37]

Šaljem Vam *Dr. Heiland* od Hansa Steigera (ovdje je sa mnom dobrovoljac!). Volio bih znati što sudite o tome djelu. Ja još živim. Šta velite za onaj "grozomorni" Roguljin članak?[38] Pozdrav Hans

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3
Sarajevo

Seewiesen, 13. 12. 1916.

+! Dr!

Slobodno je vrijeme pa se može pisati. Istom sam danas zapravo našao pravo vrijeme da temeljitije pročitam Vaš list. Velite, da mislite reformirati *Prosvjetu* ili eventualno osnovati kakav novi list. Ne znam, da li sam Vam već rekao, da i Nazor na tome radi pa bi bilo zgodno dogovoriti se s njime. Po Ribarićevu pričanju trebao bi ovaj okupiti oko sebe sve talente (bez razlike stranaka!) itd. Pozdrav Hans

[37] G.P. - Gospodin Profesor

[38] Roguljin članak „Pred zoru" objavljen u Luči 1916./1917. naviješta skretanje Hrvatskog katoličkog pokreta od izvornih ideja biskupa Mahnića, utemeljitelja pokreta. Ovo se skretanje sastojalo u politizaciji samoga pokreta te u prihvaćanju jugoslavenstva kao i drugih ideja, a što je izazvalo veliku reakciju i protivljenje kod mnogih članova pokreta. I sam Merz, koji je tada bio još na bojištu u Italiji, suprotstavio se Roguljinim idejama iznesenima u tom članku.

Moriz Merz
Pečuh Seewiesen, 14. 12. 1916.

Dragi tata!

Za Božić dolazim na petodnevni dopust u Banja Luku. Pošalji mi ovamo putni plan (23. – 28.) U mojoj sobi je peć. Do viđenja kod Stare.[39] Pozdrav Janoš

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3
Sarajevo Seewiesen, 17. 12. 1916.

Dragi Gospon!

Već sam se dugo odlučivao, da još jednom pročitam Vaše pismo pa da Vam odgovorim pa nisam dospio ni sada. Vječna muka, posao, zabava, da se čovjek ne može ni pošteno pomoliti. Da, bol, muka, to je što život ore i prodire; što ga hrani. Ona je izvor svega; cijelog kulturnog rada, a ona jedina stvara pravu umjetnost. Umjeti živjeti – *savoir vivre* ili mudrovati, kako stari nazivaju – više je od svake poezije; a ljudi, koji znadu da vode dubok, velik život, najveći su pjesnici, a poezija izražava i nalazi smisao tome velikom životu. Ne znam da li me razumijete; no pomislite na težak i herojski život svetaca koji su samo živjeli, a nisu možda ni čitali ni pisali. Dočim su vatesi – pjesnici našli onaj duboki smisao toga života i poput proroka otvorili puteve generacijama (Dante).[40] – Dosta malo čitam; cijeli dan sam na skijanju i vozimo. Dosta naporan posao, a uz to zubobolja gnjavi – pa u ovom dosta teškom životu dolaze mi na um Sainte Beuve-ove riječi:

„Buka i sreća bez imena što ga se udiše sa zrakom
često ih se osjeća bolje na svome putu potrebnom
i čak pod mirom duša se budi i pjeva.“

Mjestance gdje sam jest tisuću metara visoko, s 15 kuća i crkvicom na humku. Brda naokolo pokrivena snijegom, a divokoze se veru po strmim stijenama. Svijet krasan; obitelji plodne.

Srdačan poz. Hans

---

[39] Za Božić te godine Ivan je stvarno dobio dopust te je ujedno sudjelovao na Mladoj misi svoga prijatelja Nikole Bilogrivića koji je prije toga bio zaređen za svećenika. Po povratku istoga dana Ivan se odmah javio majci.

[40] Ove je misli Merz detaljno razradio u svome prvom objavljenom članku *Novo doba* koji je izišao u časopisu *Luč* nakon završetka rata 1919. U njemu je sažeo svoje duhovno iskustvo koje je zadobio tijekom boravka na bojištu. (Vidi: I. Merz, *Novo doba*, Luč, br. 9-10, 1919., str. 210-214. – Članak je ponovno objavljen u: I. Merz, Sabrana djela, 2. svezak, Zagreb 2011., str. 17-22.) Iste misli Merz je počeo zapisivati u svome *Dnevniku* od 17. 12. 1916. i dalje..

Tereza Merz
Banja Luka Seewiesen, 28. 12. 1916.

Draga majko!

Sretno i zdravo prispio[41]. Divno je vrijeme i bez snijega. Ništa ne radim...

Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Seewiesen, 28. 12. 1916.

Dragi Nina!

Kako su odavle već mnogi krenuli na Tirol, to Te molim da bi - u slučaju da mi se što "desi"[42] - uzeo moje dnevnike koji se nalaze u mom pisaćem stolu (s lijeve strane, srednja ladica!), a numerirani su crvenom tintom od I. - VIII. Dakle "desi" li se štogod, poklanjam Ti ih pa ih možeš onda s Marakovićem listati. - Uvjeren sam da ćeš naći uz mnoge maturalne djetinjarije i lijepih ocjena djela, te u zadnjem (VIII.) osjetiti možda dah jedne nove epohe u mome životu.

Pozdrav za sada Hans

Zgrada Banjalučkog kolodvora u kojoj je stanovala obitelj Merz (lijevo 1. kat). Većina poštanskih dopisnica koje je Ivan slao roditeljima, posebice majci, bile su upućivane na ovu adresu. Merzov otac, inače austrougarski oficir, vršio je službu šefa željezničkog kolodvora. Na istoj dužnosti proveo je za vrijeme rata neko vrijeme na vojnoj željeznici u Pečuhu u Mađarskoj.

[41] Povratak s Božićnog dopusta iz Banja Luke
[42] Ivan ovom riječju „desi" misli na eventualnu smrt budući da je odmah idući mjesec poslan izravno na talijansko bojište.

1917.

Na talijanskom bojištu
Alpe - Dolomiti

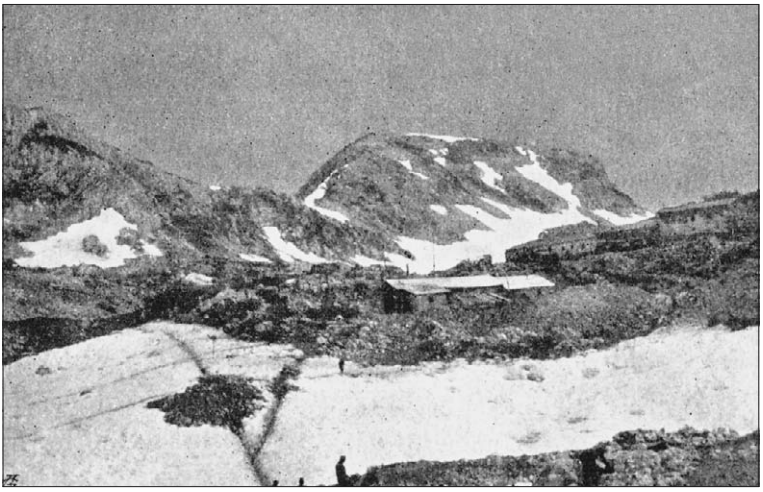

Dosso del Fine u Dolomitima gdje je Ivan boravio početkom 1917. na službi i gdje je dobio naziv »Borac s bijelih planina«

Nakon obuke koja je trajala cijelu 1916. g. i koju je obavljao u raznim mjestima Austrije, godinu 1917. kao i 1918. Ivan je proveo na talijanskom bojištu. Iz njegova javljanja roditeljima kao i prijateljima dr. Lj. Marakoviću i vlč. N. Bilogriviću, te iz njegova Dnevnika, možemo do u detalje rekonstruirati njegovo kretanje i boravak na bojištu, kako mu je ondje bilo, što je točno radio itd. U ovoj 1917. godini Ivan je uputio svojim roditeljima najviše poštanskih karata: ukupno 436 karte. Razlog tako velikom broju bio je ovaj: Ivanov je otac i ovu godinu bio na službi na vojnoj željeznici u Pečuhu u Mađarskoj pa je Ivan javljajući se majci u Banju Luku uglavnom isti sadržaj na drugoj karti slao i ocu u Pečuh. Ivan se sada nalazio na bojišnici, iako ne na prvoj liniji, nego više u pozadini, ali ipak stalno je bio u smrtnoj opasnosti zbog granatiranja. Da bi umirivao roditelje javljao im se stoga skoro svakoga ili svakoga drugoga dana da je živ i da se ne brinu itd.

Kada se razvrstaju ove karte prema datumima po mjesecima onda njegova javljanja roditeljima tijekom 1917. godine izgledaju ovako:

Siječanj 44 karte; - veljača 44; - ožujak 43; - travanj 25; - svibanj 30; - lipanj 35; - srpanj 40; - kolovoz 24; - rujan 53; - listopad 42; - studeni 4; - prosinac 42, ukupno: 436 karata. Ovima treba pribrojiti poštanske karte koje je uputio dvojici svojih prijatelja dr. Lj. Marakoviću i vlč. N. Bilogriviću, a većina ih je objavljena u ovome svesku.

Nije bilo moguće objaviti sve karte roditeljima u ovom izdanju njegove korespondencije. Mnoge od tih karata, pogotovo one upućene majci, govore o svakidašnjim potrebama, pogotovo što se tiče hrane. Zanimljivo je da je pošta dosta dobro funkcionirala pa je Ivan i na bojištu od kuće dobivao pakete s hranom i drugim potrepštinama. Od svih karata upućenih roditeljima izabrane su samo neke iz kojih se može doznati općenito Ivanovo stanje što se tiče njega osobno, ali i zanimljivosti o tijeku vojnih operacija na bojištu. S bojišta je Ivan mogao pisati samo otvorene karte, a ne zatvorena pisma. Kad je sadržaj prelazio prostor jedne karte, Ivan je nastavio pisati na drugoj karti označujući njezin redni broj. To se je osobito odnosilo na dopisivanje s dr. Lj. Marakovićem i vlč. N. Bilogrivićem. Stoga, ako čitatelj susretne duži tekst pisma, treba imati u vidu da se radi o tri ili četiri poštanske karte poslane u isto vrijeme, a predstavljaju jednu cjelinu. Nažalost, neke su se karte iz takvih serija zagubile, no većina je stigla na odredište.

Na svojim kartama roditeljima Ivan piše uglavnom o vedrijoj strani svoga boravka na ratištu izbjegavajući spominjati one neugodne situacije koje su mu uzrokovale nerijetko teškoće i trpljenja. Međutim, svojim prijateljima piše ipak realnije i spominje i onu drugu stranu svoga boravka na ratištu. Da bi se dobila potpuna slika Ivanova boravka na ratištu treba ove njegove karte čitati zajedno s Dnevnikom iz toga vremena u kojem veoma realno opisuje sve poteškoće svoga boravka na ratu.

Imao je mogućnost i vremena čitati osim časopisa i knjige pa svojem profesoru dr. Marakoviću piše uglavnom o književnim temama kao i o prilikama u Hrvatskom katoličkom pokretu. Sa svojim prijateljem vlč. Nikolom Bilogrivićem, sada već mladim svećenikom (koji je zaređen za Božić 1916., a Ivan mu je bio na Mladoj misi), Ivan raspravlja o teološkim temama te diskutira o pitanjima duhovnog života opisujući mu svoje duševno stanje. Kroz te tekstove, posebice kroz njegov Dnevnik iz toga razdoblja, možemo pratiti njegov duhovni razvoj. U prvim

mjesecima nastao je i tekst koji je nakon rata 1919. g. objavio kao svoj prvi tiskani članak pod naslovom *Novo doba.* U njemu donosi pod duhovnim vidom plod svoga ratnoga iskustva i razmišljanja o svemu što je proživljavao tih mjeseci na bojištu. O istoj temi tih mjeseci piše i u svome Dnevniku te u svojim javljanjima dr. Lj. Marakoviću i vlč. N. Bilogriviću.

U prva tri mjeseca 1917. g. Ivan nije vodio Dnevnik, ali je poslao dosta poštanskih karata svojim roditeljima i prijateljima tako da se lako može rekonstruirati njegov boravak na bojištu u tom razdoblju. Tome mnogo pridonosi i veoma važan tekst njegova prijatelja s talijanskog bojišta dr. Šime Cvitanovića koji je objavio o desetoj obljetnici smrti Ivana Merza 1938. g. u Hrvatskoj prosvjeti pod naslovom: „Borac s bijelih planina".[1]

Na svakoj poštanskoj karti Ivan je stavljao i svoju vojnu adresu koja se povremeno mijenjala ovisno kamo je bio poslan na službu. Jedna od tih adresa glasila je: Hans Merz, Kdt. Asp. desbh 2, Fp. 369, K.u.k. J R 22, Bergführer.

Za spomenuti je da je Ivan za svoj potpis svoje ime pisao u različitim varijantama. Uglavnom se potpisivao svojim krsnim imenom „Hans", ali ga je često pisao i u hrvatskim inačicama ili u prijevodu na drugim jezicima: Ivo, Ivica, Ivan, Janez, Janoš i dr.

Siječanj 1917.
(20 g., 1 mj.)

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3

Dosso del Fine, siječanj 1917.

Dragi Ljuba!

Suviše mi službeno zvuči naslov "Gospodine profesore", pa uzeh drugi jer znam da se nećete ljutiti. Vaše lijepo i izlinirano pismo (vidi se, da je u kancelariji pisano!) zaista me je obradovalo.[2] (…)

---

[1] Šime Lukin, *Borac s bijelih planina*. U: *Hrvatska prosvjeta*, br. 9/10, str. 331-337. Članak je ponovno objavljen kao prilog u Dnevniku Ivana Merza u njegovim *Sabranim djelima, svezak 4*., Zagreb, 2014., str. 242-252.

[2] U nastavku Merz piše o svome kolegi pjesniku Steigeru koji je napisao poemu *Lux Heilland* o čemu je Maraković dao svoje mišljenje koje Merz prenosi pjesniku. Taj smo stavak izostavili jer se ne odnosi izravno na Merza koji je u ovome slučaju bio samo posrednik.

Ovdje imamo zapravo dosta slobodnog vremena, ali raditi ne mogu kako bih htio jer nisam sam u sobi; a uz to momci vječno ulaze i traže savjete. Češće odsjede po cijelo po podne, dimeći iz lule, pa pričaju kako je bilo u staro doba i pjevaju - bolje reći gude bez gusala starinske narodne pjesme o Musi Kesedžiji i Kraljeviću Marku. Nađe se među njima katkad Ture[3], pa čuvši kako je Marko ubio Musu, prekida ljutito pjesmu govoreći: "Jok, nije to tako bilo." Većinu vremena sam potrošio na učenje francuskih riječi pa nisam dospio čitati kakvih umjetničkih djela. Zapravo to i moram jer ne znam da li Vam rekoh da su roditelji pristali - silom prilika! - da studiram romanistiku i germanistiku.

Ovaj članak što Vam ga prilažem[4] pisan je "vlastitom krvlju" (da se tragično izrazim). I sam znadem da je suhoparnim i lošim stilom pisan i da bi se ta tema morala mnogo dublje proraditi. Htio sam sve ovo ilustrirati i oživjeti Danteovim stihovima jer je on jedini pjesnik što je posvema razumio smisao boli, ali nemam nikakvih knjiga pri ruci, a za takvu temu treba mnogo predradnji. Vremena za to nema. To sam napisao jer sam jednostavno morao. Cijelo vrijeme sam bio kao u nekakvom ludilu; morao sam samome sebi tumačiti po hiljaditi puta smisao života kad sam doživio kako se je jedan vojnik srušio s vrletne stijene u ponor i ostao mrtav, te kada sam šuteći morao gledati kako ovo "kulturno, emancipirano" doba ljude za kolac vješa.

Pomisao da bih mogao svaki čas na frontu i tamo se patiti i možda i poginuti, pospješila je taj rad. Morao sam se pošto poto snaći u tom svijetu i opravdati si, ili bolje reći sam sebi dokazati da je sve dobro i razumno zato što opstoji. Onaj duševni nemir i neki nesvjesni strah pred smrću me je bar za sada ostavio (ili si to umišljam) i sve podnosim upravo rado ili bolje reći dragovoljno. Tim člankom sam se izmirio za sada sa sudbinom. Do sada sam imao razmjerno vrlo mnogo sreće. Suljić je već otišao u polje, a ja sam se izvukao iz Marschkompanije. Iz ovog kursa su neki dan već stali polaziti u Bozen, a za Bošnjake još ništa nema. Vidite, i odviše imadem sreće. Spreman sam svakog časa, a Bogu hvala ništa ne dolazi.

Utvu zlatokrilu sam pročitao prije 2-3 mjeseca pa se sjećam da sam našao dosta tehničkih nedostataka. Inače je za nas zaista krasna stvar, a što je glavno prvi pravi romantičko-idilički epos. Trebalo bi napisati

[3] Musliman (Bošnjak)

[4] Bio je to rukopis njegova članka „Novo doba" što ga je Merz objavio 1919. u časopisu *Luč* kao svoj prvi tiskom objavljeni članak. U članku Merz opisuje svoje duhovno-religiozne spoznaje do kojih je došao tijekom svoga sudjelovanje na bojištu Prvoga svjetskog rata.

kakav esej o Nazoru; šteta je da se istom naši velikani upoznavaju poslije njihove smrti. *Ljude naših dana*[5] sam također čitao, ali nisam dospio da prođem sva ona djela koja ste izabrali za primjer. Ne mogu Vam stoga reći sud, samo Vas molim da mi pošaljete *Prosvjetu* kad izađe drugi dio i pozdravite Čičića, pa neka mi pouzećem spremi *Našu misao* kad izađe *In memoriam* o Tiecku i o Dujmušiću.

Na Božić sam bio kod kuće. Bilogrivić je imao Mladu misu pa sam skoro čitav dan proveo kod trapista. Zaista velik život provode ti ljudi. Pričao mi je pater Anselmo da je bio župnikom negdje kod Trsta pa kad je odlučio da stupi u taj red, rekao je sebi: "Stupit ću unutra pa pravili od mene kobasicu." Jedan i po mjesec nije mogao ništa, voli kruha i pivo, a sad se je već naučio. Uvijek im se divim. Bogdan je u Banjoj Luci; uči za ispit. - Što je s Dulkom, živi li još? A Vaš "roman", hoće li ugledati svjetlo ili postati realni fakat? Priroda kakva je tu, o tome ću Vam drugi puta pisati iako sam bio nakanio da ovaj list dovršim kakvim Segantinskim pejzažom. Pozdrav Hans

Ivan (drugi slijeva) pred vojnim zapovjedništvom na bojištu u Dolomitima

[5] *Ljudi naših dana* jest Marakovićev esej o suvremenom hrvatskom romanu u kojem lucidno analizira K. Š. Gjalskoga, M. Nehajeva, J. Kozarca, D. Šimunovića te niz malo poznatih autora. Objavljen je u Hrvatskoj Prosvjeti.

Tereza Merz, Kolodvor – Banja Luka

Bozen (Bolzano), 2. 1. 1917. - Draga mama! Danas putujem u Bozen na visokoplaninski tečaj.(...) Bozen treba biti lijep grad, ima kazalište i hotele…

Nakon dva dana, 4. 1. 1917. Ivan se iz Bozena javlja također i ocu u Pečuh: „Dragi tata! Prekrasno je vrijeme. Snijega niotkud. Bozen je lječilište, puno velikih vila i vrtova. Ovdje ostajemo otprilike do 21. siječnja. Na bojište odlazimo oko sredine veljače. Ima puno gostionica i kafića. Pozdrav Hans

*Sutradan 5. 1. 1917. Ivan se ponovno javlja majci i opisuje kako mu je organiziran dan na novom odredištu: „*Od 8 do 11,30 je škola, zatim jurim u oficirsku menzu i poslije podne od 13,30 do 17,30 polazim na teren vježbati. Moja soba je divna, velika, parketi, električno svjetlo itd.“

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Bozen, 7. 1. 1917.

+! Dragi Nina!

Na lijepo misaonoj karti hvala Ti. Ovo je krasan gradić i ima veliku katoličku knjižaru (Tyrolia!). Do 21. 1. ostajem ovdje. Drugi puta više.

Pozdrav Hans

Tereza Merz, Kolodvor
Banja Luka Bozen, 15. 1. 1917.

Najdraža Mama!

Tvoju poštu primam redovito(...) Danas je car[6] bio ovdje i mogao sam ga vidjeti kao i nadvojvodu Friedricha i Eugena(...).

Istoga dana 15. 1. 1917. Ivan se javlja i ocu u Pečuh: „Dragi tata! Ovdje je prelijepo; postao sam narednik i uživam sve povlastice oficira – imam dobru sobu, jedem u menzi itd. Skijanjem se ovdje bavim sportski (ne vojnički)…“

[6] Tadašnji austrougarski mladi car Karlo Habsburški, koji je 1916. g. naslijedio dugogodišnjeg austrougarskog cara Franju Josipa. Bio je otac od Otta Habsburškog koji je pak bio veliki prijatelj hrvatskog naroda. Papa Ivan Pavao II. koji je po caru Karlu dobio krsno ime Karol, proglasio ga je blaženikom Katoličke Crkve 2004. g. pod imenom bl. Karlo Austrijski.

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Bozen, 16. 1. 1917.

Dragi prijatelju!

Šaljem Ti Jörgensena jer njegov život najviše odgovara borbama koje sam i ja proživljavao dok sam se - kako to dosta i sam znadeš - otresao okova protestantizma (početak je 4. 7. 1913., smrt Grete…) i polaganom evolucijom došao do sadašnjeg stanovišta. Dobro će Ti doći knjiga kao ispovjedniku jer je prikazana duša modernog čovjeka koja isprva ne umije naći pravi put kojim treba krenuti. Možda ću skoro na frontu pa Te molim da me se češće sjetiš kod presv. Mise.

Bratski pozdrav Hans

Nakon tri dana, 19. 1. 1917. Ivan se ponovno javlja svome prijatelju Bilogriviću i iznosi mu neke planove za budućnost:

„Dragi Nikolo! 23. siječnja odlazim odavle u St. Kristinu (ista adresa, osim mjesta!). Često sam s jednim fratrom,[7] domagojcem[8] itd. pa smo došli na pomisao da odeš nastaviti svoje studije u Freiburg, na katoličku Univerzu. On će do godine onamo, a možda ću i ja. Ako dakle to uspije gledaj da se tamo sastanemo. (Rebcu sam već pisao, ali odgovora nema). - Što je novog? Pozdrav Hans

Moriz Merz, Vojni kolodvor
Pečuh Bozen, 22. 1.1917.

Dragi tata!

Moja adresa: E. Fr. des bh 2, Merz Hans, St. Christina (Regensburger Hütte) S. Tirol, Bergführerabt. - (planinski vodni odred). Potpuno sam zdrav i dobrog raspoložen. Još nije pogibeljno.

[7] Fra VJENCESLAV BASTA, OFM, (1894.-1959.) bio je vojni kapelan kojega je Merz često pohađao u Franjevačkom samostanu u Bozenu (Bolzano) i s njime razgovarao o duhovnim temama. Na jednom mjestu piše za njega da ga je on uputio u „tajne sistematske meditacije."

[8] Domagojac – član katoličkog akademskog društva „Domagoj" u Zagrebu, koje je bilo dio Hrvatskog katoličkog pokreta.

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Sv. Kristina, Tirol, 26. 1. 1917.

+! Pax! Dragi moj Nina!

Hvala Ti na Tvojoj karti. Stigla je. Radi dnevnika ne mislim da ih sada zaišteš, nego u slučaju moje smrti (...) U Bozenu mi se je osobito svidjelo. Dobio sam donekle dojam kakav je bio religiozni život u srednjem vijeku. U nedjelju Ti je na hiljade svijeta išlo u crkvu (franjevačka!) i van. Cijeli promet. Neprestano se sv. Pričest dijeli. No najviše me se je dojmilo kad sam pred odlazak, radni dan je bio, otišao u crkvu da se svojih grijeha kotarišem[9] i da primim Onoga najvećeg što nas slabiće tako voli. Nisam se ni nadao, vani je još bio mrak, tu i tamo se vidjela kakva zakukuljena osoba gdje se nekamo žuri. Inače je bilo tiho. Kad stupim u veliku baroknu crkvu, duboko me dirnulo kad sam vidio gdje su sve klupe ispunjene osobama što poput duhova nepomično sjede; a na svim oltarima sprijeda i sa strane (ima ih preko deset) fratri velikih tonzura služe u crvenim lijepim misnicama mise. Sad na ovom oltaru sitna zvonca srebrnim glasom zabrencaju, a onda se opet na drugom oltaru okrene misnik i raširivši ruke šapće: *Dominus vobiscum.*[10]

Neopisivo duboko djeluje crkva gdje se uz mistični sjaj od mnogo i mnogo svijeća obavlja u isti čas toliko puta taj misterij svih misterija. I svijet u toj tišini stupa glavnom oltaru gdje svećenik u nekakvom crnom čipkastom ogrtaču dijeli Kruh Gospodnji. Direktno se osjeća kako je čovjek kano na nekom otoku usred burnog mora; na otoku istinitog i pravoga života. Iz onih malih ženica što su trpjele i na sebi razumjele sfingu ovoga života, emanira[11] u tim velikim časovima, kada su sasvim sitne kod Stola Gospodnjeg, neko čudno nadnaravno svjetlo koje cijelu crkvu ispunjava melodijama nečujnih pjesama anđela.

Nemam riječi da izrazim kako pozitivno religiozna okolina djeluje na čovjeka. Kod ovoga ću da nadovežem na Tvoju misao o religioznosti banjalučkoj. Zaista, pravo veliš, ako kažeš da je tamo nema. Treba da je čovjek vidio druga pravo religiozna mjesta pa da sudi. Dvije-tri babe što se nalaze u crkvi tamo i mole zbog starosti je sve. Svijet ili nije trpio pa ne shvaća - bolje reći ne osjeća - ono veliko čudo transupstancijacije[12] ili je uslijed psovke - (zaista naš najveći, upravo strašni grijeh) tako zaglibio da bi trebao jedan veliki čovjek koji bi ga spasio.

---

[9] „kotarišem“ - riješim, oslobodim

[10] Gospodin s vama.(Svećenikov liturgijski pozdrav narodu na latinskom za vrijeme sv. mise.)

[11] proizlazi

[12] Transupstancijacija - Pretvorba kruha i vina u tijelo i krvi Kristovu u misi.

Karlo Habsburški, posljednji austro-ugarski car i hrvatski kralj, posjetio je bojište u Tirolu 1917. Poštansku kartu s njegovom slikom poslao je Ivan svome ocu s bojišta 12. 5. 1917.

Prije sam držao da je naš narod vrlo religiozan, ali iskusio sam da je njegova religija više tradicija baštinjena od otaca. Pomisli: ovdje Ti svaki grad ima svoga sveca, prave pravcate svece, na čiji se zagovor čudesa zbivaju. Mene je frapiralo, ali istina je. A u nas? Teško bi se našao čovjek za koga bi čovjek mogao ustvrditi da je blažen. (Tvrde mnogi za Eckerta[13] da je umro kao kakav svetac! - usput spomenuvši!) A kakve su naše crkve? To je bruka. Kad gledam ovdje, svako najzabitije selo ima crkvu što bi mogla urešavati Zagreb. Tu su umjetničke slike, velike orgulje i dr.

Svijet naš mora da je tako stradao uslijed Turaka. Često sam s njima; pa kad čujem kako neprestano imaju stanovite stvari i slične svinjarije u ustima, pomislim *odi vulgus profanum*.[14] Grijeh je to, ali uvijek mi se ta poganska misao nameće. Mnogo sam Ti nakudio druge, ali sam radoznao uz svu svoju vjeru kakav ću biti praktični katolik u podnašanju ovih ratnih muka. - Često mi je na pameti smrt, pa me uza

[13] Dr. RUDOLF ECKERT (Travnik, 1889. - Rijeka, 1915.) - hrvatski novinar i publicist, doktor prava, pripadao je vrhu Hrvatskoga sveučilišnog katoličkog pokreta, katolički laik, preminuo je u 26. god. života na glasu svetosti. Grob mu se nalazi na Trsatu. Njegovu je biografiju napisao Petar Grgec, a objavljena je 1995.

[14] lat. – „Mrzim prostu svjetinu“ – (Horacije, Oda III., 11)

svu svoju vjeru u budući život obuzima strah. Moli se za me, bit će mi lakše. Za sada mi je lijepo u toj Sv. Kristini; vozim se na skijama. Dobro sam se zdrugovao s domagojcem fratrom u Bozenu (P. Vjenceslav Basta). Nije bosanski fratar. (Capias![15]). Čuvaj te karte.[16]

Pozdrav Hans

Moriz Merz, Vojni kolodvor
Pečuh Sv. Kristina, Tirol, 26. 1. 1917.

Dragi tata!

Tvoje karte primio sam sa zahvalnošću. Mamu još ne treba pripremati jer već dugo nije pogibeljno. Do 1. ožujka ne odlazimo na bojište budući da je trebala biti izdana naredba da planinski zapovjednici ne smiju biti poslani na grupne linije (…)

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Sv. Kristina, 28. 1. 1917.

+! Dragi gosp. prof.!

Iz zemlje Latina i poznatih majstora crkvene umjetnosti šaljem Vam pozdrave. Stigli smo ovamo na daljnju izobrazbu u vožnji na skijama i konopcima. Dr. Stipe je u blizini na sličnom tečaju. Ostajem ovdje do 15. 2. pa se nadam da ćete mi barem na feldpostovki[17] odgovoriti. Kakav utisak je onaj mali fragment učinio na Vas? Što je nova u "našemu" svijetu? Poz. Hans

Moriz Merz, Vojni kolodvor
Pečuh Sv. Kristina, Tirol, 29.1.1917.

Dragi tata!

Danas smo napravili krasnu skijašku turu i mogli smo valjano utrti put. Mi smo na 1427 metara nad morem i možeš si zamisliti kako je ovdje dobar zrak. U miru je to također klimatsko lječilište (…)

[15] Capias - Razumiješ!

[16] Ovaj poduži tekst, koji se čini kao pismo, Ivan je napisao na nekoliko poštanskih karata (feldpostovki) jer vojnicima tada nije bilo dopušteno pisati pisma u zatvorenoj koverti.

[17] Feldpostovka – vojna poštanska karta koja se šalje za vrijeme rata s bojišta ili na bojište.

Veljača 1917.
(20 g. i 2 mj.)

Moriz Merz
Vojni kolodvor Pečuh — Regensburger Hütte, 2. 2. 1917.

Dragi tata!

Nakon dvosatnog laganog hoda prispjeli smo u Regensburgerovu kolibu (2100 m). Ovdje je prekrasno. Imam svoju sobu i čistača. Predivna visoka brda, potpuno ogoljena (Dolomiti) i u udolinama poput šećera zrcali se snijeg (…)

*Istoga dana 2. 2. 1917. Ivan se javlja i svojoj majci u Banju Luku koja je bila previše zabrinuta za njegovo zdravlje, a on je nastoji umiriti: „*Draga mama! Za Tvoje drage karte srdačno Ti zahvaljujem. Samo me čudi što fantaziraš o tuberkulozi i poteškoćama, kad mi je ipak tako dobro. Samo bez nepotrebnih briga.“

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3
Sarajevo — Dosso del Fine, 6. 2. 1917.

Dragi!

Odgovora nema i ako bi me jako zanimao. Čitate li novine! Kakve se to stvari iznose u javnost?! Nalazimo se par kilometara od linije; duboko gruvanje topova čuje se u razmacima - dumm, - duuum. Daleko smo od ljudi u visini od 2050 m, opkoljeni još sa 1000 m višim brdima. Iscijepane stijene, negdašnja koraljna ostrva (Dolomiti!) strše okomito iz zemlje. Po ovima se veremo, pa gledamo daleko, daleko u carstvo brda što se pod nama prostire. Snijeg je dubok, a mi na skijama putujemo svakuda. Zamislite si mjesečinu u toj visini; brda kao utvare, a osamljene borike se crne i na srebrni snijeg bacaju oštre sjene. Te alpske ljepote valja vidjeti. Uz svu ovu poeziju, zaželio sam se mira i rada. Što je nova u našemu literarnom svijetu? Jeli izašao članak Dujmušićev u *Vrhbosni*! Čuo sam da ste ove zadnje godine propjevali (Naša Misao!)?! Što Vi sada radite?

Jörgensena sam čitao, pa Danteov *Nov život*. Problem, (samo problem!) ljubavi me je interesirao, pa sam čini mi se sada na čistu. Ovdje sam naišao na *Zapiske suvišna čovjeka*, pa ih po treći puta čitam. Čudno je, u raznim životnim dobima čovjek ovdje nešto drugo nađe; interesi se

kod čitanja mijenjaju. Sad me naravski najviše zanimaju mjesta o smrti pa se divim kako točno analizira osjećaje umirućih. Pa sam štimung je tako prožet dubokom poezijom da se nehotice riječi izgovaraju: *in valle lacrimarum*.[18] Pozdrav Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Regensburger Hütte, 7. 2. 1917.

Dragi tata!

Dakle 15. putujemo iz Bozena. Vjerojatno stižemo u Trento (možda i u Brüneck) i odavde ćemo tek biti raspoređeni u odjeljke. Naša služba razmjerno nije teška, vodimo trupe na položaje, popravljamo putove, sigurnosne konope (užad) i slično. (...)

Ponovno se javlja ocu, ovaj puta iz Bozena 19. 2. 1917.: Trenutno sam s trojicom zastavnika smješten u toploj sobi. Trodnevni marš s čitavim alpskim odjeljenjem bio je prilično naporan; ipak sad sam se opet potpuno odmorio. Ovdje, daleko od fronte, ali na 'vatrenom položaju' očekujem daljnje zapovijedi. Čini se da se za nas brdske zapovjednike ima veliko poštovanje. (…)

Detalje u svojoj novoj vojnoj službi javlja ocu sutradan, 20. 2. 1917.: „Sutra vjerojatno idem odavde, gdje mi je bilo jako dobro – u regimentnu komandu I. R. 22, gdje ću biti direktno postavljen za samostalnog komandanta. Kao što vidiš, potpomognut sam srećom, jer neću biti iskorišten u borbene trupe, nego kao jedna vrsta alpskog istraživača (opasnost od lavine, osiguranje užadi, izviđanje putova itd.). Opet je pao snijeg i nastupilo je toplo vrijeme. (…)

Tereza Merz
Kolodvor - Banja Luka Bozen, 20. 2. 1917.

Draga mama!

Nisam na fronti, nego gdje se nalaze visoka gospoda (ekscelencije) i u tom stanju ću ostati čitavu zimu, a vjerojatno još i duže. O pucanju ovdje nema riječi, a vrijeme je tako maglovito da posvuda vlada tišina. Za sada imam toplu sobu. (…)

[18] In valle lacrimarum - u suznoj dolini

Zabrinutoj majci ponovno piše iz Bozena, 24. 2. 1917. „Draga mama! Više ne znam što bih Ti trebao pisati, jer mi pošta iz Bozena još nije poslana. Život teče tako jednolično, jedem, spavam i skijam. Vrijeme je još uvijek sjajno i moji su obrazi uvijek rumeni.“

Ivan u sredini s bijelom kapom na glavi početkom 1917.
Služba mu je bila kao skijaš voditi čete na položaje.

Ožujak 1917.
(20 g. i 3 mj.)

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3

Dosso del Fine, 2. 3. 1917.

+! Dragi gosp. prof.!

Vaša karta me je iznenadila. Onu stvarcu[19] sam u prvom redu zbog sebe napisao i htio sam da izađem na čistac sa životom što me je zgrabio; htio sam samome sebi protumačiti, da je “sve opravdano zato što opstoji”. Istom kad je bilo napisano, osjetio sam potrebu da saopćim drugome, a to ste naravski bili Vi. Ako Vi mislite da je zgodno za štampu, to sve Vama prepuštam, ako ne, to barem ovo čuvajte dok se vratim sa ratišta. Duplikata ni sam nemam. Ne znam sam kako ću poslije rata moći nastaviti svoj studij. Sasvim sam izašao iz prijašnje duševne kolotečine pa samo čekam na mir. Molim Vas da mi pošaljete novu

[19] Odnosi se na članak *Novo doba* čiji mu je tekst poslao kako je to pisao u prethodnim javljanjima. Članak je objavljen u *Luči* 1919. kao prvi Merzov tiskani rad.

Prosvjetu, pa *Vrhbosnu* i inače zgodnije novije stvari. – Za novac je lako; plaćanje obavlja već moj stari. Na fronti se ništa ne događa; svakog je dana borba sa aeroplanima. Šrapnele i puščana zrna također češće dolijeću, ali za sada nema nikakve opasnosti. S Bogom! - Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor – Pečuh Bozen, 3. 3. 1917.

Dragi gospodine Tata!

Veoma sam dobro. Kad si zdrav, ne smiješ se ipak na ništa žaliti. To je već jedan preveliki Božji dar. Novine već dolaze redovito.

Pozdrav Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Bozen, 8. 3. 1917.

+! Dragi Nina!

Tvojih 7 dopisnica primih. Nije sve zlato što se blista, tako ni sa mnom. S Trebevića također primih pozdrave. U vas kano da je već proljeće granulo, a mi bi još mogli božićevati. Sreća, možda i prevelika da sam dospio ovamo. Ne mislim mnogo, nema nikakve pobude jer događaja nema. Pozdrav Čeliku, Kočišu. Što je nova po listovima?

Pozdrav Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Bozen, 12. 3. 1917.

Dragi tata!

Što se tiče topovske paljbe sada se ništa ne događa i neću vjerojatno sudjelovati jer ne pripadam borbenim trupama niti sam na položaju, već sam od njih prilično udaljen. (…)

Sljedećeg dana, 13. 3. 1917. ponovno se javlja ocu: „Dani prolaze jednolično. Vani sniježi i po cijeli dan sam u svojoj sobi i čitam. Knjiga imam malo i bilo bi dobro kad bi mi tu i tamo koju poslao: Jörgensen, Huysmans, Emerson, Hamsen, Poe, Kierkegaard, Kolibu čiče Tome ili štogod slično (samo ne predebele). Ako želiš pošalji i *Gral* ili *Visoravan*; pošalji mi jednu, dvije bilježnice.“

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3,
Sarajevo Bozen, 13. 3. 1917.

+! Dragi!

Vaše dvije feldpostovke[20] su stigle. Planovi me naravski zanimaju, samo mi je čudno kako ste se najednom bacili na njemačku literaturu. Čitao sam naime u *Hochlandu* prikaz Himmelfahrta (s izvacima) pa mi se uza svu veličinu misli čini cijela obrada mrtva, teoretska, bez boje i snage. Prosvjetu nisam još vidio; pisat ću Vašem Starom da mi je pošalje. Čitam *Mladu Hrvatsku liriku* (DHK, 1914), pa sam našao nekoliko grozomornih stvari (Polić - Kamov!). Ima ih i lijepih (F. Galović). Snijega ovdje ima još nekih 4 m.

Srdačan pozdrav Hans

Tereza Merz
Kolodvor - Banja Luka Bozen, 18. 3. 1917.

Draga mama! Danas je nedjelja. Jutros sam bio na misi i razonodio se čitav dan. Zbogom gospoja. Tvoj sin

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3,
Sarajevo Bozen, 21. 3. 1917.

Dragi Ljuba!

Sreo sam danas Božidara Jovića[21] pa sam vidio izdanja svjetske knjižnice. Kako nemam posla, to se dosta bavim čitanjem. Možda se sjećate humoreske *Stari Joco*, koju ste nekada uvrstili u *Luč* (pretiskana iz *Sinjskog đaka*) i pjesama: *Na Jadranu* i *Kočijaš* (*Luč* 1914). S autorom sjedim u njegovoj poručničkoj sobi. Ovih dana ćemo Vam poslati neke pjesme pa ako Vam se sviđaju, pošaljite ih u *Hrv. Prosvjetu.*

Pozdrav Hans, dobar vojnik
Pozdravlja Š. Cvitanović

[20] Feldpostovka – vojna poštanska karta koja se šalje za vrijeme rata s bojišta ili na bojište.
[21] Božidar Jović, Ivanov nešto stariji kolega iz banjalučke gimnazije. Bio je iz poznate brojne banjalučke katoličke obitelji Jović koja je dala Crkvi i dva isusovca: p. Matiju i brat Berislava.

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Bozen, 25. 3. 1917.

Dragi tata!

S pucnjavom uopće ne stoji loše. Moja baraka je jako dobro zaštićena i kad nešto povrh eksplodira, ne može biti pogođena. Ovdje je tako sigurno kao i na željeznici, ako se što pogodi to je čisti slučaj. Spavam jako dobro, ni topovi me ne mogu probuditi. Pozdrav Stari

Vojni svećenik služi sv. misu za vojnike na bojištu. (Ovu je fotografiju u obliku razglednice Ivan poslao poštom svome ocu 2. 4. 1917.)

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Dolomiti, 28. 3. 1917.

+! Dragi Nino!

Osvanula Bijela nedjelja. Veliki predjeli Alpa sa svojim vršcima, dolovima i stranama sijevaju od bjeline. Tamno zelene omorike se dižu veličanstveno u vis i diče se sa svojom svjetlo-modrom pozadinom. Svjetlo, svjetlo i sjaj posvuda. U doli je napravljena mala kapela, pokrita smrčevim granama, a sprijeda na njoj je drveni križ. S desna su pod od dima crnim stijenama baračice iz kojih se dimi. Pred kapelom kleči jedno dvadeset vojnika: crna ispaljena lica i tamnih kabanica (...) a sunce i svjetlo posvuda, sjaj, ljepota, samo što su ovi ljudi crni i bijedni.

Pričest se dijeli. Ona mala bijela Hostijica, bijela i sjajna i sjaj tog vedrog dana ide ovim crnim, izmučenim ljudima. A ovi su sklopili preko prsiju ruke, spustili glavu sve do zemlje i u sebi proživljuju taj Misterij. Sva priroda je divna, sve uopće, osim čovjeka, je sretno i lijepo. Izgleda samo: duša im je danas čišća i svjetlija od ovog ogromnog svjetla alpske nedjelje; sva ova veličina prirode je samo simbol čovječje duše. A ovo njegovo jadno, skršeno i slomljeno crno tijelo i ne spada zapravo ovamo; i ono mora propasti i doći u harmoniju s ostalom ljepotom. Meni je dobro. Pozdrav Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 30. 3. 1917.

Dragi tata!

Čokoladni paketići su prispjeli besprijekorno. Za dobre apetitne želje hvala. Nemam ništa za raditi i čitam Sienkiewicza. Zdrav sam i čekam mir. Pozdrav Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.,
Sarajevo Zingarella, 31. 3. 1917.

+! Dragi Nina!

Razumio sam ono što mi pišeš između redaka. O tome svemu smo mi dobro informirani pa zaključujemo da rat ne može dugo trajati. Družim se ovdje s feldkuratom[22] i poručnikom Kačičevcem – Multi. – Adresu Feldpost 605[23] sam imao dok sam bio u kursu brdskih fiškala (Bergführer BTF naš znak), pa nisam na fronti; opredijeliše me na Fp 369 jer se je držalo da će se Bošnjaci ovamo vratiti - *fugiunt*[24]*;* ali pošto ne dođoše, to ostajem ovdje gdje se sada slučajno nalaze Dalmatinci. Za sada nemam nikakva posla, ali si ga sam nađem. Vozim se na skijama po ovim lijepim predjelima i proučavam (vojnički!) te predjele. Često nailazim na stare strojne jarke, sasma izrešetane, natpise talijanske i dr. - Pozdrav Čeliku i Tebi. Hans

[22] Feldkurat - vojni svećenik
[23] Vojna pošta
[24] Fugiunt - bježe

Travanj 1917.
(20 g. i 4 mj.)

Ivan – časnik u Prvom svjetskom ratu

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 2. 4. 1917.

Dragi roditelji!

Nakon jednog smionog pješačkog marša prispio sam u ratnu bolnicu 311. Za mene je to velika radost jer već dugo nisam vidio zidane kuće, volove, aute i čvrste podove podamnom. Kreveti na federe prekriveni bijelim plahtama mnogo su pridonijeli radosti. To je najčišće zaleđe ili nizinska zemlja. (...) Liječenje zubi počinje sutra, već je krajnji čas, jer je već nekoliko plombi ispalo. (...)

Nakon pet dana 7. 4. 1917. ponovno se javlja roditeljima, bio je upravo Veliki Petak: „ Danas je, na Veliki petak, ponovno pao novi snijeg i izgleda kao najjača zima. Za karte iz Zagreba – hvala. Pozdrav Hans.“

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Zingarella, 10. 4. 1917.

+! Dragi Ljuba!

Jučer Vam je poručnik (inače medicinar u Insbrucku) Cvitanović Šime (Bračanin) poslao svoje pjesme s molbom da rečete o njima svoj sud i da ljepše pošaljete u *Prosvjetu* (pod pseudonimom).

Primio sam *Hrv. Prosvjetu*, *Vrhbosnu*, *Grič*, a danas mi Čičić posla i *Našu Misao*. Na poslanim listovima hvala. Prosvjeta mi se ni malo ne sviđa; osobito oni Rožićevi umjetnički prikazi, te buncanje Dravskoga o Šarićevim pjesmama. Vidi se nekakav čudni egoistični duh u *Prosvjeti* gdje svaki hoće da bude originalan i pametan pa razara i ono što je u nas najbolje (*Ocjena Utve Zlatokrile*). Namjesto da smo sretni da imamo Nazora, Krizmana ovakvi mali budalaši idu napadati. Sjevernjaci su vrlo zgodni, ali strah me je da će poput *Mistike* ostati nedovršeni. Pa šta je s *Ljudima naših dana*[25]?! Skrajnje je vrijeme da ih svršite; već sam osobito radoznao. Doduše, najdraže bi mi bilo da izdate sve Vaše radove svrstane u jednoj knjizi pa da se uzmogne uhvatiti zajednička nit koja ih veže. Na ovakve porazbacane po listovima nitko se ni ne osvrće - a to je šteta. Trebalo bi kritike, ovako Vi sami za se radite, sami ste sebi kritika pa Vas nitko na ništa ne upozorava. Steiger N. mi danas javlja iz Graza da je naklada Kösel primila njegove dvije novele. *Grič* još nisam pročitao, ali mi se je na prvi pogled osobito svidio. Vidi se da ti ljudi imaju kulture. Omot je sjajan, a i pjesme su formalno dotjerane. Dragan će ovih dana ovamo.

Pozdrav Hans
Nova adresa! Pozor! - Merz Hans, Kadt. Asp.,
Bojna pošta 369, bh J. R. 2, Bergführer

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Zingarella, 14. 4. 1917.

+! Dragi Nina!

Informiraj se glede onoga slučaja pokrštavanja jedne "sulude" muslimanke kad su ono muslimani provalili u vašu crkvu i odvukli djevojku. Interesira me da li je to nasilno bilo i da li je djevojka bila „suluda" (po pričanju). Još uvijek kuburim i čekam da vi tamo ozada rat završite. Pozdrav Hans

[25] Književno djelo Ljubomira Marakovića u pripremi.

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 16. 4. 1917.[26]

Dragi roditelji!

Stari i Stara! Sve je po starome. Vani je opet lijepo vrijeme, a ja čitam *Ponor (Abgrund)* od Gontscharova. Vrlo zanimljiva knjiga. Ako ne razumiješ što pišem, a Ti uzmi rječnik i uči hrvatski.

S Bogom Stari i Stara. Cmok! Sin

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3,
Sarajevo Zingarella, 17. 4. 1917.

+! Dragi Ljuba!

Javljam Vam novu adresu da mi uzmognete što prije odgovoriti sud o onim pjesmama. Mujagić, Suljić, Hođić su ovamo prispjeli pa donesoše novih knjiga. Vremena je dosta za čitanje, a živi se bolje nego u "Unterlandu"[27]. Fronta sada nije nikakvo strašilo. Javlja li se Richter?

Pozdrav Hans, Hođić, Suljić

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 20. 4. 1917.

Dragi roditelji!

Moj današnji posao: u 7,30 je bilo ustajanje, zatim sam otišao k Suljiću nadzirati odgrtanje snijega. U 11 sati prije podne otpratio sam svoja 3 čovjeka koji su otputovali na dodatni dopust. Do ručka sam čitao *Hrv. Prosvjetu*. Za jelo je bila juha, fino meso, knedli i drobljenac. Nakon toga sam opet čitao, nadgledao svoje ljude i naravno našao sve u neredu. Sada u 20 sati nadgledao sam po drugi put jer nisam imao ništa za raditi. Sada se ide u krevet. (...)

*Nakon pet dana, 25. 4. 1917. iz istoga mjesta Ivan piše ocu: „*Dragi tata!

Nemoguće ti je opisati moj unutarnji život; to se može samo usmeno učiniti i čak samo u određenim trenutcima. Ako se želiš otpri-

[26] Ivan je uglavnom pisao svojim roditeljima na njemačkom. Tu i tamo po koju kartu napisao bi na hrvatskom. To je slučaj i s ovom kartom. U tome smislu se i razumije njegova rečenica upućena ocu: „Ako ne razumiješ šta pišem, a Ti uzmi rječnik i uči hrvatski."

[27] Podzemlje

like orijentirati tada čitaj Jörgensenovu *Našu dragu Gospu iz Danske i Hodočašće franjevačkom Italijom*. Pozdrav Hans."

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Zingarella, 29. 4. 1917.

Dragi moj Nina!

Na uzburkanom jezeru u maloj lađici prepadoše se apostoli za svoj život. Isus je bio uz njih, a oni držahu da On spava. O, kako su bili malovjerni! I vjerujući u sve to, znajući da je ono uzburkano more život i smrtna opasnost, opet se strašim kao da je Bog na mene zaboravio i zaspao. Kako sam malovjeran! Ta, On zna što će sa mnom biti pa zašto se još strašim smrti?! Kukavno je! Pošto kod regimente nema katoličkog svećenika, otišao sam danas pravoslavnom i odveo svoje pravoslavne momke na presvetu Pričest. Razmišljao sam pače da i ja idem primiti Njega, ali kad vidjeh onaj "štimung" odlučih pričekati i ne ići pravoslavnima. Iako odoh proti lišen svih bosanskih predrasuda, opet me je odbilo sve od njega; nema ni trunka mističnosti i one duboke religioznosti. Veli: "Teško je za nas sveštenike, mi moramo uvijek istinu govoriti i biti iskreni" (a zar mi ne moramo?). Ili: "Ako traže da se markira, markirat ćemo" i dr. Ne mislim time osuđivati čovjeka, nego je to tako karakteristično za naše bosanske pravoslavne popove. Ne znaš kako mi je žao što su Crkve razdijeljene; upravo katastrofalno to djeluje na čovječanstvo! A opet nešto o našim Bošnjacima! Groza me hvata kada čujem njihove govore, njihove pjesme. Dekadentno je sve u najgorem smislu; dekadentno osjećaju i misle. Čini mi se da je to loš utjecaj muslimana koji - uslijed strogoće svojih zakona – izgubiše svu vezu s religijom. Upravo zato što su najobičnije zakone prekršili (krmetina,[28] alkohol), držim da narod koji toliko psuje ne zavređuje slobode. Morao bi se osnovati kakav svjetovnjački red kojemu će biti zadaća da suzbija psovku. Rat se po svoj prilici neće brzo svršiti; još narodi nisu uvidjeli što je život i tko ono tamo gore stoluje. Pozdrav poznatima!

Hans

[28] svinjetina

Svibanj 1917.
(20 g. i 5 mj.)

Tereza Merz
Kolodvor - Banja Luka — Zingarella, 7. 5. 1917.

Draga mama!

Tvoje fantazije straha gotovo me ljute. Neprestano si u nepotrebnoj brizi, čak i onda kada mi ide najbolje. Ostavi svoje drhtavice; ako će mi biti loše, bez oklijevanja ćeš saznati od mene. (…)

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.,
Sarajevo — Zingarella, 7. 5. 1917.

+! Dragi Nikolo!

Kada si već u Ljubinoj blizini, to ga zamoli neka Ti dade moju radnju *Novo doba*, pa je ponesi u Banja Luku, pa je predaj mojim roditeljima - ako već budu bili kod kuće; ako ne, a Ti ju čuvaj i moli se Bogu da se što prije sastanemo. Horvata se dakako sjećam; kad smo bili kod trapista, on se ojunačio pa uhvatio u ruke stroj za elektriziranje, a ja nisam smio. - Ne znam što je Rebcu, toliko puta sam mu pisao, ali odgovora nikakva. Inače je dosta loše; svijet je demoraliziran.

Poz. Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh — Zingarella, 12. 5. 1917.

Dragi moj tata!

Tvoje poetičnim zanosom napisano pismo iskreno me razveselilo. Ovdje je prekrasno proljetno vrijeme, ali ipak nema cvijeća i ruža, nego se naširoko pružaju blistajući na suncu bijele površine s preko 2000 metara visokim ogoljenim vrhuncima brda. Gusta borova šuma i tamnoplavi pojedinačni borovi uzdižu se ponegdje lijepo do svijetlog, širokog, azurno plavog neba. Unatoč ratu nije mi hladno u nutrini; mora se zadržati stare misli o "misteriju križa" djelomice ih razborito prihvatiti da bi se mogao razumjeti cijeli tijek povijesti. (...) Ja sam hvala Bogu zdrav, što i vama želim. Cmok Mami i Tebi. Sin

Ivanova skijaška jedinica na kratkom odmoru.
Ivan prvi slijeva (u gornjem redu).

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3,
Sarajevo Zingarella, 17. V. 1917.

+! Dragi Ljuba!

Spleen: Jamačno je prošla i godina dana, da se nismo ni vidjeli, a ja dobih volju da se "zbog šta se tiče" s Vama malo porazgovorim. Javite mi kada ćete u Zagreb pa ću gledati da svoj dopust djelomice sprovedem ondje. Doduše nije ništa sigurno, ali kako sedam mjeseci nisam sproveo kod kuće, nadam se da će me oni pustiti na 14 dana.

Srdačan pozdrav Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 18. 5. 1917.

Dragi roditelji!

Trenutno sam prilično zaposlen. Gradim baraku za desetoricu ljudi i za sebe sobu. Hoće li nešto iz toga biti i sam sam znatiželjan. Na Isonzu je počela ofenziva, a ovdje je potpuno mirno. Moguće je da ćemo još ovoga mjeseca imati mir; sve upozorava na posljednji ratni čin. "Zdrav sam ko dren".[29] (...)

[29] Ovu posljednju rečenicu „Zdrav sam ko' dren" Ivan je napisao na hrvatskom.

Istoga dana Ivan upućuje posebnu kartu, ali samo ocu:“ Dragi tata! Veseli me da si si naručio Jörgensena, to je za mene najljepši poklon. Sada čitam prilično puno slovenski i osim toga Solovjeva – *Duhovni temelji života*. Vrlo zanimljiva knjiga, ali pisana prilično teško. Ovdje je opet prekrasno vrijeme, posvuda vlada potpuni mir.“

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Sarajevo Zingarella, 18. 5. 1917.

Dragi!

Evo što mi Rebac piše: „Ja sam govorio sa Presvj. glede Bilogrivićeva studija, kako si mi to kazao prigodom Tvoga boravka ovdje; no malo je nade u uspjeh jer je on odlučno protiv, obzirom na pomanjkanje sila. On tvrdi da ne može ni jednom za sada dozvoliti nastavak studija jer ih je premalo svršenih, a ni podmladak nije bogat.“ Meni je naravno žao, ali gledat ćemo još i dalje „kucati“. Možda će nam se otvoriti.

Pozdrav Hans

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Zingarella, 19. 5. 1917.

(…)[30] Čini mi se da namjeravate ocjenu *Gospodara svijeta* uvrstiti u onu Vašu knjigu. Upozoravam Vas na Solovjevova *Tri razgovora* gdje je također problem Antikrista obrađen u formi jedne pripovijetke. Vrlo je interesantno i ima dosta dodirnih točaka s Benzonovim djelom. Inače su ta *Tri razgovora* vrlo slična *Moravskim večerama na Ženevskom jezeru*. (Vladimir Solovjev: *Die Geistigen Grundlagen des Lebens*. (1914) Herder 13 kr. – Pozdrav H.

Dr. Ljuba Maraković, Zemaljska vlada V./3,
Sarajevo Zingarella, 21. 5. 1917.

+! Dragi Ljuba!

Hvala Vam na čestim kartama. Cvitanoviću sam doslovno javio Vaš sud. On se sada nalazi u Mostaru (Garnizonsspital 26) pa radi na

[30] Prvi dio ovoga teksta, tj. prva poštanska karta se zagubila. Ovdje slijedi nastavak teksta na drugoj poštanskoj karti koja se sačuvala.

svojim ratnim novelama. (Bio je 30 mjeseci na fronti). Vi se bavite opet Mistikom! Ne znam da li ste pročitali pjesme od M. Elizabete *Iz moje ćelije*. (Uršulinski samostan, Ljubljana). Nešto je osobito! (Mogao bi se nadbiskup Šarić ugledati, a bilo bi dobro i Tomcu da ih pročita). Izdanje je prekrasno; odavna nisam vidio tako lijepe knjige. Trebali bi si je naručiti već radi uveza i Vaše knjižnice. Sastao sam se sa dr. Kulovcem, Daničarom;[31] veli da Vas dobro pozna. S njim je također neki Rgmts Arzt - imena mu ne znam - također Daničar, pa Vas se i on također dobro sjeća. Sa Suljićem sam skoro dnevno - jučer je doživio malu bubnjarsku vatru - a s Talom (Mujagićem) svake nedjelje. Burzić me pohađa; imao je nekakvu aferu pa je degradiran. Srd. poz. Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 27. 5. 1917.

Dragi roditelji!

Duhovi. Jedan potpuno uobičajeni dan. Uvijek jedno te isto, bez promjene. Pozdrav Hans

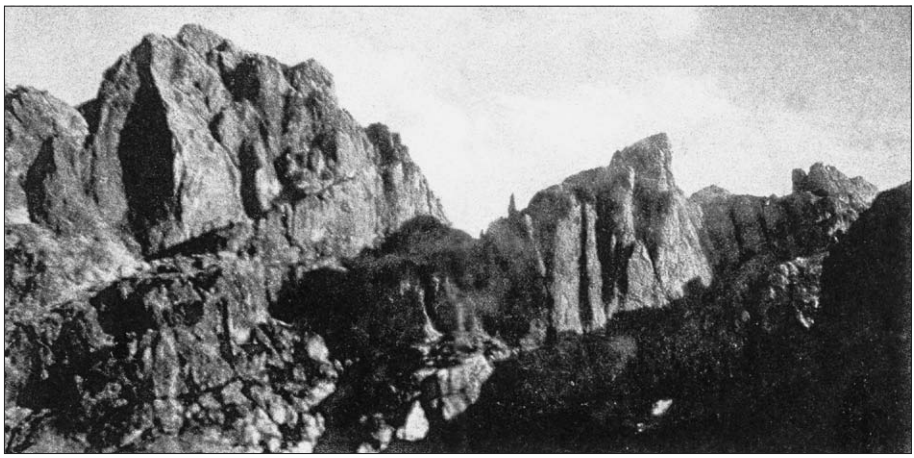

[31] „Daničar“ – član slovenskog katoličkog akademskog (studentskog) društva *Danica*.

Lipanj 1917.
(20 g. i 6 mj.)

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud.theol.
Sarajevo Zingarella, 1. 6. 1917.,

+! Dragi prijo!

Veliko si mi veselje načinio poslavši mi knjižicu o Đurđinki Pavlovićevoj. Za taj slučaj nisam uopće ni znao. Velika je za me radost i daje mi nove snage kad pomislim da i mi nismo zadnji. Ono mistično djelovanje Božje Milosti, upravo na jednoj Srpkinjici, dovodi me do pomisli da se iz zle okoline poput lotosa obično izvija cvjetna i sveta duša. To sam već bio opazio prije u Grazu kod dvojice vojnika što su za vrijeme korza klečali na stubama pred zatvorenim crkvenim vratima.[32] Moli se za moj dopust da ga dobijem. Pozdrav Ivo

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Zingarella, 8. 6. 1917.

+! Dragi Ljuba!

Za me se nemojte bojati; ako poginem bit će puki slučaj. Talijan ne puca mnogo, a sagradio sam si kuću dosta daleko iza bojne linije, ispod jedne stijene. Prvi je to put da stanujem u kući koju sam si sam sagradio: ima dva velika prozora što gledaju u smrekovu šumu, a unutra na stolu stoji Solovjev, Pellico, Meško, Gorki, Krek i Tr. v. Säckingen. Soba je obložena žutim papirom, a dvije umjetničke razglednice (više ih nemam) rese (Liška i jedan bečki slikar!) i daju nešto života toj sobi. - Ne znam da li pratite *Dom in Svet*. Krasno uređivan list, a umjetničke slike su također izvanredne. Pretplatio sam si ga (10 kr. godišnje!). Inače su Slovenci osobito kulturni ljudi.

---

[32] Vidi: Ivan Merz, *Dnevnik*, 29. 3. 1916. U: Sabrana djela, 4. svezak, Zagreb 2014., str. 202. Evo nekoliko misli iz toga njegova veoma zanimljivog dnevničkog zapisa: „Oh, Bože, kako si velik. Pun sam sreće i veselja. Vidio sam takvu malenkost, a opet tako veliku stvar kao nijednu u svome životu… Eto što vidjeh: u Annenstrasse veliki promet. Izlozi su rasvijetljeni, tramvaji lete na dvije strane, a ljudi, ponajviše vojska, šeće. Tu tiho, dostojanstveno stoji barokna crkva Milosrdne braće. Troja velika vrata su zatvorena. A što je pred vratima? Pred vratima na stubama kleče dva vojnika i mole se... Oh, koja duševna veličina u jednostavnih ljudi. Još ima onoga dubokog religioznog zanosa srednjega vijeka, one kršćanske mistike svetaca. I ti vojnici ne misleći na ostali nevjerni svijet koji trza ramenima i s prezirom na ustima to gleda, kleknu na živahnom mjestu pred crkvu i mole se u prisutnosti Euharistije. Bože, Bože, čuj vapaj slaboga čovjeka i daj mi onu silnu, bezobzirnu vjeru tih priprostih ljudi…“

Suljića pohađam svake nedjelje. Njegova je kućica upravo u liniji, pa tu sjedimo pred tavernom i pijemo čaj. Češće se popnemo na podnožje pa provirujemo kroz puškarnice i gledamo na talijanske jarke koji se u izlomljenoj pruzi žute na par stotina koraka udaljeno od nas. - Mujagić je otišao nazad na nekakav kurs; oko 20. 6. se opet vraća. Burzića rjeđe viđam. Atijas je u Rumunjskoj i dobio je veliku srebrenu. Dragan je oko 10 km ozada: D. B., 369, bh Rechnungskanzlei. Do viđenja u Zagrebu. Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud. theol.
Banja Luka (župni dvor) Zingarella, 9. 6. 1917.

+! Dragi Nina!

Sjedim u svojoj sobici koju sam sa svojim momcima sagradio ispod jedne stijene. Top grune, sva brda odjekuju kao od kakve grmljavine. Nakon toga salva, 6 topova, jedan za drugim bubnu, baraka se trese, a brda ječe, ječe, ječe. Z i n n n n n brzovlak juri kroz zrak, brrrum! Pogledam kroz prozor; teško je lupila o zemlju i crni dim se digao u vis. Mir. Ta, ta, ta, ta, ta, ta itd., mašinska puška zalaja, grunu opet: top puknu.

Z r r r r, t i n n n, z r r r, t i n n, ta ta ta (...) Aeroplan zvrči, a topovi i mašinske puške pucaju na nj. A on dostojanstveno mirno, crveno-zelenih krila, kruži. Srd. poz. Hans

Ivan (prvi slijeva) u baraci vojnog zapovjedništva na talijanskom bojištu u Dolomitima 1917.

Vlč. Nikola Bilogrivić, stud.theol.
Banja Luka Zingarella, 14. 6. 1917.

+! Dragissime!

Zahvaljujem Ti se na zadnjoj knjizi. Šteta je što ne mogu stići sada kući i da pročitam i prevodim onu malu radnju. Čim više proživljujem, tim postaje materijal opsežniji. I sam razumiješ da je sam naslov *Novo doba* odviše dalekosežan; osjećam to iz dana u dan jer faktično živim među ljudima na čijim leđima se je taj prijelaz odigrao i koji će zaista biti prvi ljudi u ovome budućem razdoblju.

Promatrajući te nove ljude vidim dvije grupe. Rat je dosta snažno odijelio granicu svima: ljude mistike i ljude užitka. Posljednji su u velikoj većini i žive zaista u grijehu, ne vide se barem u njih nikakvi tragovi težnje za samo-usavršavanjem. Misle kada će jesti, što će popušiti, karta se i uživa u psovkama. Na smrt ne razmišljaju. Veliki dio otvoreno huli Boga i dokazuje da ovaj ne egzistira (kod tih sam opazio da se kod najmanje pucnjave sakriju i drhću kao prut, a kad ova prestane to njihov jezik na dosta zgodan način taj kukavičluk opravdava). Kad sam i nehotice istakao Njegovu egzistenciju riječima u kojima odzvanja nekakav strah, brzo vele: „A da On zaista jest, što je onda?“ – sebi protivno dokažu. Ne mogu se svi ovi ateisti staviti pod jedan kalup, ali svi su kao nekakvi pomični mrtvaci, mnogi dosta široka pogleda, ali bez trunka oduševljenja. Sve je tako sivo, bezbojno, tako da čovjeka u srcu zazebe pomišljajući da je to ljudska duša.

O onim mističnim ljudima ne bih Ti znao toliko pričati jer oni sami za se žive, ne ističu se nigdje, ali kad sam ih sreo – jedan je bio jedan seljak iz Bjeline – to su nam se duše ražarile i razgovarajući o sadašnjem društvu osjetili smo blizinu Antikristovu da smo drhtali od groze.

I moj je nutarnji život vječna borba i kada pomislim da sam nešto postigao i došao do kakvog stupnja savršenosti, zapadnem u još veći grijeh. Nikada mira, tjera me nekakva neumoljiva sila gore, a ja malo pođem pa opet gadno posrnem. Da nije Bog tako dobar pa mi se nije dnevno toliko puta nakon tolikih grijeha smilovao, ne znam što bi bilo sa mnom. Molim Te zato da se za me češće pomoliš jer čovjek sam iz sebe ništa ne može. Izvana mora doći Agens[33] koji ga ljubi i podiže.

Skoro zaboravih na Đurđenku P.; i ona spada u *Novo doba*. Treba naime svim silama da se zaustavi djelovanje onih prvih ljudi. U tu svrhu

[33] Agens - djelatnik

kao da sama Providnost šalje ljude koji bolje, nego li sve reforme, pokazuju na najjednostavniji i ponizniji način put kojim valja poći. Đurđinka je takva, a takvih će još doći. Dopust obustavljen.

Srd. poz. Hans[34]

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 18. 6. 1917.

Dragi tata!

Različiti su razlozi koji su me povukli u Freiburg.[35] Najprije, Švicarska je državna formacija (tvorevina) buduće Europe. Sve uredbe su potpuno drukčije od ovdašnjih ovdje. To se mora upoznati. Osim toga, smjerovi Fakulteta u Freiburgu se razlikuju od većine poznatih, osim onoga u Loewenu /Louvainu/. Religiozan je i rade svim sredstvima na renesansi religioznoga života. Tamo ima i Hrvata. Pozdrav Hans.

Sutradan, 19. 6. 1917., Ivan piše majci u Banju Luku: „Draga mama!

Srdačna hvala za Tvoje imendanske želje, sve će biti primljeno k srcu. Zdrav sam kao dren."

Nakon dva dana, 20. 6. 1917., Ivan se ponovno javlja ocu u Pečuh: „Dragi gospodine! Naročito ću ti skrenuti pozornost na dr. Kreka koji će kao organizator kod Slovenaca, ali i kod ostalih naroda, ostati vječno u sjećanju. Inače on perfektno vlada s oko 15 jezika, napisao je masu knjiga i gospodarski je uzdigao Slovence na prvo mjesto među slavenskim narodima. Meni je dobro. Bilo bi dosta toga za reći. (...)

Na svoj imendan, sv. Ivan Krstitelj, 24. 6. 1917. Ivan se javlja svojim roditeljima: „Dragi roditelji! Za vaše česte karte srdačna hvala. Tužan imendan, nitko mi još nije čestitao i stoga ću si sam to učiniti dostojanstveno pred svojim zrcalom. Trenutno čitam *Pisma iz moga mlina* od A. Daudeta. Prilično su zanimljiva."

---

[34] U ovom pismu (napisanom na nekoliko otvorenih poštanskih karata zbog tadašnjih ratnih propisa) Ivan je nesvjesno ocrtao samoga sebe koji pripada u tu drugu, manju skupinu, u ljude mistike koje je stvorio taj rat i njegovo trpljenje, a što je Ivan i sam proživio. Već ova njegova svijest o svojoj „grješnosti" koju su imali svi sveci pokazuje kako ga Božja milost sve više rasvjetljuje i vodi prema kršćanskoj savršenosti i svetosti.

[35] Ivan je ozbiljno razmišljao da nakon rata nastavi studij u Švicarskoj, ali se to ipak nije ostvarilo, nego je nastavio studirati u Beču da bi 1920. god. dobio stipendiju iz Francuske i završio studij književnosti u Parizu gdje ostaje do 1922. g. Tada se u jesen vraća u Zagreb i postaje profesor na Nadbiskupskoj gimnaziji.

Ivanova majka se ponovno vratila u Banju Luku iz Pečuha gdje je bila neko vrijeme kod Ivanova oca. Ivan joj se ponovno javlja 25. 6. 1917. i izražava veselje da se vratila doma i tješi je što je dom našla pust: „Draga mamice! Eto, Ti si hvala Bogu opet u svome domu.[36] Znadem da Ti je sve odviše prazno i da si žalosna. Nemoj badava plakati, jer će to sve brzo proći, a Tvoj sin hoće da nađe kod kuće zdravu majku. Tvome sinu je bolje nego je zaslužio; mnogi bi bili sretni da im je cijeloga života ovako, kao što je meni sada. Kuhaj voće, jer Ti znaš da to Tvoj sin voli. Pozdravlja Te Tvoj Ivo.“[37]

Ivanov otac dobio je državno odlikovanje pa mu tim povodom Ivan piše iz Zingarelle 28. 6. 1917.: „Dragi tata! Srdačna hvala za Tvoje sjajno pismo. Nema fajde, moj tata je još uvijek mlad i pri duhovnoj snazi, što moje srce ispunja istinskom radošću. Na svoje odlikovanje si čekao nešto dulje, no unatoč tome neću ti čestitati jer takve stvari koje većina ljudi nosi nisu ih uopće zaslužili. Ovdje je riječ o zimskom vojnom pohodu, a ne o miru.“

Heinrich Merz, Direkt. Sekr. der Skodawerke
Plzen, Češka Zingarella, 29. 6. 1917.

Dragi striče Heinrich!

Nakon nekoliko nemirnih dana vratilo se svečano zatišje što nam daje naslućivati da Talijani još uvijek nešto planiraju. Ja sam, hvala Bogu, vrlo dobro zaštićen i u kritičnim slučajevima živim poput troglodita[38] u ranom kamenom dobu - u dubokoj podzemnoj špilji opremljenoj svim europskim udobnostima. Dakle, mogao bih ratovati tisuću godina bez gubitaka! Kako ste? Puno pozdrava Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 30. 6. 1917.

Dragi tata!

Kod nas je nastupio čudesan mir; ipak vjeruj mojem strateškom osjećaju da će Talijani čekati Ruse. (...)

---

[36] Ivanova majka češće je posjećivala svoga supruga, Ivanova oca u Pečuhu. Upravo se bila vratila u Banja Luku s jednog takvog posjeta pa joj je Ivan poslao ovu kartu.

[37] Premda je Ivan roditeljima pisao uglavnom na njemačkom, ovu je kartu majci u cijelosti napisao na hrvatskom.

[38] Troglodit - spiljski čovjek

Srpanj 1917.
(20 g. i 7 mj.)

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka Zingarella, 2. 7. 1917.

Draga majko!

Već dvije nedjelje dana se odmaramo i sasvim smo zaboravili na rat. Vrijeme je u nas maglovito i dosta studeno. Ja sam zdrav ko' dren.

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Zingarella, 11. 7. 1917.

(Nedostaje početak pisma, tj. prva karta koja se putem zagubila. Nastavak javljanja na poštanskoj karti br. 2 koju ovdje donosimo.)

(…) Zaista se smrtni strah – koji je podloga svim tim doživljajima – može i na drugom mjestu još intenzivnije proživjeti. Dopust ću moliti i nadam se da ću oko prvoga moći doći. Već ga jedva čekam; moji roditelji su odviše zabrinuti. U nas se je osnovala pukovnijska knjižnica pa ako uzmognete skupiti kakvih knjiga, kalendara ili časopisa osevapili[39] bi se.

Srdačan pozdrav Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Zingarella, 13. 7. 1917.

Dragi Stari!

Trenutno mi je izvanredno i uistinu nisam zaslužio toliku sreću jer drugi danju i noću drže službu, a ja sam neuznemirivan.

Istoga dana Ivan se javlja i majci u Banju Luku. Iz kratkog javljanja vidi se da on provodi asketski život i za vrijeme rata:

[39] „Osevapiti se, sevap": Izraz potječe iz turskog govornog područja u značenju neko dobro djelo, dobročinstvo ili bogougodan čin. Ušao je u način izražavanja među stanovništvom u Bosni. Riječ više služi kao usputna ili poštapalica da se dade značenje nekom dobrom djelu. „Sevap" je pomoći nekome kome je pomoć zaista potrebna, tko je slabiji ili je u nevolji.

„Draga majko! Molba za dopust je već poslana i rješenje je samo pitanje vremena. Pripremi puno povrća, maslaca, meda i jaja. Madraci moraju van iz kreveta i unutra postavi daske.[40]

Ponovno se javlja ocu u Pečuh 22. 7. 1917. iz Asiaga, i govori o očekivanju dopusta:

„Dragi oče! Ovo vječno čekanje na dopust i mir ubiju čovjeka u pojam. No svaki dan se nadam rješenju i rado bih se već malo prošetao među svijetom. Zidane kuće, djece i žena nisam vidio već pola godine. Inače mi je vrlo dobro. Srdačno te pozdravlja Tvoj sin.“

Kolovoz 1917.
(20 g. i 8 mj.)

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh

Bozen, 12. 8. 1917.

Dragi tata!

U utorak (19. 8.) je dopustu kraj i putujem potpuno namiren i zadovoljan opet natrag. Srijedu i četvrtak sam u Zagrebu i prenoćit ću u Lammu. U slučaju da tamo nema sobe, ići ću u studentsko društvo gdje ima dovoljno kreveta (Domagoj, Kačićev trg).

*Ponovno se javlja ocu 16. 8. 1917. ali sada iz Zagreba jer je konačno dobio dopust: „*Dragi tata! Vrlo lijepe dane proveo sam ovdje. Našao sam ovdje prof. Marakovića i Oskara Grünwalda. Večeras se ide dalje. Pozdrav Hans.“

Nakon završenog dopusta odmah se javlja majci iz Bozena 18. 8. 1917.:

„Draga mama! Nakon dvodnevnog krasnog boravka u Zagrebu, koji sam djelomično proveo u društvu obitelji Maraković i drugih dobrih prijatelja, otputovao sam 16. i već sam u petak (17. 8.) bio u Trentu. Odavde je bilo putovanje nešto teže, jer sam komad puta morao svladati djelomično autom, a djelomično pješke.“

[40] Boraveći na bojištu Ivan je već počeo provoditi asketski život što je uključivalo i spavati na tvrdom ležaju. To je nastavio i kao student u Beču kako su posvjedočili i njegovi kolege iz toga vremena koji su zamjećivali u njegovoj sobi tvrdi ležaj od dasaka. Na ovoj karti on već priprema majku na takav pokornički način života.

Pogled na Bolzano (Bozen) kamo je Ivan silazio s okolnih brda u franjevačku crkvu na sv. misu, ispovijed i pričest.

Iz Bozena Merz se javlja ocu 23. 8. 1917.: „Dragi tata! Ovdje vlada mir i vjerojatno ovdje više nikada neće biti borbe. U ratnom izvješću vjerojatno si čitao da su Talijani pred nama ispraznili svoje položaje i povukli se natrag na sljedeću uzvisinu!“

Moriz Merz
Vojni kolodvor – Pečuh

Pismo koje slijedi i koje je Ivan uputio ocu veoma je važno jer odaje Merzovo izvanredno poznavanje političke i geostrateške situacije u tadašnjoj Europi zahvaćenoj Prvim svjetskim ratom. Premda možda malo kritički gleda na pokušaje tadašnjega Pape Benedikta XV. za uspostavu mira, ipak realno ocjenjuje i predviđa rasplet ratne situacije. Ovo je pismo Ivana Merza uvršteno među ostale dokumente u tzv. Poziciju, temeljni dokument koji je omogućio njegovu beatifikaciju.

Bozen, 25. 8. 1917.

Dragi tata!

Papin poziv za mir[41] zasigurno neće imati uspjeha, jer on uopće ne posjeduje autoritet nad narodima. Nekoć je to bilo sasvim drugačije kad je dijelio kraljevske krune, postavljao vladare i upravljao državnim savezima budući da je prirodno mogao sklapati mir i jer su narodi zbog svoje složne religije gajili prema njemu povjerenje. Ponašanje sadašnjega Pape je tradicionalno jer on stoji izvan nacije i želi pribaviti svakomu narodu njegovo pravo, ali njegove riječi moraju pasti na neplodno tlo jer svaka država tjera svoje vlastite interese i ne želi ništa čuti o zajedničkim kulturnim nastojanjima. Danas su sve države tako demoralizirane da samo sila i moć donosi mir, a velike misli ništa ne odlučuju. Upravo sad se razabire nužnost da Papa, da bi mogao djelovati kozmopolitski, bezuvjetno mora posjedovati izlaz na more i vlastitu slobodnu državu, inače će pravedni interesi svih država biti teško unakaženi od talijanske cenzure. Danas postoje samo dvije mogućnosti za dolazak mira: preko sile, to znači da će samo jedan dio biti prisiljen za mir ili

Dvorište franjevačkog samostana u Bolzanu (Bozen) gdje se Ivan upoznao s hrvatskim franjevcem Vjenceslavom Bartom koji mu je bio duhovnik za vrijeme ratnog razdoblja

[41] Papa BENEDIKT XV. (1854.-1922.) izabran je za papu 1914. i upravljao je Crkvom do 1922. Pokušao je na brojne način zaustaviti veliko krvoproliće koje je napravio Prvi svjetski rat. Posebno je odjeknuo njegov apel za mir od 1. kolovoza 1917. godine u kojem je rat nazvao "beskorisnim krvoprolićem". Zbog takvog čvrstog proturatnog stava zamjerio se ondašnjim zagovornicima rata. Bio je "proročki papa", jer su njegova jasnoća i djela onemogućili da Crkva opravdava rat kojim se pokušalo kršćansku vjeru iskoristiti u ratne, promocijske i mobilizacijske svrhe.

preko…, koji kod današnjega moralnog stanja države posjeduju samo ekspanzivno-nacionalni interesi vrijednosti, ali su mirovne ponude s idealnom pozadinom, ili međunarodne mirovne konferencije utopija. (Stockholmska konferencija!).

Dobro sam. Pozdrav Hans

Unutrašnjost franjevačke crkve u Bolzanu (Bozen) kamo je Ivan dolazio na sv. misu prvih mjeseci 1917. g.

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Bozen, 26. 8. 1917.

Dragi tata!

Budući da sam ovdje pri regimentskom štabu suvišan, sutra ću pripasti nekoj kompaniji i preuzet ću jedan odred. Ne smiješ misliti da će mi radi toga biti lošije; doduše biti će više dužnosti. Ali nije opasno kao prije jer sada vlada potpuni mir i talijanski položaji su preko 2000 koraka udaljeni od naših. U zimi dolazim natrag k regimentskom štabu i opet ću obavljati službu brdskoga vođe. Pozdrav Hans

Rujan 1917.
(20 g. i 9 mj.)

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh — Monte Rasta, 3. 9. 1917.

Dragi tata!

Već Ti sada želim da Te meni nepoznati sv. Mauricije[42] štiti i pridonese nešto za ispunjenje Tvojih želja. Već sam se priviknuo na nove prilike tako da sam ugrabio još dovoljno vremena za studij.

Pozdrav — Hans

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 — Monte Rasta, 3. 9. 1917.

+! Dragi Ljuba!

Molio bih Vas da ne zaboravite na onu moju radnju[43] i ako kakvu zgodniju francusku knjigu nađete, priložite je! Ne nalazim se više kod stožera, nego evo me već nekoliko dana u rovu gdje sam preuzeo vod. Vele, da ću se opet povratiti natrag dok snijeg padne! Burzić je otišao od nas, no vratit će se po svoj prilici u zimi opet. Suljić je imenovan za Bataillons-Adiutant-a radi velikih zasluga koje je stekao izgradivši rovove.

Srdačan pozdrav g. bratu i Vama — Hans

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka — Monte Rasta, 6. 9. 1917.

Draga majko!

Sada smo došli na naše odredište, predivan pogled pruža se na talijanski grad Asiago koji je od naše stare uporišne točke udaljen cca 7 km. I ovdje vlada potpuni mir i za sada mi se izvanredno sviđa. (...)

---

[42] Ivanov otac slavio je svoj imendan 22. rujna kad se slavi sv. Mauricije i drugovi vojnici mučenici u Švicarskoj iz prvih stoljeća kršćanstva. Prijevod imena na njemački glasi Moriz, a na hrvatski Mavro. Ivan već početkom rujna šalje čestitke svome ocu za njegov imendan.

[43] Radi se o članku *Novo doba*, do kojega je Ivanu mnogo stalo jer je u njemu opisao svoje duhovno iskustvo i spoznaje do kojih je došao sudjelujući u Prvom svjetskom ratu. Taj je svoj rad objavio 1919. u Luči, kao svoj prvi tiskom objavljeni članak.

*Nakon tri dana 9. 9. 1917. Ivan se ponovno javlja majci i opisuje svoje stanje: „*Draga Mama! Ovdje vlada potpuni mir i pogled na niže smješteni grad Asiago je ljepši, iako prilično tužniji. Moje zdravlje je sasvim dobro. Bog te blagoslovio! Sin.“

Ocu u Pečuh Ivan javlja 18. 9. 1917. o stanju na bojištu: „Dragi tata! Kao što smo očekivali, počela je danas ujutro mala talijanska topovska vatra. Četiri sata duge pucnjave; nije ranilo iz našeg bataljuna ni jednoga. Čitav rezultat bio je da je ona razorila 4 skloništa, koja su već gotovo opet podignuta. Htjeli su nas vjerojatno prevariti da mi ne bismo poslali nikakve rezerve na Isonzo. Sada je opet mir za dugo, vremena. Sve se opet normalizira. (...)

Monte Rasta, 22., 23., 24. 25. rujna 1917.

Ivan je opet poslao svaki taj dan roditeljima zajedničku kartu sa svojim potpisom i već gore navedenim općim tekstom.

Monte Rasta, 15. 9. 1917.

Za vrijeme rata postojale su već unaprijed tiskane poštanske karte s nekoliko rečenica na četiri jezika koje je vojnik slao svojima kući. Tijekom 1917. godine, posebice u drugoj polovici, Ivan je poslao svojim roditeljima 23 takve karte, pogotovo u dane kad je bio u životnoj opasnosti za vrijeme ofenzive ili napada. Ovdje donosimo samo jednu o takvih karata s već prije tiskanim tekstom.

„Na ovoj dopisnici ne smije se ništa saopćiti. Zdrav sam i dobro mi je. Na tej dopisnici se ne sme ničesar drugega prijavljati. Su questa cartolina non si dovra fare ulteriori comunicazioni. Auf dieser Karte darf sonst nichts mitgeteilt werden. - Ich bin gesund und es geht mir gut.“

Vlč. Nikola Bilogrivić
župni stan, Banja Luka

Monte Rasta, 27. 9. 1917.

+! Dragi Nina,

Kako to da od Tebe nema nikakvih vijesti. Nisi mi pisao što radi Baković, da li si počeo predavati i gdje Ti je novi stan. Ovih dana se nadam u Trento pa ću nastojati da dobijem kože za đonove. Jučer sam

gledao kako se je srušio avion. Vidio se je plamen kako pada, a ljudi su u nekoj udaljenosti iz njega jurili „poput fesa“ k zemlji. Pao je u grad Assiago pred kojim smo sada. „Tišina nijema“ i ovdje vlada. Pozdravi one koji za me pitaju. Tvoj Hans

Listopad 1917.
(20 g. i 10.mj.)

Od 27 9. do 24. 10. 1917. iz Monte Rasta Ivan je uputio roditeljima trinaest zajedničkih poštanskih karata s prethodno tiskanim tekstom i samo sa svojim potpisom.

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka

Monte Rasta, 24. 10. 1917.

Draga majko!

Srdačna hvala za puno karata. Trenutno mi ide besprijekorno i već sam došao na čitanje. Sada ćeš se dulje vrijeme morati zadovoljiti sa “Zdrav sam“ - kartama. Imam krasnu sobu s električnom rasvjetom i

Ivan s kolegama (prvi zdesna) u Seewiesenu

drugim komforom. Vani, nedaleko od nas započela je bitka pa se čuje galama. Ali, u nas je mirno i ja gledam kroz prozor u zimsku prirodu.
Cmok Sin

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Homec, 25. 10. 1917.

Dragi tata!

Sada sam se vratio s ostalima. Talijani su probijeni s boka i napustili su položaje bez pucnjave. Također je divno vrijeme. Pozdrav Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić
župni stan, Banja Luka Homec, 25. 10. 1917.

+! Dragi Nina!

Dok ja sjedim u toploj sobi gledajući kroz prozor kako pahuljice snijega polako idu k zemlji, bijesni vani boj. Čuje se bučna buka topova i po telefonskim vijestima zauzeta su već nekoja brda. I mi ovdje čekamo kada ćemo udariti. Za sada se nalazim 1 km iza bojne linije pa mi je dobro. Uzdam se u Boga da će mi i ovi dani biti povoljni. Od tebe već davno i davno ne čuh ništa! Moli se za moju dušu! Inače sam pri priličnom raspoloženju čekajući nestrpljivo na buduće događaje. Srdačan pozdrav od Meneka.[44]

Studeni 1917.
(20.g. 11.mj.)

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Feldre, 12. 11. 1917.

Dragi roditelji.

Opet sam iskoristio priliku poslati Vam poljupce iz unutrašnjosti Italije (rijeka Po). Dobro mi je. Neprekidno marširamo bez zadržavanja i bit ćemo uskoro tamo gdje su prije tako dugo bili položaji.
Pozdrav Hans

[44] Meneka - od mene

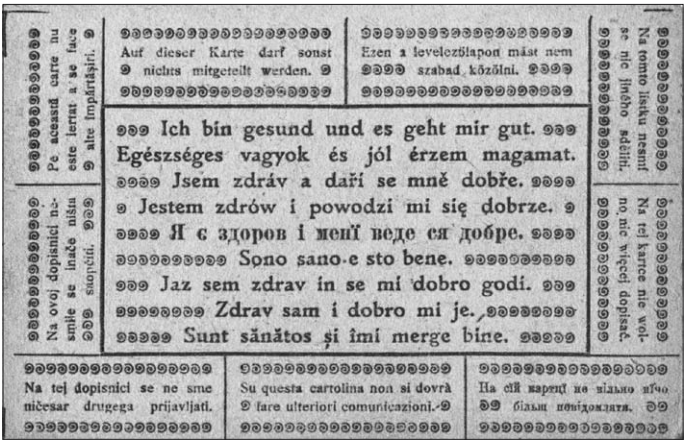

Zajednička poštanska dopisnica na devet jezika koji su bili u upotrebi u Austrougarskoj monarhiji uključno i hrvatski. Tekst je glasio: „Zdrav sam i dobro mi je. Na ovoj dopisnici ne smije se inače ništa saopćiti.“ Vojnik je smio samo napisati adresu kome šalje i staviti svoj potpis. Merz je poslao oko 20 takvih dopisnica svojim roditeljima.

Nakon tjedan dana, 19. 11. 1917. Ivan se ponovno javlja roditeljima iz mjesta Santa Maria: „ Dragi roditelji! Koristim svaku priliku za napisati vam samo nekoliko redaka. Prvo vrijeme smo morali puno maršírati, sada već nekoliko dana stojimo i ne možemo dalje. Vjerojatno ste iz novinskih izvješća saznali gdje smo. Ja sam pri štabu i tamo promatram sve, a ne sudjelujem u borbama. Od vas već 3 tjedna nemam vijesti. Pozdrav Hans.

Iz Bozena, 27. 11. 1917. Ivan se javlja ponovno roditeljima: „Mamine karte od 19. 11. sam s radošću primio u Trentu. Ide mi jako dobro jer sam pri štabu dobro zaštićen. Naša regimenta je već preko tjedan dana u zaleđu. Osim što sam brdski vođa sada sam još i poštanski oficir. Teško da ću za Božić moći doći kući jer uslijed zabrane dopusta sve se otegnulo. Pozdrav Sin.“

Nakon tri dana, 30. 11. 1917. ponovno obavještava roditelje u svome stanju: „Vodimo pravi ciganski život. Svaki dan pješačimo iz jednoga mjesta u drugo; danas spavamo u krevetu, sutra na sijenu. Inače mi je dosta dobro i učim talijanski. Vaša stara pošta je gotovo kompletno pristigla. Pozdrav Hans.“

Prosinac 1917.
(21 g.)

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka Bozen, 5. 12. 1917.

Draga mama!

Sada sam se preselio i imam predivnu sobu s peći (rijetkost u Italiji) i ormar za knjige s klasičnim djelima. Sada, budući da čitav dan sjedim u sobi, učim talijanski. Pozdrav Hans

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Bozen, 9. 12. 1917.

+! Dragi Ljuba!

Nakon poduže stanke pišem Vam na običnoj "vojnoj dopisnici" i ako sam uvijek namjeravao da Vam pošaljem kakvu umjetničku kartu. Prošao sam razne krajeve: gledao sam Triglav pri sjajnoj mjesečini koja je obasjavala snijegom pokriveni Krn, sašli smo, pređosmo u ljetne predjele. Talijani nas veselo dočekaše, a naša vojska je sve što je našla opljačkala. Naišao sam na lijepe knjige i slike, no uzeo nisam ništa. Poduže sam vrijeme s Draganom i evo sada se sastadosmo da Vam pošaljemo maksus selam.[45] Hans

Obitelj Moriz Merz
Kolodvor – Banja Luka Bozen, 14. 12. 1917.

Dragi moji roditelji![46]

Budući da je ovo prvi Božić koji provodim bez vas, moram vam svoje božićne pozdrave saopćiti na bijednoj ratnoj dopisnici. Veliki Vođa naroda, koji također vodi našu sudbinu, blagoslov neka ulije u vaše srce, u kojemu me on i nadalje tako štiti, kao što je to činio i do sada. Dakle, sretan Božić kao što ga želi djetešce Krist do skorog viđenja. (...)

---

[45] Maksus selam (turc.) - Srdačan pozdrav.

[46] Ivanov otac je za božićne blagdane došao iz Pečuha, gdje je bio na službi, u Banja Luku pa se Ivan obraća roditeljima zajedničkim kartama tijekom božićnog vremena.

Na svoj 21. rođendan 16. 12. 1917. Ivan se javlja svojim roditeljima iz mjesta Rocca: „ Dragi roditelji! Nakon krasnog spavanja u toplom krevetu i hladnoj sobi, ustalo je rođendansko dijete sa sretnim crtama lica i odmah čitalo svoje misli poslane bežičnom telegrafijom kući, gdje će one odmah biti dočekane s tugom i strahovanjima. Unatoč tomu moje dobro raspoloženje nije bilo oslabljeno jer mi je brat Savić donio bijelu kavu i litru mlijeka. (...)

Ratne operacije bile su u tijeku pa se Ivan nakon dva dana 18. 12. 1917. iz mjesta Rocca ponovno javlja roditeljima: „Topovi 'dreissigeri' već nas čine nervoznima, stoje ispred prozora i tresu čitavu kuću. Ima već i zarobljenika, ali i mrtvih bi trebalo biti jako puno. Ja ostajem u pozadini jer unutra imam poštanski ured. Pozdrav Hans."

Ocu se javlja istoga dana: „Reumatizam nemam. Sada prolaze pokraj nas prvi zarobljenici koji su prije nekoliko sati još bili daleko gore. Čekamo zapovijed za naprijed."

Iz Bozena 21. 12. 1917. Ivan ponovno šalje dopisnicu roditeljima ovoga sadržaja: „Vani je već prilično hladno i oni koji su na položajima, nemaju baš neku udobnost. Meni je i više nego dobro i ne znam kako sam došao do ove sreće, dok drugi tako puno moraju trpjeti. Pozdrav sin."

Predbožićno je vrijeme pa se već sutradan 22. 12. 1917. iz mjesta Rocca Ivan javlja roditeljima: „Sada se približava Badnjak i to će biti sasvim običan dan jer svi drugovi su na gornjim položajima, a ja sam ostao sam otraga u vozarskoj četi. Stoga mi je relativno odlično jer stanujem pod krovom i dobivam toplo jelo. Pozdrav Hans."

Vlč. Nikola Bilogrivić
župni stan, Banja Luka Rocca, 22. 12. 1917.

+! Dragi Nina!

Bosanske prilike me osobito zanimaju, no posve sam dezorijentiran. Stadlerova izjava je točka oko koje se sve okreće; da je riješiti ovaj problem bilo bi sve jasno. *Novine* čitam također s rezervom; odviše su mladi ljudi, puni idealizma, ali potpunoma bez katoličke naobrazbe. Nije to samo naša grješka; i *Reichspost* je također nacionalni nekršćanski list. Ovdje naš svijet silno pogiba. Čast također koruškim Nijemcima! Za vrijeme cijele ofenzive ne vidjeh ni jedne mađarske pukov-

nije. Gdje se ide glavom o zid, ajde naprijed Bošnjaci ili Beljačani (Villach). Ja sam ostao kod traina. Više sreće od pameti!

Srd. poz. Ivo

Obitelj Moriz Merz
Kolodvor – Banja Luka Incin, 23. 12. 1917.

Dragi tata!

Sada Ti želim odmah odgovoriti na Tvoju rođendansku čestitku (od 16. prosinca), pri sjaju dviju svijeća u predvečerje Badnjaka. Gotovo čitav dan sjedim u svojoj sobi, pomalo učim talijanski, sortiram poštu i šaljem je g. kapetanu Artholdu na položaje. Preostalo vrijeme piskaram, malo učim sa Savićem ili posjećujem telegrafsku poštu. Kada malo razmišljam, teško mi je znati da ste vi doma nezadovoljni. Ali unatoč svemu, zahvaljujem Bogu što sam imao koristi od rata koji me je puno toga naučio, što možda nikada ne bih inače mogao spoznati. Sada vjerujem. Rat je za mene ispunio svoj 'moraš' i tako bih želio jednom kad postanem slobodan da svoj vlastiti život uredim prema onome što sam spoznao da je pravo. (...) Pozdrav, Hans

Obitelj Moriz Merz
Kolodvor – Banja Luka Incin, 24. 12. 1917.

Dragi roditelji!

Badnjak! Magla je prekrila nebo i mjesec je slabim zrakama prosuo svoje blijedo svjetlo i obasjao djelomično snijegom prekrivena brda sa čijih obronaka iz mjesta prema ovamo slabo titra logorska vatra. Znao sam da ste mislili na mene. I moje misli su bile kod vas. Naša proslava Božića bila je posve jednostavna. U jednoj talijanskoj kuhinji na stolu stoji malo božićno drvce s 5 svijeća, s nekoliko jabuka, oraha i suhih grozdova. Kod "svečanog obroka" bio je samo jedan natporučnik, oficir-provijant. Jeli smo pečenje, krumpir, komadić kolača, jabuke i orahe. Civili su sjedili u kutu i zavidjeli nam. To su siromašni ljudi: stara gospođa, njezin muž, dijete i jedna osamnaestogodišnja djevojka. Tako smo pojeli naše jelo i nakon malo riječi otišao sam u svoju sobu pisati Vam ovu kartu. Bilo mi je dobro, a oni gore na hladnoj planini neće ovu Božićnu večer nikada zaboraviti. Drago Djetešce Isus neka Vam sljedeće godine pripravi ugodniji Božić (...) Pozdrav, Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić
župni stan, Banja Luka Incin, 25. 12. 1917.

+! Dragi Nina!

Danas na Božić koji sam poganski dočekao, čitao sam u novinama da će doskora izaći *Luč*. Svidi li Ti se onaj članak i ne bude li u njemu kakve hereze, podaj ga kakvome krasopiscu – đačiću – neka ga prepiše i ti ga pošalji onda Markulinu. Meni je dobro, no svijet trpi. Čitam *Reichspost*, pravi buntovnički list. *Novine* nisu mnogo bolje.

Srdačan pozdrav Hans

Dr. Ljuba Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Incin, 27. 12. 1917.

+! Dragi Ljuba!

Srdačna hvala na čestitkama i na lijepoj karti. Zanima me način rada na starješinskim sjednicama[47] pa bih Vas molio da mi barem nešto o tome rečete. Jamačno k sjednicama dolazi Čelik pa Vas molim da mu izručite moj selam.[48] Šta radi ondje Bogdan? Kako je Noncino zdravlje? Za Krešu mi ne pišete: gdje je on sada? Oprostite mi radi mnogih pitanja - uzrok je što više od mjesec dana ne dobih ni od kuće pošte, a o "bruderima" se je svaki trag zameo; što više, *Novine* vidjeh istom neki dan. Već se nalazim nekoliko dana u jednome selu u rasječenoj dolini rijeke C. Pukovnija je gore u brdima; u studêni bez krova i noćišta. Francuzi pucaju po vas dan svojim teškim topovima i uznemiruju što više i civilno stanovništvo u ovim selima. Nekim čudnim slučajem ostadoh dolje (...) Slobodnog vremena imadem dosta; zabavljam se s mladićima koji većim djelom govore francuski i slušam njihove jade; kako su Germanici (Nijemci) orobili selo i mnogo toga. Narod je ovdje dosta kršan. Svaka porodica broji po 6-7 čeljadi. Djevojke su silno snažne, no o moralu nema ni govora. Svijet je vrlo siromašan i već gladuje; vojska je sve opljačkala. Učim po malo talijanski. *Prosvjetu* s onim Berzovskim reprodukcijama sam pročitao.

Srdačan pozdrav g. bratu i Vama Hans

[47] Starješinske sjednice – Sjednice katoličkog Seniorata, vodstva Hrvatskog katoličkog pokreta, koji je djelovao i u Sarajevu

[48] Selam (turc.) - pozdrav

1918.

Ivan s ocem na dopustu 1918. g.

I u godini 1918., posljednjoj godini Prvoga svjetskog rata, Ivan se javljao roditeljima gotovo svaki dan te im je ukupno uputio 307 poštanskih karata. U tim svojim kratkim javljanjima roditeljima Ivan je izbjegavao pisati o poteškoćama, neugodnostima i životnim opasnostima u kojima se svakodnevno nalazio na bojištu. Pravu realnost njegova boravka na fronti doznajemo najprije iz njegova ratnog Dnevnika[1] koji je vodio i tijekom svoga boravka na bojištu, a potom i iz njegova dopisivanja sa svoja dva prijatelja, tj. s bivšim profesorom dr. Lj. Marakovićem i mladim svećenikom vlč. Nikolom Bilogrivićem.

[1] I. Merz, *Dnevnik,* 7. 3. 1916. do 15. 10. 1918.

Kada se razvrstaju njegove karte po mjesecima te kronološki prema datumima tada njegova javljanja roditeljima tijekom 1918. godine izgledaju ovako:

Siječanj 50 karata; - veljača 41; - ožujak 22; - travanj 39; - svibanj 49; - lipanj 41; - srpanj 31; - kolovoz 23; - listopad 11. Ukupno: 307 dopisnica.

Kao i u prošle dvije godine od tih mnogih poštanskih karata upućenih roditeljima, čiji se sadržaj često ponavljao i u njima nije bilo ništa posebno važnoga osim Ivanove potvrde da je živ, zdrav i da mu je dobro, izabrali smo samo neke u kojima Ivan opisuje stanje na bojištu i navodi zanimljive momente iz svoga ratnog života kao i svoja kratka religiozna razmišljanja. Često je u svome saobraćanju s roditeljima bio i duhovit, ali općenito se vidi njegovo veliko poštovanje i ljubav, pogotovo prema ocu s kojim je mogao razmjenjivati misli i o ozbiljnijim temama što se tiče vjere i svjetonazora.

Treba napomenuti da je i ovu 1918. ratnu godinu Ivanov otac bio na službi na vojnoj željeznici u Mađarskoj u Pečuhu. Stoga je Ivan gotovo redovito nakon što bi se javio majci u Banja Luku, sličan sadržaj uputio na drugoj krati i svome ocu u Pečuh na kojoj bi ipak malo realnije opisivao svoj boravak na fronti. Češće Ivan spominje pakete s hranom što mu ih je majka slala na bojište, a u godini 1918., posljednjoj ratnoj godini, bilo je i obratno. Budući da je u zemljama tadašnje Austrougarske monarhije zbog rata već počela vladati nestašica i glad, Ivan je, boraveći u raznim mjestima sjeverne Italije kupovao ne samo stvari nego i hranu koje posljednje godine rata nije bilo dovoljno u Bosni, te ih je slao majci u Banja Luku, što ćemo pročitati na nekoliko njegovih karata.

Zanimljivi su, a koji puta i duhoviti njegovi potpisi na kartama upućenima roditeljima i prijateljima pa tako svoje ime potpisuje, osim najčešće s Hans, također i ovako: Sin, Ivan, Ivo, Ivica, Zlatni, Serce, sin Hasan i dr.

Tijekom trogodišnjeg boravka u vojsci i na bojištu Ivan je, budući da je bio časnik i više u pozadini, imao i dosta slobodnog vremena koje je upotrebljavao za čitanje knjige, a što često spominje u svojim kartama roditeljima i prijateljima.

Treba ponovno naglasiti da se cjelovita slika Ivanova boravka na fronti može dobiti tek kada se spoji i kronološki usporedi njegovo dopisivanje s tekstovima iz njegova ratnog Dnevnika. U njemu je real-

nije opisivao vojne operacije, ratište, svoju službu, kontakte s vojnicima. No ono što je posebno važno, zapisivao je i svoje religiozne doživljaje i razmišljanja, pa svoju nutarnju borbu za savršenijim kršćanskim životom. Trogodišnje sudjelovanje u Prvom svjetskom ratu i potom boravak na bojištu za njegovo životno usmjerenje i duhovni život imali su, međutim, pozitivan ishod kako je to već pisao svome ocu 23. prosinca 1917.[2]

O tome svome pozitivnom iskustvu ostavio nam je dragocjeni konkretan zapis u svome ratnom Dnevniku od 5. veljače 1918. Premda ovaj sedmi svezak Ivanovih Sabranih djela sadržava samo njegovu korespondenciju, ipak smo učinili jednu iznimku pa smo donijeli taj njegov važan tekst i umetnuli ga među korespondenciju gdje kronološki pripada. U tom svome dnevničkom zapisu od 5. veljače 1918. Ivan do u detalje opisuje kako želi živjeti nakon završetka rata. To je njegov prvi ozbiljan vjersko-moralni životni program sastavljen na temelju proživljenoga ratnog iskustva. Ove svoje odluke za savršeniji kršćanski život ne samo da je dosljedno počeo provoditi odmah nakon rata, nego ih je s godinama i usavršavao. Tako nam se u njegovu arhivu sačuvalo nekoliko verzija toga njegova programa, počevši od njegovih „asketskih regula“ iz Pariza pa preko odluka iz duhovnih vježbi koje je obavljao u Zagrebu i iz kojih se jasno vidi kako ga je Božja milost vodila prema svetosti, a on je spremno s njome surađivao.

Koncem listopada 1918. završava Prvi svjetski rat. Vojnici se vraćaju svojim kućama, među njima i Ivan. Nakon raspada Austrougarske monarhije formira se nova državna tvorevina Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, s čijim počecima Ivan nije bio nikako zadovoljan o čemu piše i u svome Dnevniku.[3] Čim se vratio s bojišta srpske vlasti nove države u nastajanju poslale su ga kao vojnog časnika u rudnik Maslovare kraj Mrkonjić Grada za privremenog upravitelja rudnika da ondje umiri pobunu rudara, što je on uspješno i obavio do mjeseca prosinca. Dobivši dopuštenje od novih vlasti, Ivan u mjesecu siječnju 1919. zajedno s drugim bivšim studentima, povratnicima iz rata, odlazi u Beč gdje nastavlja prekinute studije.

---

[2] Iz pisma I. Merza svome ocu od 23. 12. 1917.: „Ali unatoč svemu, zahvaljujem Bogu što sam imao koristi od rata koji me je puno toga naučio, što možda nikada ne bih inače mogao spoznati… Tako bih želio jednom kad postanem slobodan da svoj vlastiti život uredim prema onome što sam spoznao da je pravo.“

[3] I. Merz, *Dnevnik*, od 24. 10. 1918. do 29. 11. 1918.

Siječanj 1918.
(21 g.)

Dr. Ljubomir Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Incin, 5. I. 1918.

+! Dragi Ljuba!

Pišem Vam s molbom, da mi nabavite talijanske knjige s njemačkim tekstom, poput onih što ste ih Vi nekada nama (osobito Debossensu) posuđivali (Mussets' novele i dr.). Najbolje bi bilo da mi ih Kajon pouzećem pošalje. Čitam od M. Serao: *Pagina azzura* (*Mosaico di fanciulle*) pa imam još dosta poteškoća. Talijanke su vrlo zgodne djevojke; vrlo su živahne i dobra srca. Retabliram se. Srd. pozdrav!

Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor – Pečuh Incin, 7. 1. 1918.

Dragi tata!

Počeo je padati snijeg i kod nas. Odavde se čuje žestoka topovska paljba. Čini se da će biti teška borba u bitci. Pozdrav Hans

Nakon tri dana, 10. 1. 1918. Ivan ponovno piše ocu u Pečuh: „Dragi tata! Hvala za zagrebačke karte. I knjige su također pristigle. Sada sam prilično zaposlen. Poštanski sam oficir, ratni zamjenski referent i preuzeo sam jurišnu jedinicu, dok je Mujagić otputovao na dopust i imam osim toga svoju skijašku patrolu. Sredinom veljače podnosim (molbu) za trotjedni dopust i tada se nadam da će me zamijeniti. Pozdrav tebi, moj tata, Sin."

Majci u Banju Luku javlja se iz Incina 15. 1. 1918.: „Draga Mama! Dakle, ukupno sam ti poslao 5 paketa. Prvi po Draganu, koji si već primila. Drugi je uzeo sa sobom Vujičić i taj je najvrjedniji (22m štofa, 3 kg riže itd.). U trećem je bilo 10 kg kestenja. Četvrti, koji sam odaslao jučer, sadrži 5 kg brašna, 3 kg šećera, 1 kg sira, ¾ kg putra i 7 kg duhana. Danas tati šaljem jedan paket sa 120 dobrih cigareta. Meni je dobro. Pozdrav Hans."

Sutradan, 16. 1. 1918. iz novog mjesta St. Gregorio Ivan se javlja ocu: „Dragi oče! Evo već je prošlo nekoliko dana da od vas ne dobivam

Ranjenici na bojištu 1. svjet. rata. (Snimio I. Merz)

nikakvih vijesti. Kući pišem skoro dnevno. Mnogi se sada nalaze na dopustu i čini se da ćemo dulje vremena mirovati. Kako je vama? Čuo sam da dobrano vlada glad. Mi ovdje živimo luksuzno; danas bijahu "Faschingskrapfen" za ručak. - Cmok od Sina."

Ponovno piše majci, 17. 1. 1918. i to sasvim kratko u duhovitom stilu: „Draga majko! Ja sam zdrav ko' ćuskija.[4]"

Istoga dana piše i ocu iz čega se vidi da do vojnih činova nije ništa držao: „Dragi tata! Srdačna hvala za Tvoje drage karte od 8., 9., i 11. 1. Hvala Bogu potpuno sam zdrav i uopće nemam ni reumu ni proširene vene. Bolesti, koje mi vi hoćete pripisati, mogu jedino nastati doma gdje se prekomjerno jede. Ti se zanimaš za moje promaknuće više nego ja i čak si znao moj broj čina koji ja nikada ispravno nisam znao. Još uvijek smo u miru. Čitaj Dantea, on je suvremeniji od Mereschkowskog! Pozdrav Hans."

Majci se javlja ponovno 23. 1. 1918. iz St. Gregorio. *Kako je pri kraju rata vladala u Austrougarskoj nestašica, a ponegdje i glad, Ivan s fronte šalje kući pojedine namirnice, jer ih je bio u mogućnosti nabaviti,:* „Draga mama! Sutra ti šaljem paketić sa 12 metara štofa koji sam kupio za 54 krune. Ako ti se ne sviđa, možeš ga po ovoj cijeni uvijek prodati. Ako slučajno imaš bilo kakvih materijalnih želja, podijeli ih sa

[4] Ćuskija - doslovno značenje: poluga koja služi za podizanje tereta. Preneseno značenje: *pijan kao ćuskija* - potpuno pijan, mrtav pijan; *zdrav kao ćuskija* – potpuno zdrav.

mnom da bih ih, tako dugo dok se pružaju zalihe, mogao zadovoljiti. Sa današnjom poštom šaljem ti opet paketić sa 4 kg nuleričnog brašna i dvije konzerve kave. To je sedmi ili osmi paketić. S današnjom poštom šaljem ti paket sa sedam kg kukuruznog brašna i 70 dobrih cigareta za tatu. Kako vidiš, ide mi besprijekorno. Brašno sam dobio za duhan. Pozdrav Hans.“

Veljača 1918.
(21 g. i 2 mj.)

Tereza Merz, Kolodvor
Banja Luka

Fonzaso, 3. 2. 1918.

Draga Majko!

Danas sam ti poslao paketić sa 4 kg brašna i 4 konzerve kave. Ovdje je prelijepo i još traje mir. 16. veljače predajem molbu za trotjedni dopust, u slučaju da se između ništa ne dogodi. Pozdrav Hans.

Sutradan, 4. 2. 1918. ponovno se javlja majci: „Sutra Ti šaljem paketić sa 3 kg griza, nešto cigareta i duhana Mi smo još uvijek u jednom lijepom selu daleko od fronte. Pozdrav Hans.“

Iz ratnog Dnevnika Ivana Merza

Da bi se bolje razumjelo njegovo uvjerenje o duhovnoj koristi koju je zadobio sudjelujući u ratu, a o čemu je pisao svome ocu 23. 12. 1917., donosimo ovdje Ivanov dnevnički zapis od 5. veljače 1918. To je njegov prvi ozbiljan vjersko-moralni životni program sastavljen na temelju proživljenog ratnog iskustva. Ove svoje odluke za savršeniji kršćanski život savjesno je provodio u život nakon povratka iz rata.

Fonzaso, 5. II. 1918. – (21 g. i 2 mj.)

Izišao je proglas po kojemu bih mogao dobiti tromjesečni dopust za nastavak studija. Strah me je toga. Bojim se gladi i držim da se neću moći posvema posvetiti studiju. Gledat ću ponizno vršiti Božju volju, da ne budem odviše pohlepan za znanjem i da radim toliko koliko mogu.

Nauka ne smije biti sama sebi svrhom; ona mora uza svu ljepotu koju sama u sebi krije pridonijeti nešto Kraljevstvu Božjem na zemlji. Mislim zato da uza svu ljubav prema svojoj struci svaki čovjek mora socijalno živjeti, živjeti u životu i potpomagati one koji trpe. Jer nauka je produkt trpljenja; tehnika hoće olakšati čovjeku materijalne nezgode, a umjetnost promatra mukotrpni život ljudi i povlači idejne konsekvencije. Život je sve... Mislim kao đak raditi u Društvu sv. Vinka – internacionalna religiozna pozadina – i u Hrvatskoj (nacionalno-religiozna pozadina). Nastojati onda valja da samo dva puta dnevno jedem, tako sam materijalno slobodan. Iz principa ne jesti u ostalo vrijeme pa makar netko i ponudio. Na svladavanje tijela ne smijem zaboraviti. Tvrd ležaj, rano ustajati, katkad strogo postiti tako da u svakom momentu mogu raditi sa svojim tijelom što je meni volja.

Njega zdravlja i tjelesne ljepote isto je važna. Grozan utisak čine svećenici, časne sestre i drugi dobri ljudi velikim dijelom zapuštene vanjštine, dosta neestetska izgleda itd. Nova generacija mora biti zdrava, vesela, lijepa. Ono što je ružno posljedica je grijeha. Zato se čovjek treba svladati i njegovanje zdravlja i ljepote smatrati kao sredstvo da sebe svlada i da ojača volju.

Boga zaboraviti nikada! Težiti neprestano za ujedinjenjem s njime. Svaki dan – ponajbolje zoru – upotrijebiti jedino za razmišljanje, molitvu i to po mogućnosti u blizini Euharistije ili kod sv. Mise. Taj sat mora biti izvor dana, u tome satu valja čovjek zaboraviti na cijeli svijet, izgubiti sve brige svijeta, svu nervozu života, biti miran kao u kolijevci. U tome se satu moraju stvoriti planovi za budući dan, tu se razmišlja o svojim greškama i moli milost da se svlada sva slabost. Bilo bi grozno kada ovaj rat ne bi imao nikakve duševne koristi za me! Ne smijem onako živjeti kao što sam prije rata živio, moram započeti novi, preporođeni život u duhu novospoznatog katolicizma. Jedini Gospodin neka mi pomogne jer čovjek sam iz sebe ne može ništa!

Dr. Ljubomir Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Fonzaso, 6. 2. 1918.

+! Dragi Ljuba!

Hvala na trima kartama. Obradovale su me, jer me podsjetiše na stara vremena kada sam bio slobodan i odlučivao svojom sudbinom po svojoj volji. Ovako živim iz dana u dan, slušajući neprestano nekakva

seksualna zadirkivanja, prepirke za odlikovanja, podrugivanja pretpostavljenim itd. Pravog prijatelja isto nemam, a o prijateljicama ni govora. Marietta, Minetta, Assunta su sve zgodne djevojke što po vas dan pjevaju tugaljive narodne pjesme, ratne "šlagere", pune su života i zdravlja, momentalnog oduševljenja i prevrtljive ćudi. Nadam se dopustu i ako me sreća ne iznevjeri, dobit ću u travnju tromjesečni dopust za nastavak studija.

Srd. poz. Hans

Hrvatski vojnici na talijanskom bojištu kojima je Ivan bio nadređen. (Snimio I. Merz)

Moriz Merz,
Vojni kolodvor – Pečuh

Fonzaso, 8. 2. 1918.

Dragi oče!

Sada se približava i tvoj rođendan, zbog čega bih Ti bio najradije osobno izrekao srdačne čestitke. Dakle, moj dragi tata, vječni Voditelj povijesti neka Te i dalje drži pod svojom zaštitom. Inače uživam još dva posljednja dana mirovanja. Pozdrav Hans

Nakon deset dana majci se javlja iz mjesta Casara Bolzano, 18. 2. 1918.: „Draga Majko! Od tebe je stigao kup karata. Onaj tko ti je rekao da sam u jurišnom odredu je lažac. Ja sam oficir pošte i uvijek sam kod vlaka. Pozdrav Hans."

Ivan je dobio trotjedni dopust koji je proveo u Banjoj Luci odakle se javlja i ocu i prijateljima kao što se vidi iz njegovih javljanja. Putovao je preko Zagreba gdje se kratko zaustavio da posjeti prijatelje.

Moriz Merz,
Vojni kolodvor – Pečuh Zagreb, 21. 2. 1918.

Dragi tata!

Dan tvojega rođendana nažalost ne mogu provesti kod tebe. Veliki Bog neka ti vodi tvoje putove! Pozdrav Hans

Istoga dana iz Zagreba Ivan se javlja majci u Banju Luku: „Draga Mama!

Danas smo bili pozvani na ručak kod Kranjciškog. Mi ovdje provodimo vrijeme u divljenju mnogim izložbama, šetnjama i čitanju novina u kavanama. Navečer nastavljam svoje putovanje.

Pozdrav Hans.“

Ožujak 1918.
(21 g. i 3 mj.)

Dr. Ljubomir Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Banja Luka, 18. 3. 1918.

+! Dragi Ljuba!

Već se nalazim dvije nedjelje ovdje na dopustu i sutra opet odilazim na Monte Perticu u blizini Feltrea. Banja Luka je još uvijek svjetla i lijepa. Kino, korzo i kavane, to je još uvijek sva ideologija ovdašnjih ljudi. Htjedosmo da uskrisimo kongregaciju, ali sve je zapelo na mjerodavnim crkvenim instancijama. Kao uvijek molio bih Vas da se raspitate za rješenje Bilogrivićeve molbe koju je poslao na V./2 odjeljenje početkom veljače. Traži da ga namjeste za definitivnog vjeroučitelja jer ga namjestiše samo provizorno s plaćom od 120 kr mjesečno. Oprostite što Vas to molim; takva su vremena da elementarna životna pitanja igraju glavnu ulogu u životu; sve ostalo je u pozadini.

Zaustavit ću se u Zagrebu i informirat ću se o događajima među našim ljudima. Čitao sam u zadnje vrijeme mnogo o tome; najkarakterističnija je jamačno izjava slavonskog Seniorata.[5] Lados je ovdje. Kako to da prof. Dević nije dobio poziv za bosanski Seniorat? Srd. pozdrav

Hans

[5] Radi se o reakcijama i neslaganju s idejama Petra Rogulje iz njegova članka *Pred zoru* u kojemu Rogulja zastupa ideje jugoslavenstva i politizaciju Hrvatskog katoličkog pokreta.

Moriz Merz,
Vojni kolodvor – Pečuh Campo, 20. 3. 1918.

Dragi oče!

Nalog zbog studijskog dopusta već je odavna ovdje, ali trenutno se nikoga ne otpušta, navodno zbog nedostatka oficira. Ovdje ima njih nekoliko koji imaju 20 mjeseci dežurstva na fronti i kada su molili uopće im se nije odgovorilo. Naravno nisam izgubio svu nadu. (...)

Nakon dva dana, 22. 3. 1918., javlja majci da je stigao u novo odredište Campo: „Draga majko! Sada sam sretno stigao ovamo. Jednu noć sam boravio u Bozenu. Naša je regimenta u pozadini i u primirju te će tu dugo ostati. Ovdje je mir i tako će ostati. Kod štaba sam opet. Pozdrav Hans.“

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka Bozen, 22. 3. 1918.

+! Dragi Nina!

Pisao sam Rebcu... O *Katoličkom pokretu* nema više ni govora. Sve je isključivo nacionalno gibanje gdje se svi služe politikom oportuniteta. Jedan mi reče: „U politici nema iskrenosti“. Tako opravdavaju svoju taktiku. *Pokret* je danas nešto sasvim drugo, nego li negda.

Sretan Uskrs majci, sestri i tebi Hans

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka Campo, 25. 3. 1918.

Draga Majko!

Dodijeljen mi je novi odsjek. Imenovan sam za uređivanje ratnog albuma i imam zadatak skupljati ratne pjesme, slike, fotografije, pripovijetke, dijelove ratnog plijena, itd. Ostajem kod regimentnog štaba i imam zbog toga laganu službu. Često ću morati putovati u Lebring i zato ću isto morati napraviti skok u Pečuh. Pozdrav Hans

*Nakon što je na dopisnici od 29. 3. 1918. spomenuo ocu da je Veliki Petak kada mu piše, sutradan 30. 3. 1918. ponovno se javlja ocu u Pečuh s kartom sljedećeg sadržaja: „*Dragi oče! Hvala za prvu kartu iz

Pečuha. Vijesti sa zapadnog ratnog bojišta jako me zanimaju. Monstregeschütz[6] je pravo čudo, ali Monstregeschützom i velikom vojskom jedan se narod ne može spasiti, ako u sebi ne nosi prave moralne vrijednosti. Njemačka će se uskoro morati unatoč svojoj moći spustiti s visine. To je neizbježan nutarnji zakon koji s tehničkom visinom nema nikakve veze. Pozdrav Hans."

Sutradan, na Uskrs, 31. 3. 1918. javlja se kratko majci iz istog mjesta Campo javljajući joj pojedinosti o svome prijelazu na drugu lokaciju: „Draga Mama! 1. 4. u 5 s. rano ujutro putujem iz Primolana i 2. 4. sam u Beču. Tamo ostajem do 18. 4. Danas je Uskrs. Pozdrav Hans." *Zbog čega je bio poslan u Beč o tome kratko javlja majci 3. 4. 1918. nakon što je onamo stigao:* „Ovdje u Beču sam na tečaju plina. Predavanja su prijepodne od 8 do 11 s."

Travanj 1918.
(21 g. i 4 mj.)

Moriz Merz
Vojni kolodvor – Pečuh Beč, 4. 4. 1918.

Dragi oče!

Danas navečer idem u narodno kazalište, pogledati Gygesana. Ovdje je menza rezervnih oficira za studente na dopustu. Pozdrav Hans

Boraveći u Beču na tečaju plina Ivan koristi vrijeme i za posjećivanje kulturnih manifestacija. Tako ponovno piše ocu 9. 4. 1918.: „Dragi oče! Od Solovjeva nema ovdje ništa. Huysmansove originale sam kupio. Jučer sam vidio *Heddu Gabler*[7] u utvrdi. Sutra ću pogledati *Passion* u Uraniji."

Ima susrete i s osobama koje će kasnije imati važne uloge u političkom životu jugoslavenske državne tvorevine. Tako 17. 4. 1918. piše ocu u Pečuh: „Dragi oče! Bio sam kod dr. Korošeca[8] i nešto će se dogoditi. Prekjučer i jučer sam večerao kod Placha."

---

[6] Prijevod: Čudovišno oružje

[7] Kazališna drama norveškog pisca Henrika Ibsena

[8] Dr. ANTON KOROŠEC (1872.-1940.), slovenski političar i katolički svećenik. Organizator Katoličke narodne stranke u Štajerskoj. Aktivno uključen u stvaranje jugoslavenske države nakon raspada Austrougarske. Kroz cijelo vrijeme Kraljevine SHS, kasnije Kraljevine Jugoslavije, vršio u tadašnjim vladama razne odgovorne državničke službe.

Nakon završenog tečaj o bojnim otrovima javlja se majci 18. 4. 1918.: „Draga majko! Danas se vraćam u Italiju gdje se naša regimenta nalazi na odmaranju. Voli te tvoj Ivo.“

*Stigavši na novo odredište blizu Feltre Villago obavještava oca o 21. 4. 1918. o novom zaduženju: „*Dragi oče! Ovdje sam dodijeljen za oficira za zaštitu od plina I. bataljuna (također sam pridružen i štabu za graditeljstvo). Privremeno smo u mirovanju i nadamo se ostati ovdje dva tjedna. (…)

*U svome dopisivanju s ocem dotiče se i duhovnih tema pa mu se iz istog mjesta javlja 29. 4. 1918. „*Dragi oče! Istina je da je katekizam veliko umjetničko djelo jer najlakše rješava najteže životne nedoumice; ne propovijeda samo kako bi trebalo živjeti, nego pruža sredstva kojima se mogu raskrčiti sve prepreke s puta koje se suprotstavljaju u ovom životu.“

Na talijanskom bojištu u Dolomitima. Vojnici gore u snijegu na prvoj liniji bojišnice (Snimio I. Merz)

Svibanj 1918.
(21 g. i 5 mj.)

Moriz Merz
Vojni kolodvor – Pečuh — Monte Fontanel, 11. 5. 1918.

Dragi oče!

Nema ništa novog. Pošta putuje redovito. Zdrav sam. Patimo ovdje zbog nestašice vode. Sljedeći puta više! Pozdrav Hans.

Dr. Ljubomir Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 — Monte Fontanel, 19. 5. 1918.

+! Dragi Ljuba!

Pisao sam Vam iz Beča, no do sada ne dobih odgovora. Ništa zato. Opet sam na bojištu u visini od 1300 m i gledam svakog dana preko brda u dolinu Piave i u sjeverotalijansku nizinu. Pucanja je dosta, no moja je kućica zaštićena. Vršim službu Gasschützoffiziera i Beobachtungsoffiziera pa po sav dan gledam što rade Talijani. Vremena imam vrlo malo. Čitam Gral i učim talijanski.

Zamolio bih Vas nešto: kod mene je neki kapral Marijanović Bogdan. Završio je god 1912. III. razred sarajevske gimnazije. Nakon toga je otišao u Beograd i završio IV. razred druge beogradske gimnazije. Iz Beograda je otišao u Odesu i pohađao "odeski Seminar", gdje je položio prijavni ispit za V. razred i s vrlo dobrim uspjehom završio VI. razred. Sada bi želio polagati ispit za VII. razred i maturirati. Molio bih Vas da se informirate da li mu beogradski i ruski ispiti vrijede. Ako ne vrijede, kamo se mora obratiti da mu ove računaju. U molbi je lako navesti da je bio hrabar, ima odlikovanje i dr. U Sarajevu se nalazi njegov otac pa će Vas on pohoditi i sve će Vam razjasniti. Kako Vi deverate? Srdačan pozdrav Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka Monte Fontanel, Duhovi, 19. 5. 1918.

Dragi Nina!

Hvala Ti na karti. Zatekla me je u brdima, odakle se vidi nizina. Prilično sam zaposlen pa nemam dovoljno vremena da se bavim privatnim poslovima. Prazna mi duša pa Ti nemam što da pišem. Pozdravi majku i dr. Hans

Moriz Merz
Vojni kolodvor - Pečuh Monte Fontanel, 23. 5. 1918.

Dragi oče!

Vrijeme prolazi jako brzo. Uskoro dolazi mjesec lipanj i polovica godine će proći. Imao sam zbog vode difteriju, ali je ipak sada moje zdravlje posloženo. Radujem se našem novom položaju (na tri tjedna) jer ću imati svoju vlastitu novu kuću i biti slobodan.

Nakon tjedan dana 31. 5. 1918. ponovno se javlja ocu ali s drugog odredišta Fontana Secca te mu piše: „Ovdje je lijepo. Danas sam s naših položaja vidio lagune u Veneciji, crkvu sv. Marka, parobrod itd. Još dva tjedna će ova ljepota potrajati. Pozdrav Hans

Austrijska vojska pred kasarnom u Dolomitima prije odlaska u akciju na prve linije 1917. (snimio Ivan Merz)

Lipanj 1918.
(21 g. i 6 mj.)

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka Fontana Secca, 1. 6. 1918.

Draga Mama!

Od tate sam saznao pojedinosti o pobuni u Peču. Nabavi mu civilno odijelo. Meni je prekrasno. Od tebe nikakvih vijesti. Pozdrav Hans

Istoga dana, 1. 6. 1918. javlja se i ocu u Pečuh: „ Dragi oče! Razlog Vaše pucnjave saznao sam već ovdje. Meni je sada lijepo, čitam po malo talijanski roman 'Il Santo' od Fogazzara. - Iz stenograma sam saznao da je kod Vas bilo prilično ozbiljno. Bojišta na sve strane. Civilno odijelo ćeš si sigurno nabaviti. Pozdrav Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka Fontana Secca, 1./2. 6. 1918.

+! Dragi Nina!

Doskora će biti gungule. Izruči svojoj majci i svim našim ljudima pozdrav... nije mi stalo do pisanja. Mahnićevi članci me interesiraju. S J. Flegerom se dopisujem. Moli se za me! Ostaj s Bogom! Ivica

Moriz Merz
Vojni kolodvor – Pečuh Fontana Secca, 3. 6. 1918.

Dragi oče!

Pišem Ti opet nakon duga vremena na hrvatskome jeziku. Primio sam Tvoju knjigu, gdje pišeš da 1.200 osoba sjedi na optuženičkoj klupi i da su mnogi osuđeni na smrt. Da li se ijedna osuda izvršila. Skoro će u nas započeti velika vatra, no mi ćemo ovdje imati lagan posao. Zdrav sam i previše jedem. Poljubac od Tvog sina Ivice.

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka Fontana Secca, 9. 6. 1918.

+! Dragi Nina!

Eto, opet je zalutala jedna Tvoja karta u moje šake. Podulje Ti se ne mogu javljati. Cijelo vrijeme je ispunjeno makinalnim učenjem talijanskoga jezika, čitanjem *Novina* (Mahnićevi članci), a sada i *Hrv. Prosvjete*. Mir vlada još uvijek, a i sit sam pa uslijed pomanjkanja većih događaja i duševni život životari. Svećenik nam ovamo ne dolazi, ni uskrsnu sv. Pričest ne obaviše. Uopće sam Ti ljut na „Feldkurate“[9] jer su u velikoj većini austrijski plaćenici koji agitiraju za neprijateljstvo i produljenje rata. Srd. pozdrav

Ivica
Izruči pozdrav Tvojoj majci

Moriz Merz
Vojni kolodvor – Pečuh Fontana Secca, 11. 6. 1918.

Dragi Oče!

Još dvije karte šaljem Ti u Pečuh, preostale idu u Banja Luku. Ovdje opet kiši. Čitam Jokaiovog”Traurige Tage” budući da sam sve svoje knjige poslao k Trainu i spreman sam za marš. Bit će jako tvrdi orah!

Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka Fontana Secca, 11. 6. 1918.

+! Dragi Nina!

Hvala na karti. Ovdje kiša. Sjedim u kući. Čitam. Živim kao poganin. Zdravo.

Ivica

[9] Feldkurati - Austrougarski vojni svećenici

Obitelj Merz
Kolodvor – Banja Luka Fontana Secca, 19. 6. 1918.

Dragi roditelji!

Kod nas vlada mir. Ja sam dobro. Zašto je došlo do mira, svima je nejasno. Ovih će se dana situacija razjasniti i saznati nadam se nešto bliže o mojoj zamjeni. Vaša pošta nije stigla. Budite mi zdravi.

Pozdrav Hans

Nakon tri dana 22. 6. 1918. s novog odredišta, a to je podnožje Mt. Solarolo Ivan se ponovno javlja roditeljima: „Dragi roditelji! Nije se ništa novoga dogodilo. Novine dolaze redovito, pismena pošta kasni nekoliko dana. Za čitati isto nemam ništa i dani prolaze monotono i bezutješno. Inače imam dovoljno jesti i hrana je jedina radost koju – nažalost – samo imam. Pozdrav Hans.“

Ponovno za tri dana 25. 6. 1918. piše Ivan ocu u Pečuh: „Dragi oče! Za skup karata, koji je jučer došao, srdačno hvala. Bilo je kao slavlje dok sam ih čitao, iako napisane u različitim danima, oblikovale su jednu cjelinu i položili dokaz o Tvojem velikom pouzdanju u Boga. To je jedino što me drži uspravnim i potpuno zdravim, što drugi prijatelji ne mogu potvrditi. Pozdrav Hans.“

Srpanj 1918.
(21 g. i 7 mj.)

Dr. Ljubomir Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Vilaga, 2. 7. 1918.

+! Dragi Ljuba!

Šaljem Vam današnjom poštom 20 kr. s molbom da mi pošaljete za te novce Analfabetske knjižice što ih je izdala Zajednica po sistemu fra Buntića. Bolestan sam sišao dolje u selo. Dušmani me opkolili sa sviju strana pa me ne puštaju kući. Srd. pozdrav Hans

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka Vilaga, 2. 7. 1918.

+! Dragi Nina!

Pišem Ti nešto o zadnjim danima Krndeljeva života. Zadnji dan pred ofenzivu sastalo se društvo. Pio je vina – što je inače vrlo rijetko činio i reče nakon treće čaše da više neće piti. Udariše svi na nj neka popije još jednu, a on nikako neće. Oni ne prestaju, a on kaže: „Poginut ću, ako je popijem“ i popije ju. Na 15. lipnja u 8 sati ujutro jurišao je pred momcima na Monte Solarol i bio je prvi – bacajući ručne granate gore, dok nije talijanska ručna granata eksplodirala pod njegovim trbuhom i on s brda pao u provaliju... U Rasaiu – jedan sat odavle - leži uz pet drugih oficira pokopan, a nadgrobni mu je natpis njemački. Tako se je borio protiv uvjerenja, poginuo i slave ga oni koji mu bijahu neprijatelji. Srd. poz. Ivica

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka Vilaga, 3. 7. 1918.

Draga Mama!

Ovdje nema govora o završetku rata i sve je oko toga očajno. Bojim se, ako će se i dalje tako samovoljno poigravati s ljudima, da će vojska vrlo brzo otkazati poslušnost. Pozdrav Hans

Sutradan 4. 7. 1918. javlja se Ivan ocu u Pečuh i konkretnije opisuje stanje na okupiranim područjima: „Dragi oče! Samo se bojim gladi. Ovdje se može vidjeti stare žene, muškarce, djecu i ostali narod kako se plačući povlači od prozora do prozora. U tom pogledu vlada ovdje strašno stanje. Inače bih mogao mnogo pričati o našoj ‘uzornoj’ ofenzivi. Pozdrav Hans.“

Ponovno je poslan na odredište Solarol odakle se 15. 7. 1918. javlja svojima u Banju Luku i donosi vedriju vijest: „Dragi roditelji! Jučer sam opet bio u Bellunu i slušao sam Schubertove i Griegove melodije u kazalištu. Odavde putujem u zaleđe 31. 8. Dolazim li u St. Ulrich ili Lebring trenutno nije određeno. Pozdrav Hans.“

Nakon nekoliko dana kratko se javlja ocu u Pečuh 19. 7. 1918. u duhovitom bosanskom stilu: „Dragi oče! *Maksus selam*[10] od sina Hasana.“

[10] Turc.: Srdačan pozdrav

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka Solarol, 23. 7. 1918.

Dragi Nina!

Ne koriste Tvoji savjeti. Ne mogu nikako da se iskopam; grčevito drže svakoga tko je vani, jer znaju da od otraga ne dolazi nitko. Stvaraju se bolnice tik iza fronte i čim se malo oporaviš, eto te opet kod pukovnije. Jedni su osuđeni da svoj vijek vjekuju u polju. Na dopust ću krajem kolovoza, a na izmjenu ni ne pomišljam. Gorko je to. Uz to sam zaposlen vojničkim stvarima da ne dospijem, kao prije, da ponešto učim. Pomalo dolazim do uvjerenja da sam propala egzistencija. Moli se za me, a ja ću gledati da se probijem kroz ove okolnosti. Srdačan pozdrav! Ivica

Kolovoz 1918.
(21 g. i 8 mj.)

Obitelj Merz
Kolodvor – Banja Luka Solarol, 1. 8. 1918.

Dragi roditelji!

Najviše su me obradovala draga pisma u Božje pouzdanje Staroga koje doista ima realni temelj. Ne znam, hoće li biti još uvijek studijskih dopusta jer vlada veliki nedostatak oficira. Još sam uvijek strašno zaposlen s kancelarijskim radom i očekujem vrijeme da ću ga se riješiti. Zdrav sam hvala Bogu. Naša je hrana izvrsna. Mir vlada od 15. 7. 1918. Kao i inače bolujem od bolesti "prežderavanja". Pozdrav Hans

Ponovno se javlja roditeljima u Banju Luku 7. 8. 1918.: „Dragi roditelji! Nadam se da je danas posljednja noć mojeg ratnog života. Idemo dolje i onda ili na studijski dopust ili u obrazovnu grupu i u Kadar. Pozdrav Hans."

Vlč. Nikola Bilogrivić,
Banja Luka Solarol, 17. 8. 1918.

Pomoću Božjom i sv. Josipa nadam se biti 31. kolovoza kod Kadra ili u St. Ulrichu u Tirolu, odakle ću na dopust ili Kadar. Tako se nadam da sam preživio rat. S Bogom i pozdrav tvojima od Ivice

Dr. Ljubomir Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Solarol, 27. 8. 1918.

+! Dragi Ljuba!

Slučajno mi dopade u ruke *Luč,* koju mi ne poslaše, iako sam već u veljači poslao novac, i pročitah Vaše pismo. Hvala Vam jer razabirem, da ste uz neke druge i na me mislili. O pismu ćemo se, ako Bog da, doskora i usmeno porazgovoriti... Mislim, da će i Vas razveseliti vijest da ću ovih dana u "pozadinu" i to na dulje vremena. Doći ću u Lebring ili u Dolomite (Wolkenstein kod St. Ulricha). Rimski semestar ću po svoj prilici prostudirati u Beču... Tako ostadoh na životu - i još zdrav k tomu - uslijed milosti predobroga Oca i molitava mnogih dobrih prijatelja. U ove dvije godine nestalnoga života čitao sam vrlo, vrlo malo, a i ono što sam pročitao zaboravio sam. No, zaista ne žalim što sam toliko toga vidio i proživio jer su mi se zaista otvorili mnogi vidici i donekle sam prozreo smisao života. Strah me je samo da neću imati toliko snage i volje da provedem svoje životne nazore o kojima sam uvjeren da su jedini istiniti. Pri tome često mislim na Poljakove *Lance*.

Sada je naša pukovnija na odmaranju i uza mnoge poslove kao pobočnik čitam još uvijek *II Santoa* (Fogazzara!) i novine. U zadnje vrijeme su se podigle; članci Mahnića i Srebrnića su zaista krasni. Dočuh da je Kratina poginuo, ne znam da li je istina. Jeste li Vi išta doznali? Je li se vratio Richter iz robije?

Bratski pozdrav Hans

Obitelj Merz
Kolodvor – Banja Luka Roalte blizu Belluna, 28. 8. 1918.

Dragi roditelji!

Sutra očekujem moga zamjenika i preksutra se nadam već odlasku. Više vam ne mogu pisati. Možete si misliti kako se veselim da će vam konačno biti lakše. Pozdrav Hans

Drugu polovicu mjeseca rujna Ivan je proveo na dopustu kod roditelja u Banjoj Luci. Opširniji podaci o njegovu boravku kod roditelja mogu se naći u njegovu Dnevniku iz toga razdoblja, a koji je vodio i za vrijeme dopusta. Već 1. listopada vraća se natrag u Italiju na svoje posljednje vojno mjesto u Tolmezzo gdje neće ostati još dugo. Koncem istoga mjeseca za njega je rat završio i vraća se kući u Banja Luku.

Dr. Ljubomir Maraković
Sarajevo, Zemaljska vlada V./3 Banja Luka, 18. 9. 1918.

+! Dragi Ljuba!

Stigoh nedavno kući na dopust i zatekoh Banju Luku, kakvu je odavna ne vidjeh. Ljudi zdravi i dobre volje, snaše i mome u blistavim bijelim odjelima vrve po čaršiji. Posvuda vrije život. U St. Ulrich odilazim 1. 10. gdje ću ostati otprilike dva tjedna. Na bojište se više ne vraćam.

Srdačan pozdrav Hans

Rat je završio. Koncem listopada 1918. preživjeli vojnici vraćaju se svojim kućama, među njima i Ivan.

Listopad 1918.
(21 g. i 10 mj.)

Merz – vojni upravitelj
ugljenokopa u Maslovarama

Nakon provedenog dopusta u Banjoj Luci Ivan se početkom listopada vratio natrag na bojište gdje će ostati još samo oko dva tjedna. Javlja se redovito roditeljima jer se već nazire kraj rata i njegova sudjelovanja u njemu.

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka

Cidalchis kod Tolmezza, 4. 10. 1918.

Draga Mama!

Putovao sam ugodno. U Sisku sam ušao u U–vlak, koji prometuje prema potpuno novom voznom redu. U Steinbrücku sam stigao na brzi vlak i vožnja je išla preko Görza i starog položaja, neko vrijeme uzduž mora, izravno u Udine. Udine je lijep grad. Neke talijanske trgovine su još otvorene i neke stvari dobivaju se za visoku cijenu. Tek sljedećeg dana je krenulo putovanje željeznicom normalnog smjera u Tolmezzo, ali se naš smjer nalazio pola sata sa željeznice južno od Tolmezza – u Cidalchisu. To je malo naselje odakle je većina stanovnika pobjegla. Danas putujemo oboje prema zamjenskom bataljunu u Lebring. Cidalchis je okružen brdima čiji su vrhovi prekriveni snijegom. Stoga je svjež i ugodan.

Već sutradan 5. 10. 1918. Ivan se ponovno javlja majci iz Tolmezza i čestita joj imendan (sv. Terezija Avilska, 15. 10.): „Draga Stara! Velika Španjolka i istodobno Tvoja imenjakinja – sveta Terezija – neka Te štiti.[11] To je moja imendanska želja. Ovdje je lijepo. Trenutno nemam mnogo za raditi. U mojoj sobi gori električno svjetlo. Pozdrav Starome! Pozdrav Hans."

Tereza Merz
Kolodvor – Banja Luka Tolmezzo, 13. 10. 1918.

Draga Mama!

Prema novinskim vijestima Bosna neće još dugo biti pod Austrijom. Govori se također da ćemo sve ovdje isprazniti. Inače sam ovdje dobro, ali nesigurna budućnost još stoji pred svima nama. U Beču bi trebala biti nevolja još veća. Rukoljub od Ivice

Obitelj Merz
Kolodvor – Banja Luka Tolmezzo, 17. 10. 1918.

Dragi roditelji!

Danas putujem za Lebring. Sutra ostajem u Grazu. Pozdrav Hans

Ova gornja poštanska dopisnica upućena roditeljima iz Tolmezza posljednja je koju je Ivan napisao s bojišta Prvoga svjetskog rata. Koncem mjeseca listopada 1918. pred definitivnu kapitulaciju Austro-Ugarske Ivan se vraća kući u Banju Luku. Za njega je rat završen. Opet je postao slobodan čovjek. Iz njegova Dnevnika doznajemo da je već 24. listopada stigao u Banju Luku.

Kao poručnik već 1. studenog 1918. poput svojih drugova stavio se na raspolaganje novoformiranom srpskom Narodnom vijeću u Banjoj Luci koje je po raspadu Austrougarske odmah preuzelo vlast u novoj državi koja je bila u nastajanju i stupio je u službu narodne obrane. Oružničko zapovjedništvo Narodnoga vijeća naređenjem od 4. 11. 1918. br. 3838 imenovalo ga je vojnim zapovjednikom rudnika ugljena u Maslovarama kraj Kotor Varoša kamo je Ivan otišao odmah sljedećih

[11] Ivanova majka dobila je ime po sv. Tereziji Avilskoj i slavila je svoj imendan na njezin liturgijski spomendan 15. listopada.

dana. Iz toga razdoblja, osim zapisa u njegovu Dnevniku, imamo samo jedno njegovo pismeno javljanje koje je uputio svome prijatelju vlč. Nikoli Bilogriviću na poštanskoj karti i kojim završava njegova korespondencija u godini 1918.

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka

Maslovare, 14. 11. 1918.

+! Dragi!

Pošalji mi čim prije nekoliko brojeva *Nedjelje*.[12] Lijepo živim; slobodan sam, a posla nemam odviše. Karapača[13] hara po selima koja izumiru. Stipe je obećao da će doći k telefonu i referirati mi; ali ga do sada nema. Krasno je ovako živjeti udaljen od buke svijeta!

S Bogom, Ivo.
Vojni zapovjednik
narodnog ugljenokopa Maslovare

Zgrada direkcije rudnika Maslovare u kojoj je Ivan radio za vrijeme svoga upravljanja ugljenokopom.

[12] *Nedjelja* – Katolički tjedni časopis koji je izlazio u Sarajevu.
[13] Karapača - zarazna bolest zvana „španjolka“ ili „španjolska gripa“ koja se nakon Prvoga svjetskog rata proširila Europom i odnijela mnogo života.

Epilog ratnoga životnog razdoblja bl. Ivana Merza

KAPELA POSVEĆENA BL. IVANU MERZU NA NEKADAŠNJEM TALIJANSKOM BOJIŠTU

19. rujna 2004. g.

Planina Monte Lefre, mjesto Villa Agnedo kraj Trenta

Talijanski vjernici na blagoslovu
kapele posvećene bl. Ivanu Merzu 19. rujna 2004. g.
Planina Monte Lefre (1.300 m.), mjesto Villa Agnedo kraj Trenta

Kao zaključak na ratni period Ivanova života donosimo ovu zanimljivost. Prva kapela izgrađena i posvećena hrvatskom blaženiku Ivanu Merzu nije u Hrvatskoj niti u BiH, nego u Italiji i to na bivšem bojištu u Dolomitima gdje je Ivan Merz boravio za vrijeme Prvoga svjetskog rata nalazeći se na drugoj strani fronte. Na planini Monte Lefre na visini od 1300 m., u mjestu Villa Agnedo kraj Trenta mjesni biskup Luigi Bressan 19. rujna 2004. blagoslovio je sliku bl. Ivana Merza i novoizgrađenu kapelu posvećenu hrvatskom blaženiku. U izgradnji kapele sudjelovali su brojni dobrovoljci, napose talijanski

»alpini«. Kako je došlo do ostvarenja ove inicijative? Za gradnju kapele i da ona bude posvećena upravo bl. Merzu zaslužan je župnik iz Trenta, don Lucio Tomaselli, rodom iz Villa Agnedo. Don Lucio ovako to objašnjava: »U Prnjavoru i okolici živjeli su mnogi Talijani, porijeklom iz okolice Trenta, koji su se onamo doselili koncem 19. stoljeća. Kad je započeo posljednji rat u BiH oni su se vratili, nažalost kao izbjeglice, natrag u domovinu svojih djedova i sa sobom su ponijeli uspomene na duhovne vrijednosti kraja u kojem su do tada živjeli, među njima i spomen na bl. Ivana Merza. Kad se krenulo u izgradnju kapelice na planini Lefre odlučili smo da bude posvećena Ivanu Merzu jer je upravo u ovim planinama blaženi Merz tijekom rata kroz iskustvo trpljenja doživljavao svoje duboko obraćenje Bogu i početak uspona prema svetosti.« Don Lucio je za svečanost blagoslova kapele priredio brošuru na talijanskom jeziku s tekstovima iz ratnog dnevnika bl. Ivana Merza. Tako je područje na nekadašnjem bojištu, gdje je bl. Ivan Merz kroz ratnu patnju i stradanje započeo svoj uspon prema Bogu i svetosti, ovom kapelom dobilo dostojno obilježje.

Biskup Trenta mons. Luigi Bressan blagoslivlje sliku i kapelu
bl. Ivana Merza 19. rujna 2004.
Planina Monte Lefre (1.300 m.), mjesto Villa Agnedo kraj Trenta

1919.

Panorama Beča

Nakon završetka Prvoga svjetskoga rata i raspada Austrougarske monarhije, velike sile koje su krojile budućnost malih naroda formirale su novu, umjetnu državnu tvorevinu, tzv. Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca. Nakon povratka iz rata koncem 1918. g. nove vlasti umjetno stvorene države Kraljevine SHS imenovale su ga vojnim zapovjednikom rudnika ugljena u Maslovarama kraj Kotor Varoša i poslale ga onamo da smiri pobunu rudara što je Ivan uspješno izvršio. I ondje je nastavio pisati svoj Dnevnik. Pratio je sva politička zbivanja u novoj državi pa je u svome Dnevniku među ostalim zapisao i ovo:

> „Maslovare, 27. 11. 1918. – Vele da je Kralj Petar imenovan kraljem Jugoslavije. Pokoravam se, ako to utanači Korošec u koga imam povjerenje, no silno mi je žao da nije republika do koje će napokon i doći. Osim toga Karađorđevići mi nisu najsimpatičniji. Uostalom, ako država bude demokratski uređena da kralj bude samo štafaža, a nema pravo odlučivati o ratu i miru i ako mu se oduzme veto, onda je dobro."
>
> „Maslovare, 29. 11. 1918. – Zaista je mentalitet Srba sasvim drugačiji od hrvatskoga – katoličkoga. U njih vlada silno oduševljenje, toliko veselje i sreća kao da su na nebesima. Uzurpirali su narodnu volju i proglasili Petra kraljem, iako su muslimani i katolici protiv toga. Zapadaju u one iste greške u koje zapade Austrija: svoju moć grade na sili. Hrvati – katolici dobiše eto slobodu, a zapravo su svi potišteni. Upravo je to radi toga što osjećaju da imaju sada mnogo manje slobode, nego što je prije

imadoše. Ako Petar zaista zavlada i Srbi budu nastojali silom pokoriti sve, rađat će se otpor koji će srušiti Karađorđeviće. Ne trebamo kraljeve i hegemonije; hoćemo pravednost i ljubav!“

Ivan Merz student u Beču. Naslikao general Ante Gotovina u Den Haagu 2009.

Dobivši dopuštenje za nastavak studija već početkom siječnja 1919. g. Ivan polazi vlakom zajedno s drugim studentima iz Bosne na nastavak studija u Beč. Iz cijele 1919. godine nije nam se sačuvalo mnogo njegovih karata kao što je to bio slučaj za vrijeme rata kada su okolnosti zahtijevale da se Ivan gotovo svaki dan poštanskom kartom javljao svojim roditeljima. Uglavnom su to karte u kojima opisuje roditeljima svoj studentski život, svoje stanovanje i posebno prehranu na što je njegova majka bila posebno osjetljiva i nastojala mu je pomoći da ne gladuje.

Na početku se Ivan smjestio najprije u domu Augustineumu u kojem su stanovali studenti iz hrvatskih krajeva. Tu je ostao do kraja akademske godine a onda se preselio u privatni stan kod svojih bivših stanodavaca.

Cijela ta godina za Ivana je veoma bogata u duhovnom smislu o čemu svjedoči njegov Dnevnik u kojem nam je puno toga zapisao o svome vjerskom životu. Osim studentskih obaveza Ivan je bio veoma aktivan u apostolskom smislu pa je zajedno s trojicom svojih hrvatskih kolega obnovio katoličko akademsko društvo *Hrvatska* kojemu je bio duša dok je boravio i studirao u Beču.

Preko ljetnih praznik Ivan boravi kod svojih roditelja u Banjoj Luci, a koncem ljeta Ivanovi su se roditelji zajedno s njime preselili u Zagreb gdje je njegov otac dobio namještenje na željeznici. Kako je Ivan doživio to preseljenje i koji su bili njegovi prvi dojmovi u susretu sa Zagrebom nalazimo o tome kratak zapis u njegovu Dnevniku:

„Zagreb, 6. 9. 1919. - Preselili smo ovamo. Žalim za Bosnom i ljudima. Teško da ću se uživjeti u ovaj mentalitet. Tamo su ljudi izrazitijeg značaja; ovi ovdje mi se čine bezbojni i mlitavi. (…) Jučer je bio najznamenitiji dan u mome životu. Obavio sam devetu svetu Pričest na slavu Presv. Srca Isusova i vjerujem da ću gledati dubine Presv. Trojstva. Neizmjernu ovu ljubav Kristovu moram barem nekako ovdje zaslužiti pa ću s Božjom pomoću gledati da djelo posvećenja što snažnije nastavim.“

Moriz Merz, željeznički činovnik
Banja Luka (Bosna-SHS) Beč, 2. 2. 1919.

Dragi roditelji!

Putovao sam vrlo ugodno. Od Sunje do Siska smo se vozili u teretnom vlaku odakle smo ujutro krenuli u Zagreb. Oko jedan sat po podne sjeo sam u đački vagon koji je išao direktno do Beča. Na granici nam nisu ništa pregledali (jer smo đaci) tako da sam mogao prenijeti stvari koliko sam htio. Stanujem u Augustineumu gdje plaćam za dobru i obilatu hranu 10 kr dnevno, a za sobu skupa s Plachom 45 kr. mjesečno. Skupo je, ali krasno (kupaona, grijanje, električno svjetlo). Ivan

Adresa: Wien I. Habsburger Gasse 7

Članovi studentskog društva »Hrvatska« u Beču.
Ivan u gornjem redu drugi zdesna. Proljeće 1919.

Nakon dva dana 4. 2. 1919. Ivan piše roditeljima iz Beča:

Dragi roditelji!

Stoga što sam jako zaposlen pišem vam rijetko. Na sreću živim ovdje vrlo ugodno. Hrana je izvrsna; ako mi nešto pošaljete, pošaljite mi brašno koje ću ovdje prodati i tako djelomično podmiriti visoke troškove koje studij zahtijeva. Počinjem živjeti normalno. Možete si misliti što za mene znači kupaonica. Trenutno stanujem s Plachom u jednoj sobi, sljedećih dana selim se u drugu u kojoj ću biti sam.

Voli vas vaš Sin.

Ponovno se Ivan javlja 6. 2. 1919. zbog nekih događaja na Sveučilištu pa umiruje roditelje da on time nije pogođen:

Dragi roditelji!

Danas su južnoslavenski studenti zbog Mariborskih postupaka isključeni sa Sveučilišta. Idem još na predavanja i vjerojatno zbog mojega državljanstva moći ću ovdje mirno nastaviti studij. Inače sam dobro. Imam sobu za sebe (s dvije električne svjetiljke) i tako mogu nesmetano raditi. Hrana je izvrsna. Pozdrav Ivan.

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka (Bosna SHS)

Beč, 31. 3. 1919.

+! Dragi Nina!

Ti mi odgovaraš na moju prvu kartu, a pismo koje Ti poslah povodom smrti Tvoje majke ni ne spominješ. Nije li se možda izgubilo? Mi mnogo mislimo na vas ovdje i sav rad *Hrvatske*[1] pretresa ova najaktualnija pitanja: reforma *Luči* i drugo. Držimo da nam je uspjelo svrgnuti dosadanjeg urednika, a i sami ćemo surađivati. Ima ovdje krasnih ljudi; osim Mate Filipovića[2], je Ćepulić[3], medicinar koji ove godine apsolvira, a specijalizirao se je u spolnim bolestima i apstinenciji. Osim toga je ovdje jedan franjevac s Krka (fra Velnić), pa nam je danas npr. iznio da je Isus pod križem samo jedan puta pao (a ne tri puta), da sv. Veronika nije nikada postojala i dr. Idemo na razna religiozna predavanja; jedan prof. teologije dokazao je da Bog Evu nije stvorio iz rebra, već je rebro mjera (kao u nas lakat) što znači *ad imaginem*[4] Adama. Prijevod „*et Deus creavit coelum et terram*“[5] je kriv jer u hebrejskom stoji „vanjski vidljivi svijet, a ne samo zemlja“. S Bogom.

Ivo Merz, stud. phil.

Wien I., Habsburger Gasse 7

---

[1] „Hrvatska“ – društvo hrvatskoj katoličkih studenata u Beču.

[2] Isusovac Mato Filipović

[3] Dr. AVELIN ĆEPULIĆ (1896. – 1936.), nakon završenog studija medicine vratio se u Zagreb i kao liječnik veoma mnogo pomagao sirotinji liječeći ih besplatno. Bio je prijatelj i suradnik Ivana Merza u vodstvu Orlovske organizacije i suosnivač je Križarske organizacije 1930.

[4] ad imaginem – na sliku

[5] *Et Deus creavit coelum et terram:* i Bog stvori nebo i zemlju.

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka (Bosna, SHS) Beč, 20. 5. 1919.

+! Dragi Nina!

Brevir *per aestiva*[6] i futrolu za nj poslat ću Ti za mjesec dana (istom je naručen). Šaljem za Šimlešu knjigu u vrijednosti od 39 kr. (…) Ove novce predaj mojim roditeljima. Jedan svezak je za Fra Mirona i jedan za moga oca. Kada pročitate *Neues Reich*, *Wichtla* ili ostale knjige, posudi ih molim Te mome ocu. Vlč. Ivanišu ne poslah knjige jer ih je Kahle kupio, a meni ih donio nije; a šteta bi bila dva puta kupovati. Kaučuk manšete poslat ću drugom prilikom, a one ostale knjige (Parabelu, Wunder, Erziehung zur K., Betrachtungen) kupit ću dok dobijem sve novce jer sam nakupovao za druge oko 400 kr vrijednih knjiga. Reci g. pr. Zadri da jedino socijalni demokrati hoće priključenje k Njemačkoj, da je ovdje jak pokret koji teži za Dunavskom konfederacijom. Ako mi pošaljete oko 100 kr. pretplatit ću vas i na daljnje brojeve *Neues Reicha* te *Stimmen der Zeit*. S Bogom brate! Ivica

Bečka opera koju je Merz češće pohađao za vrijeme svoga studija u Beču.

Moriz Merz, željeznički činovnik
Zagreb, Mihanovićeva ul. 2/II. (SHS) Beč, 13. 10. 1919.

Dragi oče!

Ovdje sam saznao da će mi kod Zagrebačkog magistrata bez daljnjega biti izdana domovnica jer kao državni službenik *eo ipso*[7] moraš

[6] Brevijar-časoslov za ljetni period
[7] Tim samim

biti i državljanin. Ako ti uspije, molim Te, nabavi mi skoro domovnicu.
S Bogom Ivica

Vlč. Nikola Bilogrivić, vjeroučitelj
Banja Luka (Bosna, SHS) Beč, 27. 12. 1919.

+! Dragi Nina!

Sretna Ti bila Nova godina. Markulin kani izdati među *Knjigama katoličkog života* jedan svezak o framasoneriji u 19. vijeku. Zato Te moli da mu odmah pošalješ: 1. onu Tvoju njemačku knjigu (mislim da je u Grazu izašla) i 2. onu malu knjižicu o hrv. framasoneriji (ili sličnog naslova) što je Ti ili g. prof. Divić imate. Ako Ti je poznata još kakva literatura o tome, javi dr. Markulinu odmah (Kurelčeva ul. 3).

S Bogom! Ivan Merz, st. ph.

Faksimil ratne dopisnice Ivana Merza upućene prijatelju bogoslovu Nikoli Bilogriviću 6. prosinca 1916. s čestitkom za njegov imendan. Cjelovit tekst ovoga pisma koje je pisano na nekoliko dopisnica vidi na str. 89. i 90. ovoga 7. sveska.

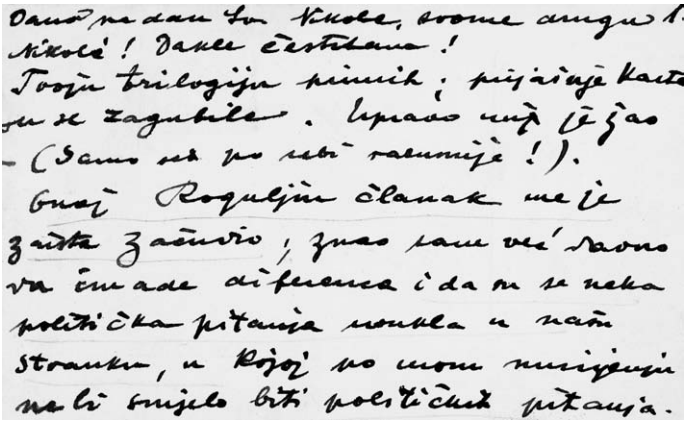

U ovome pismu Ivan Merz se kritički osvrće na članak Petra Rogulje „Pred Zoru“ objavljen u časopisu Luči 1916. s kojim je započela podjela u Hrvatskom katoličkom pokretu.

1920.

Godina 1920. bila je veoma značajna u životu Ivana Merza. Ljetni semestar Ivan je studirao još u Beču. Drugi dio godine, tj. od jeseni 1920., nastavlja studij u Parizu. Posredovanjem isusovca Miroslava Vanina Merz je dobio stipendiju od jednoga katoličkog društva iz Pariza[1] i zajedno s dvojicom kolega studenata, Đurom Gračaninom[2] i Jurjem Šćetincem[3], koncem mjeseca listopada krenuo je u Pariz na nastavak studija. Za dobivanje stipendija svu ovu trojicu hrvatskih studenata preporučilo je vodstvo Hrvatskog katoličkog pokreta iz Zagreba.

Iz te godine nije se sačuvala korespondencija između Ivana i njegovih roditelja koja je vjerojatno postojala. Sačuvala su se samo tri pisma upućena prijatelju Nikoli Bilogriviću[4], deset pisama Ljubomiru Marakoviću i jedno pismo obitelji Marošević s kojom je Ivan bio povezan prijateljskim vezama. Posebno treba naglasiti njegovu intenzivnu korespondenciju s dr. Ljubomirom Marakovićem[5]. Dok s jedne strane Ivan obavještava svoga bivšeg profesora o svome studiju, s druge strane opširno ga izvještava o njihovim izvanstudijskim aktivnostima u smislu upoznavanja francuske javnosti sa stanjem u domovini, te o svojim posjetima i kontaktima s predstavnicima francuskoga katoličkog života, bilo da se radilo o društvima ili o pojedinim istaknutim katoličkim osobama. Za one koji žele dobiti potpuniji uvid u Merzov život i djelovanje za vrijeme studija kako u Beču tako i u Parizu, cijelo to razdoblje treba upotpuniti čitanjem njegova Dnevnika što ga je vodio tijekom svoga studija.

---

[1] Udruga katoličkih francuskih prijateljstava u inozemstvu (Les Amitiés catholiques françaises à l'étranger)
[2] 1899. - 1973.
[3] 1898. - 1939.
[4] 1893. - 1947.
[5] 1887. –1959.

Studij u Beču

Panorama Beča

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka (Bosna SHS) Beč, 24. 3. 1920.

+! Dragi Nina!

Bog Ti blagoslovio Uskrsne praznike! Što mi se nikada ne javljaš! Često na Te mislim, osobito kad čujem kakvo lijepo religiozno predavanje. Zauzmi se za Köhlera da dobije kakvu potporu od trapista. Studij je silno težak jer su knjige užasno skupe. Što rade naši omladinci te đačići? Köhler može slobodno prisustvovati Vašim seniorskim sastancima! Pozdravi Tojčića, te sve ostale.

S Bogom Ivica

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka (Bosna SHS) Beč, 5. 6. 1920.

+! Dragi Mika!

Odlučio sam da Ti izrazim svoje mnijenje o dopisu Dujmovića koji je izišao u zadnjem broju *Luči* (XV./ 12,13). Neugodno me se je dojmilo gdje se u jednom srednjoškolskom listu kojemu je cilj da kulturno izgrađuje u prvom redu naše mališe, napada jedna politička osoba (dr. Ritig)[6] i time unaša u đački pokret stranačko-politička nota. Za đački

[6] Dr. SVETOZAR RITIG (1873. – 1961.) hrvatski svećenik, crkveni povjesničar i političar. Studirao je teologiju u Sarajevu, Đakovu i Beču. Predavao je crkvenu povijest na đakovačkoj bogosloviji, bio je tajnik Zagrebačke nadbiskupije, profesor na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu, dugogodišnji župnik Župe sv.

pokret je posve indiferentno što je dr. Ritig još sada onako politički i kulturno orijentiran kao što bismo i mi bili prije trideset godina. Mi moramo biti toliko tolerantni da poštujemo njegovo nacionalno i političko uvjerenje, tim više što znamo da je uzoran svećenik. Osim toga nije razborito unašati hiper-nacionalističke dopise u *Luč*, tim više što je nacionalizam u našim redovima još tako važan faktor da bi lako mogao unijeti neslogu u naše redove. Za dokaz Ti mogu reći da sam dobio neki dan jedan list od jednoga od naših najboljih ljudi gdje govori da se treba sada što više spremati na proslavu 1000. godišnjice Tomislavove krunidbe i toj proslavi valja dati čisto katolički karakter.

Dujmović opet baca hrvatsku svijest u ropotarnicu kao preživjeli faktor i usvaja kao princip jugoslavenstvo. Za naš pokret hrvatstvo, jugoslavenstvo ili što slično ne može biti nikada princip; još su oba pojma podređena evoluciji. Osim toga je nezgodno unašati radikalno jugoslavenstvo u pokret jer ćemo mi time pospješiti u neorganiziranom hrvatskom narodu proces rastvaranja koji sada opažamo.

Vrlina je naroda konzervativizam i čupati mu iz njedara hrvatsku svijest koja je bila zajednička svim članovima toga naroda, znači anarhiju unositi u narodne mase. Jugoslavenstvo se ne postizava imenom jugoslavenskim. Naša je prva zadaća da pospješimo ogromnu kristalizaciju katolika sa svojim organizacijama koju opažamo među civiliziranim narodima. A mi posebice moramo najprije nastojati da za sada upravo to hrvatstvo iz taktičnih razloga ističemo i da naš hrvatski narod u prvom redu, kao i one koje je jugoslavenstvo potjeralo u komunistički tabor, organiziramo u našim katoličkim, prosvjetnim, gospodarskim itd. organizacijama. Istom kad se taj proces dovrši, može i narod da se kao takav pripravi i odgaja za našu „providencijalnu misiju“ (kako Krekovci vele) za Uniju[7] koja će onda automatski sama od sebe doći. Možda će proći cijelo jedno stoljeće dok narodne mase budu na onom nivou na kojem su danas naša katolička akademska društva koja se tek usuđuju pomišljati na vjersku Uniju; o kakvom opsežnijem radu i u akademskim krugovima (*Neues Reich* br. 35, str. 576) nema za sada još ni govora. Da

---

Marka sve do 1941. i urednik *Katoličkoga lista*. Političku djelatnost započeo je 1908. a zastupao je Strossmayerove ideje ujedinjenja južnoslavenskih naroda. Tijekom Drugoga svjetskog rata pridružio se partizanskome pokretu. Bio je član jugoslavenske delegacije na Mirovnoj konferenciji u Parizu 1946. Potaknuo je obnovu djelovanja Staroslavenske akademije (1948.), te je bio njezin ravnatelj do 1961. God. 1947. izabran je za redovitoga člana JAZU. Od brojnih publikacija posebno mu je važno djelo: *Glagoljica u našim krajevima od XIII. do XV. vijeka* (1923). Bio je velik prijatelj Vladimira Nazora kojemu je po njegovoj želji trebao voditi sprovod (1949. g.) ali mu to komunističke vlasti nisu dopustile.

[7] Pod *Unijom* Merz ovdje podrazumijeva ujedinjenje kršćana, tj. katolika i pravoslavnih.

li će nama uspjeti pridići među pravoslavnim akademičarima analogan *Pokret* našemu[8], sumnjam iz više razloga.

Protestanti su naime mogli među svojom inteligencijom da dignu *Pokret*, jer među njima ima religioznih i uvjerenih protestanata koji su spremni da najmodernijim znanstvenim sredstvima brane svoje osvjedočenje. Kod pravoslavnih ne stoje prilike analogno. Protestantski pokret nisu katolici pridigli, već ljudi iz njihovih vlastitih redova; dok mi hoćemo da među pravoslavnim dignemo takav *Pokret* koji će se osnivati na dogmama Istočne crkve. Mi sami ne vjerujemo u te dogme, radimo dakle po krivim pretpostavkama. Ako *Pokret* među pravoslavnima ne nikne sam na taj način da oni vide kakva divna djela stvara katolička organizacija kod nas i započnu sličnim *Pokretom*, mi ga direktno ne ćemo moći nikada stvoriti. Mislim naime da naš rad za Uniju može biti samo indirektan, da katolički dio jugoslavenskog naroda, dakle slovenski i hrvatski dio u Kristu preporodimo. Jedino plodovi koji će se kod nas pokazati mogu izazvati kršćansku akciju među našom srpskom braćom.

Još je jedan važan razlog zašto će se teško pomisliti da bi već sada došlo do temeljitoga kršćanskog *Pokreta* među pravoslavnima. Svoj bi pokret mogli jedino temeljiti na protestantskoj teologiji (koliko znam, na svojim školama rabe i sada protestantska teološka djela); a protestantizam je za vrijeme ovoga rata doživio užasnu katastrofu: u jednom jedinom tjednu izgubile su sve protestantske zemaljske crkve svoje voditelje, tako da protestanti već hoće da uvedu hijerarhiju kao što je kod nas. A i katolička znanstvena literatura je u zadnje vrijeme svojom vrsnoćom daleko nadmašila protestantsku tako da su pravoslavni mislioci koji bi htjeli teoretski stvoriti ideologiju pravoslavnom *Pokretu* stavljeni pred alternativu: katolicizam ili bezvjerje. Naravno da je teško proricati; i mogla bi poput bure navaliti kakva kulturna borba koja bi mogla posijati sjeme kakvom pravoslavnom pokretu.

Sve su to vrlo zamršene teorije i radi ovih mi ne smijemo nikada zanemarivati katolicizam koji je za nas Alfa i Omega. Molim Te zato da u buduće budeš oprezniji kod uvrštavanja nacionalističkih dopisa (bili i oni ekskluzivno hrvatski ili jugoslavenski) i da se što više posveti pažnje katoličkoj svijesti koja mora u nama doseći barem onu visinu koju prožima židovska svijest, Židove cijeloga svijeta.

[8] Pod riječi „našemu“ Merz misli na Hrvatski katolički pokret.

Uostalom *Luč* je osobito lijepa i u njoj je upravo kondenzirano oduševljenje za *Pokret*; uvodnici su pravi ditirambi. Mislim da mi nećeš zamjeriti na ovom odužem pismu, već ćeš mi odgovoriti, ako dospiješ. Pozdravi svu našu braću! S Bogom Ivan Merz

Dragi Niko! - Iako ne smatram Dujmovićev dopis tako fatalnim da napišem ovoliko pismo kao drug Ivica Merz, to ipak potpisujem. Jesi li primio izvještaj *Juga*,[9] što sam poslao pred 8 dana?

Tvoj Avelin Ćepulić

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat[10]
Jugoslawien Beč, 5. 6. 1920.

Dragi Ljuba!

Po svoj prilici ste već primili ostale sveske *Händel – Mazzoti – Christliche Kunst i Seele*?! Kako Vam se sviđa *Seele*? Nedavno sam govorio s dr. Katannom, urednikom Grala, i molio me je za informacije o našoj suvremenoj katoličkoj literaturi. Dao sam mu Vaš naslov. Mislim da će Vam pisati. *Hrvatsku prosvjetu* do sada još nisam ni vidio, već je *Jug*[11] nekoliko puta zamolio upravu da nam je pošalje, ali je do sada nema. Znamo da je trošak golem pa smo spremni plaćati potpunu cijenu. *Dom in svet* i ostale listove dobivamo besplatno. Za sada nemam vremena da se temeljito pozabavim problemom katoličke literature, a osim toga bih morao nekoliko dana opet proživjeti u malom Beuronu[12] – St. Gabrielu kraj Mödlinga[13] – i zaroniti u misterije objektivne umjetnosti katoličke liturgije da i radnja odiše uzvišenom liturgijskom mirnoćom.

---

[9] Jug - Društvo hrvatskih i slovenskih katoličkih studenata u Beču.

[10] Dr. LJUBOMIR MARAKOVIĆ preselio se iz Sarajeva u Zagreb 1919. god. gdje su već bili njegovi roditelji i ostali članovi obitelji. Do 1930. g. svi su stanovali u Palmotićevoj ul. 31, 1. kat uz Baziliku Srca Isusova u zgradi oo. Isusovaca gdje je otac dr. Marakovića dobio zaposlenje u *Glasniku Srca Isusova*.

[11] Jug - Društvo hrvatskih i slovenskih katoličkih studenata u Beču.

[12] Beuron – Benediktinski samostan u Njemačkoj, centar duhovne obnove za Europu

[13] St. Gabriel kraj Mödlinga blizu Beča u Austriji. Misijska kuća redovnika Verbita (SDV - Societas Verbi Divini – Družba Riječi Božje), također veliki duhovni centar. U njemu je Merz obavljao liturgijske duhovne vježbe u Velikom tjednu 1920. g. O tome nam je ostavio opširan prikaz u svome Dnevniku od 5. 4. 1920.

Iz Banja Luke stižu tmurni glasovi no o tome Vas je jamačno izvijestio banjalučki Seniorat. Srdačno pozdravlja Vaše, Vas, g. dr. Markulina i Šimu Cvitanovića[14] Hans

Stud. Phil. Hans Merz, Wien VIII.
Löwenburggasse/Tür 20, II. St.

Studij u Parizu

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie Trst, 22. 10. 1920.

+! Dragi Ljuba!

Sjedimo u tršćanskom vlaku. Slovenci su nas lijepo primili; odsjeli smo kod oo. Isusovaca, a kod Slovenaca smo našli Terseglava i Cankara. Molili su nas da pribavimo kakve stipendije i za njih. Kod talijanskog konzulata smo dobili odmah vizu za 200 k. Pozdrav u Kristu!

Hans, Gračanin, Šćetinac

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie Pariz, 28. 10. 1920.

+! Dragi Ljuba!

Prije Vam se ne mogosmo opširno javiti. Skoro smo cijeli dan na ulici tražeći stan i tek sada smo našli sobu s dva kreveta gdje smo se smjestili.

Od Ljubljane do talijanske granice platili smo svaki oko 10 k. i vozili smo se većinom s našim iseljenicima koji putuju u Ameriku. Jedna mlada Sremica putovaše s nama i pjevala je cijelo vrijeme o srpskoj slavi… Ona i mnogi drugi govoraše da se ne će više povratiti u

[14] Dr. ŠIME CVITANOVIĆ (1891. – 1945.), liječnik, prijatelj Ivana Merza još iz vremena Prvoga svjetskog rata. Zajedno su bili na talijanskom bojištu. Za 10. obljetnicu Merzove smrti Cvitanović je pod pseudonimom Šime Lukin objavio o njemu krasan komemorativni članak pod naslovom «Borac s bijelih planina – ratne uspomene na dr. Ivana Merza», *Hrvatska prosvjeta*, Zagreb, 25/1938., br. 7/8, str. 331-337. - Dr. Cvitanović bio je za vrijeme Drugoga svjetskog rata upravitelj bolnice Rebro u Zagrebu. Nakon što su komunisti preuzeli vlast 1945. uhićen je, osuđen na smrt strijeljanjem. Za grob mu se ne zna.

Eiffelov toranj u Parizu

Jugoslaviju. Na talijanskoj granici nas je dočekao zvižduk karabinjera i već na prvoj stanici su se nazirale bekrije gledajući da putniku štogod uzmu iz džepa. Od Trsta smo putovali s D'Annunzijevim vojnicima koji tvrdiše da je D'Annunzio[15] moderni Garibaldi. Neki je dan, rekoše, vršio službu dežurnog kaplara i dijelio vojnicima "menažu".[16] U Veneciji smo se zadržali cijeli dan. Srećom tog je dana bila nekakva svečanost u slavu admirala koji je obranio Veneciju od protivničke invazije. Pred Markovu crkvu došla vojska i paradirala. Razgledali smo tu crkvu, duždevu palaču i glavni kanal, a navečer smo krenuli do Milana gdje smo do jutra čekali. Na francuskoj granici je bilo dosta trke; Šćetinca htjedoše opljačkati neki fakini, ali im je on srećom izmakao. Od Modene do Pariza vozili smo se brzim vlakom upravo gospodski; vagoni 3. razreda su prostorni, čisti, a sjedala su na federima. Vožnja kroz Italiju stajala je 68 lira, a kroz Francusku oko 60 franaka.

U Parizu smo sjeli odmah u metro (7-8 tramvaja povezanih, a idu 2-3 kata ispod zemlje) do Ivšića. Lijepo nas je primio i uputio. U istoj kući stanuje dr. Dvornik ("ideja ćirilometodejska"!). Krenusmo odmah abbé Beaupinu,[17] koji se je silno začudio da smo došli i rekao je da dođemo navečer u 5 sati k njemu, kamo će doći msgr. Baudrillard.[18] Dođosmo, ali nas ne htjede primiti jer su upravo imali sjednicu. Sljedećeg dana obiđosmo sve moguće župne urede i na večer odosmo msgr. Baudrillardu. Srdačno nas je primio i čudio se je da smo došli. Pitao nas

---

[15] GABRIELE D'ANNUNZIO, (1863.-1938.), talijanski pjesnik, dramaturg, političar. Jedan je od značajnijih članova iredentističkog pokreta te duhovni inspirator Benita Mussolinija. God. 1919. je na čelu paravojne postrojbe okupirao hrvatski grad Rijeku iz koje se morao povući sa svojim sljedbenicima početkom 1921.

[16] „menaža" - hrana

[17] Mons. EUGENE BEAUPIN, (1877.-1953.) svećenik, direktor *Comité catholique des Amitiés françaises à l'étranger* preko kojega je Merz dobio stipendiju za nastavak studija u Parizu. Objavio je 35 publikacija crkvenog karaktera. Među njima je i brošura o progonima katolika u Jugoslaviji, objavljena 1922. g. za što mu je Merz prikupio podatke. Pomagao je hrvatske studente u Parizu.

[18] Kard. ALFRED HENRI BAUDRILLART, (1859.- 1942.) svećenik, povjesničar i književnik. Rektor Katoličkog sveučilišta (*Institut Catholique*) u Parizu od 1907. do 1942. Član Francuske Akademije. Postao kardinal 1935. Pomagao je hrvatske studente u Parizu.

Ivan Merz – student u Parizu

je naime da li smo mi dobili kakvu obavijest naše vlade jer će tu stipendiju urediti obje vlade u međusobnom sporazumu. Kad smo se mi na to malo uzvrtjeli, skoči on sa stolice i reče dva puta: "Ne uznemirujte se…" Obećao je da će stvar urediti. Odmah je naložio jednom svećeniku da nam nađe stan i jadni vlč. Touchez obijao je pragove skoro svih hotela s nama i tek jučer smo dobili sobu sa tri kreveta, a plaćamo za nju 13 fr. dnevno. Naravno, da je to preskupo, ali će se s vremenom već štogod naći. Sva trojica ćemo se morati upisati na Institut catholique.[19] Još se nismo upoznali niti s jednim Francuzom; njihovi studenti žive posve izolirani i imat ćemo dosta okapanja dok prodremo kroz njihove falange… No, s Božjom pomoći ići će i to! Crkve su im ovdje puste i prazne. A i malo ih je. U poznatijima su jedino stranci koji ih razgledavaju kao spomenike jedne propale epohe.

Šešir ovdje nitko ne skida pred crkvom. Ceste su pune nabojenih prostituiranih žena, kratkih sukanja, prozirnih čarapa! Francuzi su vrlo prijazni, svaka druga riječ je "monsieur",[20] "s'il vous plait"[21], a strance varaju gdje mogu. Knjižara ima mnogo i svaki dan izađe more novih knjiga. Knjige su pred knjižarom izložene tako da svaki prolaznik može knjige prolistati (krađe ovdje nema!). Život je jeftin; hrane ima više negoli u Zagrebu. Gračanin je vrlo solidan i Pater Vanino je dobro izabrao! (Prevađa Ušeničnikovu "Knjigu o življenju"!)

Molimo Vas da se mnogo molite da naša ekspedicija dobro ispadne. Srdačno Vaše, Vas i sav *Pokret*[22] pozdravljamo sva trojica Hans

[19] Institut catholique – Katoličko Sveučilište u Parizu
[20] Monsieur - gospodin
[21] S'il vous plait – izvolite (doslovce: ako vam se sviđa)
[22] Pokret - Odnosi se na Hrvatski katolički pokret

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 30. 10. 1920.

Dragi Ljuba!

Nažalost Vam ne možemo mnogo pozitivnoga javiti. Kad smo naime bili drugi put kod msgr. Baudrillarta, reče nam da je imao „une scene“ s našim[23] konzulom. Msgr. Baudrillart mu je naime rekao, da su nas isusovci poslali, a konzul je na to bijesan skočio tvrdeći da su Isusovci pristaše cara Karla, da smo mi to isto itd. i htio je već da nas pošalje nazad. Msgr. Baudrillartu je jedva uspjelo da ga umiri i on nam je obećao pribaviti stipendij od 500 fr. Dosada nismo prema tome ništa dobili, ali smo hvala Bogu platili stan i hranu za cijeli studeni unaprijed i još nam je ostalo novca, tako da smo osigurani za mjesec dana. Ovih dana ću gledati da si nađem kakvu zaradu za svaku sigurnost. Predavanja tek počinju na 4. studenog i tek onda ćemo moći stupiti u uži kontakt s ovdašnjim katolicima. Za sada razgledavamo tek grad. Bili smo u kući dobre štampe, vidjeli smo u Musee de Luxembourgu originale vaših karata (Carierre, Chavanes etc.). Nemojte reći sadržaj ove karte mom ocu.

M. Ivan Merz, étudiant, 1, rue Mayet, Paris VI. France

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie Pariz, 12. 11. 1920.

+! Dragi Ljuba!

Jamačno se čudite da Vam nismo do sada poslali detaljniji izvještaj o ovdašnjim prilikama i o našemu radu. Nije nam bilo do sada moguće da posve koncentriramo naš unutrašnji život i da svrstamo more novih utisaka.

Prvih dana je bilo dosta borbe i tražili smo neprestano stanove i oblijetali smo sve moguće katoličke institucije ne bi li nam mogli pomoći kod traženja stana. Napokon smo se provizorno smjestili. Šćetinec i Gračanin plaćaju za stan i opskrbu 410 fr. mjesečno, a ja ću tek 1. XII. dobiti sobu za 60 fr, a gdje ću objedovati, to još ne znam. No to je najlakše, hrane možete ovdje dobiti po miloj volji.

[23] jugoslavenskim

Ivan (lijevo) s kolegom Jurjom Šćetincem
s gospođom Michaut i njenom kćerkom
kod kojih je stanovao

Katolički život? – Već smo ovdje dvije nedjelje i još se nismo snašli. Sav katolički pokret je ovdje posve rastrgan; jedinstvene akcije ovdje nema. Vi se jamačno sjećate završetka Strovskijeve studije o suvremenoj katoličkoj literaturi u Francuskoj: ubi Gallia ibi crux.[24] Ako se može govoriti o kakovom pokretu među francuskim katolicima to oni sudjeluju u ogromnom nacionalnom pokretu koji sada oduševljava gro francuskih naroda. Skoro bih ustvrdio da je religiozna ideja podređena nacionalnoj. U svim crkvama su izvješena imena poginulih u ratu i oni ih štuju poput svetaca. Ni jedna propovijed ne prođe, a da se ne spomene junaštvo francuskih katolika. Tema razgovora su ratni doživljaji. Vojnički stalež svi silno poštuju. To su markantne pojave u francuskom katoličkom životu; intimnih poznanstava nažalost još nemamo. Jedan Španjolac nam reče da francuski seniorat nije složan i da prema tome loše rade.

Pohodili smo njihove đačke organizacije i začudili smo se. Koliko do sada mogosmo razabrati, one imaju uglavnom preventivni karakter:

[24] Ubi Gallia ibi crux – gdje je Galija (Francuska) tamo je križ.

postoje četiri organizacije i skoro svaka posjeduje divnu zgradu gdje đaci imaju stan i opskrbu, lijepu, toplu knjižnicu, sobu za biljar, za mačevanje, tenis itd. Svake nedjelje imaju sastanak. Preko pedeset ih dođe na predavanje; pozvani stručnjak govori o aktualnoj temi, katkada bude debate i tako se sjednica završi. Đaci ne stupaju u te organizacije iz kakvih viših razloga; obično roditelji sami dovedu sinove ovamo i sigurni su onda da neće podleći pariškom nemoralu. Svećenik sve vodi: upisuje članove, brine se za predavače, nadzire kuću itd. Moguće je da postoje kakve organizacije poput naših (grupa oko p. Sertillangesa), ali se do sada ne mogosmo orijentirati. Ni kler nije jedinstveno orijentiran jer nemaju zajedničko glasilo; đaci najviše čitaju *Action française*, iako velik broj rojalista[25] nisu katolici.

Upisali smo se na Institut catholique.[26] Stara zgrada s nekoliko dobrih profesora: Mainage, Sertillange, Baudrillard, Bertrin (autor Lurda), Roussellot (fonetičar) i zgodnom bibliotekom. Od države je priznat, ali studenti moraju polagati ispite na državnim sveučilištima. Zbog vrlo dobre biblioteke ugodnije je studirati na Katoličkom institutu, nego li na Sorboni.[27] Svaki student po miloj volji sâm uzme knjigu sa svog mjesta i kada je više ne treba, vrati je na isto mjesto. Uostalom je književnički život posve različit od njemačkog tipa. Obično su knjige pred knjižarama složene u policama i prolaznici se zaustavljaju, vade ih iz polica, listaju i pregledavaju i opet povrate na isto mjesto ili kupe. Po cijelu noć su pogdjegdje knjige bez čuvara i nitko ne ukrade ništa. To je francuski specijalitet i mi, koji smo obikli da se čuvamo džepara, čudom se čudimo gledajući npr. kako ljudi uzmu novine sa stalka koji je pred vratima dućana a novac ostave na zdjelici koja je bez nadzora!

Čim se smjestim, to ću nastojati da Vam pošaljem što više katoličkih časopisa. Mons. Baudrillard je rekao da će Vam za sada slati *Revue de Jeunes*, *Correspondent* i još štogod. Čudio se je da obećane novine ne stigoše u Zagreb; ako sam ga pravo razumio, rekao je da su sve katoličke novine povratili s granice. I Francuzi sada uviđaju naš nezgodni položaj i mi smo im razbili mnoge predrasude. Osim toga mi je jedan Španjolac obećao da će Vam poslati španjolske katoličke edicije i da će napisati nekoliko članaka na francuskom jeziku o jakom katoličkom pokretu u njihovoj zemlji. Mi ne dospjesmo, nažalost, još napisati čla-

[25] Roajalisti – Francuzi koji žele povratak na bivše, monarhijsko uređenje francuske države
[26] Institut Catholique - Katoličke sveučilište u Parizu
[27] Sorbona – pariško državno, laičko Sveučilište

nak za *Zoru-Luč*, ali dok prostudiramo temeljito barem jednu granu francuskog katoličkog života to ćemo obećanje ispuniti. Šćetinac će Vam ovih dana poslati recenziju knjige Goyaua: *L'Eglise libre dans l' Europe libre*,[28] gdje autor donosi vrlo točne podatke o našem pokretu i to poglavito o Slovencima. Osim toga je izišlo u zadnje vrijeme ovdje mnogo djela o Jugoslaviji i pisci mnogih djela su praktični katolici (Pichon, Begouin itd.). I čim dospijemo, pohodit ćemo ih.

Mnogo toga bismo Vam još mogli pisati, ali iz svega vidite da još nismo mogli prodrijeti u dušu francuskog katoličkog pokreta, jer nismo još uhvatili veze s pravim katolicima. Uzrok su, kako već rekoh, ponajprije naše materijalne nezgode. Čim ove minu, to se nadamo da ćemo proučiti sav katolički život.

O našoj stipendiji smo Vam već pisali: dobili smo od Katoličkog instituta predujam od 1200 fr. (sva trojica skupa) na račun stipendije od 500 fr. mjesečno, koja nam je, kako nas je uvjeravao mons. Baudrillard, posve osigurana. Prema tome smo dobre volje (Prikryl Vam može to potvrditi!) i Vi se ne trebate za nas bojati. U najgorem slučaju će nam ovdje naći kakvo zaposlenje i sve će biti dobro. No, o tome sada nema ni govora.

S Ivšićem[29] i Kuharom (slovenski svećenik, studira na političkoj školi) i dr. Dvornikom smo često. Jučer sam se sastao s R. Meixnerom koji studira ovdje romanistiku. Inače je ovdje oko 200 Srba, a kako mi sinoć Meixner reče, preko 600 Srba je dobilo stipendiju za Francusku, a od naših niti deset. Uostalom smo mi ovdje svi Srbi, jer Francuzi ne znaju šta je Jugoslaven, a kamo li šta je Hrvat ili Slovenac. Ivšić se sve predomišlja ne bi li poslao dr. Šimraku[30] svoj *Recépisé d'identité*, gdje piše da je on Srbin...

Ne znamo što se kod Vas događa. Je li izašao već prvi broj *Zore-Luči*? Živi li Mahnić? Kako funkcionira Liga? Je li izašao Mahnićev *Čas*?

Je li *Liga* primila holandsku reviju *Studentenblad*? Šta radi naša *Internacionala*? Jesu li primili kakvih listova? Je li izišao 2. broj *Vrela*?

---

[28] Slobodna Crkva u slobodnoj Europi

[29] Dr. MILAN IVŠIĆ (1887.-1972.), svećenik, sociolog, gospodarski pisac, sveučilišni profesor. Na Sorboni je završio studij prava i doktorirao radom iz političkih i ekonomskih znanosti 1922.

[30] Dr. JANKO ŠIMRAK (1883.- 1946.) svećenik grkokatolik, biskup od 1942. Profesor na Bogoslovnom fakultetu u Zagrebu. Bio je iznimno aktivan na znanstvenom, medijskom, političkom i crkvenom području. Bio je i član Narodnog vijeća SHS u vrijeme ujedinjenja s Kraljevinom Srbijom te istaknuti sudionik Hrvatskoga katoličkog pokreta. Godine 1942. postaje biskup Križevačke biskupije. Komunisti su ga progonili kad su došli na vlast.

Hrvatsku prosvjetu trebamo za reklamu. Čule nam piše da ni on još nema stipendije i da mu je K. Mercier rekao da si stanovitu svotu novaca mora sam priskrbiti, a nešto će mu on dati.

Srdačno Vaše, Vas i sve naše pozdravlja u Kristu Vaš Hans
Pozdravljaju Vas i Gračanin, Šćetinac

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie Pariz 25. 10. 1920.

Dragi Ljuba!

Neki dan je bio ovdje internacionalni poljoprivredni kongres i ostvarena je na neutralnoj bazi internacionalna agrikolna organizacija. Ali pošto su skoro u svim zemljama katoličke seljačke organizacije bolje organizirane od nekatoličkih neutralnih ili protukatoličkih seljačkih organizacija, to su katolici odlučili da ostvare katolički internacionalni seljački savez. Akciju vode Španjolci i p. Mapirka. Stanovište katolika je da treba osnivati konfesionalne organizacije koje će surađivati s neutralnima i ostalima. Cilj je religiozno moralni odgoj i materijalna organizacija seljaštva. To vam pišem jer će Sveti Otac poslati biskupima cijeloga svijeta proglas da se pripoje toj organizaciji, a i vi ćete dobiti od Španjolaca o tome detaljniji izvještaj. Slovenci će biti protiv konfesionalnih organizacija. Kada dakle dobijete poziv da kažete svoj sud o toj akciji, znat ćete uglavnom o čemu se radi. Ta će organizacija biti, čini mi se, pandan internacionalnom katoličkom radničkom savezu o kojem sam vam na zadnjoj šetnji govorio. U *Etudes* će izaći doskora naša dva članka kontrahirana u jedan. Već smo uhvatili jake veze s katoličkim pokretom. Srdačno Vas pozdravlja Hans

Obitelj Marošević[31]
Zagreb, Pantovčak 50
Royaume des Serbes, Croates, et Slovenes
Croatie Pariz, 27. 11. 1920.

Ponajprije Vas molim, da mi oprostite što ne dođoh uoči odlaska.[32] Od Dragana ne dobih do sada nikakvih vijesti i zato Vas molim, da mi pošaljete njegovu adresu. Ja sam se, hvala Bogu, lijepo smjestio i živim daleko bolje, nego li bečki drugovi. Srdačno Vas pozdravlja

Ivan Merz

Exp.: Ivan Merz, étudiant, Paris 6, 1 Rue Mayet (Chez Mme Michaut)

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie Pariz, 30. 11. 1920.

+! Dragi Ljuba!

Bio sam danas cijeli sat kod g. Beauchesnea (izdavač) i pripovijedao sam mu mnogo o našem *Pokretu*.[33] On i glavni urednik *Revue pratique d' apoligétique* bili su tako ushićeni da mi je g. Beauchesne obećao dati koju god knjigu htjednem, samo da napišem mali prikaz za koju od naših revija. Uviđa, da mi knjige ne možemo kupovati i rekao mi je da će Vam besplatno slati reviju *Revue pratique d'apoligétique* i sve nove edicije od literarnih djela. Osim toga mu Vi možete osobno javiti koja vas djela najviše zanimaju; katalog ću Vam ovih dana poslati.

Rekao sam mu, da je u Hrvatskoj prosvjeti izašla mala studija o Valery-Radotu, o sv. Katarini i molim Vas da mi te brojeve pošaljete da mu ih odnesem. Pripravan je slati Vam, što god želite samo da se katolička propaganda kod nas proširi i da se pripravi teren za izmjenu knjiga kada se valuta popravi. Otvorene su nam najvažnije revije i novine. Ako

[31] S obitelji Marošević iz Zagreba Merz je bio prijateljski povezan. S njihovim sinom Draganom studirao je u Beču. Kad se Merz vratio u Zagreb surađivao je s njihovom kćerkom nastavnicom Marijom, u katoličkim ženskim organizacijama. Marija je nakon Merzove smrti bila i nastavnica učeniku Franji Tuđmanu koji zbog nedostatka sredstava nakon završetak građanske škole (danas osmogodišnje škole) nije mogao nastaviti dalje školovanje. Doznavši za to, te uočivši izvanredne sposobnosti Franje Tuđmana, Marija Marošević pošla je u Veliko Trgovišće k Franjinom ocu i uvjerila ga da omogući sinu daljnje školovanje. U svome uvjeravanju je uspjela i tako je Franjo nastavio u Zagrebu daljnje gimnazijsko školovanje.

[32] U Pariz na studij

[33] Hrvatski katolički pokret

želite da se štogod uvrsti, pišite. (*Journal de débats, Revue des mondes* i ostale katoličke). Od Beauchesnea sam za sada dobio *Memagia* i *Le renoveau catholique*. Doskora će izaći Joergensenova djela i knjiga o motivima njegove konverzije. Javite što ste do sada dobili. Recite Šimi Cvitanoviću da ću mu doskora pisati. Molite se za nas.

Srdačan pozdrav Hans

Uredništvu novina *Narodne politike*
Zagreb Pariz, 10. 12. 1920.

Dragi!

Naše novo društvo je sekcija francuskog đačkog udruženja. Predsjednik je Ivšić, a tajnik Kuhar (Slovenac). Članovi su dr. Dvornik (predsjednik Ćirilometodske Lige), Šćetinec, Gračanin i ja. Imali smo do sada dva oficijelna sastanka informativnog karaktera. Doskora ćemo Vam slati izvještaje.

Već odavna ne dobismo od "naših" nikakvih vijesti. Iako smo poslali nekoliko izvještaja za *Zoru-Luč*, do sada ne vidjesmo ni prvi broj. Ne znamo da li se je održavao Đački dan, da li Mahnić[34] živi, da li je izišao Mahnićev broj *Časa*.[35] Molimo Vas, da nas o svemu tome obavijestite i da na naznačeni naslov pošaljete *Narodnu politiku.*

Detaljnih informacija o izborima nemamo. Ako želite da uvrstite članke ili informacije u francuske novine (»Journal des Débats, Ècho de Paris Revue de 2 mondes i dr.) to nam ih pošaljite. Glavni urednici najboljih francuskih listova (Réné Doumic, Pichon, Begonen, Goyau) su gorljivi katolici i uspostavili smo s njima kontakt. Molimo Vas da priložen dopis uvrstite u *Narodnu politiku*.

Pozdrav! I. Merz.

---

[34] Krčki biskup ANTUN MAHNIĆ (1850.-1920.), bio je utemeljitelj Hrvatskog katoličkog pokreta. Nakon Prvoga svjetskog rata talijanske okupacijske vlasti su ga na prevaru uhitile 1919. g. i odvele u zatočeništvo u Italiju (Frascati kraj Rima) gdje je boravio godinu dana i ondje se razbolio. Posredovanjem Pape Benedikta XV. oslobođen je i došao je u Zagreb na liječenje gdje je 14. prosinca 1920. umro na glasu svetosti. Hrvatski studenti u Parizu znali su za njegovu tešku bolest pa je u tome smislu Merz pisao dr. Marakoviću i raspitivao se za njegovo zdravstveno stanje. Opširnije biografske podatke o biskupu A. Mahniću vidi u bilješci na str. 301.

[35] Čas – slovenski katolički časopis

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie Pariz, 10. 12. 1920.

+! Dragi Ljuba!

Usput Vam šaljem neke izvatke iz dnevnika. Ako mislite da ne valjaju, a Vi ih bacite; a ako držite da su dobri, pošaljite ih korigirane P. Vaninu jer držim da će dr. Kniewald[36] nešto napisati o Meštroviću za *Hrvatsku prosvjetu*. Razgledao sam Rodinovu izložbu i začudio sam se silno. Ni iz daleka nema u Rodinu toliko intenzivnog unutarnjeg života niti snage kao u Meštrovića.

Ako dospijete pročitajte od Maniagea *Les Témoins du rénouveau catholique*.[37] To su ispovijesti konvertita i zaista bi bilo dobro neke ispovijesti (André de Baviera, Levirtine Zonta) prevesti za Hrvatsku prosvjetu jer odgovaraju duševnom ambijentu u kojem žive naši ljudi. Govorio sam s P. Maniageom (dominikanac!) i u nedjelju imam s njim drugi sastanak. Uputit će me u katoličku literaturu i nadam se uhvatiti osobnih veza s katoličkim književnicima.

Pohađam kapelice i crkve u kojima su se zbile konverzije[38] i druga čudesa. I uživljavam se u Francusku – zemlju svetaca. Šta je s Krekovom crkvom? Je li Vam *Revue des Jeunes* poslala katalog? A Beauchesne? Na nas su svi zaboravili. Niti *Luči* još ne dobismo!

Sjetite nas se u molitvi i primite srdačan pozdrav od Hansa

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie Pariz, Božić 1920.

Dragi Ljuba!

Odgovaram Vam na list. Hvala Vam na detaljnom izvještaju o izborima i o cijeloj situaciji. Mislim da stanje nije upravo onako očajno kao što ste to u prvi mah pokazali i držim da su se izborne trzavice već umirile i da će ljudi opet prionuti uz rad.

Nestrpljivo očekujem *Hrvatsku prosvjetu* i *Luč*. Ne mogu se zapravo maknuti bez njih. Od *Revue de Jeunes* dobio sam nekoliko knjiga besplatno, ali djela Claudela, Bertranda, Jammesa itd. izašla su u

[36] Opširnije biografske podatke o dr. Kniewaldu vidi na str. 367.
[37] Svjedoci katoličke obnove
[38] Konverzije - obraćenja na katoličku vjeru

nekatoličkim knjižarama i moram doći s nečim u ruci, ako želim sve te knjige dobiti besplatno. *Zoru-Luč* trebam radi internacionalne suradnje; neki studenti su mi već obećali da će napisati članak o katoličkom pokretu u njihovoj zemlji, ali oni hoće da vide taj list u kojemu će se to štampati. Molim Vas dakle da mi pošaljete što više primjeraka *Hrvatske prosvjete i Zore-Luči*.

Osim toga bih Vas molio da se informirate da li se već izrađuje pučko izdanje Misala i kakvo jeftino izdanje Svetog pisma. Otkrio sam naime ovdje jedno društvo koje potpomaže edicije ovih djela pa sam uvjeren da bi mogli dobiti u tu svrhu dosta novaca. Od Hatrera ste jamačno dobili Des Grangesovu *Francusku literaturu*. Vrlo je pregledna i za sistematski studij zgodna, samo valja imati Lensona kao nadopunu Des Grangesu. Pokažite je vlč. Paveliću jer je on pisao Ivšiću da mu kupi jednu francusku literaturu.

Za Mahnića smo ovdje priredili Requiem,[39] a Badnjak smo zajednički proslavili. Već vam javismo da su monarhisti sada vrlo jaki i koliko čuh, katolici će gledati doskora rušiti ministarstvo da se dokopaju vlade. Neki što više tvrde da se Francuska približava sve više monarhiji. Molim Vas da mi javite da li ste išta dobili od g. Beuchesnea, od *Revue de Jeunes*, i od *Ligue patriotique des Françaises*. Kako je ispao Đački dan? Zašto nam *Narodna politika* ne šalje svoje novine na Paris XI., 74, Rue Vaugirard (Cercle yougoslave)?

Molim Vas da me ne zaboravljate u Vašim molitvama i srdačno Vas pozdravljam Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie

Pariz, 31. 12. 1920., sv. Silvestar

+! Dragi Ljuba!

Šaljem Vam današnjom poštom pravila i ostala izdanja španjolskog Seniorata. Tip tajne organizacije je specifikum Španjolske i mislim da ćemo se i mi moći okoristiti nekim metodama koje su navedene u njihovim pravilima (brisanje gadnih izraza na javnim lokalima, potajno skidanje lascivnih plakata itd.). Španjolci Vas mole da proučite te knjige koje Vam, evo, po meni šalju i da im kažete svoj sud. U veljači će se po

[39] Requiem – Misa zadušnica

svoj prilici održavati ovdje Internacionalni katolički kongres pa će pitanje Seniorata koji postoji gotovo u svim državama, doći na pretres. Mislim, da će T. Matasović moći da napiše referat o tome i poslati ga čim prije Španjolcima ili meni. Ni *Hrvatske prosvjete* ni *Luči* još ne dobismo. Pošaljite što više primjeraka radi propagande. Je li p. Vrbanek zdrav? Je li od Beuachesnea išta stiglo? A od *Revue de Jeunes*? Također Vas molim za Mahnićev *Čas*.

Vašim se molitvama preporučam! Srdačan pozdrav Vaš Hans

M. Ivan Merz, étudiant
1, rue Mayet, Paris VI., France

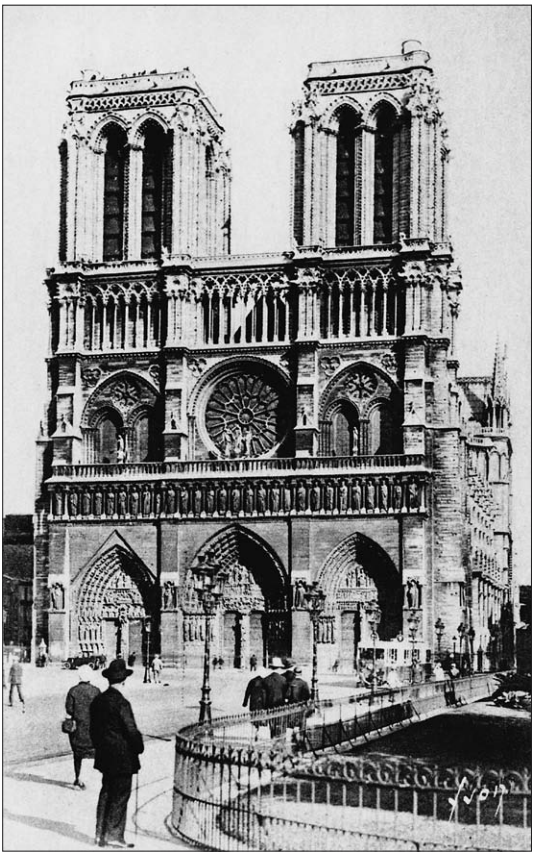

Pariška katedrala Notre Dame

1921.

Studij u Parizu

Cijelu 1921. god. Ivan je proveo u Francuskoj. Preko ljetnih praznika nije se vraćao u domovinu. Većinu vremena proveo je u Parizu. Koncem srpnja i početkom kolovoza putovao je u Toulouse i na hodočašće u Lurd. U Toulouseu je sudjelovao na Socijalnom tjednu (*Semaine sociale*).[1]

Iz ove godine sačuvala su nam se njegova brojna pisma. Većinu pisama Ivan je pisao svome bivšem banjalučkom profesoru dr. Ljubomiru Marakoviću. Javljao se naravno i roditeljima. Posebno je važna njegova razmjena pisama s majkom koja je već bila objavljena u prvoj Ivanovoj biografiji.[2]

Iz pisama što ih piše dr. Marakoviću, osim podataka o svome studiju, doznajemo i detalje njegovih izvanstudijskih aktivnosti. Tu je u prvom redu upoznavanje francuskoga katoličkog života, posjećivanje raznih katoličkih ustanova i istaknutih osoba u francuskoj Crkvi, pogotovo laika. Ivan potom ozbiljno nastoji uspostaviti što bolje veze između Francuske i Hrvatske na vjerskom i kulturnom području razmjenom publikacija, objavljivanjem informacija, uzajamnim posjetima itd. Kako je tadašnja beogradska vlada već počela provoditi svoju politiku posrbljivanja ostalih naroda, to su Hrvati u domovini doživljavali mnoge nepravde koje su se očitovale u progonima političkih neistomišljenika, pripadnika nesrpskih naroda; na dnevnom redu bili su progoni Katoličke Crkve, njezinih službenika i vjernika itd. O tome su Ivan i njegovi kolege nastojali što bolje informirati francusku javnost kako se vidi iz njegovih pisama dr. Marakoviću.

Poseban događaj u Ivanovu životu te godine bilo je njegovo hodočašće u Lurd gdje je duboko doživio katoličku vjeru, usavršio pobož-

---

[1] P. JOSEPH DE FINANCE, SJ., profesor na Papinskom sveučilištu Gregorijani u Rimu od 1960. pa nadalje, pripovijedao je hrvatskim studentima koji su tada studirali na Gregorijani kako je upoznao Ivana Merza upravo na tom Socijalnom tjednu u Toulouseu na kojem je i on kao 16-godišnji mladić sudjelovao. Sjedio je kraj njega za vrijeme ručka i ostao mu je u lijepoj uspomeni. Merz mu je dao i svoju vizit-kartu koju je p. De Finance dugo čuvao kao dragu uspomenu.

[2] Dragutin Kniewald, *Dr. Ivan Merz – Život i djelovanje,* Zagreb, 1932., str. 127-133.

nost bl. Djevici Mariji, a o svemu tome piše svojim prijateljima kao i u članku koji je objavio u zagrebačkom *Katoličkom listu*.

Trebamo posebno istaknuti Ivanovu inicijativu za osnivanje Katoličke knjižnice u Zagrebu za intelektualce i za ostale hrvatske vjernike koji žele svoju vjeru i katoličku kulturu produbljivati i usavršavati. O tome piše u pet pisama dr. Ljubomiru Marakoviću u prvoj polovici te godine. Nažalost do ostvarenja te inicijative tada nije došlo. Međutim ta ideja nije s njime nestala nakon što je on završio svoj zemaljski život. Točno sto godina nakon što je Merz pokrenuo tu inicijativu došlo je 2021. g. do njezina ostvarenja: Postulatura bl. Ivana Merza u suradnji s Fakultetom hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu utemeljila je Katoličku knjižnicu „Dr. Ivan Merz" u okviru Knjižnice Fakulteta hrvatskih studija. Knjižnica je svečano otvorena 16. prosinca 2021. na 125. obljetnicu rođenja bl. Ivana Merza.

Dva su Ivanova pisma iz druge polovice ove godine koja imaju posebnu važnost i zaslužuju kratak komentar. Oba pisma pisana su nakon njegova hodočašća u Lurd pa u njima Ivan opisuje to svoje duboko duhovno iskustvo koje je imalo blagotvorne posljedice za cijeli njegov kasniji život. Prvo od ta dva važna pisma Ivan je uputio dr. Marakoviću 12. rujna 1921. u kojem iznosi svoj apostolski program i prijedloge za vjersku obnovu hrvatskog naroda. Upravo iznenađuje da jedan mladić od 25 godina, i još k tome student u Parizu, ovako duboko vjerski razmišlja što bi trebalo učiniti za kršćanski preporod svoga naroda.

Drugo važno pismo Ivan je uputio svome prijatelju Draganu Maroševiću u kojem opisuje svoje duboke dojmove s hodočašća u Lurd i potom svoje shvaćanje apostolskog djelovanja unutar Hrvatskoga katoličkog pokreta koji treba ne samo „Radnike, nego i Molitelje i Patnike". Zadivljuje Ivanovo duboko shvaćanje apostolske vrijednosti trpljenja kad je sjedinjeno s Kristovom žrtvom na križu i tako Bogu prikazano.

Posebno je zanimljiva razmjena pisama između Ivana i njegove majke. Iz njih se vidi s jedne strane Ivanova duboka religioznost, a s druge strane nastojanje njegove majke koja tada nije tako doživljavala vjeru kao on, da Ivana „spusti na zemlju" da živi „normalnim" životom. Ova su pisma bila objavljena u prvoj Ivanovoj biografiji od dr. Kniewalda izdanoj 1932. g. četiri godine nakon Ivanove smrti. Ivanova majka potpuno je prihvatila Ivanove kršćanske stavove nakon njegova odlaska u Vječnost i postala je iskrena vjernica i sama se sebi čudila kako je tada mogla onako pisati svome sinu.[3]

[3] *Isto*, str. 133.

Osim roditeljima, te dr. Marakoviću, Ivan se tijekom 1921. god. javlja i drugim svojim prijateljima: isusovcu p. Miroslavu Vaninu, dr. Matiji Beliću i vlč. Nikoli Bilogriviću. Iz tih pisama doznajemo još neke zanimljive detalje o njegovu boravku u Parizu.

Duboki vjerski doživljaj Ivan je doživio 4. studenog 1921. u kapeli sestara benediktinki u Parizu kamo je češće zalazio na sv. misu. Prisustvovao je toga dana ulasku u samostan i redovničkom oblačenju kćeri jednog francuskog generala. O tome je ostavio dojmljiv zapis u svome Dnevniku toga dana, premda taj događaj ne spominje u svojoj korespondenciji iz te godine. Iz toga njegova dnevničkog zapisa dobiva se još bolji uvid kako je Ivan duboko proživljavao svoju vjeru za vrijeme svoga studija u Parizu.[4] Zanimljivo je da se život te sestre benediktinke, za koju smo puno godina kasnije doznali da se zvala Marie Denise Chevillotte, odvijao točno onako kako je Ivan predvidio na dan njezina ulaska u samostan. Doživjela je duboku starost i pronašli smo je na životu u njezinu samostanu u Parizu. Bila je veoma iznenađena kad smo joj donijeli opis njezina oblačenja kako je to doživio jedan hrvatski student, a sada blaženik Katoličke Crkve, za kojega do tada nije bila nikad čula. Umrla je 1991. g. Otkriće ove sestre iz vremena bl. Merza opisano je u Glasilu Postulature.[5]

I ovdje treba napomenuti da oni koji žele dobiti cjelovit uvid u boravak Ivana Merza u Francuskoj, uz njegovu korespondenciju potrebno je čitati paralelno i njegov Dnevnik prema kronološkom slijedu dnevničkih zapisa i njegovih pisama.

Moriz Merz, željez. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 7. 1. 1921.

Dragi oče!

Sada ti želim odgovoriti na tvoja dva pisma u kojima si me podsjetio na Božićno slavlje roditeljskog doma. Morali smo se zadovoljiti božićnim drvcem koje si nam nedavno, tj. sada već prošle godine poslao. Božićnu proslavu sam vam već jednom opisao: naš mali krug pozvan je kod Mmes Michaut i tamo smo pjevali naše božićne pjesme.

[4] Ivan Merz, *Dnevnik, Sabrana djela sv. 4.,* Zagreb 2014., str. 427-429.
[5] *Neočekivano otkriće. Generalova kćerka iz Ivanova Dnevnika još na životu.* Ivan Merz - Glasilo Postulature, br. 1-2, 1979./1980., str. 14-31.

Nakon toga smo otišli na misu u našu župu St. François Xavier. Za sljedeći dan pozvali su nas u Saint Cloud gdje smo proveli prekrasno poslijepodne.

Što se tiče maminog nutarnjeg života mislim da odgoj kod nje ima glavnu ulogu. Ne tinja li u maminoj duši sumnja da se možda kršćanstvo prema židovskoj vjeri, koja je bila njezina vjera iz djetinjstva, ponašalo kao neka vrsta izroda? To ne bi bilo čudno i moglo bi se tu sumnju ukloniti što naime nije teško pa bi se tako u mamino srce mogao unijeti sveti mir. Radi se o tome da joj se pokaže da kršćanstvo nije kontradikcija, nego ispunjenje židovstva. Znači, ti Stari imaš prekrasno polje djelovanja i mogao bi joj tako priskrbiti potpun duševni mir i zadovoljstvo srca pa bi tako naša obiteljska sreća na zemlji bila potpuna.

Košarica i torbica za gospođe Michaut su im se svidjele. Priložena je karta za našu služavku. Kako se zove? Je li mama s njome dobro? Kako je gospođa Kumičić?[6] Čime se bavi Kranjac? Što se tiče tuge za domom tu i tamo osjećam nešto sličnoga. Što bi bilo kada bi na dva do tri tjedna došao doma i opet se ovdje vratio? Sada si dobio odgovore na tvoja pisma.

Želim ti ugodnu i laku noć. Već je dosta kasno, sutra je nedjelja i trebam se pripremiti. Želim vam zdravlje i sreću i potom raj na kraju dugog života.

Srpski Božić u Parizu god. 1921. Jovan[7]

Moriz Merz, želj. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 11. 1. 1921.

Dragi oče!

Tvoj me je list razveselio kao ni jedan dosad. To je prvi put da si mi otvoreno i jasno otkrio svoje najtajnije misli, svoje borbe i nutarnje

[6] Gospođa Marija Kumičić, supruga hrvatskog književnika Eugena Kumičića, kao njegova udovica stanovala je u istoj zgradi „Starčevićev dom“ u kojem je stanovala obitelj Merz u Zagrebu. (Tada: Mihanovićeva ul. 2, danas Starčevićev trg 6). Ona je vodila upravu i nadzor nad »Starčevićevim domom«, u komu je i Ivan stanovao za cijeloga boravka u Zagrebu. Nakon Ivanove smrti dala je lijepo svjedočanstvo o njemu koje je objavio p. Josip Vrbanek u njegovu životopisu: J. Vrbanek, *Vitez Kristov – Dr. Ivan Merz,* Zagreb 1943., str. 232.

[7] Vidjeli smo već na Ivanovim kartama iz Prvoga svjetskog rata koje je upućivao roditeljima da se Ivan češće potpisivao s inačicama svoga imena na drugim jezicima; uglavnom je tome pridavao duhovitu dimenziju. Tako je i ovaj puta svoje ime naveo na srpskom budući da je pismo pisao 7. siječnja kad pravoslavni slave Božić.

nastojanje. Ja ću nastojati, da moja razmatranja nadovežem na Tvoje misli. Ti mi pišeš, da osjećaš u sebi često puta neku težnju da izađeš iz samoga sebe... Ova je težnja naročita značajka našega vijeka. Ja posjećujem ovdje različita udruženja, koja su osnovana na veoma različitim svjetovnim naziranjima, i svagdje osjećam veliku borbu i traženje duša... Postoji j e d a n Bog, koji neprestano djeluje na ljudske duše. U svakoj je ljudskoj duši težnja za nečim velikim: jedan teži za slavom, drugi za velikim djelima, treći je težio da postigne nešto veliko, ali mu se već čini, da mu ne će uspjeti, pa je postao pesimistom... U svakom je čovjeku težnja, da postane u neku ruku Bogom. Ti ne ćeš, dragi oče, naći ni jednog filozofskog sustava, koji bi ovu misao tako istakao i tako divno izgradio, kao što to čini kršćanstvo, koje tvrdi, da je težnja i zadaća svakog čovjeka, da postane djetetom Božjim. Ova Tvoja težnja, Tvoje nastojanje i Tvoje nezadovoljstvo, to je nesvjesna težnja za Bogom… Pozdrav od sina Hansa

Moriz Merz, želj. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II. Pariz, 23. 1. 1921.
Yougoslavie - Croatie Nedjelja Septuagesima[8]

Moj dragi oče!

Tvoje pismo od 15. siječnja duboko me obradovalo i zahvaljujem Bogu što je uslišao moje neprekidne molitve i darovao ti milost vjere. Ja sam čvrsto uvjeren da događaji koji su okruživali tvoj srebrni pir[9] nisu bili slučajnost nego su bili vođeni Providnošću koja neizmjerno voli svoja stvorenja.

Tvoje je pismo tako snažno i uvjerljivo da bi moglo naći mjesta u novijim ispovijestima modernih konvertita kao dokaz za istinitost kršćanstva. To što si ti doživio, proživjeli su svi konvertiti od sv. Augustina do Bensona i Brunetièrea. Ono sasvim podsjeća na njihova svjedočanstva: nutarnja težnja za neograničenom srećom i djelovanje sile izvan čovjekova bića koja ga vodi na ispovijed i pred pričesnu klupu i poklanja mu vjeru kao dar. Nadam se, da će ona Ljubav koja nas veže

[8] Prije liturgijske reforme 2. Vat. Koncila u liturgijskom kalendaru Katoličke Crkve bile su tri nedjelje smještene između božićnog vremena i početka korizme a imale su posebne nazive: sedamdesetnica (septuagésima), šezdesetnica (sexagésima) i pedesetnica (quinquagesima). Ta latinska brojčana imena označavala su vrijeme koliko dana je još trebalo proći do Uskrsa. Ovo pismo Merz je napisao tri tjedna prije početka korizme.

[9] Ivanovi roditelji slavili su svoj Srebrni pir 12. siječnja 1921.u Banjoj Luci.

sada postati još dubljom i većom i da ćemo nakon borbe što je imamo voditi u ovom životu i u vječnosti biti združeni u Bogu te ujedinjeni s korovima najrazličitijih nacija i jezika.

Posve je prirodno da treba sada ono što smo primili i sačuvati. Uvjeren sam da će unatoč tvojoj

(Ne znam bih li ujednačio: Tvoj, tvoj i Vaš u potpisu pisma)postignutoj vjeri biti još sigurno duševnih borbi. Temeljna je stvar već učinjena i napredak će moći ostvariti jaka volja. Najbolje sredstvo da doživiš snagu kršćanstva jest čitati Kristov život iz Evanđelja i dopustiti mu da na tebe djeluje kroz liturgiju. Evanđelje i nazočnost na misi jesu najdublja djela koja čovječanstvo posjeduje, to je sasvim neprolazna poezija koju nije postiglo niti jedno umjetničko djelo.

Danas sam bio s dr. Belićem i Šćetincem u Versaillesu i razgledavao sve sobe posljednjih francuskih kraljeva i vidio prostoriju gdje je potpisan posljednji mir. Voli vas vaš sin Hans.

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie - Croatie Pariz, 14. 2. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Na žalost ne stigoh pisati ni Vama niti našim ljudima. Uzrok je što mi je vid naglo oslabio tako da sam morao češće u bolnicu na pregled. Promijenio sam nekoliko naočala i danas sam što više bio kod najboljeg pariškog okuliste koji me je pregledao i rekao da ga opet pohodim za koji dan.

Hvala Bogu i dobrim ljudima; moja očna bolest kao da je prošla i nadam se, da ću moći *Zori–Luči*[10] spremiti koji članak. Molim Vas da se sjetite mene i mojih očiju u Vašim molitvama i da za isto zamolite P. Vrbaneka.

Jučer je naša kolonija Belić, Kuhar, Ivšić, Šćetinac, Gračanin i ja - pohodila *Action populaire*[11] u Noisy-le-Sein. Patri Isusovci nas iznenadiše svojim dočekom.

Pregledali smo divnu knjižnicu u kojoj su sva djela o katoličkom pokretu po stavkama sistematski poredana, velike kartoteke, revije na

[10] Zbog novonastale društveno-političke situacije u novoj državi Kraljevini SHS časopis *Luč* koji je počeo izlaziti još 1905. u Beču kao glasilo Hrvatskoga katoličkog pokreta promijenio je ime u *Zora-Luč.*

[11] Socijalna ustanova koju su vodili pariški isusovci.

Pariško sveučilište Sorbona
na kojem je Ivan studirao.

svim glavnim jezicima itd. Jedva smo se otrgli gledajući tu malu centralu katoličkih socijalnih pokreta svijeta. Kada se pozornije prate solidne revije iz Philadelphije i Ceylona, Londona i Münchena to se vidi da Crkva upravo gigantskom energijom prožima narode cijeloga svijeta. Osobito se solidno razvija Drugi katolički pokret u Sjevernoj Americi i mi o tom pokretu skoro ništa ne znamo. – Patri isusovci Vas mole da im u zamjenu za *Dossiere*[12], koje vi redovito dobivate, šaljete ili *Narodnu politiku ili Hrvatsku prosvjetu*. Osim toga Vas oni još mole da odmah pripremite Juretićev članak o katoličkom socijalnom pokretu u Jugoslaviji koji ću ja prevesti a koji će biti objavljen u *Dossierima*.

Vidio sam da *Dossieri* idu na sve strane svijeta i zato molim Juretića da ne propusti ovu prigodu da cijeli svijet informiramo o nama. Uvjeren sam da Vam se sviđa *Documentation catholique*[13] i upoznao sam se dobro s g. R. Johanèton koji vodi kampanju za katoličku Internacionalu. Za *Documentation catholique* bih trebao one francuske prijevode pravila Katoličke internacionalne đačke unije koje sam priredio nakon mariborskog tabora. Kolarek ili M. Petrović ih ima i molim Vas da mi ih što prije pripremite za *Documentation catholique*.

Maison de la bonne presse (Kuća dobre štampe, 5, rue Bayard) poručuje svim našim katoličkim revijama i dnevnicima da su spremni slati u zamjenu svoja izdanja (*Croix, Documentation catholique* itd.

[12] Katolički časopis za socijalna pitanja koji su izdavali isusovci u Parizu.
[13] Francuski katolički časopis koji pretežno donosi crkvene dokumente.

Vidi: *Catalogue général* što Vam ga poslah). Molim Vas da uvrstite mali poziv u Narodnu politiku da odmah naši listovi stupe u kontakt sa *Maison de la bonne presse*.

Zoru–Luč dobismo samo prva dva sveska. Molim Vas da izgrdite upravu što su na nas posve zaboravili i neka nam je odmah pošalju. Sve pakete koje ću Vam odsada slati označit ću brojevima jer sam neprestano u brizi da se ne bi koji zagubio. Na svakoj knjizi, reviji itd. koje Vam šaljem označeno je kome pripada. Molim Vas da moje stvari kada ih više ne trebate predate mojim roditeljima. Osim toga Vas molim da ne spomenete mojim roditeljima da sam bolovao.

Molim Vas da kažete Šimi Cvitanoviću[14] da još nije stigao pozitivan odgovor; i da ću mu javiti odmah čim štogod saznam. Storffu, ako je već u Zagrebu, molim da saopćite da zbog očiju ne mogoh do sada skupiti futurističku bibliografiju.

U političkom pogledu se naša kolonija polagano razvija prema hrvatsko-slovenskim tradicijama. Kako Vam već pisah, vrlo lako bismo mogli informirati francusku štampu u našem smislu samo ako bi nam Vi odozdo mogli redovito slati dokumentirane članke.

Molim Vas da mi javite situaciju u Pokretu[15]. Izgubili smo svaki kontakt, a i *Narodnu politiku* nam prestadoše slati tako da smo posve neorijentirani. Je li *Hrvatska prosvjeta* već izišla u novom formatu? Članak o Kanadi, koji je nedavno izišao u *Dossierima*, mogao bi Juretiću služiti kao model.

Srdačno pozdravlja Vaše g. oca, gđu Veru, S. Richtera i maloga[16], sve naše i Vas. Vaš Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie-Croatie Pariz, 13. 3. 1921., Gluha nedjelja

+! Dragi Ljuba!

Zahvaljujem Vam za oba lista i samo žalim što ne opisaste malo detaljnije svoju nezgodu s rukom. Vaš me je list vrlo zainteresirao jer

[14] Dr. ŠIME CVITANOVIĆ (1891. – 1945.), Ivanov prijatelj još iz Prvoga svjetskog rata. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata kao liječnik bio je šef bolnice Rebro u Zagrebu. 1945. g. pratio je vlak s ranjenicima do Bleiburga gdje su ga zarobili partizani, vratili u Zagreb i tu su ga strijeljali. Za grob mu se ne zna.

[15] Hrvatski katolički pokret.

[16] Odnosi se na tada dječaka dr. Branka Richtera, kasnije liječnika, sveučilišnog profesora i utemeljitelja Hrvatskoga katoličkog liječničkog društva.

smo izgubili kontakt s našim ljudima tako da sve naše informacije crpimo iz naših novina. Zadnji događaji su nas malo uzbunili i započeo sam prevađati neke dokumente o progonu katolicizma[17] za francuske novine. Držimo da će ovih dana izaći naši članci u *Libre parole* i *Documentation catholique*, a zatim u *Democratie* i drugim listovima. Vi znate da naši protivnici šire tendenciozne vijesti o Slovencima i Hrvatima u francuskim listovima, pa držim da je najzgodnija metoda da ih pobijemo ako pred francusku javnost iznesemo naše aspiracije. Kada bi nam Vi odozdo mogli redovito slati članke, to bismo mogli ustanoviti mali informativni ured. Sa štampom svi narodi operiraju, samo mi šutimo. Da vidite npr. kako Irci pišu o progonstvu i mukama što ih trpe, tako da se je sva kulturna javnost izrazila za njih. Tako moramo i mi.

Osim toga me je zaboljelo što nam hoće da otmu naše konfesionalne škole. Pokupio sam nekoliko knjiga o tome i poslao sam Vam ih. Gledat ću da Vam o tome pošaljem još neke podatke jer držim da bi se te namjere parlamenta solidnim dokumentima dale pobiti. Francuzi naime već vode žilavu kampanju za *Repartition proportionelle scolaire*[18], jer više tisuća državnih učitelja nema uopće učenika, a u nekim državnim školama na jednog učitelja ne dolazi više od 6 do 7 đaka. Učitelji i učiteljice katoličkih konfesionalnih škola prenatrpani su poslom i oskudijevaju. U onoj njemačkoj knjizi su, čini mi se, statistike o omjeru zločina svršenih đaka državnih i konfesionalnih škola. Kada bi se sav taj materijal sabrao i istaknulo da Francuzi već sami uviđaju loše posljedice te »école unique«[19], mogao bi se postići neki uspjeh. U Holandiji, koja je danas jedna od najsolidnijih država, ona ima upravo mnogo tome zahvaliti što država uzdržava konfesionalne škole. Francuska vlada koja je počela ukidati konfesionalne škole u Loreni (poslavši 1600 bezvjerskih učitelja) naišla je na reakciju među tamošnjim pučanstvom koje žali za njemačkim sistemom.

Molim Vas da šaljete u zamjenu za »Lettres« *Hrvatsku prosvjetu*; zadnje brojeve sam dobio i poslat ću Vam ih sljedećom pošiljkom. *Dossierima* valja također slati *Hrvatsku prosvjetu* jer su oci isusovci neizmjerno susretljivi. Oko 15 Hrvata (Slovenaca) ih već dobiva besplatno. Gledajte da nam vlč. Juretić odmah pošalje svoj članak jer nemamo više obraza izići im pred oči. Ako on neće, to nam barem

[17] Već u prvim godinama Kraljevine SHS beogradska vlada počela je progoniti Katoličku Crkvu i hrvatske katolike na najrazličitije načine.

[18] Proporcionalna školska raspodjela.

[19] Jedina škola.

odmah pošaljite glavne podatke o osnutku slovenskih i hrvatskih orlovskih organizacija, a mi ćemo ga ovdje skrpariti. Dobivate li *Documentation catholique*? Ako ne, to mi pišite (oni traže da im se direktno piše) jer za kulturni vjesnik *Hrvatske prosvjete* bezuvjetno ćete je trebati. *Nouvelles religieuses* čini mi se prima vlč. Bakšić. Za reviju *La vie interieure* ne znam, ali se tim smjerom bavi *Revue d'ascetique et de mystique* koja izlazi svake četvrt godine. Vidio sam tek jedan broj, ali ga nisam pročitao. Dobivate li već *Les Annales* koji sada izlaze umjesto *Frères d'Armesa*? Na *Revue des Jeunes* sam se pretplatio i šaljem Vam je redovito, ali im ipak možete pisati jer uslijed konferencija *Lettresa* o katoličkoj umjetnosti ne dolazim s njima u bliži doticaj. Ipak se možete na me pozvati jer me dobro poznaje gosp. Charles i g. Lescure. Čim ozdravim gledat ću Vam pribaviti *Revue hebdomadaire*, jer sam se upoznao s gosp. Valery-Radotom, (pjesnik!) koji mi je rekao da ga pohodim i koji je urednik toga lista.

Glede slanja novca to se manje svote obično šalju u preporučenim listovima, a veće preko koje banke. Kod slanja listova u zamjenu, to je držim, nezgodno slati na moju adresu cijele kupove jer bih i ja morao utrošiti novca na razašiljanje, a poštarina unutar Francuske je skuplja nego li za inozemstvo. *Narodnu politiku* sada dobivamo redovito, ali je Šćetinec preselio u moj stan (1, rue Mayet, Paris VI) i molili bismo da nam se ovamo šalje.

Za razmjenu studenata još se nisam informirao; za sada Vas na to upozoravam da su francuski đaci "buržuji" u potpunom smislu riječi. Oni ne poznaju tzv. "Massenkvartira" i svaki ima svoju posebnu sobu i dobru hranu s vinom itd. i zato se, držim, neće francuski đaci zadovoljiti s konviktskim stanovanjem. Ići ću g. abbé-u Beaupinu (Amitié français) i nastojat ću da štogod isposlujem.

S gosp. Beauchesnom izgubih vezu; oženio mu se naime sin tako da je za sad nepristupačan *Étudesima i Revue pratique*. Molim također da mu pošaljete *Hrvatsku prosvjetu* u zamjenu.

Vlč. gosp. Kuhar (član naše organizacije) pisao je dr. Markulinu; i pošto mu ovaj nije ni odgovorio, to se je malo uvrijedio. Slovenac je, a k tome uzoran svećenik! Pišete mi u listu da će Ćepulić u Zagreb kao filozof. Kako to?

Upozorio bih Vas na jednu zgodnu francusku metodu: od vremena do vremena njihove veće organizacije održavaju sastanke *"pour le dévélopement da la doctrine"* (za razvoj doktrine) gdje se idejno posve jasno opredjeljuje rad odnosnih organizacija. Tako su ovi izvještaji tih

sastanaka (*Semaines sociales etc*.) poput kakve norme za cijeli budući rad tih grupa.

Molio bih Vas da mi javite koji je francusko–hrvatski (ili srpski) rječnik najbolji (cijena?) i bi li mi mogli pribaviti zahtjeve za doktorat francuskog jezika na Zagrebačkoj univerzi. Uzeo bih si naime radnju i počeo s izrađivanjem.

Šaljem Vam na sljedećoj stranici formular lista za jednu katoličku redakciju. Primate li već *La chronique sociale*?

Moje oči su još slabe i zato Vas molim da me se i nadalje sjećate u svojim molitvama. Srdačno Vas i Vaše pozdravljam i želim što solidnije ozdravljenje Vaše ruke Vaš Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie - Croatie Pariz, 16. 3. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Primio sam list od o. Alfirevića. Nastojat ćemo da nam one članke napišu sami Francuzi i već smo odredili članove našeg društva za pojedine resore. Nadamo se da ćemo u roku od dva mjeseca moći poslati te članke.

Molimo Vas da šaljete *Hrv. prosvjetu* u zamjenu *Demokratiji*. Šalju li Vam je? U *Libre parole* od 16. 3. 1921. ima nekoliko zgodnih statistika o odnosu škole i zločina. Zgodno je izraditi sve ove podatke i urediti kartoteku uz Katoličku knjižnicu.

Pozdravljam Vas u Xtu H. M.

Moriz Merz, želj. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 16. 3. 1921.

Dragi oče!

Tek me je mamino pismo podsjetilo da Ti dugujem odgovor. U posljednje vrijeme moja se korespondencija umnožila tako da sa strepnjom očekujem novo pismo. Tako sam napisao nedavno preko 20 karata odjednom i osim toga sam neprekidno slao časopise dr. Marakoviću. Nas trojica unaprijed tugujemo što ćemo uskoro napustiti Pariz. U srp-

nju ili kolovozu odlazimo, vjerojatno, preko Njemačke, iako bismo još mogli jednu godinu izdržati. Nekoliko mjeseci morao sam neprekidno studirati samo da dobro svladam francuski jezik; osim toga sam pola godine morao čitati djela i ono najnužnije iz francuske literature da se mogu orijentirati o glavnim vrstama katoličke literature. Ovdje me studij osobito veseli jer u Francuskoj, za razliku od Njemačke, katolički duh kroz sedamnaest stoljeća neprekidno živi. Osim punine raskošnih gotičkih crkava iz 12. i 13. stoljeća i prekrasnih katoličkih literarnih djela iz 17. stoljeća, Katolička Crkva u današnjoj Francuskoj doživljava svoj trijumf. Tako su npr. najveći francuski moderni mislioci, pisci, itd. uvjereni katolici, što kod nas nažalost još nije slučaj. Žao mi je što ne poznaješ toliko francuski kako bi mogao čitati barem prekrasne francuske katoličke časopise. Ipak se nadam da će *Hrvatska prosvjeta* hrvatskim čitateljima prenijeti najvažnije kao prijevode ili izvještaje tako da ćeš i Ti imati jedan mali dio od toga. Mi smo o stanju kod nas dobro informirani; sada smo započeli obavještavati francusko novinarstvo o progonu katolika. S moja dva kolege sam iznimno zadovoljan, oba su odlični prijatelji.

Želio bih znati kako se razvija Tvoj i mamin duševni život. Morate uvijek misliti, da je život kratak i vječnost je vječna i da je čovjekova duša, kako je nedavno rekao francuski političar (Marc Sangnier) više vrijedna nego cijeli svijet, zato što će svijet propasti, a duša ostaje vječno. Na uskršnju sv. Pričest ne smijete ni u kojem slučaju zaboraviti jer je to minimum što od nas dragi Gospodin traži. Ovo pismo šaljem preko sestre Rafaele koja ovih dana putuje u Zagreb.

Srdačno Vas voli Vaše dijete

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie - Croatie

Pariz, 20. 3. 1921., Cvjetna nedjelja

Cvjetna nedjelja 1921

+! Dragi Ljuba!

Naši listovi su se križali i na većinu Vaših upita već se nalazi odgovor u mojemu zadnjem pismu. Držim da će akcija o razmjeni đaka uspjeti i definitivan odgovor će mi javiti gosp. kanonik Beaupin. Reče mi, ako stvar slučajno ne bi ove godine pošla za rukom, to nas uvjerava da će do godine svakako uspjeti. *Hrvatske prosvjete* sam primio i gosp. Bernoville se je silno razveselio. Imat ću pristup na *Semaine des écri-*

Hrvatski studenti u Parizu.
Ivan (prvi slijeva) sjedi.

vens catholiques.[20] Internacionalni katolički ured (znanstvena institucija) obrađivat će doskora, na našu inicijativu, pitanje vjerskih i nacionalnih manjina u našoj državi i zato Vas molimo da uz statistike o našim konfesionalnim školama, katoličkom pučanstvu (postotak) u pojedinim krajevima, pošaljete također podatke o našem životu pod Italijom. Taj Internacionalni ured koji na temelju dokumenata znanstveno obrađuje te teme, ima utjecaj kod mjerodavnih francuskih institucija.

Po sestri Rafaeli poslao sam Vam jedan broj *Lettres-a* i jedan listić. Jeste li ih dobili? Na *Revue pratique d'apologetique* ne trebate slati *Hrvatsku prosvjetu*, ali zato recite *Katoličkom listu* da ga šalju gosp. Beauchesneu. Osim toga šaljite *Hrvatsku prosvjetu* na *Demokratiju* (Marc Sengnier) i na *Chronique Sociale*. Zadnji broj *Zore-Luči* još nismo primili. Još ne dospjeh obići Kuću dobre štampe i *Revue des*

[20] Tjedan katoličkih pisaca

Jeune. Možda ću u Fribourg na kongres i u Toulouse na *Semaine sociale* na francuski trošak. Niz članaka o francuskom Katoličkom pokretu, koje je zamolio p. Alfirević, obradit će Francuzi. Mi ćemo Vam ih poslati, a prevesti ih Vi morate jer smo mi ovdje upravo preopterećeni poslom. Za *Echo* ne trebate slati *Žensku misao,* a na *Amitiés* ne trebate ni *Hrvatsku prosvjetu*; oni samo traže od nas suradnju i to žele članak o Mahniću. *Lettres* traži članak o našemu literarnom pokretu koji ću ja napisati. Članak vlč. Juretića nestrpljivo očekujemo. Je li p. Vrbanek zdrav? Je li Vam slike pokazao?

Sretan Uskrs i Božji blagoslov Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie – Croatie Pariz, 26. 3. 1921., Velika Subota

+! Dragi Ljuba,

Katoličko udruženje međunarodnih studija bavi se proučavanjem koje se odnosi na zaštitu etničkih i konfesionalnih manjina što je predviđeno ugovorom *Société des Nations - Društva naroda* i odlučili smo slijediti njihove radove. Od mene traže jedan izvještaj o vjerskoj situaciji kod nas. Ako nam uspije iznijeti podatke pred zastupnike raznih naroda koji sudjeluju u toj Uniji, moći ćemo s jedne strane utjecati na *Društvo naroda*, a s druge strane bi došli u uži kontakt sa Svetom Stolicom.

Mi ovdje skupljamo materijal, ali nam manjka jedan potpuni izvještaj o stanju Crkve i našeg Hrvatskoga katoličkog pokreta. Ako ne možete sastaviti točan izvještaj, barem nam pošaljite statistike o našim školama u okupiranim područjima itd. Pozdrav Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie - Croatie Pariz, 28. 3. 1921., Uskrsni ponedjeljak

+! Resurrexit sicut dixit – Alelluja!

Dragi Ljuba! Evo Vam šaljem francuski članak o *Archi*. Imaju potpuno isti smjer poput Beuronaca[21]. *Revue des Jeunes* obećala mi je da će Vam poslati dvije knjige za recenziju. Jeste li primili *Demokratiju*, te

[21] Sljedbenici liturgijskog pokreta koji su promicali benediktinci iz samostana Beuron u Njemačkoj.

Chronique sociale? Ovih dana ću Vam poslati malu bibliografiju o školskom pitanju i javite mi koje knjige želite. Ne bi li Vi mogli isposlovati kakvu preporuku od preuzv. g. Nadbiskupa ili kojega od naših biskupa sa sljedećim sadržajem (na latinskom jeziku):

„Katolici Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca su u teškom položaju jer su na granici Istoka i Zapada – bizantske i rimske civilizacije. Grčka shizma koja je u Rusiji stvorila najprikladnije tlo za boljševičku revoluciju ima u novoosnovanoj jugoslavenskoj državi državnu moć u svojim rukama. Pravoslavna crkva dobiva iz državne kase novac za širenje pravoslavne prozelitske propagande i ona je u zajednici sa framasonskom ložom koja je proglašena državnom institucijom, navijestila rat Katoličkoj Crkvi. Posljedica toga djelovanja je za sada zatvaranje katoličkih konfesionalnih škola i rasni zakoni koji onemogućuju slobodno razvijanje Katoličke Crkve.

Hrvati i Slovenci koji su kroz vjekove branili zapadnu civilizaciju pred turskim armijama i time zaslužili naziv *antemurale Christianitatis*,[22] svjesni su si još uvijek svoje tradicionalne dužnosti da brane Zapad pred destruktivnom istočnom kulturom i da što više nastoje luč katolicizma unijeti među istočne narode. U tu svrhu odlučili su organizirani katolički intelektualci osnovati jednu katoličku knjižnicu u Zagrebu u kojoj bi se nalazila stručna djela iz svih područja Katoličke akcije. Pošto katolici Jugoslavije ne mogu namaknuti sva sredstva za tako veliko djelo, to se oni obraćaju na katoličke institucije ili osobe cijeloga svijeta da ih bilo knjigama, bilo novcem potpomognu. Umoljavamo dobročinitelje da sve doprinose šalju ili na naslov *Hrvatska prosvjeta* Zagreb, Palmotićeva 31, ili na Cercle Yougoslàve de l'Institut Catholique à Paris VI, rue Vaugirard 74."

Na tu misao me je naveo vlč. Kuhar koji je pripovijedao da je skupio za Ljubljansku univerzu velik broj knjiga. Tako je dobio sve brojeve *Revue de Monde, Ētudes*, te svu silu novca iz Engleske i Amerike.

Uskrs smo lijepo proveli s dr. Belićem. On je jedini govorio o decentralizaciji i obećao nam je da će Vam o tome napisati članak; dobro bi bilo kada bi ga i Vi podsjetili (191, rue de l' Université, chez Mme de Dion)

U *Hrvatskoj prosvjeti* mi se Storffove zadnje pjesme ništa ne sviđaju: futuristička tehnika je čini mi se zgodna samo za prikazivanje unutarnje anarhije (grijeh, ludilo itd.), a nipošto na moralne, harmonične pojave. Srdačan pozdrav od Vašega Hansa

[22] Predziđe Kršćanstva

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie - Croatie Pariz, 11. 4. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Kada završim silni posao koji mi je sada na leđima, pisat ću Vam opširnije. Za sada Vas molim da mi odmah pošaljete *Novu Europu* od 1. IV. 1921. i doslovni tekst o zabrani Marijinih Kongregacija u Bosni. Osim toga bih Vas molio jedan broj *Svete Cecilije,* za koju se nadam pribaviti *Le Chant grégorien*. Očekujem što prije onaj cirkular za Katoličku knjižnicu u Zagrebu jer su mi već obećane mnoge knjige. Javite mi također da li ste već stupili u kontakt s *Revue des Jeunes* i s *Documentation catholique*, da li je članak vlč. Juretića već izrađen i da li ste čitali *Libre Parole* od 4.–7. 4. 1921.[23] Jeste li primili članak o *Archi*? *Hrvatsku prosvjetu* još nisam dobio; vidio sam je kod dr. Belića. Molim vas da se zahvalite ocima isusovcima za poklonjene knjige o školi. Naš klub se redovito sastaje i zajednički se Bogu molimo i radimo. Željno očekujem odgovor i molitvama se Vašim preporučujem Vaš Hans

Moriz Merz, želj. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II.
Yougoslavie – Croatie Pariz, 14. 4. 1921.

Dragi roditelji!

Uskrsne smo dane proveli ugodno. Na uskrsnoj predvečeri bilo je nas 6 zajedno kod ispunjenog stola i družili smo se. Sljedeći dan smo išli na izlet u okolicu Pariza i radovali smo se opet vidjeti procvjetana drveća i zelenilo. Moji su sljedeći projekti: ostati u Parizu tako dugo dok će biti dovoljno novca. Imam nadu do kraja kolovoza ostati ovdje i nadam se da će mama jedan mjesec dulje moći izdržati bez mene. Kao nadomjestak šaljem joj jednu svoju fotografiju. Ispite ne dajem nego ću ih u Zagrebu položiti. Uskrsne su karte jako obradovale moje ukućane i mene. Nadam se da će se tata prošetati na Sljeme k Draganu Maroševiću koji gore leži bolestan. Životni uvjeti su dobri i cijene brzo opadaju. Pozdrav Hans

[23] Novine *Libre parole* objavile su članke o stanju i progonima Katoličke Crkve u Kraljevini SHS. Materijal za te članke prikupio je Ivan Merz i poslao uredništvu.

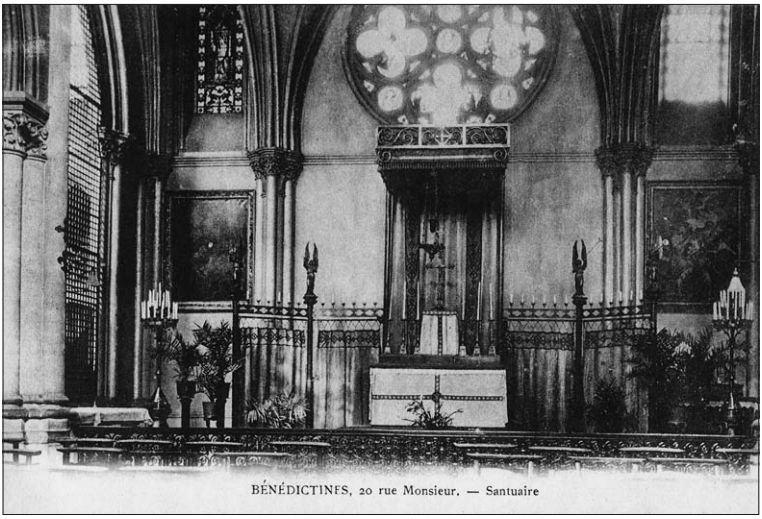

Kapela samostana sestara Benediktinki u Parizu
u koju je Ivan često dolazio na molitvu i na sv. misu.

Vlč. p. Miroslav Vanino, SJ[24]
Travnik, Gimnazija
Yugoslavie-Bosnie Pariz, 15. 4. 1921., Drugi dan Uskrsa

+! H.I.M. - Dragi P. Vanino!

Uzrok što Vam nisam tako dugo pisao je moja bolest. Moj se je vid tako naglo pogoršao da sam se već pobojao da ću morati napustiti studij. Bogu hvala, sada je već malo bolje i mogu već raditi, ali je moja situacija još uvijek kritična. Molim Vas zato da me se pri sv. misi sjetite i da časne oce isusovce zamolite da se prigodice za me pomole.

Htio sam Vam također štogod napisati i iz navedenog razloga ne mogoh ispuniti Vašu ni moju želju. Na Veliki Petak sam za Vas preveo *Križni put* od poznatog francuskog pisca Paula Claudela koje je divno djelo. Original je napisan u slobodnim stihovima koji se sriču i melodija

[24] P. MIROSLAV VANINO, SJ, (1879. – 1965.), hrvatski isusovac nakon završenih studija u inozemstvu, gdje je uspostavio mnoge veze posebice s francuskim katolicima, otkrio je mogućnost dobivanja stipendija za hrvatske studente preko katoličke udruge *Les Amitiés francaises à l'étranger*. Došavši u Zagreb predložio je voditeljima Hrvatskoga katoličkog pokreta da izaberu trojicu vrijednih mladića kojima bi se mogle ponuditi stipendije. Kako je u vodstvu Hrv. kat. pokreta bio i dr. Ljubomir Maraković, koji je dobro poznavao Ivana i njegove sposobnosti, predložio je njemu i drugoj dvojici vrijednih studenata mogućnost nastavka studija u Parizu. Oni su to rado prihvatili i tako su u jesen 1920. pošli na nastavak svojih studija u Pariz. Prije polaska u Pariz sva trojica su potpisali jednu izjavu koju im je sastavio dr. Maraković u ime Hrvatskog katoličkog pokreta. Ta se izjava nalazi na str. 248. ovoga 7. sveska. Iz pisama se vidi kako je Ivan svjestan dobrotvornosti p. Vanina prema njemu, na čemu mu izražava svoju zahvalnost.

jezika sugerira svu bol Križnoga puta. U prijevodu sam nastojao reproducirati ritmički govor, jedino sam srok ispustio. Djelo je napisano 1913. god. i preporučeno je *Imprimaturom*[25].

Kada Uskrsno veselje malo zamukne, to ga možete uvrstiti u *Život*,[26] ali u bilješci navedite da djelo nije opis Križnoga puta, već impresija Križnoga puta na pjesnika. Tko zaista hoće shvatiti ljepotu ove pjesme, mora najprije kontemplirati na podlozi pojedinih slika (kao obično!) i onda se tek diviti subjektivnim elementima pjesnika koji su izraz poteškoća cijele epohe (borba katoličke renesanse protiv novom poganstvu, osobito 6. i 7. postaja).

U Francuskoj sam mnogo toga naučio, jedino osjećam manjak sistematske filozofske orijentacije među francuskim katolicima. S Vašim Gračaninom[27] sam vrlo zadovoljan samo, čini se, da bi on bio bolji misnik, nego li trgovac. I on to sam osjeća i već je počeo da razmišlja o svome zvanju. Pritecite mu u pomoć Vašim molitvama.

Naša kolonija je idealna. S velikom napetošću pratimo događaje kod nas i skupljamo materijal za borbu protiv svih protukatoličkih tendencija. Već imamo mnogo solidnih veza. Mi bismo Vam bili zahvalni kada bi Vi nama poslali kakve podatke o kulturnoj borbi ili ako bi nas upozorili na kojekakve zloporabe. - Po svoj prilici će *Union catholique des études international*[28] doskora prostudirati stanje Katoličke crkve u Jugoslaviji i pozvan sam da im održim referat. Pater De la Brière, SJ, vodi tu akciju.

Primite nebrojeno srdačnih pozdrava u Isusu Kristu

od Ivana Merza

P. S. Oprostite mi, što Vam radi dragocjenog vremena šaljem manuskript[29] u posve primitivnom i neizobličenom stadiju, ali Vam za orijentaciju prilažem originalni tekst s molbom da ga pošaljete dr. Ljubi Marakoviću, čim ga više ne trebate.

---

[25] Imprimatur jest dopuštenje crkvenih vlasti da se može tiskati. Doslovni prijevod: Neka se tiska.

[26] Isusovački časopis za intelektualce čiji je prvi urednik bio upravo p. Vanino. I danas izlazi isti časopis, ali pod novim naslovom: *Obnovljeni život.* O. Vanino objavio je Merzov prijevod ovoga Claudelova *Križnog put*a u časopisu *Život,* br. 7, travanj, 1922. g. str. 109-116.

[27] Đuro Gračanin zajedno s Ivanom Merzom studirao je u Parizu i zajedno su stanovali kod gospođe Michot. Tu je bio i treći Hrvat Juraj Šćetinec. Sva trojica su posredovanjem isusovca o. Vanina dobili stipendije od jedne francuske katoličke udruge za svoj studij u Parizu.

[28] Katolička unija međunarodnih studija

[29] Prijevod *Križnoga puta*

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie - Croatie Pariz, 27. 4. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Primio sam Vaš list od 20. travnja i odmah sam otišao vlč. Beaupinu koji mi je obećao da će Vam odmah poslati knjiga, slika i pjesama o sv. Ivani Arškoj. Program, kako Vi želite, ne mogoh za sada naći jer će svetkovina ovdje imati poglavito manifestativni karakter (vatrometi, lampioni, ophodi vojske itd.); osim toga je u mojoj zadnjoj pošiljci *Dossiera* jedan vrlo zgodan letak o sv. Ivani Arškoj kojim ćete se moći poslužiti.

Mi smo nedavno predložili Orlovskoj Zvezi da sv. Ivanu Aršku izaberu za svoju zaštitnicu, a mi bismo se bili pobrinuli da prigodom te svetkovine i Francuzi pošalju svoje delegate. Svakako pošaljite uoči 8. svibnja brzojav mgr. Baudrillartu sa slijedećim sadržajem: „Prigodom blagdana sv. Ivane Arške primite, monsignore, Vi i francuski katolici izraze iskrenog i dubokog poštovanja i odanosti od hrvatskih i slovenskih katolika. – Hrvatski narodni savez.“

Ovaj će se brzojav objaviti u francuskoj štampi. Osim toga bi zgodno bilo kada bi vlč. Šimrak tom prigodom čestitao u ime Jugoslavenskog kluba francuskom veleposlaniku u Beograd. Iz izrezaka novina koje sam Vam poslao jamačno ste razabrali da sam zastupao Jugoslaviju na Kongresu Katoličke internacionale. Pozitivan rezultat zasjedanja je bio taj da se je zauzelo objektivno stanovište o Irskom pitanju (nakon izlaganja Irca i Engleza) i rezultat je sljedeći: zahtjevi irskog naroda su posve opravdani i engleska politika se osuđuje. Irski narod ima pravo na neovisnost i on može s engleskom državom posve samostalno pregovarati. Sljedeći kongres je u Fribourgu i ako biste Vi dolje mogli sabrati solidan materijal o talijanskom sporu, to bismo mi mogli iznijeti naše želje pred tim forumom. Opći dojam koji je na me učinila ta Katolička internacionala je dosta primitivan; držim, dok Nijemci ne budu u njima priznati kao ravnopravni članovi, neće Božji blagoslov biti na njima. Preporučujem prema tome Vašim molitvama izmirenje francuskih i njemačkih katolika.

Rad našega kluba smo posvetili presv. Srcu Isusovu. 3. travnja smo na Montmartru nosili s ostalim hodočasnicima upaljene svijeće, a slijedećega dana je započela serija članaka u *Libre parole*[30] i – koja je cijeli

[30] Pariške novine „Slobodna riječ“

svijet informirala o stanju Crkve u Jugoslaviji. Iz *Libre parole* su članci preštampani u druge listove i prevedeni na mnoge jezike. Osim toga su *Croix i Democratija* napisali članak o nama (sve sam vam poslao). – Govor, koji sam održao u Katoličkoj radničkoj organizaciji bit će u izvadcima odštampan u *Bulletin des Amitiés francais à l' Ētranger*, a Šćetinčevo izvanredno uspjelo predavanje o našemu Hrvatskom katoličkom pokretu prigodom Velikog kongresa francuske katoličke mladeži bit će po svoj prilici tiskano u *Annalima*. Osim toga je kardinal Dubois pred publikom od 3000 ljudi stavio Jugoslavensko katoličko đaštvo za uzor mladeži cijeloga svijeta. Tako, eto, Božji blagoslov posvuda prati naš rad.

Neki dan sam pohodio g. Vallery–Radota u njegovu stanu u Versaillesu. Pripovijedao sam mu o nama, prevodio mu Vašu analizu o *Sutonu idola* i tako je bio radostan da mi je počeo čitati jedan liturgijsko-politički prikaz (*Quand le coq chanta - Kad je pijetao zapjevao*). Pokazao mi je svoja djela, pisma Psicharijeva i pripovijedao o obnovi misterija[31] kod katedrale u Chartreu. Oštro kritizira nacionalizam koji nazivlje herezom, ilustrirajući svoju tvrdnju pripovijedanjima jednoga kineskog misionara koji bi, kako mu je ovaj tvrdio, bio spreman odmah umrijeti kada bi mogao poljubiti skute prvoga kineskog biskupa. (Iz nacionalističkih razloga su kineski biskupi isključivo Francuzi ili Nijemci). Za ilustraciju francuskih katolika navest ću Vam jednu smiješnu činjenicu. Postom sam smršavio pa je madame Michaut, naša gazdarica, uzela mjeru i izmjerila nam svakome od nas trojice obujam trbuha. Sada od vremena do vremena kontrolira nije li tko smršavio jer bi bila sramota za nju – kako ona tvrdi – kada ne bismo mogli iz Pariza barem onako snažni otputovati kao što smo ovamo stigli.

Drugi i treći broj *Hrvatske prosvjete* još nismo primili. Dobivate li već *Documentation Catholique*? (Obećali su mi, da će Vam ga slati!) Što je s Katoličkom knjižnicom? Već mi se nude knjige i zato Vas molim da mi što prije pošaljete onaj tekst što Vam ga poslah. Javite mi, također, koje revije redovito primate. Što je s člankom vlč. Juretića? Jeste li se već zahvalili *Action populaire* za one knjige o školi? *Arke* pisane strojem dobivam od vlč. Beaupina za našu štampu.

Vašim molitvama se opet preporučujem i Vas i Vaše pozdravlja u I. Kr.[32] Vaš Hans

[31] Misteriji – scenski prikazi vjerskih otajstava i predstave religioznog sadržaja koje su se u Srednjem vijeku izvodile pred crkvama.

[32] U Isusu Kristu

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie – Croatie Pariz, 29. 4. 1921.

H. I. M.[33] Dragi Ljuba!

Primio sam dokumente i odmah Vam šaljem izrezak iz *Croixa*; priložena pjesma se pjeva na ariju "Hoćemo Boga"; tako da je cijeli zbor može lako naučiti. Ako još pravodobno štogod nađem za recitaciju, odmah ću Vam poslati.

Iako još nismo temeljito prostudirali dokumente koje ste poslali, ipak na brzu ruku vidjesmo da ste nam poslali što trebamo. Samo bismo Vas molili ako biste mogli odmah dati dokumente kakvoj časnoj sestri da ih prevede (za nas je to velik gubitak vremena) i to neka ona piše samo na polovici stranice, da eventualne stilističke pogrješke uzmognemo ispraviti. Osim toga nastojite što prije spremiti točan izvještaj o priređenoj svečanosti sv. Ivane Arške tako da ga pravodobno objelodanimo u francuskoj štampi. Molim Vas da mi javite, da li redovito primate moje pošiljke. Hans

M. Merz
Zagreb, Mihanovićeva 2/ II. kat
Yougoslavie – Croatie Orleans, 8. 5. 1921.

Dragi roditelji!

Evo, hrvatsko-slovenska kolonija prisustvuje velikoj crkveno-državnoj slavi u čast sv. Ivane Arške. Slavlje je veliko, grad je dupkom pun iskićen kao u "Šlarafiji".[34] Voli Vas Ivan

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie – Croatie Orleans, 8. 5. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Vi u taj čas jamačno držite govoranciju sv. Ivani Arškoj u čiju čast eto stiže naša kolonija u Orleans, gledajući kako cijeli francuski narod – Crkva i država – (silna vojska, topovi, generali etc.) odaju čast jednoj

[33] Hvaljen Isus i Marija.
[34] Šlarafija - Izmišljena zemlja koja ne postoji u stvarnosti, ali se zamišlja u mašti kao da postoji.

Katoličko sveučilište u Parizu
(Institut Catholique) na kojem je Ivan studirao.

katoličkoj svetici. Grad je divno iskićen zastavama, lampionima, malim jelikama (francuske zastave, crveno-žute orleanske, plavo-bijeli grb svetice). Oduševljenje je veliko!

Srdačan pozdrav Vaši Hans i Gračanin

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie - Croatie Pariz, 14. 5. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Čudim se da ne možete upotrijebiti *Reponse–kartu*, kada se tim sredstvom služe sve države. Silno žalim da ste odgodili proslavu sv. Ivane Arške jer bi to dobro djelovalo u francuskoj javnosti. Jučer je izišao Georgesov govor u *Libre Parole* o našim organizacijama. Poslat će Vam ga što prije. Tako smo dobre veze sklopili s katoličkim Francuzima da žalimo što ih zbog nestašice vremena i pomanjkanja novaca ne možemo iskoristiti. S dokumentima koje ste nam poslali vrlo smo zadovoljni i u praznicima ćemo možda izdati malu knjigu o katolicima u Jugoslaviji. Glede onih knjiga to Vas molim da mi odmah pošaljete adresu gosp. konzula, da ih na njegovo ime pošaljemo. – *Hrvatsku prosvjetu* još ne dobih. Što je s člankom vlč. Juretića i s drugim člancima? Mogli bi se staviti u kontakt s vlč. Pušićem; tj. poslati mu materijal i neka mi na francuskom piše. Želite li prikaz *Annoncea faite a Marie*[35]?

Pozdravlja Vas u Isusu Kristu Vaš Hans

[35] Drama *Navještenje* o Paula Claudela

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie - Croatie

Pariz, 13. 6. 1921. sv. Ante Pad.

Paris, 13. Ante pad. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Šaljem Vam po Vašoj želji francuski koncept koga možete prema potrebi stilizirati i predati g. konzulu. U konceptu je uglavnom sve navedeno tj. svaki od nas trojice je dobio od francuske vlade stipendiju od 5.000 Franaka. Taj novac je dobio u ruke *Institut catholique* [36] i mi dižemo 400 – 500 franaka mjesečno. Još imamo svaki 1.300 franaka i ostat ćemo prema tome ovdje do mjeseca rujna (Mojoj majci nipošto reći!)

Naša vlada je protestirala kod francuske vlade što nam je dodijelila stipendije i msgr. Baudrillart nam nedavno reče da je malena nada da će nam je ponovno dodijeliti. Ako Vi dakle možete štogod učiniti preko francuskog konzulata, to bismo Vam bili vrlo zahvalni. Razne članke u *Narodnoj politici, Luči, Hrvatskoj prosvjeti* priložite molbi koju ćete po svoj prilici morati sastaviti.

Šćetinec bi morao na svaki način ostati ovdje još jednu godinu: polaže ispite i na *École des Sciences politiques* i do godine bi mogao svršiti studij tako da ćemo imati u njemu vrlo spremnog i požrtvovnog socijalnog radnika. Dakle, valja sve sile uložiti da ostane još godinu dana.

S Gračaninom stvar posve drukčije stoji. On je u punom jeku unutarnje evolucije. Iako će i on položiti nekoliko ispita, to on za svoju struku nema nimalo volje. Njegova je orijentacija čisto religiozna i pjesnička, tako da misli u svećenike. Koncem ovoga mjeseca obavit će duhovne vježbe i tu će se odlučiti kojim će smjerom krenuti. Dobro je bilo da je bio ove godine s nama jer smo ga uputili u sva polja Katoličke akcije, tako da je naš "usque ad crucem et ad mortem"[37]. Nakon obavljenih duhovnih vježbi javit ću posve točno što treba s njim učiniti. Ali već sada mi se čini da nije zgodno da on ostane i do godine ovdje.

Što se mene tiče to Vam se stavljam na potpunu dispoziciju. Radio sam ove godine vrlo mnogo, ali sad ne mogoh organizirati onako kako sam htio. Oči su mi silno oslabile i ja sam valjda preintenzivno živio tako da se moram od vremena do vremena odmarati. Koncem srpnja

[36] „Institut catholique" jest službeni naziv za pariško Katoličko sveučilište. Određeni političko-društveni razlozi u Francuskoj nisu dopuštali da se ono nazove punim imenom kao Sveučilište pa je upotrijebljen zamjenski naziv.

[37] Prijevod s latinskog: sve do križa i smrti.

idemo sva trojica u Toulouse na *Semaine sociale*[38] (plaća nam troškove *Comité catholique des Amitiés françaises à l' Ētranger*) i iz Toulousa idemo sva trojica u Lurd da molimo bl. Djevicu Mariju da pomogne mojima očima. Nakon toga bih želio ostati ovdje još nekoliko mjeseci da izradim francusku radnju. Po svoj prilici ću obraditi "l' Influence de la liturgie sur la litterature française au XIX. siècle"[39], time bih temeljitije prošao francusku katoličku književnost.

K. i Ivšić nemaju od francuske vlade nikakve stipendije, ali ako g. konzul može ovima štogod pribaviti dobro bi bilo. K. bit će doskora u Zagrebu pa se možete s njim posavjetovati.

Nas trojica smo upisana na *Institut Catholique*; a Šćetinec osim toga na *École des Sciences politiques* s K. i Ivšićem, a ja sam digao dva semestra na Sorbonni.

Poslao sam Vam neki dan knjigu od grofa Begouna. Zgodno bi bilo kada bi je prikazali u *Narodnoj Politici* kada on stigne u Zagreb,.

Poslao sam Vam *Croix i Libre Parole* gdje je izišao izvještaj o sv. Ivani Arškoj. Nažalost ime g. konzula ne uvrstih jer je vaš list došao tek nekoliko sati nakon *Narodne politike* po kojoj sam izradio članak. Pošto mi rekoše u *Revue des Jeunes* da je dobivate u zamjenu za *Hrvatsku prosvjetu*, to Vam je više ne šalju. (Jeste li opazili u zadnjem broju članak o Jugoslaviji?)

Glede onoga Proglasa za Katoličku knjižnicu, to neka ga kakva god organizacija potpiše, ako presv. g. Lang neće da se eksponira. Glede transporta skupljenih knjiga u velikoj smo neprilici jer su troškovi silno veliki i za taj novac bi *Comité* radije kupio novih knjiga. Neka zato konzulat uznastoji isposlovati štogod kod francuskog ministarstva.

Glede članka o *Annonce faite à Marie*, ne mogoh vam udovoljiti zbog očiju. Već je odavna gotov i tek za nekoliko dana bit će izglađen. Izostale brojeve *Hrvatske prosvjete i Slovensku tribunu* sam primio. Od Jugoslavenskog kluba ne dobismo još nikakvog odgovora tako da ne mislimo više ništa većeg poduzeti. Jeste li dobili obavijest od g. Beaupina kako valja organizirati Internacionalni sekretarijat? *Action populaire* Vam je također odgovorila. Priloženu poruku uvrstite u *Narodnu politiku*.

Za koji dan dolazi dr. Belić u Zagreb i on će Vam moći detaljno referirati o cijelom našem radu. Jeste li čitali u *Slovencu* da smo bili kod

[38] Socijalni tjedan

[39] Utjecaj liturgije na francusku književnost do XIX. stoljeća.

kardinala Duboisa? (Kolarek zna!). Pošto je uz dobru knjižnicu potrebna opsežna kartoteka, to Vam šaljem u tu svrhu izreske iz novina. Preporučujemo se svim našima i Vama da nas se sjetite kod sv. Pričesti i srdačno Vas zdravim! Vaš Hans

Dragan Marošević, agr.
Zagreb, Pantovčak 50 Pariz, 26. 6. 1921.
Yougoslavie – Croatie 6. nedjelja nakon Duhova

+! Dragi Dragane!

Tvojoj gospođici sestri i Tebi srdačno zahvaljujem na listu i karti. Uzdam se u Gospu Lurdsku i želim da Ti pomogne. Osim toga putujem koncem srpnja u Lurd sa Šćetincem i Gračaninom pa ćemo Te gledati odmoliti. Međutim Ti preporučujem da meditiraš o dogmi „Općinstvo Svetih". S našom akcijom[40] smo prestali jer smo posve izolirani i nitko nas ne pomaže. Nama je to u toliko drago što nam tako preostaje više vremena da se što bolje izobrazimo svaki u svojoj struci. – Ovih dana je stigao ovamo Storov (pjesnik). Od Avelina[41] ne dobih nikakvih vijesti i ako živi u Zagrebu zamoli ga da mi referira o svojim nakanama. Ostaješ li do kolovoza na Brestovcu?

Srcu Isusovu se za te moli Tvoj Ivica

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie – Croatie Pariz, 9. 7. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Ponudu gosp. B. Mađera ne primam. Želio bih ponajprije položiti sve ispite, a zatim onamo kuda me Providnost pošalje. Prema tome ne mogu sada dati nikakav odgovor da li ću stupiti u državnu službu.

Latinsko pismo sam primio i zahvaljujem Vam za nj. Da li ste primili članak o Mahniću? Primio sam *Ligin*[42] nalog da putujem u Fribourg i rado se pokoravam, samo ih molim da mi odmah pošalju u

[40] Radi se o akciji malobrojnih hrvatskih studenata koji su studirali u Parizu, a trudili su se upoznati francusku javnost s progonima Katoličke Crkve u novoj državi od strane beogradskog režima.

[41] Dr. Avelin Ćepulić, liječnik, Ivanov kolega sa studija u Beču i poslije aktivan suradnik u Orlovskoj organizaciji.

[42] Jugoslavenska katolička đačka liga (JKĐL) – organizacija katoličke mladeži u tadašnjoj Kraljevini SHS.

Fribourg instrukcije. Iz Fribourga idem u Toulouse i Lurd, a zatim polažemo našu budućnost u ruke Gospoda koji nas je do sada obasuo svojim milostima. Sva trojica smo obavili četverodnevne duhovne vježbe.[43] Kartu iz sv. Jošta smo primili.

Preporučam Vas Srcu Spasiteljevu Hans

Dragan Marošević
Zagreb, Pantovčak 50
Yougoslavie – Croatie Lurd, 3. 8. 1921.

+! Dragi Dragane!

Vidio sam ovdje velike stvari i za Te sam se molio. Osim toga Ti šaljem malo lurdske vode i molim Te da me u svojim molitvama ne zaboraviš.

U Kristu Gospodinu Te zdravi Tvoj Ivica

Pater Josip Vrbanek, D.I.[44]
Zagreb, Palmotićeva 33
Croatie-Yougoslavie Lurd, 3. 8. 1921.

+! Dragi velečasni!

Vidio sam ovdje velike i potresne događaje. Molim Vas, velečasni, da se za me i za moje drugove neprestano molite, a i mi ćemo gledati da Vam se odužimo. Preporučuje Vas našoj Gospi Lurdskoj

Vaš Ivan Merz

[43] Duhovne vježbe su obavili u isusovačkom domu za duhovne vježbe Manrese u gradiću Clamartu koji je sasvim blizu Pariza. Iz tih duh. vježbi Merz je sačuvao i svoje bilješke koje su objavljene u njegovu *Dnevniku*, 4. svezak Sabranih djela, Zagreb 2014., str. 440.

[44] S p. JOSIPOM VRBANEKOM, isusovcem, Ivan Merz se upoznao već prije svoga odlaska u Pariz. Po povratku iz Pariza nakon završenih studija Ivan ga je izabrao za svoga stalnog duhovnog vođu i ispovjednika koji ga je i dopratio do smrtne postelje i otpratio u vječni život. Petnaest godina nakon smrti Ivana Merza p. Vrbanek je napisao njegov životopis koji je bio drugi po redu. Prvi životopis odmah nakon Ivanove smrti napisao je njegov prijatelj i suradnik dr. Dragutin Kniewald 1932. Sačuvale su nam se tri karte koje je Ivan uputio p. Vrbaneku iz mjesta gdje je boravio. Jednu iz Lurda, druge dvije jednu iz Kranjske Gore drugu sa Hvara gdje je bio na liječenju,.

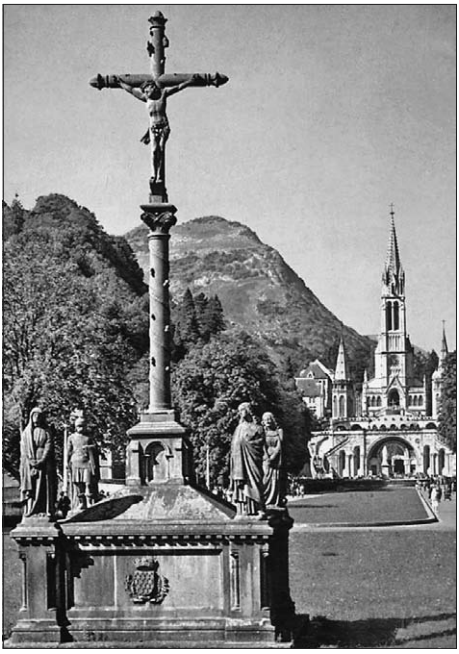

Svetište Blažene Djevice Marije u Lurdu

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie – Croatie Lurd, 4. 8. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Molim Vas da dopis[45] pročitate i predate *Narodnoj politici*. Molio bih Vas da nađete u rječniku hrvatske nazive navedenih bolesti da tako moj tekst propuste. Pretplatili smo Vas na *Croix de Lurd*. Pratite Francusko nacionalno hodočašće koje započinje polovicom ovoga mjeseca. Vjerojatno je da će biti tom prigodom više slučajeva čudesa. Moramo činiti što veću propagandu i tako staviti našu javnost pred alternativu: *Aut Christus aut Belial*.[46] Šaljem Vam također *Journal de la Grotte*, koji je također namijenjen *Narodnoj politici*.

U Kristu Vas pozdravlja i moli za Vaše molitve Vaš Hans

[45] Izvještaj o hodočašću u Lurd
[46] Ili Krist ili Belijal

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat
Yougoslavie – Croatie Pariz, 6. 8. 1921.

H. I. M.[47] Dragi Ljuba!

Vaš list sam zatekao tek na povratku. Uredit ću Vam što želite i javit ću Vam rezultat što prije. Prije listopada ne ćemo kući jer imamo još oko 1.000 franaka. Poslao sam Vam dopis iz Lurda i ako ga još niste uvrstili to izvolite ispraviti stručne nazive: cotalgie - sušičava upala bedrenoga zgloba, ankylose - ukočenost, osteoarthrite - upala kosti u zglobu. Storov je danas otputovao u Lurd, a zatim će u Šibenik.

Voli Vas u Isusu Kristu Vaš Hans

Dr. Matija Belić, odvjetnik
Đakovo
Yougoslavie - Croatie Pariz, 17. 7. 1921.

Dragi doktore!

Vaš nas je list veoma razveselio, a gospođe Michaut[48] je obradovao onaj stavak koji ste njima posvetili. Gospojica je bila kod one ekspoziture koja je opremila Vaše stvari i oni rekoše da je preuranjeno reklamirati budući da transport uvijek dugo traje... Htio sam otputovati na Internacionalni katolički đački kongres u Fribourg, a legacija mi ne htjede dati vizu. Poradi toga idem s ostalom družinom kako je bilo dogovoreno u Toulouse i u Lurd, a zatim se vraćamo u Pariz gdje ćemo ostati barem do polovice rujna.

Vašoj cijenjenoj obitelji i Vama šalje srdačne pozdrave, a g. Tunji *Maksus selam*.[49] Vaš odani u Isusu Kristu Ivan Merz

[47] H.I.M.- Hvaljen Isus i Marija
[48] Majka i kćerka Michaut kod kojih je Merz stanovao.
[49] Maksus selam: osobit pozdrav. – Taj pozdrav upućuje dr. Antunu Matasoviću, svojem kasnijem aktivnom suradniku u apostolatu.

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k. Pariz, 21. 8. 1921.
Yougoslavie - Croatie 14. Nedjelja po Duhovima

H. I. M.[50]
+! Dragi Ljuba!

Prije odlaska u Pariz molio me je vlč. g. Bakšić (*Katolički list*) da se zainteresiram za ekonomsku organizaciju francuskih svećenika. U Lurdu sam se upoznao s osnivačem te velike organizacije koja već raspolaže s mnogo stotina tisuća franaka. Izvolite predati priložene statute vlč. Bakšiću i recite mu da eventualno stupi u dopisivanje s abbé Delayom. – U zadnje vrijeme smo vodili po Parizu četiri čč. sestre i sklopili s njima prijateljstvo. Kako izgleda, vrlo su sklone Pokretu, a osobito su oduševljene za orlovsku ideju. Imaju namjeru uzeti sv. Ivanu Aršku za zaštitnicu i zato vas molim da im posudite potrebne knjige. Stalo im je do toga da duboko shvate misiju te svetice i da ju orlice započnu nasljedovati (revivre sa vie intérieure![51]).

Od *Documentation* još nikakva odgovora, a od *Demokratije* je priložen. Ne javiste mi, da li ste primili novce, Claudelov članak i dopis iz Lurda. Jesu li Đakovčani primili naš brzojav?

Mgr. Baudrillart će nastojati, da ovdje ostanemo. (On je postao titularnim biskupom i zato bi zgodno bilo umetnuti o tome malu noticu u *Narodnu politiku*. Podaci su priloženi). Ja sam se zavukao radeći disertaciju (Liturgija u djelima francuskih konvertita). Tema je krasna, samo silno opsežna. Dobivate li *La Croix de Lourdes*? Nakon našega odlaska su se dogodila tri čuda. Kod zadnjega je, čini mi se, prisustvovala čč. sestra Vjekoslava Prešeren (iz Sarajeva). Da li mali Kadija[52] raste? U koji red misli stupiti? Benediktinaca bi trebali! Šimu Cvitanovića nisam zaboravio!

Za Vas se neprestano moli Vaš Hans, a nemojte ni Vi njega zaboraviti.

---

[50] H. I. M. – Hvaljen Isus i Marija

[51] Prijevod: proživljavati njezin nutarnji život.

[52] „mali Kadija“ – odnosi se na nećaka dr. Marakovića, Branka Richtera, koji je tada imao tek 20 mjeseci i s roditeljima je živio u istoj zgradi (Palmotićeva 31) gdje je stanovao i dr. Maraković. Merz je upotrijebio tu riječ u šali jer njemačko prezime „Richter“ u hrvatskom prijevodu znači sudac (turcizam: kadija). Branko Richter postao je kasnije liječnik i sveučilišni profesor na Medicinskom fakultetu u Zagrebu i utemeljitelj Hrvatskoga liječničkog društva.

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie – Croatie

U ovome pismu Ivan Merz iznosi svoj apostolski program koji želi ostvarivati u domovini nakon svoga povratka sa studija u Parizu. Pismo je od velike vrijednosti i važnosti jer odaje njegov visoki stupanj svetosti i apostolskog žara. Uvršteno je kao posebno vrijedan dokument u Poziciju, *temeljni vatikanski dokument za dokazivanje njegove svetosti.*

Pariz, 12. rujna 1921.
Ime Marijino

Dragi Ljuba,

Primio sam Vaš list i *Hrvatsku Prosvjetu* broj 9-10. Osobito Vam se zahvaljujem što ste tako pomno ispravili sve moguće jezične i ortografske pogrješke. *Hrvatska prosvjeta* je vrlo lijepa, samo je premalo neliterarnih članaka. Mene najviše zanimaju Lahnerovi članci, jer mi je najdraže proučavati kako prodiranje kršćanstva ostavlja svoj umjetnički refleks u literaturi. Često pomišljam ne bi li se mogao sastaviti jedan hrvatski liturgijski almanah, gdje bi uz svaku svetkovinu bila po koja narodna pjesma koja odgovora toj svetkovini ili koji solidni prijevod himne, psalma i dr. za taj dan. Uz to bi valjalo pridodati komentar o poeziji liturgijske godine i objasniti poeziju najvećega literarnog djela čovječanstva – Brevijara (Časoslov Božjeg naroda). Mislim naime da su Dubrovčani, a također i Preradovićeva generacija bolje poznavala liturgiju od nas i da neće biti teško naći lijepih prijevoda psalama i himana. Poslužiti bi se moglo glagoljskim prijevodima, a kod ilustracije crkvene godine postaviti za paralelu Istočni obred.

Po Vašemu pismu razabirem da ste silno umorni i što je najgore da morate obavljati poslove, koje bi mogao da učini i svaki student (korektura!). Ja se ni malo ne čudim da ne možete nikoga naći, koji bi vas rasteretio; čudno mi je što više, da naš Katolički pokret još živi. Kada naime pomislim da mi nemamo nikakve religiozne literature, da naši đaci nemaju dobre molitvenike, da evanđelje nije prošireno u narod, a da ne govorim o znanstvenim vjerskim djelima koja su neophodno potrebita za svakoga našeg intelektualca i kada sve to znam ipak vidim da se radi. Stoga hvalim Božjemu milosrđu da nas unatoč svih tih nedostataka prožima apostolskim žarom. Ali mislim da moramo napokon započeti s konsolidacijom temeljâ i to sve svoje sile uložiti da se prevede Evanđelje i proširi po cijelome narodu. Plodovi će se kasno poka-

zivati - mi ćemo i naši potomci biti tada već mrtvi – ali sam uvjeren da će riječ Božja posve spontano rekristijanizirati sve slojeve našeg naroda. Naravno da analfabetski tečajevi moraju nadomjestiti likovnu umjetnost Srednjega vijeka. Kada bude bilo u svakoj kući – gradskoj i seoskoj – Evanđelje za stolom, kada se bude uz objed čitao koji odlomak iz njega, onda se tek možemo nadati da ćemo imati brojan kler, da će se napuniti naši samostani i da će se osnivati redovi koji će odgovarati potrebama dotične epohe. Širenje kraljevstva Božjega u našoj zemlji mora polaziti od stupovlja episkopata i svećenstva, a mi laici smo samo kamenje ili malter te velebne zgrade.

Htio bih Vam još nešto reći o hodočašćima. U Lurdu sam osjetio veličinu tih manifestacija. Hodočašća su najbolje škole molitve. Mogu Vam reći da sam se prvi puta u Lurdu pravo molio Bl. Djevici Mariji. Moja dosadašnja molitva Bl. Djevici Mariji bila je kontemplacija jednoga fantoma moje fantazije. Priznajem da jednostavno nisam osjetio što znači veličina Majke Božje, žene koja je bila predestinirana od početka da bude nosiocem Onoga, koji je tvorac cijeloga svemira itd. A u Lurdu čujem gdje se tisuće ljudi glasno moli i svaki zvuk i svaka kretnja pojedinoga vjernika – budući da je izraz njegova vjerskoga života – sugerira mi njegovu vjersku spoznaju o Bl. Djevici.

Zamislite si više tisuća glasova, kretnji, mirisa i boja i sve govori o Bl. Djevici Mariji. Je li čudno kada njena milozvučnost, njena formalna ljepota, njeni miomirisi, njena neizmjerna veličina, dobrota poprima u našemu srcu neizmjerne konture i zajedno nam izgrađuje u duši sliku prave MADONE… A k tome čujete prodiruće glasove bolesnika koji mole za ozdravljenje, a i čudesa se događaju – pa da onda ne ostanete skršeni pred veličinom One o kojoj ovisi vječni spas svih naroda! Kada na večer pođete s procesijom držeći u ruci upaljenu svijeću i gledate te hiljade svijeća kako igraju na vjetru – a jedna se ne razlikuje od druge – to osjetite da nema nikakve razlike među ljudima, staležima, da smo svi mi u ovoj suznoj dolini djeca jedne te iste Majke i da je jedini smisao života da bez ljudskoga obzira radimo na našemu spasu i spasu naših bližnjih e da tako dođemo onamo za što smo stvoreni. To je vrlo uska skica onoga što sam ja proživio i držim da bismo mi morali priređivati hodočašća u Mariju Bistricu ili druga svetišta, gdje ćemo se zajedno moliti bl. Gospi. Uvjeren sam da će biti koristi od tih molitava i za naš ovozemni život jer: »Tražite najprije Kraljevstvo Božje i sve ostalo će vam se nadodati.«

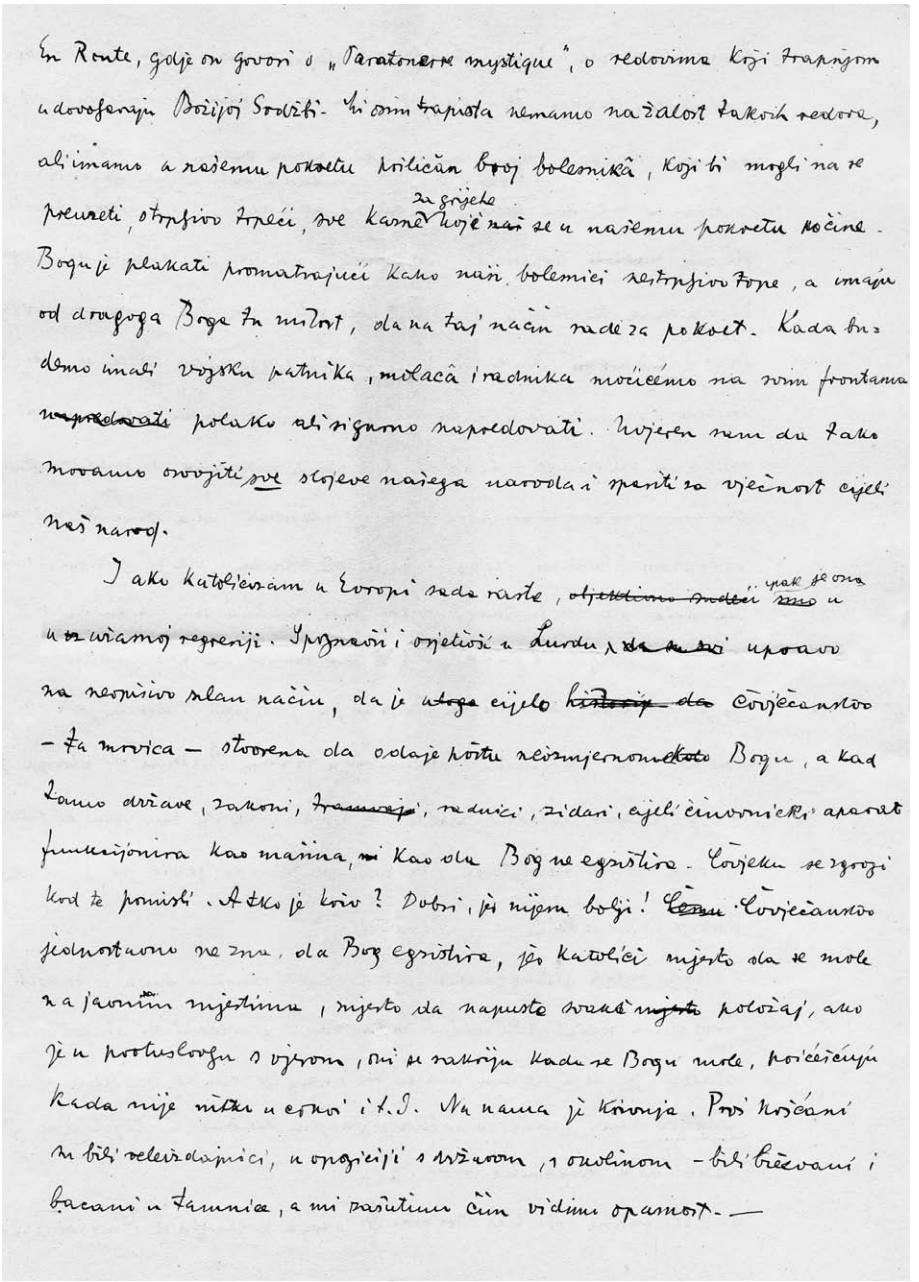

Faksimil dijela pisma Ivana Merza dr. Ljubomiru Marakoviću od 12. 9. 1921.

Kako rekoh, jedini smisao života jest spasiti vlastitu dušu i spasiti što veći broj duša naših bližnjih. Prema tome je svećenički stalež najveći stalež, jer se u njemu ulažu sve energije da se ta ideja realizira. Tkogod nema poteškoća s obdržavanjem celibata ili kojih drugih zapreka neka ide u svećenike.

Ne znam da li se još sjećate onoga poglavlja iz Huysmansovog *En Route*, gdje on govori o »mističnim gromobranima«, o redovima koji pokorom ublažuju Božju srdžbu. Mi osim trapista nemamo na žalost takvih redova, ali imamo u našemu pokretu priličan broj bolesnikâ koji bi mogli na se preuzeti, strpljivo trpeći, sve kazne za grijehe koji se u našemu Katoličkom pokretu počine. – Bogu je plakati promatrajući kako naši bolesnici nestrpljivo trpe, a imaju od dragoga Boga tu milost da na taj način rade za Pokret. Kada budemo imali vojsku patnika, molitelja i radnika moći ćemo na svim frontama polako ali sigurno napredovati. Uvjeren sam da tako moramo osvojiti sve slojeve našega naroda i spasiti za vječnost cijeli naš narod.

Iako katolicizam u Europi sada raste, ipak je u užasnoj regresiji. I spoznavši, osjetivši u Lurdu upravo na silan način da je cijelo čovječanstvo – ta mrvica – stvorena da odaje poštovanje neizmjernome Bogu, a kad tamo države, zakoni, radnici, zidari, cijeli činovnički aparat funkcionira kao mašina, kao da Bog ne egzistira. Čovjeku se zgrozi kad to pomisli. A tko je kriv? Dobri, jer nisu bolji! Čovječanstvo jednostavno ne zna da Bog egzistira, jer katolici mjesto da se mole na javnim mjestima, mjesto da napuste svaki položaj, ako je u protuslovlju s vjerom, oni se sakriju kada se Bogu mole, pričešćuju kada nije nitko u crkvi itd. Na nama je krivnja. Prvi kršćani su bili „veleizdajnici“ u opoziciji s tadašnjom poganskom državom i okolinom - bili bičevani i bacani u tamnice, a mi zašutimo čim vidimo opasnost.

Prije nego što završim, htio bih reći što su mi rekli u *Action populaire*: »Najbolji rad je pozitivni rad. Loš poredak valja nadomjestiti postavivši na njegovo mjesto dobar. Što manje napadati na druge i rušiti! Čemu to, ako ne znamo čime da nadomjestimo zlo? Mogli ste vidjeti da se *Dossieri* drže toga principa i da oni zaista svojim radom polako nadomještavaju kapitalistički gospodarski poredak kršćanskim, solidarističkim. Na srcu mi je prema tome sljedeće:

1.) da se što prije započne s prevađanjem i izdavanjem Evanđelja,
2.) da se priređuju hodočašća,
3.) da se u svim našim listovima započne agitirati za svećeničko zvanje, stalež,

4.) da se upozore naši bolesnici na veliku korist dragovoljnog trpljenja i
5.) da se energija, koja se je do sada utrošila u negativnu kritiku, upotrijebi za propagiranje naše doktrine.

Molim Vas, da se ne ljutite što sam Vam toliko toga napisao. Pošto se je Milost Božja Vama poslužila da sam spoznao istinu katolicizma, to držim da sam morao sve ovo reći upravo Vama. Naravno da se i nadalje preporučam u Vaše molitve jer kako Apostol kaže »ja spoznajem dobro, a činim zlo…« i »naš neprijatelj, vrag ne miruje, već poput lava koji riče naokolo traži koga bi prožderao.«

Časna sestra Prešeren, koja će Vam predati ovaj list, pripovijedat će Vam o Lurdu. Možete s njom utanačiti intervju za *Narodnu politiku* (prisustvovala je pri jednome čudu). Ona će se specijalizirati u apostolatu vjere (pokret »Hostia«). U pismu sam Vam priložio relikviju Bernardice koju mi je u Lurdu dala jedna časna sestra, njezina prijateljica na koju sam slučajno naišao. Molim Vas da posljednji broj *Hrvatske prosvjete* (gdje je moj članak), pošaljete Zori Habdiji (Banja Luka, Villa Kignanin, Petričevac). Ona je u stadiju obraćenja (već moli »Oče naš« i zato Vas molim da je poduprete Vašim molitvama. To neka ostane među nama)!

Jesu li Vas pohodile čč. sestre Inviolata i Laura? One su oduševljene za Orlice i misle izabrati sv. Ivanu Aršku za njihovu zaštitnicu. One bi Vam mogle prevađati s francuskoga i na francuski članke koje želite. Poslao sam Vam iz Toulousa preporučeni članak o Lurdu. Je li ga *Narodna politika* odštampala? Šaljete li *Hrvatsku prosvjetu* u zamjenu za *Demokratie*. Jeste li primili brzojav, koji smo spremili za đakovački sastanak? Dobivate li već *Croix de Lourdes*? Jeste li primili *Art et Scolastique*? Šime će dobiti odgovor po svoj prilici koncem ovoga mjeseca.

Stipendija nam je osigurana. Francuski konzul je skoro svakome tko je pošao u Pariz dao novčanu potporu. Časna sestra Prešeren je npr. dobila 20 din. Ne bi li nam Vi mogli štogod od njega isposlovati za nabavu knjiga? Pokažite mu *Hrvatsku prosvjetu*, možda će to na nj djelovati kada vidi koliko pišemo o Francuskoj. Ovdje nas listovi neprestano mole da im u izvadcima prevedemo članke koji se odnose na francusku civilizaciju. Šteta bi bila da mi tu s prevođenjem gubimo vrijeme, zato Vas molim da časnim sestrama (Veronika, Aurelija, Laura, Inviolata) prepustite taj posao prevađanja. Vi im jednostavno pošaljite materijal, a one neka pišu na polovici stranice tako da nam je lakše obavljati korekturu. Uvjeren sam da će one to rado učiniti nama ovdje za ljubav.

Srdačan pozdrav Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat — Pariz, 13. 9. 1921.
Yougoslavie - Croatie — Sv. Ivan Krizostom

+! Dragi Ljuba!

Srdačno Vam se zahvaljujem za oba lista i držim da ste međutim primili *Études* i *Revue des Jeunes* i ostale revije. Nakupio sam dosta raznih revija i slat ću Vam ih sukcesivno. Dobro sam se upoznao s g. Bernovilleom i on me upućuje u katoličku literaturu. Nažalost ne mogoh do sada još dobiti besplatno Bloya, Jammesa, Péguya itd., da Vam ih pošaljem, a kupiti ih za sada još ne mogu jer još ne dobismo stipendije. Kod Hatiera sam bio i poručio sam mu sve, što ste željeli. G. Bernoville Vas moli da mu napišete mali prikaz o utjecaju francuske književnosti na našu.

Srdačan pozdrav — Vaš Hans

Dragan Marošević, stud. agr.
Zagreb, Pantovčak 50,
Yougoslavie - Croatie — Pariz, 15. 9. 1921.

+! Dragi Dragane!

Iz Lurda sam Ti poslao bočicu lurdske vode. Jesi li je dobio? Pošto mi Ti uopće ne odgovaraš to mi se ne mili pisati Ti opširnije. Šaljem Ti dakle ultimatum i molim te da mi javiš: 1) Gdje si? 2) Što radiš? 3) Kako Tvoje zdravlje? 4) Kako Tvoji? - Kada dobijem odgovor na ova pitanja to ti obećajem napisati odulje pismo koje sam na te adresirao u Lurdu, a koje je zapisano u mome srcu. Dakle, nadam se da ćeš mi se smilovati i riješiti me toga tereta. – S Matom[53] sam u prilično živahnoj korespondenciji. On već služi misu.

Za Te se Majci Lurdskoj vrlo, vrlo često moli — Tvoj Ivica

P. S. Lijepo i srdačno pozdravljam sve Tvoje, a Tebe molim da me podupreš svojim molitvama. Otiđi sestri Veroniki i Aureliji (Samostan u Gundulićevoj ulici), neka Ti pripovijedaju dojmove iz Lurda. Izruči im moje pozdrave.

[53] P. MATO FILIPOVIĆ, SJ, (1888. – 1957.) isusovac, koji je zajedno s Merzom bio neko vrijeme na studiju u Beču, a onda je upućen u Belgiju gdje je te godine bio zaređen za svećenika. Merzova pisma p. Mati nisu se sačuvala, ali su se sačuvala pisma p. Mate Merzu i čuvaju se u Arhivu Hrvatske pokrajine Družbe Isusove u Zagrebu.

Pisma Ivana Merza i njegove majke
Pariz - Zagreb

5. listopada 2021. započinje posebna vrsta korespondencije između Ivana i njegovih roditelja, odnosno majke, po sadržaju različita od prethodnih pisama i poštanskih karata koje je Ivan slao svojim roditeljima. Ta su pisma veoma važna za poznavanje njegova odnosa s roditeljima pod vjerskim vidom, ali isto tako i za poznavanje njegovog duhovnog nastojanja i revnosti da roditelje, posebno majku privede dubljem vjerskom životu. Kako bi se bolje mogla razumjeti Ivanova pisma, donijeli smo također i pisma njegove majke prema kronološkom redu pisanja. Ovo dopisivanje s majkom trajalo je kroz dva mjeseca, listopad i studeni 1921. g. Istodobno Ivan nastavlja korespondenciju s drugim osobama. Budući da je tema dopisivanja Ivana i majke cjelovita te da se sadržaj ne bi remetio drugim pismima koja je Ivan pisao u isto vrijeme, donijeli smo sva ta pisma zajedno na kraju ove godine.

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. kat — Pariz, 9. 10. 1921.

Merz je primio od časopisa Documentation Catholique jedan članak koji je proslijedio dr. Marakoviću pa je u popratnom dopisu dodao nekoliko rečenica gdje spominje poznate hrvatske franjevce koji su također došli u Pariz:

Poslani članak o Jammesu je za *Kulturni Vjesnik Luči*. Je li Vam predala č. s. Vjekoslava list? Bio sam cijeli dan s fra Didakom Buntićem. Kolonija narasla. Stigao je u Pariz fra Kleto Sokolović. Memento!

Ivan

Vlč. Nikola Bilogrivić
Banja Luka — Pariz, 10. 10. 1921.
Yougoslavie - Bosnie — Sv. Franjo Borgia

Hvaljen Isus i Marija.
Dragi Nina!

Od srca Ti se zahvaljujem na Tvojim savjetima u Tvome listu iz Grahova. Međutim sam bio u Lurdu i Bl. Djevica Marija, iako mi nije posve izliječila oči tako da s dosta poteškoća čitam, to sam u Lurdu

zavolio krunicu koja će mi biti uz sv. Euharistiju najvjerniji prijatelj do groba. Zaista nemam vremena da Ti lurdske doživljaje opišem. Dva člančića su o tome izašla u *Narodnoj politici*, pa si ih možda i pročitao. Dakle ne prestani misliti na me u svojim molitvama, a ja ću gledati da Ti se odužim. Hvaljen Isus i Marija! Tvoj Hans

Dragan Marošević, stud. agr.
Zagreb, Pantovčak 50 Pariz, dr. med. sv. Luka, 18. 10. 1921.
Yougoslavie – Croatie

Ovo pismo koje je Merz uputio svome prijatelju Draganu, odaje njegovu duboku duhovnost i shvaćanje biti duhovnog i molitvenog života. Pismo, koje je napisao nakon hodočašća u Lurd, jest jedno od njegovih najvažnijih pisama što ih je napisao pod vidom duhovnosti.

+! Hvaljen Isus i Marija!
Dragi Dragane!

Obradovao si me svojim brzim odgovorom. I samo žalim što se je naše dopisivanje prekinulo. Osobito mi je žao što Ti ne pisah iz Lurda tako da će biti sada prilično teško reproducirati sve svoje dojmove.

Jamačno se sjećaš onih scena iz Evanđelja kad je naš Spasitelj utjerao vraga u svinje koje su poletjele u jezero i utopile se. Ljudi se prepadoše i zamoliše Isusa da ode iz njihova kraja. Isto je ljude obuzeo strah kada je naš Gospodin izliječio jedinca. Taj fenomen kao da se uvijek pokazuje kada Nadnaravna Sila stupa u djelovanje. (Na fronti se to često događa!) Isto u Lurdu; samo te tamo ponajprije obuzme osjećaj da je tamo „Ona“, Majka Božja koja je veća i moćnija i ljepša i mirisavija i jača, nego li svi oni pirinejski gorostasi koji Lurd okružuju. Ona tamo na zaseban način stoluje i ja mislim da svi koji su tamo, pa makar i ne vjerovali, moraju imati taj osjećaj da ona tamo jest. (U *Luči* će izaći prikaz romana *Le Curé d'Ozeron*; tamo sam preveo onaj stavak koji se odnosi na taj fenomen!) Ti se onda nalaziš u Lurdu pokraj Nje: Ona tamo izdiže glavu iznad Pirineja, drži u naručju Boga – zamisli si Boga, koji može sve zvijezde koje se gore blistaju da razbije jednu o drugu. Dakle pred Tobom je Ona – to je jedan realan osjećaj kojega se ne možeš otresti - a tisuće vjernika, po noći, svaki s upaljenom svijećom u ruci ide u serpentini uz brežuljak i pjeva bez prestanka Ave, Ave, Ave Maria. Svaka svijeća koja trepti to je jedna duša koja će danas, sutra ili

za koju godinu k Njoj. (Oh, hoće li što prije doći taj čas, čovjek tamo pomisli, jer zaista tamo ima neki „predokus“ Neba). – To je poetski dio.

Po danu stotine (i više) bolesnika leži na nosilima, svijet raskriljenih ruku glasno moli krunicu, a Isus u Presvetom Sakramentu ide od bolesnika do bolesnika, naginje se svakome posebice i blagoslivlje ga. Međutim, jedan svećenik glasno viče: Gospodine mi te ljubimo, Gospodine mi ti se klanjamo, daj da progledam itd. Katkada netko povikne: „Ozdravio sam“… Ja sam stigao dva dana nakon čuda i otputovao isto nekoliko dana prije novih čudesa. Ove godine je vrlo mnogo ljudi ozdravilo. U toj te atmosferi strah često obuzme kao one ljude iz Evanđelja.

Gospa Lurdska (Banja Luka)[54]

Da, u Lurdu sam naučio što je Krunica i to mi je odsada drugi najbolji prijatelj. Prije Lurda, iskreno priznajem, bila je u dnu duše neka sumnja, neki osjećaj da li se ja ne molim kakvome fantomu moje mašte!? Molio sam, dakako, jer da sam prestao znači ne vjerovati u Bl. Djevicu Mariju. A kuda onda? Okreni se od Katolicizma, sve je oko tebe mračno i ružno. Dakle, Lurd je mojoj razumnoj vjeri pridodao osjećajni moment.

Sebe spominjem jer držim da je cijeli naš Pokret[55] – a ja sam čedo toga Pokreta - u vjerskom pogledu vrlo racionalističan. Za svaku najsitniju stvar treba im apologija da ih uvjeriš. Ne postoji onaj kontakt od srca k srcu s Bl. Djevicom Marijom, ona slijepa djetinja ljubav koja vjeruje, a ne traži hiljadu argumenata za tu vjeru.

Što Ti pišem to je samo nabačeno, ali znam da rado meditiraš. Držim, da ćeš ono, što sam izostavio sam nadopuniti. Nisi li i ti malo racionalističan? Čedo našega Pokreta?! Znam da je teško trpjeti, ali neki ljudi imaju poziv (vocatio) trpljenja. Mi smo tijelo Kristovo, te su na njemu uloge podijeljene. Jedni moraju trpjeti da uklone kaznu Božju

[54] Pred ovim se kipom Ivan Merz molio kao banjalučki gimnazijalac.

[55] Riječ „Pokret“ odnosi se Hrvatski katolički pokret čiji su članovi bili i Merz i njegov prijatelj Dragan Marošević.

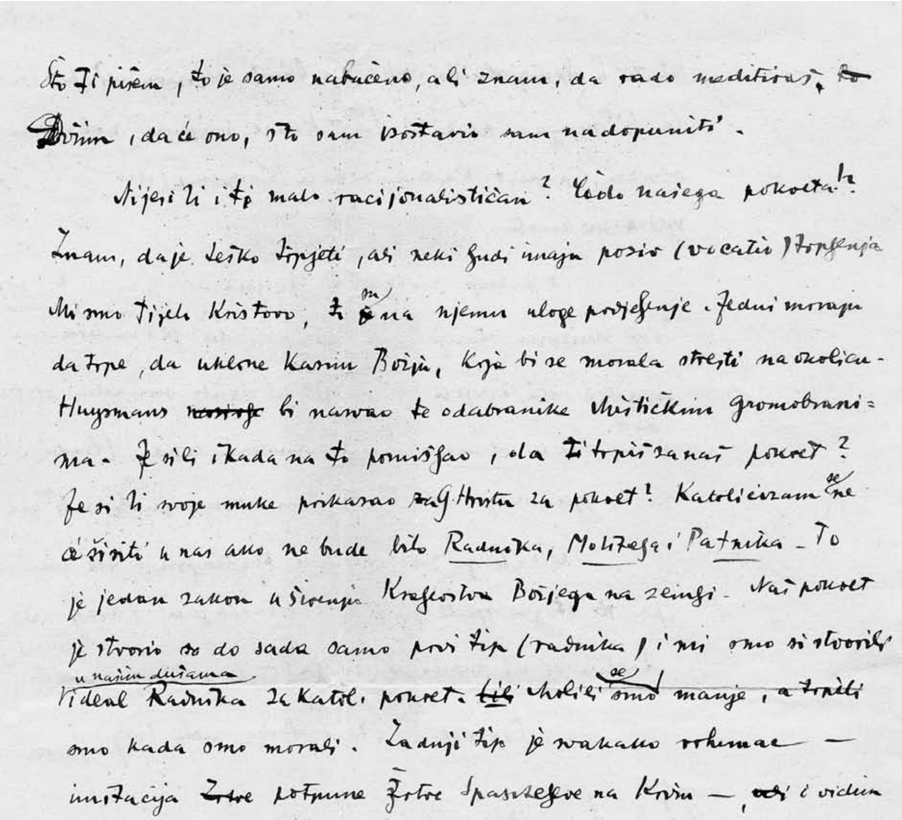

Što Ti pišem, to je samo nabačeno, ali znam, da rado meditiraš, pa držim, da će ono, što sam ispustio sam nadopuniti.

Nijesi li i Ti malo racionalističan? Cielo našega pokoljenja! Znam, da je teško trpjeti, ali neki ljudi imaju poziv (vocatio) trpljenja. Mi smo tijelo Kristovo, te ima na njemu uloga podjeljenje. Jedni moraju da trpe, da uklone kaznu Božju, koja bi se morala sručiti na okolicu. Huysmans bi nazvao te odabranike mističkim gromobranima. Jesi li ikada na to pomišljao, da Ti trpiš za naš pokret? Jesi li svoje muke prikazao Hristu za pokret? Katolicizam se neće širiti u nas ako ne bude bilo Radnika, Molitelja i Patnika. To je jedan zakon u širenju Kraljevstva Božjega na zemlji. Naš pokret je stvorio do sada samo prvi tip (radnika) i mi smo si stvorili u našim dušama ideal Radnika za katol. pokret. Molili smo manje, a trpili smo kada smo morali. Zadnji tip je svakako sokrovac — imitacija potpune žrtve Spasiteljeve na Križu —, ali i vidim u našem pokretu već priličan broj patnika. Držim, da toga slučaja nema, te držim, da se plaše Providnosti upravo u tome, da spoznamo ovaj misterij iz njegova života! Trpjeti za druge. —

Istina je, da je lakko govoriti o Križu, a teško ga nositi. Svakako se moraš svim silama i nadalje moliti Bl. Djevici Mariji (po mogućnosti promeditiraj dnevno cijelo otajstvo – Kod žalosne: meditacije u kojoj je za nas teški križ nosio", možeš da promotriš cijeli križni put) i moraš joj nešto obećati, – (N. pr. da ćeš kroz cijeli život jednom dnevno moliti Krunicu ili što drugo). U obećanju je glavno,

Faksimil dijela pisma Ivana Merza prijatelju Draganu Maroševiću 18. 10. 1921.

koja bi se morala stresti na okolicu. Huysmans bi nazvao te odabranike *mističkim gromobranima*. Jesi li ikada na to pomišljao da Ti trpiš za naš pokret? Jesi li svoje muke prikazao Gospodinu Kristu za Pokret? Katolicizam se neće u nas širiti ako ne bude bilo Radnika, Molitelja i Patnika. To je jedan zakon u širenju Kraljevstva Božjega na zemlji. Naš Pokret je stvorio do sad samo prvi tip (Radnika) i mi smo si stvorili u našim dušama ideal Radnika za Katolički pokret. Molili smo se manje, a trpjeli smo kada smo morali. Zadnji tip je svakako vrhunac – imitacija potpune Žrtve Spasiteljeve na Križu - i vidim u našemu Pokretu već priličan broj patnika. Pošto slučaja nema, to držim da je plan Providnosti upravo u tome da spoznamo ovaj misterij iz Njegova života; trpjeti za druge.

Istina je da je lako govoriti o Križu, a teško ga je nositi. Svakako se moraš svim silama i nadalje moliti Bl. Djevici Mariji. Po mogućnosti promeditiraj dnevno cijelu krunicu. Kod žalosnog otajstva „koji je za nas teški križ nosio", možeš promotriti cijeli Križni put i moraš joj nešto obećati. Npr. da ćeš kroz cijeli život jednom dnevno izmoliti krunicu ili što drugo. U obećanju je glavno da ono bude jedna stvarna obveza da ćeš do konca života ostati u Njenoj službi. Možda Ona to upravo od Tebe traži jer misli da bi ti mogao postati kroz kraće vrijeme nehajan, a ovakva obveza poput kakve regule disciplinira čovjeka u vjerskome životu.

To je moje mišljenje. Ne znam jesam li pravo pogodio Tvoje duševno stanje, ali držim da je redovita i konzekventna meditacija jedino sredstvo da čovjek na zemlji ne izgubi nikada ravnotežu i da se radosno iz dana u dan (budućnost to nije ništa spram vječnosti!) s Kristom raduje ili s Njime trpi.

Mate[56] je još uvijek u Hastingstu, već misi i čita brevir pa stoga rjeđe piše. Pater Vrbanek je u Paray-le-Monialu, a Avelin se ni meni ne javlja.

Tebe voli i za Te se Bogu moli Tvoj Ivica

P. S. Tvojim se molitvama preporučan i srdačno pozdravljam tvoje roditelje, te gđice Mariju i Anču.[57]

---

[56] P. MATO FILIPOVIĆ (1888. – 1957.), hrvatski isusovac, s kojim je Merz prije rata neko vrijeme studirao u Beču.

[57] Marija i Anča (Ana) Marošević bile su Draganove sestre i obje učiteljice.

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie – Croatie Pariz, 19. 10. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Molim Vas da kažete Šimi Cvitanoviću da vlč. Beaupin nije mogao naći nikakvo plaćeno mjesto. Zakon je da liječnici koji nemaju francuske diplome ne mogu raditi u Francuskoj. Vlč. Beaupin kome je mnogo stalo do toga da Šime dođe ovamo, još će tražiti. – Mi smo ovdje ogorčeni zbog dokumenata o *budžetu za vjere* (Šimrak), te zabrane studentima da studiraju u inozemstvu bez dozvole ministra. Kad bi se dolje osnovao permanentni Odbor za propagandu, mogli bismo izvješćivati kao onomadne u *Libre parole* i više. Mađari silno propagiraju protiv nas. Izdaju francuske novine *L'Europe orientale*, te *La Slovaquie*. Bugari imaju francuski list (*Novo Znanje, Sofia*, naručite ga!). Svi tako jačaju vanjski položaj i osvajaju svijet za se, samo se o nama loše govori. Pozdrav Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 26. 10. 1921.

Hvaljen Isus i Marija!
+! Dragi Ljuba!

Željno očekujem Vaš odgovor. Imali biste pravo kada biste se ljutili na me, što sam Vam pisao nejasna pisma i zaprljane karte. Činio sam to s namjerom, da ih nepozvani ljudi ne čitaju. Zadnje pismo što sam Vam ga poslao pisao sam samo radi onoga francuskog teksta koji je bio prekrižen i u kojemu sam Vam govorio o dolasku g. kanonika Beaupina. Jeste li ga pročitali?

Nakon Božića kreće odavle kanonik Beaupin i zadržava se u Jugoslaviji do 10. siječnja. Čim saznam detalje njegova puta, to ću Vam ih javiti. Svakako bi ga valjalo što ljepše dočekati i dati mu pratioca koji zna francuski (vlč. Gaho, Juretić, Pavelić, dr. Belić). Osim toga valja nastojati da mu se plate svi troškovi i da se njemu u čast priredi u Ljubljani i Zagrebu banket.

Sastavite molbu na Odbor da se podijeli stipendija jednome đaku–novinaru koji bi ovamo došao na godinu dana da upozna francuske pri-

like. Mislimo na Marija ili... Molbi valja priložiti sve dokumente kao obično, a kao razlog navesti, da bi htio "faire aimer la France en Yougoslavie"[58]. To neka bude što prije, a u uspjeh sam skoro posve uvjeren.

Vrlo žalim što Šimi još ne mogoh ništa priskrbiti. Kada bi imao novaca barem za nekoliko mjeseci, uvjeren sam, da bi si on brzo štogod našao. Uz to bi ga Odbor potpomagao od vremena do vremena. (Kada čovjek nije Francuzu pod brkom, ne brine za nj; a kada osvane onda će sve za nj učiniti).

U Vaše svete molitve se i nadalje preporučuje Vaš Hans

Vlč. p. Miroslav Vanino, S.J.
Gimnazija - Travnik
Yugoslavie-Bosnie Pariz, 27. 10. 1921.

Hvaljen Isus i Marija!
+! Cijenjeni oče!

Neki dan je otputovao naš Gračanin u St. Lo (Manche) da se tamo sprema za latinsku i grčku maturu. Nezadovoljan je tamo: gimnazija (*Institut libre*) kao da nije prve vrste, a pošto nema grijanja sobe itd. ne može učiti onoliko koliko bi mogao i morao. Naša je kolonija željela da se on vrati natrag i da se u domovini sprema za tu naknadnu maturu. On na to nije htio nikako pristati s motivacijom da bi htio uz latinski i grčki naučiti i perfektno francuski. Popustismo, iako teška srca, jer nam se činilo da je vrlo teško naučiti dva klasična jezika za godinu dana, a da se u tome roku ne posveti pažnja niti francuskom jeziku, a kamo li čemu drugome. Tek sada osjeća poteškoće pa Vam eto bez njegova znanja, a možda i protiv njegove volje pišem da mi javite biste li ga Vi primili u Vašu gimnaziju da se sprema za naknadnu maturu i da se informirate je li dovoljno da se on spremi samo za ispite iz klasičnih jezika (sve mi se čini da će morati polagati maturu iz svih predmeta). U potvrdnom slučaju mi bismo ga poslali k Vama.

Vi biste naravno željeli da on stupi u Vaš red. Ne mogoh na njemu otkriti nikakva traga redovničkoga zvanja; najprije ga mora kakva bogoslovija dobro da izrešeta i da mu spere entuzijazam inspiriran raznim lijepim životopisima svetaca, a tek onda bi se moglo pomišljati

[58] Prijevod: „Učiniti da se Francuska zavoli u Jugoslaviji"

na izbor redovničkog staleža. Ni on sam nema volje za redovničku disciplinu.

Osim toga mu je vlč. dr. Ehrlich (profesor na Ljubljanskom sveučilištu) obećao pribaviti do godine mjesto u kakvome bogoslovskom sjemeništu u Insbrucku ili Rimu.

Da Vas volim to znate. Što Vam ne pišem kako bih morao (zahvalnost!), to je kriva moja bol. No molit ću se za Vas i za cijelu Vašu provinciju više nego li sam do sada činio i nadam se da će naša dobra Gospa uslišati moje molitve. Tu i tamo me i Vi kojim *mementom* podupirite pa ćete mi se tako odužiti.

Lijepo Vas pozdravlja Vaš Ivan Merz

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 17. 11. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Na Marc Sangnierovu[59] konferenciju dolaze zastupnici iz svih krajeva svijeta. Pošto bismo mi htjeli pokazati strancima da egzistiramo, održali bismo eventualno jedan referat. Molim Vas zato da mi odmah pošaljete naš prijedlog za Ustav (Socijalni parlament) i Klauzule sadašnjega Ustava koje su primljene inicijativom Jugoslavenskoga kluba.

Stigao je ovamo Jukić pa im je teško plaćati četvorici. Gračanin ode u svećenike. Sada je u Saint Lo u jednoj gimnaziji i sprema se za latinsku i grčku maturu.

Održat ćemo predavanje o Jugoslaviji. Trebali bismo slika (za skioptikon ili razglednica: naši krajevi) – Ako Vam nije teško, biste li nam mogli štogod poslati?

Hvala na *Hrvatskoj prosvjeti*. Nisam još posve uspio da odvratim vlč. Beaupina od puta. Čuo sam da ima političku misiju, da sondira teren za protunjemačku propagandu kod nas. U Ljubljani će ga dočekati vlč. dr. Ehrlich (univerza). Detalje o njegovome putu ću Vam poslati, čim ih saznam.

Žao mi je *Narodne politike*, ne daj Bože, da nam propadne. Mnogo ćemo se moliti za nju. Ne bi li bilo zgodno, da poput *Croixa* metne u

[59] MARC SANGNIER (Pariz, 1873.-1950.), francuski političar i novinar. Osnivač pokreta Sillon, promicatelj progresivnog socijalnog katolicizma.

desnome uglu gore kakvu krilaticu. Mislim da je učinak tih krilatica silno velik.

Mi smo ovdje vrlo zavoljeli dr. Belića i još smo s njim u korespondenciji. U njegovome unutarnjemu životu familija i naš Pokret si drže ravnotežu. Na prvu je ovdje neprestano mislio i kada ga je automobil pregazio – pod kolima mu je bila zadnja misao na djecu. Od njega ne možemo dakle toliku požrtvovnost tražitio kao od Rogulje i drugih. Njegova je politička orijentacija hrvatsko nacionalna. Sa socijalnim problemima se, čini mi se, mnogo ne bavi, već se je on bacio posve na državo-pravno polje i tu je studirao samo to područje (decentralizaciju). Ovdje je on bio pravi drug i u poniznosti nas je sve posramio.

Ne znam da li poznajete č. sestre Inviolatu i Lauru. Uvjeren sam da će Vam one pomoći, ali svakako se najprije upoznajte s njima. Polako počinjem razumijevati zašto su s nepovjerenjem u nas gledale (Odbijao ih je naš racionalizam).

Molim Vas, da ne zaboravite poslati g. Beuchesnu nekoliko Mainageovih prijevoda. Dao sam *Comitéu* konzulovu adresu. Njima su međutim povratili svu silu novaca od vozarina za knjige. Je li prvi broj *Luči* izišao? Ako su moji prikazi o Jammesu otiskani, molim dva primjerka, ja ću jedan poslati Jammesu (družim se s jednim njegovim znancem koji je ispjevao nekoliko pjesama za *Revue des Jeunes* od 15. svibnja).

Iz Roguljine baštine nismo htjeli novaca, već smo mislili na potporu od g. konzula Lugardea, koji je časnim sestrama, Sokoloviću i drugima platio putni trošak.

O Lurdu nisam dobio članke. Nedavno sam se razveselio ugledavši u velikoj čitaonici *Action populaire* i *Hrvatsku prosvjetu*. Doskora će izići u *Dossierima* članak vlč. Juretića, ali posve prerađen. S Marc Sangnierom ćemo sami sve urediti i izvijestit ćemo Vas.

Fra Didaku smo pokazali Bonne Presse, ali o svojoj misiji nam nije htio ništa reći. U Lillu je otkresao Francuzima da će ih Nijemci za par godina zagnjaviti. Mi smo nastojali da mu se pokažemo uslužnima i da tako na nj djelujemo.

Kleto Sokolović studira romanistiku i sve misli na misije u Rusiji. Vlč. Kuhar je dobio nepovoljne dojmove o Radiću. Prilažem 5 fr. za Misal (eventualno bih napisao malu ocjenu).[60] Hvaljen Isus i Marija

Hans

[60] Tu je recenziju hrvatskog prijevoda *Rimskog nedjeljnog misala za narod,* što ga je priredio dr. Dragutin Kniewald, Merz stvarno napisao. Vidi Merzovo pismo Marakoviću od 28. 12. 1921.

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 25. 11. 1921. Sv. Katarina

+! Dragi Ljuba!

Dobio sam danas od *Comité catholique des Amitiés françaises à l' Ētranger* oko 100 kg solidnih katoličkih francuskih knjiga, i to sve u ime buduće Katoličke knjižnice u Zagrebu. Molim Vas da se svim silama zauzmete za tu ideju jer ćemo na taj način moći da prikupimo velik broj francuskih djela. Ako ni jedan biskup neće da potpiše onaj Memorandum, što sam Vam ga poslao, neka to barem učini Hrvatski narodni savez. Glede transporta knjiga dolje to Vas molim da odmah kažete francuskom konzulu u Zagrebu da *Comité catholique des Amitiés françaises à l' Ētranger* želi u svrhu francuske propagande poslati u Zagreb, sanduk od 100 kg i neka on zamoli Francusko ministarstvo vanjskih poslova da ono pošalje te knjige na njegovu adresu u Zagreb. Obećao sam im do 10. svibnja odgovor i zato Vas molim da mi odmah javite rezultat Vašeg razgovora sa g. francuskim konzulom.

Srdačan pozdrav u Isusu Kristu Vaš Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 29. 11. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Evo hitrog odgovora. S *Demokratie* smo u uskome kontaktu. Sinoć je bio pripravni banket na kojemu sam govorio u ime jugoslavenskih katolika. Rekli smo im da nemamo mandata, ali da ćemo im dati sve potrebne informacije za akciju. Češke katolike zastupa dr. Dvornik pa je njegovo ime već odštampano na velikim plakatima. No pošto ste nam povjerili mandat, to ćemo kao takvi prisustvovati i naša imena će barem biti objelodanjena u štampi. – Glede *Questionairea* se nemojte brinuti; mi smo im već dali odgovore. Vlč. Kuhar će govoriti o kooperativama, a ako pravodobno pošaljete dokumente za koje sam Vas molio, to će Šćetinac održati referat o Socijalnom zakonodavstvu kod nas. Vlč. Ivšića ne možemo angažirati da javno govori jer mu je akcenat posve loš.

G. kanonik Beaupin se je nakon Vašega lista stao da skanjuje i po svoj prilici će tek o Uskrsu dolje.

Hvaljen Isus i Marija! Pozdrav Hans

Dr. Matija Belić, odvjetnik
Đakovo
Yougoslavie - Croatie Pariz, 19. 12. 1921.

Poštovani doktore!

(…) Šćetinec[61] je imao upalu slijepoga crijeva i oporavlja se. Francuzi se željno zanimaju za nas. Hoće da postanemo jaka država da uzmognemo s njima biti protiv Nijemaca. Udvaraju nam se gdje mogu i štite nas kod beogradske vlade. Ako odete u Zagreb, neka Vam Ljuba pročita list (19. prosinca) koji će Vas informirati o našem političkom položaju u inozemstvu. U zadnje vrijeme su Mađari pojačali svoju propagandu i već imaju priličan broj pristaša u katoličkim krugovima. Nas četvorica dobivamo potporu od *Comitéa*[62] (500 fr.); stipendiju nam je ukinula vlada.[63] Kako Vi? Sretan Božić svima i Vama napose

Vaš Ivan Merz

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 19. 12. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Hvala na listovima, razglednicama, albumima, geografskoj karti, *Hrvatskoj prosvjeti* etc. etc. Upravo za vrijeme Internacionalnog kongresa Šćetinec je teško obolio i već smo mislili da će podleći. Upala slijepoga crijeva je hvala Bogu prošla i već se je pridigao. Za koji dan će mu liječnik reći da li će se morati podvrći operaciji. Sada je izvan svake opasnosti i po malo studira. Razumjet ćete što nismo onako aktivno sudjelovali pri kongresu kako smo htjeli i što ne mogosmo slati detaljne izvještaje. Međutim sam spremio sav materijal *Narodnoj politici* i ona ga može posve jednostavno prevesti.

Po našem mišljenju uspjeh je Kongresa u tome što su se njemački katolici s francuskima upoznali. Zastupnici njemačkih katolika su odu-

[61] Juraj Šćetinec, jedan od dvojice Ivanovih kolega s kojima je kao student zajedno stanovao za vrijeme studija u Parizu.

[62] Comité catholique des Amitiés françaises à l'Ētranger – Francusko katoličko društvo koje je prvu godinu omogućilo studij u Parizu Merzu i dvojici njegovih kolega, Gračaninu i Šćetincu.

[63] Odnosi se na tadašnju Vladu Kraljevine SHS koja je na sve moguće načine onemogućivala hrvatskim studentima da se mogu školovati u Francuskoj.

ševili same Francuze. Dr. Hildebrand je konvertit koji piše u listu *Seele*. Dr. Metzgera i sami poznajete. Nijemci su bili oduševljeni, kako rekoh, dočekom Marc Sangniera. Velika je šteta što oni nisu došli u dovoljan kontakt s oficijelnim francuskim katoličkim krugovima kojima je svaka akcija s Nijemcima antipatična. No ipak je prvi kontakt uspostavljen, a propaganda mora kidati predrasude s obiju strana.

Na kongresu je bilo mnogo protestanata i drugih ljudi »de bonne volonté« (dobre volje). Pokazalo se je da se katolici svih zemalja brzo sporazume, dok ostali ne znaju pravo što hoće. Zadnji cilj svih je svjetski mir: da se taj uspostavi morao bi se najprije stvoriti jedan organ koji bi grupirao oko sebe katolike cijeloga svijeta i jedan drugi koji bi na temelju demokratskih načela okupio one ljude »dobre volje«. Marc Sangnierov pokret – po mome mnijenju – ide predaleko. Mjesto da okupi samo one ljude koji pripadaju duši Crkve, on miješa katolike i formalne nekatolike. Katolici kod kongresa su odmah osjetili koheziju, razmijenili adrese i stupili u aktivan kontakt, dok se je pokazala u neku ruku neka hladnoća spram ostalih. (Iako valja priznati da je npr. među Englezima bilo krasnih, plemenitih ličnosti). Rad u pojedinim sekcijama i privatnim razgovorima je pokazao, to je moje mišljenje, da bi bilo najpraktičnije za realan rad, da se stvori jedna Katolička Interanacionala i jedna Demokratska Internacionala i da onda obje surađuju. – Za nas je svakako dobro da ostanemo u kontaktu sa Marc Sagnierom jer on faktično grupira oko sebe prilično velik broj katoličkih organizacija iz cijeloga svijeta.

Neki dan sam bio i s g. Bourgoinom koji Vas je pohodio u Zagrebu. Saznao sam od njega da je sada politika francuske vlade da ojača slavenske države, tako da ove uzmognu štititi Francuze od Nijemaca. Radi toga žrtvuju mnogo novaca za francusku propagandu. Kod nas hoće i da nas zaštite od beogradske vlade. Dobio sam od njega sljedeću statistiku koju je on dobio od g. Kneževića u Ministarstvu prosvjete. (Mogla bi služiti za interpelaciju).

Beogradske stipendije za Francusku:

Srba	380
Bosanaca	1
Hrvata	0
Slovenaca	5
Dalmatinaca	0

Za Austriju:

Srbi iz Vojvodine	34
Bosanaca	72
Hrvata	103
Slovenaca	120
Dalmatinaca	25

Rekao mi je također da će dogodine doći u Zagreb kakva velika ličnost da proslavi 300-godišnjicu Molièreovog rođenja. Osim toga će o Uskrsu Zagrebačka trgovačka škola na naučno putovanje ovamo u Francusku. Doskora će se ovdje osnovati »Comité des amis de la Petite Entente« uvijek s protunjemačkom tendencijom.

U zadnje vrijeme su Mađari ovdje započeli grdnu propagandu protiv nas. Katolici s njima simpatiziraju. Tako je na npr. francuski ministar M. Doulcet katolik koji se za njih zauzima. Od njih nam prijeti istinska opasnost jer se ne postavljaju na etničko stanovište.

Pročitao sam članak René Johanneta u *Revue Française* od 3. jula 1921.

Johannet hoće da se zauzme za nas i da ovu ideju što bolje istakne te piše: „Moramo predstavljati jugoslavensku državu kao monstrum nedostojan Europe. Trebamo pozivati katolike da je ne podržavaju sve dok se ne osigura pravedno postupanje prema našoj katoličkoj braći."

Održali smo jedno predavanje o Jugoslaviji s globoskopom. Slavenski institut nam je posudio još svu silu slika (narodne nošnje iz raznih krajeva) tako da je predavanje pobudilo velik interes. (O, da se samo srede prilike kod nas dolje, mogli bismo brzo osvojiti za nas javno mnijenje cijele Europe i mogli bismo se mirno kulturno razvijati!). G. kanonik Beaupin će dolje tek u srpnju.

Vrlo sam često s dr. Dragom Ćepulićem. Praktičan je katolik i borben, ali nema smisla za organizaciju. Spreman je da za *Hrvatsku prosvjetu* obradi nekoje katoličke pisce. Claudela već čita.

Đak *Kršćanske visoke škole za trgovinu i promet*, Juračić Drago, hoće da se posveti katoličkoj žurnalistici. Prisiljen je zarađivati kruh kod *Jutarnjega lista*. Gračanin tvrdi da je jedan od najboljih članova Sarajevske organizacije. Ne bi li mu se kod nas mogla naći zarada; odnosno da dobije gdjegod besplatno hranu, te da radi u kakvoj našoj redakciji? – Imat ćemo dosta muke da odgojimo Jukića. Ide u crkvu, ali ne misli posve katolički. Mementote ejus!

Sretan Božić svima i Vama napose želi Hans

Moriz Merz, željezn. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2, II. k.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 19. 12. 1921.

Dragi roditelji!

Rođendan sam proveo kao i sve druge dane. Osim bombona koje čuvam za Badnjak, drugo me ništa ne podsjeća na moje djetinjstvo. Oba dara dat ću Mme Michaut. Ona zavrjeđuje mnogo zahvalnosti jer je mojega kolegu Šćetinca, koji je bolovao od jake upale slijepoga crijeva, noćima, majčinskom ljubavlju njegovala; on je sada skoro zdrav, nije operiran! Šaljem vam novine i nadam se da ćete me u njima prepoznati (dva puta). S moje se strane osjećam jako dobro i zadovoljan sam sa svojom lijepom sobom. Poslat ću Starome dvije kravate kao božićni poklon. Nekoliko puta sam ih nosio i jer Mme Michaut ima sada mnogo posla, pa ću je tek u siječnju moliti da mi napravi još dvije. Sada Vam, dragi roditelji, želim iskrene, srdačne božićne čestitke, mislit ću na Vas i molim Vas da me se sjetite u molitvama! Živio! Hans

Na drugi dan Božića, 26. 12. 1921. Ivan se ponovno javlja roditeljima i obavještava ih kako su proslavili Božić: „Dragi roditelji! Hvala na božićnim čestitkama, na drvcetu s kolačima, torbici i korpici. Lijepo smo proveli u našemu hrvatskom društvu Badnjak. Dao sam gđi Michaut one dvije stvari koje ste mi poslali i jedan Kalendar osim toga. Od nje sam dobio jednu kožnatu novčarku. Voli vas vaš I.“

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k.
Yougoslavie - Croatie Pariz, 28. 12. 1921.

+! Dragi Ljuba!

Evo Vam šaljem prikaz *Rimskoga misala*[64], koga mi je poslao dr. Markulin. Naravno je da ga nisam pročitao od početka do kraja, već sam samo pregledao uvod, neke komentare, sve himne i posljednice i dr. Članak sam napisao radi propagande sa željom da on postane brevijarom naših laika. Šćetinca, koji je još prilično slab, ne bih htio mučiti

[64] Naslov Merzova prikaza Misala glasi: *Razmatranja o Rimskome misalu*. Objavljen je u *Hrvatskoj prosvjeti*, br. 3-4, Zagreb, 1922. str. 81-86. Ponovno je objavljen u: Ivan Merz, *Sabrana djela, 1. svezak*, Zagreb, 2011., str. 131-137.

da mi ispravlja jezične pogrješke, pa taj posao preporučam komu od redakcije *Hrvatske prosvjete*. Također bih Vas molio da članak date na korekturu P. Alfireviću[65] ili kakvome drugom ocu isusovcu. Ako je naime u njemu kakva netočnost ili kakva hereza, neka dotični stavak popravi ili prekriži.

Malo prije je cijela naša katolička kolonija bila kod g. grofa Begouena. Kako Vam već pisah u zadnjem listu, Francuzi hoće da Jugoslavija bude jaka i francuska oficijelna politika, barem prema informacijama g. grofa Begouena, je za nas, a protiv zloporaba beogradske vlade. Oni bi najviše voljeli koaliciju Trumbić – Protić. Osim toga nas mole da im redovito (barem jednom sedmično) pošaljemo na francuskome jeziku izvještaj o nama.

Razložili smo im situaciju tj. da ne možemo pisati protiv Srba jer je država u opasnosti, a ni protiv Radića jer je narod uza nj. Učinite kako mislite da je bolje i ako štogod želite, to nam saopćite. Mene samo boli što su francuski katolici zaboravili na Krista u politici, tako da nerado s njima uopće govorim o tom predmetu.

Za H. P. bi zgodno bilo prevesti rezolucije Marc Sangnierovog kongresa, koje Vam poslah. Francuski katolici s kojima o tome govorih su na nj ljuti. Za vas se moli Vaš Hans

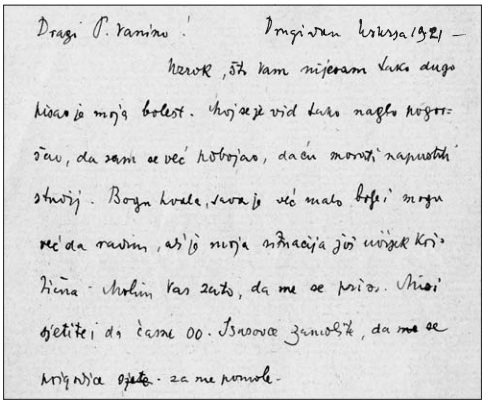

Faksimil početka pisma Ivana Merza iz Pariza isusovcu Miroslavu Vaninu u Travnik od 15. 4. 1921. na drugi dan Uskrsa. Cijelo pismo vidi na str. 203-204 ovoga 7. sveska.

[65] P. ANTUN ALFIREVIĆ, SJ., svećenik i književnik (1875. - 1945). Doktorirao na Gregorijanskom sveučilištu u Rimu 1902. Predavao na svjetovnim i vjerskim školama u Splitu, Sarajevu i Zagrebu. Bio je upraviteljem mnogih katoličkih društava i Marijinih kongregacija. U Splitu osnovao prvi vjerski list *Dan* (1904), a u Zagrebu je uređivao *Život* (1923.–1929.). Uredio dvije knjige članaka krčkoga biskupa A. Mahnića: *Knjiga života dra. Antuna Mahnića* (1923.) i *Katolički svećenik* (1938.). Objavio mnogobrojne književne osvrte, kritike i prikaze te članke i studije iz područja teologije, sociologije, psihologije, okultizma, spiritizma, arheologije, radničkoga osiguranja, školstva i dr. Na povratku sa studija iz Pariza od 1923. do 1925. Ivan Merz je zajedno s kolegom Dragom Ćepulićem pohađao kod p. Alfirevića tečaj kršćanske filozofije i teologije.

PISMA IVANA MERZA I NJEGOVE MAJKE
Pariz, listopad – studeni 1921.

Jedna je od velikih Ivanovih briga bio vjerski preporod njegovih roditelja. I on je to doživio u Parizu, a onda u punoj mjeri u Zagrebu. No to je išlo dosta polagano. Još za vrijeme rata, na bojištu, bilježi u svome Dnevniku ove misli:

»Najsretniji dan bi bio za mene, kad bi mi majka i otac postali dobri kršćani, kad bi naša obitelj postala katoličkom obitelji; jer obitelj je na zemlji najsvetija stvar. Molitvom će se dati mnogo toga učiniti. Kod oca dobro djeluju logički dokazi i treba samo da je uvjeren da je i on odgojen u predrasudama, kao što drži da je 'klerikalizam' predrasuda. A kod majke će moći djelovati ljubav k meni.«[66]

A 20. siječnja 1921. bilježi u svoj pariški Dnevnik: »Tata je primio 12. siječnja sv. Pričest nakon 25 godina. Moje su molitve Srcu Isusovom uslišane. U pismu što mi ga je pisao vidim tipičan primjer konverzije. Milost - nadnaravni moment ga je obratio. Još ostaje mama na brizi! Srce Isusovo pomozi!«[67] I Srce je Isusovo pomoglo, ali tek kad se Ivan vratio sa studija iz Pariza!

U mjesecu listopadu 1921., međutim, započinje Ivanova ozbiljna diskusija preko pisama sa svojom majkom u vidu njezina obraćenja. Premda u ovome izdanju Sabranih dijela nije bilo moguće objavljivati i pisma drugih osoba s kojima se Ivan dopisivao, ovdje smo načinili iznimku da se mogu bolje razumjeti Ivanova pisma majci, a ujedno da se vidi kako je majka u svojoj velikoj ljubavi gledala na svoga jedinca kojemu je željela najprije zemaljsku sreću i još nije razumijevala njegov duboki duhovni život što je bio njegov odgovor na Božju milost koja ga je vodila prema svetosti.

Zahvaljujući velikodušnoj susretljivosti Ivanovih roditelja, ova su pisma bila objavljena već u prvoj Ivanovoj biografiji koju je napisao njegov prijatelj i suradnik u apostolatu dr. Dragutin Kniewald.[68] Bilo je to četiri godine nakon Ivanove smrti. Na kraju ovih pisama dr. Kniewald dodaje još ovaj komentar:

„Ivan nastoji svoju majku i oca uzdići do jednog višeg gledišta koje ovaj zemaljski život smatra samo putem u nebo. Ukoliko toga nije mogao u punoj mjeri postići svojim pismima iz dalekoga svijeta, nastojao je kasnije oko istoga cilja ličnim saobraćajem, molitvom i žrtvama.

---

[66] Ivan Merz, *Dnevnik. 4. 8. 1918.* - *Sabrana djela 4. sv.*, Zagreb 2014., str. 323-324.
[67] *Isto*, str. 413
[68] Dragutin Kniewald, *Dr. Ivan Merz – život i djelovanje*. Zagreb, 1932., str. 127-133.

Danas Ivanova majka gleda na sve to sasvim drugačije. Gotovo sama sebi ne vjeruje da je mogla tako pisati i tako misliti jer nakon njegove smrti sva ta pitanja promatra Ivanovim očima“.[69]

Moriz Merz, željezn. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2, II.kat
Yougoslavie - Croatie

Pariz, 5. 10. 1921.
Sv. Dionizije Areopagita
(pogubljen g. 95. na Montmartreu)

Sv. Dionisij areopagita, 1921.
(+ pogubljen g. 95 na Montmartre-u)

Dragi roditelji!

Hvala Tati na listu i Mami za kartu od 26. 9. i 2. 10. Pomoć mi ne trebate slati jer se nadamo da ćemo odsada dobivati istu svotu novca kao i do sada. Što više, dobivat ćemo knjige po popustu tako da ćemo i nadalje moći udobno živjeti. Još točno ne znam koliko ću ovdje ostati. Za moju disertaciju sam skupio već dosta materijala, samo moram još velik broj djela pročitati čiji si mi Ti popis nedavno poslao.

Moje oči su zaista slabe, ali ne zbog prevelikoga rada, barem ja tako mislim, već jer imam naravnu pogrješku. Nosim uvijek naočale na ulici i za čitanje. Naočale, koje su mi pariški liječnici preporučili skoro su isti broj koje mi je propisao u Beču g. dr. Reiss i u Grazu, onaj liječnik koji me nije htio osloboditi vojske. Vidite dakle da je stadij mojih očiju skoro onaj isti kao i prije nekoliko godina. Vi se nemojte zato uznemiravati, već vas molim da uzmete krunicu u ruke i da pokatkada izmolite Majci Božjoj iz Lurda kojih desetak Zdravo Marija u tu nakanu.

Vi ćete se možda začuditi da ja računam s nadnaravnim faktorima kao s najobičnijim stvarima. To sam naučio u Lurdu gdje je više slijepaca progledalo. Poznato je npr. da je književnik Henri Laserre prao svoje oči lurdskom vodom i posve ozdravio. Napisao je, da se oduži Bl. Djevici Mariji, poznato djelo o Lurdu. Ja sam se ugledao u njega i molim Vas da me sa svojim molitvama potpomognete.

Zahvaljujem Vam na karti od P. Vrbaneka iz Paray-le-Moniala. To je grad gdje se je u 17. vijeku naš Gospodin Isus Krist ukazao sv. Mariji Margareti Alacoque i odakle se je stala širiti pobožnost Presvetome Srcu Isusovome. Tvoja primjedba mojoj tvrdnji da su “konvertiti spasili Francusku” je istinita i hvala Ti da si me upozorio. Francuska još nije spašena jer iako katolici broje među svojim članovima velik broj inte-

[69] Isto, str. 133

lektualaca (Bourget, Bordeau, Baumann, Basin, Doumix, Baudrillart, Jammes, Claudel itd.), koji su stekli svjetski glas, to su narodne mase demoralizirane. Katolici su uglavnom u manjini. Kod nas je inteligencija bezvjerska, a narod se drži još kršćanskih običaja dok je ovdje skoro obratan slučaj. Istinita je Tvoja tvrdnja da su svećenici i redovi najviše pridonijeli toj katoličkoj renesansi među francuskim intelektualcima, ali ovi intelektualci (koji su velikim dijelom konvertiti) u javnome su životu rehabilitirali katoličku doktrinu. Mi dolje živimo na granici Crkve i posve je naravno da tamo niču sekte, crkve i da su apostazije na dnevnome redu; bilo bi što više nenaravno kada se ne bi katolici progonili. Lijepo pjeva današnja pričesna molitva u misi sv. Dionizija: "Kažem vam moji prijatelji, ne bojte se onih, koji vas progone", a sveti Pavao nam se stavlja za uzor govoreći: "Braćo, hoću da se hvalim samo križem našega Gospodina Isusa Krista, radi kojega mi je svijet razapet i ja svijetu". (Gal. 6,14-18). Dobro meditirajte o značenju podcrtanih riječi. U tome leži filozofija sreće: to jest, valja postaviti težište svih naših želja u onaj svijet, sebe posve zaboraviti radeći za našega Gospodina Isusa Krista, koji je jedini vječan. Ti bi mogao reći da bi s tim idejama mogli svi umrijeti od gladi! (Tako mama sigurno misli!). Držim, da naše logičke dedukcije moraju biti konsekventne: ako naime vjerujemo u apsolutno Božanstvo, (a ja pretpostavljam da i mama u to vjeruje!), to prema tome nema slučaja. „Ne prodaje li se pet vrapčića za dva novčića? Pa ipak ni jednoga od njih Bog ne zaboravlja. A vama su i vlasi na glavi sve izbrojene. Ne bojte se! Vrjedniji ste nego mnogo vrabaca!" (Lk 12, 6-7). Moramo dakle činiti uvijek volju Božju i ako on hoće da gladujemo, gladujmo; a ako traži da si damo glavu odsjeći recimo: Hvala Bogu. Osim toga valja znati da dragi Bog nikada neće natovariti na čovjeka onaj teret koji ne bi mogao podnijeti. Ovo sve pišem poglavito radi mame koja je uvijek u neprestanom nervoznome strahu. Da nema Boga i da slučaj egzistira, razumio bih mamu (u tome slučaju bi bolje bilo ustrijeliti cijeli ljudski rod), ali pošto smo tako sretni da znamo da je ovaj život vrlo kratka faza i da ćemo zatim biti u vječnome nebu, budimo sretni i junačni, žrtvujmo sekundu ovoga života da uđemo u široko i beskonačno Nebo. Meditirajte barem pola sata o odnosu između ljudskoga života i vječnosti.

Molim da mi javite svaku protivnu misao i da tako uzmognemo u međusobnome nastojanju za ovo dvadeset, trideset godina što nam je još biti na zemlji, upotrijebiti sve naše zajedničke energije da spasimo naše duše i što više duša naših bližnjih. Temperatura je ovdje vrlo ugodna. Ljubi Vas vaš sin i brat u Kristu!

Ovo je Ivanovo pismo od 5. 10. 1921. dalo majci povoda da se ozbiljnije pozabavi mislima toga pisma i da dosta oštro odgovori. A to je upravo Ivan i namjeravao; on je sad išao za tim da izazove diskusiju o vječnim istinama. Tako se doista razvila opširna rasprava između majke i sina. Bliži je povod majčinoj zabrinutosti bila dobronamjerna izjava jedne časne sestre koja je vidjela Ivana u Parizu i rekla majci da Ivan fizički jako loše izgleda. Osjećaj velike majčinske ljubavi koja strepi nad svojim jedincem u tuđini i neshvaćanje Ivanova vjerskog zanosa, diktirali su majci ova pisma.

Ivan Merz
Pariz, rue Mayet 1 Zagreb, 17. 10. 1921.
Francuska

Hans!

Ne kažem DRAGI jer sam cijeli dan plakala zbog tvojega preporučenog pisma! Kakve su to misli i još k tome u Parizu! O biti i nebiti ne smije se razmišljati. Sve jest – kako – jest, pametne su glave time razbijale glavu i ljudi su poludjeli! – Zašto mi praviš brige? Već godinama se mučim zato što želiš biti drugačiji od drugih! Zašto? Gdje je moj Hans koji je bio veseo i sretan, volio i razumio sve ljudsko? Lijepo je bilo tvoje djetinjstvo kod dragih roditelja, bio si kao središte postavljen i obožavan, a sada ne živiš i činiš nam srce teškim. Ne može se, Hans, ići glavom kroz zid! Mi smo Tvoj putove utrli i silili te u vojsku, jer tvoje oči nisu ništa vrijedile! Ti si obavezno htio filozofiju koja najviše uništava oči. Zašto? Zašto to činiš još jednom sljedeću godinu, ako ne ide? Mora se životu prilagoditi. Rekao si mi da ne mislim o sutra, budući sam danas dobro! Sada govoriš: ljudi na životu nisu dugo, samo 25 – 30 godina. Zašto ne misliš na nas Hans kojima si sve, koji bismo ležali na tlu uništeni, ako bi ti nastradao? Zašto ne želiš živjeti i samo sebe kažnjavaš. Tako je lijepa mladost, cvjetajuće tvoje doba, a mi se brinemo jer ti i sebe i nas mučiš. Svaki čovjek ima sate gdje sam sebe promatra, ali uvijek isto, ne razumijem!

Tata je tužan, nikada ga se ne vidi kako se smije! Piši nam vesela pisma, a ne uvijek da dušu pripremaš za drugi svijet! Nemaš razloga da imaš takve misli. Gimnasticiraj, razgovaraj s ljudima i ne budi jednostran! Ne postaje se sanjar, ako se čovjek ne zatvori, ali vječno i uvijek imati knjige kao društvo koje su napisane prije nekoliko stoljeća, to je užasno! – Za tvoju imendansku čestitku hvala! Bilo mi je oko srca jako teško!

Gospodični Michaut mnogo hvala, odgovorit ću joj. Tata je 15. došao iz Sarajeva kući, bio je nešto tužan. Mnogi te pozdravljaju koji te vole: Drago, gospođa Teschner, gospođa König, Zera, Gusti. Ti vidiš kako je za tebe svijet lijep! – Radi neko vrijeme fizički dok ti se oči ne oporave. Idi na mehanički kurs. Možda možeš to? Sergije Ivanović je umro od šarlaha! Strašno! Poljubac Majka

Terezija Merz
Zagreb, Mihanovićeva 2, II. k.
Yougoslavie - Croatie

Pariz, 20. 10. 1921.

Motto: Evo uzeh pero i papira
Jer mi srce ne da mira.

Moja draga Mama,

Premda je Tvoje pismo pisano u tonu bez nade i u njem oštro navaljuješ na me, to me je ipak jako razveselilo. Nadam se da će odsad naše dopisivanje biti češće i da ćemo imati prilike da se međusobno dobro porazgovorimo. Potpuno je razumljivo i naravno da je moj sedmogodišnji boravak daleko od kuće i u raznim društvenim krugovima na mene jako utjecao.

Osim toga znadeš da me je život na sveučilištu u Beču, onda rat, studij i napokon Lurd potpuno uvjerio u istinitost katoličke vjere i da se zato cijeli moj život kreće oko Krista Gospodina. Ti me ne smiješ krivo razumjeti i sebi zamišljati da znači jedno te isto vjerovati i žalostan biti. Upravo je protivno istina. Gospodinu se mora s veseljem služiti i veseliti se neobično lijepoj prirodi, sreći obiteljskog života i svim ostalim darovima.

Znao sam, da će Ti moje preporučeno pismo prouzročiti boli i pisao sam ga s tom nakanom da se naša ljubav produbi i oplemeni. Znadem, naravno, unaprijed da me voliš više od svega i zato hoću iskoristiti Tvoju dobrotu. Uvijek mi je bilo u srcu neizmjerno teško što Ti pišem samo karte s vijestima o hrani, vremenu i zdravlju gđe Michaut. Već sam ti iz Beča htio saopćiti tu i tamo štogod o mom unutarnjem životu, o svom srcu, ali se nisam usudio. Sad je led probijen i molim Te, draga mama, da mi uvijek točno odgovaraš. Želim cijelom svojom dušom da naše nastojanje i težnje budu jednake, da ne proturječimo jedno drugome.

Ti me siliš da priznam kako mi je sveta ljubav prema tati i Tebi. Ipak bih htio da se naše međusobno nastojanje ne usmjerava samo na naše blagostanje, na zdravlje, već da promatramo obiteljski život kao

sredstvo k jednom cilju: to znači djelovati u našoj sredini na slavu Božju i na dobro našega bližnjega. U tome će slučaju naši interesi biti isti i neću biti prisiljen prema Tebi voditi dvostruki život.

Ti se dobro sjećaš kako si me često molila da Ti štogod pripovijedam i da si me dovela u veliku nepriliku. Bio sam često prisiljen da Ti štogod kažem što me nije osobito veselilo, a ono što mi je bilo na srcu i što bih rado saopćio, prešutio sam. To je također slučaj s dopisivanjem; dok sam prijateljima pisao pisma, Ti si dobivala samo karte. Tome mora biti kraj: osim veza naravne ljubavi što ih priroda i zahvalnost učvršćuju, mora biti uspostavljena i duševna srodnost.

Naravno je da se moraju odstraniti neke zapreke: to su na primjer predrasude koje gajiš prema vjeri koja se, kako ti se čini brine samo za drugi svijet, a unatoč tome ne stvara na zemlji sreću i blagostanje (Montesquieu).

Molim Te da još jednom o tome razmisliš da kršćanin mora biti veseo i da se ne mora plašiti života niti izbjegavati ljude. (Jedna francuska poslovica veli: un saint triste — un triste saint; svetac koji je žalostan — to je loš svetac).

Što se mene tiče, nastojim biti naravan, ali ja ne mogu ništa proti tome što sam baštinio od svoga oca potrebu za razmišljanjem. Ti možeš dakle biti sigurna da sam zadovoljan i da mi je dobro. Za vrijeme ljeta bio sam veoma često po cijele dane u šumama pariške okolice i objedovao sam u prirodi. No sada sebi priuštim taj užitak samo nedjeljom. Osim toga uvijek sam u društvu. Mi imamo ovdje svoju organizaciju i često smo zajedno. I u francuskom sam društvu često, a nekoliko sam puta morao i govore držati. Puno poljubaca šalje ti Hans

Ivan Merz
Pariz, rue Mayet 1 Zagreb, 27. 10. 1921.
Francuska

Dragi Hans!

Tvoje me je pismo djelomično razveselilo, djelomično nije. Mnogo je u njem što ne razumijem, što mi ti ne kažeš. I tvoje planove znadem danas upravo tako kao i jučer. Da se tvoje misli kreću oko kršćanske vjere, to znadem i tome nema ni jedan čovjek što prigovoriti; ipak ne mogu sebi zamisliti da je to tvoje životno zvanje. Veselim se Tvojim riječima ljubavi. Za mene nema veće sreće na zemlji od ove i kad bih imala dvore položila bi ih do tvojih nogu da ostvarim tvoje dječačke sanje!

Hans! Ti si na krivome putu. Raditi se ne može samo za druge, a za sebe ne! Gdje je tu dobrota ako voliš sve studente, a svoje vlastite puštaš da propadnu? Raditi samo za druge, a ne i za sebe, nesreća je sama po sebi i nesreća je za obitelj. Mi smo te, Hans, već kao dječaka izgubili i ti si nam izvorom vječnih briga. Hans! ti si mlad, ti si naobražen, ti si dobar, ti si bistra glava. Odbaci sve od sebe što si sebi zamislio kao nezreli mladić. Čovjek se ne treba držati onoga što si je umislio u mladenačko doba.

Radi, Hans! Položi svoje ispite! Savij sebi gnijezdo i svoje vlastito ognjište neka je tvoja najsvetija sreća. Onda možeš također djelovati prema vani; najprije ovo, a onda također i drugo! Onda Lurd! To je bila jedna epizoda u tvome životu! Zaboravi je! Ne može se uvijek misliti na sve ono što koga potrese. I još nešto, Hans! Idi među ljude i slušaj mišljenja i drugih. Nemoj se ograditi s tim jednim zidom koji tebi odgovara. Od svakoga se čovjeka može nešto naučiti, svaki je za sebe nešto posebno. »Talent se gradi u tišini, ali karakter u bujici svijeta.« Ti si, Hans, svoje vrijeme i u Beču samo prosanjario i to isto činiš i u Parizu. Dr. Rebac[70] ima za sve i smisla i vremena. Redovito ide u crkvu, ima doma čak oltar, brine se za obitelj i domovinu. Zašto se Hans na njega ne ugledaš? Ovdje je snijeg. Budi moje dobro dijete i piši!

Ljubi Te majka.

Terezija Merz
Zagreb, Mihanovićeva 2, II. k.
Yougoslavie - Croatie

Pariz, 6. 11. 1921.

Draga mama!

Moji su planovi sasvim jednostavni. Položit ću ispite, zaposliti se i radit ću u našoj organizaciji i časopisima. O tome da sam izgubljen za Vas nema ni govora! Naravno je i razumije se samo po sebi, da ću se uvijek odazvati Vašem pozivu i da ću, ako ustreba, najprije Vama pomoći, a onda istom svojim prijateljima.

---

[70] Dr. MARKO REBAC, odvjetnik u Banjoj Luci. On je na mladog Merza ostavio dubok dojam svojim kršćanskim uvjerenjem još u Banjoj Luci pa je Merz o njemu u svome Dnevniku od 28. veljače 1916. nakon oproštaja s prijateljima prigodom odlaska u vojsku zabilježio i ove misli: „No, čega mi je ovdje najviše žao to je dr. Rebac. Nismo mnogo razgovarali, no sve je u njega puno životne snage, puno ljubavi i neke čudne, zapravo mistične čistoće. Kako takav čovjek djeluje na drugoga! Sam osjećam da me se ma kako inteligentan čovjek ne bi nikada mogao tako dojmiti kao čisti. To je faktično i baš mi ovo potvrđuje istinitost kršćanskih moralnih načela. Čistoća i vječno čistoća treba da je geslo! Tako gubim starijeg prijatelja koji je dosada mnogo toga uradio i jamačno će praktično dobro djelovati za svoj narod; osjećam direktno kao da je čovjek određen po Providnosti."

Među nama je nesporazum. Katolička je vjera moje životno zvanje i mora to biti svakom pojedinom čovjeku bez iznimke. Budući da je ovaj život samo kratka priprava za vječnost, to je prirodno da sav naš rad ide prema tome cilju. Jedan se ženi da novi stanovnici uđu u nebesko Kraljevstvo, drugi je novinar i širi istinu, jedan je željezničar i pridonosi brzom širenju Kraljevstva Božjega itd.

To se čini neobično jer živimo u stoljeću duhovne krize. Zaboravilo se natprirodno misliti i živi se i umire, a da se ne zna zašto. Moguće je, da će to jadno stanje doći napokon kraju, ali mi se ne smijemo dati ugušiti od ove blatne atmosfere u kojoj živimo.

Što se tiče Lurda, to su i protivnici složni da ono što se tamo događa, znanost danas ne može protumačiti. Zola, koji je bio jedan od najupornijih protivnika katolicizma, priznaje sam u svom romanu »Lurd« da je njegova junakinja ozdravila, ali u romanu poslije kratkog vremena dopušta da se opet razboli. On tumači ozdravljenje pomoću autosugestije. A uistinu se ona žena, koju on opisuje, nije razboljela. On je sam priznao da on s junacima svojih romana može raditi što ga je volja, a da se ne obazire na istinu. Nije tome dugo, kako je za vrijeme jednog velikog hodočašća ozdravila jedna djevojka iz bolnice St. Louis, koja se nije mogla gibati (zaboravio sam kakvu je bolest imala) i liječnici su izjavili da bi se njena bolest mogla izliječiti nakon liječenja od više mjeseci. U Lurdu je iznenada ozdravila i posjetila je ovdje bolnicu St. Louis. Možeš sebi predstaviti koliki je utisak učinio njen dolazak među bolesnike i bolničare. Mnogi, koji su se kod njenog odlaska u Lurd smješkali, bili su jako iznenađeni kad se vratila zdrava. Sve su novine o tome detaljno pisale. Žao mi je da ne znaš toliko francuski da Ti mogu o tome poslati liječnička djela sa rentgenskim slikama. Osim toga nije to samo na Lurd ograničeno.

U Belgiji je prije nekoliko godina jedan čovjek imenom Rudder poslije kratke molitve ozdravio. To je sve znanstveno dokazano. Ovdje je u Parizu npr. ovaj semestar na Katoličkom sveučilištu dr. Beck, koji je nekoliko godina za redom bio primarius u Lurdu, održao znanstveno - popularna predavanja o tom.

Ti nisi prisiljena vjerovati u lurdska čudesa, ali iznenadna se ozdravljenja ne mogu poricati. Nadam se da smo istog mišljenja i da ćemo se zajedno moliti dragom Bogu. On neka upravlja naše putove kako nalazi da je za nas dobro, a ne kako bismo mi željeli prema našim zamislima.

Pokušaj, draga mama, moliti krunicu koju sam Ti poslao i zazivaj dragu Majku Božju iz Lurda da ozdraviš; ona će Ti možda pomoći. Otac Ti može kod tog pomoći, a ni ja neću sigurno biti lijen. Pismeni, brzi, točni odgovor molim Hans

Ivan Merz
Pariz, rue Mayet 1 Zagreb, 15. 11. 1921.
Francuska

Moj dragi Hans!

Ovakvog Te volim kad si mi iskren; ipak se uvijek vraćamo prvoj ljubavi (jedan je francuski pisac rekao). Davno je tome bilo kad je majka mogla onako dobro gledati u srce svog djeteta. Danas ima posla s jednim preosjetljivim, nervoznim, bolesnim djetetom! Uvidi jednom, Hans, da si skrenuo s pravog puta, uči se od životinja, koje instinktivno čine ono pravo, a ne traže svoj spas Bog zna gdje.

Istina je, Ti živiš u lošem svijetu, sve je tako odvratno kako Ti kažeš. Ti si sretno izašao iz svega, zlatna bi mladost trebala da u Tebi buja i Ti bi se morao veseliti nad prekrasnim Parizom. Mjesto toga sjediš nad starim knjigama, hoćeš da po njima, po njihovim slovima živiš i na tom ćeš razlupati svoj život. Već nekoliko mjeseci od tebe primam samo slike samostana i zatvorenih vrata i zbog toga sam se silno žalostila. Zar se zbog toga ide u krasnu tuđinu da pobudimo takve osjećaje?

Hans, dođi kući! Ti trebaš obitelj, Ti trebaš ljubavi, Ti sad trebaš mehaničkog rada, a ne razmišljanja. Gotovo sedamnaest godina sjediš neprestano u školskoj klupi i sad nek je tome kraj. Onda, kad si kao dvadesetogodišnji zastavnik došao iz rata kući, bio si jak i snažan, imao si pune džepove, donio si darove i bio si zadovoljan. Tada si rekao: »Mama, vidiš, sad sam sretan.« Ne smije se htjeti, Hans, ono što nije moguće. Moramo se prilagoditi životu, a ipak se može ostati uz to pošten, potpun čovjek.

Veselim se i zahvaljujem Ti na Tvojim utješnim riječima da nas nećeš zaboraviti. Mi smo mislili, Ti ćeš otići u samostan, tako su tužna i bolna bila Tvoja pisma. Što bi tata radio sam na svijetu bez Tebe, koji si njegov obožavani idol?

Ja ću umrijeti i on će onda ostati potpuno osamljen. Plemenito je i lijepo raditi za svog bližnjega. Ali ti si, Hans, stvoren za obiteljsku

sreću. Naći zaposlenje, raditi, to je san mog života da ga barem doživim nakon 25 teških godina.

Ostavi Hans Lurd! I ovdje ima takvih čudesa! Jednoga je čovjeka (seljaka) bik nabio u trbuh i rastrgao mu utrobu. Zašili su ga i on je ozdravio, liječnici su iznenađeni! Gdje je Lurd i gdje je ono drugo? Hans, ne piši više nikada o čudesima i svecima javno! Možeš si zapriječiti put do škole! Govori se o tebi i kažu da živiš u srednjem vijeku. Svijet prosuđivati prema kršćanskom stajalištu i po tome živjeti je lijepo i baviti se takvim novinarstvom kao princ Lichtenstein, Eberle, Hussarek je vrlo plemenito! Ti pametni, duhovni, otmjeni ljudi nikada nisu pisali o čudesima, a ipak su besprijekorni kršćani. Promijeni se. Mislila sam, Hans, da studiraš u Parizu jezike, povijest umjetnosti, a umjesto toga daješ se povlačiti za nos i doživljavati čudesa. Idi na ulice, smij se, šetaj i dođi zdrav k nama u domovinu. Svoje oči moraš isto čuvati, bez njih si bijedan bogalj. Bolje biti seljak s vidom, nego slijepi učenjak. Život ne smije proći samo u profesiji i poslu, ima i ljudske zahtjeve i dužnosti koji ako se zanemare, grijeh je.

Ovdje je zima i rano je započela. Mi dobro ložimo.

Zbogom Hans! Kad dođeš, bit ćeš sa mnom zadovoljan. Ali ne idi okolo kao nadčovjek, živi jednostavno, ljudski. Ljubi Te majka.

Terezija Merz
Zagreb, Mihanovićeva 2, II. k.
Yougoslavie – Croatie Pariz, 27. 11. 1921.

Draga Mama,

Želim ti ukratko odgovoriti na tvoje posljednje pismo. Razumije se da me od svega najviše veseli Tvoje mnijenje, ali Ti moraš, draga mama, priznati, da jedan čovjek ne može sve znati i zato se mora obratiti na stručnjaka koji će ga poučiti u dotičnoj struci kojoj je posvetio svoj život.

O tome su napisana znanstvena, medicinska djela, na sveučilištima su predavanja održana i usprkos tome ne traži Crkva od nas da vjerujemo u lurdska čudesa. Ne želim tvoju pozornost usmjeriti samo na događaje u Lurdu koji su od strane liječnika potvrđeni kao događaji iznad prirodnih zakona. O tome su napisana znanstvena, medicinska djela, o njima se drže predavanja na sveučilištima i unatoč tome Crkva ne zahtijeva od nas da vjerujemo u lurdska čuda. Ali Ti si u zabludi ako misliš da se u čudesa ne treba uopće vjerovati. Cijeli Stari Zavjet je

Bazilika Srca Isusova
na Montmatreu u Parizu
koju je Ivan Merz posjećivao
i u kojoj se molio

povijesno svjedočanstvo, ispunjeno čudesima koja je Bog činio židovskom narodu da održi njihovu vjeru.

Kršćanka vjera temelji se na Isusovu uskrsnuću i ako ne bismo vjerovali u uskrsnuće, to bi se onda srušila cijela zgrada kršćanstva. Ti spominješ Eberlea, Lichtensteina; oni vjeruju i vjerovali su čudesima kao i zadnji kršćanski seljak u najudaljenijoj provinciji. Nadam se, draga mama, da i Ti vjeruješ u čudesa na kojima se diže kršćanstvo i priznajem da skeptično gledaš događaje u Lurdu. Nađem li prilike da Ti pošaljem jedno njemačko djelo koje o tome piše, nadam se da će Te činjenice uvjeriti.

Što se tiče svetaca i mojih nazora iz »srednjega vijeka« toga se moram čvrsto držati, dok me tko ne razuvjeri od mojih »zabluda«. To doduše nije moguće jer se povijesne činjenice ne smiju krivotvoriti.

Što se tiče mog zdravlja kažu mi općenito da u zadnje vrijeme dobro izgledam i da sam deblji. Ja ovo ne mogu sam prosuditi, ali moj drug Šćetinec koji se uvijek važe, dobio je kod gđe Michaut jedanaest kila.

Pisao sam Ti već da je hrana ovdje obilnija. Za doručak dobijem veliku šalicu čokolade (dva puta više nego kod tebe). U podne je meso, varivo, sir, voće, riža, tako da bismo se morali ugušiti kad bi popustili nuđenju gđe Michaut. Sve se priređuje s maslacem. Dnevno je topla večera. Svakodnevno dobivam kajganu od 3–4 jaja, variva po volji i desert (ukuhano voće, kremu od čokolade itd.).

Vidiš, dakle, draga mama da je hrana ovdje obilnija nego što misliš. Bio bih zadovoljniji kada to ne bi bio slučaj, ali kad su Francuzi naučeni biti gurmani onda nemam pravo u tuđoj kući kritizirati kako sam to činio kod kuće. Uopće ne nalazim dovoljno riječi s kojima bih mogao pohvaliti gđu Michaut. Ona se u svemu i za sve brine za me. Ja se nadam, dakle, da Ti, draga mama, nećeš biti za mene odviše zabrinuta.

Pozdravlja gospođa Michot.

Voli te Hans

Izjava trojice hrvatskih studenata prije odlaska u Pariz na studij

Nakon što je isusovac p. Miroslav Vanino pronašao mogućnost stipendiranja hrvatskih studenata u Parizu, predsjedništvo Hrvatskog katoličkog pokreta izabralo je trojicu hrvatskih studenata – Merza, Gračanina i Šćetinca da ondje nastave svoje studije. Njih trojica potpisali su izjavu koju je sastavio dr. Ljubomir Maraković kojom prihvaćaju određene obaveze koje su trebali obavljati i vršiti paralelno sa svojim studijem. Iz obilne korespondencije s dr. Marakovićem čini se da je Ivan Merz najozbiljnije shvatio i vršio ovu obavezu. U originalu ova izjava nosi naziv: „Revers". Donosimo je ovdje u cijelosti.

R e v e r s

Budući da sam od vodstva Hrvatskog katoličkog pokreta predložen za francusku stipendiju, obvezujem se, ako dobijem stipendiju i uzmognem nastaviti svoje studije u Parizu,

1. da ću pored svoga stručnog studija svakom prilikom nastojati da što bolje upoznam i proučim katolički život i rad u Francuskoj, naročito ukoliko je u vezi s mojim budućim radom u javnom životu;

2. da ću ostati u stalnoj vezi s Katoličkim pokretom u domovini i po mogućnosti redovito izvješćivati novine, stručne časopise itd. našega pokreta o stvarima u Francuskoj i nastojati da za njih pribavim časopise, knjige ili druge veze s francuskom katoličkom javnosti;

3. da ću, kad potpuno završim svoj studij, provesti godinu dana u centru Pokreta odnosno u kojemu od pokrajinskih središta prema intencijama vodstva, ako mi ono kroz to vrijeme mogne osigurati materijalnu egzistenciju.

U Zagrebu, 20. listopada 1920.

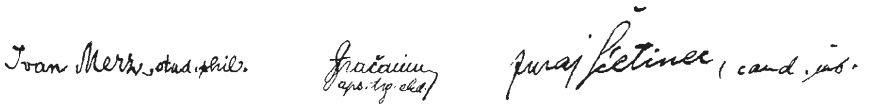

Ivan Merz,	Đ. Gračanin,	Juraj Šćetinec,
stud. phil.	aps. trg.akad.	cand. ius.

1922.

Prvu polovicu 1922. godine Merz je proveo u Parizu, a potom se početkom srpnja vratio u domovinu u Zagreb. Iz druge polovice godine nije nam se sačuvalo nijedno njegovo pismo. U tom razdoblju nakon povratka u domovinu Merz je bio sav usmjeren na snalaženje u svom prvom zaposlenju kao profesor u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji. Usto se potpuno posvetio pripremi za profesorski ispit te izradi i dovršenju doktorske disertacije za koju je prikupljao materijal još u Parizu.

Osobe kojima se iz Pariza javljao bili su najprije njegovi roditelji, potom dr. Ljubomir Maraković kojega Merz zove „Ljuba" kako su ga zvali još u Banjoj Luci njegovi učenici. Javlja se i svome prijatelju Draganu Maroševiću koji je teško bolestan od tuberkuloze, kao i p. Miroslavu Vaninu u Travnik, uredniku isusovačkoga časopisa *Život.* Bili su to posljednji mjeseci njegova boravka u Parizu pa u svojim pismima, posebno roditeljima, opisuje i svoje pripreme za povratak u domovinu.

Iz njegovih pisama razabire se njegova velika aktivnost na drugim područjima uz njegov redovni studij. To se odnosi na kontakte s francuskim katoličkim intelektualcima, pisanje članaka za časopise u domovini, povezivanje hrvatskih i francuskih institucija, organizacija putovanja kanonika Beaupina u Kraljevinu SHS itd.

Kao i u svojim prethodnim pismima i poštanskim kartama, Merz često na početku pisma stavlja mali križić kao sinonim za kršćanski pozdrav. A uz datum gotovo redovito navodi ili sveca ili liturgijsko vrijeme u crkvenoj liturgijskoj godini koji se toga dana slave. Ti sitni detalji pokazuju kako je duboko proživljavao crkvenu liturgijsku godinu i bio uronjen u kršćansku liturgijsku duhovnost. Svoja pisma Merz završava također na kršćanski način. Veoma često uz pozdrav upotrebljava kraticu „in Xto" što znači „u Kristu".

Kada se Merz javlja iz Francuske u domovinu, bilo iz Pariza bilo kasnije iz Lurda, onda na adresi stavlja na francuskom ime nove države „Yougoslavie", ali obavezno u nastavku dodaje i „Croatie" – Hrvatska. Poznata su iz njegova Dnevnika njegova zanimljiva razmišljanja, kritični komentari te gotovo proročka predviđanja kad se nakon raspada Austrougarske stvarala nova državna tvorevina.[1]

[1] Ivan Merz, *Dnevnik, Sabrana djela 4.* sv., Zagreb, 2014., str. 333, 339, 340.

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k. Pariz, 22. 1. 1922.

+! Dragi Ljuba!

Na list ću Vam odgovoriti čim dospijem. Gospodin kanonik Beaupin mi reče da će Vam poslati 10 Almanaha. Kada kanite prikazivati Claudela? Ćepulić će ga prevesti u mjesecu travnju (kad stigne u Zagreb). Tekst ću Vam također poslati. *Luč* još nismo primili.

Zbogom Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1.k. Pariz, 26. 1. 1922.

+! Dragi Ljuba!

Šaljem Vam prikaz Psicharijevog *Voyage d'un Centurion*[2]. Namijenio sam ga za *Luč* jer sam mislio da bi zgodno bilo da u istome listu izađu svi članci o katoličkoj literaturi koje sam do sada napisao. No, pošto ne znam da li će ovi članci o Jammesu uopće biti štampani, to učinite s ovim što mislite da je na veću slavu Božju.

Zaista bi valjalo prikazati *Annonce*.[3] Molio sam gosp. G. Batya da mi da rendes-vous jer je on priredio predstavu. Do sada ne dobih odgovora. Ne znam da li ste opazili u Almanahu od 1922. neke kostime za ovo djelo. Svakako mi pravodobno javite da li ćete ga prikazivati pa bih Vam odmah poslao note za gregorijanske napjeve i ostale potrepštine. Glumci koji bi izvađali *Annonce* moraju biti vrlo vješti, jer je radnja u glavnome psihološka. No držim da bi Pučko kazalište moglo lijepo prikazati i to bolje od Narodnoga koje je preveliko za tako suptilne efekte. Pročitajte u Almanahu članak o katoličkom kazalištu, možda će vam se tamo svidjeti koji komad pa bih Vam ga mogao nabaviti. (…)

Molio bih Vas da za onih 5 fr. kupite jedan misal i spremite gospojici Zori Habdiji (učiteljica, Prijedor). Šćetinec se je grdno napatio u zadnje vrijeme. Skoro je umro od upale slijepoga crijeva. Tek što je ozdravio spopala ga gripa i odležao je nekoliko dana. Već mu je bolje i za koji će dan opet na predavanja. Jeste li primili Almanahe? Ne znam da li sam Vam već pisao, da bi Francuzi htjeli zaposjesti Makedoniju tobože da uspostave red (Carigrad!). Bogu se molim za Vas Vaš Hans

[2] Putovanje jednog stotnika.
[3] Drama Paula Claudela *Navještenje*.

Moriz Merz, željez. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II. k. Pariz, 27. 1. 1922.

Dragi roditelji!

Najveća hvala za opširno pismo i za vijest da napokon i hvala Bogu nemamo više brige oko državljanstva. Ako mi možete poslati domovnicu bio bih Vam jako zahvalan. (…) Nastojat ću putovati preko Njemačke i Beča, kako bih od gđice Pyrzynski podigao moje knjige. Nastojat ću cijelu „republiku“ Michaut[4] odvesti fotografu i poslat ću Vam uskoro sliku. (…) Kiša, svugdje lagana gripa, ipak hvala Bogu, dobra hrana i Müller-vježbe, čuvaju me od toga. Istinski me čudi što još nisam imao uobičajenu zimsku prehladu! Pozdrav Hans

Dragan Marošević
Zagreb, Pantovčak 50
Yougoslavie – Croatie Pariz, 12. 2. 1922.

+! Predragi!

Ostajem ovdje još par mjeseci. U katekizmu piše ako se čovjek moli za se onda je to iz nužde, a ako se moli za drugoga onda je iz karitasa i ta molitva više vrijedi. Molimo se dakle jedan za drugoga. U zadnje vrijeme napisah svu silu članaka. Možda ih je već koš progutao (o Francis Jammesu, Psichariu, Rimskome Misalu). Otkriješ li ih gdjegod, a ti mi javi sve što je loše u njima. Tvojima pozdrav od Ivice

Dr. Ljuba Maraković Pariz, 28. 2. 1922.
Zagreb, Palmotićeva 31/1. k. uoči Pepelnice

+! Dragi Ljuba!

Bio sam kod Gaston Batya glede prikazivanja *Annonce faite à Marie*. Veli, da je to jedno od najkompliciranijih dramskih djela što ih on poznaje i da ga ne preporuča „amaterima“. Zgodnije bi bilo, veli, prikazati jedan srednjevjekovni *Miracle de Notre-Dame*. No želite li ga ipak prikazivati, to se mora platiti 1 % taksa (eventualno bih zamolio g. kanonika Beaupina da je plati). Kostime bi Vam za prikazivanje G. Baty posudio. On bi rado sa svojom trupom obišao Jugoslaviju igrajući

[4] Stanodavke Michaut, majka i njezina kći, te trojica hrvatskih studenata pa ih sve zajedno Merz naziva „republika“. Ta se fotografija sve do danas sačuvala.

Annonce faite à Marie. Bi li se to dalo organizirati? Jeste li primili članak od g. Begouena? Ako se na nj obazrete u *Hrv. Prosvjeti* (eventualno u *Nar. Politici*) to mu ga pošaljite (adresa je u Almanahu). Mali Dujmović mi piše da kanite izdati Srednjoškolski almanah. Hoćete li da Vam za nj spremim listu internacionalnih adresa? Jeste li primili članak o Psichariu i Baumannu? (…) Dobivate li *Cronique sociale*? Dobiva li *Narodna Politika La Croix*? Dobivaju li seljačke novine *La France agricole*?

Piše mi moj otac da bi želio stupiti u kakvu katoličku organizaciju. Ja sam zaista u neprilici šta bih mu savjetovao. Postoji li kakva kongregacija koja bi ga mogla zadovoljiti? Šta bi mu vi savjetovali? On bi naime htio aktivno sudjelovati.

Blagoslovljenu Vam Korizmu želi Hans

Dragan Marošević
Zagreb - Sanatorij Brestovac
Yougoslavie – Croatie

Pariz, 28. 2. 1922.
uoči Pepelnice

noći Pepelnice 1922.

+! Dragi Dragane!

Što radim? Spremam se za ispite i ostat ću ovdje još nekoliko mjeseci. Tvoje stanje posve razumijem: Ti već ovdje imaš križni put, al' svakako nemoj prestajati da se sistematski moliš Gospi Lurdskoj. Jučer sam slušao opet predavanje o ovogodišnjim ozdravljenjima (održao ga je dr. Marchand, podnačelnik Lurdske klinike.) – Čovjeka svaki put ponovno prodrma kada čuje što se tamo zbiva. Dakle, molimo se jedan za drugoga! Tvoj Ivica

Moriz Merz, želj. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II.k.

Pariz, 27. 3. 1922.

Dragi oče!

Najljepša hvala za Tvoje opširno pismo. Redovito ovdje dobivam mojih 500 fr i moj povratak doma bit će mi plaćen. (Gračanin je u tu svrhu dobio 800 fr). Ja ostajem ovdje vjerojatno do kraja školske godine i namjeravam se vratiti doma početkom srpnja. Sada sam opskrbljen i neprestano radim kako bih ujesen u Zagrebao predao moj doktorat.

Pozdrav Hans

Vlč. p. Miroslav Vanino, S.J.
Travnik - Gimnazija
Yugoslavie-Bosnie Pariz, 31. 3. 1922.

+! Dragi Oče!

Evo Vam odgovora na Vašu kartu od 4. 12. Usput Vam šaljem jedno kaligrafsko „remek-djelo“ i molim Vas da ga bacite u koš ako mislite da je suvišno na ovoj zemlji. Prvi dio sam poslao prije nekoliko mjeseci uredništvu *Luči* i piše mi g. dr. Ljuba M. da će izići u narednome broju. (Prikaz Jammesovih *Kršćanskih Georgika*). Ovo što Vam šaljem su razmatranja o uvjetima za katoličku književnost na temelju studija suvremene francuske katoličke književnosti. Kako analiza dovodi do zaključka da je temelj svakoga napretka, pa i literarnoga među ostalim, solidan svećenički naraštaj to Vam eto šaljem te *reliquiae* članka o Jammesu. A i u *Životu* ste započeli kampanju za što brojniji svećenički podmladak pa će Vam članak dobro doći.

Ako Vam dakle može ta skica pomoći, to je podajte kakvome kaligrafu na prijepis, kakvome jezikoslovcu na popravak, a Vi izrežite eventualne „hereze“ kakvim velikim škarama. Odvažio sam se da Vam pošaljem taj članak jer sam čitao u *Životu* – na kojem Vam hvala – da će izići prijevod *Križnog puta*. Pomislio sam naime da bi to mogao biti moj prijevod – onaj neestetski, iskrižani, nerazgovjetni – koji mnogo ne zaostaje za člankom što Vam ga eto sada šaljem. I pomislih, vidi ti, pater Vanino znade da iskoristi one isprljane listove; ne bi li on mogao možda preraditi i ovu skicu?!

O našemu i svome životu Vam ne bih znao reći mnogo. Učim gramatiku i molim se Bogu. Rijetko izlazim – htio bih što hitrije završiti nauke. Oči me vrlo slabo služe te ih osobito preporučujem Vašoj ljubavi.

Plodonosnu Korizmu i radostan Uskrs Vama želi Vaš odani u Xtu

Ivan Merz

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1.k. Pariz, 5. 4. 1922.

+! Dragi Ljuba!

Raduje me vijest da ćete i Vi malo u svijet. Dao Bog da bude na njegovu slavu, a na Vašu i našu korist. Gospodinu Konzulu[5] izvolite reći ovo: položio sam na Sorbonni sljedeće ispite:

[5] Francuski konzul u Zagrebu.

Prof. Cohen: Littérature française du Moyen Age; Prof. Reynier: Litter. franç. du XVIIe et XVIIIe siècle; Prof. Le Breton: Litter. franç. du XIXe et XX.; Guignebert: Evolution historique de la France.

Dobio sam *Diplôme d'études de Civilisation Française*[6] „avec la mention très bien"[7]. Bilo je upisano oko 300 đaka, a ja sam bio četvrti po uspjehu. U ovome semestru sam upisan samo na *Institut Catholique*[8] jer su me oslobodili od školarine.

Za polaganje ispita na Sorbonni morao sam platiti 300 fr., a preko ferija nismo dobili stipendije tako da se ovoga semestra nisam upisao na Sorbonni. Ipak sam dobio dozvolu da pohađam tečajeve *de l'Ancien français* na *Ecole Normale Supèrieure* (prof. Roquas); a osim toga se nadam dobiti svjedodžbu od Abbé Rousselota (osnivač eksperimentalne fonetike, profesor na *Collège de France*) iz Historijske gramatike. No sav moj studij ide sada za tim da u što kraćem roku mogu položiti doktorat u Zagrebu.

U Fribourgu s Kanonikom Beaupinom uglavite koga ćete s Matulićem onamo poslati. Prikryl, Protulipac, M. Petrović? Šta je s Mikom Galkovskim?

U *Narodnoj Politici* čitah da je članak o Psichariu izišao u *Luči*. Žao mi je što su preskočili Francisa Jammesa. Obećao sam jednome Jammesovom znancu da ću mu ga dati te me on neprestano pita je li izišao. Osim toga sam spremio p. Vaninu članak o odnosima Svećenstva i katoličke književnosti u kojemu se pozivam na *Kršćanske Georgike*. Žao mi Vas je opterećivati željama, ali najradije bih volio da urednik *Luči* pošalje članke o Francis Jammesu P. Vaninu – ako ih ne kani uvrstiti u *Luči.* Jeste li primili *L' Immoléa*? Hvala za Markovića i Solovjeva. G. Konzulu možete pokazati članak o Psichariu.

Sretan Uskrs Vašima i Vama želi Vaš u Xtu H.

Moriz Merz, želj. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II.k. Pariz, 12. 4. 1922.

Dragi roditelji!

Razveselila me je vijest da ću dobiti 1400 fr. (…) Što se tiče odijela to ću ih po svoj prilici kupiti u Zagrebu ili Beču, pošto ovdje stoji jedno odijelo oko 300 fr. Cipele ću si kupiti ovih dana. *Luč* će Vam, nadam se,

[6] Diploma Studija francuske civilizacije.
[7] S ocjenom Vrlo dobar.
[8] Katoličko sveučilište u Parizu.

poslati drug Prikryl, a *Život* (Palmotićeva 33, oci Isusovci) lako si možete nabaviti u administraciji. Gosp. dr. Rebcu sam se već zahvalio, a i dr. Marakoviću sam odgovorio na pitanja.

Tata, kada misliš u Češku? Koji je Tvoj plan? Ako štogod trebaš, to Ti mogu učiniti jer imam u Češkoj mnogo utjecajnih znanaca. Time sam odgovorio na sva pitanja. Nakon Uskrsa ću gledati da vam pošaljem jedno *Uvjerenje*. Jeste li čestitali Uskrs gđama Michaut?

Voli vas vaš sin Ivan

Moriz Merz, željez. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/II. k. Pariz, 1. 5. 1922.

Dragi roditelji!

Šaljem Vam 4000 dinara (Cheque No. 4446 od 1. maja 1922., Banque France-Serbe, Paris, 100, rue de le Victoire). U pismima ću Vam osim toga poslati 300 fr. Nemojte zamjenjivati franke budući da nema mnogo nade da se ukloni korupcija koja vlada u našoj državi; korupcija, koja je glavni uzrok našoj lošoj valuti i koju neće moći ni američki ni francuski zajam uništiti. Voli vas vaš Hans.

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1.k. Pariz, 17. 6. 1922.

+! Dragi Ljuba!

Hvala za list. Gosp. Kanonik Beaupin dolazi u Ljubljanu 15. srpnja. Zadržat će se kod nas 3 – 4 tjedna. Kani pohoditi Ljubljanu, Maribor, Kartuzijance, Rajhenburg, Zagreb, Đakovo, Beograd, Banja Luku, Jajce, Travnik, Sarajevo, Mostar, Dubrovnik, Split, Rijeku, Trst.

Legitimaciju će Vam ovih dana poslati. Ja dolazim u Zagreb, oko 10. srpnja i morat ću ga po svoj prilici pratiti. Ne bi li mogli za me isposlovati novinarsku iskaznicu? Osim toga će i g. grof Begouin putovati dolje. Šaljem Vam danas dvije knjige. Gosp. Beaupin želi da ih prevedemo.

Glede stipendija to sam Vam pisao da predložite osim Marija četvoricu da Comité[9] izabere barem dvojicu. I to valja odmah učiniti jer Comité nema, koliko mogoh opaziti, stalnoga programa. Tko sastavi ljepšu molbu onoga izaberu. Zato vam pisah da molbe odmah pošaljete

[9] Odbor katoličke udruge za dodjelu stipendija čiji je stipendist bio i Merz.

tako da preteknemo ostale narode. Osim toga ovamo ne valja slati neizgrađene ljude jer francuski katolici ne mogu zadovoljiti – to je moje mišljenje! – naše intelektualne potrebe. Prikryla, Milana Petrovića, Kuharića, njih valja poslati ovamo, a nipošto one, koji još nisu našli životni smjer. Stipendije iznose mjesečno 500 fr. Ako želite predložiti Slovence to ovisi o Vama.

P. Boubé, SJ je spreman napisati studiju o nama u *Etudes* ako mu spremimo na francuskome potrebni materijal. Dao sam mu već memorandum biskupâ. Francuska štampa će ga publicirati ovih dana – talijanska je to već učinila. Hoće li biti kakav pokrajinski sastanak? Šalju li Vam Mađari svoj list? Od g. Warniera do sada ništa? Uredništvo *Orienta* zahvaljuje našim fratrima (Didak?) za članak o Franjevačkom pokretu kod nas. Žurim se na *Semaine des Ecrivaines Catholique*[10].

Vaš u Kristu Hans

Dr. Ljuba Maraković
Zagreb, Palmotićeva 31/1.k. Pariz, 19. 6. 1922.

+! Dragi Ljuba!

Evo na brzu ruku sastavih za *Narodnu Politiku* Izvještaj o *Semaine des Ecrivaines catholiques*. Danas bio u *Service des Oeuvres françaises à l'Etranger*[11] i tamo mi reče gosp. Mark da on novaca nema već da gosp. Konzul[12] ima u tu svrhu stanovitu svotu na raspolaganju te da se na nj obratim. To naravno neću učiniti.

Polazim iz Pariza početkom srpnja i zadržat ću se po svoj prilici tri dana u Münchenu i isto toliko u Beču. Nastojat ću biti u Zagrebu oko 10. srpnja. Dakle do viđenja!

Voli Vas u Kristu Vaš H.

Moriz Merz, željez. činovnik
Zagreb, Mihanovićeva 2/ II.k. Strassbourg 3. 7. 1922.

Dragi Oče!

Pozdrav s putovanja prema kući. Hans
(Razglednica Strassbourga)

[10] Tjedan katoličkih pisaca.
[11] Služba francuskih aktivnosti i djela u inozemstvu.
[12] Odnosi se na jugoslavenskog Konzula koji već prije zagorčavao život hrvatskim studentima u Parizu.

1923.

Starčevićev dom u Zagrebu (nasuprot Glavnog željezničkog kolodvora).
U ovoj je zgradi (drugi kat lijevo) stanovao Ivan Merz sa svojim roditeljima.

Iz godine 1923. sačuvalo nam se veoma malo Merzovih pisama. Okolnosti u kojima je živio nisu ni iziskivale potrebu dopisivanja jer se već nalazio u Zagrebu među osobama s kojima je inače bio u pismenom kontaktu dok je boravio u Francuskoj. Osim toga nije ni imao vremena za brojna dopisivanja. Te je godine dovršavao doktorsku disertaciju koju je obranio 9. svibnja 1923. na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Osim toga bila je to prva školska godina njegova zaposlenja kao profesora na Nadbiskupskoj gimnaziji čemu se morao potpuno posvetiti. Nakon završene školske godine uključio se u rad tadašnje najveće hrvatske katoličke organizacije za mladež; Hrvatskoga katoličkoga omladinskoga saveza te je u kolovozu te godine izabran za njezina predsjednika. U prosincu iste godine Katolički omladinski savez spojio se s orlovskom organizacijom u jednu organizaciju pod nazivom Hrvatski orlovski savez (HKOS) kojoj je Merz postao tajnik, a predsjednik

dr. Ivan Protulipac.[1] U tu će novu katoličku organizaciju tijekom sljedećih godina sve do svoje smrti Merz uložiti sav svoj trud i apostolsku revnost. Budući da je istu organizaciju Merz od početka postavio na temelje papinske Katoličke akcije, kako to ističe u pismu biskupima od ove godine, naišao je na mnoge otpore, ali je njegovo nastojanje na kraju pobijedilo. Otpor je pružao Seniorat, vodstvo Hrvatskoga katoličkoga pokreta koje se nije slagalo s Merzovim nastojanjem za uvođenje načela Katoličke akcije u orlovsku organizaciju, koja je inače smatrana jednim dijelom Hrvatskoga katoličkoga pokreta. U mnogim pismima Ivana Merza nalaze se odjeci i informacije o tom njegovom nastojanju i borbi da orlovska organizacija ne bude podmladak Hrvatske pučke stranke kako je želio Seniorat koji je i osnovao tu stranku, nego da djeluje u povezanosti i poslušnosti prema biskupima i ostane odgojna organizacija katoličke mladeži usmjerena prema kršćanskom apostolatu.

Ivan Merz
mladi profesor u Zagrebu

Sačuvana korespondencija Ivana Merza iz godine 1923. započinje poštanskom kartom isusovcu p. Irénéeu Hausherru, Merzovu poznaniku još iz vremena njegova studija u Beču i Parizu s kojim se susreo kasnije i u Rimu. P. Hausherr bio je sve do umirovljenja profesor istočne duhovnosti na Istočnom institutu (Pont. Ist. Orientale) koji djeluje u sklopu Papinskog sveučilišta Gregorijana u Rimu. Odmah nakon smrti Ivana Merza p. Hausherr dao je izvanredno lijepo svjedočanstvo o njegovoj svetosti koje je potom ušlo u dokumente za Merzovu beatifikaciju.[2] Ovo njegovo svjedočanstvo jedno je od najjačih i najuvjerljivijih o svetosti bl. Ivana Merza koje ima tim veću vrijednost što ga je napisao jedan stranac i k tome specijalist duhovne teologije.

---

[1] Dr. IVAN PROTULIPAC (1899.-1946.). Bliski suradnik bl. Ivana Merza u Hrvatskom orlovskom savezu. Opširnije biografske podatke o njemu vidi na str. 272. ovoga 7. sveska.

[2] Fabijan Veraja, *Ivan Merz pioniere dell'Azione cattolica in Croazia*. Roma, Libreria Editrice Vaticana, 1998. str. 845-849. Ista izjava p. Hausherra o bl. Ivanu Merzu u hrvatskom prijevodu objavljena je u: Ivan Merz – Glasilo Postulature, br. 1, 1973., str. 11-13.

Uz zagrebačku katedralu nalazi se zgrada tadašnje Nadbiskupske gimnazije (danas Bogoslovsko sjemenište) gdje je Ivan šest godina vršio službu profesora.

R.P. Irénée Hausherr, S.J.
Lungenbruck, rue Augustins
Švicarska

Zagreb, 6. 11. 1923.

Dragi moj Oče!

Ima već dosta vremena kako mi je Dr. Maraković predao malu sličicu. Hvala Vam za vaše sjećanje tako srdačno i tako drago; hvala također dragom Bogu da Vam je udijelio tu veliku sreću da možete slaviti veliku Žrtvu. Što radite? A Vaše zdravlje, ide li na bolje? Javite mi vijesti o sebi. Želite li čitati malo hrvatski? Mogao bih Vam poslati od vremena do vremena manjih stvari. S Bogom

Ivan Merz

OSNIVANJE HRVATSKOGA ORLOVSKOG SAVEZA

Orlovska organizacija koja je od početka 20. stoljeća postojala u Čehoslovačkoj i Sloveniji gdje je veoma uspješno djelovala, počela se širiti i u hrvatskim krajevima nakon Prvoga svjetskoga rata. Prvi koji je s mladima počeo raditi 1919. g. prema orlovskim metodama bio je dr. Dragutin Kniewald u Senju. Nakon njega sve se više u Hrvatskoj šire metode rada s mladima po uzoru na slovensko Orlovstvo. Da bi se ono što lakše razvijalo u hrvatskim krajevima, u dogovoru sa Slovencima osnovana je, u jesen 1921., Jugoslavenska orlovska sveza s dva orlovska podsaveza: jednim u Ljubljani i drugim u Zagrebu. Međutim veoma brzo pokazalo se da Hrvati imaju malo drugačiji pristup odgoju omladine u Orlovstvu u odnosu na Slovence. Radilo se o ulozi svećenika u orlovskim društvima i o ovisnosti Orlovske organizacije o crkvenoj hijerarhiji što je na poseban način promicao Ivan Merz, a prihvatili ostali članovi orlovskoga vodstva u Hrvatskoj. Budući da se nisu mogli dogovoriti s vodstvom slovenskoga orlovstva o ta dva stava, vodstvo hrvatskoga orlovstva odlučilo je odvojiti se od Slovenaca te je 16. prosinca 1923. osnovan nezavisni Hrvatski orlovski savez koji je nastavio rad s hrvatskom katoličkom omladinom. Zalaganjem Ivana Merza, koji je Hrvatskom orlovskom savezu postao tajnik, u organizaciju su uvedena načela Katoličke akcije koju je upravo tih godina u Rimu pokrenuo papa Pio XI.

Ovdje donosimo dva pisma Ivana Merza koja je je uputio u svojstvu predsjednika još postojećega Hrvatskoga katoličkoga omladinskoga saveza; jedno zagrebačkomu nadbiskupu Baueru, a drugo kao okružnicu svim biskupima. Premda su i drugi potpisnici pisma, Ivan Merz osobno ih je sastavio, dok su ih tajnik i duhovnik HKOS-a samo potpisali.

Osim osnivanja samostalne Orlovske organizacije, istoga dana izvršeno je i ukidanje te spajanje dotadašnjega Hrvatskoga katoličkoga omladinskoga saveza s orlovskom organizacijom u Hrvatski orlovski savez. Iz sadržaja pisama jasno se vide razlozi koji su potaknuli vodstvo obje organizacije da se izvrši reorganizacija postojećih katoličkih društava za mladež.

U pismu biskupima Merz spominje ime nove organizacije koja će se osnovati 16. prosinca 1923. ujedinjenjem već postojećih organizacija

za mlade, tj. Hrvatskoga katoličkoga omladinskoga saveza i Orlovskoga podsaveza. To ime kako ga Merz spominje glasi: „Hrvatski katolički orlovski savez“. Međutim njegov prijedlog ipak nije bio prihvaćen u potpunosti. Iz imena je uklonjena riječ „katolički“ jer se ostalima koji su sudjelovali u pripremanju ujedinjenja dviju organizacija to ime činilo „prepobožnim“. Merz je zahtijevao da se u zapisnik s pripremne sjednice gdje se o tome odlučivalo unese bilješka da je on bio za to da se novoj organizaciji doda pridjev „katolička“. I to je zapisničar učinio. Sačuvali su se do danas zapisnici sjednica Hrvatskoga orlovskoga saveza gdje je zapisan i taj detalj o Merzovom nastojanju da organizacija nosi i ime „katolička“. Premda njegov prijedlog nije uvažen, ipak je njegovim ustrajnim nastojanjem cijela Orlovska organizacija u Hrvatskoj sačuvala i razvila do punine svoj katolički identitet i katoličku usmjerenost cijeloga članstva.

HRVATSKI KATOLIČKI
OMLADINSKI SAVEZ
Broj 568-923.

Preuzvišenom gospodinu Nadbiskupu
Dr. Antunu Baueru u Zagrebu Zagreb, 21. 11. 1923.

Preuzvišeni Gospodine!

Prigodom sastanka dne 5. prosinca o. g. blagoizvoljeli ste saslušati naš referat o stanju Hrvatskog katoličkog omladinskog pokreta i odobrili ste naš korak unifikacije cjelokupnog pokreta hrvatske katoličke omladine pod imenom neovisnog Hrvatskog Katoličkog Orlovskog Saveza sa sjedištem u Zagrebu.

Tom smo Vam prilikom obećali sastaviti jedan kratak izvještaj o genezi našega koraka. Mi smo to i učinili i molimo Vas da blagoizvolite priložene proglase razaslati na sve hrvatske katoličke biskupe preporučivši im našu akciju.

Uvjereni smo da će jedino onda pokret hrvatske katoličke omladine moći računati na blagoslov Božji ako se čvrsto prisloni uz crkvenu hijerarhiju. Ako ga ona svestrano potpomogne, moći će on postati važan faktor u širenju socijalnoga Kraljevstva Presv. Srca Isusova.

Molimo Vas, preuzvišeni Gospodine, da blagoizvolite primiti izraz naše sinovske privrženosti i ljubavi. U Vaše se svete molitve preporučuje i ljubi posvećenu ruku:

Duhovnik
Bruno Foretić DI.

Predsjednik
Dr. Ivan Merz

Članovi Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza (HKOS) na godišnjoj skupštini u Zagrebu u kolovozu 1923. g. Ivan Merz (u sredini) izabran za predsjednika HKOS-a. Do njega p. Bruno Foretić, isusovac duhovnik HKOS-a. Na desnoj strani slike lijevo od mladića u bijelom nalazi se mladić Alojzije Stepinac

HRVATSKI KATOLIČKI
OMLADINSKI SAVEZ
Br. 568-923 U Zagrebu 10. 12. 1923.

OKRUŽNICA HRVATSKIM BISKUPIMA

+! Presvijetli Gospodine!

U pokretu cjelokupne hrvatske katoličke omladine nastale su u zadnje vrijeme vrlo važne promjene. Hrvatski katolički omladinski savez, koji se u zadnje vrijeme počeo snažno razvijati naišao je na velike poteškoće sa strane Orlovskoga pokreta. Prema pravilima jedne

i druge organizacije oba su pokreta vjersko-prosvjetna s tom razlikom da se je Orlovstvo služilo tjelovježbom da na taj način privuče što više članova. Postojala su dakle među hrvatskom katoličkom omladinom dva vjersko-prosvjetna pokreta koja su reflektirala na iste ljude. Posljedica je bila ta da su dvije centrale upravljale istim društvima i da su često naredbe obih centrala to jest Hrvatskog katoličkog omladinskog pokreta i Orlovskog Podsaveza bile u protuslovlju. No konflikt, koji se je razvio kod nas između Orlovstva i Omladinskog pokreta nije bio samo tehničkoga karaktera već također i načelnoga. Navodimo između mnogih prijepornih točaka samo slijedeće:

Orlovska organizacija ne daje svećeniku pravo duhovnoga vodstva, već je svećenik u njoj obični član „brat", posve ravnopravan s laicima.[3]

Mi smo se ovome stajalištu odlučno oduprli oslanjajući se pri tome na smjernice Svetog Oca Pia X. u svojemu listu Sillonu: „Što se tiče katoličkih društava, svećenici će ih blagosloviti, promicati i potpomagati, ali neće u njih stupati kao članovi; jer svećenička vojska ima biti iznad laičkih društava, pa makar ona bila najkorisnija i makar u njima vladao najbolji duh." (*Acta Ap. Sedis* 1910., str. 630, 610-611)

Orlovi su također službeno tvrdili da njihova organizacija ne spada pod kompetenciju Crkve i slično. Mi smo uvidjeli da Orlovski pokret kao takav ne smije zavladati u našoj omladini.

Osim toga je bilo nezgodno da pokret Hrvatske katoličke omladine koji je integralni dio hrvatske Katoličke akcije u hrvatskim zemljama bude izvan kompetencije zagrebačkog vodstva i delegata hrvatskog Episkopata dr. Langa i dr. Njaradya koji upravlja cjelokupnom hrvatskom Katoličkom akcijom.

Poradi navedenih razloga zaključili smo:

1.) U hrvatskim zemljama smije postojati samo jedan katolički pokret omladine.
2.) Taj pokret hrvatske katoličke omladine mora biti neovisan od Slovenije i biti učlanjen cjelokupnoj hrvatskoj katoličkoj akciji čije je sjedište u Zagrebu.
3.) Taj pokret mora biti u najužoj vezi sa Crkvom na taj način da svako pojedino društvo dobije svoga duhovnika. Pravila svake

[3] Takvo shvaćanje uloge svećenika u orlovskim društvima bilo je karakteristično za slovensko Orlovstvo odakle se ono počelo širiti u hrvatske krajeve. Tome su se suprotstavili voditelji katoličkih organizacija u Hrvatskoj na čelu s dr. Ivanom Merzom. Stoga je bio dokinut Orlovski podsavez u Zagrebu i Hrvatski katolički omladinski savez koji su se ujedinili u novu organizaciju Hrvatski Orlovski Savez koji je postao potpuno neovisan o slovenskom Orlovstvu.

pojedine organizacije moraju imati prethodno odobrenje onoga biskupa na čijem se teritoriju osniva pojedina organizacija. Biskup je može također da zabrani. (Orlovi su to pravo poricali crkvenoj vlasti).

U Zagrebu su se više puta provodile ankete koje su temeljito pretresale pitanje unifikacije obje organizacije. Konačno se je odredilo da će se zagrebački „Orlovski podsavez" likvidirati i da će se u Zagrebu osnovati Hrvatski katolički Orlovski Savez, koji će u cijelosti i bez iznimke poprimiti cijeli vjersko-prosvjetni program Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza. Na taj način Hrvatski katolički omladinski savez postaje suvišan i on će se likvidirati. Od Orlovstva ostalo je samo ime i gimnastičko-tehnički dio. Najmarkantniji paragrafi novoga Hrvatskog katoličkog orlovskog saveza u Zagrebu glasili bi:

1. Ime i sjedište

Društvo se zove, „Hrvatski katolički orlovski savez". Sjedište mu je u Zagrebu. Društvo nije političko. U društvu su učlanjena hrvatska katolička orlovska omladinska i prosvjetna omladinska društva. Društvo je član Hrvatskog Katoličkog Narodnog Saveza u Zagrebu, a u pogledu tehničke orlovske tjelovježbene organizacije član je Jugoslavenskog Orlovskog Saveza. (Mi ćemo na sljedećoj glavnoj skupštini u Ljubljani iznijeti prijedlog da se Jugoslovenski Orlovski Savez pretvori u Centralni Orlovski Savez koji će tako postati samo jedan tehnički organ za uređivanje zajedničkih gimnastičkih metoda rada i više ništa.)

2. Svrha

Svrha je Hrvatskog katoličkog orlovskog saveza jedinstveno organiziranje i odgajanje katoličke mladeži na osnovu katoličkih principa i zato društvo u pogledu duhovnog vodstva spada pod kompetenciju Katoličke Crkve.

6. Predsjedništvo

Predsjedništvo se sastoji od: predsjednika, podpredsjednika itd. Predsjedništvu je dodijeljen duhovnik kojega imenuje duhovna oblast na prijedlog predsjedništva. Duhovnik se brine za vjerski i ćudoredni život u cijelome Hrvatskom katoličkom orlovskom savezu i u učlanjenim društvima, te se u sporazumu s Episkopatom brine da svako društvo ima svoga vlastitoga duhovnika s kojim će on biti u najužoj vezi.

11. Razlaz Saveza

Savez se razlazi ako to zaključi nadležna crkvena ili državna vlast.

Ovu reorganizaciju pokreta hrvatske katoličke omladine kanimo provesti dne 16. prosinca prigodom izvanredne glavne skupštine Hrvat-

Ivan Merz izabran za predsjednika Hrvatskog katoličkog omladinskog saveza u kolovozu 1923. Do njega lijevo p. Bruno Foretić, isusovac, duhovnik istoga saveza

skog katoličkog omladinskog saveza i konstituirajuće skupštine Hrvatskog katoličkog orlovskog saveza.

O svemu ovome smo posve točno obavijestili preuzvišenog g. nadbiskupa dr. A. Bauera koji je blagoslovio, odobrio i obodrio naš postupak. On je, što više, obećao svoju pripomoć, a hrvatsko izdanje prerađene i nadopunjene *Zlatne knjige* koja će ovih dana u tisak i koja potiskujući gimnastički moment u pozadinu ističe vjersko-prosvjetni u onome obliku kako je to Sveta Stolica u zadnjim godinama definirala.

Mi Vas molimo, presvijetli Gospodine da biste nam blagoizvoljeli javiti da li nemate ništa protiv ove radikalne promjene i da nam saopćite Vaše mnijenje o tome. Ako Vam se čini naš postupak ispravan, to Vas molimo da izvolite obavijestiti ono svećenstvo Vaše biskupije koje se bavi pastoralom omladinskih ili orlovskih društava. Mi Vam obećajemo da ne ćemo poduzeti niti jedan korak bez prethodne dozvole preuzvišenoga gospodina Nadbiskupa.

Kako je ovo vrlo važan korak u povijesti Katoličke akcije među hrvatskom omladinom, to Vas molimo, presvijetli gospodine, da tu stvar preporučite našemu Spasitelju u sv. Misi i da molite sv. Ivana Evanđelistu, našega zaštitnika, da za nas moli Srce Onoga na čijim je grudima počivao na posljednjoj večeri.

Vaši u Presvetom Srcu odani

Tajnik	Duhovnik	Predsjednik:
Jerolim Malinar	Bruno Foretić DI.	Dr. Ivan Merz

Tajnik: Jerolim Malinar

Duhovnik: Bruno Foretić DI.

Predsjednik: Dr. Ivan Merz

HRVATSKI KATOLIČKI „OMLADINSKI SAVEZ" * ZAGREB *

Unutrašnjost sobe Ivana Merza kako je izgledala za njegova života.
U ovoj zgradi, gdje je Merz stanovao smještena je danas Gradska knjižnica.

1924.

Bazilika Srca Isusova u Zagrebu u koju je Ivan Merz svakodnevno dolazio na sv. misu i primao sv. Pričest.

Od ove godine sačuvalo nam se samo nekoliko pisama koja je Merz uputio članovima dviju katoličkih obitelji s kojima je bio prijateljski povezan. Obitelj Marošević živjela je u Zagrebu, a s njihovim sinom Draganom Merz je studirao u Beču i bili su veliki prijatelji. Tu su još bile dvije Draganove sestre Marija i Anka (Anča). Obitelj odvjetnika dr. Matije Belića živjela je u Đakovu. S dr. Matijom Belićem Merz je bio također veliki prijatelj jer su neko vrijeme zajedno studirali u Parizu. Supruga dr. Belića, Paula, potjecala je iz obitelji Marošević i bila je dobitnica papinskoga odlikovanja *Pro Ecclesia et Pontifice*. Dr. Matija Belić imao je sedmero djece. Dvojica od njih, Predrag i Miljenko, koje

Merz spominje u jednom od pisama postali su isusovci. Obje obitelji bile su angažirane u katoličkom apostolatu među mladima. Iz pisama koja je upućivao pojedinim članovima ovih obitelj vidi se Merzova zauzetost u apostolatu, ali i suradnja članova ovih obitelji u Merzovim apostolskim pothvatima.

Dr. Matija Belić, odvjetnik
Đakovo Zagreb, 19. 3. 1924. – sv. Josip

Dragi doktore!

Objeručke prihvaćam poziv. Već sam pisao Plachu[1] da mi spremi obećani putni trošak. Ponijet ću sa sobom oko 40 skioptikonskih slika[2]. Na skladištu imam slijedeće teme: Značenje Lurda (općenito), Utjecaj srednjovjekovnih prošteništa na francusku književnost, Lurd i Huysmans, Lurd i Zola. Udesite kako znate; spreman sam da predajem i pred širom, bezbožnom publikom. Sve Vaše, od milostive supruge pa do najmanjega od srca u Isusu pozdravljam I. Merz

Dr. Matija Belić, odvjetnik
Đakovo Zagreb, 27. 5. 1924.
Svetkovina Presv. Srca Isusova

Milostiva gospođo i dragi gospodine Doktore!

Mjesto da se ja Vama zahvalim za Vaše srdačno gostoprimstvo, to Vi meni prvi pišete list. Hvala Vam; neka dragi Bog štiti i blagoslovi Vas i Vašu dječicu.

Od svega lijepog što sam vidio u Đakovu moram Vam priznati da mi se je ipak Vaša obitelj najbolje svidjela; vidio sam konkretno pred sobom jednu kršćansku obitelj i mogao sam shvatiti posve zorno nauk sv. Crkve o zamašitom značenju obitelji, o prioritetu obitelji nad društvenom vlašću, državom, o pravu roditelja na kršćanski odgoj u školi – napokon o svemu onom što se nadovezuje na ovu prvu stanicu naravnog društva uređenog prema uzoru odnosa koji postoje između Krista i njegove sv. Crkve... Mislim da me razumijete i da Vam ovo malo riječi dostatno dokazuje da sam u Vašemu krugu više našao nego

[1] Rudolf Plach, veterinar bio je gimnazijski kolega Ivana Merza i živio je također u Đakovu.
[2] Radi se o dijapozitivima koje je Merz upotrebljavao za ilustraciju svojih predavanja.

Unutrašnjost Bazilike Srca Isusova u Zagrebu.
Mjesto gdje je Ivan Merz obično klečao označeno je pločicom s natpisom
i njegovim misalom iz kojega je pratio svaki dan sv. misu.

li sam mogao i slutiti. Hvala Spasitelju koji me je onamo doveo, a i Vama koji ste me primili.

Kod Vaših[3] sam naišao na staro stanje: milostiva mama kašljuca, gospodin se tata žuri s nekim paketima, gospojica Marija[4] leti na neke sastanke i uvijek zakasni, gđica Anča pripovijeda o martirologiju vlč. Rusana i njegovu zadnju borbu protiv točenja alkohola prigodom proštenja, a Dragoš traži metode da nagovori svoga druga Zrinjskoga koji je na umoru da se ispovijedi.

Kod mojih je roditelja sve po starome, a ja neprestano skupljam materijal o odnosu Crkve i Katoličke akcije prema politici. Ako mislite, gosp. doktore da je zgodno da u *Đakovačkim novinama* upozorite na ovu tendenciju dijeljenja Katoličke akcije od političke stranke, to možete učiniti nadovezujući na zadnji odsjek uvodnika koji je izašao u *Nedjelji* 27. 4., na noticu koja je izašla u *Novoj Reviji* (I/1924. str. 79.), na *Jadran* od 29. 3. 1924; na članke *Katolici i politika* u *Katoličkom Listu* od 17. i 24. 4. i 1. i 8. 5. 1924. (mislim da je u broju od 8. 5. izašlo poglavlje posvećeno upravo ovom dijeljenju obih akcija). Ne radi se o

[3] Odnosi se na obitelj Marošević u Zagrebu.
[4] Kćerka Marija Marošević.

brzoj provedbi, nego o javnom idejnom pokretu o kojem treba misliti, pisati, raspravljati.

Vlč. mi je Sečkar donio kišobran. Novca imadem hvala Bogu dosta, pa Vam se zahvaljujem na ponudi. Srdačno mi pozdravite dostojno maloga "kolegu" Miljenka, prefrigane oči Predraga, sanjara Stanka, junaka Anđelka, anđela Nevenku, gđicu Finiku – zatim pse, mačke, vrapce, sve staze i voćke u vrtu, pa sve do najzadnje travčice. Pozdravi Orlovima i Orlicama, a poglavito Bernardici. Molimo se jedni za druge, puni radosti i nostalgije za vječnom domovinom.

Vaš odani Ivan Merz

Dr. Matija Belić, odvjetnik Geneve, 17. 8. 1924.
Đakovo, Yougoslavie – Croatie Na dan Osječkog Euh. Kongresa

Srdačni pozdravi s palube broda koji ide prema Ženevi.
(Razglednica Lausanne) I. Merz

Obitelj Marošević
Zagreb, Pantovčak 50
Yougoslavie-Croatie Lurd, 23. 8. 1924.

Od 20. do 28. kolovoza 1924. Ivan Merz sudjelovao je na 52. francuskom narodnom hodočašću u Lurd. Sve što je doživio, pogotovo što se tiče ozdravljenja, opisao je u nekoliko članaka koji su objavljeni u Katoličkom listu *u Zagrebu u pet nastavaka od 11. 9. do 9. 10. 1924.*[5] *Iz Lurda se Merz najprije javio obitelji Marošević, a potom iz Pariza sinu te obitelji, svome prijatelju Draganu Maroševiću.*

+! Iz grada Bogorodice, gdje me je zatekla nezaslužena sreća da prisustvujem liječničkim pregledima nekolicine ozdravljenika šalje Vam u Gospodu odane srdačne pozdrave Vaš I. Merz

[5] Svi ovi članci ponovno su objavljeni u Sabranim Djelima Ivana Merza, 2. Svezak, Zagreb, 2011., str. 306-333.

Dragan Marošević
Zagreb, Pantovčak 50
Yougoslavie – Croatie Pariz, 29. 8. 1924., sv. Ruža Limska

+! Dragi Dragoše!

U brzini prepisah svoj Lurdski dnevnik. Za *Katolički list* je. Pročitaj ga, molim Te odmah i popravi griješke. Poglavito pripazi na liječničke izraze: kralješci, upala trbušne opne, prirasline, debelo crijevo – eventualno upitaj kojega liječnika za terminologiju. Neka onda gđica Marija odnese rukopis vlč. Bakšiću i neka ga zamoli, da tiska u *Katoličkom listu*. Ako Ti se čini da bi posebna brošurica bila zgodna, onda zamoli vlč. Bakšića da istim slogom otiska 1000 posebnih egzemplara. Mislim da bi zgodno bilo da se izda sa slikama. Klišeje će vjerojatno dati izraditi P. Vrbanek kojemu sam poslao slike. Zgodno bi također bilo da u istu brošuru uđe prikaz Huysmansove knjige koji se nalazi kod Dr. Marakovića. – No za sada je glavno da ova stvar iziđe u *Katoličkom listu*.[6]

Svima tvojima zaželi u moje ime Hvaljen Isus! Tvoj Ivan

Paula Belić – Marošević
Đakovo Zagreb, 16. 12. 1924.

+! Milostiva gospođo!

Pitao sam u našim institucijama (Narodni Savez, Orlovski Savez, Zadružna Sveza, Samopomoć...) i svagdje sam dobio negativan odgovor. Jedino je slobodno mjesto revizora u Zadružnoj Svezi, ali taj mora biti školovan; mora znati predavati o zadrugarstvu, o osnivanju društava, Katoličkom pokretu itd. No, ako se međutim nađe štogod, to ću Vam odmah javiti. - Sve informacije o Vašem štićeniku, što smo ih dobili od onih koji ga poznaju, bile su najbolje i zato ću ga voditi u evidenciji i nastojati mu pribaviti štogod čim to bude moguće. Za par mjeseci kada se bude osnivao *Katolički dnevnik*, mislim da ćemo ga moći dobro namjestiti. Rukoljub i pozdrave svima bez iznimke,

u Presv. Srcu Ivan Merz

[6] Osim u *Katoličkom listu* Merz je iste članke objavio kao posebnu brošuru-knjižicu pod naslovom „Najnovija čudesa u Lurdu“, Zagreb, Hrv. kat. narodni savez, 1924. Knjižica je potom prevedena na njemački jezik i objavljena u Osijeku 1925.

BIOGRAFIJE VAŽNIJIH OSOBA
s kojima je Ivan Merz bio u pismenom kontaktu u razdoblju 1922. – 1928.

Msgr. JOSIP SREBRNIĆ (1876. – 1966.) Biskup Krčke biskupije. Rođen u Solkanu u Sloveniji. Studirao je u Beču zemljopis i povijest i potom teologiju u Rimu na Gregorijani. Zaređen je za svećenka 1906. Postaje profesor na bogoslovskom fakultetu u Ljubljani. Nakon smrti biskupa Antuna Mahnića naslijedio ga je na biskupskoj stolici Krčke biskupije. Unutar tadašnje Jugoslavenske biskupske konferencije biskup Srebrnić neumorno sezalagao za slobodu i prava svih Hrvata i Slovenaca koji su živjeli pod okupacijom fašističke Italije. Po završetku Drugog svjetskog rata komunističke vlasti prognale su ga na Sušak kao političkog zatočenika. 1949. imenovan je administratorom Riječke nadbiskupije. Umro je 1966. u gradu Krku. Biskup Srebrnić bio je veliki prijatelj i poštovatelj bl. Ivana Merza kao što je i razvidno iz njihove korespondencije.

Msgr. MIHO PUŠIĆ (1880. − 1972.) biskup Hvarsko-bračko-viške biskupije. Bio je veliki promicatelj liturgijske obnove, borac za oživljenje benediktinskog reda, pokrovitelj Orlovske pokreta, zbog čega je dobio nadimak "orlovski biskup". Veoma je cijenio bl. Ivana Merza koji mu također ministrirao kod sv. misa za vrijeme svoga boravka na Hvaru. Biskup Pušić važio je također i kao biskup Katoličke akcije, po čemu je bio rame uz rame s krčkim biskupom Srebrnićem, sarajevskim nadbiskupom Šarićem i šibenskim biskupom Miletom te je u svojoj biskupiji organizirao društva Katoličke akcije. Kad je karađorđevićevski hegemonistički režim šestosiječanjskom diktaturom 1929. zabranio Orlovsku organizaciju i druga katolička društva, biskup Pušić ih je i nadalje osnivao, samo pod drugim imenom. 1940. dobio je osobni naslov nadbiskupa. Umro je 1972. godine.

Dr. IVAN PROTULIPAC (1899. – 1946.) bio je odvjetnik i angažirani katolički laik. God. 1923. zajedno sa suradnicima osniva Hrvatski orlovski savez i njegov je prvi predsjednik sve do njegova ukinuća 1929. od strane beogradskog režima. God. 1930. zajedno sa suradnicima osniva Križarsku organizaciju kojoj stoji na čelu kao predsjednik do 1938. g. Tijekom 2. svjetskog rata Protulipac se nije ni politički ni vojno angažirao. Pred progonom komunističko-partizanske vojske napustio je 1945. g. domovinu zajedno s desecima tisuća progonjenih Hrvata. Na ulici u Trstu 31. siječnja 1946. god. ubio ga je Gino Benčić pripadnik Udbe. God. 1993. g. tijelo mu je preneseno u domovinu i sahranjeno na zagrebačkom groblju Mirogoju u grobnici obitelji Merz.

1925.

Bazilika sv. Petra u Rimu

Godina 1925. bila je Jubilarna godina koja se u Crkvi slavi svakih 25 godina pod nazivom Sveta godina. Te je godine Ivan Merz bio dva puta u Rimu. Prvi puta u proljeće na Duhovskom hodočašću. Drugi puta pošao je u Rim s članovima Orlovske organizacije u rujnu. Dapače, bio je tajnik organizacijskoga odbora toga hodočašća. Iz te godine sačuvalo nam se i jedno njegovo pismo čiji se original čuva u Zavodu sv. Jeronima u Rimu, a u kojem se Merz obraća upravi Zavoda u vezi organizacije samoga hodočašća. Većina sačuvanih pisama iz ove godine upućena su dr. Matiji Beliću u Đakovo. Ali je tu i pismo bogoslovu Franji Šeperu u Rim, kasnijem zagrebačkom nadbiskupu.

Dr. Matija Belić, odvjetnik
Đakovo

Zagreb, 12. 3. 1925.

Dragi gospodine doktore!

Zahvaljujem Vam što se toliko zauzimate za moju knjigu.[1] Gospod neka Vam bude plaća! Sastavio sam letak; još mu treba dodati tehnički

[1] Riječ je o njegovoj knjizi „Načela političkoga djelovanja katolika“. Knjiga je trebala biti tiskana u Osijeku, no nisu je mogli slagati iz rukopisa pa je uprava tiskare tražila da se prepiše strojopisom. Međutim

dio; koliko će stranica imati knjiga, koliko će otprilike stajati i kamo će se slati pretplata? Da li je kanite izdati u nizu suvremenih pitanja? Ne znam posve točna poglavlja i stoga Vas molim da ih sami umetnete u letak. Dobro bi također bilo kada bi *Đakovačke novine* pretiskale za reklamu *Predgovor* što se nalazi u knjizi. Ako bi milostiva supruga napisala kakvu crticu *Za Vjeru i Dom* bili bi joj zahvalni.

Srdačni pozdravi svima. In Smo Corde Jesu Ivan Merz

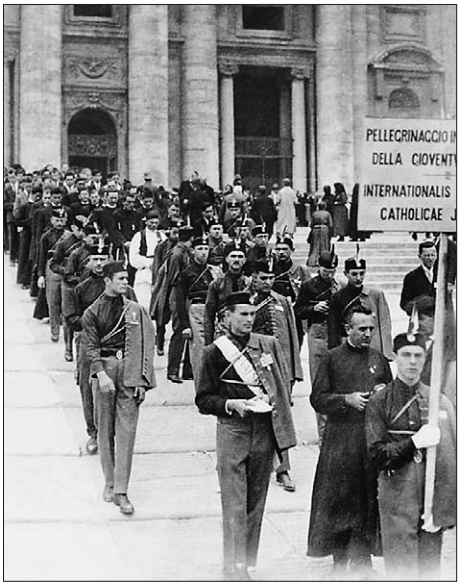

Hrvatski Orlovi pred Bazilikom Sv. Petra u Rimu predvode Međunarodno hodočašće mladih za Svetu Godinu 1925.

Dr. Matija Belić, odvjetnik
Đakovo Zagreb, 26. 3. 1925.

Dragi gospodine doktore!

Izvolite pročitati zadnji broj *Socijalne misli* i to Grgčev članak, te 3. broj *Za Vjeru i Dom*, rubriku *Za Vječni Rim*. Opazit ćete jamačno da postoje neke razlike ili neki nesporazumi u shvaćanju nekih bitnih načela Katoličkog pokreta i Katoličke akcije. Buru je ovdje izazvala poglavito rubrika *Za Vječni Rim*, a i neke druge stvari i to poglavito

Merz to nije uspio učiniti pa je ova njegova knjiga ostala u rukopisu sve do naših dana. Objavljena je u 5. sveskom njegovih Sabranih djela 2014. g. od str. 7. do str. 207.

isticanje načela da je Katolička akcija bitno povezana s dušobrižničkom službom i da valja jasno razlikovati Katoličku akciju od katoličke političke stranke.

Budući da predviđam da bi neki stavci iz moje knjige mogli polučiti nepotreban i neplodan otpor kod naših ljudi i jer je na veću slavu Božju voditi borbu prema vani – prema liberalcima – negoli proti vlastitoj braći, to bih želio da cijeli drugi dio knjige – to jest izvatci iz časopisa, novina itd., osim onoga članka iz *Katoličkoga lista* "Izbori u Francuskoj" – posve ispadne. Osim toga će knjiga biti i znatno manja, a poanta svega će biti da katolici danas trebaju jednu katoličku političku stranku. Osim toga Vas molim da u letku ispustite onaj stavak gdje se govori da je knjiga pisana izvanstranački ili slično.

Dr. Deželić st. sprema s gosp. Laszovskim knjigu o glasovitim Hrvatima.[2] Zato molim milostivu suprugu da mi pošalje odmah svoje biografske podatke i karakteristiku svog književnog i organizatornog rada. I mi moramo ugurati naše ljude da ne bi samo liberalci slovili kao kulturni radnici.[3]

Danas sam bio kod gđe Marošević. Nešto joj je bolje, ali joj je ipak pozlilo kada sam tamo bio. Zaista ne znam da li će živjeti više mjeseci ili tek koji tjedan.[4]

Svima skupa pozdrave plus jedan rukoljub

Vaš u Presv. Srcu odani Ivan Merz

Dr. Matija Belić, odvjetnik
Đakovo Zagreb, 24. 6. 1925.

+! Dragi doktore!

Jamačno ste opazili članke dr. Kniewalda u *Katoličkom listu* o Katoličkoj akciji, te knjižicu preuzv. Šarića o istom predmetu. Prema

[2] Knjiga je objavljena pod naslovom „Znameniti i zaslužni Hrvati 925. – 1925." a u povodu proslave tisućite obljetnice Hrvatskoga kraljevstva koja se u svim hrvatskim krajevima slavila te godine.

[3] I stvarno je Merz, kako sam kaže, uspio „ugurati" suprugu dr. Belića u ovu značajnu i važnu knjigu za hrvatsku povijest i kulturu. Opširniji članak o njoj nalazi se na 177. str. iste knjige „Znameniti i zaslužni Hrvati 925. – 1925." pod imenom: Marošević-Belić Paula. Ona je osim toga dobila i visoko crkveno priznanje „Pro Ecclesia et Pontifice" od pape Pija XI.

[4] P. Predrag Belić, SJ, sin dr. Matije Belića u prijepisu pisama što ih je Ivan Merz upućivao njihovoj obitelji komentirajući ovo pismo donosi sljedeću bilješku: „U pismu su bile priložene sličice, našli smo ih četiri, dvije sa slikom Presv. Srca u obitelji s natpisom 'Je mettrai la paix dans vos familles' i s 'Neuvaine de confiance au Sacre – Coeur de Jesus' na poleđini: ostale dvije imaju sliku kipa Bezgrješne s natpisom 'Deux Coeur de Marie soyez mon salut', i molitvu Bezgrješnoj za čistoću. Očito, sličice su bile namijenjene članovima obitelji dr. Belića kojima je dr. Merz i inače donosio ili slao slične darove".

tome su prodrle neke od glavnih misli koje sam želio da populariziram svojom knjigom i zato držim da nije zgodno da sada izađe u istom obliku, već da treba ispustiti sav onaj dodatak koji je otraga i u kojemu su izvaci iz revija. Zato Vas molim da je ne dadnete u tisak, ako ste možda namjeravali. Jednom ću prilikom doći u Đakovo pa ćemo se dogovoriti. No međutim sam napisao jednu knjižicu o Katoličkoj Akciji s osobitim obzirom na Hrvatsko Orlovstvo. Želio bih da izađe prije Šibenika. Bi li se našao u Đakovu tko bi je izdao? Rukoljub, pozdrav

Vaš u Kristu I. Merz

Franjo Šeper, bogoslov[5]
Collegio Germanico
Rim, Via S. Nicola Tolentino Zagreb, 10. 7. 1925.

Hrvatski kardinal Franjo Šeper (1905. –1981.) osobno je poznavao Ivana Merza još od svojih srednjoškolskih dana u Zagrebu. Zajedno su bili članovi Marijine Kongregacije u Bazilici Srca Isusova. Ostali su u prijateljskom kontaktu i nakon što je maturant Franjo Šeper 1924. otišao u Rim na studij teologije. Merz mu je uputio iz Zagreba u Rim dva pisma u kojima ga moli za neke usluge. Iz ovoga prvoga pisma koje donosimo vidi se s jedne strane revnost Ivana Merza u približavanju i povezivanju hrvatskih vjernika s Rimom predavanjima koja su ilustrirana dijapozitivima. Drugo pismo Merz je Šeperu uputio 1928. Donosimo ga s drugim pismima u toj godini.

Dragi!

Dolazim s molbom. 8. i 9. kolovoza održat će o. Alfirević[6] u Jeronimskoj dvorani predavanje o Misijskoj izložbi. Slike što sam ih donio

[5] Kardinal FRANJO ŠEPER (1905. – 1981.), zagrebački nadbiskup i kardinal. Rođen je u Osijeku 1905. g. Za vrijeme gimnazijskog školovanja u Zagrebu upoznao je bl. Ivana Merza i zajedno su bili članovi Marijine Kongregacije kod isusovaca. Studirao je teologiju na Gregorijani u Rimu zajedno s Alojzijem Stepincem. Po povratku u domovinu bio je rektor Bogoslovnog sjemeništa u Zagrebu, i potom je naslijedio kardinala Stepinca u službi zagrebačkog nadbiskupa. 1958. g., potpuno uvjeren u svetost Ivana Merza pokrenuo je biskupijski postupak za njegovu beatifikaciju. Sudjelovao je na Drugom vatikanskom saboru. Papa Pavao VI. imenovao ga je kardinalom 1965. g., a 1968. pozvao ga je u Rim i povjerio mu službu prefekta Kongregacije za nauk vjere. Bio prvi Hrvat u povijesti koji je bio postavljen na tako važnu i odgovornu crkvenu službu. U toj službi bio je treći čovjek po položaju i važnosti unutar Vatikana, nakon Pape i vat. državnog tajnika. Umro je u Rimu 1981. i pokopan je u zagrebačkoj katedrali.

[6] P. ANTUN ALFIREVIĆ, svećenik isusovac (1875 – 1945). Studij teologije završio u Rimu. Predavao na svjetovnim i vjerskim školama u Splitu, Sarajevu i Zagrebu. Bio je upraviteljem mnogih katoličkih društava i kongregacija. Bio je prvi urednik *Hrvatske straže* koju je pokrenuo u Krku biskup Mahnić. U Splitu osnovao prvi vjerski list *Dan* (1904), a u Zagrebu je uređivao isusovački časopis *Život* (1923–29). Objavio

iz Rima odveć su jednostavne; donio sam skoro isključivo samo one od prve dvorane sa slikama mučenika. Molio bih Vas da odete ili da pošaljete koga fotografu D'Amico (Via dell Pozzo 44-45 kod Piazza Colona) i izaberete jedno 20-30 slika Misijske izložbe koje su karakteristične (pregled dvorane, poganska božanstva itd. osim slika mučenika, kojih imadem i previše). No to treba dati odmah napraviti i direktno poslati meni. Cijena jednog dijapozitiva je 5 lira.

Ivan Merz s p. Foretićem u Rimu 1925. na orlovskom hodočašću

Osim toga molim da naručite kod fotografa Felicia (adresu sam zaboravio, ali mislim da je blizu Piazza di Spagna, u telef. knjižici ćete naći) dijapozitive osvijetljene Bazilike sv. Petra, kapelice Sv. Ćirila i Metoda u sv. Klementu, jedan lijepi portret Sv. Oca Pija XI. i ako ima dijapozitiv groba bosanske kraljice Katarine u Aracoelli.

Ne ljutite se što Vas za to molim. Dva predavanja što ih je održao dr. Kniewald bila su dupkom puna tako da smo morali svijet tjerati od kase. Amico i Felici moći će izraditi te dijapozitive (a ne fotografije) u veličini 8,5-8,5 (ili 8-8 kako im je lakše) za dva do tri dana. Sve skupa sa poštarinom i Vašim taksijem te 20-30 slika smije stajati 170 lira.

Unaprijed Vam zahvaljujem. Pozdravljam svu braću germaničare i zahvaljujem P. Ministru na gostoprimstvu.[7]

U Xtu I. Merz

---

je mnogobrojne književne osvrte, kritike i prikaze te članke i studije iz područja teologije, sociologije, psihologije, okultizma, spiritizma, arheologije, radničkoga osiguranja, školstva i dr. Kod njega je Ivan Merz sa svojim prijateljem Dragom Ćepulićem od 1923. do 1925. privatno pohađao dvogodišnji tečaj iz kršćanske filozofije.

[7] Za vrijeme svoga hodočašća u Rim Merz je bio odsjeo kao gost u Germanicumu.

Don Ante Radić
Šibenik Zagreb, Velika Gospa 15. 8. 1925.

Don Ante Radić (1897. –1980.) bio je poznati svećenik Šibenske biskupije. Od prvih početaka Orlovske organizacije bio je aktivno angažiran u njenom nastajanju i djelovanju. Posebno se angažirao u osnivanju Sveze hrvatskih orlica koja je osnovana u Šibeniku 1925.

+! Velečasni Don Ante!

U *Narodnoj Straži* nije izašao članak *Hrvatsko Orlovstvo i naši biskupi*. Želim ga nadopuniti novim materijalom, a jer Vama ne služi to Vas molim da se ne srdite što tražim te mi ga natrag pošaljete. Ne mogoh ostati u Šibeniku da održim obećano predavanje o Lurdu jer važni poslovi rimskog hodočašća iziskivahu da se što prije vratim u Zagreb. U Vaše se pobožne molitve preporuča I. Merz

Mons. Ivan Biazziotti, rektor
Zavod sv. Jeronima
Rim Zagreb, 24. 8. 1925.

Presvijetli gospodine!

Pod vodstvom preuzv. Gospodina dr. Antuna Bauera, nadbiskupa zagrebačkoga kreće iz Zagreba dne 13. rujna o. g. Drugo hrvatsko jubilarno hodočašće u Vječni grad. Hodočasnici stižu u Rim 15. rujna prije podne, a ostaju ondje do 21. rujna navečer. Usuđujemo se zamoliti Vašu presvjetlost da nam blagoizvoli staviti u zavodu sv. Jeronima jednu sobu na raspolaganje koja bi služila kao permanentna kancelarija za odbornike toga hodočašća.

U nadi, da ćete nam izaći u susret ovoj molbi, molimo Vašu presvijetlost da blagoizvoli primiti izričaj naše harnosti[8] i našega štovanja u Kristu Gospodinu.

Centralni Odbor za jubilarno Rimsko hodočašće god. 1925. u Zagrebu, Pejačevićev trg 15. Dr. Ivan Merz, tajnik

Molba Odbora za omladinsko hodočašće najtoplije se preporuča.
U Zagrebu, dne 24. kolovoza 1925. msgr. Dominik Premuš
Gen. vikar, posv. biskup.

[8] Odanosti.

Obavijest hodočasnicima koji putuju u Rim
Hrvatska Zagreb, 1. 9. 1925.

Hrvatski orlovski savez javlja vam da ćete s popustom putovati u Rim. Ukupni troškovi iznose 900 din. Od vas smo do sada primili iznos od..... din i molimo vas da nam zaostatak od..... din pošaljete u najkraćem roku na čekovni broj računa. Zadružne sveze, Pejačevićev trg 15. Ne stigne li vaš novac na vrijeme, moglo bi vam se dogoditi da izgubite popust.

Dr. Ivan Merz
Tajnik odbora za drugo Rimsko hodočašće

Hrvatski mladići, članovi Orlovske organizacije na svome hodočašću u Rim za Svetu jubilarnu Godinu 1925. Na slici: svi hrvatski sudionici hodočašća ispred Bazilike sv. Petra. Ivan Merz, voditelj hodočašća, u gornjem redu (sa šeširom na glavi)

Bivši stan obitelji Merz - Danas Gradska knjižnica
Trg Ante Starčevića 6, Zagreb

1. U bivšoj sobi Ivana Merza danas je studijska čitaonica Gradske knjižnice u Zagrebu, Starčevićev trg br. 6, u kojoj se nalazi njegova bista.

2. Studijska čitaonica Gradske knjižnice u bivšoj sobi Ivana Merza nosi ime po njemu što je označeno na ulaznim vratima.

3. Lijevo od ulaza u studijsku čitaonicu nalazi se velika vitrina s publikacijama Ivana Merza, te informacijama o njegovu životu i radu.

4. Bista Ivana Merza u njegovoj bivšoj sobi, danas studijska čitaonica Gradske knjižnice u Zagrebu.

1926.

Ova je godina bila posebno burna događajima unutar katoličkih organizacija, posebice između Orlovstva i Seniorata koji se odupirao vodstvu Hrvatskoga orlovskoga saveza u vezi s uvođenjem Katoličke akcije. Naravno da ovdje ne možemo dati potpuni prikaz tih zbivanja i toga spora. O tome zainteresirani mogu naći opširnije informacije u Zborniku radova o Hrvatskom katoličkom pokretu[1] *kao i u drugim člancima*[2]*. U pismima koja je Merz upućivao svojim bliskim suradnicima, posebno dr. Ivanu Protulipcu, predsjedniku HOS-a, nalazimo puno odjeka te borbe i nastojanja druge struje u Hrvatskom katoličkom pokretu da podloži orlovsku organizaciju svojim idejama, a posebice da je politizira, odnosno da od nje učini podmladak Hrvatske pučke stranke. Iz svih tih pisama može se vidjeti sva kompleksnost tadašnje situacije i nastojanje Ivana Merza i njegovih istomišljenika i suradnika da očuvaju orlovsku organizaciju u pravom katoličkom duhu na temeljima Katoličke akcije. Te je godine u jesen održana i Biskupska konferencija na kojoj su biskupi donijeli konačnu odluku o provođenju Katoličke akcije u Crkvi u Hrvata i ujedno zatražili od Seniorata da pravila svoga udruženja uskladi s načelima Katoličke akcije.*

Dr. Ivan Protulipac[3]
Kod g. M. Svobode
Bjelovar

Zagreb, 7. 1. 1926.

+! Dragi Braco!

Jamačno znaš da je 21. siječnja u Osijeku konferencija o provođenju Katoličke akcije u Đakovačkoj biskupiji. Vjerojatno je da će se slično postupati i u drugim biskupijama. Za HOS[4] je važno da računa s tim realnim činjenicama i da se ne da preteći od prilika. Osim toga je

[1] Božidar NAGY, *Uzroci podjele u Hrvatskom katoličkom pokretu*. U: Hrvatski katolički pokret, Zbornik radova. [Z. Matijević, ur.], Zagreb, 2002., str. 639-652.

[2] Zdravko MATIĆ, *Ivan Merz, suutemeljitelj i idejni vođa Hrvatskoga orlovstva*. Croatica Christiana periodica, Vol. 33 No. 63, 2009., str. 149-184.

[3] Biografske podatke o dr. Ivanu Protulipcu vidi na str. 272 ovoga 7. sveska.

[4] HOS – Hrvatski orlovski savez

vrlo aktualna stvar gradnje mansarde iznad Sv. Jeronima[5] i HOS treba dati 50.000 din da s Narodnim Savezom[6] uzmogne zajedno graditi. Ja bih stoga otputovao u ime HOSa u Đakovo da govorim o svim tim problemima s presv. g. biskupom Akšamovićem. No bezuvjetno prije toga bih s Tobom govorio.

Jamačno će me presv. biskup Akšamović pitati kako si zamišljamo organizirati Katoličku akaciju u njegovoj biskupiji. No, nas poglavito zanima Orlovstvo i valja se čuvati organizatorno i administrativno nemogućih konstrukcija i za život nesposobnih organizacija. No, kod sve te organizacije ne ćemo moći mimoići jednu stvar, a to su biskupijske podjele. Mi smo o tome u Predsjedništvu raspravljali pa nam se čini da bi se u biskupijama gdje je više okružja, ta okružja dala u biskupiji sjediniti u podsavezima. Tako bi u HOSu bili učlanjeni podsavezi i okružja. Razmisli što ćemo s povjereništvima; ili će biti i dalje direktno pod HOSom ili pod jednom nižom jedinicom. Kako si zamišljaš funkcioniranje Đačkog okružja? Izgleda naime da će povjerenici i tajnici katoličkih prosvjetnih društava u župi biti Župni odbor Katoličke akcije. Predsjednika svjetovnjaka bi imenovao župnik, a on bi bio ili imenovao duhovnika (u gradovima malo drukčije). U biskupiji bi bio Narodni savez koji bi se sastojao od predsjednika, tajnika Orlovskog i Orličkog okružja, te Ligine[7] ili koje druge odgojne organizacije. Predsjednike bi imenovao biskup, a glavna skupština – koju bi sačinjavali svi predsjednici društava – izabrala bi još jednog člana. Izgleda da bi se prema toj

---

[5] Odnosi se na Društvo Sv. Jeronima koje je osim svoga upravnoga središta na Trgu Kralja Tomislava br. 21 (gdje se i danas nalazi) posjedovalo u dvorištu još jednu zgradu za veće sastanke i skupove koju je tada trebalo proširivati.

[6] Hrvatski katolički narodni savez (HKNS) bila je središnjica i krovna ustanova Hrvatskoga katoličkoga pokreta (HKP) koja je upravljala svim njegovim aktivnostima i davala mu smjernice za rad.

[7] Hrvatski katolički pokret okupljao je brojne omladinske organizacije među kojima su najbrojnije bile đačka, tj. srednjoškolska katolička mladež. Do početka Prvoga svjetskoga rata, hrvatsko katoličko đaštvo bilo je organizirano u Savezu hrvatskoga katoličkoga narodnoga đaštva. Za vrijeme rata aktivnost Saveza bila je sporadična pa je tek nakon završetka rata ponovno počela okupljati hrvatsko katoličko đaštvo. Spajanjem hrvatskoga i slovenskoga saveza nastala je jedna organizacija pod nazivom Jugoslavenska katolička đačka liga (Liga). Naime, nakon stvaranja zajedničke države Kraljevine SHS-a, pod snažnim utjecajem jugoslavenske ideologije pristupilo se ujedinjenju svih đačkih organizacija. Tako na velikom skupu održanom od 7. do 9. kolovoza 1919. u Ljubljani, na kojem su bile okupljene brojne jugoslavenske đačke organizacije, odlučeno je da se Slovensko katoličko đaštvo i Hrvatski katolički đački savez sjedinjuju u zajedničku Jugoslavensku katoličku đačku ligu sa sjedištem u Zagrebu. Ta velika i raznolika organizacija kao dio HKP-a bila je pod kontrolom i vodstvom Seniorata, a čiji su se članovi iz nje regrutirali, nije se nikada mogla uistinu stabilizirati i dobiti konkretne forme, nego je skoro svake godine mijenjala konstrukciju i ustrojstvo. Paralelno s razvojem JKĐL-a u Hrvatskoj, od 1920. počinje se širiti orlovstvo koje je imalo podršku najviše među đacima, srednjoškolcima i studentima, napose nakon Mariborskoga sleta. Orlovstvo u Hrvatskoj bilo je mladima zanimljivo tim više jer je u svojem programu imalo osim vjerskoga programa i tjelovježbeni sadržaj.

konstrukciji sadašnja centrala nešto izmijenila i to da bi vrhovni forum Katoličke akcije bili: predsjednici i tajnici HOSa, Orlica, Ženske Sveze, Lige. Predsjednika (svjetovnjaka) imenovao bi episkopat, a svi predsjednici biskupijskih narodnih Saveza birali bi u Centralu još dva člana. Onaj sklop društava bio bi savjetodavni organ i pomoćnik predsjedništva Katoličke akcije. To bi bio vrlo jednostavan aparat i izgleda da će se postepeno ta forma i poprimiti. Zato smisli kako bi u tom sklopu bili ti podsavezi. Npr. u Zagrebu ne bi li bilo potrebno da u HOSu, te u svakom podsavezu odnosno okružju bude i predsjednik Đačkog[8] podsaveza, okružja? Tako npr. u gradu gdje ima đačkih i omladinskih[9] društava u taj najniži forum Katoličke akcije mogli bi ući i predsjednik i tajnik đačkog Orla, dok bi u biskupiji on bio – analogno kao naraštaj – podređen podsaveznim odnosno okružnim organima.

Razmisli i javi što prije, kada i gdje da se sastanemo! U Travniku i Docu sve je hvala Bogu dobro uspjelo. Održao sam preko 20 predavanja. Bilo je i dosta sokolske publike, a tema je bila poglavito o Hrvatskom Sokolstvu.

Voli Te uz Bog živi Tvoj u Kristu odani Ivo Merz

Dr. Ivan Protulipac
Kod g. M. Svobode
Bjelovar Zagreb, 15. 1. 1926.

+! Predragi brate!

Mislim da nisi posve točno shvatio moje pismo. Nije mi bilo ni na kraj pameti da bi se osnivala nekakva nova župska vijeća i nasilno stvarale nove organizacije. To je stvar biskupa, a ne naša, to je možda stvar koju će donijeti budućnost. No ima drugih posve konkretnih stvari s kojima valja računati. Evo ih ukratko:

Sveti Otac bezuvjetno traži za cijelu Crkvu da Katolička akcija mora stajati pod vodstvom biskupa – (*ducibus episcopis* 23. 5. 1923.) i pod vlašću posvećene hierarhije – (*sub sacrorum autoritate pastorum* 23. 5. 1923.)

Naš episkopat odredio je da bude pod vodstvom vlastitog Ordinarija (23. 8. 1923. br.105 Pr.)

[8] Naziv „đak, đački“ odnosio se na srednjoškolsku mladež i njihova društva.
[9] Izraz „omladinski“ odnosio se na društva radničke mladeži.

Zagrebačka Sinoda je zaključila da Katolička akcija ima u crkvenoj hijerarhiji svoje disciplinatorno središte (1925., str. 229).

Zadnja je biskupska konferencija (18. 10. 1925.) izdala proglas: "Sve se katoličke organizacije koje u biskupijama postoje imaju zadržati i pomagati, ali se imaju povezati u čvršću međusobnu suradnju."

Kada sve ovo promatram, osjećam bìlo Duha koji vodi Crkvu Božju. *Spiritus flat ubi vult* (Iv 3,8).[10] A na nama je da znamo osjetiti bìlo Duha Božjeg, jer će On inače dunuti i nas odnijeti s lica zemlje. Da je Crkva ovisila o ljudima, davno bi propala. Zato se ne trebamo odveć strašiti korektura, a te bi se u tome sastojale da i u našem organizatornom sistemu još čvršće naglasimo biskupijsku podjelu. Glede Đakova, mislim, ne treba za sada mijenjati, jer je tamo okružje i kao takvo je učlanjeno u HOSu; ali šta je npr. sa Zagrebačkom nadbiskupijom gdje je više okružja?

Sada to naravski još ne smeta; ali valja gledati u budućnost i nadam se da će se i u nas Katolička akcija razviti, te će onda valjati naknadno uređivati "kooperaciju" s drugim biskupijskim središnjicama, koju nam biskupi sada nagovještavaju.

Iz Tvog lista kao da naslućujem da ovu kooperaciju nešto drukčije shvaćaš. Organizacije ostaju posve samostalne i podređene disciplinatorno svojoj centrali. U Sarajevu bi npr. biskupijski narodni Savez imao 2 odbornika Orlovskog i 2 Orličkog okružja i sastajali bi se radi zajedničkih manifestacija itd., a ovisili bi kao i sada od HOSa odnosno SHOa.

Što se tiče konkretnog slučaja presv. biskupa Akšamovića, to sam saznao da nerado daje novaca jer se boji da će se novac neracionalno upotrijebiti. (Čini se da u tom pogledu ima sa Zagrebom loše iskustvo!) Mislio sam stoga da bih mu mogao saopćiti u ime HOSa, da kod nas nema nikakvih poteškoća da se naša organizacija još više prilagođuje crkvenoj organizaciji, pa da se barem nekako i donekle oslabi nepovjerenje koje možda ima i prema nama. Ako misliš da uopće ne govorim o tome s njime, javi mi što prije, jer sam čuo, da će on za koji dan u Zagreb.

Memento! Tvoj u Kristu Ivan

[10] Duh puše gdje hoće. (Iv 3,8)

Fra Mirko Džaja
Dolac (kraj Travnika) Zagreb, 17. 1. 1926.

Nakon posjeta Travniku preko Nove godine gdje je održao mnoga predavanja i posjetio orlovska društva, kao i Travničku gimnaziju, Ivan Merz javlja se fra Mirku Džaji, bosanskom franjevcu koji je bio aktivno uključen u rad orlovske organizacije.

+! Vlč. Oče!

Drago mi je da su braća Orli zadovoljni što sam bio među njima. Žao mi je što nisam mogao dulje boraviti da se upoznam sa svakim pojedincem. Položaj je kod Vas zaista težak. No, uvjeren sam da će dragi Bog onesposobiti hrvatski Sokol.[11] Upravo sam danas bio na jednoj njihovoj matineji. Govori se o životnoj snazi hrvatskog naroda, a ni ne spominje sv. Crkva koja je pređima dala snagu da se održe i othrvaju Turčinu i drugim neprijateljima. Crna nezahvalnost koja u sebi nosi klicu propasti!

Dobio sam od otaca isusovaca u Travniku nekoliko stotina dinara. Novac ću upotrijebiti da HOSu nabavim nove slike pa će tako mnoga društva imati koristi. A iz skioptikonskog[12] fonda vam za vaš trud šaljem 100 dinara.

Christus Regnat![13] Kako vi držite da bi bilo najzgodnije da sva naša društva proslave franjevački jubilej? Kako je brat Čekada? Časne sestre u Docu su mi obećale poslati prijepis naredbe kojom se progoni Orao. Dosad nismo od njih ništa dobili. Svima *Bog živi*[14] dovikujem i u sv. se molitve Vama i braći preporučam I. Merz

Dr. Ivan Protulipac
kod g. M. Svobode
Bjelovar Zagreb, 18. 1. 1926.

+! Predragi brate!

Budi uvjeren da se po Tvojoj želji bez prestanka molim za Te, a i za HOS, pa i za sav Katolički pokret. Posve dobro razumijem Tvoje bojazni da bi uslijed Katoličke akcije moglo doći do atomizacije i do

[11] Hrvatski Sokol bio je paralelna organizacija za mladež, koja je također imala tjelovježbu u svome programu, ali se temeljila na liberalnim stavovima i idejama i bila je u suprotnosti s Orlovskom organizacijom koja je naglašavala vjerski i moralni odgoj kod svojih članova

[12] Skioptikon je bio tadašnji naziv za dijaprojektor, a preko njega su se projicirale slike preko dijapozitiva.

[13] Krist kraljuje!

[14] „Bog živi“ bio je pozdrav kojim su se međusobno pozdravljali članovi orlovske organizacije.

raspada Pokreta. Ipak se uzdam u Krista koji vodi svoju Crkvu da do toga neće doći i da će na ovim slabim temeljima, unatoč strahovitim nedostacima na svim stranama, ipak uspjeti da se stvori nešto veliko. Zato se ne prestajmo moliti za to.

Saznao sam, da će u mjesecu veljači biti sastanak izvršnog odbora Episkopata, da nastavi provođenje Katoličke akcije. Prilažem Ti ovo pismo koje bi dobro bilo da HOS pošalje. Naime trebamo dobiti od biskupa službeno saopćenje da Orlovski pokret treba i nadalje raditi pod vodstvom stručne nacionalne centrale HOSa, a biskupijski princip da nije u nikakvom protuslovlju s tim nacionalnim vodstvom. Ti naravno prestiliziraj kako znaš. A što se tiče odgovora biskupa nama, to sam uvjeren da će oni već usmeno od nas zatražiti informacije.

Glede novaca za gradnju uređeno je ovo: Informirao sam točno vlč. g. dr. Živkovića.[15] Ovaj je u dopisivanju sa presv. Akšamovićem i tako sam saznao da će me sam presv. biskup nakon 21. siječnja pozvati u Đakovo. Tom ću prilikom s njim govoriti o gradnji.

Glede Subotice dobro bi bilo da mi pošalješ točne informacije. Saznao sam da je dr. Živković dobar s presv. Budanovićem i ako bismo imali koje želje to bi preko dr. Živkovića mogli dosta toga postići. Iznesi glavne misli ili sam koncipiraj pismo pa se nadam da će nam dr. Živković učiniti tu uslugu. tvoj Ivan

Marica Stanković[16]
Zagreb, Demetrova ul. 15 Zagreb, 2. 2. 1926.

Uzor Orlice! „Jer Marija nosi Kralja slave novoga svijetla! Evo stoji Djevica noseći na rukama Sina rođenoga prije Danice kojega Simeon primivši u naručaj propovijeda narodima da je to Gospodar života i smrti, i Spasitelj svijeta.“ – *Sv. Liturgija, Svijećnica*

Gospojici Marici Stanković za imendan I. M.

[15] Dr. ANDRIJA ŽIVKOVIĆ (1886. – 1957.), đakovački svećenik nakon ređenja u svojoj biskupiji obnašao je više službi, a potom je postao redoviti profesor moralnoga bogoslovlja na Bogoslovnome fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.

[16] Prof. MARICA STANKOVIĆ (1900.-1957.). Suradnica bl. Ivana Merza u apostolatu za mladež. Opširnije biografske podatke o njoj vidi na str. 344. ovoga 7. sveska.

Mira Majetić, učiteljica[17]
Sv. Ilija kod Varaždina Zagreb, 20. 2. 1926. – 1. korizm. nedjelja

Cijenjena gospođice Mira!

Vi ste mene grdili što sam Vama poslao onaj sićušni rječnik, a ja Vam se od svega srca zahvaljujem za lijepu sliku Male Terezije. U mojoj se sobi sada nalazi jedan kut koji se odsada zove imenom „Mirin kut". S jedne je strane Vaša Gospa Lurdska, a nad krevetom Vaš novi lijepi dar.[18] Ja sam Vama na raspolaganju svakoga četvrtka od 10 sati prije podne do petka u 10 sati prije podne. Ako bih ja eventualno bio spriječen, mogao bi me zamijeniti Avelin Ćepulić. Radujem se Vašem zadovoljstvu i želim od Gospoda da Vas obaspe svojim Milostima. U pobožne molitve Vaše dječice i u Vaše preporuča se

Ivan Merz

Dr. Ivan Protulipac
kod g. M. Svobode
Bjelovar Zagreb, 10. 2. 1926.

+! Predragi Ivo!

Šaljem Ti lijep govor Svetog Oca katoličkim skautima, te govor Svetog Oca talijanskim sveučilištarcima (*Život*), na koji se on pozivlje u svom govoru Internacionalnoj omladini i prema tome je važan i za ostale narode.

Presv. Srebrnić već je ovdje. Iščekuje se presv. Akšamović. Da nas prilike ne preteku, držim da bi dobro bilo te i Orlice sastave analogno pismo našemu i zatim bi valjalo odmah izraditi provizorni poslovnik HOSa i Orličke Sveze u kojemu se ističe disciplinatorna vlast stručnih centrala i tek koordinatorna ovog novog organizma. Ako dobijemo tu potvrdu imamo početak Katoličke akcije, a ostale će se organizacije prema nama orijentirati.

---

[17] U svome radu s katoličkom mladeži Ivan Merz je kontaktirao i s mnogim učiteljicama koje su bile njegove suradnice u tome apostolatu. Među njima je bila i učiteljica Mira Majetić s čijom obitelji je Merz bio i posebno povezan jer je bio krizmeni kum Mirinom bratu. Učiteljica Mira je neko vrijeme radila u mjestima izvan Zagreba, kao npr. u Sv. Iliji kod Varaždina kamo je i pozvala Ivana Merza da održi jedno predavanje o Lurdu koje je ostavilo na slušatelje duboki dojam. Govorili su seljani izlazeći iz crkve nakon predavanja: „Tako učen profesor pa ovako drži svoju vjeru! To je nešto!"

[18] Među fotografijama koje su se sačuvale od Ivana Merza nalazi se i fotografija unutrašnjosti njegove sobe na kojoj se lijepo vide ti darovi što mu ih je učiteljica Mira Majetić poklonila: kipić Gospe Lurdske i slika sv. Male Terezije. On joj je bio omogućio i hodočašće u Lurd na čemu mu je cijeli život bila zahvalna.

Ivan Merz u Rimu u Svetoj godini 1925. na Internacionalnom hodočašću katoličke mladeži na kojem je sudjelovalo stotinu članova Hrvatskog orlovskog saveza

Pisao sam vrlo opširan list presv. Šariću i izložio slijedeće:

Katolička akcija jest u bitnom ovo: akcija katoličkih svjetovnjaka koji su organizirani u svrhu katoličkog socijalnog apostolata pod autoritetom biskupa i provađa sistem dvostruke hijerarhije: 1. svjetovne (predsjednici, odbori) i 2. duhovne (izaslanici biskupa). Posljedično tome oni rade na međubiskupijski način, to jest pod vodstvom stručnih nacionalnih centrala sa disciplinatornom vlašću i imaju koordinatorne centrale za zajedničku suradnju pojedinih stručnih grana Katoličke akcije.

Izložio sam mu detaljno kako ni zagrebački, a ni đakovački Narodni savez ne odgovara direktivama Svete Stolice. Jedino ih ima i slijedi Katolička akcija. Inače je Savez neorganički skup svih mogućih katoličkih društava s raznovrsnim specifičnim bližim ciljevima. To neka ostane među nama; biskupi su uredili, mi slušamo, ali nam je ipak dozvoljeno da privatno upozorimo na nelogičnosti. Sam zagrebački Narodni savez nije u skladu sa zaključcima zagrebačke Sinode. Ne trebamo se strašiti budućnosti jer se jasno zapaža kako Gospod kod nas u zadnje vrijeme nekako energičnije djeluje.

I u Sloveniji se stvar miče. Vlč. Mrkun se u *Uzajamnosti* (1925., br. 9-10) zalaže za Katoličku akciju, samo što i on zapada u istu grješku – *sit venia verbo*[19] – kao Zagreb i Đakovo misleći da se Katolička akcija sastoji u jedinstvenom skupu svih mogućih organizacija. Isto sam upozorio na § 5. pravila Narodnog saveza da bi provođenje toga značilo smrt svakoj uspješnoj Katoličkoj akciji, a napose Orlovstvu. Dakle provizorni Poslovnik za Savez Hrv. Orlova i Orlica pošalji po mogućnosti odmah. – Naravno pismo nije za nikoga do Tebe tako dugo dok se Zagrebački i Đakovački Narodni savezi ne promijene bar donekle.

Pozdrav svoj braći i Tebi Tvoj Ivica

[19] Neka mi bude dopušteno reći.

Dr. Ćiro Brajša, odvjetnik[20]
Karlovac Zagreb, 15. 5. 1926.

Dragi Ćiro!

U četvrtak 14. svibnja bio sam u Karlovcu u svatovima sve do 15. svibnja u 4 sata izjutra. Ženio se jedan moj školski drug s gospojicom Mujićevom. Imao sam tako priliku zaviriti u život jedne liberalizmom rastrovane obitelji i prisustvovati zabavama koje najbolje ilustriraju taj duh. No to nije glavno o čemu Ti hoću pisati. U svatovima je bila i jedna gospojica Slavica, učiteljica. Prezimena joj ne znam. Glavne igre sastojale su se u tome da se mladić i djevojka poljube. A ona je bila jedina koja se energično tomu oduprla. Saznao sam također da je istoga dana bila na sv. ispovijedi. I ona je kao i većina ostalih imala odjeću bez rukava. Držim da je dobra duša koja bi se mogla oduševiti za apostolat u Katoličkoj akciji. Potpuna svijetlost jamačno još nije u njenoj duši (dokaz da je bez rukava *bona fide*), ali ljubav prema sv. čistoći koju je junački čuvala daje mi dovoljno razloga da držim da ima glavni preduvjet za apostolat. Neka se Tvoja gospođa na zgodan način njoj približi i nastoji je uputiti u Orlovstvo. Junački pozdrav Stanku i Petru i Božidaru, te Zorki i Ivkici. Rukoljub gospođi supruzi! Memento![21]

Merz

Jednom svećeniku[22]
Sarajevo Zagreb, 11. 6. 1926.

Velečasni Gospodine!

Zahvaljujem Vam na posljednjoj dopisnici. Sav materijal moći ću uzeti na podrobno proučavanje tek u ponedjeljak kad ne bude više škole. Za sada Vam šaljem pismo presv. Akšamovića. Već sam ga jednom poslao u *Katolički tjednik*, ali ne znam zašto nije bilo uvršteno. Molim Vas da se vi pobrinete da uđe; važan je dokument, a za sljedeću

[20] Dr. ĆIRIL BRAJŠA (Pazin, 1889. – Zagreb, 1977.), odvjetnik i hrvatski skladatelj. Maturirao u Pazinu na klasičnoj gimnaziji. U Beču i Zagrebu studirao je pravo. Doktorirao pravo u Zagrebu. Radio je kao odvjetnik u Gornjoj Stubici, u Karlovcu te u Zagrebu. Ćiril Brajša pretežno je skladao crkvene zborne skladbe.

[21] Riječ „memento“ latinska je riječ koja na kraju pisama osoba s vjerskim uvjerenjima znači: preporučujem se u molitve.

[22] Nije poznato o kojem je svećeniku riječ. Merz u naslovu nije stavio njegovo ime.

Biskupsku konferenciju moramo s jedne strane skupljati materijal i također djelovati na javno mnijenje.

Kod nas nažalost ni javno mnijenje u svećeničkim krugovima ne diše crkvenim duhom; sve se gleda kroz političke naočale. Tako je *Katolički list*[23] postao glasilom *Hrvatske pučke stranke* (kojoj inače čast). Sve više i više dolazim do uvjerenja da valja kod nas osnovati kakav red ili bratovštinu koja neće imati nikakvih nuzgrednih ciljeva već jedino proslavu sv. Crkve i to po onom socijalnom apostolatu kojim se služi Katolička akcija. Što velite o tome da svećenici i svjetovnjaci polažu svome biskupu zakletvu poslušnosti i da mu se stavljaju na raspolaganje za Katoličku akciju? Svjetovnjaci bezuslovno moraju dobiti jednu duhovnu zajednicu i to jednu euharistijsku jer sav rad s vremenom propada. Kriza u našem Pokretu nije organizatorna, već je religiozna; zato mislim da je nastupio čas s organizacijom posebno klera, a potom posebno muškog i posebno ženskog laikata. Kod laikata bi uvjet bio dnevna sv. Pričest (duhovna ili sakramentalna) i duhovno štivo, duhovne vježbe redovite (detalje još točno ne znam). Dvije kategorije laikata: one sa zavjetom celibata i one bez toga. Detaljnije ću vam javiti kada nadođe vrijeme. To recite samo najpovjerljivijim osobama. Razmislite kako bi izgledala ta organizacija za svećenike i kako da se uredi odnos s laičkom zajednicom. Za njih bi osim zavjeta poslušnosti ordinariju došlo i dnevno razmatranje prema onom kako se traži za isusovce. Molite se da naši u predsjedništvu budu nešto čvršći; mene najviše zabrinjava što u nastalom sporu gledaju sve sa stajališta Orlovskog pokreta, a ne vide da se tu radi o sukobu dva smjera i da pobjeda Orla znači pobjedu crkvenog smjera i zalog napretka cijelom Katoličkom pokretu.

Kod velečasnog Cankara nalazi se još jedan moj člančić o modi. Gledajte da uđe. Ako ne, neka mi ga preko vas povrati. Isto su dva moja članka u *Vrhbosni*. Možda su sada ušli, no još ih nisam dobio. Zainteresirajte se za njih.

Sada ću započeti s opsežnim referatom za Biskupsku konferenciju. Ako imate možda kakav nacrt za sjemenišne organizacije, bio bih Vam zahvalan; ili barem da mi iznesete vaše ideje o zadaći Orla među svećeničkim podmlatkom.

Pozdrav in Xto Ivan Merz

[23] *Katolički* list bio je tjednik koji je izdavala Zagrebačka nadbiskupija.

Dr. Matija Belić, odvjetnik
Đakovo Zagreb, 21. 6. 1926., sv. Alojzije

+! H.I.M![24]
Dragi gospodine doktore!

U Đakovo dolaze kao izaslanici HOSa Dr. Protulipac i ja. Što se mene tiče spreman sam ostati još 2-3 dana nakon toga da predajem Orlicama (2 predavanja) o sv. Ivani Arškoj (120 dijapozitiva), a građanstvu o Rimu (2 predavanja; 200 slika). Ako imate skioptikon (moj nije najbolji) ili ako želite da predajem u kinu, javite mi da ponesem dijapozitive. Rukoljub milostivoj supruzi i svim Vašim orlićima

In Smo Corde Jesu[25] I. Merz

Marija Marošević
kod g. dr. M. Belića
Đakovo Zagreb, 15. 7. 1926.

Cijenjena gospojice Marija!

U ime svojih roditelja i u svoje vlastito zahvaljujem Vam se za kartu. Poslao sam lurdsku knjižicu u Surčin. U nedjelju sam bio kod Dragoša, pa mu je bilo dobro, a danas mi veli Avelin[26] da je bio kod njega i da nešto pobolijeva. Izvolite se moliti za nas ovdje; sve su teži časovi. Osobito preporučam molitvama buduće generacije hrvatskog đaštva.

U Kristu odani. Bog živi! Merz

Obitelj - dr. Matija Belić
Đakovo Košljun, 17. 8. 26.

Srdačne pozdrave s Košljuna svima šalje I. Merz
(Razglednica Košljun-Aleksandrovo)

[24] Kratica od: Hvaljen Isus i Marija.
[25] U Presvetom Srcu Isusovu.
[26] Avelin Ćepulić, liječnik, prijatelj Ivana Merza i kolega sa studija u Beču, a kasnije aktivni suradnik u orlovskoj organizaciji.

Dr. Ivan Protulipac
Zagreb, Pejačevićev trg 15

Košljun, 21. 8. 1926.
Sv. Iv. Francisca Chantal

+! Dragi Ivo!

Hvala Ti za pismo od 17. 8. 1926. u kojem mi javljaš da si isključen iz Seniorata jer nisi dao pročitati sporazum. Konzekventno bi bilo da smo svi isključeni iz Seniorata jer smo svi bili mišljenja da sporazum ne treba pročitati. Ako dakle seniori iz HOSa drže da bi bilo razborito u tom smjeru upraviti dopis na odbor Seniorata, to možete staviti i moj potpis.

Držim da više nema mnogo razloga da budemo učlanjeni u Seniorat. Ako i ostale isključe položaj neće biti znatno promijenjen. No to mora biti povod da se još čvršće priljubimo uz posvećenu hierarhiju. Osim nadnaravnih plodova koje ćemo time ubrati dolazi i potreba koordinacije rada svih katoličkih kulturnih radnika, institucija, pokreta. – Orlovski pokret nije jedini faktor svjetovnjačkog apostolata, mora računati s ostalim katoličkim akcijama što ih vode svjetovnjaci; on sam za sebe ne može se dostatno razvijati, već treba suradnje i pomoći i drugih faktora. Budući da Seniorat u današnjoj formi ne može udovoljiti tim potrebama, preostaje jedino čvrsto prislanjanje na hijerarhiju – bez obzira na to da li su se već svi biskupi uživjeli u potrebu Katoličke akcije; jer po samoj biti katoličkog života sve što je katoličko mora da se – hotice ili nehotice – koncentrira u biskupu kao u svom žarištu.

Možda mi za pojedine konkretne slučajeve za Orlovstvo ne vidimo koristi od prislanjanja uz biskupe, možda se čini da bi ovo utjecanje k biskupima dovelo do stanovitih zaključaka koji bi bili i protiv – (naravski prividnih!) interesa Orlovstva; ipak božanski ustav Crkve nam jamči da ispravni, normalni i redoviti katolički preporodni život mora teći iz biskupa kao iz svog vrela.

Praktični zaključak: U ovoj našoj borbi za samoodržanje Orlovske organizacije korake Seniorata treba tek registrirati, a o svim našim koracima redovito, više nego do sada, biskupe informirati i tražiti od njih savjete.

Govorio sam s presv. g. Srebrnićem. Seniorski manuskript nije ni dobio, ni pročitao. Našu brošuru je pročitao i prigovara joj, da je odveć oštra: da u njoj dolaze izrazi "nepravedan", "nepedagoški" i drugi slični. Veli: "Kako možete govoriti da je zaključak Odbora nepedagoški kada je u njemu dr. Maraković profesor, Grgec profesor, vlč. Pečnjak." Iz razgovora s njime dobio sam dojam, a njegovo je mišljenje, držim,

refleks mišljenja ostalih ozbiljnih ljudi u pokrajini, da u HOSu rade zelenaši koji nisu ništa kulturnoga stvorili, dok su s druge strane iskusni kulturni radnici: Ljuba M., urednik *Hrv. Prosvjete*, vlč. Pečnjak, urednik *Sacerdosa*[27], Grgec itd. Mislim, da ima nešto istine u tom prigovoru i to stoga jer se članovi predsjedništva nisu dovoljno kulturno afirmirali. Stoga je taj prigovor za nas *memento*[28], da se HOS treba i kulturno afirmirati i da već započne s edicijama kako je to u našem projektu. Iako će možda na taj način naša organizatorno-obrambena akcija (dopisivanje sa seniorima, informiranje, reagiranje na svaki pojedini napadaj) nešto popustiti, Orlovstvo će si tako sazdati čvrste temelje, davat će literaturu bez koje ni jedan suvremeni hrvatski katolički kulturni radnik neće moći biti.

Zaključak: Našu obrambeno-tehničku akciju valja svesti na minimum i glavno naše vrijeme valja utrošiti u pozitivnu izgradnju Orlovstva, poglavito izdavanjem kulturnih edicija.

Što se tiče Đačkog Orlovstva[29] trebamo biti veoma na oprezu. Dvostruka pogibao prijeti đaku Orlu: – 1. Da se premlad baci u akciju prije negoli je imao vremena da se dovoljno izobrazi. – 2. Prijeti opasnost da svaki đak-Orao dođe do uvjerenja da je ideal biti orlovski organizator, a da onaj koji za to nema dara da bi se smatrao inferiornim. Što se tiče prvog prigovora, to se iskreno bojim za naše najbolje apostole da će njihovo oduševljenje odveć rano presahnuti (Ramljak). Još nisu dospjeli da se dovoljno kulturno izgrade i već se svom vehementnošću bacaju na aktivni život. Činjenica je da je Đačko Orlovstvo u Katolički pokret unijelo pozitivnu vrednotu time što je dalo metodu kako valja uspješno djelovati ako želimo širiti katoličke organizacije. Dobro je kada se i đaštvo u to upućuje i u ovoj apostolskoj djelatnosti umjereno radi. Ali ipak, najspecifičnije obilježje svake omladinske organizacije mora biti odgoj pojedinaca (naravno u vidu budućeg socijalnog apostolata), ali ne već sam socijalni apostolat. U tom me je mišljenju još više uvjerilo pismo što ga je Sveti Otac poslao isusovačkom generalu o sv. Alojziju i u njemu ističe da kod omladinske Katoličke akcije valja paziti da omladina ne bi prerano započela aktivno djelovati, već u prvom redu treba da se brine oko odgoja samoga sebe. Kao dokaz da opasnost prerane aktivnosti omladine zabrinjava i druge narode jesu razni komentari papinog pisma u kojima se upravo ističe ova Papina misao.

[27] *Sacerdos* (Svećenik) – časopis za svećenike.
[28] Podsjetnik.
[29] Orlovska društva srednjoškolske mladeži

Zaključak 1. prigovoru: Omladina treba redovito devedeset posto svoga slobodnog vremena upotrebljavati na vlastiti odgoj uma i srca radi budućeg apostolata, a tek deset posto za sam apostolat. Ako Orlovstvo i nadalje hoće da đaku dade potpunu katoličku kulturu uma i srca to mora računati s činjenicom da nije određeno svim ljudima te postanu organizatorni apostoli. Na Požeškom sam tečaju stekao dojam da se od svih đaka traži ovaj organizatorni apostolat. Ako je tako onda je jasno da Orlovska đačka organizacija ne može zadovoljiti cijelo đaštvo i da je u interesu katoličke stvari da postoji i druga đačka organizacija koja od svih svojih članova ne traži ovaj organizacijski apostolat.

Preostaju dakle dva rješenja. Ili

a) da Orlovska đačka organizacija daje odgoj svakom đaku koji je svestran, ali da ne traži od svakog organizacijski apostolat ili

b) da se od Orlova đaka traži da budu također članovi jedne druge odgojne katoliče organizacije koja se brine za potpuni odgoj, pod uvjetom da u centrali te druge đačke organizacije budu članovi MĐOO[30] i obratno i da u spornim pitanjima jedan viši forum (generalni duhovnik Katoličke akcije u sporazumu s obojicom duhovnika obiju centrala i njihovim predsjedništvima) donese konačno rješenje.

Što je bolje: a) ili b) nije tako lako reći; meni se čini da je a) više u duhu Orlovske koncepcije (jedinstvenost Orlovskog pokreta) ali pod uvjetom da MĐOO zaista počne provoditi dosad zanemareni pozitivni svestrani kulturni odgojni rad (koga je Liga još više zanemarila).

Zaključak 2. prigovoru. Orlovska đačka organizacija treba da uz odgoj za organizatorni apostolat započne sa svestranim odgojem đaštva za kulturne katolike, računajući s činjenicom da svi nisu pozvani da kasnije postanu organizatorni apostoli, već tek nekolicina a većina da je pozvana da u svojim kasnijim zvanjima postanu katolički stručnjaci i da zauzmu funkcije u svim granama katoličkog gibanja.

U taktici kako ćemo to provesti moramo biti oprezni, razboriti, raditi bez nervoze i ne prenagliti se. Dvije stvari treba u najkraćem roku riješiti: prvo je pitanje kompetencije Seniorata, a drugo da li ćemo prihvatiti a) ili b) ili kakvo analogno rješenje.

Dok se pitanje kompetencije Seniorata ne riješi sa strane biskupa neće biti mirovanja; bit će neplodna borba koja će uništiti naše moralne i fizičke sile. Glavnu našu energiju stoga treba uložiti da sljedeća

[30] Mahnićevo Đačko Orlovsko Okružje.

Biskupska konferencija konačno riješi to pitanje. Do toga vremena budimo mirni.

No držim da smo mi seniori HOSa i seniorke SHOa po savjesti dužni da riješimo pitanje Seniorata prepuštajući odluku biskupa volji Božjoj. Mi bismo morali biskupima izložiti strukturu Seniorata i kako ova priječi sav mirni razvoj katoličkim organizacija kod nas. Treba da na biskupe stavimo upite: da li Seniorat ima ikakvu kompetenciju nad HOSom, da li prema posljednjim odredbama Svete Stolice o Katoličkoj akciji stranačko-politička akcija može u Senioratu biti disciplinski vezana sa duhovnom pastvom Katoličke akcije.

Zatim, treba izložiti poteškoću glede zakletve koju je nemoguće doslovno držati tako da si tu zakletvu svatko na svoj način tumači i na taj se način svetost zakletve upravo na očajan način profanira.

Druga je poteškoća za nas svjetovnjake što vidimo da su u pitanjima Katoličke akcije svećenici s nama ravnopravni članovi te imamo priliku vidjeti kako se svećenici pred nama pravdaju, kako zauzimaju protuslovna gledišta. Na taj se način slabi ugled svećenika i umjesto da je njihova orijentacija episkopocentrična – i kao konzekvenca jedinstvena, svoju orijentaciju primaju odozdo - od laika – tako da laici daju smjer duhovnoj pastvi, mjesto biskupi.

Ove upite i poteškoće treba na zgodan način formulirati i s potpisom seniora i seniorki predati Biskupskoj konferenciji. Mi od biskupa imamo pravo tražiti razjašnjenje našim poteškoćama, a oni imaju dužnost da nas vode k spasenju. Ako bi se možda ovo pismo činilo pojedinom biskupu nezgodno, borbe zadnjeg vremena su nas uvjerile da ih jedino kategoričan odgovor biskupa može dokrajčiti. Mi ćemo taj odgovor u svakom slučaju rado poslušati jer je naša vrhovna norma riječ Crkve, a ne Orlovstva.

Na koncu: Ako smo ljuto zavađeni sa Senioratom, ne smijemo biti sa seniorima. Stoga treba da i na dalje, pa i više negoli dosad da složno radimo sa seniorima, koji kulturno rade u ma kojoj grani Katoličkog pokreta. To poglavito mislim na Ljubu Marakovića, Grgeca, Matulića, Pečnjaka. Ne želim time reći da im već sada valja dati odlučnu riječ u našoj organizaciji, ali moramo biti s njima u kontaktu i ljubavlju nastojati da ispunimo psihološki jaz koji nas dijeli. Kada uspostavimo *communionem cordium*[31] složnim ćemo silama moći dalje raditi. Orlovstvo bez tuđe pomoći ne može mnogo i prijeti mu opasnost da postane

[31] Zajedništvo srdaca.

jednostrano. Ako nas ne bi ljubav gonila da surađujemo, kruta nužda će nas natjerati da tražimo pomoć i izvan striktno orlovskih redova. Osobito se molimo njihovim i našim anđelima čuvarima da nam pomognu te prebrodimo ovaj nesretni psihološki jaz koji dijeli braću od braće.

Dolazim u Zagreb 26. ili 28. u 20 sati. Želim izliječiti svoj bronhitis i ufam se da ću to postići.

Organizacijski Vjesnik valja izdati u što reprezentativnijem formatu, prozvati ga *Orlovska straža*, a pitanje *Mladosti* za nuždu odgoditi dok vidimo rezultate Biskupske konferencije.

Pozdravi svu braću iz HOSa, gospođice iz SHO-a, a ti čuvaj svoje zdravlje i svoje živce da ne bi podlegao upravo u času kada će tvoja pomoć na slavu Božju biti najnužnija. U Xtu Bog živi. I. M.

Marica Stanković, učiteljica
Zagreb, Demetrova ul.15 Košljun, 23. 8. 1926.

Cijenjena gospođice!

Svećenstvo ovoga kraja drži da je nezgodno uvođenje orličke odore u ove krajeve gdje ima lijepih narodnih nošnja, jer tvrde da odora u pogledu estetskom kao i obzirom na čednost znači korak nazad. Isto tako im se ne sviđa orlička kapa s perom i drže da bi kapica, što je nose djevojke u Konavlju, mogla postati distinktivum za sve orličke narodne nošnje. Tu kapicu možete vidjeti u Etnografskom muzeju u Zagrebu (odio narodne nošnje u Konavlju). U Xtu odani I. M.

P. Petar Perica, SJ[32]
Isusovci Split Zagreb, sv. Mauricije, 22. 9. 1926.

U vrijeme kad je Ivan Merz živio i djelovao u Zagrebu hrvatski isusovac p. Petar Perica bio je na službi u Splitu. Bavio se mišlju osnivanja muškoga svjetovnoga reda o čemu je razmišljao i sam Ivan Merz po uzoru na istu takvu ustanovu pod nazivom Opera Kardinal Ferrari u Italiji. Iz njihove korespondencije vidi se s kojim su se problemima susretali u ostvarenju toga nauma.

[32] P. PETAR PERICA (1881. – 1944.), isusovac, dobro je poznat hrvatskoj katoličkoj javnosti jer je spjevao dvije najpoznatije hrvatske vjerske pjesme koje se i danas pjevaju: *Do nebesa* u čast Srcu Isusovu (1900.) i *Zdravo Djevo* u čast Bl. Djevici Mariji (1904.). Rođen je u Kotišini kod Makarske. Kao svećenik službovao je u Splitu i Dubrovniku. Bio je veliki apostol katoličke mladeži i promicatelj pobožnosti Srcu Isusovu. Ubili su ga komunistički partizani na otočiću Daksi, kraj Dubrovnika 1944. g. zajedno s pedeset ostalih dubrovačkih intelektualaca, svećenika i uglednih osoba.

+! Dragi oče Perica!

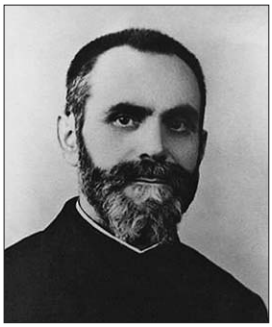

P. Petar Perica, SJ (1881.–1944.)

Vaše pismo stiglo je kao naručeno. Istina je da se uveliko zanimam za Operu Kard. Ferrari; ne samo ja, već više svećenika, svjetovnjaka i gospođica. Mi samo čekamo prst Božji da nam pokaže kako ćemo i što ćemo. Tu bi se našlo više osoba koje bi bile spremne i za zavjete čistoće, poslušnosti Ordinariju i siromaštva ukoliko se ne moraju brinuti za opskrbu drugih.

Istina je da se sadašnja naša generacija ne bi mogla prilagoditi posve Operi jer mi još nemamo smisla za razna sredstva socijalne skrbi kojima oni najviše djeluju. Za naše prilike su ustanove kao što je Seniorat zgodnije, razumije se, novi, reorganizirani Seniorat, postavljen na čisto religioznu osnovu.

Znate li da je 30. rujna na Homcu sastanak o Katoličkoj akciji i da se tamo drži referat o Ćirilometodskim (Kolumbovim) vitezovima? Svagdje se osjeća ista potreba. Ovdje imam pravila Kolumbovih vitezova i španjolskog tajnog udruženja "Santa Famiglia".

Želio bih znati vaše osnove i to svakako prije Biskupske konferencije (11. 10. 1926). Štoviše bi dobro bilo s jednim konkretnim prijedlogom izaći pred Biskupsku konferenciju jer je, čini mi se, posljednji čas da se obrazovani katolički laikat pod vodstvom svećenstva duhovno organizira. Teške trzavice posljednjeg vremena odveć su očito pokazale da suvremena forma organizacije ne odgovara više novim prilikama. Preporučujem sve muke Hrvatskog orlovskog saveza, sljedeću Biskupsku konferenciju i svoju osobu Vašim pobožnim molitvama pred Presvetim Srcem. Odani Vam u Gospodinu Ivan Merz

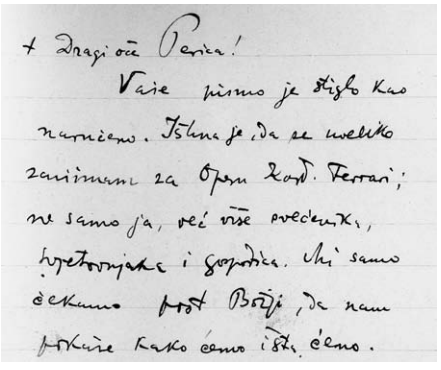

+ Dragi oče Perica!

Vaše pismo je stiglo kao naručeno. Istina je da se uveliko zanimam za Operu Kard. Ferrari; ne samo ja, već više svećenika, svjetovnjaka i gospođica. Mi samo čekamo prst Božji, da nam pokaže kako ćemo i što ćemo.

Faksimil početka pisma Ivana Merza isusovcu p. Petru Perici 22. 9. 1926. o osnivanju svjetovnog instituta.

Mons. Dominik Premuš
pomoćni zagrebački biskup
Zagreb

Zagreb, 8. 10. 1926.

Preuzvišeni Gospodine!

Dana 1. listopada navečer saopćio mi je tajnik[33] Seniorata da sam isključen iz Seniorata na temelju jednog razgovora što sam ga imao s njime i o kojemu je on izvijestio Odbor. Koliko se sjećam taj sam razgovor imao s njim dne 23. 9. 1926. u 13 sati i u tom sam razgovoru branio tezu: ako Seniorat ima kakvu vlast nad Katoličkom akcijom, ta mu je vlast delegirana od Biskupa. On se nije posvema složio s tim mišljenjem iznoseći da u Katoličkoj akciji ima cijeli kompleks stvari koje ne spadaju pod kompetenciju Biskupa, već pod kompetenciju Katoličkog pokreta, odnosno većine Seniorata. Tako na pr. biskupi neće opredjeljivati nacionalnu ideologiju Katoličke akcije, već se organizacije Katoličke akcije (npr. Orlovstvo) trebaju u svojoj nacionalnoj ideologiji ravnati prema smjernicama Seniorata.

Neki sam dan dobio u ruke pravila Seniorata (*Seniorski Vjesnik* od svibnja 1919.) U §1. stoji da je Seniorat "vrhovni forum organizirane Katoličke akcije u domovini i stvara ideologiju pokreta, te daje smjer svemu kulturno-socijalnom, pa i političkom radu svojih članova". Budući da iz smjernica Svete Stolice, našega Episkopata i iz zaključaka Zagrebačke sinode proizlazi upravo obratno, tj. da je Episkopat vrhovni forum Katoličke akcije, da Episkopat (u zajednici s Papom) tu ideologiju stvara, to molim razjašnjenje: da li ova pravila Seniorata imaju svoj placet duhovne vlasti i da li je prema tome pravno valjana zakletva što su je toliki svećenici i toliki svjetovnjaci potpisali, koju sam i sam potpisao ne znajući za § 1. tih pravila. To želim znati radi formacije svoje savjesti.

Posvećenu ruku Vaše Preuzvišenosti ljubi u presv. Srcu odani

Dr. I. Merz

[33] U to je vrijeme tajnik Seniorata bio dr. Mario Matulić koji je bio i urednik novina *Narodna politika.*

Vlč. Ilija Anaković[34]
Bogoslovija
Đakovo

Zagreb, 1. 11. 1926.

U provom dijelu pisma, koji smo ispustili, Merz govori samo o tehničkoj strani provođenja Katoličke akcije u Crkvi u Hrvata nakon što su biskupi na jesenskoj Biskupskoj konferenciji prihvatili da se kod nas ona sistematski uvede. Riječ je o sastavljanju Pravilnika, Poslovnika i drugih administrativnih mjera i uređivanja odnosa s drugim katoličkim društvima te sa samim biskupijama. Ovdje donosimo samo završetak toga Merzova pisma vlč. Anakoviću u kojem opisuje probleme orlovske organizacije sa Senioratom koji se je stalno opirao uvođenju Katoličke akcije kod nas jer je u tome vidio opasnost za postojanje i djelovanje Hrvatskoga katoličkoga pokreta.

+! Velečasni gospodine!

(…) Što se tiče Seniorata, izgubili smo svaki kontakt s njime. *Per se*[35] ne bi bilo loše kada bi svjetovnjaci s akademskom naobrazbom, to jest jedan laički Seniorat bio savjetodavni organ Katoličke akcije. Mislim da nije oportuno sada na to pomišljati: mi ovdje najbolje osjećamo djelatnost Seniorata. Imamo osjećaj da on posvuda protiv nas[36] vodi sustavnu kampanju koja je osobne naravi. Saznajemo takve stvari da nam se kose ježe. Stoga držim da sadašnja generacija seniora nije zrela da bude savjetodavni organ Katoličke akcije. Mnogo će se postići ako se Seniorat reorganizira prema želji biskupa da isključi stranačku politiku i postane organ Katoličke akcije kao svi drugi. U tom treba da se kreće naše najbliže nastojanje: ostvariti želju biskupa. Kada je to učinjeno, sustavno nastojati da svećenici ne budu njegovi članovi; oni će imati dovoljno posla u svojim zborovima duhovnika, a ostalo mogu dobiti u Kongregaciji. (…)

U svete se molitve uvijek preporučam. Bez njih se ništa ne može. *Sine me nihil potestis facere.*[37] Stoga sve treba prepustiti predragom Spasitelju da izvede kako je na Njegovu slavu najbolje.

U presv. Srcu odani i svu gg. pozdravlja

Ivan Merz

---

[34] ILIJA ANAKOVIĆ (1897. – 1966.) bio je svećenik Đakovačke biskupije. Za svećenika je zaređen 1921. u Đakovu. Vršio je razne crkvene službe u Đakovačkoj i Zagrebačkoj (nad)biskupiji: prefekt Dječačkog sjemeništa u Đakovu, profesor pedagogije i katehetike (1923. – 1929.), vicerektor i ekonom u Bogoslovnom sjemeništu (1923. – 1928.). Aktivno je surađivao s Ivanom Merzom u orlovskoj organizaciji i u provođenju Katoličke akcije u Hrvatskoj.

[35] Po sebi.

[36] Hrvatskog orlovskog saveza.

[37] „Bez mene ne možete ništa učiniti“ (Iv, 15, 5).

Marija Marošević
učiteljica Građanske škole
Zemun Zagreb, 24. 11. 1926.

+! Cijenjena gospojice!

Vidio sam da u *Za Vjeru i Dom*[38] nije ušao Vaš prikaz molitvenika; valjda je prekasno stigao? Dodatak što ste mi ga poslali naknadno predao sam gdjici Stanković da ga ona uvrsti. Jeste li primili *Sv. Ivanu Aršku*[39]? Kako stoji s Vama? Javite mi da znadem. U Stenjevcu prošle nedjelje zapriječili naši dečki Donkovića da služi starokatoličku misu. I sljedeće nedjelje se spremamo. Dečki veseli; za njih ta obrana ima romantičan značaj.[40]

Memento! In X.[41] I. M.

Marija Marošević
učiteljica Građanske škole
Zemun Zagreb, 8. 12. 1926.

+! Cijenjena gospođice Marice!

Don Niko Kalođera[42] skrahirao: došao da služi zornicu, školu mu nisu dali, pa svijet otišao na našu zornicu. Prije podne htio misiti, zazvonilo u našoj crkvi i ljudi ga ostavili. Ostalo mu 7 ljudi. Vele da se razljutio i pitao tko će mu namiriti troškove. Tako je poklopljen otišao. Čini se da je to predzadnja ili zadnja etapa stenjevačke afere.

O dnevniku[43] Vam ne znam ništa pisati; ne znam što se u tajnosti kuje. Katolička akcija uz silne si poteškoće pobjedonosno probija put. Težak položaj u Svezi hrvatskih orlica (SHO) bez gđica Švigir i Stanković. Što će sada biti kada je vlada pala nije mi jasno. Glede predavanja dogovorite se s vlč. Gunčevićem. Mogao bih i u Beogradu držati kod Asumpcionista.

U X.[44] I. M.

---

[38] Časopis za katoličku žensku mladež.

[39] Životopis sv. Ivane Arške što ga je napisao i objavio Ivan Merz.

[40] Riječ je o poznatoj akciji obrane župske katoličke crkve u Stenjevcu koju je Ivan Merz s trideset mladića Orlovske organizacije obranio od nasilnoga preuzimanja od strane starokatolika.

[41] In X(risto) – U Kristu.

[42] Don Niko Kalođera, starokatolički svećenik.

[43] U katoličkim krugovima ozbiljno se tada govorilo o pokretanju jednoga katoličkoga dnevnika.

[44] U X(risto) – U Kristu.

1927.

Uvod u korespondenciju od ove godine

Da bi se bolje razumjela pisma koja je Merz pisao ove kao i sljedeće godine, smatrali smo potrebnim donijeti ovaj malo opširniji Uvod jer to zahtijeva crkveni i društveni kontekst i okolnosti u kojima je tada živio i apostolski djelovao. Bila je to burna godina za Orlovsku organizaciju koju je trebalo spašavati od pokušaja da joj se oduzme njezin katoličko-odgojni identitet utemeljen na načelima Katoličke akcije, crkvene laičke organizacije koju je pokrenuo tadašnji papa Pio XI. Merz je pisma upućivao raznim osobama, biskupima, svećenicima i svojim bliskim suradnicima u Orlovstvu.

Dragocjeni izvor povijesnih podataka za poznavanje djelovanja hrvatskoga katoličkoga laikata u prvoj polovici 20. st.

Merzova nam pisma otkrivaju najprije njegov karakter i duboku duhovnost ispunjenu kršćanskim načelima i sadržajima. Zadivljuje njegov stav prema idejnim protivnicima koje promatra potpuno u kršćanskom duhu. Istodobno njegova su nam pisma i dragocjeni povijesni dokumenti u kojima možemo bolje sagledati i razumjeti cijelu situaciju koja je tada vladala među hrvatskim katoličkim laicima. Radilo se o pravoj duhovnoj borbi između dvije struje koje su postojale tada u katoličkim redovima, a u koju su bili uključeni u prvom redu vjernici laici, ali i mnogi klerici. S jedne strane tu je bio Seniorat, vodstvo Hrvatskoga katoličkoga pokreta (HKP) kojega je pokrenuo još 1903. krčki biskup Antun Mahnić[1].

[1] Mons. ANTUN MAHNIĆ, krčki biskup (1850. – 1920.). Nakon postignutoga doktorata iz teologije u Beču bio je prefekt ravnatelj sjemeništa, a od 1880. do 1896. profesor teologije u Gorici. Godine 1896. bio je imenovan krčkim biskupom. Izdavao je časopise *Rimski katolik* (1880. – 1896.) i *Hrvatska straža* (1903. – 1918.) te više glasila (*Krijes, Luč, Riječke novine* i dr.). Najvažniji njegov pastoralni pothvat jest pokretanje Hrvatskoga katoličkoga pokreta 1903. koji nastaje njegovim poticanjem osnivanja katoličkih studentskih društava u Zagrebu, Beču, Grazu, Insbrucku i Pešti. Bio je osnivač ili poticatelj mnogih svećeničkih i laičkih društava (Hrvatski katolički narodni savez, Pijevo društvo za promicanje katoličke štampe i dr.). Djelovao je na promicanju starocrkvenoslavenske liturgije. Na Krku je 1902. osnovao Staroslavensku akademiju, a u svojoj biskupskoj rezidenciji otvorio tiskaru „Kurykta“ za tiskanje liturgijskih knjiga na glagoljici. Godine 2013. službeno je otvoren biskupijski postupak za njegovu beatifikaciju.

Politizacija Hrvatskoga katoličkoga pokreta

Katolički je pokret nakon završetka Prvoga svjetskoga rata pod utjecajem Petra Rogulje[2], katoličkoga intelektualca koji je bio njegov član, skrenuo od izvornih načela koja mu je u počecima dao utemeljitelj biskup Mahnić. To skretanje sastojalo se u politizaciji samoga pokreta te u prihvaćanju jugoslavenstva kao i drugih ideja koje se nisu ukapale u ideje biskupa Mahnića. Ovo preusmjeravanje HKPa Rogulja je navijestio već u svome članku „Pred zoru" objavljenom u *Luči* 1916/1917. g. još u tijeku Prvoga svjetskoga rata, a koji je izazvao veliku reakciju i protivljenje kod mnogih članova pokreta. I sam Merz, koji je tada bio još na bojištu u Italiji, suprotstavio se Roguljnim idejama iznesenima u tom članku.

Orlovska organizacija ne prihvaća politizaciju svoga članstva

Nakon završetka Prvoga svjetskoga rata Seniorat kao vodstvo HKP-a osniva Hrvatsku pučku stranku (HPS) koja je bila političko krilo HKP-a s namjerom da i političkim djelovanjem unosi kršćanska načela u javni život što je po sebi bilo u redu. Problem je izbio kad je Seniorat zahtijevao da svi katolici trebaju podržavati Hrvatsku pučku stranku (HPS) i za nju glasovati, a od orlovske organizacije želio je učiniti podmladak HPS-a čemu se odlučno suprotstavilo vodstvo Orlovstva na čelu s Ivanom Merzom. Osim toga, tu je bilo i uvođenje Katoličke akcije u Crkvu u Hrvata čija je bit bila uska povezanost i djelovanje u poslušnosti crkvenoj hijerarhiji. Seniorat se tome protivio jer je sebe smatrao „vrhovnim forumom" cjelokupnoga katoličkoga djelovanja i gibanja u Hrvatskoj i BiH. Osim toga, u Katoličkoj akciji Seniorat je vidio izvjesnu konkurenciju svome djelovanju premda su hrvatski biskupi još na svojoj jesenskoj biskupskoj konferenciji 1926. tražili od Seniorata da svoja pravila promijeni i uskladi s načelima Katoličke akcije. Unatoč svim otporima i protivljenjima, nastojanja bl. Ivana Merza pobijedila su i Katolička akcija si je prokrčila put u hrvatskoj crkvenoj javnosti.

---

[2] PETAR ROGULJA, (Sarajevo 1888. – 1920.), hrvatski političar, novinar. Godine 1912. diplomirao je pravo u Zagrebu, gdje je od 1907. bio član Katoličkoga akademskoga društva Domagoj, surađivao u časopisu *Luč* i zastupao ideje o ujedinjenju južnoslavenskih naroda unutar Austro-Ugarske Monarhije. Godine 1911. – 1912. studirao je ekonomiju u Münchenu. Od 1913. bio je član Hrvatskoga katoličkoga seniorata. Uređivao je *Riječke novine* (1913. – 1914.), *Novine* (1914. – 1916.) i *Narodnu politiku* (1919.), u kojima se izjašnjavao za jugoslavensku orijentaciju Hrvatskoga katoličkoga pokreta. Sudjelovao je u radu Narodnoga vijeća SHS. Bio je jedan od osnivača i prvi predsjednik Hrvatske pučke stranke (1919.).

Spor između Seniorata i Orlovske organizacije

U pozadini mnogih pisama Ivana Merza, pogotovo iz 1927. godine stoji poznati spor koji je tada bio u katoličkim redovima i koji nalazi odjeka u sadržajima njegovih pisama. Vrhunac toga spora bio je u Sarajevu u ljetu 1927. kad je Seniorat pokušao srušiti vodstvo Orlovske organizacije i staviti je pod svoju vlast u čemu nije uspio. O tome svjedoče Merzova pisma iz toga vremena. On sam nije sudjelovao na toj skupštini jer je bio na liječenju u Sloveniji, ali su zanimljive njegove reakcije i stavovi o tom događanju.

Merzova informiranost o djelovanju katoličkog laikata u drugim zemljama

Osim dubokih kršćanskih uvjerenja kojima su prožeta njegova pisma, zadivljuje također njegova velika informiranost o aktivnostima katoličkoga laikata u stranim zemljama čije je djelovanje sustavno pratio i o tome obavještavao hrvatsku katoličku javnost. Posebno se to odnosilo na razvoj i djelovanje Katoličke akcije u Italiji. U pismima Ivana Merza vidimo također njegovu veliku apostolsku revnost i predanost unutar orlovske organizacije koju je smatrao samo sredstvom za širenje Kristova kraljevstva.

Osobe kojima je Merz upućivao pisma

Ova je godina najbrojnija što se tiče sačuvanih pisama iz trećega perioda života Ivana Merza, tj. njegova javnoga djelovanja u Hrvatskoj od 1922. do 1928. Osobe kojima se ove godine Merz obraćao jesu dva biskupa, mnogi svećenici te prijatelji i suradnici laici u apostolatu. Najvažnije pismo ove godine Merz je uputio vatikanskom Apostolskom Nunciju, mons. Hermenegildu Pellegrinettiju. Tu su potom dva biskupa s kojima je bio u stalnom kontaktu: krčki biskup Josip Srebrnić i hvarski biskup Miho Pušić. Posebno su važna Merzova pisma upućena biskupu Srebrniću, kao što ćemo vidjeti u nastavku. Zatim su tu svećenici: don Ante Radić (Šibenik), dr. Zvonimir Marković (Đakovo), dr. Pavao Lončar (Zagreb), orlovski duhovnici don Šime Kovačić (Hvar) i don Niko Sarjanović (Hvar), franjevac p. Krešimir Pandžić (Široki Brijeg), Ivan Kukula (Đakovo-Beograd), isusovci p. Josip Vrbanek i p. Petar Perica. Od svojih suradnika Merz se ove godine najviše dopisivao s dr. Ivanom Protulipcem i to uglavnom o problemima s kojima se susretao Hrvatski orlovski savez kojemu su obojica bili na čelu, jedan kao predsjednik, a drugi kao tajnik. Tu su potom pisma dr. Ćiri Brajši, Marici Stanković te članovima obitelji Marošević.

Pismo Nunciju – najvažnije pismo u ovoj godini

Od svih pisama koja je napisao ove godine najvažnije je pismo Apostolskom Nunciju Hermenegildu Pellegrinetiju koji je tada imao svoje sjedište u Beogradu. U njemu je Merz detaljno, na 30 stranica opisao stanje orlovske organizacije, ali i sve poteškoće na koje ona nailazi u svojem djelovanju, posebice što se tiče provođenja Katoličke akcije na čijim je načelima hrvatsko Orlovstvo započelo svoje djelovanje 1923. Premda je pismo pisano još u kolovozu 1927. i kronološki pripada u taj mjesec, ipak smo ga stavili na početak Merzove korespondencije u ovoj 1927. iz sljedećega razloga: budući da je u njemu donesen prikaz cijele orlovske organizacije i njezina djelovanja, sadržaj pisma omogućuje da se bolje razumiju sva ostala pisma koja je Merz napisao te godine, kao i sljedeće 1928., a u kojima ima mnogo odjeka posebno što se tiče odnosa Orlovstva prema Senioratu i obratno. Sadržaj ovoga pisma sa svojim brojnim podacima jest dragocjen izvor za bolje poznavanje povijesti Crkve u Hrvata u tom razdoblju, posebice orlovske organizacije i njezina odnosa prema Senioratu, ali i obratno.

Dopisivanje s krčkim biskupom Josipom Srebrnićem

Posebno je zanimljiva i važna korespondencija između krčkoga biskupa Josipa Srebrnića i Merza, a obuhvaća razdoblje od kraja 1926. do travnja 1928. Posljednje pismo Merz piše biskupu svega četrdeset dana prije svoje smrti. Tema njihova međusobnoga dopisivanja bile su katoličke organizacije, tj. Orlovstvo i Katolička akcija. Iz tih pisama vidi se koliko su obojica bila zauzeta za dobro funkcioniranje katoličkih društava, posebice koliko je biskup Srebrnić ne samo želio pomoći nego i stvarno pomagao i savjetom i raznim drugim interventima kod državnih i crkvenih vlasti kako bi HOS kao središnjica orlovskih društava koja se nalazila u Zagrebu dobro napredovala i uspijevala nadvladati nastale teškoće. Koliko je biskup Srebrnić cijenio Orlovsku organizaciju vidi se iz jednoga njegova pisma Merzu od 29. 10. 1927. u kojem Orlovsku organizaciju naziva „izaslanikom Božjim koja predstavlja Isusa i vodi narod k Bogu“ i stoga joj želi puni napredak i uspješno djelovanje. Iz samoga tona pisama vidi se kako je među njima bio veoma srdačan odnos. Merz prema biskupu ima veliko poštovanje, povjerenje i iskrenost. Šalje mu na pregled svoje članke prije nego ih objavi u tisku. Biskup sa svoje strane Merza visoko cijeni; u pismu ga uvijek oslovljava sa „velecijenjeni“. Daje mu savjete, iznosi svoja gledišta o katoličkom radu među mladima itd.

Religioznim duhom prožeta Merzova pisma

Pisma Ivana Merza kako na početku tako i na završetku sva su prožeta vjerskim duhom. Mnoga pisma započinje malim križićem + što je u njegovu slučaju znak za kršćanski pozdrav „Hvaljen Isus i Marija". Uz datum pisma veoma često Merz stavlja ili liturgijsko vrijeme u kojem piše određeno pismo ili, što je još češće, navodi sveca koji se toga dana slavi u liturgiji Katoličke Crkve. A u potpisima svojih pisama prije završetka veoma često navodi riječ „Memento" što je crkveno-vjerski poziv za „sjetite me se u molitvi". Potom prije svoga vlastoručnog potpisa Merz gotovo redovito navodi riječi „U presvetom Srcu Isusovu", ili latinsku inačicu „In Sacrattissimo Corde Jesu" a koje često navodi samo s inicijalima: „In SS. C. J. ili „In Smo Corde Jesu". Uz ovaj završetak Merz također upotrebljava i ove riječi na kraju svojih pisama: „U Kristu Kralju", ili na latinskom „In Christo Rege" ili „In Xto Rege". Sve to odaje njegovu duboku pobožnost i uronjenost u Kristovo otajstvo ljubavi i spasenja. No osim ovoga početka i završetka njegovih pisama još više dolaze do izražaja njegova kršćanska načela i duhovnost kojima su prožeti sadržaji njegovih pisama, pogotovo kad je riječ o idejnim protivnicima iz druge grane Hrvatskog katoličkog pokreta.

Osim duboke religioznosti koja je tako vidljiva u mnogim detaljima njegovih pisama, treba istaknuti njegov veliki apostolski žar za vjersko i moralno dobro hrvatske mladeži ali i hrvatskog naroda što se tako jasno očituje u njegovim pismima. Upravo je nevjerojatna njegova revnost za vjerski odgoj mladih i za očuvanje moralnih načela i vladanja ne samo kod mladeži nego općenito u javnom životu.

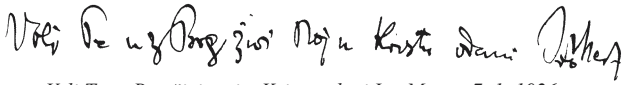

Voli Te uz Bog živi tvoj u Kristu odani Ivo Merz – 7. 1. 1926.

In Xto Rege Merz – U Kristu Kralju Merz – 10.5.1927.

Vaš u presv. Srcu odani I. M. – 17. 7. 1927.

U Kristu odani I. Merz – 21.12.1927.

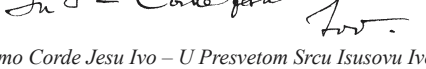

In Smo Corde Jesu Ivo – U Presvetom Srcu Isusovu Ivo – 19. 8. 1927.

Faksimili nekoliko potpisa Ivana Merza kojima je običavao završavati svoja pisma, kako je objašnjeno i u Predgovoru ovoga sveska na str. 15.

Msgr. Hermenegildo Pellegrinetti
Apostolski Nuncij
Beograd, Krunska ulica Zagreb, 28. 8. 1927.

Mons. Hermenegildo Pellegrinetti, apostolski nuncij u Kraljevini Jugoslaviji

Kao što je već gore rečeno od svih pisama koja je Ivan Merz napisao ove godine najvažnije je pismo Apostolskom nunciju Hermenegildu Pellegrinettiju koji je kao predstavnik Pape i Vatikana službovao u tadašnjoj državi Kraljevine SHS. Premda je pismo pisano još u kolovozu 1927. g. i kronološki pripada u taj mjesec, stavili smo ga na početak njegove korespondencije od ove godine jer je u njemu donesen prikaz cijele Orlovske organizacije i njezina djelovanja, kao i njezinih poteškoća s kojima se susretala u svome djelovanju. Sam sadržaj ovoga pisma omogućuje da se bolje razumiju sva ostala pisma koja je Merz napisao i te godine kao i sljedeće, 1928. koja je bila i posljednja godina njegova zemaljskog života.

U ovome pismu treba uočiti činjenicu da Merz identificira Orlovsku organizaciju s Katoličkom akcijom pa ta dva naziva upotrebljava naizmjenično želeći istaknuti da Orlovska organizacija djeluje na načelima Katoličke akcije i potpuno se s njome identificira. Naime, kad je Hrvatski orlovski savez osnivan 1923. nakon što se osamostalio od slovenskog Orlovstva, na Merzov prijedlog i njegovim nastojanjem Orlovska se organizacija u Hrvatskoj postavila na temelje Katoličke akcije što su potom hrvatski biskupi na biskupskoj konferenciji u veljači 1924. g. prihvatili i potvrdili. Pismo je veoma dugo te je uredništvo je stavilo podnaslove.

Vaša Ekscelencijo,

U ime Hrvatskoga orlovskog saveza zahvaljujem Vam na telegramu Svete Stolice koji ste mi proslijedili kao i na pismu koje ste mi uputili povodom velikog orlovskog sleta u Sarajevu. Izražavam i svoju zahvalnost za pismo koje ste mi ljubazno uputili i u kojemu ste ponovili smjernice koje je dao Sveti Otac u svezi Katoličke akcije.

Statistike

Vjerujem da mi Vaša Ekscelencija neće zamjeriti ako u svezi Organizacije hrvatskih orlova dodam nekoliko misli vezanih za smjernice

koje mi je Vaša Ekscelencija ljubazno proslijedila. Doista treba još puno toga učiniti u pogledu organizacije Katoličke akcije. Izuzetna važnost i ozbiljnost ovih riječi može se razumjeti gledajući samo statistiku orlovskih društava. Kod nas nema tako reći društava Katoličke akcije izvan organizacija Orlova i Orlica. Svi ostali oblici zajedno u svim biskupijama nemaju više od 30 organizacija. Orlovi pak broje 192 društva i otprilike 9.000 članova; Orlice imaju 120 društava s oko 6.000 djevojaka; što zajedno čini 312 društava s 15.000 članova. S relativne točke gledišta i u usporedbi s drugim vrstama organizacija, te uzimajući u obzir činjenicu da su Orlovi formirali svoj Savez tek 1923., a Orlice 1925., taj broj je vrlo značajan. Ali, ako usporedimo te brojeve s brojem župa, sa žaljenjem ćemo ustvrditi da nije učinjeno skoro ništa: 85% župa nemaju organizacije Katoličke akcije. Đakovačka biskupija u tom smislu služi za uzor: prošle godine broj njezinih organizacija Katoličke akcije se udvostručio; u 29% župa postoje Orlovska društva. Prilažem vašoj Ekscelenciji sljedeću statistiku po biskupijama:

	Župe	Orlovska društva	Orl. dr. u % po žup.	Studentska Orl. društva	Tjedni Kat. Akcije (Orlova)
I. Đakovo	93	27	29	4	1
II. Mostar	57	12	21	3	0
III. Zagreb	357	54	15,1	6	7
IV. Krk	28	4	14,3	1	2
V. Sarajevo	96	13	13,5	5	2
VI. Split	139	18	12,9	3	2
VII. Dubrovnik	57	6	10,5	2	2
VIII. Šibenik	157	15	9,6	3	2
IX. Hvar	43	4	9,3	0	0
X. Senj	135	6	4,4	1	3
XI. Banja Luka	45	1	2,2	0	0
XII. Subotica	0	0			
XIII. Križevci	35	0	0	1	0
XIV. Kotor	0	0	0	0	0

15% župa imaju organizaciju Orlova[3]
85% nemaju još ništa
1,6% župa imaju druge organizacije Katoličke akcije

Razvoj naših društava od osnutka Hrvatskog orlovskog saveza 1923. godine:

Godina	Broj organizacija
1923.	60
1924.	80
1925	103
1926.	160
1927	192

Ovaj broj koji je u stalnom porastu pokazuje da je budućnost Katoličke akcije u našoj zemlji tijesno povezana s razvitkom društava tipa „Orlovi".

Sveta Pričest

Naši su Orlovi, prema našim pravilima koja zahtijevaju obveznu mjesečnu sv. Pričest, primili u protekloj godini oko 110.400 svetih Pričesti, ne računajući nedjeljne i dnevne sv. Pričesti preporučene prema našim pravilima. U nekoliko su društava bile održane duhovne vježbe zatvorenog tipa. Naši su predstavnici sudjelovali na jubilejskim svečanostima sv. Alojzija u Rimu. U mjesecu svibnju sva su se naša društva u znak zahvalnosti za posljednje odluke Biskupske konferencije posvetila Presvetom Srcu Isusovu.

Statistike naših studijskih kružoka

- Broj održanih odborskih sastanaka: 3.000
- Broj održanih društvenih sastanaka: 9.200 na kojima je sudjelovalo 9.000 članova
- Broj održanih konferencija: 4.000
- Broj održanih sati gimnastike 9.000 na kojima je sudjelovalo 1.200 gimnastičara
- Pregled naših odgojnih aktivnosti: 25.200 sati.

[3] U svojim pismima, kao i ovdje, Merz veoma često identificira Orlovsku organizaciju s organizacijama Katoličke akcije što je u stvarnosti i bilo jer se Hrvatski orlovski savez, odnosno Orlovska organizacija već od svoga osnutka 1923. zaslugom Ivana Merza postavila na temelje Katoličke akcije.

Treba dakle, unatoč ovim već dosta velikim brojkama, učiniti još puno toga. Nastojat ćemo u sljedećoj godini povećati broj naših društava u svim biskupijama do 30 društava na 100 župa.

Prema prvoj statistici primjećuje se također da ima 29 društava učenika srednjih škola. Katolička Liga[4] broji otprilike 15 društava: ukupno 44 srednjoškolska društva. To je vrlo malo kad se zna da ima oko 150 škola gdje bi takva društva bila veoma neophodna budući da vjeronauk nije više danas u stanju oduprijeti se ateističkom učenju profanih predmeta i ne uspijeva odgojiti 5% praktičnih katolika.

Kod nas je Katolička akcija u pogledu društvenog utjecaja Crkve pitanje od prvotne važnosti. Tamo gdje budemo imali takve organizacije Crkva će moći djelovati u potpunosti na svim područjima društvenog života. Čini mi se da je Katolička akcija u sadašnjim okolnostima pitanje broj jedan.

Nastanak Seniorata i njegov ulazak u sva katolička društva i pothvate

Vašoj Ekscelenciji je već poznato da je Katolička akcija, posebice Orlovstvo, naišla na ogromne poteškoće koje su joj nametnute preko tajne organizacije nazvane Seniorat. To je u biti laička udruga u kojoj su biskupijski svećenici i laici ravnopravni i koji svi čine formalnu prisegu da će čuvati tajnu i biti odgovorni svojoj organizaciji za svoj privatni i javni život.

Da bismo shvatili sve prepreke koje našem razvoju nameću članovi Seniorata i zbog kojih je bila potrebna energična intervencija msgr. Šarića, sarajevskog nadbiskupa za vrijeme održavanja naše godišnje skupštine Orlovske organizacije 14. kolovoza 1927. u Sarajevu, bilo bi vrlo korisno upoznati početke djelovanja te tajne organizacije. Osnovana je s uzvišenim ciljem da bude protuteža slobodnom zidarstvu i da upravlja cijelim Katoličkim pokretom kojemu pripadaju čisto vjerske organizacije, organizacije Katoličke akcije, Pučka stranka i Gospodarsko-društvena akcija. Bio je to doista vrlo uzvišen motiv koji je dominirao kod osnivanja ovoga udruženja. U stvari: u nekoliko godina ona je prodrla u mnoge čisto vjerske udruge i u isto vrijeme potpuno neo-

[4] Jugoslavenska katolička đačka liga (JKĐL) bila je organizacija katoličke srednjoškolske mladeži pod izravnim vodstvom Seniorata, paralelna s Orlovskom organizacijom i koja je pretendirala da bude kao krovna organizacija svih društava za katoličku mladež. Nije bila brojna kao što je to bilo Orlovstvo, ali je s njime bila u međusobnoj konkurenciji.

visno upravljala Katoličkom akcijom, Pučkom strankom i Gospodarsko-društvenom akcijom.

Seniorat podijelio hrvatski kler zbog svoje politike

Gotovo svi svećenici (njih otprilike 200 do 300) koji su se učlanili u Pučku stranku bili su izravni članovi Seniorata ili su indirektno simpatizirali njihove ciljeve iako ih nisu poznavali u cijelosti. Ostali, njih oko 1.800 nisu simpatizirali ovo među-biskupijsko udruženje (Seniorat). Bilo je također svećenika koji su smatrali da im njihova svećenička savjest zabranjuje polagati takvu prisegu (svi oci isusovci, mons. dr Beluhan, župnik crkve sv. Marije u Zagrebu, župnik Josip Rusan u Remetama, M. opat Wolf, Majnarić i Anđelković iz Đakova itd).

Utvrđeno je da je Katolički pokret stigao do svoje mrtve točke; bile su to uvijek iste osobe koje su u njemu djelovale, ali se ostajalo uvijek kao u zatvorenom krugu; onaj koji je pripadao Pučkoj stranci bio je također član katoličkih udruga. Cjelokupno svećenstvo, a to je velika većina (9/10) koji se ne slažu s čistim političkim programom Pučke stranke jer se u njoj zastupa jugoslavenstvo protiv hrvatstva, držalo se po strani i nije željelo raditi u udrugama Katoličke akcije jer su se bojali da će te udruge služiti potpuno političkim ciljevima Pučke stranke. Uistinu, Seniorat je imao političke ciljeve: stvaranje Jugoslavije i nove unitarističke jugoslavenske nacije (Petar Rogulja, *Vrhovni cilj*. U*: Seniorski Vjesnik* 1919.).

S druge strane Seniorat je podijelio svećenstvo u dva suprotstavljena tabora: na svećenike seniore i na svećenike ne-seniore. Ne-seniori nisu htjeli činiti gotovo ništa u svezi Katoličke akcije jer su se uvijek bojali političkih težnji Seniorata koji je bio vrhovni vođa svih grana Katoličkog pokreta (Katoličke akcije, politike itd.)

Za proširenje djelovanja Crkve u našem narodu trebaju sva naša djela za kristijanizaciju postati neovisna o političkoj stranci. Potom bi trebali zainteresirati cjelokupno svećenstvo za Katoličku akciju i obnoviti prekinuto jedinstvo klera koje je Seniorat podijelio u dva svećenička tabora.

Orlovska organizacija opire se utjecaju Seniorata

U to vrijeme pojavila se enciklika Pape Pija XI. *Ubi arcano Dei* koja je za neke bila veliko upozorenje: Katolička akcija je proglašena sastavnim dijelom pastorala i sukladno tome neovisna je od bilo koje političke stranke. Od Seniorata se najprije zahtijevalo da se prilagode

ovim smjernicama Svete Stolice i da eliminiraju aktivnost političke stranke. Predsjedništvo Orlovske organizacije (Hrvatski orlovski savez) smatralo je da njihovom organizacijom ne može upravljati Seniorat jer Katolička akcija mora biti neovisna od svake stranačke politike. Oni su obznanili da priznaju nad sobom samo biskupe koji će njih voditi izravno posredstvom službenih duhovnika, a ne preko tajnog i političkog Seniorata.

Ovo oslobađanje od utjecaja Seniorata imalo je za rezultat da je naša organizacija mogla prodrijeti i izvan ograničenog kruga pristaša Pučke stranke te da je određeni broj vrlo dobrih svećenika koji nisu bili članovi Seniorata počeo osnivati orlovska društva. Vjerujemo da ćemo, uz Božju pomoć, moći prodrijeti u sve društvene strukture i biti potpomagani od cijelog svećenstva.

Danas svatko i skoro svugdje zna da smo mi[5] iznad svih političkih i vremenskih promjena i da je naša jedina težnja pod vodstvom posvećene hijerarhije širiti Kraljevstvo našega blagog Kralja i Boga.

Nastojanja Seniorata da zavladaju Orlovskom organizacijom

Organizacija Seniorata sastavljena od svećenika i laika (tj. svećenika koji djeluju više pod vodstvom laika seniora nego svojih biskupa) postoji još uvijek. Težnja njihovih članova je upravljati Orlovima i svim granama Katoličkog pokreta kao što je bio slučaj prije dvije godine. Kad to nije uspjelo da imaju najmanje 3 svoja člana u našem Predsjedništvu Orlovske organizacije, oni su smislili plan kako parcijalizirati našu organizaciju.

Pod izlikom da Katolička akcija treba biti podijeljena prema biskupijama, oni žele da svako biskupijsko Orlovsko okružje bude toliko samostalno i neovisno od među-biskupijskog Predsjedništva u Zagrebu (Hrvatski orlovski savez) da se može suprotstaviti smjernicama istoga Predsjedništva. Podjela po biskupijama u ovom slučaju samo je izgovor budući da Orlovi od 1923., nakon jednoglasnog odobrenja cijeloga hrvatskog Episkopata (Biskupske konferencije u veljači 1924.), već imaju ostvarene do zadnjeg detalja smjernice enciklike *Ubi arcano Dei* kao i ostalih dokumenata Svete Stolice.

I nakon ogromnih teškoća koje je Orlovima prouzročio Seniorat iz Zagreba, koji ne prestaje pretendirati „da je Katolička akcija talijanska stvar, dok mi imamo kod nas Katolički pokret“ a što je nešto posve

[5] Članovi Orlovske organizacije.

drugo, to jest da je to pokret u kojem članovi ne dijele samo iste vjerske ideje nego također i nacionalne, političke i ekonomske.

Seniorat protiv uvođenja duhovnika u društva Katoličke akcije

S druge pak strane Seniorat se ne slaže s Orlovima koji su po principima Katoličke akcije uveli instituciju duhovnika; smatralo se da je to velika opasnost za Seniorat budući da najmanje 9/10 klera nisu bili seniori tako da veliki broj društava neće biti više pod vodstvom svećenika članova Seniorata nego će te organizacije voditi svećenici koji su izvan Seniorata.

Više od stotinu pisama i odobrenja koja smo primili od naših biskupa dokazuje da mi nemamo drugih nastojanja nego djelovati svugdje pod njihovim vodstvom. Također je istina da smo dva puta iskusili poteškoće u vezi toga. Budući je ovo pismo upućeno osobno vašoj Ekscelenciji koja treba biti pomno obaviještena, ne želim skriti niti jednu od naših poteškoća i ne želim, nabrajajući činjenice, donijeti bilo kakav sud.

Biskupska konferencija odobrila je 1924. g. Statut naše Orlovske organizacije. Ona je čak imenovala za duhovnika P. Brunu Foretića S.J. Bili smo u izravnom kontaktu sa svim biskupima. Ali kada je posljednja Biskupska konferencija u potpunosti odobrila našu molbu, to jest da je dala studentima potpunu slobodu da izaberu između starog tipa organizacije nazvanog „Liga“ i novoga „Orao“; potom kada je Biskupska konferencija zahtijevala da Seniorat napusti stranačku politiku u svojim udrugama, tisak Seniorata (*Narodna politika, Katolički list, Jadran*) započeo je kampanju protiv naše Orlovske organizacije. Pokušali su zainteresirati splitskog biskupa za stavove Seniorata. Naglašavalo se da je biskup šef katoličkih udruga u svojoj biskupiji. Seniori koji su ga okruživali savjetovali su mu nešto što nije u skladu sa direktivama Biskupske konferencije. Tako da je msgr. Bonefačić u najboljoj namjeri da bi olakšao ciljeve seniora, poslao na našu posljednju godišnju skupštinu u Sarajevo prijedloge koji su smjerali na promjenu Statuta cijele naše organizacije, Statuta koji su jednom bili odobreni od Biskupske konferencije. Što bi se bilo dogodilo da smo pred našim mladima pročitali prijedloge msgr. Bonefačića? Ostali biskupi odmah bi protestirali protiv tih prijedloga, budući da promjena Statuta jedne među-biskupijske organizacije pripada u tom slučaju samo Biskupskoj konferenciji na njezinoj plenarnoj skupštini ili Svetoj Stolici. Msgr. Šarić nije mogao učiniti ništa drugo doli ukloniti iz dnevnog reda generalne skupštine

Orlovske organizacije u Sarajevu sve stvari koje spadaju na Biskupsku konferenciju i zabraniti da se pred mladima čitaju prijedlozi msgr. Bonefačića.

Neprihvatljivo političko angažiranje djelatnika Katoličke akcije u Hercegovini

Ima još jedan drugi slučaj koji nam se uzima za zlo. Bili smo primili obavijest od jednog svećenika i jednog laika (dr. Klarića i J. Lehpamera) koji su prisustvovali na generalnoj skupštini Seniorata (28. X. 1926.) da je g. Žarko Vlaho koji je istodobno predsjednik biskupijskog Orlovskog okružja u Mostaru i predsjednik Pučke stranke Hercegovine, izrekao na rečenoj skupštini Seniorata jedan vrlo uvredljiv govor protiv Episkopata. Mi smo se poslužili pravom što nam daju naši Statuti i g. Žarka Vlaha isključili iz naše organizacije. U isto vrijeme smo našu odluku priopćili msgr. Mišiću, mostarskom biskupu. Tendenciozno obaviješten od seniora, biskup nije mogao vjerovati da je g. Žarko Vlaho izrekao spomenuti uvredljivi govor, unatoč pismenih izjava duhovnika dr. Marka Klarića i g. Josipa Lehpamera, tako da smo mi morali povući našu odluku o isključenju g. Žarka Vlaha. U isto vrijeme smatrali smo da nije u duhu Katoličke akcije da g. Žarko Vlaho, najistaknutiji političar bude istovremeno predsjednik našeg biskupijskog Orlovskog okružja. Kod nas nije uputno (a to je formalna odredba Svete Stolice za Italiju itd.) da najistaknutija osoba u nekoj političkoj stranci bude vođa Katoličke akcije na istom teritoriju. Ne znajući razlikovati, vjernici smatraju da je Katolička akcija identična jednoj političkoj stranci. Budući da trenutno velika većina našega naroda ne simpatizira Pučku stranku, oni odbijaju i Katoličku akciju ako je vode političari. Vaša Ekscelencija možda se sjeća tragičnih dana u Čitluku, u Hercegovini, gdje je jedan seljak bio ubijen, a mnogo njih ranjeno. Novine su bile pune napisa: pisalo se samo o tučnjavi između Sokola i Orlova te da je jedan Orao ubio jednog Sokola. Vjerujte nam: čitajući to naše je srce krvarilo. A što se uistinu zbilo? Bilo je to među ostalim, prema našem mišljenju obična tučnjava između Pučke stranke i stranke Radića. Ali kako u Hercegovini ne žele vidjeti razliku između Katoličke akcije i stranačke akcije, kako se dopušta unatoč našim hitnim protivljenjima da predsjedništvo Orlova Mostarske biskupije vodi najistaknutiji političar, prirodno je da većina naroda vjeruje da su Orlovi i Pučka stranka ista stvar.

Orlovski savez želi Katoličku akciju u svim pojedinostima kako ona proizlazi iz brojnih dokumenata Svete Stolice i želimo da se sve udruge postepeno preobražavaju u tom pravcu i budu neovisne o političkim promjenama i da smjeraju na bitno, a to je formiranje savjesti za laički apostolat. Seniori koji istodobno imaju političke ciljeve počeli su jednu sistematsku akciju pod izgovorom biskupijske podijele Katoličke akcije kako bi oslabili među-biskupijsko predsjedništvo Orlovske organizacije. Oni misle da će na takav način oslabljenu Orlovsku organizaciju ujedno je i odstraniti, a za koju smatraju da je „izdala" slavnu tradiciju mons. Mahnića i ono što oni nazivaju „Hrvatski katolički pokret".

Uspjesi Orlovstva

Po priloženim statističkim podatcima Vaša je Ekscelencija mogla vidjeti da je naša udruga u kratkom vremenu postigla obilne plodove. Da smo ostavili inicijativu svakoj biskupiji da posebno ima svoju Katoličku akciju, ne bi bilo učinjeno ništa ili skoro ništa. Bila je nužna među-biskupijska akcija. Iste okolnosti koje su vodile formiranje kanona 292, 274/4 i 291/2 tj. da postoje pravne norme koje nadilaze teritorij jedne biskupije, zahtijevale su među-biskupijsku nadležnost našeg Hrvatskog orlovskog saveza. Ista stvar je i u Italiji gdje predsjedništvo Katoličke mladeži (*Giovnetu Catollica*) provodi svoju disciplinsku nadležnost u svim talijanskim biskupijama (njihov statut je odobrila Sveta Stolica). Također u posljednje vrijeme bilo je i u Italiji pokušaja da se Katolička akcija provodi neovisno od među-biskupijskog predsjedništva. Zbog toga je 8. 8. 1927. kardinal Gasparri u ime Svetog Oca napisao:

"Za sigurnije postizanje cilja Njegova Svetost želi da se biskupijski savezi poslušno prilagode i djeluju u skladu s višim smjernicama tj. sa smjernicama Središnjeg među-biskupijskog saveza". A kardinal Caligiero je izjavio da je danas potrebno preko pokreta koji su vođeni nacionalnim i među-biskupijskim savezima reagirati na nacionalna i među-biskupijska zla.

Nezamjenljivost Orlovstva u odnosu na organizacije Sokola

Ali postoji još jedna druga stvar koja je specifična za našu Orlovsku organizaciju. Naši Statuti imaju vojnički karakter, tj. jednu potpuno vojničku disciplinu koja se zahtijeva od svih članova. S druge pak strane tjelesni odgoj, iako nije glavni za našu udrugu, sastavni je njezin dio; to znači da se svaki član ne mora baviti gimnastikom (od 9.000 članova samo njih 1.900 gimnasticiraju), ali naša organizacija kao takva bavi se

gimnastikom i daje tako priliku mladima koji se žele baviti gimnastikom da to obavljaju u katoličkom okruženju umjesto da ih se prepusti međuvjerskim športskim klubovima gdje skoro svi gube svoju vjeru ili postaju ravnodušni u pogledu vjere.

Konačno u našoj zemlji postoje još dvije organizacije za mladež koje imaju osobitu privlačnost za našu mlade: to su jugoslavenski Sokol i hrvatski Sokol. Prva je antikatolička organizacija i toliko borbena da je 1920. Biskupska konferencija specijalnom okružnicom bila zabranila vjernicima da se učlane u njezine redove. Hrvatski Sokol, premda je na prvi pogled manje antikatolička organizacija jest u stvari istinski neprijatelj Katoličke crkve. Prema svojem statutu to je organizacija s međuvjerskim odgojem koja prima u svoje redove Slavene bilo koje vjeroispovijesti i za vrijeme sastanka zabranjuje svojim članovima govoriti o vjeri pod izgovorom da se ne povrijede članovi drugih vjeroispovijesti. Ova organizacija pod izlikom hrvatskog nacionalizma priprema tlo starokatolicizmu. Glavni urednik časopisa *Hrvatski sokol* prije nekoliko mjeseci prešao je na starokatolicizam. Sokolska čitanka*,* službeni udžbenik za moralni odgoj ove organizacije, koju je sastavio nedavno preminuli M. Hanuš, hvali Jana Husa i zauzimajući racionalističko stajalište ismjehuje molitvu.

Orlovstvo – protuteža Sokolstvu

Kao protuteža ovim dvjema kobnim organizacijama, ali mladima jako privlačnima, od velike je važnosti kroz Orlovsku organizaciju ponuditi mladima u isto vrijeme sve koristi koje im nude one dvije organizacije, a to je: tjelesni odgoj, uniformu, limenu glazbu i konačno veliku gimnastičku manifestaciju nazvanu slet, te u isto vrijeme odgoj savjesti što je cilj Katoličke akcije. I kad Orlovska organizacija ne bi postojala, trebalo bi je stvoriti kako bi se spriječilo upisivanje mladih u Sokol.

Sveta Stolica je u jednom pismu generalu Castelnau, predsjedniku francuske Katoličke akcije (F.N.C.) u potpunosti odobrila organizaciju velikih katoličkih susreta jer su isti imali velik utjecaj na formiranje katoličkog javnog mnijenja. Naša organizacija kao poseban cilj također ima organizirati takve skupove. Zapravo to nam je iskustvo i dokazalo: tamo gdje smo organizirali takve susrete s govorima pred mnoštvom naroda i gdje smo organizirali sletove, naši redovi su se odmah povećali: mnogi mladi ljudi koji su bili daleko od bilo kakvog utjecaja Crkve prilazili su nam moleći nas da i kod njih osnujemo takva društva. Često

privučeni uniformom i gimnastikom na studijskim kružocima oni su se mijenjali i oduševljavali katoličkim apostolatom.

Seniori protiv središnjice Orlovske organizacije

Ali, premda je naša Orlovska organizacija bila prva koja je započela djelovati po programu Katoličke akcije i koja je neočekivano velikim uspjesima dala eksperimentalne dokaze da je Katolička akcija, kako ju je zamislila Sveta Stolica, providonosni i neophodan način za vjersku i socijalnu obnovu našega naroda, seniori su međutim počeli svakoga uvjeravati da naš među-biskupijski savez tj. Hrvatski orlovski savez (HOS) ima suviše velike ovlasti i da je to u suprotnosti s programom Katoličke akcije; i da biskupijskim orlovskim okružjima treba prepustiti autonomiju toliko veliku koja će ih učiniti skoro neovisnim od Središnjeg saveza (HOS-a). Naši statuti koji su provjereni u Čehoslovačkoj i Sloveniji daju veliku samostalnost djelovanja unutar biskupije, ali kako mi svi imamo jedinstvenu uniformu za sve biskupije, kako na svim sletovima gimnastičari svih biskupija trebaju znati iste vježbe, izvoditi ih uz glazbu koju je izdao Hrvatski orlovski savez i po odredbi saveznih gimnastičkih uputa (HOS-ov načelnik) – nužno je da Statuti daju pravo HOS-u nadzirati aktivnosti svih naših društava i svih Orlova u svim biskupijama (kako je uostalom i u Italiji u G.C.I.). Potrebno je da HOS ima pravo izdati upute u okviru uputa Svete Stolice i Biskupske konferencije svim društvima u svim biskupijama. Kad bi oduzeli HOS-u pravo nadležnosti za disciplinu u svim društvima svih biskupija, to bi rezultiralo nemogućnošću organiziranja bilo kojeg sleta na među-biskupijskoj razini što bi omogućilo da nam prkose sokolski sletovi. Tako bi to postupno uzrokovalo raspad naše organizacije u korist Sokola i ostalih sportskih klubova pogubnih za vjeru.

Neprihvatljivost članstva trojice seniora u središnjici – HOS-u

Nadalje: ako mi ne želimo prihvatiti tri seniora u naš Savez (HOS) vrlo je vjerojatno da će seniori na Biskupskoj konferenciji preko msgr. Bonefačića, msgr. Mišića i msgr. Nyaradya predložiti promjenu naših Statuta u smislu parcelizacije Orlovske organizacije po biskupijama. U protivnom, mi ćemo moliti biskupe da ostave *status quo,* što nam je zaslužilo pohvalu Svetoga Oca kao i brojna odobravajuća pisma biskupa.

Ne mislimo prikladnim prihvatiti tri seniora u naš Savez (HOS) jer i mi i 9/10 svećenika prijeko potrebnih u Katoličkoj akciji, koji ne simpatiziraju ideje Seniorata, smatramo da treba promijeniti statut Seniora

kao tajne organizacije (v. Canon 684: „neka se čuvaju tajnih organizacija“) gdje su redovnici, svećenici i laici na istoj razini i koja ima političke težnje.

Svećenici trebaju biti duhovnici, a ne obični članovi katoličkih društava

Molit ćemo Biskupsku konferenciju da obznani za našu zemlju smjernice Svetog Oca Pija X. koji je odredio „da svećenstvo treba ostati izvan laičkih udruga, čak i onih najboljih“ (Pio X., *Pismo Sillonu*) i da preporuči svim svećenicima – ne samo svećenicima seniorima – da se okupljaju (kao u Italiji) u Savezu duhovnika (Orlova) čiji je statut već odobren od Biskupske konferencije i da se učlanjuju u generalni savez duhovnika Katoličke akcije. Na taj će način sav kler u svojoj čisto svećeničkoj organizaciji moći raspravljati o pitanjima Katoličke akcije. I tako bi bila otklonjena kobna prepreka koja sada dijeli svećenike seniore od svećenika ne-seniora. Tako će se svi svećenici informirati o gorućim problemima Katoličke akcije i tako informirani moći će biti solidarni u djelovanju prema laicima. Neće se više dogoditi žalostan prizor da se pred mladima svećenici seniori svađaju sa svećenicima ne-seniorima na štetu svoga svećeničkog ugleda.

Neusklađenost duha Katoličke akcije u postojećim društvima

Čini mi se također prema pismu vaše Ekscelencije “da proces prilagodbe duhu Katoličke akcije već postojećih udruga u pogledu mjesta i vremena nije još u potpunosti usklađen“. Doista, budući da je Katolička akcija u biti laički apostolat, čini nam se neprimjerenim da postoji Seniorat takav kakav je danas gdje su svećenici i laici na ravnopravnoj osnovi. Uvjereni smo da je potrebno da laici naše zemlje sa sveučilišnom diplomom osnuju organizaciju Katoličke akcije s jednim svećenikom tj. duhovnikom, i da svećenici zainteresirani za Katoličku akciju rade u svojim udrugama katoličkih duhovnika. Bit će tada lako da se prema prilikama za rješavanje konkretnih problema organiziraju i mješoviti sastanci svećenika i obrazovanih laika pod predsjedanjem generalnog ili biskupijskog duhovnika.

Potreba organiziranja Katoličke akcije u župama i biskupijama

Usko povezana sa svim tim problemima jest organizacija Katoličke akcije u našoj zemlji. Biskupska je konferencija odlučila stvoriti po župama Župna vijeća Katoličke akcije, a u biskupijama Biskupijske

saveze. Ali što se dogodilo? Pod utjecajem Seniorata koji je htio imati najvažnija mjesta u Biskupijskim savezima, njegovi su se članovi tako dobro požurili s pripremom svojih Biskupijskih saveza da se dogodilo da skoro svaka biskupija ima različite statute za Župna vijeća i Biskupijske saveze. Katolička se akcija po našem mišljenju neće moći razvijati pravilno ako se ne prihvate isti Statuti u svim biskupijama. U Italiji to se riješilo s odobrenjem Svete Stolice na takav način da su Statuti talijanske Katoličke akcije obvezni za sve biskupije te su postali modelom i prevedeni na druge jezike. Mi mislimo da Statuti Župnih vijeća i Biskupijskog saveza grada Šibenika najbolje odgovaraju okolnostima u našoj zemlji i da bi mogli biti primijenjeni u svim biskupijama.

Ostvarivši navedeno vjerujemo da će se Katolička akcija moći normalno razvijati i da u tisku više neće biti razloga za otrovne polemike među katolicima koje unatoč službenoj zabrani vjerskih vlasti ne prestaju skandalizirati vjernike.

Napadi Pučke stranke (seniora) na Orlovstvo

Naša organizacija trpi zbog napada novina Pučke stranke (seniora). *Narodna politika* ne prestaje voditi kampanju protiv nas i protiv naše osobne časti. Ove novine nazivaju nas teroristima koji viču „Živio Papa, a moralno ubijaju narodne vođe". „Oni" tj. Orlovi, piše taj list „prirediti će proslave i manifestacije s tisućama ljudi pred kojima će držati bombastične govore, svojim jezikom pobijedit će cijeli svijet, toliko će zanijeti mase da će im klicati i nositi ih na ramenima". (*Narodna politika* 21. 8. 1927. – potpisao glavni urednik dr. M. Matulić). To je ironično bilo napisano nakon veličanstvenih dana Sarajeva gdje je 2.000 Orlova pod pokroviteljstvom biskupa pred drugim konfesijama i religijama nastojalo pridonijeti javnoj manifestaciji katoličke vjere.

Novinski napadi od strane seniora na dr. Markovića i Orlovstvo

Uvodni članak *Narodne politike* od 24. 8. 1927. koji također potpisuje g. Matulić neuobičajenim tonom piše protiv članka profesora za pastoral u Đakovu dr. Markovića objavljenog prije nekoliko godina u katoličkom tisku naše zemlje. Ovaj članak dr. Markovića koji bi bolje pristajao u biskupskom časopisu Đakova, nego u novinama *Katolički tjednik,* nije zaslužio da ga se tako prikazuje, budući da mu ton nije bio neprijateljski. U stvari *Narodna Politika* od 28. 8. 1927. (potpisnik je uvijek g. Matulić) napadajući velečasnog Markovića napada sve one koji su proučavali dokumente Svete Stolice, prevodili ih i objavljivali

ih i nad njima se nadahnjivali. U spomenutom članku M. Matulić piše: „Oni tjeraju u laž cijeli episkopat i svećenstvo… oni se služe potkazivanjem... oni si podešavaju funkcije, zakon i dužnosti biskupa i Svetog Oca... kao potvrdu svojih teza traže citate u enciklikama...To je pravi protestantizam...“. „Neka šute ti papići i mali biskupi, to su obmanjivači i lažni proroci“, to su „frankovi vukovi“ (politička stranka) u koži Katoličke akcije“.

Miroljubiv stav Orlovstva prema svojim protivnicima

Naveo sam samo izvatke da pokažem kojim se tonom služe seniori u svojem tisku i da smo mi, Orlovska organizacija, koji smo – Božjom milošću - posvetili naše živote Katoličkoj akciji i koji pod neposrednim vodstvom biskupa i duhovnika upravljamo najvećom organizacijom Katoličke akcije u našoj zemlji, da mi osjećamo duboko rane koje nam nanose ove političke novine koje se nazivaju katoličkim, a djeluju pod vodstvom Seniorata. Svi čitatelji znaju protiv koga su uperene te strelice jer on, urednik poznaje osobe i društva koja nikada nisu prestala isticati da je u našim organizacijama prijeko potrebno proučavati velike enciklike posljednjih Papa. To je uvijek bio g. Matulić, on nas je napadao u tisku. On je bio taj koji je započeo novinarsku kampanju Pučke stranke – Seniorata protiv Orlova, poslavši poruku splitskom tjedniku *Jadran* kojim je ocijenio heretičnim predavanje „Kralj Orlova“ izdanog od Hrvatskog orlovskog saveza.[6]

Tisak naše Orlovske organizacije oglušio se na sve te napade. Oprostili smo im prije nego što su objavili; „maior autem est charitas“ (najveća je ljubav) kao što je vaša Ekscelencija vrlo dobro primijetila i savjetovala u posljednjem pismu. Ali, da bi se zaštitilo našu organizaciju slobodni smo se obratiti Vašoj Ekscelenciji da upotrijebite Vaš autoritet kako bi konačno obustavili sve te napade. Ispričavam se što sam toliko zlorabio strpljivost Vaše Ekscelencije; ali riječi Svetog Oca koji je nedavno tvrdio da je Katolička akcija mladih „zjenica zjenicâ“ njegovih očiju, ohrabrile su me.

---

[6] Središnjica Hrvatskoga orlovskog saveza (HOS) iz Zagreba svakoga je mjeseca slala ciklostilom umnožene nacrte predavanja orlovskim društvima po Hrvatskoj. Ta su predavanja društva u provinciji obrađivala na svojim sastancima, o njima raspravljala, a njihove su ideje i smjernice trebali provoditi u djelo. Neka od tih predavanja sastavljao je i tajnik HOS-a dr. Ivan Merz. Jedno od tih njegovih predavanja *Kralj Orlova*, namijenjeno podmlatku orlovske organizacije zvanima „naraštajci“ (dječaci osnovnih škola), sačuvano je u Arhivu Ivana Merza, i to zahvaljujući činjenici što ga je liberalni tisak u javnosti napao zbog određenih tvrdnja u samom tekstu. Cijelo predavanje s opširnim uvodom i komentarom vidi u: Ivan Merz, *Sabrana Djela, Svezak 2*, Zagreb, 2011., str. 135 i dalje.

Stav civilnih vlasti prema Orlovstvu

Još jedna primjedba. Općenito uzevši, politička vlast nije činila velike teškoće našemu razvitku. Međutim na Braču i na Šolti i u nekim drugim mjestima lokalne vlasti su ozbiljno progonile naša društva, a više direktora srednjih škola nisu dopustili učenicima da se upišu u naša društva. Ali nadamo se da će Konkordat, kad jednom bude potpisan, dati potpunu slobodu Katoličkoj akciji.

Preporučujući smirivanje duhova i naše Orlove u *memento* Vaše Ekscelencije, duboko se klanjam Vikaru Isusa Krista kojeg u našoj domovini predstavlja Vaša uzvišena osoba.

U Presvetom Srcu Isusovu Ivan Merz
glavni tajnik HOS

Don Ante Radić
Šibenik Zagreb, 4. 1. 1927.

+! Dragi Don Ante!

Hvala na čestitkama. Današnjom poštom šaljem presvijetlom Mileti[7] veliki elaborat. Zamoli Presvijetlog da Ti ga dade na uvid i prouči ga. Iz njega ćeš vidjeti sadašnje stanje stvari. Pomoć dolazi jedino od Gospoda, od Njega smo u svemu ovisni. Inače se rad divno razvija; duhovne vježbe Protulipca su upravo preobrazile (to mu naravno ne velim). Sad je opet onaj pravi, stari Protulipac.

Rado bih znao da li je presvijetli Mileta s našim radom i podneskom zadovoljan. Naš je položaj u Zagrebu dosta težak, ali hvala Bogu preč. Beluhan nam je pravi otac i savjetnik.

Memento! U Kristu odani I. Merz

[7] Šibenski biskup Jeronim Mileta (1871. – 1947.). Bio je veoma blizak orlovskoj organizaciji i Ivanu Merzu te ih je svesrdno pomagao.

Ing. Dragan Marošević
Zagreb, Pantovčak 50

Zagreb, 1. 2. 1927.

+! Dragi Dragoše![8]

Ing. Dragan Marošević

Prvo Ti pišem na orlovskom papiru jer znam da si pravi Orao i da pratiš i osjećaš s Orlovstvom, njegovim radostima, a još više s njegovom Kalvarijom. Svoje trpljenje sjedini s trpljenjem Spasiteljevim da orlovski naraštaj zaista postane naraštaj vitezova Božjih koji će jurnuti Hrvatskom i sve osvojiti za Crkvu Vječnu.

Malo prije dođoh od g. dr. Deutscha. Bio sam na rentgenu i konstatirao je na lijevom plućnom vrhu proces. *Non est ad mortem*.[9] Mali žig teške orlovske Godine. *Fiat voluntas Dei omnipotentis*.[10] Zapravo ću tek sutra službeno izaći i to na sv. misu. A ne bude li temperature gledat ću se uspeti na Pantovčak.

Šaljem Ti kosu Bernardice što mi ju je dala jedna prijateljica Bernardice. Danas sam započeo devetnicu Gospi Lurdskoj po francuski: Jedna desetica krunice; 3 x *Parce Domine*;[11] Zazivi: Presveto Srce Isusovo, smiluj nam se; Naša Gospo Lurdska, Naša Gospo od Spasa, Naša Gospo od Pobjede moli za nas. Dodaj: Naša Gospo Trsatska, Bistrička, Sinjska i Remetska, sv. Mihovile arkanđele, sv. Josipe. sv. Petre i Pavle, sv. Martine, sv. Ivana Arška, sv. Ivane apostole (orle), sv. Marija Margareto, molite za nas! – Francuzi počinju 3. dana u mjesecu, ja sam počeo danas, a Ti mi se priključi sutra. Nakana: Za HOS, SHO i za nas dvojicu.

Voli Te Tvoj

Ivica

---

[8] Ovo je bilo posljednje pismo koje je Merz uputio svom bolesnom prijatelju Draganu Maroševiću kojega ovdje zove Dragoš, a koji je bolovao od tuberkuloze i umro je 5. veljače 1927. Pet dana nakon ovoga pisma Dragan je preminuo. O svom prijatelju, njegovu uzornu životu i njegovoj edifikantnoj smrti Merz je napisao dva članka. Oba su ponovno objavljena u njegovim Sabranim djelima. (Ivan Merz, *Sabrana djela, Svezak 2*, str. 476 - 478 i *Svezak 3*, str. 468 – 470).

[9] Nije na smrt.

[10] Neka bude volja Boga Svemogućega.

[11] Latinski zaziv. U prijevodu: Smiluj se Gospodine!

Vlč. g. Franjo Kralik, svećenik[12]
Sarajevo – ul. Čemerlina 7 Zagreb, 4. 2. 1927.

+! Velečasni gospodine!

Zahvaljujem na Vašoj radosnoj obavijesti ređenja i primicija.[13] Sjetit ću Vas se u sv. Pričesti. Mnogo Vam želim blagoslova u apostolskoj djelatnosti i radosti u nošenju sv. Križa. Osobito Vam mnogo milosti želim da svagdje postanete pravim borcem za autoritet Svetoga Oca i mjesnih biskupa.

U Presv. Srcu odani Dr. I. Merz

Don Ante Radić, svećenik
Šibenik Zagreb, 10. 5. 1927.

+! Dragi Don Ante!

Zahvaljujem se za list od 1. svibnja. 1927. Posla veoma mnogo. Sve ide posvuda najbolje; jedino mora da se nešto dogodilo u Splitu[14], ali još ne znamo što je. Bog će već dati dobro! Samo da se seniori osvijeste da su se udaljili od Mahnića i stvorili novu ideologiju Katoličkog pokreta koja nije ideologija Mahnićevog pokreta. Mislim da će dati dragi Bog da će se o tome doskora uvjeriti.

Đakovački dijecezanski Narodni savez stvarno je stvorio zaključak koji onemogućuje rad Omladinskog Saveza[15] na području Đakovačke biskupije. Ne bi li sličan zaključak mogao stvoriti šibenski Narodni savez i taj svoj zaključak staviti do znanja Preuzvišenom Baueru. Zaključak valja motivirati: Omladinski savez je nepodesan tip organizacije što je prošlost pokazala; nezgodno je stvarati centrale za sve biskupije, a da prije biskupije nisu bile saslušane itd.

Pregovora uopće nema. Čini mi se da do boljih odnosa neće doći dok se idejne razlike ne raščiste; sada se za to sprema materijal. To bi moglo trajati još ovu godinu, ali onda će se vidjeti da su socijalni modernizam i druge struje kojima je zaplovio Seniorat u kontrastu s Mahniće-

[12] Vlč. Franjo Kralik bio je svećenik Vrhbosanske nadbiskupije i kasnije urednik Katoličkoga tjednika. Prigodom njegova svećeničkoga ređenja Merz mu šalje svoje čestitke.

[13] Mlada Misa.

[14] Bila je riječ o jednom disciplinskom izgredu u kojem su sudjelovali i članovi orlovske organizacije.

[15] Kada Senioratu nije uspjelo zavladati nad orlovskom organizacijom koja je postavljena na temelje Katoličke akcije, onda su pokušali osnovati paralelnu organizaciju za mladež pod nazivom Omladinski savez koji je trebao biti konkurencija Orlovstvu i odvlačiti mladež iz Orlovstva u tu novu organizaciju. Merz u svom dopisu upozorava na tu opasnost.

vom baštinom radikalnog, konsekventnog i beskompromisnog katolicizma. Samo mnogo treba moliti da nam dobri Bog ne oduzme svoju milost i da nas dalje vodi putem Istine.

Danas gđica Dušić putuje u Sarajevo u samostan. P. Perica planira osmodnevne duhovne vježbe u Dragincima pa ćemo vidjeti tada kamo ćemo. I meni još sve nije jasno; samo znam da i Katolička akcija treba duša koje se posve žrtvuju za nju; treba u svim društvima kostur odabranih duša koje će žrtvujući se držati sav organizam.

Tvojima i Tebi pozdrav In Xto Rege Ivan

P. Petar Perica, SJ
Split, Isusovci Zagreb, 16. 5. 1927.

+! Dragi oče Perica!

Hvala za Vaše pismo. Govorio sam s dr. Ćepulićem koji pristaje da se održe duhovne vježbe odmah nakon tečaja na Košljunu. (…)

S jedne strane križevi, a s druge veoma veliki uspjesi i očiti blagoslov Svevišnjega. U Vinkovcima je bilo veličanstveno orlovsko slavlje. Nadamo se da će i u Sarajevu biti neviđena katolička i orlovska manifestacija.

Memento i pozdrav! Dr. I. Merz

Don Ante Radić, svećenik
Šibenik Zagreb, 19. 5. 1927.

+! Dragi Don Ante!

Sve ide u zadnje vrijeme opet veoma dobro. U Subotici se na prijedlog preuzvišenog Šarića uopće nije govorilo o Katoličkoj akciji, već će se govoriti u Plenumu. U Vinkovcima na sletu bilo je 1000 orlova i orlica. Presvijetli Akšamović bio je oduševljen. 10. srpnja dolazi on na Košljun. Veoma se zanima.

Memento Merz

P. Krešo Pandžić, OFM[16]
Široki Brijeg, Hercegovina Zagreb, 10. 6. 1927.

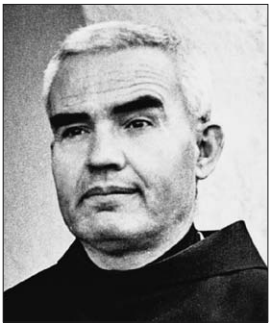
P. Krešo Pandžić, OFM

Franjevac Krešimir Pandžić bio je prijatelj Ivana Merza jer su obojica studirala u Beču neko vrijeme. Fra Krešimir je nakon završenih studija uz ostale službe koje je vršio kao profesor na franjevačkoj gimnaziji u Širokom Brijegu bio angažiran i u Orlovskoj organizaciji koja je djelovala i u Hercegovini. U svom odgovoru na njegovo pismo Merz mu opširno i iskreno opisuje problem odnosa između Orlovske organizacije i Seniorata. Pismo je također dragocjeni povijesni dokument za poznavanje prilika u Hrvatskom katoličkom pokretu iz toga razdoblja.

Dragi Krešo!

Pisao bih Ti već prije samo da nisam bio bolestan i veoma zaokupljen. Sâm me upozoravaš da ćeš biti diskretan pa ću Ti stoga kao bratu pisati što mislim o sadašnjim trzavicama. Znaj da Ti sada ne govori član iz Predsjedništva HOS-a, već privatno lice koje je upućeno u sve detalje i proživljava na licu mjesta ove borbe. S mojim se navodima možeš poslužiti samo nemoj reći odakle Ti dolaze.

Moje je mišljenje da je sva ova novinska kampanja jedna velika mistifikacija katoličke javnosti. Tvrdi se da je *Vrhbosna*[17] napala ličnu čast Rogulje i Mahnića. To je puka kleveta! Dokazano je samo da su ideje Roguljine bile krive i u najočitijem protuslovlju s Mahnićem. Čitao sam pismo Mahnića dr. Živkoviću koje je i posebno otisnuto u izvještaju slavonskog Seniorata da je Rogulja *tabula rasa*[18] u filozofiji i teologiji, da nije potkovan u crkvenoj povijesti. Protiv Rogulje bio je,

[16] P. KREŠIMIR PANDŽIĆ, OFM (1892. – 1945.) svećnik, franjevac, član Franjevačke hercegovačke provincije. S Ivanom Merzom studirao je neko vrijeme u Beču gdje su se sprijateljili i ostali povezani do kraja Merzova života. Završio je studij lingvistike, bio je profesor na Franjevačkoj gimnaziji na Širokom Brijegu i provincijal hercegovačkih franjevaca. Bio je angažiran i u Orlovskoj organizaciji koja je imala svoja društva i u Hercegovini. Dana 6. veljače 1945. partizani su ga s petoricom subraće strijeljali iznad crkve u Mostarskom Gracu. Godine 1971. tijelu mu je ekshumirano i 1. srpnja ukopano u crkvi na Širokom Brijegu. Više o fra K.Pandžiću na ovoj internetskoj adresi: https://pobijeni.info/fratri/fra-kresimir-pandzic/

[17] Časopis Vrhbosanske nadbiskupije.

[18] Doslovni prijevod s latinskoga: obrisana ploča. U prenesenom smislu primjenjuje se na osobu koja o određenoj temi nema nikakvoga pojma.

kada je napisao članak pred *Pred zoru,*[19] skoro sav kler; treba samo čitati *Hrvatsku Stražu*[20] *Vrhbosnu* i dr. Interkonfesionalno stajalište i Kölnska struja[21] znači nakon enciklike *Singulari quadam* (1912.) [22] zabludu, a Rogulja se još usudio javno isticati da je uz Kölnsku struju i da se tu radi o dvjema slobodnim strujama u Katoličkom pokretu. Stoga se ne mogu dosta načuditi da se polemika svrnula od stvarnih argumenata na osobne i počelo operirati u štampi takvim uvredama koje su nepoznate u katoličkoj javnosti. Moglo se istaknuti da nisu svi zaključci točni ili da nije oportuno tako što tiskati, kao što misli presv. Akšamović[23] jer – veli – to mi sve ionako već znamo. (On naime znade, kao uopće svi đakovčani koji su ustali protiv Roguljinih ideja.) Šaljem Ti na uvid neke dokumente. Kad ih pročitaš pošalji mi ih natrag, a možeš si ih i prepisati. Božja je Providnost htjela da se na sve ove napadaje ne može braniti budući da je Episkopat zabranio polemiku koje se zabrane drži tek napadnuta strana. Ali to ne smeta; tko vjeruje u moć kršćanstva znade da načela pobjeđuju unatoč teroriziranju javnoga mnijenja.

Ne čudi se da sam tako oštar. Vjeruj mi da sam danas plakao kada sam čitao napadaj *Seljačkih novina* (10. 6. 1927.) na Preuzvišenog Šarića[24] (*Hijene i vampiri*). Napisao ga je, kako me uvjeravaju, g. S. Barić.[25] I znam: takvi su napadaji u štimungu seniorskih sjednica u Zagrebu gdje se na preuzv. Šarića napadalo kada je izdao brošuru o Katoličkoj akciji. Na tim se seniorskim sjednicama govorilo kada se radilo o tom da se prenesu smrtni ostaci biskupa Mahnića, da tu stvar ne treba predati biskupima već seniorima jer bi se, kada bi to biskupi pre-

---

[19] Ovaj Roguljin članak *Pred zoru* objavljen u *Luči* 1916./1917. značio je početak podjele među hrvatskim katoličkim laicima i politizaciju Hrvatskoga katoličkoga pokreta.

[20] *Hrvatska straža*, časopis za katoličke intelektualce koji je pokrenuo krčki biskup Mahnić, bila je u službi obrane katoličkih istina i moralnih načela.

[21] U sporu koji je bio među njemačkim katolicima kölnska struja je za radničke strukovne organizacije tražila interkonfesionalizam, tj. da u njima katolici i protestanti mogu biti ravnopravni članovi, dok je berlinska struja tražila da i na ekonomsko-socijalnom polju katolici osnivaju čisto katoličke konfesionalne organizacije, a da s protestantima surađuju samo u formi kartela. Papa Pio X. riješio je spor u prilog berlinskoj struji, dopuštajući privremeno biskupima da u svojim biskupijama mogu tolerirati postojeće interkonfesionalne strukovne organizacije, ali pod uvjetom da svaki katolički radnik takve organizacije bude istodobno u jednom katoličkom prosvjetnom udruženju.

[22] Posljednja enciklika pape Pija X. u kojoj se opredjeljuje za berlinsku struju. Vidi detaljnije prethodnu bilješku.

[23] Đakovački biskup Antun Akšamović (1875. – 1969.)

[24] Sarajevski nadbiskup Ivan Ev. Šarić (1871. – 1960.) bio je veliki prijatelj Ivana Merza i cijele Orlovske organizacije. Posebno se zalagao za provođenje Katoličke akcije u Hrvatskoj.

[25] STJEPAN BARIĆ (1889. – 1945.), hrvatski političar i publicist, član Seniorata. Bio je dugogodišnji predsjednik Hrvatske pučke stranke sve do njezina raspada 1928. čemu je sam pridonio jer je nakon atentata na Stjepana Radića 1928. otišao u Beograd i postao ministar u tadašnjoj beogradskoj vladi.

uzeli „Mahnićeve kosti okrenule u grobu“ budući da su biskupi bili protiv Mahnića.

Ti se svemu tomu čudiš. To je zagrebački Seniorat dopuštao. Ne čudi se stoga što je borba HOS-a protiv zagrebačkog Seniorata znala zauzeti tako oštre forme; uvjeren sam, kada bi seniori u pokrajini znali što se dešavalo u Zagrebu da ne bi imali povjerenja u svoje vodstvo.

Ne poričem nikome ortodoksnost niti iskrenost. No činjenice pokazuju kako se Seniorat strahovito borio protiv Katoličke akcije. Mislim uvijek na zagrebački. Kada sam počeo publicirati dokumente Svete Stolice u *Za vjeru i dom*[26] o Katoličkoj akciji, zabranilo mi se; kada sam prigodom jednog predavanja g. Ujevića u *Domagoju*[27] o Katoličkom pokretu iznio shemu preuzv. Šarića gdje razlikujem Katoličku akciju od Katoličkog pokreta bio sam odbijen „jer mi ne trebamo Katoličku akciju; imamo Katolički pokret koji je nešto drugo i daje jedinstvenu nacionalnu – političko – ekonomsku orijentaciju svim članovima.“ A u Seniorskim zapisnicima još mora da stoji kako kod nas nema Katoličke akcije. Upravo mi je čudno u zadnje vrijeme toliko očitovanje lojalnosti biskupima – kažem da ne sumnjam u subjektivno dobro uvjerenje mnogih seniora u Zagrebu, – ali stvarno se Katolički pokret i dalje vodi u starom smjeru: politizirano. Kao da se katolička preporodna akcija mora vezati uz jedan stranački politički smjer, kao da se ne može biti dobar i suvremen katolik koji nije pučkaš.[28] Ne shvaćaju da je Crkva savršeno društvo koja je sebi dostatna i koja je u stanju da svojim specifičnim sredstvima unese kršćanstvo u sav društveni život. I obzirom na spor Liga – HOS Biskupska konferencija je odredila da Liga[29] mora primiti u svoj Odbor delegate Đačkog orlovskog okružja, a Liga to sve do danas odbija. Nepojmljivo je to! Nepojmljivo je, ali to su činjenice. Biskupska konferencija brani polemiku, a *Narodna Politika*[30] napada dr. Kniewalda, Orlovski Savez (članak „*Fašizam u Orlovstvu“*); *Katolički list*[31] piše kao seniorsko glasilo *Pučke stranke*; *Jadran* javlja da je

---

[26] *Za vjeru i dom* bio je list koji izdavala ženska grana orlovske organizacije (Sveza hrvatskih orlica) i bio je namijenjen općenito za žensku katoličku mladež.

[27] *Domagoj* je bilo katoličko društvo za studentsku mladež pod vodstvom i kontrolom Seniorata.

[28] Pučkaš – član Hrvatske pučke stranke.

[29] Jugoslavenska katolička đačka liga (JKĐL) ili skraćeno Liga bila je kao središnjica krovna organizacija za sva katolička društva mladeži, ali pod vodstvom i kontrolom Seniorata.

[30] *Narodna politika* – dnevni katolički list pod utjecajem i vodstvom Seniorata.

[31] *Katolički list* izdavala je Zagrebačka nadbiskupija i uređivali su ga svećenici, članovi Seniorata.

predavanje *Kralj Orlova*[32] krivovjerno, *Luč*[33] donosi članak fra Rude Mikulića gdje iznosi tezu koja je posve protivna zaključku Biskupske konferencije. Taj zaključak otisnut je u *Straži*, pače i sama, inače nama tako mila *Nova Revija* donosi članak Orelovskog koji je u protuslovlju s Biskupskom konferencijom. Pa da su navodi Orelovskog i točni, ipak je nerazumljivo da se nakon Biskupske konferencije tako što može publicirati.

To su samo neki detalji. Ne velim da je s naše strane sve suho zlato, ali ako se apstrahira od osobnih i akcidentalnih razlika, mislim da nije teško vidjeti da se radi o velikim načelnim razlikama. *Luč* danas opet donese, unatoč ponovne zabrane preuzv. Nadbiskupa, napadaj na HOS („Neuspjeh“).

I ja držim da su seniori kod nas jedini agilni i sposobni za javni katolički rad. Nije borba protiv Seniorata i njihovim sposobnostima i subjektivnom crkvenom stanovištu, borba je da oni i objektivno rade u duhu Crkve; da ne samo formalno provedu distinkciju politike Katoličke akcije već da se ova distinkcija provede u njihovu mentalitetu te onda organizatorno. U radu mora biti prvi kriterij spas duša, dobro sv. Crkve i to onako kako si to dobro zamišlja Sveta Stolica. Ova misao na Svetu Stolicu i nadležnog ordinarija[34] mora u tom radu biti glavna norma; radi se o tome da Kristu pridobijemo što više duša, a ne da radi jednog političkog programa (gdje smo svi pogrješivi) narod odbijemo od „jedinog potrebnog“. Stoga mislim da u svim biskupijama kler valja izvući iz Seniorata koji je laičko udruženje, jer kako veli papa Pio X.: „Svećenička vojska mora biti iznad laičkih društava pa makar ona bila najbolja.“ Svećenici neka se sastaju i rade u svojim zborovima duhovnika Katoličke akcije. Kod nas su svećenici podijeljeni u dva neprijateljska tabora: svećenike-seniore i svećenike-neseniore. Svećenstvo treba svoju organizaciju pod vodstvom ordinarija; i prema laicima u pitanjima katoličkog preporoda moraju nastupati jedinstveno i autoritativno. To se neće nikako postići dok bude svećenika-seniora i svećenika-neseniora. Zatim, što više svećenika izvući iz politike jer u protivnom strada pastva, a svećenik bi daleko trajnije uspjehe postigao kada

[32] Predavanje *Kralj Orlova* sastavio je sam Ivan Merz za članove orlovske organizacije u kojem je posebno naglasio da je „Isus Krist Kralj Orlova“ što je izazvalo određene reakcije kod nekih članove Seniorata koji su se takvoj formulaciji protivili.

[33] *Luč* – časopis za hrvatsku katoličku srednjoškolsku i studentsku mladež koji je pokrenut još u Beču 1905. kao glasilo Hrvatskoga katoličkoga pokreta osnovanoga 1903.

[34] Ordinarij – crkveno-pravni naziv za mjesnoga biskupa.

bi svoje energije utrošene u agitaciju uložio u društva Katoličke akcije. Isto kod laika valja pod svaku cijenu provesti diobu rada: važniji je rad u Katoličkoj akciji, nego li u stranci jer taj rad vrši bitan posao. Dok ne bude laika koji se budu posve posvetili Katoličkoj akciji i sve gledali u ovom vidu svećeničkih pomoćnika (spasavanja i posvećivanja duša) dotle nećemo moći snažnije naprijed. Primjećuje se: malo je ljudi. Dobro! Ako je malo ljudi, onda najprije valja činiti važniji posao, a to je odgoj savjesti. Od Crkve je osuđeno načelo: *politique d'abord*[35], već ona naglašava: *religion d'abord*.[36] Stoga je Crkva i u Italiji isticala: priprava za politiku u apstinenciji. Katoličkom akcijom se u Italiji stvorila Pučka stranka koja je kod prvih izbora dobila preko 100 zastupnika. Stoga se ne slažem sa člankom vlč. Juretića u *Seljačkim novinama* „Katolici na okup" gdje se ističe da je politički rad najpreči. Nisu ni Klodvig, ni Karlo Veliki, ni Sveti Ljudevit učinili svijet kršćanskim, već su kršćanstvo širili apostoli i njihovi nasljednici. Tako je u svim dobima. Tražimo li Kraljevstvo Božje i njegovu pravdu, sve će nam se dodati.

Što se tiče vlč. g. dr. Kniewalda ovo je moj sud o njemu: držim da spada među najinteligentije i najnaobraženije katoličke svećenike naše domovine. Po naravi je veoma temperamentan.(…) On je u osobnom saobraćaj veoma fin i miran i znadem mnogo omladine koja bi za njim u vatru. (…) Ja ga osobno veoma cijenim i volim, iako dobro poznajem i njegove nedostatke.

Ne zamjeri mi ako ti istresoh svoje srce. Uvjeren sam da će molitve više koristiti dobroj stvari negoli svi naši argumenti. Stoga se molimo jedan za drugoga i da se Crkva Božja proslavi u našemu narodu.

In Christo Rege![37] I. Merz

Biskup Josip Srebrnić[38]
Krk Zagreb, 16. 7. 1927., Naša Gospa Karmelska

Presvijetli Gospodine!

Znajući da se spremate za Vaš Euharistijski Kongres, to Vam šaljem na uvid izvještaj Pariškog Euharistijskog Kongresa i ovogodišnji Lyonski izvještaj. Kod mene je Vaša knjiga; nisam je još dospio proučiti. Prema Kübleru sastavio sam članak što izlazi u *Franjevačkom Vjesniku*

[35] Prijevod s francuskoga: najprije politika.
[36] Prijevod s francuskoga: najprije religija.
[37] Prijevod s latinskoga: U Kristu Kralju.
[38] Krčki biskup JOSIP SREBRNIĆ (1876.-1966.) Opširnije biografske podatke o njemu vidi na str. 272. ovoga 7. sveska.

i jedan drugi koji će doskora izaći u *Životu*. – Gospod nije htio da prisustvujem tečaju na Košljunu. Danas kada se tečaj završava i ja se dižem iz postelje. – Na blagoslovu zahvaljuje i preporuča se u sv. memento!

In Xto Rege Ivan Merz

Marija Marošević
kod g. Dr. M. Belića
Đakovo

Zagreb, 19. 7. 1927.

Marija Marošević, učiteljica

Ovo je pismo posebno važno. Pokazuje svu širinu pogleda Ivana Merza u katoličkom apostolatu među mladima, posebno među djevojkama. Ujedno se u pismu nalazi odjek problematike koja je tada potresala katoličke redove u smislu devijacija. Merz u pismu jasno naznačuje koji i kakvi su to problemi i prakse i kako je Orlovstvo na pravoj strani u smislu vjernosti crkvenoj hijerarhiji i provođenju u praksu crkvenog učenja i smjernica Sveta Stolice za rad u Katoličkoj akciji. U ovom pismu Merz daje naputke Mariji Marošević za njezino predavanje koje je trebala održati na sarajevskom tečaju za orlovska društva početkom kolovoza prigodom orlovskoga sleta i održavanja godišnje skupštine.

Poštovana Gospođice!

Jučer nas je posjetio Vaš gosp. otac koji je bio upravo mladenački raspoložen. Poslao sam onu Mahnićevu stvar u *Katolički tjednik*. Prekasno je stigla jer je imala izaći u *Tjedniku* od 24. 7. No, ne smeta, već dobri Bog zna zašto je trebala ta stvar zakasniti. Meni se čini da su to tek nepotpuni izvori i ne može sloviti kao predavanje. Vi za predavanje uzmite najmarkantnije potrebe suvremene djevojke i obradite ih. Na primjer: Djevojka i religiozni odgoj, Djevojka i obitelj, Djevojka i današnje zabave, Djevojka i zaručnik, Djevojka i moda, Djevojka i sport, Djevojka kao apostol i slično. U ta poglavlja možete uz druge autoritete citirati i Mahnića. Ali uzeti samo Mahnića bilo bi odveć fragmentarno. Naslov „Žensko pitanje i biskup Mahnić“ odveć je uzak, ali ako svako poglavlje završite s biskupom Mahnićem, taj naslov može ostati.

Kod predavanja „Orlovstvo i Katolička akcija“ nemojte biti odveć teološka, općenita i sentimentalna. Mislim da valja prikazati kako je Mahnić dvije velike ideje unio u katolički život Hrvata. Prva je ideja primjena praktičnih (socijalnih) smjernica Svete Stolice (tumačenje enciklika Leona XIII. i Pija X.) koje spekulativni katolicizam unosi u život, a cjelini socijalnog života hoće dati katoličko obilježje. Druga je ideja važnost laikata u ovoj socijalnoj kristijanizaciji. Taj je pokret bio u početku nacionalan, nepolitički. Ova obilježja razlog su tolikom oduševljenju prvih „pokretnika“.[39] Zatim prema Kniewaldu možete pokazati devijaciju: stvaranje nekakvih novih ideologija koje izlaze iz laičkih redova i miješanje čiste crkvene nauke s nekim tuđim primjesama (skretanje od nacionalnog na čisto političko polje, interkonfesionalizam, stvarno vođenje cijelog pokreta neovisno od biskupa, potpuno zanemarivanje proučavanja crkvenih smjernica i katoličkih autora itd.). Zatim možete pokazati kako je Orlovstvo providencijalno s idejnog gledišta jer je eliminiralo sve kasnije natruhe: isključilo laičku ideologiju i stavilo se stvarno pod vodstvo hijerarhije, stranačko političku djelatnost eliminiralo; stalo raditi prema smjernicama Svete Stolice i biskupa (100 dokumenata što ih je HOS i SHO primio od hijerarhije); dalo se na proučavanje katoličkih autora. – Zatim protumačiti veliko značenje Katoličke akcije, istaknuti misao laičkog apostolata i dužnost svake Orlice da bude apostolom katoličkog radikalizma posvuda (religiozna kultura, zabava, moda, zaručnik, obitelj itd).

Vi svakako činite što je do Vas da ozdravite. Da Vas na to potaknem šaljem Vam dva broja *Noëla*.[40] Za zabavu si ih temeljito pročitajte i vidjet ćete mnogo toga. I to: kako taj pokret ne uzgaja *en bloc*[41] već individualno. Kako se raspisuju natječaji za najbolju literarnu radnju, potiče na proučavanje liturgijskih himana, daju nagrade za najljepše paramente[42] itd. To bi sve mogla provesti i Orlička organizacija. Da se uzmogne biti u tako uskom saobraćaju s društvima i članicama potrebna je osoba zdravih živaca, ustrajna u radu koja poznaje strane jezike. Stoga se držite junački! Za samostan više niste pa zar ima ljepšeg područja za Vašu apostolsku revnost negoli takav rad. Stoga zdravlja više pa ćete dospjeti i na to.

Rukoljub gđi Pauli! Pozdrav Predragu i Zvjezdani! Vaš u presv. Srcu odani I. M.

---

[39] „Pokretnik“ – član Hrvatskoga katoličkoga pokreta.

[40] Noël – francuski katolički časopis.

[41] Prijevod s francuskoga: u cjelini.

[42] Paramenti: crkveno ruho i ostali crkveni predmeti od tkanine.

Dr. Ćiro Brajša, odvjetnik[43] Planina sv. Križ, Slovenija,[44]
Karlovac 27. 7. 1927.

+! Pax Christi!

Dragi kume i brate! Tvoje pismo me je zateklo na oporavku u Sloveniji. Hvala Bogu zdravlje kreće već na bolje. Obradovao sam se što si imao toliko povjerenja u mene te si odredio da postanem kumom Biserki. Znam svoju dužnost: „Prema preuzetoj obavezi zadatak je kuma da svoje duhovno dijete trajno prati i brine se da živi kršćanskim životom na što ga krštenje obvezuje.“[45] Čim mi bude moguće doći ću u Karlovac da vidim svoje kumče i da učvrstim novo duhovno srodstvo. Izruči rukoljub svojoj milostivoj supruzi, poljubac Biserki! „Bog živi“[46] orlovskom naraštaju i podmlatku sa Stankom na čelu, pozdrav mom zamjeniku g. Mlinariću, a Ti, dragi Ćiro, primi moje srdačne pozdrave. U Kristu Tvoj Ivan M.

Dr. Ivan Protulipac
Zagreb Planina Sv. Križ, 28. 7. 1927.

+! Dragi moj Ivo!

Uzdam se u Boga i jasna načela, radimo ustrajno dalje, pa se ne bojim za budućnost. Na Kranjsku Goru još ne mogu, jer to znači pješice se spustiti 600 m, odnosno uspeti se pješice za 600 m. Kada mi se pluća oporave učinit ću to, samo mi javi da li je preč. Sokol već u Kranjskoj Gori da ne bih uzalud onamo otišao. Još ne znam hoću li biti na Glavnoj skupštini.[47] Sve ovisi o zdravlju. Ako se sada ne oporavim, ne znam kako ću izdržati napor cijele školske godine, a i liječenje stoji već ogromne svote moje roditelje. Javi mi se! Pozdravi sve! Reci im neka ustraju, budu razboriti i odveć ne debatiraju s Matulićem i drugovima. To ne dovodi do ničega. Tvoj In Smo Corde Jesu Ivo

[43] Ivan Merz bio je povezan prijateljskim i potom kumskim vezama i s katoličkom obitelji dr. Ćirila Brajše koja je živjela u Karlovcu. Dr. Ćiril zamolio ga je da bude kum njegovoj kćerki Biserki što je Merz rado prihvatio. U pismu koje je uputio dr. Ćirilu 1927., vidi se kako je ozbiljno, u pravom crkvenom duhu prihvatio obavezu kumstva citirajući i crkveni Kodeks koji o tome govori. Osim toga, s dr. Ćirom i njegovom suprugom Sofijom Merz je surađivao i u apostolatu pa se iz prvoga njegova pisma lijepo vidi njegova revnost u pronalaženju daljnjih suradnika u promicanju načela Katoličke akcije.

[44] Cijeli mjesec kolovoz 1927. Merz je proveo na liječenju u Sloveniji u mjestu Planina sv. Križ.

[45] Kodeks kanonskoga prava, 769; 1335: „Patrimonum est, ex munere suscepto, filium spiritualem et sibi perpetuo commendatum habere, et curare ut talem se in vita christiana exhibeat qualem in baptismo spopolit“.

[46] Orlovski pozdrav kojim su se pozdravljali međusobno članovi orlovske organizacije.

[47] Radi se o glavnoj skupštini orlovske organizacije koja se treba 14. kolovoza 1927. održati u Sarajevu prigodom sarajevskoga orlovskoga sleta.

Dr. Ivan Protulipac
Zagreb

Planina Sv. Križ, 19. 8. 1927.
4. dan nakon Velike Gospe

4. Dan nakon Vel Gospe 1927.

Dr. Ivan Protulipac, hrvatski mučenik 1898.–1946.

Nakon što je dobio vijest o pozitivnom ishodu godišnje skupštine Hrvatskoga orlovskoga saveza u Sarajevu 14. kolovoza 1927. na kojoj je Seniorat pokušavao srušiti dotadašnje vodstvo Hrvatskoga orlovskoga saveza, ali nije uspio, Merz upućuje pismo predsjedniku HOS-a dr. Ivanu Protulipcu u kojem izražava najprije zahvalnost Bogu. U tome smislu prepisao je cijeli crkveni himan Te Deum *na latinskom na početku pisma. Na kraju prepisanog himna podcrtao je riječi* In te Domine speravi *(U tebe se Gospodine uzdam) želeći istaknuti da se molio i pouzdavao u Boga da skupština sretno završi i da se spasi orlovska organizacija. Dok se održavala skupština, Merz je u Planini sv. Križ gdje je bio na oporavku sat vremena proboravio u molitvi i klanjanju pred Presvetim Sakramentom za sretan ishod skupštine. Potom u nastavku Merz daje upute dr. Protulipcu što sada nakon ove sretno završene sudbonosne skupštine HOS-a treba učiniti, tj. kome sve treba uputiti zahvale.*

+! Dragi moj Ivo!

Te Deum laudamus ! (...) In te Domine speravi[48] Uistinu jedino Svevišnjemu valja zahvaliti što je Glavna skupština iznad očekivanja dobro prošla. Nuncijevo pismo uistinu je došlo kao *Deus ex machina*; nisam mu se nadao i tako je sva odioznost koju bi jamačno bio navukao preuz. Šarić (radi svojeg po sebi opravdanog i potrebnog uplitanja u tijek Glavne skupštine) posve otpala. Uistinu jesu seniori veoma zapleli položaj; i time što su nas ponovno htjeli dovesti u sukob s jednim biskupom učinili su,

[48] Na početku pisma Merz donosi u prijepisu cijeli crkveni himan *Te Deum* i to latinskim jezikom. Taj crkveni himan redovito se moli nedjeljama i svetkovinama u Časoslovu Božjeg naroda, odnosno pjeva se u svečanim zgodama kao molitva zahvale Bogu za primljene milosti i dobročinstva, a posebice na kraju građanske godine (Stara godina – Silvestrovo).

objektivno uzevši, veoma ružno djelo (a vjerujem da si značajnosti svoga čina nisu svjesni). No Bog je učinio svoje, tako da su jednim udarcem svi planovi Seniorata bili uništeni i mi ponovno oslobođeni vješto iskonstruiranog konflikta s jednim biskupom. Naša mala kolonija ovdje prikazivala je Bogu za dobar uspjeh: mise, pričesti, adoracije, bolove pokvarenih želudaca i druge sitnice. A u Zagrebu je jedna odlična gospođa organizirala molitve za Sarajevo. Danas ću joj se zahvaliti.

Od Tebe sam dobio prvi izvještaj. Sve što znadem o Sarajevu razabirem iz Tvojeg pisma. Na nj Ti odgovaram:

1. Odmah se valja pismeno zahvaliti Nunciju i izvijestiti ga o najmarkantnijim događajima, teškoćama itd. Posebno mu valja istaknuti da želimo u svojoj organizaciji i nadalje provoditi strogi crkveni duh kako to traži Sveta Stolica i koji je tako zamjernim uspjehom urodio u Italiji, a sada i u Belgiji. Prema tome ćemo mi i u buduće uvijek štititi autoritet i jedinstvenost Episkopata i eventualne prijedloge biskupa koji imaju među-biskupijski značaj (…). Isto ćemo štititi ugled i jedinstveni nastup klera prema omladini i sve prijedloge pojedinih svećenika upraviti Zboru duhovnika – budući cijeli kler mora jedinstveno nastupati spram laika prema direktivama duhovnika. Nadamo se tako postići tako potrebno jedinstvo svećenika. Ponovna zahvala.

2. Pismeno se zahvaliti preuz. nadbiskupu Šariću. Zamoliti da izvijesti Svetu Stolicu.

3. Pismeno se zahvaliti preuzvišenom Akšamoviću.

4. Pismeno se zahvaliti preč. Sokolu i pozdraviti mons. Sečkara.

5. Gledati da se preuz. Mileta[49] sastane s preuz. Srebrnićem jer ovaj mora biti potanko obaviješten s naše strane i poglavito mu valja prikazati da svim silama valja raditi na jedinstvu Episkopata i spriječiti da pojedini biskupi (jednostrano informirani) poduzimaju separatne akcije koje samo škode ugledu Episkopata.

6. Eventualno da presv. Mileta piše povjerljivo presv. Mišiću[50] i da mu razloži važnost među-biskupijske akcije i važnost poslovnika koji je za nas tako obvezatan kao za biskupe kanonsko pravo itd.

6a. Čim saznam potankosti pisat ću Kreši Pandžiću[51] i zamoliti ga da i on katkada ode presv. Mišiću i da ga informira. Eventualno Ti sastavi pismo za Pandžića i pošalji mi ga, a ja ću ga već prestilizirati.

---

[49] Šibenski biskup Jeronim Mileta (1871. – 1947.)

[50] Mostarski biskup Alojzije Mišić (1959. – 1942.).

[51] Fra Krešimir Pandžić, hercegovački franjevac, profesor i provincijal, angažiran u Orlovskoj organizaciji. Prijatelj Ivana Merza s kojim je neko vrijeme zajedno studirao u Beču.

7. Preuzvišeni Šarić neka piše jedno srdačno, ali povjerljivo pismo presv. Bonefačiću[52] i neka ga obavijesti zašto je on morao s dnevnog reda skinuti njegove prijedloge; morao je štititi autoritet Episkopata jer bi se inače njegovi prijedlozi na Glavnoj skupštini sukobili s prijedlozima drugih biskupa – što bi prouzročilo sablazan. Neka mu također na zgodan način „dade znati", da te stvari među-biskupijskog zamašaja spadaju pred Biskupsku Konferenciju; također neka presvijetli biskup osjeti kako su ga seniori odveć eksponirali i to tako jako da mu je radi toga ugled stradao, te kako u buduće treba biti oprezan i stajati izvan tih borba i trzavica.

8. Zatim valja donijeti jedan lapidarni i optimistički izvještaj i poslati ga svim biskupima.

8a. Ako je preuzv. Bauer poslao brzojav, usmeno mu se zahvaliti, ako ne – samo ga usmeno izvijestiti (ali o svemu i o opasnosti koja je prijetila da ugled preuz. Bonefačića radi makinacija Seniorata nastrada i kako je pismo Nuncija bilo providencijalno).

9. Optimističku okružnicu poslati svim društvima o uspjesima sleta. To valja odmah učiniti.

10. Zatim bezuvjetno moraš na dopust barem deset dana. Ako Ti je neugodno sam moliti, eventualno bih ja pisao ili možda koja druga osoba bi molila Tvoga šefa koju on poznaje. To nemoj propustiti; već će aparat kroz tih deset dana uslijed sile ustrajnosti dalje ići. Zatim bismo mogli na Duhovne vježbe u Ljubljanu ili kakovu lijepu vilu. Znam da će oci isusovci sve učiniti da nam te Duhovne vježbe zaslade. Nakon toga valja svojski na posao i ako mi dragi Bog dade zdravlje, uzdam se da ću i ja znatan dio toga moći preuzeti.

11. Trebat će održati u Zagrebu ili drugdje u kakvom lijepom kraju neobvezatni intimni sastanak s našim svećenicima i laicima i tu će se trebati praktično dogovoriti o radu u budućoj godini i to poglavito o podjeli posla:

a) Prva bi stvar bilo izdanje Svećeničkog mjesečnika na 4 stranice koga bi izdavao Zbor duhovnika HOS-SHO-a, a uređivao bi dr. Zovković (?). Glavna bi mu svrha bila formirati svećenički mentalitet duhovnika Katoličke akcije. Tako bi bio uređivan da bi ga rado čitali svi svećenici i polako postao most prema svećenicima-seniorima, koji su

[52] Splitsko-makarski biskup Kvirin Klement Bonefačić (1870. – 1957.) bio je više sklon Senioratu te je dolazilo do nesporazuma s Orlovskom organizacijom.

u protivnom taboru. Osjetili bi da je njihovo mjesto u čisto svećeničkoj organizaciji, da oni moraju biti u prvom redu *cor unum et anima una*[53] i jedinstveni puni ljubavi prema laicima.

b) K tome se valja dogovoriti o Akademskom orlu[54]. Svi naši moraju biti bezuvjetno u njemu. Točno sastaviti plan predavača kao lani i eventualno im održati prije toga duhovne vježbe; možda bi bili neki spremni posve posvetiti se Orlovstvu.

c) Zatim točno valja podijeliti posao i rad u Đačkom okružju. Nastojati da nas seniori ostave na miru jer mnogo valja prosvjetno učiniti: do godine umjesto sleta eventualno uvesti opći Socijalni tjedan ili javna Prosvjetna natjecanja. Prema protivnim seniorima pokazati štoviše dobrote, štošta progutati ne bi li došlo do nekog mira.

Zanimao bi me tekst pisma Nuncija, preuz. Bonefačića i točno bi valjalo saznati da li se na sarajevskom političkom Senioratu uistinu raspravljalo o Orlovstvu i stajalištu prema Glavnoj skupštini. Orlice neka isto kao i mi već sada stvore točan plan za rad. Gospođica Stanković neka mi odmah piše glede svog mjesta; mislim da bi dr. Kulovec sada bio u stanju da joj isposluje Zagreb.

Na dopust idi svakako! Dođi ovamo, lijepo ćeš se oporaviti. Već dulje vremena specijalno za Te svaki dan molim iza sv. Pričesti, a i za ostale članove Predsjedništva npr. za zaljubljenog Cerovca, šutljivog eksplozivnog Avelina, Zvonka itd. Pozdravi O. Foretića, reci mu da sam pod stare dane naučio ministrirati. O. Ambroz neka konačno uredi za slike sv. Franje! Pozdrav njemu i malom patru. Gdje je Duško? A dični Mijo? A gologlavi dr. Klarić? Kako su se držali u Sarajevu vlč. Nuk i Čule? Pozdrav Jergu, Dušaku, Vikici!

In Smo Corde Jesu Ivo

[53] Prijevod s latinskoga: jedno srce i jedna duša.

[54] Akademski Orao: Orlovsko društvo za studente (akademičare).

Dr. Ivan Protulipac Planina sv. Križ, Slovenija
Zagreb 25. 8. 1927.

+! Dragi moj Ivo!

Jučer sam bio na rendgenu; moram se još 6 tjedana liječiti. Moja je bolest bila dosta opasna, ali se proces kalcinira. Osim toga mi je liječnik rekao da cijelu godinu ne smijem teže fizički raditi da tako potpuno ozdravim. Tek sada vidim u kakvoj sam bio pogibli. Stoga mi je žao što ne mogu udovoljiti Tvojoj želji i doći u Zagreb; samo mi točno javi kada ćeš biti na Krku. Jučer su na Bledu bili Nuncij, Nadbiskup i mons. Slamić; nose kralju nekakav album P. d'Herbignya. Neka me p. Foretić informira o napadajima na njegovu osobu!

Preuz. Šarić neka sastavi odmah izvještaj Nunciju i Svetom Ocu o Sarajevu; a ne zaboraviti na članak za *Osservatore Romano*. Da mi sastavite nešto, dao bih ovdje prevesti za Slovence. Ono o dva pokreta je ludost. Treba mirno i stvarno raditi. Mislim da do godine mjesto sleta uradimo po uzoru belgijske omladine jedan Prosvjetni kongres (sad će o tom izaći opširan izvještaj u *Katoličkom tjedniku*). Belgijanci su imali za temu svim zborovanjima: Obitelj. Mislim da bi za nas bila tema: Euharistija. Onda bi se već sada podijelile teme:

Euharistija i naraštaj; Euharistija i članstvo; Euharistija i starješine; Euharistija i orlovski duhovnik; Euharistija i hrvatski narod; Euharistija i đaštvo; Euharistija i seljački stalež; Euharistija i obitelj; Euharistija i država; Euharistija i gospodarski život (obje posljednje teme bih ja mogao preuzeti) itd. Jedna bi predavanja bila za sekcije, a druga za javna zborovanja. Time bi se prošla glavna poglavlja Sociologije u vidu presv. Euharistije.

Predavanja bi se izdala u jednoj brošuri i služila bi za prosvjetna natjecanja za cijelu narednu godinu. Vidio sam ovdje da orlovski naraštaj ima poluskautske nošnje: čarape, golo koljeno, tamno smeđe hlače, zelena skautska košulja, tirolski šeširić s perom. U Jesenicama se izrađuju u tvornici od aluminija orlovi za zastave. Njihove su zastave veoma jednostavne. (…) Tvoj Ivo

Dr. Ivan Protulipac
Zagreb Planina sv. Križ, 27. 8. 1927.

+! Dragi moj Ivo!

(…) Mislim da Biskupskoj Konferenciji moramo donijeti izvještaj o našem euharistijskom životu; stoga bi sva društva trebala javiti koliko puta su članovi ukupno pristupili sv. Pričesti od Požeške do Sarajevske Glavne skupštine. Taj popis po društvima bi kao dar dali Biskupskoj Konferenciji. Svaki član neka društvenom predsjedniku javi koliko puta je bio na sv. Pričesti, a društvo neka nama javi ukupni zbroj. A od 15. 9. do 15. 10. mogli bismo savjetovati društvima da poduzmu euharistijsku križarsku vojnu za svoje biskupe, da se svi pričeste u tom roku što više mogu, a da nam do 1. 11. društva jave ovaj zbroj da ga uzmognemo izručiti biskupima kao najljepše duhovno cvijeće. Držim da se naši sletovi (ni društveni, ni okružni) ne smiju završiti pučkom zabavom jer je time oslabljen odgojni i apostolski učinak. Oni neka se završe ili blagoslovom na Sletištu i euharistijskom povorkom u crkvu ili barem pjevanjem *Creda* ili *Te Deuma*. Sjećaš li se dirljivog prizora u Koloseumu u Rimu kada je u sumraku omladina pjevala na tom svetom tlu *Credo* i *Tebe Boga hvalimo*? Stoga Orlovi te dvije stvari moraju naučiti.

Sljedeće godine neka slet bude u Osijeku, ali taj neka bude „Prosvjetni slet“ kako sam Ti već pisao; pače bi mogla biti javna prosvjetna natjecanja koja bi pomoću megafona mogla slušati sva publika. A tjelovježba bi morala biti prema održanim predavanjima: simbolička. (Euharistija). To ne bi bilo nimalo teže organizirati nego svaki drugi slet, a donijelo bi daleko veću korist od sadašnjih sletova te bi među protivnicima diglo prestiž Orlovstvu.

Za izvještaj Nunciju treba da mi odmah javiš sve slučajeve progona sa strane političkih vlasti (Brač, Šolta). Javi mi broj srednjih škola gdje ima Hrvata katolika i broj đaka Hrvata katolika da uzmognemo komparirati na koliko još škola valja osnovati Đački Orao. Ako bi mi Orlice poslale svoj materijal mogao bih sastaviti za njih izvještaj za Nuncija, ali bi bilo bolje da po mom izvještaju sastave posve analogan izvještaj. Neka mi dobri o. Foretić odmah za Nuncija pošalje aproksimativni izvještaj o duhovnom životu Orlovske organizacije: primanju sv. Sakramenata (statistiku) duhovne vježbe, posveta Presv. Srcu Isusovu itd. Pismo Nunciju dobit ćeš uskoro. Već je 19 strana gotovo.

Tvoj In S. C. J.[55] Ivo

[55] In S. C. J. – In Sacratissimo Corde Jesu – U presvetom Srcu Isusovu.

Msgr. Hermenegildo Pellegrinetti
Apostolski Nuncij
Beograd Zagreb, 28. 8. 1927.

Ovdje bi kronološki po datumu pripadalo pismo Ivana Merza Apostolskom Nunciju u Beograd, ali smo ga stavili na početak Merzovih pisama ove godine (str. 306) da čitatelj može lakše razumjeti pozadinu sadržaja mnogih pisama Ivana Merza raznim osobama koja je uputio tijekom 1927. g. Riječ je o problemima s kojima se susretalo vodstvo Orlovske organizacije (HOS) kao i o njegovu nastojanju da se provodi Katolička akcija u Crkvi u Hrvata.

Marica Stanković, profesorica[56]
Zagreb, Demetrova 15 Planina Sv. Križ, 31. 8. 1927.

+! Štovana gospođice!

Marija Stanković, profesorica

Pošto sam posvršavao HOS-ove spise dospijevam da Vam odgovorim na Vaše cj. pismo od 24. ov. mj. Zahvalan sam Vam jer mi pišete upravo ono što me veoma zanima, a šta se inače ne čita u izvještajima i što mi Protulipac nije saopćio: a to su negativni dojmovi sa sletova. Hvala Bogu da ovih ima jer je tako lakše pomišljati na popravak. Slobodno se sprijateljite s mišlju da će Orlice biti u ćudorednom pogledu konzekventnije od Orlova (moderni plesovi itd.) i u tom pogledu može Vam lebdjeti pred očima misao sv. Pavla: „Žena vjernica posvećuje muža nevjernika." Iako se tu ne može govoriti o nevjeri u doslovnom značenju, ipak Orlice trebaju vršiti etički utjecaj na Orlove. Zašto bi Orlice klipsale za Orlovima; zašto se u njima ne bi uzgajao ponos i svijest da one moraju biti u tom smjeru bolje od Orlova; da one u saobraćanju moraju biti aktivni faktor pridizanja, a ne pasivnog „klipsanja" za muškarcima. Ako Vas je iskustvo uvjerilo da Orlovi nisu tako radikalni u tim pitanjima plesa i sličnom, to s tom realnom činjenicom valja računati i u Orlicama još većma odgajati tu svijest da one moraju biti i prema Orlovima nositeljicama toga radikalizma. Orlove će to možda isprva malo zapeći, ali je

[56] Opširnije biografske podatke o prof. Marici Stanković vidi na 344. str. ovoga 7. sveska.

uvijek bolje da je neki mali razboriti borbeni stav između naših dviju organizacija i njezina članstva, negoli tijesno prijateljstvo.

Iskustvo je uistinu pokazalo da naše veće priredbe loše svršavaju. Ako naši sletovi imaju apostolsku svrhu, to ne smiju završiti narodnom veselicom. Time se razvodni sav blagotvorni učinak za kojim idemo. Moje je mišljenje da se sve ove javne i veće produkcije imaju završiti kakvom teoforičkom[57] procesijom ili procesijom sa svijećama ili pjevanjem *Tebe Boga hvalimo*. U Rimu je tako u Koloseju završio Međunarodni kongres omladine i ostavio je u dušama svih neizbrisivo lijepe dojmove. Govorite o tome sa o. Foretićem, o. Ambrozom; Protulipcu sam već pisao.

Veoma se radujem da ste se molitvom dali pripraviti za našu Operu.[58] To je najnaravniji početak i tako ćete si isprositi providencijalnog muža koji će ostvarenje uzeti u ruke. Ako Vam je moguće sastavite si popis djevojaka koje se za to zanimaju, a pogotovo ako ih ima s vječnim zavjetom sv. čistoće. Za sve te neka o. Foretić sastavi molitvene dnevne dužnosti; i svaki mjesec neka im pošalje litografiranu malu duhovnu uputu. To nitko ne treba znati, a brigu oko toga (da duhovna uputa bude u pravo vrijeme razaslana) može preuzeti ili Marija Marošević ili Berta. Vi svakako pišite u *Za Vjeru i Dom* u tom duhu kako uz veliki poziv što ga žena ima kao majka i supruga, danas trebamo djevice koje u svijetu poput redovnica sudjeluju u osvajačkoj, spašavajućoj i posvećujućoj misiji Crkve. Ovim načinom će se u dušama za to pozvanih Orlica početi buditi želja za ovom vrstom apostolata u svijetu kojemu je uz ljubav također podloga vječna čistoća.

Među rukopisima *Orlovske Straže* nalaze se mislim neka pisma (već u prijevodu), što su mi ih pisali neki članovi i članice *Opere Cardinal Ferrari*.[59] Ako ih možete upotrijebiti kao primjere tog suvremenog redovništva, izvolite si ih uzeti.

Čini se da je ostvarenje muške Opere isto tako udaljeno kao i Vaše. Imali su pretendenti ponajprije ići na 8-dnevne duhovne vježbe nakon

---

[57] Euharistijskom.

[58] „Naša Opera" – hrvatski svjetovni institut koji je namjeravao osnovati Ivan Merz po uzoru na isti takav u Italiji koji nosio ime po svome utemeljitelju „Opera Cardinal Ferrari".

[59] Talijanska riječ *opera* u ovom kontekstu ne znači neko glazbeno djelo nego općenito „djelo". Riječ je o „Operi Cardinal Ferrari", tj. o Djelu Kardinala Ferrarija, a to je bio svjetovni institut što ga je u Milanu osnovao taj milanski kardinal koji je imao za cilj razne apostolske pothvate. Ivan Merz je namjeravao i u Hrvatskoj osnovati sličan institut, ali ga je rana smrt u tome spriječila. Djelomično je tu ideju Ivana Merza deset godina nakon njegove smrti osnovala Marica Stanković utemeljivši prvi ženski svjetovni institut u Hrvatskoj – Zajednicu Suradnica Krista Kralja.

Košljuna, a zatim nakon Sarajeva. P. Perica ih je odgodio radi moje bolesti. Međutim se mi molimo Presv. Srcu da nam ono u pravi čas pokaže put. Ne dvojim da će to Presv. Srce i učiniti; osnutak mnogih redova u povijesti pokazuje kako su oni tako reći spontano iznikli-prokrčili put unatoč zapreka sa strane najkompetentnijih faktora – do samih papa. Dokazala su djela Božja.

Protulipcu sam već iznio plan Prosvjetnog sleta za iduću godinu kako su ga imali Belgijanci ove godine. Referati bi bili po skupinama: za podmladak-naraštaj; za članstvo; starješine; duhovnici, zatim 2-3 predavanja za cijelo članstvo skupa, a onda dva predavanja za svu publiku. Pontifikalna misa s propovijeđu, a ako je tehnički izvedivo na sletištu, jedno predavanje s prosvjetnim ispitima, a među publikom bi bili megafoni tako da bi svatko čuo odgovore. Ako je moguće bile bi gimnastičko-ritmičke produkcije koje bi donosili u ritmičkoj formi sadržaj glavnih predavanja.

No što je glavni sadržaj svih predavanja? Kretao bi se oko jednog pitanja. Belgijanci su sa svih gledišta obradili „Obitelj“. Socijalni tjedni u Italiji obradili su „Seljačko pitanje“, „Gospodarsko pitanje“, „Žensko pitanje“, „Školu“, „Karitativni rad“ i slično. Mislim da bismo mi uzeli „Euharistiju“ i osvijetlili njezin utjecaj na sav život. Budući da mi gradimo nove temelje, potrebno je da počnemo sa središtem cijeloga katolicizma. Prema tomu bila bi npr. predavanja: Euharistija i naraštajac, E. i Orao (Orlica), E. i obitelj; E. i škola; E. i štampa, E. i politika; E. i gospodarski život; E. i hrvatski narod itd itd.

Šta Vi sudite o tom? Pitajte o. Foretića i Protulipca! Samo ovog nemojte ozlovoljiti, već ga uhvatite kad nije prezaposlen. Tehnički bi se to dalo provesti barem tako lako kao slet. Bi li Osijek bio zgodan?

Glede ženskog prava glasa mislim da je prema zadnjem pismu Kard. Gasparrija stajalište Crkve ovo: Katolici imaju slobodu da u teoriji budu pristaše ili protivnici ženskog prava glasa. Ali ako u kojoj državi žene to pravo glasa posjeduju u savjesti su dužni da se njim služe na opće dobro, a napose da se njim služe u korist obitelji, odgoja i javnog ćudoređa.

Nadalje je praksa, čini se, pokazala (referat na Socijalnom tjednu u Nancyu) da je žensko pravo glasa redovito više koristilo općem dobru negoli mu štetovalo.

Napokon kako je sav naš sadanji politički sustav bitno loš jer je sazdan na herezi da sva vlast dolazi od naroda i da je narod izvor svih

prava i da je svaki pojedinac potpuno autonoman te iz tih premisa izvodi opće pravo glasa, katolički sociolozi tvrde obratno; pogotovo ističu da se država ne sastoji od pojedinaca, već od organskih (ne mehaničkih) jedinica koje imaju svoj zaseban život i svoju autonomiju: obitelji, općine, staleži itd. Katolički sociolozi stoga smatraju sadanje opće pravo glasa koje zabacuje naravne jedinice kao veoma nesavršeno.

Ako dakle držimo da je u sadašnjem okrenutom političkom pokretu žensko pravo glasa jedno relativno dobro, kao katolici nikada ne smijemo odobriti ove sadašnje političke prilike (kao što u tezi moramo osuditi rastavu Crkve od države koja u hipotezi može značiti spas Crkve) i žensko pravo glasa smatrati za apsolutno dobru stvar. Moramo nastojati da transformiramo sadašnje loše prilike u vidu naravnog prava (teze). Uvjeren sam kada ta teza, taj idealni kršćanski poredak bude ostvaren, tada neće biti žensko pravo glasa kako ga s pravom u nas traže mnoge stranke, i to za to jer će atomističko (sastav od mase pojedinaca) shvaćanje države morati ustupiti mjesto organičkom sastavu; tako na državu neće utjecati samo masa pojedinaca, već naravne organske jedinice (obitelj, općina itd.) koje su bile prije države čije prava država mora štititi i čije interese mora potpomagati.

Odmah mi izvolite javiti rezultat liječničkog pregleda. Ako morate na oporavak radi pluća dođite ovamo. Oko 7. rujna putujem na more. Ako za oporavak trebate novaca isto mi javite – pobrinut ću se da Vam ga pribavim od jedne u tu svrhu ustanovljene institucije.

Otac Vrbanek nalazi se u Zagrebu. Vaše namještenje?

Nikada nisam molio da me prime u Isusovce i nikada nisam bio odbijen. Uostalom moja se bolest ove godine javila i čini se da će ove godine pomoću Bogorodice posve iščeznuti. Pravodobno sam se stao liječiti.

Mislim da sada najviše trebamo moliti za našu Operu[60] da tako naš i onako već dobrano redovnički život sistematiziramo, međusobno uskladimo, da stvorimo jak kostur Katoličkoj akciji. Isto taj red ima veoma široko polje rada kod nas: pučke kuhinje, profesionalne škole, tiskare, dnevnik itd.

U sv. molitve se i nadalje preporuča i zahvaljuje za dosadanje molitve.

Moj pozdrav cijenjenim Roditeljima I. Merz

[60] Za budući hrvatski svjetovni institut.

Dr. Ivan Protulipac — Planina sv. Križ, Slovenija
Zagreb — 31. 8. 1927.

+! Dragi moj Ivo!

Ovdje je pismo za Nuncija. Zamoli Dragu Ćepulića da Ti ga pročita, da nikome ništa ne kazuje i da Ti na francuski prevede još ono što bi Ti želio da uđe unutra. Budući da je to moje privatno pismo mora biti lijepo napisano i stoga Te molim da netko na stroju prepiše tko zna francuski. Isto trebam više kopija za neke mjerodavne ličnosti. Čestitao sam mons. Sokolu što je Đakovo tako lijepo uznapredovalo i stoji na prvom mjestu sa 29 % društava na sto župa. Što Ti je odgovorio preč. Sokol? Šta je s našom crkvenom tužbom? Molim moj *Code social* odmah predati mojim roditeljima.

In Smo Corde Jesu — Ivo

Dr. Ivan Protulipac
Zagreb — Planina sv. Križ, 2. 9. 1927.

+! Carissime!

Veselio bih se kada bi ovamo stigao u nedjelju. I vlč. Kniewald mi je obećao da će me ove nedjelje posjetiti; pa možete zajedno. Polovicu putnog troška snosit će požrtvovnost mog oca. Ovdje ostajem barem do 7. 9., a možda još par dana, a onda putujem na more. (Vjerojatno na Košljun ili franjevcima na Hvar.) Za Biskupsku konferenciju ne treba spremati odveć velike spise, već samo:

1. Cijeli Poslovnik Katoličke akcije.
2. Zamoliti da ne potvrde pravila Jugoslavenske katoličke đačke Lige dok ih nisu pregledali naši eksperti.
3. Zamoliti da Seniorat postane udruženje naobraženih svjetovnjaka Katoličke akcije. Ako je istina da su 22 krčka đaka pošla u sjemenište, to nam je Gospod dao najočitiji dokaz da smo na pravom putu. *Ex fructibus eorum cognoscetis eos.*[61] Kada će biti Biskupska konferencija? Jesi li dobio pismo za Nj. Eks. Nuncija? Bog živi — Ivo

[61] Prijevod s latinskoga: Po njihovim plodovima ćete ih prepoznati. (Mt, 7, 20)

Vlč. Dr. Zvonimir Marković
Đakovo, Sjemenište Planina Sv. Križ, 4. 9. 1927.

+! Štovani Velečasni!

Iz Zagreba mi pišu da ćete obraditi strukturu Orlovske organizacije i pokazati da Katolička akcija i njezino disciplinatorno središte koje je u hierarhiji, ne samo da ne isključuje potrebu jake interdijecezanske[62] centrale, već je i iziskuje.

Čuo sam da ste se obratili i na P. Vermeerscha[63]. Pogledajte u jednoj od knjiga preuz. nadbiskupa Šarića gdje je citiran kardinal Cagliero koji govori o potrebi nacionalnih (među-biskupijskih centrala). Zatim dolazi potvrda talijanskih pravila Katoličke akcije koja su izradili kanonisti Svete Stolice. I nedavno je Kardinal Gasparri u jednom pismu istaknuo da biskupije moraju bezuvjetno raditi prema normama viših centrala. (*Osser. Romano od 18. 8. 1927.)*

O potrebi među-biskupijskih juridičkih normi koje vežu pojedine biskupije, očit su dokaz kanoni 274/4; 292; 291/2.[64] Pogledajte što Weruz o tome veli.

Mislim, da bi dobro bilo kada biste napisali brošuru: „Svećenik i politika". P. Vermeersch je o tom isto napisao brošuru koja se sada nalazi kod vlč. g. Dr. Kniewalda. Ako je želite, poslat će Vam je. Isto mislim, da imadem sve dokumente Svete Stolice o tom predmetu. I to (sve je već poredano i prevedeno na hrvatski) mogao bih Vam poslati. I u novom Michelettiju (Pastoral) vidio sam poglavlje o tome. (Imam ga).

To bi bilo potrebno da naš kler o tome dobije pravu principijelnu orijentaciju, a ne da svoje znanje crpi iz površnih i tendencioznih članaka *Narodne Politike* koji sve promatraju sa stajališta Hrvatske Pučke Stranke.

Uz *memento* u Presv. Srcu odani Ivan Merz

---

[62] Riječ „interdijecezanska" znači: međubiskupijska.

[63] P. Vermeersch, isusovac, bio je profesor moralne teologije na Papinskom sveučilištu Gregorijani u Rimu i slovio je kao veliki autoritet svoga vremena u moralnim dvojbama i pitanjima.

[64] Brojevi (kanoni) crkvenoga Zakonika kanonskoga prava.

Dr. Ivan Protulipac
Zagreb

Planina sv. Križ, 5. 9. 1927.

+! Dragi Ivo!

Pošalji ovo pismo preuz. Šariću, jednu kopiju pošalji preuz. Mileti, a drugu za arhiv. Francusko pismo za Chan. Cornettea daj prepisati (za arhiv) i odmah preporučeno pošalji. Drugo za Lurd daj prepisati na HOS-ovom papiru i pošalji na Internacionalni sastanak. – 7. ili 8. rujna putujem na Sušak (Trsat, franjevci) a onda valjda na Košljun. Dobio sam izvještaj od o. Foretića. Je li ti gđica Stanković[65] predala pismo za Nuncija?

In Xto Ivo

Dr. Ivan Protulipac, HOS
Pejačevićev trg 15
Zagreb

Hvar, 12. 9. 1927.

+! Predragi!

I telefonski sam Te nazivao, ali bez uspjeha. Veliki broj članstva nema orlovskih znakova; pošalji okružju da ih rasprodaje na Postirskom sletu. (Ja ću vjerojatno onamo). Našao sam povjerenika za *Orlovsku Stražu*; pošalji odmah meni za sada: 5 *Straža*, 10 *Hrv. orlovstva*, 10 *Ti i ona*, 10 *Kat. akcija*, 10 *Dokumenata*, 10 *Sv. Ivane* i još što misliš da valja rasparčavati. No to odmah, da slet u Postirima mogu za to upotrijebiti. Pošalji mi odmah prijepis svih seniorskih prijedloga za glavnu skupštinu (Nuk, Perović, Mandić, Čule, Kerubin etc.) Svaki dan sam sa preuz. Pušićem; 15. dolazi preuz. Bonefačić u Split; organiziraj molitve da s njim sve izravnam.

In Smo Corde Jesu Ivo

[65] Službenica Božja MARICA STANKOVIĆ, profesorica (1900. – 1957.) Nakon Učiteljske škole 1920. g. završila je Višu pedagošku akademiju. Kao učiteljica i potom profesorica službuje u Slatini, Čakovcu, Gračacu, Kutini te u Zagrebu. Istodobno se posvećuje aktivnom apostolskom radu među mladima, najprije Orlovskoj, a zatim Križarskoj organizaciji u kojima obavlja dužnost predsjednice. Uz dr. Ivana Merza najsnažnija nositeljica i pokretačica katoličkih gibanja u Hrvatskoj. Za svoje djelovanje među mladima unutar Katoličke akcije dobila je 1942. visoko crkveno odličje "Pro Ecclesia et Pontifice". Na poticaj i po nadahnuću Ivana Merza osnovala je prvi svjetovni institut u Hrvatskoj pod nazivom Suradnice Krista Kralja. Kao ugledna katolička djelatnica našla se na udaru komunističkih vlasti nakon završetka Drugog svjetskog rata te je uhićena 1947. i osuđena na montiranom procesu na pet godina robije koje je provela u Požegi. Nakon izlaska iz zatvora svoj život na robiji opisala je u knjizi "Godine teške i bolne". Umrla je 1957. g. od posljedica bolesti koje je zadobila za vrijeme boravka u logoru. Grob joj se nalazi u Zagrebu na Mirogoju. Postupak za njezino proglašenje blaženom i svetom pokrenut je 2006. g.

Rev. P. Josip Vrbanek, S.J.
Zagreb, Palmotićeva ul. 33 Hvar, 19. 9. 1927.

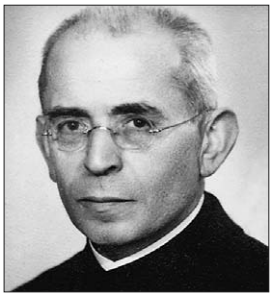

P. Josip Vrbanek, S.J., 1882.–1945.

+! Moj dragi oče! Nadam se da Vam umjereni rad ne škodi zdravlju i molim Presv. Srce da Vaš posao obilno blagoslovi. Ovdje je klima dobra i osjećam se veoma dobro; štoviše se katkada kupam i veslam. Sve dobre oce „čete“ Isusove pozdravlja I. Merz

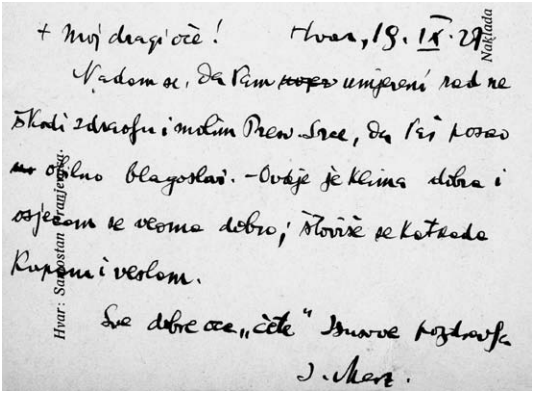

Faksimil teksta razglednice koju je Ivan Merz poslao s Hvara svome duhovniku p. Josipu Vrbaneku 19. 9. 1927. Na razglednici je prikazan hvarski Franjevački samostan u kojem je bio proveo nekoliko dana i u njemu držao predavanja za vjernike. (slika lijevo).

Dr. Ivan Protulipac, HOS
Pejačevićev trg 15, Zagreb Hvar, 20. 9. 1927.

+! Dragi Ivo!

Tvoj je govor veoma upalio i svećenici su ushićeni. Kao da su im se oči stale otvarati; no još uvijek su uvjereni da je preuzvišeni Šarić i Sarajevo protiv Pučke stranke, da *Katolički Tjednik* napada, a *Narodna Politika* da se samo brani itd. Župnik iz Brusja bio u Splitu pa se, čini se, vratio natrag prema nama indisponiran. Javi Svezi Orlica o neredu na splitskoj večeri i neka prema Poslovniku samo Okružje formira i disciplinski postupak prema Orlicama iz Splita koje uopće nisu došle u Postire. Sa čekom i računom poslati preuzvišenome Biskupu sve naše Poslovnike, naraštajski ispit itd., a meni jedno 10 komada: *Orlovstvo i*

prilike u Kat. pokretu (u onom ormaru u hodniku dolje). Pošalji *Orlovsku stražu* (jedan broj) na adresu: don Mate Blašković, dušobrižnik, Sveta Nedjelja, otok Hvar. Tvoj Ivo

Dr. Ivan Protulipac, HOS
Pejačevićev trg 15, Zagreb Hvar, 25. 9. 1927.

+! Dragi Ivo!

Brošura o Katoličkom pokretu ima u mom ormaru u hodniku valjda više stotina. Pošalji mi nekoliko. Neka Sveza Orlica imenuje don Antu povjerenikom pa izvijesti presv. biskupa i reci da je već zadnji čas da se tamošnje dezolatne prilike poprave, da biskupija opet uzmogne stajati uz bok s drugim biskupijama. Predložio sam preč. Ivanušu da delegira preč. Beluhana kao zastupnika Banja Luke. Ako misliš da odmah pošaljemo naša pravila Svetoj Stolici na potvrdu (tim bi Biskupska konferencija morala preći preko zahtjeva Seniorata o parcelaciji jer je kod više vlasti) tada mi pošalji poslanicu Biskupske konferencije od 1924. gdje se pozdravlja osnutak HOS-a.

Danas su stigle *Orlovske straže*. Hvala. Ovo pismo pošalji Presvijetlom Srebrniću, a kopiju tog pisma dr. Markoviću u Đakovo, preuzvišenom Šariću i presv. Mileti i priloži prijevod skautskog pisma. U subotu ovdje predaje Žanko. Nadam se, da je Novak odnio k meni u stan Avelinov skioptikon, franjevačke slike iz HOS-a i žarulju (ili akumulator), odatle ga je digao jedan kondukter i donio u Split.

U Xtu Ivo

Biskup Josip Srebrnić[66]
Krk Hvar, Hotel Kovačić 26. 9. 1927.

+! Presvijetli gospodine!

Tek jučer primih *Za Vjeru i Dom* u kojemu sam pročitao pismo što ste ga poslali Orlicama. Uistinu, Orlovstvo bi izgubilo svoj *specificum* i prestalo bi biti Orlovstvo, ako ne bi bilo jedinstveno i po tim jedinstvenim metodama posvuda odgajalo. Oduzeti disciplinsku vlast centrale značilo bi od Orlovstva učiniti Federaciju omladinskih društava koja bi prestala biti pokret; neka bi životarila, a većina propala. Tako govori iskustvo u našim krajevima.

[66] Merz se javlja biskupu Srebrniću s Hvara gdje je boravio na liječenju mjesec dana. Tematika pisma su tadašnje poteškoće s kojima se Orlovska organizacija susretala u svom djelovanju i u organizaciji rada u odnosu na Seniorat koji si je nelegalno prisvajao prava za kontrolu nad svim katoličkim organizacijama.

Zanimalo me je kako je kod francuskih katoličkih skauta jer s Orlovstvom imaju zajedničko što imaju svoje specifične odgojne metode i hoće da budu pokret. Stavio sam više upita na njihova duhovnika. Prilažem Vam dio njegova odgovora u prijevodu. Francuze je iskustvo dovelo do istih rezultata kao i nas; vlast njihove centrale mnogo je jača negoli naše jer oni štoviše imenuju i predsjednike pojedinih društava. Što je za nas poučno u tom pismu jest što drže da bi organizacija stradala kada bi im se za vođe u centrali ili provinciji nametnuli ljudi koji nisu stručno izobraženi ili u koje nemaju povjerenja. Naravno da oni posvuda rade u sporazumu i s odobrenjem Ordinarija[67], ali drže da im se mora dati stanovita sloboda u provođenju odgojnih metoda.

Seniorat danas traži parcelaciju Orlovstva time da se centrali oduzme disciplinska vlast i disciplinsko središte prenese na okružje. Pozivaju se na Katoličku akciju koja ima u hijerarhiji disciplinsko središte. Bez obzira na netočnu aplikaciju toga načela, jer Orlovstvo i sada ima i te kako svoje disciplinsko središte u hijerarhiji (jer što biskupi hoće to HOS u dotičnoj biskupiji provodi) – ova francuska pravila skauta pokazuju da Katolička akcija upravo iziskuje jake disciplinske centrale; i da nema Svete Stolice koja je ta pravila potvrdila, ne nalazi se u toj disciplinskoj vlasti ništa što bi se protivilo Katoličkoj akciji.

Nadalje Seniorat hoće da nam nametne u Predsjedništvo i u provinciji svoje ljude. Bez obzira na to da bi to stvarno značilo da je Seniorat nadređena organizacija (a ne ravnopravna, kako je to naglasila posljednja Biskupska konferencija), to bi loše djelovalo na Orlovstvo koje zahtijeva da u njemu rade ljudi istih pogleda. Sam Grgec je istaknuo u *Seniorskom Vjesniku* da se seniori od nas razlikuju u samom shvaćanju Orlovstva. To je razlikovanje vjerojatno u tome što ne želimo biti organizacija širokih masa, već organizacija elite i što s time u vezi stavljamo veće asketske zahtjeve negoli ih Crkva stavlja na sve vjernike. Onda dolaze i druga razilaženja u odnosima prema Crkvi i slično. Organizacija bi pretrpjela štetu ako bi njoj bili nametnuti neorlovski (pa i najbolji) ljudi. Evo u brzini nekoliko misli prigodom Vaše poslanice i prigodom pisma duhovnika francuskih katoličkih skauta.

Ovdje na Hvaru nema stručnjaka za ćudoredna pitanja i kako obično svoje stvari dajem kojemu stručnjaku da ih prije pročita, to Vas molim, pregledajte i ispravite ovaj članak o stidljivosti i ako mislite da bi mogao koristiti pošaljite ga *Katoličkom tjedniku*. Memento!

In Smo Corde Jesu Dr. Ivan Merz

[67] „Ordinarij“ je crkveno-pravni naziv za službujućeg mjesnog biskupa.

Dr. Ivan Protulipac, HOS
Pejačevićev trg 15
Zagreb

Hvar, 26. 9. 1927.

+! Dragi moj Ivo!

Presvijetli će vjerojatno delegirati dominikance. Pošalji mi odmah prijepis okružnice dr. Čekade jer se s time operira. Pravila francuskih skauta potvrđena su od Svetoga Oca; njihova centralizacija još je veća nego kod nas. Uopće nema glavnih skupština i predsjedništvo sve imenuje i radije odustaju od rada u kojoj biskupiji negoli da poslovnik i za dlaku promijene. Da odmah pošaljemo naša pravila na potvrdu u Rim? Ako su tako potvrđena onda imamo slobodu kretanja u svim biskupijama. Sve ću detaljno izraditi kada se vratim iz Grablja. Cerovca i druge pozdravi.

Tvoj Ivo

Msgr. Hermenegildo Pellegrinetti
Apostolski Nuncij
Beograd, Krunska ulica

Zagreb, 27. 9. 1927.
Blagdan sv. Vinka Paulskog

Ekscelencijo,

Čast mi je poslati Vam dva primjerka knjižice „Katolička akcija“ koja je namijenjena posebno članovima naših Orlovskih društava. Knjižica je sastavljena prema smjernicama Svete Stolice i posebice prema brojnim dokumentima što ih je izdao slavno vladajući papa Pio XI.

Molim Vas, Ekscelencijo, da biste bili dobri te da pošaljete jedan primjerak knjižice Svetom Ocu, a jedan da zadržite za sebe.

Primite, Ekscelencijo, izraze moje iskrene i čvrste vjernosti katedri Svetog Petra.

Potpuno odani u Presvetom Srcu Isusovu
Dr. Ivan Merz, generalni tajnik Orlova

Župna crkva bl. Ivana Merza u Slatini. To je prva župa u Hrvatskoj (i na svijetu) posvećena hrvatskom Blaženiku koja je utemeljena na sam dan njegove beatifikacije 22. 6. 2003. Sama crkva (na slici) izgrađena je 2013., deset godina nakon utemeljenja, a posvećena je 2021.

Biskup Miho Pušić[68]
Hvar

Zagreb, 15. 10. 1927.

Presvijetli Gospodine!

Slobodni smo dostaviti Vam izvještaj o stanju Orlovske organizacije na teritoriju Vaše biskupije prema podatcima kojima raspolaže HOS (Hrvatski orlovski savez). Ovakve izvještaje dostavlja naše predsjedništvo redovito svake godine. Vaša je Presvijetlost sigurno dobro informirana o stanju Orlovstva na teritoriju hvarske biskupije, ali držimo da će Vas naš izvještaj o tome još bolje informirati. Na teritoriju hvarske biskupije postoje slijedeća društva u ovim mjestima: Postire, Mirce, Dol, Brusje, Grablje.

Hvarski biskup mons. Miho Pušić

Prema tim podatcima zadnjih triju tromjesečja stanje je u tim društvima ovakovo:

	Broj članova:				
	Redovitih:	Starješina:	Ostalih:	Ukupno:	Vježbača:
Dol	30	11	12	53	22
Mirce	22	1	13	36	16
Postire	23	4	11	38	20
Brusje	15	7	11	33	16
Grablje	14	1	5	20	12
	104	24	52	180	86

DRUŠTVO U DOLU poslalo nam je samo jednu preglednicu za jedno tromjesečje kroz koje je održalo 7 odborskih sjednica, 5 sjednica prednjaka, 12 sjednica cijelog društva, 3 sjednice za predstave, 9 ostalih sastanaka. Predavanja su držali: Dr Jakov Matulić, izaslanik HOS-a, J. Sedak-Benčić i društveni odbornici. – Društvo je održalo i predstavu.

MIRCA – održano je tijekom jedne godine 12 odborskih sjednica i 170 društvenih sastanaka. Iako nije održan veliki broj formalnih predavanja, to su vlč. župnik i odbornici održali mnogo nagovora. Tjelovježba je održavana kroz cijelu godinu redovito. Učili su hrvatsku povijest, čitali *Orlovsku Stražu* i ostalu katoličku štampu.

POSTIRE – održano je 14 odborskih sjednica, 15 sjednica prednjaka, 14 društvenih sastanaka i veći broj društvenih dogovora itd.

[68] Hvarski biskup MIHO PUŠIĆ (1880.-1972.) Opširnije biografske podatke o njemu vidi na str. 272. ovoga 7. sveska.

Društvo imade svoju fanfaru. Podučavalo se članstvo u čitanju i pisanju. Imade organiziran naraštaj (20 naraštajaca, 10 podmlatka) koji drže redovito sastanke i vježbe. Davalo je više priredbi. Društvo nema duhovnog vođu koji bi posvetio društvu onoliko koliko društvu treba. Tjelovježba se drži redovito.

GRABLJE – 16 odborskih sjednica, 52 sastanka, 48 tjelovježbenih satova.

Društvo je imalo jedan javni nastup, više priredbi. Podučava se članstvo u pjevanju, računstvu i talijanskom. Predavanja drže vlč. don Vijeko Bojanić i brat Jerko Jurić. Zajedno s ostalim društvima u Hvaru obavilo je i ovo društvo 25. 3. prosvjetni orlovski ispit. Glasovi, što ih HOS prima o društvu vrlo su pohvalni. Brat Donadini okrstio je Grablje „Orlovskim mjestom". Društvo imade 16 naraštajaca.

BRUSJE – 12 odborskih sjednica, 12 sastanaka društva. Više društvenih dogovora i manjih sastanaka. – Društvo se još nije dostatno razvilo iako ima dosta preduvjeta za razvoj u napredak. Izvještaj Saveznog izaslanika brata Lacha nije bio najpovoljniji.

Ovo je tek letimični pregled o društvenom radu. Društva je vodilo u evidenciji naše Splitsko orlovsko okružje, dok nije osnovano Orlovsko povjereništvo za hvarsku biskupiju. Od ovog Povjereništva očekujemo dobre rezultate za razvoj naše organizacije u Hvarskoj biskupiji.

Savez (HOS) je u više navrata slao svoje izaslanike da posjete društva u Hvarskoj biskupiji, a jednako je izaslanike slalo i Splitsko orlovsko okružje. Držimo da nije potrebno da izvještavamo Vašu Presvijetlost o poteškoćama koje imaju tamošnji Orlovi sa strane državnih vlasti jer su te poteškoće Vašoj Presvijetlosti vrlo dobro poznate. Osobito su teške prilike u kojem žive postirski Orlovi. Za slet u Postirima Vaša je Presvijetlost poslala svojeg izaslanika koji Vas je sigurno izvijestio o uspjehu sleta. Sam taj slet, a jednako i rad orlovskih društava na Hvaru uvjerava nas da će budućnost Orlovstva u Hvarskoj biskupiji biti lijepa. Svakako će mnogo koristi donijeti osnutak Orla u gradu Hvaru jer će se na taj način stvoriti centar Orlovstva u Vašoj biskupiji.

Naš Savez i nadalje će posvećivati najveću pažnju Orlovstvu u biskupiji Vaše Presvijetlosti pa smo uvjereni da ćemo Vas do godine moći našim izvještajem više obradovati.

Zahvaljujući Vašoj Presvijetlosti na svim uslugama koje ste učinili našem Orlovstvu mi Vam preporučamo naš pokret u Vaše svete molitve.

U Kristu Kralju odani Ivan Merz

Dr. Pavao LONČAR, vice-rektor
Nadbiskupska Gimnazija

Zagreb Zagreb, 21. 10. 1927.

Dr. Pavao Lončar, svećenik Zagrebačke nadbiskupije bio je vice-rektor Nadbiskupske gimnazije dok je dr. Ivan Merz ondje bio profesor. Pripadao je struji onih svećenika koji su podržavali Seniorat i njegovu politiku, a koja je bila u suprotnosti sa stavovima Orlovske organizacije koja nije dopuštala da se u njoj provodi stranačka politika. Prvi koji je na tome najviše radio u Orlovstvu bio je dr. Ivan Merz kao tajnik. Pismo je od izvanredne važnosti jer opisuje okolnosti u kojima je dr. Merz radio i s kakvim se sve poteškoćama u svom radu susretao. Također se u pismu vidi velika informiranost Ivana Merza po pitanju crkvenih dokumenata i propisa o toj problematici. S druge strane, pismo odaje veliku kršćansku izgrađenost Ivana Merza što se tiče međuljudskih odnosa. Zbog svoje mnogostruke vrijednosti i kao potvrda herojskih kreposti Ivana Merza, pismo je objavljeno u Poziciji Ivana Merza, službenom dokumentu Kongregacije za kauze svetaca za njegovu beatifikaciju.

+! Veleučeni Gospodine!

Nakon onih mnogih i teških uvreda koje ste na me sasuli, želim Vam dati pismen prikaz same stvari koji će Vam pokazati da sam radio po najboljem uvjerenju radi općega dobra i da ste se, veleučeni Gospodine, ne samo prenaglili što ste na mene sasuli tolike uvrede, već da je i svaki ukor s Vaše strane bio neopravdan budući sam se služio svojim naravnim pravom i pravom što mi ga Crkva daje.

Tijekom prošle školske godine bio sam kao tajnik Hrvatskog orlovskog saveza kod preuzv. g. nadbiskupa dr. Bauera i izvijestio ga po svom običaju o stanju u Orlovskoj organizaciji. Rekao sam da je bogoslovima i sjemeništarcima još uvijek zabranjeno pretplaćivati se na orlovska glasila, dok im je dozvoljeno čitati (i pretplaćivati se) na druge listove, tako da sjemeništarci čitaju dapače i stranačke političke novine. To sam u svom položaju tajnika HOS-a mogao bez ikakve indiskrecije i saznati i izvijestiti. Preuzvišeni gospodin veoma se začudio da još uvijek postoji ta zabrana jer, kako razabrah, njegova Preuzvišenost je već prije poduzela korake da se ta zabrana dokine. Međutim se zabrana nije dokinula. Nadošla je Biskupska konferencija koja je među ostalima

imala raspravljati i o tipu sjemenišnih organizacija te o dozvoli, odnosno zabrani čitanja orlovskih glasila u sjemeništima. Da dođe do razbistrenja u tim stvarima saopćio sam presv. g. dr. Srebrniću tri stvari i zamolio sam ga da *documentationis causa* iznese na Biskupsku konferenciju. Vjerujte mi, meni osobno nije ni drago da postoje u sjemeništima čisto orlovske organizacije svjetovnog tipa, već mi se čini da je za sjemeništa dovoljna sekcija Katoličke akcije unutar svim đacima zajedničke Marijine kongregacije. Isto je bilo moje osobno mišljenje da je najbolje ne dopustiti u sjemeništa ulaz svih onih crkvenih listova ili glasila Katoličke akcije (s koje mu drago strane dolazili) koji raspravljaju o poznatim sporovima.

Presvijetlom Srebrniću saopćio sam:

1. Da se u zagrebačkom sjemeništu čitaju unatoč zabrane Svete Stolice stranačko-političke novine pa sam i nehotice opazio kako to čitanje upravo razorno djeluje na svećenički odgoj. A istodobno dok djeca čitaju te novine u kojima ima češće koji napadaj na svećenika, ne smiju čitati orlovska glasila. Rekao sam mu, kao što je i istina, da sam posve slučajno i bez namjernog istraživanja iz usta đaka čuo da im se preporučuje (tako barem ja shvatih te izjave) pače i pretplaćivanje na te novine.2. Rekao sam presv. Srebrniću kako sam ove godine u praznicima u Pitomači prigodom orlovskog sleta bio svjedokom kako je jedan mali sjemeništarac (ime sam zaboravio!) došao u dilemu: ili da posluša svog sjemenišnog poglavara koji mu je zabranio da u praznicima dođe u doticaj s orlovima ili da posluša kapelana (kod kojega je boravio pod praznicima) i koji je vodio pripreme za slet i malom sjemeništarcu uvijek davao neke upute kako će pomagati kod uređivanja sletišta. 3. Najzad sam saopćio kako su lani sjemeništarci još nosili orlovske značke (neki), a da to ove godine više ne mogu, dok na poticaj dr. Lončara oko polovica đaštva sada nosi stari i obnovljeni znak Katoličkog pokreta. Upozorio sam presv. g. Srebrnića da se slobodno može pozvati na moja priopćenja i da naslućujem da ću radi toga (što te stvari iznosim pred zakoniti forum) imati velike neprilike sa strane dr. Lončara koji će vjerojatno sve doznati. Smatrao sam većim dobrom ako se postigne u sjemeništu zabrana čitanja političkih novina, negoli neugodnosti na koje sam bio spreman. Nakon Biskupske konferencije (19. X.) saopćio mi je presv. g. Srebrnić da Vi, veleučeni Gospodine, želite o tom sa mnom govoriti i da ste izjavili da gornje tri stvari nisu istinite. Odmah sam pošao da Vas potražim; našao Vas nisam. Tek sam sljedeći dan imao priliku da Vas nađem.

1. Vi ste mi saopćili da o tom uopće niste sa mnom htjeli govoriti. – 2. Zatim ste me bučno i kroz pola sata obasipali raznim uvredama nazivajući me najraznoličnijim imenima kao: „prost“, „denuncijant“, „špijun“, „nelojalan čovjek“, koji hoću da budem „nad biskupima“, „tvrdoglavac“, „tvrdokožac“ itd. itd. – 3. Rekli ste mi, da imam krivo formiranu savjest i izjavili da moram da budem slijep prema svemu što se dešava u Sjemeništu; da se sve to mene ne tiče i da je protiv naravnog i crkvenog zakona iznositi i samom Nadbiskupu stvari koje se dešavaju u Sjemeništu jer za to nisam pozvan ja već zakonito vodstvo sjemeništa. – 4. Napokon ste zatražili da u Sjemeništu ne nosim orlovskog znaka jer to smeta profesorima, a đaci, budući da nose druge znakove, mogu smatrati izazivanjem. Posljednja Vaša tvrdnja koju ste iznosili u ime katoličkog morala i crkvenih zakona da je zabranjeno i samom Ordinariju saopćiti što se dešava u sjemeništu jer to „jedino spada na sjemenišne poglavare, a drugi nitko nema prava da uopće vidi što se dešava u sjemeništu“, ta tvrdnja, velim, više me je potresla negoli Vaše uvrede jer ste se pozivali na principe katoličkog morala i crkvene zakone o koje sam se prema Vašim kategoričkim i opetovanim izjavama ogriješio. Otišao sam od Vas moleći Vas za oproštenje pod uvjetom da sam Vas i najmanje uvrijedio, ali sam istodobno istaknuo da uopće ne uviđam da sam učinio nedopuštenu stvar. Toga, eto, ne uviđam ni sada i to s ovih razloga:

I. Postoji odredba Svete Stolice za koju sam znao i znadem, po kojoj je za cijelu Crkvu zabranjeno „da studenti u sjemeništima i na crkvenim fakultetima... čitaju bilo koji dnevni list kao i komentare, koliko god bili dobri, a zabrana se odnosi i na mlade redovnike studente u samostanima i kongregacijama“ (VSC Konst. 23. IX. 1910: Pio X. *Motu proprio Sacrarum antistitum* 1910.)[69]

Nadalje, u duhu našega Gospodina jest da je zabranjeno čitati one novine i časopise pa makar i najbolje, a koje izvještavaju o svakodnevnim zbivanjima u politici, ili o društvenim i znanstvenim pitanjima o kojima još uvijek ne postoji određeno mišljenje. To se ne smije prepustiti studentima sjemeništa. (Isto, I S.C.C. 20. X. 1910).[70]

---

[69] „Alumnis in seminariis et ecclesiasticis collegiis... legendi diario quaevis et commentaria quantumvis optima etiam ade iuvenes regulares in monasteriis et in congregationibus studiis operam dantes extenduntur.“ (VSC Const. 23. IX. 1910: Pius X. *Motu proprio Sacrarum antistitum* 1. XI. 1910.)

[70] „Porro Smi Domini Nostri mens est ut firma si lex qua prohibetur ut diaria et commentaria, etiam optima quae tamen de politicis rebus agunt quae in dies eveniunt, aut de socialibus et scientificis quaestionibus quae pariter in dies exagitantur quin adhuc de iis certa sententia habetur, haec inquam, in manibus alumnorum seminarii libere non relinquantur.“ (Ibid.: te S.C.C. 20. X. 1910).

II. Vi naglašavate, veleučeni Gospodine, da se mene uopće ne tiče što se čita ili radi u sjemeništu, već da za to odgovaraju poglavari. *Ex officio*, da; no, oprostite mi, bilo koji liberalac može biti indiferentan prema duhu koji je kod sjemenišne mladeži, ali od katolika ne možete tražiti da ostane ravnodušan ako mu se čini da odgoj te mladeži znatno stradava. Sam naravni zakon mu dopušta da zakonitim poglavarima iznese svoje poteškoće, ako je uvjeren da su ti poglavari u stanju manjak popraviti. Dopuštam da sam se mogao u konkretnom slučaju prevariti u prosuđivanju učinka čitanja političkih novina na sjemeništarce, ali još uvijek mislim da mi je sam naravni zakon dopuštao da Preuzvišenom Nadbiskupu iznesem svoja opažanja. Ja se nisam ponio kao sudac, već stvar iznio i htio iznijeti pred zakonitog poglavara. Taj pak je za sjemenište prema Canonu 1357 biskup. Rekao sam stvar i presv. Srebrniću čiji se sjemeništarci također nalaze u zavodu i koji ima pravo da znade što se u zavodu radi, da je on iznese ponovno preuzv. g. Nadbiskupu i za potrebu pred Biskupsku konferenciju; a ne htjedoh u zaposlenosti preuzv. g. dr. Bauera njemu ponovno ići i cijelu stvar iznositi.

III. Pogledao sam i u moralku pa nisam našao niti u poglavlju *De ordinata caritate*, niti u onom *De servando secreto* propis o koji bih se bio svojim postupkom ogriješio. Kao što nije grijeh nego zaslužno ocu kazati pogreške djeteta, pa makar je čovjek opazio boraveći u kući, da se uzmogne odgojno djelovati na dijete, tako nije nedopušteno duhovnom poglavaru reći pogreške odgoja da im on mogne doskočiti. Pošto je to bilo iluzorno u našem slučaju govoriti neposrednom poglavaru, ostaje netaknuta sloboda reći to posrednom. Da je to posve crkveno shvaćanje utvrđuje me i odredba Canona 998 i slj. po kom se Crkva obraća vjernicima da reknu svoje mišljenje o ređenicima, dapače ih na to obvezuje ako što imadu protiv njih. Svojim se činom nisam postavio sucem cjelokupnog sjemenišnog odgoja, niti sjemenišnih glavara, nego sam faktički materijal, koji je i po sudu samog Preuzv. Ordinarija postojao, iznio preda nj kao pred prvog glavara sjemeništa (Canon 1357). Da takav rekurs nije nipošto nećudoredno djelo – kako ste mi to izvolili naglasiti i time motivirali svoje uvrede – već sasvim u skladu s crkvenom disciplinom uvjerava me Canon 1935 u kome pod „delictum“ mogu razumijevati i spomenute nedostatke ukoliko se ne radi o prizivu na sudište već na evanđeosku, očinsku vlast. Tu stoji: „1. Međutim, bilo koji vjernik uvijek može prijaviti delikt drugog u pravednom nastojanju da se zlo popravi 2. Dapače, obveza prijave urgira već po prirodnom

zakonu zbog opasnosti bilo za vjeru bilo za koje drugo neposredno javno zlo“.[71]

Prema tome u nijednom slučaju nema ovdje primjena onog tobože građanskog takta o čuvanju kućne ili zavodske tajne, jer sjemenište nije nikakav privatni dom, nego javna crkvena institucija koju moram promatrati sa stanovišta crkvenih propisa, a ne kakovih praznih građanskih konvencionalnih formi.

Tako sam sudio prije, tako sudim i sada i to kako vidite prema načelima kršćanskog morala i crkvene discipline.

Odbijam dakle dobačene mi uvrede kao i imputaciju da mi je savjest loše formirana, a Vama Bog oprostio, kao što Vam i ja opraštam.

S odličnim štovanjem u Kristu Gospodinu odani

Ivan Merz

Biskup Josip Srebrnić
Krk

U pismu od 22. 10. 1927. Merz zahvaljuje najprije biskupu što se zauzeo za Orlovstvo na jesenskoj biskupskoj konferenciji. Potom mu se tuži kako ga je bezrazložno napao dr. Pavao Lončar, tadašnji vicerektor Nadbiskupske gimnazije.

Zagreb, 22. 10. 1927.

+! Presvijetli gospodine!

Zahvaljujem Vam najprije na velikom trudu što smo Vam ga zadavali prigodom Biskupske konferencije. Bio sam kod velečasnog g. dr. Lončara koji je kroz pola sata na me sipao najrazličitije uvrede kao „denuncijant“, „špijun“, „debelokožac“, „tvrdoglavac“ itd. itd.[72] Šaljem Vam u prilogu podatke o gđici Stanković s molbom da pište velečasnom g. Smodeju. Isto Vam prilažem list za vlč. Pilepića. U svete se molitve i dalje preporuča u presvetom Srcu odani

Dr. Ivan Merz

[71] „1. Quilibet tamen fidelium semper potest delictum alterius denuntiare... studio iustitiae... ad mali reparationem. 2. Imo obligatio denuntiationis urget quotiescumque ad id quis adigitur... sive ex ipsa naturali lege ob fidei vel religionis periculum, vel aliud imminens publicum malum“.

[72] Vidi prethodno pismo Ivana Merza dr. P. Lončaru od 21. 10. 1927.

Biskup Josip Srebrnić
Krk

Zagreb, 28. 10. 1927.

Ivan Merz odgovara biskupu 28. 10. 1927. na njegovo kratko pismo i ujedno komentira probleme unutar orlovske organizacije u vezi sa smjenom duhovnika koja je teško pogodila orlovsko društvo o kojem je riječ. Iz pisma se vidi s kakvim se sve problemima susretala orlovska organizacija u svom djelovanju i nastojanju da sačuva crkveni duh i pravi odgoj katoličke mladeži.

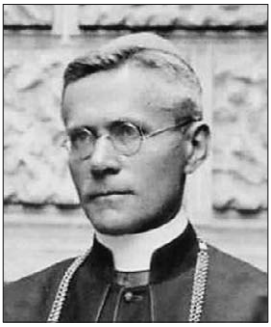

Krčki biskup mons. Josip Srebrnić 1876. – 1966.

+! Presvijetli gospodine!

Prilažem pismo što sam ga poslao vlč. g. dr. Lončaru. Kopiju sam poslao preuzv. nadbiskupu dr. Baueru i preč. g. dr. Dočkalu. Ako mislite da bi ga trebao poslati još kome, molim da mi javite. Veoma je čudno da tek iz političkih novina moradosmo saznati za naše duhovnike. Dosad nismo dobili još ni jedan dopis od Biskupske konferencije. Seniorat kao da je Crkva u Crkvi jer je pod njegovom presijom Biskupska konferencija izmijenila zaključak o duhovništvu o. Foretića u Mahnićevom đačkom okružju. Tako je to žalosno da je o. Foretić eliminiran. Onaj, koji je sve svoje sile i svu svoju ljubav posvetio omladini – što je skrivio?! Osim toga je to kod nas prvi slučaj da je jednoj organizaciji nametnut duhovni vođa u koga ta organizacija nema ni najmanje povjerenja. Što bi radio Seniorat da su mu stavili za duhovnog vođu msgr. Barca, ili Rittiga ili Zimermanna? Neka se vrši volja Božja! *In dubio praesumptio stat pro superiore.*[73]

In smo Corde Jesu

Dr. Ivan Merz

Dr. Ivan Merz
Zagreb, Mihanovićeva 2

Krk, 29. 10. 1927.

Premda u ovom izdanju korespondencije Ivana Merza nije bilo moguće donijeti i pisma drugih osoba koje su mu pisale, ovdje činimo jedan izuzetak i donosimo jedno od pisama koje je biskup Srebrnić

[73] U sumnji treba pretpostaviti da je poglavar u pravu.

pisao Merzu. Iz pisma se vidi kako biskup visoko cijeni samoga Merza i odgojnu vrijednost orlovske organizacije, i kako je duboko uvjeren da je Orlovstvo „izaslanik Božji koji predstavlja Isusa i vodi narod k Bogu“.

Velecijenjeni Gospodine Doktore!

U životu trebamo računati s većim ili manjim neprilikama pa i koje kakvim neočekivanjima i iznenađenjima. Bog takva iznenađenja ne samo dopušta, nego ih, ako nisu grijeh, izravno hoće. Jer njegova je Volja da vodi svoje izabranike u svetim idealnim visinama, da ih čisti i diže. A Orlovstvo je po mojem dubokom uvjerenju izaslanik Božji, predstavlja Isusa i vodi narod svoj Bogu. Pa zbog toga što je naravnije nego da dođu male kušnje na Orlovstvo? Ja Vam samo kažem: iskoristite i ovaj položaj u koji Vas je sada Božji Promisao postavio i radi toga čvrsto i neustrašivo radite, širite se i veličajte Boga! Duboko sam uvjeren da će Vam Vaša ustrajnost donijeti najljepše uspjehe. Sve je prolazno, sve se može opet promijeniti. Ali ne da čekate na promjene puni sentimentalnih čuvstava. Promjene treba očekivati u radu i čvrstom nastojanju oko vršenja dužnosti što ih osobito vodstvo HOS-a ima prema čitavoj divnoj orlovskoj vojsci! Bog Vas blagoslovio!

In SS. C. J. odani + Josip dr. Srebrnić biskup

Don Šime Kovačić, orlovski duhovnik
Hvar

Zagreb, 15. 11. 1927.

+! Dragi Don Šime!

Vi se vjerojatno i s mnogim pravom na me ljutite što Vam se do sad nisam opširnije javio. Razlog ćete vjerojatno sami znati pa neće biti potreba da Vam ga obrazlažem. Radujem se što su Vas hvarski mladići tako jednodušno predložili presv. Biskupu za imenovanje: znak je da Vas vole i da imaju u Vas povjerenje. A to je jedna od najglavnijih stvari. Praksa u Orlu, a i posvuda u svijetu (npr. izjave P. Escha, S.J. osnivača „Neudeutschlanda“) dovoljno su pokazale da duhovnik koji uživa povjerenje omladine može od nje učiniti tako reći SVE. Tko to povjerenje nema neka ga steče ili neka se ukloni da ne nanese stvari Crkve više štete negoli koristi. Uvjeren sam da povjerenje što ga imate među hvarskom omladinom nije samo plod Vaših naravnih odlika, već da ste si ga stekli krvavim ustrajnim radom kao kateheta, tako da je tako reći sva

današnja mladež prošla kroz Vaše ruke; vidio sam kako Vas ta mladež voli zajedno sa svojim roditeljima. Stoga mislim, sama je Providnost Božja djelovala na tu mladež što je svoje duhovno i vrhunaravno usavršavanje postavila u Vaše ruke (jer u planu je Providnosti da svako svoje započeto djelo dovrši).

Znam, da ćete rado svoje slobodno vrijeme upotrijebiti da u školi započeti rad izvan škole u organizaciji dovršite. Poteškoća će svakako biti svakojakih – s gledišta ljudskog su te teškoće često nepremostive – ali ako se uzdamo u Gospoda „sve mogu u Onome, koji me jača". Već se radujem unaprijed plodovima Vašega rada; bit će to šaka katoličkih svjetovnjaka koji će svaki u svom zvanju i zanatu, javno i privatno raditi u duhu Isukrstovom; ta će šačica bezuvjetno djelovati na svoju okolinu prema onome: *bonum est diffusivum sui*.[74]

Kako je Hvar središte biskupije, to će se i drugi svećenici u drugim župama u Vas ugledati. Procvate li društvo u samom Hvaru, to će naravno i sam presv. Biskup s mnogo više uvjerljivosti tražiti od pastoralnog klera da prione uz osnivanje i vođenje društava Katoličke akcije. A bez tih društava, prema izjavama Vrhovnog Pastira, nema danas potpune obnove katoličkog života u našim zemljama.

Žao mi je što nisam imao priliku da nešto dulje budem tamo i da radim s Vašom mladeži. Vidio sam da je po naravi veoma nadarena i bistra, tako se do dobrih plodova može doći prije negoli u nekim našim drugim krajevima.

Izvolite pozdraviti preč. g. Župnika (koji mi duguje još jedan nacrt predavanja!) svu stariju i mlađu velečasnu gospodu, te sve Orlove od Jure pa sve do najmlađih koji su već željom Orlovi i čekaju čas da i oni postanu dionicima dobara što ih daje jedna katolička organizacija.

Pozdrav isto čč. oo. franjevcima i gđi Kovačić, te njezinim sinovima.

U svete se molitve preporuča dr. Ivan Merz

[74] Prijevod s latinskoga: U naravi dobra jest da se širi.

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb 1. 12. 1927.

Merz ponovno piše biskupu Srebrniću, ovaj puta opširno pismo o stanju unutar Orlovske organizacije koju u svom opstanku ugrožava Seniorat koji je sastavio novi Poslovnik za društva Katoličke akcije imajući u vidu likvidaciju Orlovske organizacije. Riječ je o dragocjenom povijesnom dokumentu za poznavanje situacije u Katoličkom pokretu te nastojanjima Seniorata da pokori Orlovstvo i stavi ga pod svoju vlast.

Presvijetli gospodine!

Mi smo bili uvjereni da će novi Poslovnik Katoličke akcije sačuvati jedinstvenu strukturu i specifičnu bit Orlovske organizacije. Međutim smo se prevarili; taj je Poslovnik u svojoj biti u potpunom protuslovlju s Orlovstvom i potpuna negacija Orlovstva. Sav je Poslovnik sam sebi kontradiktoran, a paragrafi 40 i 68 traže likvidaciju Orlovske organizacije. Što nam drugo preostaje negoli ili ne priznati taj Poslovnik ili sazvati odmah Glavnu skupštinu HOS-a i raspustiti HOS, ili da molimo brzojavno Svetu Stolicu da obustavi privremeno provedbu tog Poslovnika. Taj je Poslovnik, kako vidite katastrofalan za Orlovstvo i katastrofa je već počela. Taj poslovnik čim stigne u provinciju među Orlove, a već će se netko pobrinuti da taj poslovnik dođe među Orlove, oni će vidjeti da za njih postoje dva u sebi protivna pravna poretka:

Jedan potpisan po preuzv. Baueru a drugi je naš sadašnji Poslovnik. Time je uništen sav autoritet Predsjedništva i u našoj organizaciji počinju vladati dvije protuslovne discipline. To znači anarhiju unijeti u cijelu našu organizaciju. Anarhija je već počela. Hercegovina je već na temelju toga na svoju ruku provela potpunu promjenu svog okružnog poslovnika i uredila se na potpuno konferedativnoj bazi, tako da HOS nad Hercegovinom ima tek pravo neke moralne inspekcije, kao *Društvo naroda* nad suverenim državama.

Na nedavno održanom Saveznom vijeću svi smo se složili u tom da se Hercegovina svojevoljno isključila iz Hrvatske orlovske obitelji. A taj Poslovnik Katoličkog narodnog saveza[75] legalizira to odcjepljenje jer prema tom Poslovniku samo Konfederacija suverenih okružja imaju

[75] Hrvatski katolički narodni savez (HKNS) bio je vanjska krovna organizacija Hrvatskoga katoličkoga pokreta kojim je upravljao Seniorat (kao tajna organizacija), a u koju su bila uključena razna katolička društva, organizacije i udruge. Svoje ogranke HKNS imao je u svim biskupijama.

pravo da budu članovi Katoličke akcije. Mi na takvo Orlovstvo ne možemo pristati jer ne bi bilo lojalno prema drugim stranim Orlovskim savezima da mi pod imenom Orlovstva imamo organizaciju koja je nešto bitno (organizacijski) protivna. Da se to ne dogodi i prije negoli dođe do potpune anarhije u društvima u pokrajini, mi smatramo svojom dužnošću da sazovemo Glavnu skupštinu i predložimo razlaz Orlovske organizacije.

Da ne dođe do ove katastrofe mi smo informirali o tim groznim posljedicama preuzv. g. Nadbiskupa koji nam je saopćio da tu stvar pravo ne razumije, uviđa dalekosežnosti i zabranjuje i obustavlja razašiljanje i raspačavanje toga Poslovnika. Time je za prvu teškoću nešto pomognuto. Isto nam je rekao da odmah jedan ode u Đakovo i tamo nastoji da se sporazumi s presv. Akšamovićem. Uzgred spominjem da je taj Poslovnik pošao sa posve krivog gledišta; mjesto da koordinira postojeće organizacije, on čini protivno i traži da se postojeće organizacije njemu prilagode. Stručni savez nije tu radi koordinatornog jer je genetički prije njega bio koordinatorni, već koordinatorni mora pomagati i koordinirati postojeći. To je isto kao kad bi rekli poput socijalista: čovjek je tu radi države i društvene zajednice, a ne da je država tu da štiti prava pojedinaca, obitelji i da pomaže njihove interese.

Molim vas, Presvijetli Gospodine da učinite ovo;

1. Odmah pisati preuzv. Baueru i tražiti:
   a) da izjavi u Središnjem narodnom savezu da je taj Poslovnik tek nacrt, kao podloga za razmišljanje i definitivno kasnije uređenje;
   b) da se smije dati samo Predsjedništvima stručnih saveza i Ordinarijima da ovi dadu svoje primjedbe;
   c) da se bezuvjetno zabrani davati ga ikome drugome;
   d) da se odmah dade u formi dopisa sa strane Biskupske konferencije izjava Orlovskom savezu u kojemu se od njega traži da dalje radi prema svom Orlovskom poslovniku i sačuva potpuno disciplinu u svojim redovima.

2. Zatim treba najkategoričnije izjaviti da §40 i §68 ne mogu ostati u Poslovniku Katoličke akcije jer to znači likvidaciju Orlovstva; te paragrafe ne traži Katolička akcija jer tih paragrafa uopće nema u pravilima Talijanske Katoličke akcije jer unutarnje uređenje pojedinih stručnih Saveza uopće ne spada u Poslovnik koordiniranih organa. Takve konfederacije suverenih okružja nema, kako nam je poznato, ni

u jednoj Katoličkoj akciji svijeta. Nisu dakle postulat Katoličke akcije, već plod drugih tendencija. Drugi narodi imaju pravila potvrđena od Svete Stolice i udešena su na najcentralističnoj bazi (Francuski skauti, Francuski omladinski savez i sl).

Inače su tako užasne kontradikcije u samom Poslovniku u kojemu daju pravo apelacije od Ordinarija *ad forum laicalem* (§57). Inače se nigdje u Poslovniku ne spominje Sveta Stolica. Pogledajte na primjer kontradikciju §40. sa §69 (druga rečenica). Jedan daje pravo apelacije, a drugi je ne daje.

Ne uspije li se s ovim, ne preostaje nam ništa drugo nego pripremiti se za likvidaciju. Takva Orlovska organizacija ne postoji nigdje na svijetu, ne može prirediti ni jednog sleta većega stila, niti može voditi ikakav zajednički odgojni sistem. A to je ipak bit Orlovstva. Naše je sadašnje mišljenje da mi ne bismo na svoju čast uzeli takvu transformaciju Orlovske organizacije koja bi pred ostalim Orlovstvom bilo organizacijsko ruglo i smrt Orlovstva. Mislimo da barem mi to ne bismo mogli izvesti, nego je najbolje da se sazove Glavna skupština koja je jedina kompetentna za to i da se zaključi razlaz. Još se nadamo da do toga neće doći i mi to radimo u punoj tajnosti od svoga članstva. Da se eventualno spriječi anarhija, ako nam prečasni Episkopat ne bi sam preuzeo inicijativu u tom smjeru, neće nam možda preostati ništa drugo nego da se obratimo na Svetu Stolicu, a međutim da se apstiniramo od sudjelovanja u organizaciji takvog Narodnog Saveza.

Budući je želja preuzv. g. Nadbiskupa Bauera da se ta stvar uredi sporazumno sa biskupom Akšamovićem, molim da kopiju svoga dopisa na Predsjedništvo Biskupske konferencije izvolite poslati i na biskupa Akšamovića. S time da u rečenom dopisu izvolite istaknuti da Vaša Presvijetlost za svoju biskupiju ne može na sebe preuzeti odgovornosti za borbe, rasap, i javne sablazni koje iz toga slijede, te za uništenje Orlovske organizacije – vanjsko i unutarnje -, za anarhiju među orlovskim članstvom i za gubitak prestiža i ugleda prečasnog Episkopata pred svjetovnjacima i svećenstvom kad se u ime Katoličke akcije traže zahtjevi koji s Katoličkom akcijom nemaju nikakva posla, te su u očitom sukobu sa svakim zdravim organizacijskim principom. Delegat HOS-a bit će radi toga u Đakovu 8. prosinca i stoga molimo da do toga dana Vaše kopije budu već u Đakovu. Nadamo se, Presvijetli, da ne ćete na oltaru ni inicijativno zapustiti Orlova u ovoj teškoj situaciji.

In Christo Rege! I. Merz

Fra Krešo Pandžić, OFM
Široki Brijeg, Hercegovina Zagreb, 3. 12. 1927.

+! Predragi brate!

Tek sada dospijevam da Ti odgovorim na Tvoje iskreno pismo. Mi smo ovdje usred najvećih teškoća i to je razlog što Ti dosad ne odgovorih. Ako uzmemo sažetak dosadanjeg rada možemo sa zadovoljstvom konstatirati da je teoretski koncepcija Katoličke akcije izvojštila pobjedu. Praktički će tek moći da rodi opsežnijim plodovima kada naša generacija ne bude više među živim. – Mi u našem radu nismo nikad išli za nikakvim političkim ciljevima; mogu Ti reći *specificum* koji nas je odijelio od Seniorata nisu bili niti nacionalni motivi. Jedini je razlog da smo željeli provesti smjernice Svete Stolice i s tim u vezi da potenciramo religiozne zahtjeve; to jest, da odgojimo apostole koji će učiniti više negoli su kao kršćani *strictissime* dužni. Htjeli smo naše čete staviti u službu protiv modernim nećudorednim običajima (plesovi, mode, kina i slično). Program još nismo izveli i užasno je teška borba i unutar naših redova da svladamo modernog Goliata u nećudorednim običajima. To je bila naša želja. Čudno je to: mi smo išli za tim religioznim ciljevima. Kao samo od sebe naša je mladež, a da za tim nismo ni išli, počela sama od sebe više naglašavati hrvatstvo. Naravno u tome svaki imade slobodne ruke; samo tu činjenicu konstatiram.

Biskupske konferencije nisu ovaj put donijele ništa novoga. Poslovnik, što je tom prilikom izašao, sam je preuzvišeni Nadbiskup Bauer obustavio, jer su se ukazale silne poteškoće u provođenju.

Nama je drago da u štampi nema polemika i mirnije možemo raditi. Orlovstvo se veoma lijepo razvija i u silnom je zamahu. Uzdamo se u Božansko Srce da nas neće ostaviti. Hercegovina jedino štrajkuje pa se Mostarsko okružje samo isključilo iz Hrvatskog orlovskog saveza. Ne vjerujem da će se tako Orlovstvo moći uzdržati bez centrale. Malo nam je smiješno bilo kada smo dobili dopis Vaše đačke organizacije (jugoslavenske!) da je istupila iz HOS-a. Mislim da ne znaju čitati znakove vremena. No neka ih Gospod blagoslovi i postanu pravi apostoli!

O konkretnim političkim pitanjima ne mogu Te izvijestiti jer ih ne pratim. Jedino znam da ne možemo u savjesti nikoga siliti da bude u HPS[76] i da ne smijemo nazivati nekatolikom tko se ne slaže s HPS. Isto tako je jasno da je od najveće štete za vjeru kada svećenici idu u poli-

[76] Hrvatska pučka stranka.

tičku agitaciju i postanu čuvarima kutija; pogotovo kada se dešava, kao kod nas, da se svećenici u istom mjestu politički bore jedan protiv drugoga. – Inače mislim da se valja mnogo moliti da dobijemo za politiku ne samo dobre katolike već i dobre stručnjake. Nije dosta htjeti voditi katoličku politiku, već treba i ZNATI katoličku politiku voditi. Radujem se svakoj Tvojoj riječi. Oprosti da Ti usred tisuću vijesti sa svih strana ne mogu opširnije odgovoriti.

U svete se molitve preporuča In Smo Corde Jesu I. Merz

Don Niko Sarjanović, orlovski duhovnik
Hvar Zagreb, 3. 12. 1927.

U pismima Ivana Merza dolazi do izražaja potpuno duhovni pogled na stvarnost kao i na odgoj mladeži u orlovskim društvima. Posebno se to vidi u rečenici iz ovoga pisma. „Orlovska organizacija nije organizacija za zabavu ili pouku, već organizacija za odgoj aktivnih katolika koji će znati i htjeti svagdje i svuda djelovati kao kristijanizatori.“

Dragi Don Niko!

Hvala na anonimnom opsežnom izvještaju. Zbog velikog posla i opsežne korespondencije ne mogu Vam pisati sve što bih želio. Uistinu se radujem, da se počelo raditi s tolikim poletom. Ustrajno sada valja nastaviti. Imate krasne mladiće; sutra će biti Isusovi apostoli. Doskora će valjati pomišljati na djevojke, te na roditelje. Sustavno naprijed i nikad ne zaboraviti da Orlovska organizacija nije organizacija za zabavu ili pouku, već organizacija za odgoj aktivnih katolika koji će znati i htjeti svagdje i svuda djelovati kao kristijanizatori. Pozdravite svu dragu veleč. gospodu i svu moju milu braću. Ako šta trebate samo pišite.

In Smo Corde Jesu I. Merz

Vlč. Ivan Kukula
Đakovo Zagreb, 4. 12. 1927.

P. Ivan Kukula, SJ bio je najprije svećenik Đakovačke biskupije. Kasnije je stupio u Družbu Isusovu. Nakon ređenja bio je kateheta u Beogradu, a potom mu je bio ponuđen rad sa studentima u Beogradu. Imao je poteškoće prihvatiti ponuđenu službu. Bl. Ivan Merz čuo je za njegove poteškoće pa mu je, da ga ohrabri, poslao pismo ovoga sadržaja:

+! Štovani Velečasni!

Pripovijedao mi je vlč. g. dr. Živković Vaše teškoće. Iz ruke Božje primite ih. Ako Vam je ponuđeno mjesto duhovnoga vođe studenata zašto da ga ne primite. Moći ćete mnogo toga dobra učiniti jer jao si onoj mladeži koja se odgaja neovisno od svećenika. Smjernice Katoličke akcije, ako Vas budu veselile kod toga odgoja, bit će pokazatelj da ste na jedino ispravnom putu jer je to put Rima, Rimske Crkve, Rimskoga pape. – Student Zarić će Vam možda moći pomoći. Ako štogod želite izvolite se samo obratiti na HOS.

Memento.[77] In Smo Corde Jesu Dr. I. Merz

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, 7. 12. 1927.

U pismu biskupu Merz detaljno opisuje aktivnosti raznih grana Orlovske organizacije. Iz cijeloga pisma vidi se koliko je veliko povjerenje Merz imao u biskupa Srebrnića kad mu je iskreno i otvoreno iznosio sve detalje rada i djelovanja Orlovske organizacije.

+! Presvijetli gospodine!

Vidim da Vam nije odgovoreno na Vaše cij. pismo od 27. 11. Izvolite točno odrediti dan javnog zborovanja u Rabu. Skioptikonsko predavanje[78] se može držati i na otvorenom prostoru, ako je zrak blag. Na Hvaru je bilo predavanje u crkvi i prisutno je bilo oko 2.000 osoba. Stvar je veoma dobro uspjela, samo to nije zgodno i postoje, mislim, u tom pogledu i neke zabrane Svete Stolice. Mi imamo slika: Lurd, Rim, Sv. Franjo, Ivana Arška, sv. Ćiril i Metoda. Svijet najradije sluša Lurd, pogotovo ako svjetovnjak govori. I Rim je za nas veoma važna tema, a naše su slike vrlo lijepe. Ako odredite zgodno vrijeme kada su praznici na univerzi i u srednjim školama, moći ćemo Vam dati predavače.

Za akademski Orao[79] imamo velike brige. Materijal je u njemu izvrstan; tu su prve čete odgojene po hrvatskoj *Zlatnoj knjizi*. Međutim zagrebačka sredina je u stanju da pokvari tu mladež; bojim se da će izgubiti ovdje onu apostolsku borbenost protiv poganstva današnjice. Dobiju li dobrog duhovnika koji će ih znati odgojiti, koji je dorastao

[77] *Memento* u vjerskim krugovima usmeno i pismeno znači: Sjetite me se u molitvi!
[78] Predavanje s dijapozitivima.
[79] Orlovsko društvo za studente (akademičare).

njihovim intelektualnim objekcijama i koji shvaća mladu dušu, možemo se uzdati da ćemo dobiti snažnu grupu veoma aktivnih i solidno katoličko formiranih svjetovnjaka. Mi bismo svi željeli – studenti to žele – da taj duhovnik bude p. Kozelj, SJ[80]. Isusovci se skanjuju da nam ga dadu. Argumentiraju: zadnja Biskupska konferencija pokazala je da nas ne žele Biskupi, pa stoga treba da ostanemo u pozadini. Pater Foretić bio je odbijen kao srednjoškolski duhovnik iako je upravo on apostol naše zagrebačke omladine. Isusovci se ne žele eksponirati jer drže da će se najveća borba između obih struja razviti upravo za duše tih studenata-akademičara; ne žele se nikom zamjeriti. Međutim ne znači mnogo ako imamo društvo bez solidnog vođe; bolje je možda da društva ne bude, negoli da članstvo izgubi svoju katoličku borbenost. Drugih naobraženih svećenika koji bi htjeli i mogli voditi akademičare nema. Preostaje nam P. Kozelj. Stoga Vas molim da odmah pišete preuzv. Nadbiskupu i neka ovaj zatraži od isusovaca (p. provincijala) p. Kozelja za naše studente. Time će se, mislim i isusovcima dati neka zadovoljština i pokazati da ih nitko nije kanio zapostavljati.

Broj tih studenata već je i prevelik, tako da će se po mom sudu, morati osnovati novo Akademsko[81] orlovsko društvo. Svakih 14 dana dr. Živković predaje sustavnu moralku, a osim toga su svakog mjeseca – osim rada u sekcijama – barem dva predavanja o aktualnim pitanjima.

Valja misliti još na jednu stvar. Oko 13.000 je orlova i orlica. Mislim da bi toliki broj duša zaslužio da ima stalnog svećenika koji će se samo njima baviti. Tako je svagdje u svijetu pa će morati i kod nas biti tako. Ali koga, jer pastoral omladine danas je veoma kompliciran, a i imamo dosta malo svećenika koji prate ta omladinska gibanja u svijetu i koji su ovim pitanjima borbenosti proti nećudorednim običajima zaista odriješiti i beskompromisni. Pomišljam na Don Antu Radića? Što Vam se čini? – Taj bi svećenik zapravo vodio kancelariju zbora Duhovnika (koja sada spava), sastavljao direktive za orlovske duhovnike i nastojao formirati savjesti samim svećenicima. Jer nažalost naš kler ne prati stranu štampu, a kod nas nema Dnevnika koji bi *ex professo* pratili ove velike bojeve što ih Crkva vodi protiv zabluda i opačina današnjeg poganstva. Presvijetlom Akšamoviću pisali smo u veoma blagoj formi.

---

[80] P. IVAN KOZELJ, SJ (1896. – 1982.). Dugogodišnji profesor na Katoličkom bogoslovskom fakultetu i Filozofsko teološkom institutu DI u Zagrebu. Posebno je apostolski djelovao među katoličkim intelektualcima kao duhovnik i davatelj duhovnih vježbi.

[81] U vrijeme kad je Merz živio i djelovao za studente se upotrebljavao naziv „akademičari“. Isto tako riječ „akademsko“ u ovom slučaj znači „studentsko“.

Taj Poslovnik je neprovediv i u protuslovlju s direktivama Svete Stolice koja uvijek u raznim dokumentima opetuje da se „ne oslabljuje pojedine autonomije“ (*senza menomare le singole autonomie*). A taj Poslovnik traži ne samo da bude naša autonomija okrnjena, već ukinuta bitnim izmjenama našeg organizacijskog sustava. A ta promjena ne traži Katolička akcija kojoj je indiferentno biti više centralistička ili konfederativna organizacija – glavno da radimo po direktivama Ordinarija.

Ne znam točno što je sa Zudenigom (nije senior). Nedavno mi piše: „Jedino mi je teško to da nemam baš u Rabu ni s kim se družiti niti razgovarati koji bi bar malo mislio u našem duhu. A to je tako teško… A poteškoća i borbi imamo dnevno preko glave, te sam se već naučio tako reći po minama hoditi i kroz bajonete šetati…“ Nadam se da orlovska stvar ide naprijed? Što je s njime ne znam, samo mi se čini da njegovi imaju veliki dug i da nastoji kroz neko vrijeme zarađivati da ih uzmogne osloboditi od duga.

Uz pozdrav In smo Corde Jesu Ivan Merz

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, 9. 12. 1927.

Iz ovoga Merzova pisma vidi se njegova velika produhovljenost i odanost crkvenoj hijerarhiji, ne samo njegova osobna, nego i cijele Orlovske organizacije.

+! Presvijetli gospodine!

Ne čekajući na vrijeme kada ću Vam moći opširnije pisati, izvolite primiti za svoje umirenje da Episkopat može računati s našom neograničenom poslušnošću. Radije sam sa svoje strane spreman da gledam na rasulo svih orlovskih redova i svih svojih snova, negoli učiniti i najmanji unutarnji čin neposluha prema zakonitim nasljednicima Apostola. Isus vodi svoju Crkvu; mi smo joj dali sav svoj život i svu svoju ljubav i znamo da ne možemo pogriješiti slušajući. – Mislim da Vam je tih nekoliko riječi dosta!

Presvijetli Akšamović mi piše da će ovih dana izaći „zvaničan“ priručnik o Katoličkoj akciji. Mislim da nije ogrješenje o dužno poštovanje prema prečasnom Episkopatu, ako izrazim bojazan da će taj zvanični „Poslovnik“ biti sastavljen po vlč. g. dr. Rogiću, a referat dr. Rogića o Katoličkoj akciji (što ga imam ovdje) nikako ne mogu dovesti

u sklad s morem literature svjetske i talijanske, te s mnoštvom dokumenata Svete Stolice što sam ih imao priliku čitati kroz posljednje 4 godine. Ako se već izdaje zvanični priručnik možda ne bi bilo nezgodno kada bi se prije toga pozvale organizacije koje imaju najveću praksu da iskažu svoje mišljenje koje se dakako ne mora uvažiti.

In Smo Corde Jesu Ivan Merz

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, Božić, 25. 12. 1927.

Za Božić 1927. Merz upućuje biskupu Srebrniću čestitke. Veoma je znakovit i lijep njegov način izražavanja prožet dubokom vjerom u otajstvo Kristova rođenja.

Presvijetli gospodine!

Prigodom Božićne svetkovine i Nove Godine želim Vašoj Presvijetlosti od Kneza Mira blagoslov u radu za stado što Vam je povjereno. Kako je Katolička akcija[82] postala jednim od najvažnijih svjetovnjačkih sredstava za proširenje Kraljevstva Presvetog Srca to dozvolite da Vam kao svjetovnjak prigodom rođenja Kneza neba i zemlje pošaljem na dar ovu lijepu knjigu.

Posvećenu ruku ljubi u Gospodinu odani Dr. Ivan Merz

[82] Dr. DRAGUTIN KNIEWALD (1889.-1979.) svećenik, sveučilišni profesor, crkveni povjesničar i liturgičar. Teološke studije s doktoratom završio je u Rimu na Papinskom sveučilištu Gregorijani. Svećeničku službu započinje u Novom Vinodolskom 1915. i nastavlja u Senju gdje je 1919. osnovao prvo orlovsko društvo u Hrvatskoj. Bio je i biskupski tajnik, a 1921. prelazi u Zagreb gdje postaje profesor na Katoličkom bogoslovskom fakultetu. Predavao je pastoralnu teologiju, liturgiku, crkvenu umjetnost, crkveno pravo i crkvenu povijest. Objavio je brojne znanstvene radove s područja liturgije i crkvene umjetnosti kao i pastoralne publikacije za mladež. Aktivno je uključen u djelovanje Hrvatskog katoličkog pokreta i u provođenje Katoličke Akcije u Hrvatskoj, a bavio se uspješno i odgojnim radom katoličke mladeži. Znanstvenim i stručnim radom dao je temelje liturgijskomu pokretu u Hrvatskoj. Bio je veliki prijatelj i suradnik bl. Ivana Merza o kojem je nakon njegove smrti objavio prvu biografiju 1932. Ta je njegova biografija otkrila svu duhovnu veličinu i svetost Ivana Merza katoličkoj javnosti. Sudjelovao je u liturgijskoj komisiji za pripremu 2. Vatikanskog sabora (1962.-1965.). Donio je i pokazao hrvatske glagoljske liturgijske knjige iznenađenim članovima liturgijske komisije koji nisu znali da je hrvatski narod imao kroz tisuću godina privilegiju da u rimskom obredu ima narodni jezik u liturgiji. Ta je činjenica otvorila vrata uvođenju narodnog jezika u liturgiju cijele Katoličke Crkve. Dr. Kniewald umro je u Zagrebu 1979. g.

Slika lijevo: Nekadašnja bolnica u Zagrebu u ulici F. Račkoga 4 u kojoj je umro Ivan Merz. Kružnicom je označen prozor njegove bolničke sobe (prvi kat iznad lijevih ulaznih vratiju). Danas je u toj zgradi smještena Osnovna škola koja od 1993. g. nosi naziv »Dr. Ivan Merz«. U prostoriji na prvom katu obilježeno je mjesto gdje je bio Ivanov bolnički krevet na kojem je završio zemaljski život.

Slika desno: Sadašnji grob blaženoga Ivana Merza u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu nalazi se ispod pokrajnog oltara sv. Alojzija blizu mjesta gdje je bl. Merz običavao klečati sudjelujući svakodnevno na sv. misi. Na oltaru je slika, rad akad. slikara Ante Mamuše koja prikazuje Merza kao apostola i duhovnog naučitelja.

Službenica Božja Marica Stanković o grobu bl. Ivana Merza:

„Ivan Merz predstavlja novi tip među svetima u Crkvi. A da je bio svet, znali su svi. I mi koji smo imali sreću da smo nekoliko godina s njime surađivali. I naši mlađi koje je on odgajao. I cijeli katolički Zagreb. I oni nepoznati i bezimeni, koji su svoje krunice i molitvenike stavljali na njegove ukočene prste. I oni poznati i nepoznati koji dolaze na njegov grob na Mirogoju. Njegov grob je odmaralište žalosnih. Njegov grob je stanica za savjetovanje svih onih koji su u traženju i sumnji. Njegov grob je propovjedaonica za sve one koji hoće da uistinu kršćanski žive. Njegov grob je kajalište svih onih koji su zabludili. I njegov je grob oltar koji skriva tijelo borca i mučenika Katoličke akcije. Na njemu se tako pobožno i sabrano moli Credo. Jer duša kao Ivan Merz najbolja je apologija vjere."

(Govor Marice Stanković, predsjednice VKS-a na proslavi 15. obljetnice smrti Ivana Merza u HNK-u u Zagrebu. Nedjelja, br. 11, 23. svibnja 1943., str. 1-5)

1928.

posljednja godina života

Ovo je godina kada je bl. Ivan Merz završio zemaljski život i po Božjoj odluci 10. svibnja u svojoj 32. godini prešao u vječni život. U 1928. godini preostalo mu je svega četiri mjeseca i deset dana života na ovoj zemlji. Premda još nije naslućivao svoj blizi kraj, a koji će predosjećati tek dva tjedna prije smrti, on intenzivno nastavlja svoj profesionalni rad u školi kao i u Orlovskoj organizaciji te u provedbi Katoličke akcije u Hrvatskoj. Njegova pisma koja su se sačuvala iz te posljednje godine njegova života svjedoče o njegovoj dubokoj uronjenosti u apostolat ne samo unutar Orlovske organizacije, nego općenito u odnosu na djelovanje katoličkih laika te provođenja načela kojih bi se oni morali pridržavati u svom katoličkom djelovanju. U svim pismima nalazi se odjek toga rada, ali i problema s kojima se susretao. Iz tih njegovih pisama, koja su važna i za povijest Crkve u Hrvata toga vremena, vidi se stalna prisutnost problema odnosa s drugom strujom katolika okupljenih oko Seniorata i Domagojskoga pokreta.

Važno je naglasiti njegovu korespondenciju s dvojicom biskupa, krčkim biskupom Josipom Srebrnićem i hvarskim biskupom Mihom Pušićem u kojima im iznosi poteškoće s kojima se susreće Orlovska organizacija u svom djelovanju. Zatim su tu njegova pisma upućena pojedinim svećenicima, pogotovo u Đakovo, koji su bili uključeni u djelovanje Orlovske organizacije i organizaciju Katoličke akcije.

Posebno treba istaknuti dva njegova pisma: jedno je upućeno Marici Stanković, njegovoj bliskoj suradnici u apostolatu, iz kojega se vidi njegov stav o pojedinim moralnim problemima, posebno u smislu dosljednosti i vjernosti kršćanskim načelima unutar Orlovske organizacije. Drugo pismo uputio je hercegovačkom franjevcu fra Krešimiru Pandžiću u kojem mu objašnjava svu problematiku odnosa unutar katoličkih redova. Pismo je dragocjeno za poznavanje povijesti djelovanja Hrvatskoga katoličkoga pokreta.

Važno je još spomenuti kako je Merz, nakon svoga boravka na Hvaru u rujnu 1927. zadržao srdačan kontakt s tamošnjim svećenicima kako se vidi iz njegovih pisama koja im je upućivao. Posebno je za istaknuti njegovo zadnje pismo koje je u životu napisao, a bilo je upućeno hvarskom svećeniku don Mati Blaškoviću.

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, 4. 1. 1928.

Presvijetli gospodine!

Šaljem Vam prikaz organizacija Katoličke akcije u Italiji i u svijetu iz kojega proizlazi da je Poslovnik Katoličke akcije kod nas u protuslovlju s Katoličkom akcijom u svijetu i da član 40. Poslovnika koji je u stanju da uništi Orlovstvo ne samo da nije postulat Katoličke akcije, već je kontradikciji s onim što naročito hvali Sveta Stolica u Katoličkoj akciji („senza menomare le singole autonomie“ [1], te čl. 18 b Pravilnik Katoličke akcije, str. 8: „tutelandone sempre l' autonomia e la dipendenza dei rispetivi organi centrali“)[2].

Da ne budemo samo negativni, šaljemo Vam posve kratke naše prijedloge kako bi se izmijenili neki članci našeg Poslovnika Katoličke akcije, tako da ovaj bar donekle bude provediv i u skladu s duhom Katoličke akcije. Isto tako Vam šaljemo molbu Saveznoga Vijeća Biskupske konferencije. To nije definitivna stilizacija. Mi Vas molimo, Presvijetli, da nam odmah povratite tu molbu s priloženim normama i da posvuda stavite svoje primjedbe.

Pri tom želim istaknuti da kod autonomije nikada ne mislimo na autonomiju HOS-a[3] od Ordinarija. Uvijek mislimo na autonomiju od koordinatornih organa (Središnji Savez Dijecezanskog Katoličkog narodnog saveza i Župnih vijeća). Nadalje nije posve logično naglašavati da u Orlu valja dati autonomiju okružju prema Predsjedništvu HOS-a. Ako u Saveznom Vijeću imaju okružja pravo glasa lako mogu nadglasati Predsjedništvo HOS-a. Stoga ukoliko dakle Savezno vijeće nešto zaključi, to ne bi bilo logično od okružja da tim nisu zadovoljni, jer time ne bi bili zadovoljni sa svojim vlastitim zaključkom, jer zaključak Saveznog vijeća jest zaključak samih okružja plus zaključak društva (budući su društva na Glavnoj skupštini izabrala Predsjedništvo).

Mi smo u Normama na jednom mjestu, kako ćete vidjeti kada ih pročitate, umetnuli jednu stilizaciju, koju nam je diktirao sam presvijetli Akšamović. Stvarno je ta stilizacija unutar Orlovstva jedan disakord i to zato jer naša organizacija ima od civilnih vlasti potvrđena Pravila samo za društva i za Savez. Okružja pred državnom vlašću uopće ne postoje jer su okružja tek upravni organi centrale. Prema tome kod raspusta društva može jedino da dođe u obzir ili društveni odbor ili HOS.

[1] Prijevod talijanskog tekst: bez umanjivanja pojedinih autonomija.
[2] Prijevod talijanskog tekst: uvijek čuvajući autonomiju i ovisnost o centralnim organima.
[3] H(rvatskog) O(rlovskog) S(aveza).

Raspusti li okružje nepokorno društvo, a ovo se neće htjeti da raziđe, okružje nema nikakve sankcije da svoj zaključak provede. Morat će tražiti od HOS-a da društvo raspusti koji je u stanju prema Pravilima da to provede. Prema tome je ona stilizacija, što smo je ipak ostavili, u nesuglasju s organskom strukturom Orlovstva.

U govoru Svetoga Oca kardinalskom Kolegiju na Badnjak istaknuo je on, kako Katolička akcija ima ne samo eminentno, već esencijalno religiozni cilj. Mislim stoga da ne bi bilo oportuno da u Pravilima Središnjeg saveza ostane (paragraf 6.) „ako ga raspusti nadležna civilna vlast." Time se državi daje pravo, koje nema, i to prije negoli se pokušalo to pravo Crkve zaštiti da nesmetano vodi Katoličku akciju. Čl. 25. Litvanskog konkordata možda bi mogao biti direktiva i za Katoličku akciju kod nas?

Pitanje duhovništva p. Kozelja, S.J. u akademskom Orlu[4] tragično je svršilo. Nakon pisma Vaše Presvijetlosti dva akademičara sama su otišla preuzvišenom g. nadbiskupu Baueru i zamolila ga da imenuje p. Kozelja njihovim duhovnikom. Preuzvišeni nadbiskup se za stvar oduševio i rekao je da će svakako skloniti p. Provincijala da oni dobiju p. Kozelja. Akademičari su bili presretni da će dobiti duhovnika kojega veoma vole i u kojega imaju povjerenja. Otac Provincijal nakon dugog razmišljanja pristao je da dade p. Kozelja. (U akademskom Orlu je 60 akademičara koji su voljni da se dadu voditi i odgajati!). Kada je Provincijal na staru godinu bio kod Preuzvišenog da mu čestita Novu godinu, Preuzvišeni ga je pozvao na stranu i rekao otprilike ove riječi: „Vaši (to jest od patera provincijala) najbolji prijatelji Slamić i Bakšić rekli su mi da bi to bilo veoma nezgodno da imenujem p. Kozelja za duhovnika akademičarima." P. Provincijal odgovorio je: „Preuzvišeni, ako Vi naše pomoći ne trebate, mi Vam se ne ćemo nametati." I tako je cijela stvar svršila. Akademičari su uvjereni da je p. Kozelj njihov duhovnik, kako im je to rekao Preuzvišeni; a sada kada čuju da ga Preuzvišeni neće, što će si oni misliti?!

Izvolite samo javiti ako Vam se štogod u našem radu čini zlo. Ništa ne poduzimamo bez našeg duhovnika koji nam je pravi otac i vođa i s nama dijeli sve teškoće. Ipak se uzdamo u Providnost Gospodnju da će konačno sve najbolje preći. Pravo ne razumijemo kako je unatoč zabrane polemika sa strane prečasnog Episkopata polemiziranje opet započelo. (…)

U svete se molitve preporuča i ljubi posvećenu ruku

Dr. Ivan Merz

---

[4] Odnosi se na studentsko orlovsko društvo u Zagrebu koje se unutar Orlovske organizacije zvalo Akademski Orao.

Biskup Miho Pušić
Hvar

Zagreb, 17. 1. 1928.

+! Presvijetli gospodine!

Nisam Vam odmah odgovorio na Vaše preporučeno pismo jer sam kroz cijeli tjedan bio potpunoma okupiran ispravljanjem domaćih zadaća. - Don Šime nije bio intervenirao, ali je društvo urgiralo da ga predložimo Vašoj Presvijetlosti na imenovanje. I to je bilo odmah učinjeno samo je, čini se, zapeo spis u kancelariji. Međutim će već biti u Vašim rukama. Pravo ne vidim razloga što je Don Šime u tolikom strahu. Ako nam država ne daje naša bitna prava, mislim da ne smijemo mirovati dok ih ne izvojštimo, pa makar to stajalo i muke, pa možda i nešto progona.

Sada nam ne stižu vijesti da bi školske vlasti činile ma kakvih teškoća: pa ne bi bile lude kad znaju, da su „klerikalci“ u Vladi. Uzmimo slučaj da se što desi Don Šimi (što ne vjerujem barem za sada, dok je Korošec[5] u vladi), to je lako načiniti hajku i uvjeren sam da će polučiti potpuni uspjeh. Sada je najzgodniji čas da se probije led tamo u Hvaru. Kasnije, kada Korošec ne bude u vladi bit će daleko teže. A ako sada Orao[6] proradi tamo u školi, nije vjerojatno da će se jednom osnovano društvo moći rastepsti. A za odgoj katoličkog laikata u Hvaru, pa i za sam svećenički podmladak mislim da bi od velike važnosti bilo da se đaci okupe u Orlu. Međutim, mi smo više puta pisali o toj stvari Jugoslavenskom klubu i sada smo također angažirali Presv. Srebrnića i zamolili ga da također isposluje naredbu koju želite.

Kako to da se u Pučišćima osniva Omladinsko društvo[7] s onim mladićima koji su bili na orlovskom tečaju u Splitu i oduševili se za Orlovstvo? Zar su uistinu takve prilike tamo da se Orao ne može osnovati? Šteta bi bila sada, nakon što je praksa pokazala da je Orao kadar dati katolički zanos omladini. Na Braču počinju s drugim tipom! U svete se molitve i dalje preporuča, pozdravlja Ivicu i Erminiju

Vaš u Presv. Srcu odani Ivan Merz

---

[5] ANTON KOROŠEC bio je slovenski svećenik i političar. Godine 1907. izabran je kao zastupnik Slovenske ljudske stranke, a 1917. godine postaje predsjednik Jugoslavenskoga kluba u bečkom parlamentu. Predsjednikom Narodnog vijeća Države Slovenaca, Hrvata i Srba postaje 29. listopada 1918. godine, a nakon njena ujedinjenja s Kraljevinom Srbijom, postaje potpredsjednik prve vlade Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

[6] Orlovsko društvo.

[7] Omladinska društva osnivao je Seniorat kao konkurenciju Orlovskoj organizaciji čije vodstvo nisu uspjeli srušiti na glavnoj skupštini u Sarajevu u kolovozu 1927.

Don Šime Kovačić
Duhovnik orlovskog društva
Hvar Zagreb, 17. 1. 1928.

+! Dragi Prečasni!

Zahvaljujem Vam na vašim željama. Dobro pazite da ne zaspe društvo; bodrite ih i oduševljavajte, budite s njima, držite ih na okupu; ako nema predavača, a Vi pripravite predavanje pa ga održite! Uvjeren sam da u Hvaru uz toliko svećenika društvo mora procvati i postati jedno od najboljih orlovskih društava. Šta bi tek rekli oni gdje u selu uopće nema svećenika, pa ipak je među mladeži pravo oduševljenje. To oduševljenje valja uvijek podržavati dobrim predavanjima iz kojih nešto stvarnoga nauče. – Pozdravite mi svu vlč. gospodu, predsjednika Hosutu, Beppu, Antu, Dinka, Bartola, Machieda, male Nazore, J. Carića, Marka iz Brusja i sve ostale. – Memento!

U Kristu odani Ivan Merz

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, 20. 1. 1928.

Presvijetli Gospodine!

Jedini razlog zašto Vam nisam odmah odgovorio na Vaše pismo jest što sam morao ispravljati cijelit tjedan domaće zadaće. Sve Vaše primjedbe usvajamo i umećemo u našu konačnu stilizaciju (Savezno vijeće nas je ovlastilo na to!). Neke nebitne potankosti dolaze od mons. Beluhana u nešto izmijenjenoj stilizaciji. Usmeno ćemo Vam ih danom zgodom obrazložiti. Osim toga je 7. I. bio dr. Protulipac u Đakovu i imao veoma dugu i srdačnu izmjenu misli s presv. Akšamovićem. Protulipac mi je saopćio, da su ovo rezultati te izmjene misli:

1. Presv. Akšmaović tvrdi da on ništa ne zna za dopis Biskupske konferencije u kojemu bi se od HOS-a tražilo, da mijenja mnoge paragrafe Pravila i Poslovnika; tvrdi, *da je taj dopis moralo sastaviti Tajništvo*. Šaljem Vam prijepis toga dopisa u vezi Pravila i Poslovnika. Mi smo bili uvjereni da Biskupska konferencija zna za te bitne paragrafe jer ih je u dopisu nabrojila. Međutim sada cijela stvar dobiva drugu sliku!);

2. Presv. Akšamović potpuno se slaže da se ne sazivlje Glavna skupština, već da se u formi cirkulara, kako je to zamolilo Savezno

vijeće postigne cilj za kojim je išla Biskupska konferencija. (Vidi pismo dr. Protulipca presv. Akšamoviću).

Prema tome, mislim, Presvijetli da nije potrebno da mi sastavljamo neke provizorne izmjene budući se Presv. Akšamović složio da provedemo direktive prečasnog Episkopata okružnicom. (…)

Presv. Pušić nas je višeput molio da tražimo od Ministarstva Prosvjete izričitu naredbu da se đacima dade dozvola da idu u Orla, kao što im je dopušteno da idu u Sokol. Inače u drugim krajevima đaci nemaju teškoće. Mi smo više puta pisali na Jugoslavenski klub, ali dosada nikada nismo dobili odgovor. Stoga Vas molimo, Presvijetli, da Vi pišete onamo neka bezuvjetno, dok su još u Vladi, posreduju da izađe *Naredba* u kojoj se školskim vlastima najavljuje ravnopravnost Sokola i Orla. - U svete se molitve preporuča i zahvaljuje

In Christo Rege[8] Ivan Merz

Marija Gračanin, učiteljica[9]
Cerovnik-Josipdol Zagreb, 25. 1. 1928., Obraćenje sv. Pavla

+! Štovana Gospođice!

Vaš vlč. g. brat Đuro piše mi u svojoj posljednjoj dopisnici: „Moja sestra se uvijek interesira za redovnički život i pita me što je s operom Ferrari. Bi li joj ti mogao što o tome pisati“.

Vlč. o. Perica, isusovac, želi raditi na ostvarenju svjetovnog reda kod nas i već je i pravila izradio u glavnim potezima. Međutim je sada bolestan i drži da valja prije svega započeti s muškarcima. – Prema tome ostvarenje same ideje nije tako blizu. – Od gospođica ima lijepi broj koje se zanimaju za tu stvar i već sada imaju zavjet sv. čistoće. Ove gospođice sada poglavito rade u orličkom pokretu držeći da je to veliki apostolat na slavu Božju i dobro mnogih duša. I kasnije kad se jedanput ostvari takva svjetovna zajednica, one ne misle napustiti organizacije Katoličke akcije već naprotiv drže da će za njih tako moći više i bolje

[8] Prijevod s latinskog: u Kristu Kralju.

[9] U isto vrijeme kada je Ivan Merz studirao u Parizu s njime je studirao i student Đuro Gračanin koji je potom prekinuo studij ekonomije i nastavio studij teologije te je u Francuskoj zaređen za svećenika. Đuro je imao sestru Mariju koja je bila učiteljica, ali se zanimala za duhovno zvanje. Zamolio je svoga prijatelja Merza da joj u tome smislu dade detaljnije informacije. U ono vrijeme bila je aktualna tzv. Opera Kardinal Ferrari u Italiji, tj. svjetovni institut koji je okupljao posebno muške, a posebno ženske osobe koji žive u svijetu kao redovnici, a posvećuju se apostolatu. Merz u svom pismu daje Mariji informacije kakvo je stanje s istom idejom kod nas. Marija Gračanin nakon nekoliko godina odlučila se ipak za pravi redovnički život, 1932. g. ušla je u red sestara uršulinki i dobila je redovničko ime sestra Anzelma.

raditi. Te organizacije postale su danas nakon opetovanih izjava i zahtjeva Svetog Oca jednim od vrlo važnih sredstava obnove u Kristu i nije čudo da su te gospođice već sada cijelu svoju egzistenciju posvetile tim organizacijama.

Osim zavjeta djevičanstva, došao bi u obzir zavjet poslušnosti svom duhovnom vođi ukoliko uviđam da imam pravo (kad bude život u zajednici, onda kao kod redovnica); napokon zavjet siromaštva.

1. Oni u zajednici (s novicijatom od 1 do 2 godine, potom 8-dnevne godišnje duhovne vježbe i sl.);
2. Život u svijetu, ali zavjet sv. čistoće, siromaštva, ukoliko se suvišak daje zajednici; poslušnost duh. vođi kao gore; godišnje duhovne vježbe, redovita vjerska i asketska pouka i sl.;
3. Stupanj onih koje žive u svijetu bez zavjeta samo molitvena zajednica i to poglavito dnevna sv. pričest (barem duhovna).

Molitvena zajednica već je sada počela raditi kao priprava i to devetnica prije svakog prvog petka Presvetom Srcu Isusovu.

Ako želite daljnjih informacija ili da stupite u tu molitvenu zajednicu izvolite ili pisati ocu Petru Perici, SJ Split (isusovci) ili gospođici Mariji Stanković, učiteljica, Podravska Slatina.

U pobožne molitve se preporuča dr. I. Merz.

Franjo Šeper, bogoslov
Collegio Germanico
Rim, Via S. N. Tolentino Zagreb, Svijećnica, 2. 2. 1928.

Dragi prijatelju!

Molio bih Vas, da se informirate kod svojega profesora ontologije što on drži koja je najbolja Estetika (skolastička) što postoji, a posebice koje je latinsko djelo ili talijansko na tom području najsolidnije. Isto ga pitajte što on drži: da li se lijepo odnosi na dobro (Jungmann) ili na istinu ili na oboje i što misli, da je najbolja skolastička definicija ljepote (u objektivnom smislu). Od koje je godine posljednje izdanje Taparelli: *Saggio di diritto naturale*? Koja mu je cijena? - Ne ljutite se!

Memento! I. Merz

Dr. Ivan Merz
Zagreb, Mihanovićeva 2 Rim, 16. 2. 1928.

Premda nije bilo moguće u ovom izdanju korespondencije bl. Ivana Merza donijeti i pisma drugih osoba koje su mu pisale, ovdje činimo jedan izuzetak jer je riječ o bogoslovu Franji Šeperu koji je kasnije postao zagrebački nadbiskup i kardinal i potom prefekt Kongregacije za nauk vjere. Donosimo njegov odgovor Ivanu Merzu na njegova pitanja. Bogoslov Franjo Šeper je tada imao 23 godine. Zanimljivo je vidjeti kako se budući prefekt Kongregacije za nauk vjere pripremao za svećeničko zvanje i kako je provodio duboki duhovni život.

+! Dragi gospodine profesore!

Tek sada dospijevam odgovoriti na Vašu karticu. Najprije sam morao čekati nekoliko dana dok sam dobio odgovor na Vaša pitanja, a onda sam se morao spremati za jednu repeticiju; ne ljutite se dakle da nisam odmah odgovorio.

Dobio sam dakle od našega sadašnjeg profesora ontologije p. Arnoua (meni je bio profesorom † p. Gery) slijedeće odgovore. On se propitao za literaturu, ali je našao samo malo. Latinskih specijalnih djela nema, nego se obično obrađuje estetika u svim filozofskim tečajima u ontologiji (na pr. naš udžbenik p. Remera ima o tomu 6 str.; slično će biti i u svim drugima).

On mi je naveo osim toga ono što je on našao: S. Augustinus, *De musica*; Plotinus, *Ennead. I. c. 6 peri tou kalon*. Od francuskih autora mi je spomenuo Lacruture *Estétique fundamentale*. Maritainovo djelo drži dobrim. Sad je izišlo novo, prošireno izdanje. Propitao se za talijanska djela, ali nije ništa doznao. Naš autor citira na jednom mjestu: Taparelli, *Ragioni del Bello*. To je odgovor na prvo pitanje. Što se tiče ostalog, to smo prilično dugo diskutirali pa ću Vam rezultat tih disputacija ukratko ovdje navesti. Njemu se najbolje sviđa definicija: „Ono što se sviđa spoznaji“. Definicija: „splendor ordinis (sjaj reda)“ je također dobra, jer sadržava u sebi tri elementa lijepoga: *integritas, proportio et claritas* (cjelovitost, proporcija i jasnoća), ali se ne može tako dobro primijeniti na sve lijepo, na pr. na Boga, *u kojem se nalazi, što se nas tiče, razlika svojstava i njihova proporcija*. Stoga on preferira prvu definiciju. Što se tiče odnošaja prema istini i dobromu, to on drži, da se lijepo odnosi na oboje. To se u neku ruku izražava već u definiciji: visum – to se odnosi na spoznaju, prema tome participira od istine;

placet – to se više odnosi *na sposobnosti želja*, prema tome participira od dobra (…). U sadašnjem stanju odnosi se lijepo prema čovjeku kakav jest, dakle i na sensitivnu stranu. Lijepo prema tomu zasićuje cijelog čovjeka. Dakako da predmet što ga zovemo lijepim, dok zadovoljava sve sposobnosti čovjekove, ne smije unijeti u njega disharmoniju, a to bi se dogodilo na pr. kad bi se odnosio na sjetilnost u prevelikoj mjeri, pa bi se na taj način proizvela u samom čovjeku disharmonija jer sjetilnost ne bi bila podređena razumu kako to treba biti. – To bi bio dakle kao odgovor na Vaše upite. Da, još pitate za Taparelli, *Saggio di diritto naturale*. Zadnje izdanje u našoj biblioteci jest Roma 1855. U katalogu knjižare Marietti sam našao ovo (bit će valjda novije izdanje): Taparelli – D' Azeglio, *Saggio teoretico di diritto naturale apoggiato sul fatto* (2v): 16 lira; a kod Descle'e-a: Tap. – D'Azeglio, *Essai theoretique de droit naturel* (2v): 30 lira.

Pitat ćete šta je nova kod mene. U studenom prošle godine počeo sam teologiju. Studij je krasan i od velike koristi za naše djelovanje poslije kao svećenici, jedino je zlo da je premalo vremena za studij. Nemamo gotovo ni toliko vremena za studij koliko potrošimo za školu i repeticije. A tu bi se toliko dalo raditi! U filozofiji je ipak bilo nešto vremena za temeljitiji i dublji studij; tu toga vrlo malo ima. A vrijeme leti upravo strašnom brzinom. Nadam se, da ćemo naskoro dobiti tonzuru. Govori se, da će to biti 3. ožujka. Već je vrijeme. Ove godine se sve to oteglo dulje nego obično. Preporučam se u Vaše molitve. Molite, da steknem puno poniznosti i prave, velike ljubavi. Molite se, da uzmognem svim svojim životom pokazati istinu onih riječi, što ću ih na dan tonzure ponoviti s biskupom: *Dominus pars hereditatis meae*.[10]

Srdačno Vas pozdravlja Vaš odani Franjo Šeper

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, 16. 2. 1928.

Presvijetli Gospodine!

Zahvaljujem Vam na posljednjem pismu. Radi bolesti Vam ne odgovorih odmah. Podrobno smo govorili s presv. Akšamovićem i iz svih razgovora dobili smo mons. Beluhan i ja dojam da će Orlovska organizacija moći i dalje raditi po svom dosadašnjem Poslovniku i da

[10] Gospodin je dio moje baštine.

će Predsjedništvo Biskupske konferencije samo prihvatiti prijedlog Saveznog vijeća, budući se uži odbor ne će sastajati. Rekao nam je presv. biskup đakovački da će na Predsjedništvo Biskupske konferencije u tom smislu poslati dopis kojega će i Njegova Presvijetlost potpisati. (…)

Nadopunio sam *Ćudoredne smjernice* i to prvi i općeniti dio. Dispoziciju za Orlovstvo nešto odgađam za kasnije jer, čini se, još nije psihološki moment da se objelodane. Ovaj će augmentativni dio, vjerojatno, pripraviti teren u dušama i za Direktive HOS-a i SHO-a.

U toj stvari, mislim, da sve katoličke organizacije moraju paralelno kročiti naprijed. (…)

Molim Vas, Presvijetli, pročitajte, odnosno dotjerajte, ispustite, precrtajte po miloj uviđavnosti i pošaljite direktno vlč. g. Dragutinu Kamberu u Sarajevo (Napretkov konvikt). - U svete se molitve preporuča i ljubi posvećenu ruku Dr. Ivan Merz

Mira Majetić, učiteljica[11]
Sv. Ilija kod Varaždina Zagreb, 21. 2. 1928.

+! Štovana gospođice Mira!

Zahvaljujem Vam na posljednjem listu i na povjerenju što ste mi ga iskazali ispripovjedivši mi svoje vanjske i tjelesne teškoće. Mnogo toga sam doduše saznao od vaše gospođe mame (pače i nešto više): npr. da ste ispit položili s odličnim uspjehom (na čemu čestitam!) i da u svojoj novoj izbi nemate ni poda.

Moje je mišljenje da čim dobijete dekret o svom definitivnom namještenju bezuvjetno odmah zatražite šest mjesečni dopust kako Vam to preporučuje dr. Š. Mislim da je to stvar savjesti jer sam naravni zakon nam nalaže da se razborito brinemo za svoje zdravlje i da svojim tijelom ravnamo ne kao vlasnici, već kao upravitelji kojima je Bog naredio da dobro gospodare s tim tuđim vlasništvom. Jer što biste Vi rekli da nekome posudite knjigu, a on Vam je poderanu vrati? Potpunoma jednak je Vaš odnos prema Vašoj nozi: Božja je volja da poduzmete sva redovita sredstva (koja ne iziskuju prekomjerne troškove jer na to naravni zakon ne veže) što su potrebna da to Božje vlasništvo opet privedete zdravlju. To je, što stoji do Vas. A ako Gospod želi da unatoč

[11] Mira Majetić, učiteljica, doživjela je 100 godina. Umrla je u Zagrebu 17. 2. 2003. i sahranjena je na Mirogoju. Imala je brata isusovca Branimira Majetića.

toga trpite i da ne ozdravite, onda se valja predati u Njegove ruke jer se ni najmanji bacil ne miče bez prisutnosti i djelatnosti Gospodnje. Ta i sami znate bolje od mene da trpljenjem čovjek može više učiniti za proširenje Kraljevstva Isusova negoli velikim radom, učenim raspravama, sjajnim govorima i člancima. Ako Vas je Isus odabrao da budete apostolom u trpljenju, uvjeren sam da će Vam dati i snagu da uz sudjelovanje Vaše volje taj apostolat i dobro izvršite. Zemaljskim očima možda ne ćemo vidjeti plodove toga trpljenja, ali gore, u Srcu Božjem, ukazat će nam se koliko je njima duša spašeno; kolikim katoličkim pothvatima je donijelo blagoslova. Budite uvjereni da ću na Vas misliti nakon sv. Pričesti znajući da "lurdsko dijete" neće mene zaboraviti. U zadnje se vrijeme velikim pouzdanjem molim biskupu Langu i preko njega se obraćam Lurdskoj Gospi. Mislim da mi je dosad pomagao, a za mjesec dana ću vjerojatno već znati da li je on taj koji mi pomaže.

U Kristu Kralju odani I. Merz.

Marica Stanković, učiteljica
Zagreb, Demetrova 15 Zagreb, 21. 2. 1928.

+! Štovana gospođice!

Zahvaljujem Vam za pismo i članak. Međutim prvi dio već je otputovao u Krk presv. Srebrniću i on će ga vjerojatno direktno poslati *Katoličkom tjedniku.*

Drugi dio koji se tiče Orlovstva, mislim da treba još čekati jer psihološka dispozicija nije sazrela. Pogotovu sada, nakon Domagojeve zabave, na kojoj - prema izvještaju Lehpamera i Elze Nikšić - veliki je dio ženskog svijeta bio bez rukava, suknje iznad koljena ili do sredine koljena, plesali se moderni plesovi, a svemu su prisustvovali dr. Slamić i dr. Bakšić. Bez rukava, vele, bila je Zlatica Dugački, čini se gđica Badaj, a dvojica iz akademskog Orla i te dvije Orlice plesali su moderne plesove. To je dokaz da niti kod najviših crkvenih krugova (dr. Slamić) nije još sazreo sud o tome, pa će se ponajprije tu morati stvoriti jedinstveno mišljenje. Plan je već gotov; ako Bog da zdravlje i milosti u ovoj sezoni će se stvar jače pokrenuti naprijed.

S druge strane Vam to dokazuje da je cijela ova borba imala taj velik smisao da je iz te atmosfere Seniorata (atmosfere koja hoće da paktira s duhom ovog svijeta, koja kao da hoće da balansira na granici, tj. hoće da ostane unutar Crkve, ali neće da čini više negoli se bez-

uvjetno traži da se ostane u Crkvi) - da se, velim, iz te atmosfere minimalizma istrgnu oni koji su spremni ne za politički ili socijalno-ekonomski ili nacionalni – već upravo za ćudoredni apostolat koji je najpotrebniji; jer radi nećudorednih plesova, knjiga, kazališta, kupališta, odjeće mnoge duše propadaju. – Ako Domagojski pokret i nadalje ostane indiferentan prema ćudorednoj križarskoj vojni što je Katolička akcija mora voditi, spor i dalje ima svoj *raison d'etre*[12] i to tako dugo dok cijela Katolička akcija u tome ne bude jedinstvena. – O dvjema strujama (teorija dr. Petlića) u katoličkim redovima, mislim, ne smije biti ni govora ukoliko idu za vjersko-ćudorednim ciljevima.

Ukoliko imaju vremenite ciljeve može biti slobodnih struja koliko ima ljudi. Mislim da je Sveta Stolica osudom modernizma definitivno riješila pitanja dviju struja i da je teorija dr. Petlića žalostan anakronizam koji može zavesti na stranputicu neupućene duhove. – U Katoličkoj akciji nema dviju struja – ona je baza za jedinstvo svih katolika jer je to bitno religiozna akcija, a katolička religija ne poznaje dvije struje.

U pitanjima vjere i ćudoređa prima, u disciplinatornim sluša Papu i biskupe. Da nije došlo do sloma u katoličkim redovima, taj duh indiferentizma prema suvremenom poganstvu valjda bi zarazio sve katoličke organizacije, a time bi te katoličke organizacije promašile svrhu i postale nesposobne za "obnovu svega u Kristu".[13]

Ono što stavljate 10 cm da orlička odora mora biti pod koljenom čini mi se veoma malo. Uostalom pitat ću još za mišljenje presv. Srebrnića. Mislim da za naše prilike 10 cm jest najmanji zahtjev za svaku kršćanku (odraslu) i što je manje od toga već je sablazan. Nijemci od svih kršćanki traže "ein gutes Stück",[14] ispod koljena. To je barem 10 cm! A orlička odora, ako želi da se stavi u službu apostolata morala bi po mom sudu biti duža od minimuma koji se zahtijeva od svih kršćanki. Ako uistinu ženska Katolička akcija ima opet društvu da dočara viziju svetih djevica i žena, to mi se čini da ta vizija u sebi uključuje vrlo, vrlo dugu suknju. Zamislite si sliku Gospinu ili koje svetice (osim ako se radi o djeci kod kojih po naravi sjetilni dio nije još razvijen) sa suknjom koja siže samo 10 cm ispod koljena! To bi bio apsurd; jer svetost jest svojstvo duše, a sjetilne oznake tijela odvraćaju pogled od lica kao izražaja duševne svetosti. Zar kršćanka nije sestra Gospina; a u kakvoj suknji se Gospa ukazala u Lurdu, Pontmainu i drugdje! Zašto ne slušati

[12] Razlog.
[13] Bio je to apostolski program pape Pija X. prema rečenici iz Pavlove poslanice Efežanima 1,10.
[14] Jedan dobar komad.

njezinu propovijed čednosti?! Njezin blagoslov neće izostati, iako će mnoge orlice otpasti, a mnogi katolici tu strogost neće shvatiti! Što ćemo kada sav zanos orlica, sva poezija mora biti upravo ta, da usred blata poganstva kroče prema blistavim vrhuncima svetosti!

U prilogu Vam šaljem neke stvari s time u vezi, možete ih prema uviđavnosti upotrijebiti za *Za vjeru i dom*.[15] Jeste li pisali presv. Srebrniću o Vašem splitskom boravku? Ako niste učinite to odmah jer sam mu već prije javio da ćete ga o svemu izvijestiti.

U stvarima Poslovnika sve je pri starom; iščekujemo pismo Predsjednika Biskupske konferencije da li se usvaja prijedlog Saveznog vijeća.

Ne treba Vas zabrinjavati osnivanje Omladinskih društava. Meni se čini da je to više iz prkosa i da će ta društva većim dijelom životariti. A ako prorade - što dao Bog - meni se čini da od njih neće biti mnogo koristi za Crkvu jer ako njima zavlada duh domagojevskog pokreta,[16] njihov religiozno-moralni apostolat bit će sveden na najmanju vjeru. Za Orlovstvo se tako dugo ne smijemo bojati njihove konkurencije dok budemo zastupali u svim pitanjima čisto crkveno gledište, želeći da predusretnemo same želje sv. Crkve. Postanemo li popustljivi, naša organizacija odstupa od cilja radi kojeg je stvorena i tada bi neminovno morala nastati dekadenca i propast. Uzdajmo se u Gospoda da do toga neće doći.

Ne znam što mislite o onom ogrješenju o ljubav prema bližnjemu. Podsjećam Vas da je i naš Spasitelj znao biti srdit, samo što je tom svojom strašću vladao razumno i razborito. Proti zlu čovjek smije da plane svetom srdžbom!

P. Perica se ne javlja. Kada ne ide drukčije čovjek si u svijetu mora sastaviti samostansku regulu i po njoj živjeti. Ne pomišljate li možda na osmodnevne duhovne vježbe i na tečaj filozofsko-teološki za sebe?

"Žena u službi Crkve"! Imate li P. Venturia? Imam "*Die Jugend grosser Frauen*". Postoji knjiga i Don F. Cabiola: *Le role des Femmes dans l'Eglise* (Uloga žene u Crkvi); Goyau: *Ames paiennes, ames chretiennes*, *Christianisme et culture feminine*; Sertillanges: *Feminisme et Christianisme*; Kardinal Bertram: *Weibliche Jugendpflege* (Volksverein; M. Gludbach).

Uz pozdrav, preporuku u molitve I. Merz

---

[15] *Za vjeru i dom* bio je časopis ženske grane Orlovske organizacije za žensku mladež.

[16] Domagojski pokret bio je dio Hrvatskoga katoličkoga pokreta uglavnom za studentsku mladež, ali i za intelektualce gdje nije prevladavao izrazito religiozni duh kao u Orlovskoj organizaciji pa je povremeno među njima dolazilo do određenih polemika i napetosti. Geslo Domagojskog pokreta bilo je: Bog, narod i socijalna pravda.

Biskup Josip Srebrnić
Krk

Zagreb, 22. 2. 1928.

Presvijetli Gospodine!

Opet novi problemi u kojim molim savjeta i pomoći Orlovskoj organizaciji. Iz *Narodne politike* ste mogli razabrati da je Domagoj priredio Pokladnu zabavu s plesom. (Prilažem Vam program s molbom, da mi ga povratite). *Narodna Politika* od 22. 2. str. 8. donijela je također izvještaj i popis najodličnijih prisutnika; među njima preč. g. dr. Slamić, tajnik preuzv. nadbiskupa, te dr. Bakšić i mnogi drugi. Na tu zabavu otišlo je 6 članova akadmeskog Orla i 5 Orlica.

Prema izvještaju prisutnika (a meni je stvar posebno pripovijedao br. Lehpamer, tajnik HOS-a i gđica Nikšić koju poznajete i koji su sami otišli na zabavu) na toj su se zabavi plesali tako reći svi internacionalni moderni plesovi: tango, one-step, shimmy, charleston itd. Barem polovica ženskog svijeta bila je bez rukava (ili s početkom rukava), a odjeća je sizala kod velike većine do polovice koljena odnosno do iznad koljena.

Na zabavi dva su člana akademskog Orla *Mahnić* plesali moderne plesove, a dvije su Orlice isto plesale i bile odjevene, kako gore opisah.

Čim je HOS saznao da su se ova dva akademičara ogriješila o orlovski duh plešući te moderne plesove (pogotovo jer na to strogo pazimo u Zagrebu, jer nam je uspjelo našim orlovima-omladincima da moderne plesove potpuno istisnu s naših priredaba) i jer tim primjerom prijeti pogibao da se za njima povedu drugi, akademičari, omladinci, te sva provincija, to smo zatražili od odbora *Mahnića* disciplinsku istragu. Stvar će se tako vjerojatno završiti da će (budući je to prvo ogrješenje) dobiti pismeni ukor.

Međutim je u toj stvari za nas položaj delikatan jer svatko se lako može opravdati i reći: meni je u tomu više mjerodavan sud mons. Slamića, eksponenta Ordinarija i dr. Bakšića, profesora bogoslovije; i ako oni tim plesovima prisustvuju (bez prigovora jer prigovarati imaju pravo, budući se radi o zabavi jednog katoličkog društva!) znak je da u njima ne vide ništa što bi se protivilo kršćanskom ćudoređu.

Da mi Orlovi uzmognemo i nadalje nastaviti uspješan odgoj našega članstva u pogledu ćudorednih običaja, to mislimo da je *neophodno* potrebno, da uza se imamo barem ono svećenstvo koje je odgovorno za moralno prosuđivanje suvremenih običaja. Mi pače mislimo da bi nam se pružila velika pomoć, ako bi to naše nastojanje bilo službeno i odobreno. Uzalud ćemo našem članstvu govoriti da ne plešu modernih ple-

sova i sl. ako budu vidjeli da poluslužbeni crkveni krugovi te moderne plesove smatraju nečim indiferentnim. A onda, nadalje, oni čitaju po našim listovima kako Sveti Otac i biskupi po cijelome svijetu najodlučnije ustaju proti takvih pojava. Međutim, gledajući oko sebe vide da se na sve te pojave uopće ne reagira. (A Zagreb je plešući pomahnitao: sve su ulice oblijepljene pozivima za plesove. To je u zadnje vrijeme najaktualnija stvar za tako reći svu omladinu!). Nehotice se onda u duši mora roditi uvjerenje da nema objektivnih i apsolutnih kriterija za prosuđivanje ćudorednih čina: jedan biskup veli ovako, a drugi može drukčije reći. Rodi li se to uvjerenje, onda se mladež uopće neće osvrtati na smjernice biskupa u tim stvarima, a s druge strane ono uvjerenje da je Crkva nepogrješiva učiteljica ćudoređa morat će potamniti.

To su teškoće, što Vam ih, Presvijetli, iznosim. Možda će biti potrebno da se za sve krajeve za ta pitanja izdaju u prvom redu norme koje su obvezatne za sve vjernike (zadnji minimum koji se još traži od vjernika da ne griješi); a u drugu ruku da se organizacijama Katoličke akcije oriše onaj ideal za kojim moraju težiti i da se od njih zahtijeva pod prijetnjom organizacijskih kazni da provode barem onaj minimum koji se pod grijeh traži od svih vjernika.

U presvetom Srcu odani Dr. Ivan Merz

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, 2. 3. 1928.

Presvijetli gospodine!

Zahvaljujem na cijenjenom pismu od 25. 2. 1928. Dozvolite mi da ga ne spalim i da ga sačuvam u posebnom arhivu; jednom će uz vrlo mnogo drugog materijala dobro doći da se pokaže, čisto eksperimentalno, kako nisu ljudi oni koji ravnaju sudbinom sv. Crkve, već Netko *qui spirat ubi vult*.[17] – Ili barem, ako to ne dozvolite poslat ću Vam ga natrag, pa ga Vi izvolite sačuvati.

Glede drugog prijedloga izazvao bi odveć veliku buku i moglo bi se tumačiti kao napadanje u javnosti na drugu katoličku organizaciju; a to brani barem slovo Biskupske konferencije. – Ne znamo još, da li bi koristilo, da šaljemo predstavku preuzv. Nadbiskupu koji mi je rekao 25. veljače da ne zna što su to moderni plesovi. (Ja sam mu naime rekao

[17] (Duh) koji puše gdje hoće. (Iv, 3,8).

da bi zgodno bilo dati Narodnim savezima jednu ideju na ostvarenje: npr. borbu proti modernim plesovima; o Domagojevoj zabavi mu nisam ništa rekao i vjerojatno da još ni sada ne zna kakav je imala značaj). Kada bi dali Predstavku preuzv. Nadbiskupu, on bi je dao mons. Slamiću; odnosno, stručnjaci Seniori bi stvar dobili u ruke, a iz iskustva i rasprava o tom Senioratu znadem da oni u tim pitanjima zauzimaju veoma „tolerantno" gledište. Tako, eto, mislimo, da ni ta predstavka u prilikama kakve su, ne bi koristila; pače bi mogla uznemiriti preuzv. Nadbiskupa.

Za sada se ograničavamo na rad u Orlovskoj organizaciji pozitivnim odgojem i lučenjem duhova. U akademskom Orlu ima nekoliko istaknutih članova Domagoja koji su plesali te moderne plesove i koji su njihove pristaše. Ovih će dana odbor s dr. Živkovićem riješiti taj njihov prestupak i tako najprije unutar Orlovske organizacije provesti potpuno jedinstvo u tim pitanjima. Mislim da će tada Orlovstvo i izvan svojih redova moći započeti jaču djelatnost u tom smjeru. Šaljem Vam referat, što sam ga u tom smislu održao u „Mahniću"[18]. Dosta je nečitljivo pisan. Ako ne možete čitati moj rukopis, izvolite mi ga povratiti pa ću ga dati prepisati na stroju; ako ga možete čitati to Vas molim da ga cenzurirate, popravite itd. i pošaljete u Katolički Tjednik. Već sam mu ga najavio.

Zahvaljujem Vašoj Presvijetlosti na trudu koji ste uložili u posljednji spis. S moje strane ne mogu ništa pridonijeti za potrebno tiskanje; ako Sarajlije htjednu na svoj trošak – dobro; ako ne, volja je Gospodnja da ne izađe posebno.

U svete se molite preporuča i na svemu zahvaljuje Ivan Merz

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, Sv. Josip, 19. 3. 1928.

Presvijetli gospodine![19]

Sv. Josip, zaštitnik Kralja Nevinosti i Prečiste Djevice bio Vam na pomoći u samoposvećenju i posvećenju Vašega stada, te u borbi proti duha poganstva i nečistoće koja nas sve okružuje! Zahvaljujući se na mnogim dobročinstvima preporučam se i nadalje u sv. Memento

Dr. Ivan Merz

[18] Studentsko orlovsko društvu u Zagrebu (Akademski Orao) nosilo je ime po biskupu Antunu Mahniću pa u tom smislu treba razumjeti gornju riječ koja se odnosi na društvo, a ne na osobu biskupa.
[19] Čestitka biskupu Srebrniću za njegov imendan.

P. Petar Perica, SJ
Split, Isusovci Zagreb, 23. 3. 1928.

Dragi i dobri oče Perica!

Odveć sam nevješt da bih ja mogao organizirati kakve devetnice, trodnevnice. Stoga ću predati ujutro Vaše pismo ocu Foretiću neka se on pobrine za tu organizaciju. A sam ne želim da si gomilam uz ovdašnje mnoge poslove još nove. Međutim, koliko mogu učiniti sa svoje strane učinit ću.

Veselim se da ste odložili križ bolesti i da ću skoro dobiti nacrt Pravila Čete.[20] Jedan primjerak pošaljite i presv. Srebrniću.[21] Avelin se vratio. Specijalizirat će se u internoj medicini ali će, čini se, još na dva mjeseca u Francusku. Za Četu nisam nikoga našao. Moje je zdravlje veoma kržljavo; stara bolest, čini se, iščezla, ali došlo je gnojenje čeljusne šupljine pa ću možda skoro na operaciju, ako ne pomogne tko od nebeske braće. Malo prije sam čitao u *Katoličkom tjedniku* ozdravljenje po zagovoru Male Tereze; dosad sam se molio biskupu Langu; odmogao mi nije, ali ne znam da li je pomogao jer bol nije prošla.

Što Vi mislite? Što je s Duhovnim vježbama? Mislim da budu odmah nakon svršetka škole oko 15. lipnja. Kada bih ozdravio u kratko vrijeme operacijom ili kojim mu drago načinom, rado bih poduzeo malo življu akciju za te osmodnevne duhovne vježbe. Ovako sam uvijek u strahu da li ću započetu akciju moći dovršiti.

Primili smo pismo Vašeg presv. Biskupa. Nama je veoma žao što je pod dojmom bezuvjetno tendencioznih informacija. Inače se u Hrvatskom orlovskom savezu i dalje radi s mnogo oduševljenja.

Presv. Srcu preporučite moju jadnu mamu koja mnogo trpi. Zatim sve nas ovdje i Vašega Ivana M.

Biskup Josip Srebrnić
Krk Zagreb, 1. 4. 1928.

Presvijetli Gospodine!

Zahvaljujem na cijenjenom listu od 28. ožujka 1928. Prilažem Vam prijepis pisma što nam ga je poslao presv. Bonefačić i odgovor što sam mu ga poslao. – Nama je veoma žao što presvijetli Bonefačić svraća

[20] Imenom „četa“ Merz naziva svjetovni institut koji je namjeravao osnovati zajedno s p. Petrom Pericom.
[21] Krčki biskup Josip Srebrnić posebno je bio naklon Orlovstvu, a s Ivanom Merzom bio je stalno u kontaktu po pitanju Orlovstva i Katoličke akcije. Sačuvalo se dvadesetak pisama koja je Ivan Merz pisao biskupu Srebrniću.

pažnju svakoj glasini koja se širi proti HOS-a. I napokon, ako bude pogrješaka sa strane orlovskih radnika u provinciji ili s naše strane, samo treba znati da smo slabi ljudi i ništa više. – Presvijetli Bonefačić misli da je splitsko okružje prkosno; a vjerujte, znam iz najintimnijih razgovora sa Don Antom Braškim i Pušićem da bi svoj život dali za svog biskupa. Ali „prijatelji druge strane" bez prestanka mute. Htjeli su zapriječiti slet u Postirima i skoro im je to uspjelo, tako da se slet morao odgoditi do rujna. Tada sam bio na Hvaru kod presv. Pušića i najedanput presv. Pušić veli da možda ne bi bilo zgodno održati glavnu skupštinu u Postirima. Odmah sam vidio, da je iz Splita (vjerojatno od Don Jerka Vodanovića) dobio pismo da zapriječi održanje glavne skupštine, jer se znalo da će na toj skupštini biti izabrani HOS-u odani ljudi. Na sreću presv. Pušić je dozvolio da se na teritoriju njegove biskupije održi i slet i glavna skupština. A slet je bio za onaj kraj neviđeni javni trijumf katoličke misli.

Molim Vas, Presvijetli, dopisujte se sa presv. Pušićem koji je iz dna duše oduševljen za Katoličku akciju, a Orlove osobito voli. On čita dnevno *Osservatore Romano* i *La Croix* i prema tome je dobro upućen u živote Crkve u svijetu i rado prihvaća svaki suvremeni pothvat.

6. svibnja 1928. je dan Katoličke orlovske omladine. Ne bi li Vaša Presvijetlost mogla tom zgodom napisati pismo SHO-u i HOS-u, a povodom govora Svetog Oca naraštajcima (gdje govori o zabavama; *Katolički tjednik* od 25. 3. donio je mali izvadak) u kojem iznosite doktrinu Crkve o zabavama (sv. Toma, sv. Franjo Saleški) i pokazujete kako tim Orlovske organizacije u sebi ima veoma zgodno ove pedagoške principe za odgoj omladine (fizički odgoj i druge zabave koje su integralni dio svakog odgoja).

Radost Uskrslog Spasitelja želi Vašoj Presvijetlosti

u presvetom Srcu odani Ivan Merz

Biskup Miho Pušić
Hvar

Zagreb, 2. 4. 1928.

+! Presvijetli Gospodine!

Zahvaljujem se za pismo od 21. 3. 1928. i na prijepisu dopisa Ordinarijata upravljenog na Upravu Građanske škole. Sam sam pisao dr. Kulovcu u Beograd, da se zauzme za pozitivno rješenje.

Mostovac mi je potanko ispripovijedao svoje dojmove sa putovanja po biskupiji Vaše Presvijetlosti; izvještaj je njegov veoma zanimljiv

pa bi ga valjalo i objelodaniti. Opći je dojam nas sviju da je tamo veoma dobar teren za razvoj Katolike akcije jer je narod veoma bistar te je sačuvao veoma mnogo idealizma. Ako samo svećenstvo svojski prigrli Katoličku akciju onda uspjesi i plodovi neće izostati.

Možda bi Dan katoličke omladine koji se slavi 6. svibnja bio zgodna prigoda za Vašu Presvijetlost da ili u obliku poslanice svećenstvu i narodu, ili u jednostavnijem obliku kao pisma upravljenog Predsjedništvima HOS-a i SHO-a u kojemu ističete važnost Katoličke akcije za odgoj novih generacija svjesnih katolika koji će znati posvuda, javno i privatno zastupati katoličko uvjerenje. Tom zgodom bi se moglo istaknuti kako Katolika akcija nije samo *pium desiderium* Svetoga Oca, već striktna dužnost i klera i vjernika.

O Orlovstvu bi se moglo reći da su od svih organizacija Katoličke akcije najvažnije one koje okupljaju omladinu, a ta omladina uz vjersko-moralni odgoj treba i tjelesnih vježbi kako je to rekao Sveti Otac u svom govoru na Badnjak kardinalskom Kolegiju (1927.). Isto je naglasio Sveti Otac u svom posljednjem govoru naraštajcima (*Osservatore Romano*, 15. 3. 1928.)

To su neke misli koje mi dolaze prigodom 5. Dana katoličke omladine. Naravno je da će Vaša Presvijetlost najbolje znati koje direktive da dade SHO-u i HOS-u prigodom proslave sv. Ivana pred Latinskim Vratima.[22]

Mostovac mi reče da Vaša Presvijetlost kani nabaviti skioptikon. Ovdje se mogu nabaviti veoma dobri aparati. Oni od 6-7000 su prvorazredni i povećavaju obične razglednice. Bone Presse može Vam poslati katalog dijapozitiva koji su lijepi i jeftini. Isto i u Italiji u Milanu *Lega eucaristica*[23] ima dobre i mnoge slike. Prosvjetna sveza u Ljubljani posuđuje slike uz odštetu.

Prigodom uskrsnih blagdana želim mnogo blagoslova

u Presv. Srcu odani Ivan Merz

[22] Prije liturgijske reforme provedene nakon II. vatikanskoga sabora, među blagdanima koji su potom bili reformom dokinuti bio je i blagdan sv. Ivana Ev. pred Latinskim vratima, inače zaštitnika Orlova. Slavio se početkom svibnja.

[23] Euharistijski savez

Dr. Zvonimir Marković
Đakovo, Sjemenište Zagreb, 3. 4. 1928.

+! Velečasni gospodine!

Pogledajte u *Ecclesiasticu*;[24] tamo je jamačno izišla u cijelosti poslanica Čehoslovačkog episkopata o Katoličkoj akciji. (Svoj sam primjerak poslao jednom Ordinariju[25], inače bih Vam ga poslao). Govori i o svećeniku i politici. Možete si je nabaviti na njemačkom jeziku ako pišete u Prag na Nadbiskupski ordinarijat. Valjalo bi je objelodaniti u *Katoličkom tjedniku*.[26]

Vlč. Petlić je ono, što je o dvjema strujama u svijetu objelodanio u *Narodnoj Politici,* tako reći doslovno preveo iz Honnaya. Sam Honnay se pozivlje na P. Emoneta koji je 1922. pisao u *Etudes*.[27] Temeljito sam pročitao sve te stvari i stvorio sam i ovaj sud: Honnay tvrdi da u Francuskoj postoje dvije struje koje donekle imaju odjeka u Belgiji. Te se dvije struje formalno razlikuju u svom shvaćanju principa francuske revolucije od 1789. Desničari osuđuju sve te ideje, ljevičari osuđuju samo zlo, ali tvrde da je francuska revolucija donijela mnogo dobra. Desnica je protiv općeg prava glasa i republike, a ljevica za opće pravo glasa i za republiku i sl.

Mislim, da je stvarna pogrješka vlč. Petlića ova:

(1) što je *en bloc*[28] francusku razdiobu u struje prenio na naše prilike;
(2) što nije pokazao u čemu se razlikuju te struje u Francuskoj od naših;
(3) što nije rekao da P. Emonet tvrdi da se tu radi o slobodnim (čisto političkim, ekonomskim, literarnim) pitanjima i da je to dobro što postoje dvije struje.

6. svibnja je Dan katoličke omladine. Molim Vas napišite tom zgodom članak u *Dijecezanski glasnik* o suvremenosti Orlovske organizacije kako s jedne strane ona u sebi ima sve odlike Katoličke akcije, a s druge odgovara pedagoškim principima za odgoj omladine jer se organizirano brine za tjelesni odgoj i dobru zabavu kako to traži Sveti Otac u govoru Kardinalskom kolegiju na Badnjak 1927. i u svom zadnjem

[24] Časopis za kler.
[25] Ordinarij – crkveno pravni naziv za biskupa.
[26] *Katolički tjednik* izlazio je u Sarajevu i potpuno je podržavao sva nastojanja Ivana Merza u provođenju Katoličke akcije u Crkvi u Hrvata kao i u Orlovskoj organizaciji.
[27] *Etudes* – časopis za katoličke intelektualce u Francuskoj.
[28] U cjelini.

govoru naraštajcima (*Osservatore Romano* 15. 3. 1928; *Katolički tjednik* 25. 3. 1928. str. 3.)

Blagoslovljene Uskrsne blagdane želi u Kristu odani I. Merz

Dr. Andrija Živković
Đakovo – Bogoslovija Zagreb, 5. 4. 1928.

+! Prečasni gospodine!

Mi se nadamo da će prigodom Dana katoličke omladine HOS i SHO dobiti neka pismena obodrenja od raznih Ordinarija. Vas molimo da isposlujete da prigodom 5. Dana katoličke omladine što ga slavimo 6. svibnja 1928., presvijetli biskup Akšamović pošalje HOS-u i SHO-u pismo u kojemu ističe važnost Orlovstva za preporod mladeži u našim župama i kako su kler i vjernici dužni da rade na polju Katoličke akcije. Možda ne bi bilo nezgodno istaknuti kako postoji dužnost vjernika da se Orlovstvu kao dio Katoličke akcije potpomaže i materijalno. Šaljem Vam uvodnik što je o tom predmetu izašao u *Bolletino ufficiale Azione Cattolica Italiana*. Sretne Vam Uskrsne blagdane želim

In Christo Rege I. Merz

P. Krešo Pandžić, OFM
Široki Brijeg, Hercegovina Zagreb, 11. 4. 1928.

Dragi Krešo!

Zahvaljujem Ti na Tvom listu od Velikog Petka i na uskrsnim čestitkama. Uzvraćam Ti ih od svega srca želeći da Uskrsli blagoslovi Tebe i Tvoja nastojanja. Sadržaj Tvog pisma mi se čini tako važnim da ne želim odugovlačiti s odgovorom. Svakako da me zanima sudbina hercegovačkog Orlovstva. Mislim da će dragi Bog i zdrav razum pobijediti i da će doskora doći do jedinstvenosti. Da se ta jedinstvenost postigne bezuvjetno je potrebno da se priznaju zakoniti nosioci autoriteta u Orlovstvu, ma kako oni bili hercegovačkom okružju nepoćudni. Uvijek postoje legalne mogućnosti da se kod Glavne skupštine izaberu drugi poćudniji nosioci tog autoriteta. Iz priloženog *Vjesnika*, a i iz posljednjeg pisma preuzv. Nadbiskupa zagrebačkog razabireš da HOS stoji na legalno stvorenom stajalištu po zaključcima Biskupskih konferencija. Hercegovačko Okružje pogriješilo je što se dalo skloniti od sila izvan Orlovstva da na svoju ruku provede Katoličku akciju pa su imali

svoju reorganizirajuću Glavnu skupštinu prije nego li smo mi u Zagrebu imali novi Poslovnik Katoličke akcije što ga je potvrdila Biskupska konferencija.

Uređenje odnosa Orlovstva prema koordinatornim organima Katoličke akcije povjerila je Biskupska Konferencija HOS-u, a ne pojedinom okružju (što je razumljivo jer isti principi moraju vladati u svim biskupijama) i to uređenje potvrdio je preuzv. Nadbiskup[29] kao predsjednik Biskupskih konferencija. Komu je dakle do jedinstva u redovima Katoličke akcije ima se držati normi objelodanjenih u *Orlovskom Vjesniku* (15. 3. 1928.); prema tome je stav hercegovačkog Orlovstva nelegalan. Uzalud se članovi Okružja pozivlju na svoga Ordinarija[30]; to je smicalica jer presv. Ordinarij hoće sigurno da Orlovstvo u njegovoj biskupiji funkcionira onako kao u svim biskupijama. Bila bi stoga dužnost da se mostarski biskup informira o faktičnom stanju stvari i da mu se kaže da normalne prilike s hercegovačkim Orlovstvom mogu nastati onda kada on jednostavno poništi pravovaljanost posljednje Glavne skupštine hercegovačkog okružja i svoje okružne funkcionare uputi da stupe u vezu s HOS-om prema normama kako ih iznosi *Orlovski Vjesnik* od 15. 3. Možda bi si ti uzeo taj trud da o tome lično izvijestiš presvijetlog Biskupa. Tu se ne radi o nikakvim sentimentalnostima; odbornici Okružja moraju znati da lično nema nitko protiv njih ništa, ali moraju priznati da su se zaletjeli sa svojom Glavnom skupštinom. Mislim da u toj stvari niti vaši redovnički poglavari neće zauzimati drugo stajalište jer sam uvjeren da će oni dati prvi primjer odanosti hijerarhiji i da neće poduzimati protivne korake od onih odobrenih od Biskupske konferencije. Ako im zasad orlovsko vodstvo nije poćudno i ono će se s vremenom promijeniti; ali radi tih ličnih antipatija ne bi bilo razborito napuštati ili sabotirati jedan pokret koji ima tolike mogućnosti za uspjeh i koji je bezuvjetno dosad veoma snažno uznapredovao.

Ove godine, tako reći, nismo ni išli za tim da se osnivaju nova društva, a jučer sam pravio statistiku i vidim da od Glavne skupštine imamo 20 novih društava. Uzmi *Omladinski pokret*,[31] komu svaka čast, a koji se toliko napinje da se širi (i to često na račun orlovskih društava) i dvojim da imade 10 društava koja funkcioniraju normalno. To su sve

[29] Zagrebački nadbiskup Antun Bauer.

[30] Crkveno-pravni naziv za mjesnoga biskupa.

[31] Omladinski pokret osnovao je Seniorat kao paralelnu organizaciju za mladež da bi oslabio Orlovsku organizaciju, pogotovo nakon neuspjeloga pokušaja da sruši vodstvo HOS-a na generalnoj skupštini u Sarajevu u kolovozu 1927. g.

činjenice s kojima valja realan čovjek računati. Uvjeren sam da je Orlovstvu osiguran siguran i veoma velik uspjeh u našem narodu ako se bude i dalje polagala prva i najveća pažnja na duhovne i vrhunaravne vrednote pri odgoju članstva i javnom radu. Ne bude li se to činilo, bolje je da propadne. Stoga smo mi ovdje unatoč velikih napora, zapreka i svega što sa sobom donosi svaki apostolat, puni optimizma i radimo s najvećim mirom i pouzdanjem bojeći se samo grijeha i nijedne druge sile na tom svijetu. Borbe zadnjih godina dovoljno su nas uvjerile da nema te sile na svijetu koja bi nam mogla naškoditi tako dugo dok se budemo utjecali Samo i to Samo u pomoć Gospodina. A da će i dalje biti križeva, to je zakon jer nema spašavanja i posvećivanja duša bez trpljenja po uzoru Učiteljevu.

Što se tiče Đačkog Orlovstva[32] mislim da i ono ima uvjete za život. Iz toga ne slijedi da neće doći do zbliženja s Ligom[33]. Da do toga zbliženja nije došlo razlog je tomu što Seniori dosada još nisu proveli zaključak Biskupske Konferencije iz 1926. o reorganizaciji Lige u koordinatornu i reprezentativnu Đačku centralu u kojoj sve đačke grupe imaju svoju autonomiju. Nedavno nam je saopćeno da je Središnjem savezu Katoličke akcije predana uputa od preuzv. Nadbiskupa u kojoj se izričito traži da se Liga ima reorganizirati u tu koordinatornu centralu cjelokupnog đaštva. Zašto to Seniori sprečavaju? Na taj način bi u Ligi i Mahnićevo Đačko Okružje bilo zastupljeno i tako bi u rad Lige bili i mi upućeni. Ako već postoje dva tipa đačkih katoličkih organizacija kod nas, onda mislim da bude solidaran rad među njima i tada se mora bezuvjetno provesti ta koordinacija. Tada se može urediti i da *Luč*[34] (čiji je zadnji broj lijepo uređen) bude zajedničko glasilo, ali onda će udjela u redakciji imati i Mahnićevo Đaštvo. Kako vidiš bez teškoće bi se dalo doći do smirenja u đačkim redovima, ali Seniori priječe to smirenje jer oni žele da s vremenom dobiju natrag cijelo đaštvo (to je moje lično mišljenje) i da si tako osiguraju odgoj cijele inteligencije. Naravno, dok budu vladale tako ekskluzivističke tendencije ne može se nadati skorom smirenju. Svakako, ti možeš djelovati u svome krugu u tom duhu smirenja i isticati kako valja od Lige tražiti da se reorganizira prema odredbi Biskupske konferencije od 1926. koja je još uvijek na snazi. A obzirom na tip organizacije to svećenici neka propagiraju onaj za koji misle da

[32] Đačko Orlovstvo bio je naziv za orlovska društva za srednjoškolsku mladež.

[33] Jugoslavenska katolička đačka liga (JKĐL) kao krovna organizacija okupljala je sva katolička društva srednjoškolske (đačke) mladeži među koje su se ubrajala i orlovska đačka društva.

[34] *Luč* – katolički časopis za mladež Hrvatskoga katoličkoga pokreta.

će iz njega izvući više duhovnog kapitala. Ekskluzivno stajalište i forsiranje samo jednog tipa ako za to nema preduvjeta, ne bi bilo razborito.

Što se tiče posljednjeg dijela Tvojega pisma, već smo upozoreni sa više strana da se osobito s tim frankovlukom[35] mnogo agitira proti nama. Ide se pače dalje da nas (o tom smo pače pismeno obaviješteni) dovode u vezu s obnovom Austrougarske. Naravno, te stvari mogli su izmisliti ili zlobni ljudi ili tako politizirani ljudi koji svakom ljudskom činu podmeću neku partijsku tendenciju; oni ne mogu shvatiti da čovjek može raditi iz drugih motiva, a ne iz političkih. Međutim, kako rekoh, na to se ne obaziremo mnogo i radimo dalje svoj posao. A da tko traži glave nekih prvih Seniora, i to je izmišljotina: svatko neka radi svoj posao na slavu Božju i neka se ne miješa u ono što ne spada na nj. Nitko ne poriče da među tim najistaknutijim Seniorima ima veoma sposobnih ljudi i da bi bila velika šteta za katoličku stvar kada bi se povukli.

Uvjeren sam da ćeš se znati u pravo vrijeme poslužiti ovim mojim posve osobnim informacijama. Nastoj da svećenici uistinu vrše *ministerium reconciliationis*[36]. Što da se oni pravdaju oko tipova organizacija, oko njihove organizacijske strukture. Neka imaju široko katoličko srce koje poput Crkve obuhvaća i romanski slog i gotiku i barok! Koja je indiferentna prema monarhiji i republici itd., samo ako nisu povrijeđena prava Crkve i ako se pod tim kontigentnim[37] stvarima može izvući jedan vječni kapital.

I nadalje se preporučam u sv. Memento

Tvoj u Isusu odani I. Merz

Dr. Zvonimir Marković
Đakovo, Sjemenište Zagreb, 18. 4. 1928.

+! Štovani Velečasni!

Šaljem Vam na uporabu priloženi materijal i molim Vas da mi ga čim prije povratite. Molio bih Vas da nastojite skloniti presv. g. Ordinarija[38] da Hrvatskom orlovskom savezu (HOS) i Svezi hrvatskih orlica

[35] „Frankovluk“ je pojam jedne političke taktike. Sinonim je za politički „moral insanity“ (moralno bezumlje), ekstrem je političke beznačelnosti za pokvarenu, protunarodnu politiku. Potječe iz vremena političkoga djelovanja dr. Josipa Franka (1844. –1911.).

[36] Služba pomirenja.

[37] Kontingentan – prolazan, nenužan.

[38] Biskupa.

(SHO) pošalje prigodom *Dana katoličke omladine*[39], kao i naš preuzvišeni, par riječi obodrenja ili kakvu malu poslanicu. To je potrebno članstvu da mu dade više poleta i da vide kako biskupi cijene njihov rad. Možete reći, da bi zgodno došla takva stvar i za Vaš Glasnik. Danas dobih *Narodnu Politiku* od 18. travnja. Poglavito radi bilješke o Mahnićevoj baštini, str. 8; čini se da će doći opet do napetosti jer jasno dokazuje da postoji politizirano tajno vodstvo katoličkih organizacija.

Memento! In Christo Rege![40] I. Merz

Don Mate Blašković, župnik
Sv. Nedjelja, Hvar

Zagreb, 22. 4. 1928.

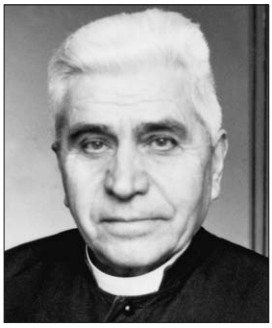

Don Mate Blašković, 1896. – 1974. Sv. Nedjelja, Hvar

Ovo je posljednje pismo bl. Ivana Merza koje je napisao u svom životu. Napisao ga je 18 dana prije smrti. Uputio ga je 22. travnja svome prijatelju don Mati Blaškoviću, svećeniku Hvarske biskupije. Nakon tri dana, 25. travnja, pošao je u bolnicu gdje je, poslije neuspjele operacije, 10. svibnja prešao u vječni život. Pismo odaje s jedne strane Merzovo izvanredno poznavanje francuske književnosti za koju se posebno zanimao i don Mate Blašković, a s druge strane pismo je puno kršćanskoga duha i kršćanskih kriterija prema kojima treba prosuđivati književnost. Posebno je dojmljiv posljednji odlomak pisma u kojem bl. Merz u zaključku upozorava svoga prijatelja što je najvažnije u kršćanskom životu i koja je najvažnija dužnost svećenika u odnosu prema povjerenim mu vjernicima: privoditi ih k Isusu i dovesti ih „do Vječne ljepote“.

Dragi moj Velečasni!

Nabrojili ste mi mnogo imena francuskih književnika. Preporučam da sebi nabavite ovu povijest francuske književnosti: Parvillez-Moncarey: *La Litterature francaise (Beauchesne)*. Ova je knjiga vrlo pre-

[39] Svake godine slavio se na inicijativu Hrvatskoga orlovskoga saveza na prvu svibanjsku nedjelju Dan katoličke omladine kada se katolička javnost upoznavala s Orlovskom organizacijom i prikupljala sredstva za njezino djelovanje.

[40] Sjetite me se u molitvi. U Kristu Kralju.

gledna, a osim toga odmah izriče katoličko gledište. Bez jednog takvog priručnika jedva ćete se moći objektivno orijentirati, pogotovu ako ste možda u kontaktu s nekim koji nema katoličkih kriterija u prosuđivanju umjetnosti. Bojim se da ta profesorica francuskog jezika u Lausanni nema ne samo pravih pojmova o literaturi, nego ni o životu kad se ne žaca preporučivati Mussetove *Les amants de Venise*; kao da francuska literatura nema boljih stvari! Mislim da možete čitati sve poznate francuske lirike (Hugo, La Martine, Vigny, Musset) da dobijete uvid o smjeru što su ga zastupali i o njihovim literarnim odlikama. Stoga Vam je potpunoma dovoljna jedna antologija (Edit. Nelson, *Anthologie de la poesie francaise*), a šteta bi bila kad biste npr. čitali cijeloga Sully Prudhommea ili sve *Contemplations*, *Legendes des siecles* itd. U tim djelima imade odličnih partija, ali kao cjelina sve su veće stvari Prudhommea i Hugoa posve promašene jer je jedan bio bezvjerac, a drugi naduveni i šuplji filozof. Ne vidim razloga da čitate *Les fausses confidences* i običnu erotiku, ma kako nevina bila ta erotika. U glavnom su junaci i junakinje tih drama objektivno uzevši slabići kod kojih ljubav nije onaj veliki, od Boga u ljudsku narav usađeni nagon sa ciljem da se rađaju budući sveci i da bude znamen veze Krista s Crkvom. Musset je pogotovu bio slabić i nemoralan čovjek (R.I.P.)[41], pun talenta, ali šta ćete: kao katolici tek u rijetkim njegovim djelima možemo estetski uživati. Estetski uživati možemo samo onda ako jedna ideja dolazi do izražaja u jednoj svijetloj formi. A kako da se naš razum zadovolji da uživa u tim mršavim idejama? Stoga bih Vam preporučio da čitate i proučavate autore kod kojih ideja dominira vanjštinom, koja široki idejni svijet naravi i objave imaju kao temu svojih umjetnina, a ne odveć ograničeni svijet erotike (kao da van erotike nema ništa na svijetu!). Čitajte od lirika: Verlainea (sva djela), Peguya, Claudela, Cardonnela. Toplo bih Vam preporučio Bossuetove propovijedi (on je velik lirik) i Dantea. Nabavite sebi *Manuel illustre de la Litterature catholique en France de 1870 a nos jours*"; Calvet, *Le Renoveau dans la litterature catholique* (Bloud), te Vallery: *Anthologie de la Poesie catholique*. Poglavito u ovom posljednjem djelu naći ćete supstancijalnu hranu: veliku kršćansku poeziju u kojoj ćete zaista moći naći potpuni duševni užitak, duševno smirenje u sjaju ideje. Molim Vas, čitajte u *Hrvatskoj Straži* sve članke što ih je napisao Califron i Mahnić o umjetnosti te sebi nabavite knjigu od Maritaina *Art et scolastique*. Ova će Vam se knjiga svidjeti jer će Vas dovesti do najviših vrhunaca gdje se vječna, nestvorena

[41] R.I.P. – Requiescat in pace – počivao u miru.

Ljepota zrcali u stvorenoj. Mislim da bi ovo poznavanje katoličke nauke o ljepoti, lijepomu i lijepoj umjetnosti moralo pratiti kršćanina u prosuđivanju svih vrsta umjetnina. Nažalost mi smo svi dandanas tako liberalno odgojeni da se zagrijavamo za djela kod kojih je idejni sadržaj tako plitak. Mislim da mi katolici često u tome griješimo što ne polažemo dovoljno pažnje na ideju. Čitajte od Gheona *La Pauvre sous l'escalier* i uporedite s *Fausses confidences*; koliko li kod Gheona uživamo kao da nas radnja nosi u nebo, u izvor svake kreposti kad gledamo kako se glavna junakinja odriče dozvoljenog braka da ostane vjerna svomu mužu za koga drži da je mrtav. Heroizam kršćanske i vrhunaravne žrtve koja između dva dobra bira savršenije, čovjeka oduševljava, velika svjetlost obuzimlje um, a volja i čuvstvo obuzimlju tu krepost i hoće da je sebi asimiliraju(!). Ja sam tako duboko uvjeren, da izvan Crkve za kršćanina nema potpune ljepote i umjetnosti; sama naravna ljepota, kako nam je daju Homer i Sofoklo, prava je ljepota, ali nas ne može zadovoljiti, nas, koji živimo okruženi sjajem bogoslovskih kreposti i darova Duha Svetoga koji smo zaronili u Srce Vječne Ljepote i koji se hranimo nebeskom Krvlju Jaganjca. Mislim, da se vrhunci stvorene ljepote nalaze u Misalu i Brevijaru, u pontifikalnoj misi i gregorijanskim melodijama. Idejni je sadržaj ovdje apsolutan – to su same riječi Božje, a zaodjenute su u najjednostavnije i transparentno ruho ritmičkih kretnji i koralnih melodija. Ta je transparentnost tako fina da kroz nju tako reći stojimo u direktom doticaju s vječnim, vrhunaravnim idejama koje rasvjetljuju naš um i usrećuju našu volju i čuvstva. To je prava anticipacija estetskih užitaka u nebu, *anticipatio visionis beatificae*.

Uvjeren sam, da ste oduševljeni za veliku katoličku umjetnost i za liturgiju, gregorijansko pjevanje, Pallestrinu, Bossueta, fra Angelica, Verlainea, Gheona, Claudela (*Annonce faite a Marie*), chartresku katedralu, Dantea. Nitko nije nama katolicima ravan na polju umjetnosti; Hugo, Lamartine, Musset, sve su to pigmejci kojih se tragika sastoji u tomu, što nisu bili katolici jer da su bili katolici možda bi od njih još štogod postalo. Kad, ako Bog da, jednom vijek opet postane kršćanskim, tada se u historijama književnosti njihova imena neće više tako opširno spominjati kao sada. Dva i tri retka bit će dosta o njima. Baudelairea Vam zaboravih spomenuti. Moje je mišljenje da je njegova poezija zdravija od poezije romantika jer on jasno razlikuje dobro od zla i uvijek je, tako reći, i u svome grijehu sebi svjestan prisutnosti Božje koja taj grijeh gleda i osuđuje. On je iskren i kod njega čujemo kucaje Milosti koja ga zove na pravi put i po njemu i druge: *"Soyez beni, Mon Dieu, qui donnez la souffrance comme un divin remede a nos*

impuretes!"[42] – Svakako sebi nabavite autobiografiju Velike Svete Terezije (Španjolske). I ona je puna ekrazita kao i Vi.

Međutim, skoro mi je žao, da sam se toliko raspripovijedao o literaturi jer je važnije od umjetnosti uzgajati i voditi ljude k Isusu, a u tome poslu umjetnost, kao i sve što je stvoreno, treba samo pomagati čovjeku da dođe do Isusa. Stoga znam da ćete se baviti knjigom i umjetnošću samo toliko koliko Vam to ustreba za Vaše stado da mu budete dobar pastir i da sebe i njega jednom dovedete do vječne Ljepote.[43]

TESTAMENT IVANA MERZA

posljednje njegovo „pismo" upućeno svima

Prije odlaska u bolnicu na operaciju i predosjećajući kraj svoga zemaljskoga života, bl. Ivan Merz je napisao svoj testament. Bilo je to u noći od 24. na 25. travnja 1928. Premda je tome svome posljednjem spisu dao naslov „Testament", kad ga se pročita vidi se da je to u stvari tekst za njegov nadgrobni natpis. Sastavio ga je na latinskom jeziku, a u hrvatskom prijevodu glasi:

Umro u miru katoličke vjere. Život mi je bio Krist, a smrt dobitak. Očekujem milosrđe Gospodinovo i nepodijeljeno, potpuno, vječno posjedovanje Presvetog Srca Isusova. I. M. blažen u osvježenju i miru. Moja je duša postigla cilj za koji je stvorena.

U Gospodinu Bogu.

Ovaj njegov Testament stoji danas kao nadgrobni natpis uklesan na bijeloj mramornoj ploči nad njegovim grobom u Bazilici Srca Isusova u Zagrebu. To je posljednje Ivanovo „pismo" upućeno ne jednoj osobi, nego cijeloj javnosti, svima koji za njega čuju, koji ga štuju i posjećuju mjesto njegova zemnog počivališta.

Bl. Ivan ušao je u vječni život 10. svibnja 1928. i taj se dan svake godine od njegove beatifikacije, koju je obavio sv. Papa Ivan Pavao II. u Banjoj Luci 2003. g., slavi kao njegov godišnji liturgijski spomendan-blagdan.[44]

---

[42] Prijevod s francuskoga: Budi blagoslovljen, moj Bože, koji daješ trpljenje kao božansko sredstvo našim nečistoćama.

[43] Izvornik ovoga pisma nije se sačuvao. Ali je sačuvan u prijepisu. Objavio ga je u prvoj biografiji Ivana Merza njegov prijatelj i suradnik dr. Dragutin Kniewald. Ta prva biografija objavljena je 1932., četiri godine nakon smrti Ivana Merza pod naslovom „Dr. Ivan Merz – život i djelovanje". Tekst pisma nalazi se na str. 202-204. Isto pismo ponovno je objavljeno u 4. svesku *Sabranih djela* Ivana Merza (*Dnevnik*), Zagreb 2014. na str. 488-491.

[44] Opširnije o njegovu Testamentu vidi: Ivan Merz, Sabrana djela sv. 4., Dnevnik, str. 496-498.

S A D R Ž A J I
prethodnih šest svezaka Sabranih djela Ivana Merza

Sedmim sveskom Sabranih djela blaženog Ivana Merza završavamo objavljivanje pisane ostavštine ovoga jedinstvenog katoličkog intelektualca koji je svojom svetačkom osobom i djelovanjem obilježio prvu polovicu 20. stoljeća katoličkoga života u Hrvatskoj. Da bismo dobili općenitu sliku o njegovu intelektualnom stvaralaštvu donosimo na sljedećim stranicama sadržaje njegovih spisa koji su objavljivani u prethodnim svescima između 2011. i 2016. g.

Uvid u same sadržaje tih šest svezaka omogućuje čitatelju naslutiti sve bogatstvo intelektualnog stvaralaštva bl. Ivana Merza o raznim temama koje su, osim književnosti, bile posvećene uglavnom vjerskim sadržajima. Sa svoje 32 godine života ostavio nam je veliku pisanu baštinu iz koje izbija njegova veličina kao duhovnog pisca izvanrednih intelektualnih sposobnosti. Ali, što je još važnije, jest da iz njegove pisane riječi zrači njegova svetost koju mu je i Crkva priznala uzdigavši ga na oltar kao blaženika i budućeg sveca Katoličke Crkve.

Prva dva sveska (2011. g.) Sabranih djela Ivana Merza sadrže njegove radove koje je on već za vrijeme svoga života objavljivao u raznim časopisima i publikacijama. Njih smo razvrstali u devet tematskih cjelina.

U prvom svesku (2011. g.) objavljeni su njegovi radovi iz triju glavnih njegovih interesnih područja pa taj svezak nosi naslov: *Književnost, Liturgija, Katolička akcija*.

Drugi svezak (2011. g.) sadrži ostalih šest skupina njegovih objavljenih radova podijeljenih po ovim temama: *Katoličke organizacije, Rim-Papinstvo, Lurd, Moral, Tjelovježba i Razno.*

U trećem svesku (2012. g.) donosi se najprije doktorska disertacija Ivana Merza u hrvatskom prijevodu koja je već prije bila objavljena u francuskom originalu u dva izdanja 1996. (Zagreb) i 2005. (Pariz). Naslov disertacije je: *Utjecaj liturgije na francuske pisce*. Potom su tu tri knjižice-brošure koje je sam Merz za vrijeme svoga života objavio: *Zlatna knjiga, Ti i ona i Junački život sv. Ivane od Arka*. U trećem dijelu ovoga sveska pod naslovom *Razni članci* donose se ostali objavljeni Merzovi članci svrstani u četiri skupine: Papinstvo, Katoličke organizacije, Moral i Kršćanski uzori.

Četvrti svezak (2014. g.) pod naslovom *Dnevnik* donosi cijeli osobni dnevnik Ivana Merza kojemu su dodani još razni dnevnički

zapisi, bilo da su već negdje bili objavljeni, bilo iz njegove rukopisne ostavštine, a završavaju njegovim testamentom.

U petom svesku (2014. g.) objavljene su tri njegove knjige koje je pripremio za tisak, ali su ostale u njegovoj rukopisnoj ostavštini i sada su posthumno objavljene. To su: 1. *Načela političkog djelovanja katolika,* 2. *Ljudsko tijelo i tjelesni odgoj u svjetlu učenja Katoličke Crkve* i 3. *Lessing i Francuzi (diplomsko-profesorski rad).*

Šesti svezak (2015. g.) nosi naslov *Rukopisi.* U njemu su nalaze svi ostali njegovi duži ili kraći spisi iz njegove pisane i do sada neobjavljene ostavštine. To to su razna predavanja koja je održavao po katoličkim društvima te razni tekstovi koji se tiču katoličkih organizacija u kojima je djelovao. Svi ti rukopisi svrstani su u tri tematske cjeline: *Orlovstvo, Katolička akcija i Razni spisi*.

U nastavku donosimo detaljne sadržaje i naslove Merzovih tekstova kako su objavljeni u pojedinim svescima

Napominjemo da je njegova doktorska disertacija, osim što se nalazi u trećem svesku, također objavljena i kao posebno izdanje 2013. g. obogaćeno opširnim prilogom njezine recepcije u javnosti. Donesena su mišljenja i recenzije raznih osoba koje su je pročitale. Posebno priznanje njegova znanstvenog rada dolazi od samih Francuza koji su ustvrdili da je Merz u svojoj disertaciji obradio temu koju do tada nitko u francuskoj književnosti nije tako stručno izradio kao on. Ovdje posebno želimo istaknuti zasluge Francuza dr. Thomasa Gueydiera iz Rennesa, profesora francuske književnosti, za popularizaciju Merzova znanstvenoga rada i za njegove brojne članke, prikaze i predavanje o Merzovoj disertaciji, a svi su objavljeni u ovom posebnom izdanju.

Ovaj uvod u sadržaje prvih šest svezaka Sabranih djela Ivana Merza završavamo riječima poznatoga hrvatskog književnika Tona Smerdela iz njegova članka *In gloriosam memoriam* objavljenog 1930. godine:

„Malo ima ljudi koji su djelom, pismom i riječju na mene djelovali i dnevno mi bili uzori u praktičnom radu u Katoličkoj akciji kao Ivan Merz. Priznajem da ga nikad nisam vidio, ali sam iz svakoga rada koji je on napisao osjetio snagu, jer je možda on bio jedini među nama koji je sve ono što je napisao, napisao u svetom zanosu i u blistavom okrilju nerazjašnjene Milosti. Tu je bila njegova snaga, a i danas je. Zato je mogao djelovati na omladinu i baš nju učiniti onom koja će braniti Boga"..[45]

[45] Ton SMERDEL, *In gloriosam memoriam*, Nedjelja, Zagreb, 18. svibnja 1930., br. 20, str. 4.

IVAN MERZ
SABRANA DJELA

1. SVEZAK

Zagreb, 2011.

SADRŽAJ

Predgovor biskupa Franje Komarice 7
Opći uvod u Sabrana djela Ivana Merza 11
Predgovor Prvome svesku Sabranih djela Ivana Merza 17
Blaženi Ivan Merz 1896.-1928. Kratka biografija 20

I. – KNJIŽEVNOST

Turgenjev 27
Objektivna kritika 55
Proživljavanje rata 59
K problemu katoličke književnosti 70
P. Claudel: Katolička tragedija. 73
E. Baumann: Francuski katolički naturalistički roman 87
E. Psichari: Egzotični roman u Francuskoj 92
F. Jammes: Les Georgiques chretiennes 98
F. Jammes: Monsieur le cure d'Ozeron 102
Joris-Karl Huysmans 112
Umjetnički utjecaj liturgije na obraćenje jednoga književnika . . . 114
Kritički prikaz novije francuske književnosti 122

II. – LITURGIJA

Liturgijske teme u dnevniku Ivana Merza 128
Razmatranja o Rimskome misalu 131
Utjecaj liturgije na francusku književnost 138
Preporod crkvene glazbe 155
Crkveni koncert 158
Lamentacije u katedrali 161
P. Claudel i liturgija 162
Duhovna obnova po liturgiji 173
Liturgijska predavanja u Zagrebu 180
Katolička liturgija u djelu Emila Baumanna 182
Nešto o ljepoti rimokatoličke liturgije 191
Liturgija i umjetnost. 200

U krilu svete liturgije 215
Hrvatske crkve 214
Katolička liturgija i nekoji obraćenici 218
Božićno bogoslužje kod otaca franjevaca 221
Art pour Dieu 225
Himan djevica 237
Himan prvacima apostola 240
Obred za oblačenje novakinje kod redovnica sv. Benedikta 242
Isus prijatelj malenih 253
Ljepota crkvene godine 255
Crkveno pjevanje 262
Gregorijansko crkveno pjevanje i Katolička akcija 263
Obred oblačenja novakinje 265
Gregorijanska glazba 269
Liturgija i sveti Franjo Saleški 274
Liturgijski kutić 279

III. – KATOLIČKA AKCIJA

Katolička akcija u Italiji 321
Katolicizam i politika. 332
Katolici i politika 347
Biskupi i izbori u Francuskoj 352
Katolička akcija i stranačka politika 354
Izbori u Francuskoj – Katolička akcija 363
Katolička akcija – katolička politička stranka
– katolički dnevnik 384
O Katoličkoj akciji. 387
Katolička akcija i vjerska udruženja 396
Provođenje hrvatske Katoličke akcije 402
Vlast crkve 409
Socijalno-ekonomska akcija katolika 430
Vjera i gospodarski život 433
O suvremenim zabludama i lošem stanju današnjega
ljudskog društva 435
Posljedice liberalizma 437
Čovjek je društveno biće 439
Žena Katoličke akcije 442
Katolička akcija – posebna brošura 444

Kazalo imena 471

2. SVEZAK

Zagreb, 2011.

SADRŽAJ

Predgovor Drugom svesku Sabranih djela Ivana Merza 9

IV. – KATOLIČKE ORGANIZACIJE

Uvod. 13
Novo doba 17
Vjerski preporod austrijskih katolika. 23
Katolička internacionalna đačka unija. 26
Što hoćemo?. 28
Katolička đačka internacionalna unija. 29
Novi tip akademske organizacije. 36
Život i djelo velikog prelata msgr. Antuna Mahnića 39
Internacionalni kongres kršćanskih demokrata 44
Manifestacija katoličkih umjetnika 46
Tjedan katoličkih književnika 48
Internacionalni demokratski kongres u Beču. 53
Opera „Kardinal Ferrari“ 55
Sticanje podmlatka. 62
Orlovsko slavlje u Međimurju 66
Unutarnja snaga kongregacije 69
Predgovor za Zlatnu knjigu hrvatskog Orlovstva 74
Nove smjernice omladinskoga pokreta 78
Interkonfesionalizam 80
Na adresu „Hrvatskog Sokola“ 99
Katoličkim roditeljima. 102
Hrvatsko orlovstvo i naši biskupi 105
Hrvatsko orlovstvo. 113
Crkva i Orlovstvo. 116
Kolumbovi vitezovi u Rimu. 133
Kralj Orlova 135
Vlast i poslušnost 142
Belgijska katolička omladina. 147
Svećenik kao duhovnik omladinskoga udruženja 150
Borba njemačke katoličke omladine
protiv sportskoga materijalizma 153

Iz povijesti Orlovstva 164
Apostolat naše belgijske braće 167
Osnivajmo orlovska i orlička društva! 169
Primjer katoličke svijesti 171
Mahnićevim putom 172
Križari novoga vijeka 180
Iz suvremene duhovne pastve 184
Orlovstvo nije nikakva novotarija 189

V. – RIM-PAPINSTVO

Uvod 193
Mir Kristov u kraljevstvu Kristovu 196
Katoličanstvo i hrvatski narod 198
Vječni Rim 213
U vječni Rim! 215
Sveta godina 218
Školstvo 224
Orlovi u Rimu 257
U misijskoj izložbi 262
Papa 266
Suze Svetoga Oca Pape 270
Njegovoj svetosti Papi Piju XI. 272
Papina država 274
Pismo bratu Orlu 277
Krist Kralj 281

VI. – LURD

Uvod 283
Dva čuda u Lurdu 285
Zolin „Lurd“ 289
Lurdske proslave u Zagrebu 303
Lurd 306
Naša Gospa lurdska 11. veljače 334
Lurd u francuskoj književnosti 336

VII. – MORAL

Uvod 359
Crkveni autoritet i novinstvo 361
Zdravi i nezdravi nacionalizam 362
Zabrana čitanja nekih novina 371

Biskup zabranjuje čitanje loših novina 372
Žena i politika 375
Katolici i novi plesovi 378
Borimo se protiv današnjih plesova u dvoje 395
Katolički omladinac i politika 397
Smjernice za obnovu kršćanskih ćudorednih običaja 398
Suvremena križarska vojna njemačkih katolika 411
Prava ljubav prema domovini 423
Razmatranje o modi 426
Smjernice organizacije o stvaranju kršćanskih ćudorednih običaja 429
Katolkinje! Majke i djevojke! 432

VIII. – TJELOVJEŽBA

Uvod. 435
Marija i tjelovježba 436
Katolički tjelesni odgoj 438
Tjelesni odgoj kod omladine 442
Ženska tjelovježba 451
Tjelesni odgoj omladine. 452
Tjelesno savršenstvo uvjet je duševnoga savršenstva 455

IX. – RAZNO

Uvod. 459
Rabindranath Tagore o Europi 460
Đak – apostol Pierre Poyet. 461
Bistričko proštenište. 466
Proslava 75. godišnjice samostanske preparandije 469
Nove katoličke novine 471
Posjet odličnog Francuza 473
Ing. Dragan Marošević. 476
Philosophia perennis 478

Kazalo imena 481

3. SVEZAK

Zagreb, 2012.

SADRŽAJ

Predgovor Trećem svesku Sabranih djela Ivana Merza IX

I.
UTJECAJ LITURGIJE
NA FRANCUSKE PISCE
Doktorska disertacija Ivana Merza

Predgovor hrvatskom prijevodu disertacije Ivana Merza 3
Predgovor Kardinala Franje Kuharića 8
Uvod. 11

Prvi dio
LITURGIJSKI PISCI

I. Povijesni pregled 19

REAKCIJA PROTIV XVIII. STOLJEĆA
II. Francois-Rene de Chateaubriand. 22
III. Joseph de Maistre i F. Robert de Lamennais 31
IV. Victor Hugo 35

ROMANOPISCI
V. Jules Barbey d'Aurevilly 40
VI. Frederic Mistral 43
VII. Leon Bloy 47
VIII. Joris-Karl Huysmans – prije obraćenja 55
IX. Joris-Karl Huysmans – poslije obraćenja. 61
X. Joris-Karl Huysmans – opće karakteristike. 68
XI. Armand Praviel. 80
XII. Maurice Barres 83
XIII. Paul Bourget 90
XIV. Emile Baumann 96
XV. Louis Bertrand. 108
XVI. Francis Jammes 113

LIRSKI PJESNICI
T r a d i c i o n a l i s t i
XVII. Charles Baudelaire 121
XVIII. Paul Verlaine 125
XIX. Louis le Cardonnel 132
XX. Još nekoliko lirskih pjesnika. 136
N e z a v i s n i
XXI. Charles Peguy 142
XXII. Paul Claudel 153
APOLOGETI
XXIII. Louis Veuillot 165
XXIV. Ernest Hello 173
XXV. Francois Coppee 176
XXVI. Emile Zola 180
XXVII. Svjedočanstva obraćenika 189
XXVIII. Svjedočanstva ratnika 199

Drugi dio
ANTILITURGIJSKI PISCI

I. Uvod 207
II. Madame De Stael 210
III. Alphonse De Lamartine 213
IV. Alfred De Vigny i Alfred De Musset 222
V. Pierre Loti 226

Treći dio
„INDIFERENTNI“ PISCI

I. Uvod 231
II. Balzacov ciklus 234
III. Flaubertov ciklus 239
IV. Ciklus suvremenih romanopisaca. 243
V. Ciklus lirskih pjesnika 247
ZAKLJUČAK 256
DODATAK DISERTACIJI IVANA MERZA 259
Predgovor prof. dr. Milke Jauk-Pinhak 260
Predgovor prof. Thomasa Gueydiera 262

II.
ZLATNA KNJIGA – TI I ONA –
JUNAČKI ŽIVOT SV. IVANE OD ARKA

Uvod 271
ZLATNA KNJIGA 273
TI I ONA 323
JUNAČKI ŽIVOT SV. IVANE OD ARKA 371

III.
RAZNI ČLANCI

Uvod 425

I. PAPINSTVO
- Kako se ljubi Papa 427
- Novosti jednoga dana 430
- Naša pastoralna dužnost 434
- Dvije suvremene knjige 438

II. KATOLIČKE ORGANIZACIJE
- Hrvati brane katoličke svetinje 440
- Orlovski i Omladinski savez 442
- Duh „Hrvatskog sokola“ 447
- Philosophia perennis 450

III. MORAL
- Pismo Orlu o koedukaciji 455
- Borba svete Crkve protiv alkoholizma 461

IV. KRŠĆANSKI UZORI
- Mučenici Leona u Meksiku 463
- Sveta Ivana d’Ark 465
- Ing. Dragan Marošević 468

Kronološka tablica nastanka djela francuskih pisaca 471
Kazalo imena osoba u disertaciji 477
Kazalo liturgijskih pojmova za disertaciju 483
Bibliografija ostalih književnih djela 490
Bibliografija liturgijskih djela 492
Kazalo imena osoba II. i III. dijela Trećega sveska 493
Blaženi Ivan Merz - Kratka biografija 497
Najvažnije knjige o bl. Ivanu Merzu 500

4. SVEZAK

Zagreb, 2014.

DNEVNIK

SADRŽAJ

Predgovor banjalučkog biskupa Franje Komarice 1
Uvod u IV. svezak Sabranih djela Ivana Merza 3
Kratka biografija bl. Ivana Merza 16

DJETINJSTVO I MLADOST B. LUKA 1896. – 1914. 19
Dnevnik 27. II. 1914. – 11. IX. 1914. 24

VOJNA AKADEMIJA – BEČKO NOVO MJESTO 1914. 88
Dnevnik 21. IX. 1914. – 22. XII. 1914. 88

NA SVEUČILIŠTU U BEČU 1915. 105
Dnevnik 17. I. 1915. – 28. II. 1916. 107

U PRVOME SVJETSKOM RATU 193
Dnevnik 7. III. 1916. – 28. XII. 1916. 196

TALIJANSKO BOJIŠTE 1917. – 1918. 241
Borac s bijelih planina 242
Dopisivanje s dr. Lj. Marakovićem i N. Bilogrivićem 252
Nastanak članka »Novo doba« 258
Dnevnik 31. III. 1917. – 15. X. 1918. 267

U RUDNIKU MASLOVARE 1918. 331
Dnevnik 24. X. 1918. – 3. I. 1919. 332

STUDIJ U BEČU 1919. – 1920. 351
Dnevnik 17. II. 1919. – 14. X. 1920. 355

STUDIJ U PARIZU 1920. – 1922. 404
Dnevnik 7. XI. 1920. – 4. XI. 1921. 410
Korespondencija s roditeljima Pariz, 1921. 432
Program za rekristijanizaciju hrvatskoga naroda 440

DNEVNIČKI TEKSTOVI – ZAGREB 1922. – 1928.

Posjet katoličkim institucijama u Milanu 447
Bilješke s duhovnih vježba, Zagreb, 1923. 451
Predgovor Zlatnoj knjizi, 1924. 456

Lurd – najnovija čudesa u Lurdu, 1924. 461
Dojmovi o francuskom plemstvu. 463
Bilješke s duhovnih vježba, Zagreb, 1924. 467
Duhovni autoprofil, 1925. 468
Bilješke s duhovnih vježba, Zagreb, 1926. 475
Dnevnik 21. I. – 27. III. 1928. 482
Posljednja redakcija životnoga pravila, 1928. 486
Pismo don Mati Blaškoviću 488
Žrtva života 492
Testament 496

DODATAK

DUŠAN ŽANKO: Homo catholicus 502

PAPA IVAN PAVAO II. I BL. IVAN MERZ 504
Papin uvod u misu beatifikacije Ivana Merza 506
Govor pape Ivana Pavla II. na misi beatifikacije 506
Apostolski breve o beatifikaciji Ivana Merza. 509

PAPA BENEDIKT XVI. I BL. IVAN MERZ 512
Pročitao životopis Ivana Merza 512
Bl. Ivan Merz u *Sacramentum caritatis* iz 2007. god. 512
Papa se moli bl. Ivanu Merzu. 513
Papa o bl. Ivanu Merzu u Zagrebu 4. VI. 2011. 514

Pogovor 515

Kazalo imena osoba. 517

Kazalo mjesta. 530

Kazalo pojmova 533

Abecedni popis djela koja je čitao Ivan Merz 544

Kronološki popis djela koja je čitao Ivan Merz. 553

Najvažnije knjige o Bl. Ivanu Merzu. 564

5. SVEZAK

Zagreb, 2014.

SADRŽAJ

Predgovor Petom svesku Sabranih djela Ivana Merza 1
Kratka biografija Ivana Merza 3

Prva knjiga
NAČELA POLITIČKOGA DJELOVANJA KATOLIKA

Predgovor urednika 9
Promidžbeni letak 15
Predgovor Ivana Merza 17

I. MORALNI, PRAVNI I SOCIJALNI MODERNIZAM 23
II. KATOLICIZAM I NACIONALIZAM 25
III. UVJETI NARODNE SREĆE 28
IV. CRKVA I VJERA U ODNOSU PREMA POLITICI 32
V. SVETA STOLICA I POLITIKA 38
VI. BISKUP I POLITIKA 47
VII. SVEĆENIK I POLITIKA 53
VIII. VJERNICI I POLITIKA 62
1. Dužnost je vjernika baviti se politikom 62
2. Općenita načela političke akcije vjernika. 67
3. I u politici se valja najprije obazirati na interese Boga i Crkve, a zatim na korist vlastite političke stranke 80
4. Politička razboritost eksponiranih katolika 82
5. Vjernici i crkveni autoritet u politici 83
IX. KATOLIČKA POLITIČKA STRANKA 85
1. Može biti više katoličkih političkih stranaka 85
2. Glavna obilježja katoličke političke stranke 89
3. Katolička je politička stranka neovisna o hijerarhiji u kontingentno-političkim stvarima 95
4. Katolici se ne smiju međusobno udruživati na »neutralnoj« »laičkoj«, »interkonfesionalnoj« bazi . . . 96

X. ODNOS KATOLIČKE AKCIJE PREMA KATOLIČKOJ POLITIČKOJ AKCIJI 108
1. Povijesni razvoj 108
2. Današnje stanje 109
3. Teoretska i praktična politička djelatnost Katoličke akcije 117
4. Odnos Kršćanske demokratske pučke akcije prema katoličkoj političkoj akciji 121

XI. DODATAK 124

1. Izvatci iz talijanskoga časopisa *Civilta cattolica.* 124
a) Pravila Talijanskoga katoličkog izbornog saveza *Civilta cattolica* od 19. V. 1906., str. 479 124
b) Narodni savez i Pučka stranka u Italiji *Civilta cattolica od 21. II. 1920.* 124
c) Katolička akcija i njezini novi statuti *Civilta Cattolica od 3. XI. 1923., str. 204–205* 130
2. Izvatci iz belgijskih časopisa 132
a) *La Revue Catholique des Idees et de Faits* 132
b) Izvatci iz časopisa *L'Effort* 134
c) Katolička akcija i političke stranke. Smjernice belgijske omladine 138
3. Članci Don Sturza 141
a) Konstitucija, svrha i rad talijanske Pučke stranke 141
b) O katoličkoj politici 144
4. Izvatci iz vatikanskoga dnevnika *L'Osservatore Romano* 146
5. Izvatci iz raznih novina i časopisa 147
a) *Bilten* talijanske Federacije katoličkih muževa 147
b) Izvadak iz dnevnika *La Croix* 148
c) Izvatci iz sarajevskoga tjednika *Nedjelja* 148
d) Izvatci iz tjednika *Katolički list.* 157
6. Izvatci iz knjige *Katolicizam i politika* 196

Druga knjiga
LJUDSKO TIJELO I TJELESNI ODGOJ U SVJETLU UČENJA KATOLIČKE CRKVE

Predgovor urednika 211

Prvi dio
OPĆENITO O LJUDSKOM TIJELU

I. FILOZOFSKO-TEOLOŠKI POGLED NA LJUDSKO TIJELO 215
1. Konačni vanjski cilj stvaranja svijeta 215
2. Konačni unutarnji cilj stvaranja svijeta 216
3. Odnos duše i tijela 217

II. LJUDSKO TIJELO U SVJETLU KRŠĆANSKE OBJAVE . . 221
A. NAVODI IZ SVETOGA PISMA 221
Stari zavjet
1. Bog – Stvoritelj svijeta 221
2. Tijelo i grijeh 222
3. Važnost zdravlja i jakosti 223
4. Uskrsnuće tijela 224
Novi zavjet
1. Tijelo i istočni grijeh 225
2. Tjelesna smrt Isusova otkupila je svijet 225
3. Naša su tijela udovi Isusa Krista i stan Duha Svetoga . 226
4. Naša se tijela moraju staviti u službu Isusovu 226
5. Kako će naše tijelo postati slično Kristovu tijelu? 226
6. Zašto moramo ljubiti naše tijelo? 227
7. Simbolika tjelesnoga natjecanja 229
8. Uzvišeni zadatak ljudskoga tijela u Božjoj ekonomiji . 230
B. TEOLOŠKA SINTEZA 231
1. Prije istočnoga grijeha 231
2. U istočnom grijehu 234
3. Borba za integritet 237
4. Tijelo Isusovo jest središte i biser svega tjelesnog svijeta 238
5. Crkva je tijelo Duha Svetoga 239
6. Budućnost ljudskoga tijela u raju i paklu 240

III. LJUDSKO TIJELO U POVIJESTI 247
A. SVJEDOČANSTVO POGANSKE POVIJESTI 247
B. SVJEDOČANSTVO KRŠĆANSKE POVIJESTI 248

1. Evanđeoske ličnosti 248
2. Borba s herezama 251
3. Sveci, redovnici, odlični muževi 251
4. Pape 257
5. Crkva se brine za ljudsko tijelo i tjelesni odgoj 261

Drugi dio
ZNAČENJE TJELESNOGA ODGOJA

1. Metafizika tjelesnoga odgoja 263
2. Fizička korist umjerene tjelovježbe 266
3. Moralna korist umjerene tjelovježbe 266
4. Tjelesni odgoj jest priprava za Kristov apostolat. 270
5. Šteta od neumjerene tjelovježbe 271
6. Crkva i materijalistička tjelovježba 272
7. Smjernice biskupa za katoličke tjelovježbene organizacije 277
8. Prednosti tjelesnoga odgoja u Orlovstvu u odnosu na Sokolstvo 280

Treći dio
TEOLOŠKO-ASKETSKI POGLED
NA TIJELO I TJELESNI ODGOJ

I. BOŽJI PLAN SA SVIJETOM I ČOVJEKOM 289
1. Slava Božja i dobro čovjeka – svrha su ljudskoga tijela . . 289
2. Ljubav prema Bogu i bližnjemu koja vodi prema kontemplaciji 291
3. Vršenje krsnoga zavjeta borbom protiv grijeha 295
4. Kroz pokornost duši tijelo vrši volju Božju 297
II. ČOVJEK PRIJE I POSLIJE ISTOČNOGA GRIJEHA 300
1. U počecima stvaranja 300
2. Bog dao čovjeku izvan-naravni dar – integritet 301
3. Gubitak darova po istočnom grijehu i njegove posljedice 303
III. NADNARAVNA I NARAVNA SREDSTVA ZA OBNOVU PALE NARAVI 306
1. Kristova otkupiteljska milost pomaže uspostaviti integritet 306
2. Pokora i trapljenje za obnovu pale naravi 307
3. Tjelesni odgoj u službi stjecanja integriteta 314

IV. O STRASTIMA I KAKO NJIMA GOSPODARITI 317
1. Kako se odnositi prema strastima 317
2. Dobra uporaba strasti 318
3. Tjelesni odgoj treba formirati viša čovjekova svojstva: um i volju 322
4. Tjelesni odgoj pomaže suzbijati sedam glavnih grijeha . . 325
V. O NAPASTIMA I KAKO IH NADVLADATI 340
1. Općenito o napastima 340
2. Kako se vladati u napastima? 341
3. Suzbijanje početničkih napasti: iluzije, nestalnost, naglost i skrupule 342

VI. O KREPOSTIMA I KRŠĆANSKOJ SAVRŠENOSTI 348
1. Put prema kršćanskom savršenstvu 348
2. Općenito o moralnim krepostima 349
3. Četiri stožerne kreposti 351
4. Krepost razboritosti 352
5. Krepost pravednosti i pridružena krepost poslušnosti . . . 353
6. Krepost jakosti i pridružene kreposti 359
7. Krepost umjerenosti i pridružene kreposti 362
8. Čistoća 363
9. Stidljivost i odgoj za nju 368
10. Poniznost 374
11. Stjecanje teoloških i stožernih kreposti 380
12. Darovi Duha Svetoga i njihovi plodovi 384

VII. DODATNE BILJEŠKE I TEKSTOVI 392
Tjelesni odgoj je kršćanska dužnost 392
Tjelesni odgoj u službi kršćanske savršenosti 392
Primjena teologije sakramenata na tjelesni odgoj 393
Papa Pio XI. blagoslivlja katoličke sportske pokrete 393
Pozdravi pape Pija XI. mladim sportašima okupljenima u Rimu 394
Papa Pio XI. o veliku značenju tjelesnoga odgoja kod omladine 395
O vladarima i vršenju vlasti 395
Važnost djelovanja po smjernicama Petrova nasljednika. 396
Navodi iz djela *Zamak duše* sv. Terezije Avilske 396

BIBLIOGRAFIJA autora 398
BIBLIOGRAFIJA članaka Ivana Merza
o tjelesnom odgoju 400
RECENZIJA studije Ivana Merza
o ljudskom tijelu i tjelesnom odgoju 401

Treća knjiga
LESSING I FRANCUZI

Predgovor urednika 406

Uvod 409
I. razdoblje: OPONAŠANJE (1729.–1749.) 411
II. razdoblje: ŠIRENJE HORIZONATA (1749.–1751.) 413
III. razdoblje: PRIJELAZNO RAZDOBLJE (1751.–1754.) . 415
IV. razdoblje: ETAPA PREVLADAVANJA (1754.–1759.) . . 418
V. razdoblje: SAMOSVIJEST (1759.–1767.) 421
VI. razdoblje: ZRELOST
Hamburška dramaturgija: 1767.–1769. 429
VII. razdoblje: ZAVRŠETAK (1770.–1781.)
Razdoblje prosvjetiteljstva 440

Zaključak 445

BIBLIOGRAFIJA 446
A. Djela korištena za izradu ove radnje 446
B. Djela koja nisu korištena a sadrže podatke
o odnosu Lessinga prema Francuzima 446

Popis imena pisaca i njihovih djela 447

Kazalo imena za peti svezak sabranih djela 451

Najvažnije knjige o Bl. Ivanu Merzu 459

6. SVEZAK

Zagreb, 2015.

RUKOPISI

SADRŽAJ

Predgovor šestom svesku Sabranih djela 1

Prvi dio
O R L O V S T V O

Sadržaj Prvoga dijela 7
Uvod u rukopise o Orlovstvu 9

V e ć i s p i s i

KAT. AKCIJA I HRV. KAT. ORLOVSTVO 15
KODEKS HRVATSKOGA ORLOVSTVA 79
DAN KATOLIČKE OMLADINE 125
GLAZBA I KATOLICIZAM 141
POSLOVNIK GLAZB. ODSJEKA U ORLU 165
DAROVI SVETOGA NIKOLE – IGROKAZ 175

M a n j i s p i s i

Iz povijesti Orlovstva u Hrvatskoj 201
Katolički studentski pokret kod južnih Slavena 201
Omladinski savez i orlovski pokret 208
Duhovni i organizacijski profil Orlovstva 213
Nacrt priručnika za Orlovsku organizaciju 213
Predavanje o Orlovstvu 215
Prilozi za duhovnost Orlovstva 218
Hrvatskoj omladini o Hrvatskom kraljevstvu 218
Hrvati i sveta Rimska Crkva 222
Franjevački duh 227
Službe u Orlovstvu 241
Svećenici u organizaciji 241
Prednjak Orlu 243
Teme s područja morala 248
Vlast i poslušnost 248
Orlovstvo stvara kršćanske ćudoredne običaje 258
Smjernice HOS-a i SHO-a za ćudoredne običaje 261
Kršćanski društveni poredak - Brak i obitelj 269

Sadašnja dekadenca i suvremene zablude 272
Narodno kolo 284

Drugi dio
K A T O L I Č K A A K C I J A

Sadržaj Drugoga dijela 289
Uvod u rukopise Katoličke akcije 290
V e ć i s p i s
KATOLIČKA AKCIJA I KATOLIČKI POKRET 291
M a n j i s p i s i
Katolička akcija - obilježje, definicija, cilj i sredstva 325
Katolička akcija - i njezino provođenje u Hrvatskoj 330
Teze o Katoličkoj akciji 335
Katolička akcija i sociologija 339
Centrale i biskupijska okružja prema
središnjici Katoličke akcije 343
Žensko pravo glasa 348
Krist Kralj društva 353

Treći dio
R A Z N I S P I S I

Sadržaj Trećega dijela 357
Uvod u Razne spise 358
V e ć i s p i s i
ŠKOLSKE ZADAĆE 1912./1913.. 360
KATOLICIZAM I NACIONALIZAM 373
NEISTINE O LURDU - SUD O EMILU ZOLI 411
M a n j i s p i s i
Nacrti predavanja 459
Naš unutarnji život 459
Pojam i potreba vjere 465
Bezgrešno začeće - 8. XII. 468
Djevičanstvo 475
Sv. Bruno i kartuzijanci 479
Sv. Dominik 482
Inkvizicija 484
Razno 487
Kristov stijeg 487

Objavljeni spisi 492
Dopisi - Bečki studenti nakon rata traže Istinu 492
Testament 494
Pogovor 495
Kazalo imena 497
Abecedno kazalo svih šest svezaka 504
Predmetno kazalo svih šest svezaka 510
Kratka biografija Bl. Ivana Merza 518

BIOGRAFSKI PODACI OSOBA S KOJIMA JE IVAN MERZ BIO U PISMENOM KONTAKTU

Ivan Merz je imao mnoge prijatelje i poznanike s kojima je bio i u pismenom kontaktu. Za bolje razumijevanje njegovih pisama korisno je znati biografske podatke tih osoba, a donijeli smo ih u bilješkama na stranicama gdje su objavljena Ivanova pisma njima. Da bi se lakše došlo do njihovih podataka ovdje smo izdvojili njihova imena i dodali broj stranice gdje se opširnije navode njihove biografije.

Alfirević Ante 236, 276
Anaković Ilija 299
Basta Vjenceslav 99
Baudrillart Alfred Henri 175
Beaupin Eugene 175
Bilogrivić Nikola 33, 65
Brajša Ćiro 289
Cvitanović Šime 174, 194
Čelik Dragutin 80
Ćepulić Avelin 166
Eckert Rudolf 101
Filipović Mato 226
Kniewald Dragutin 367
Korošec Anton 147, 372
Kozelj Ivan 365
Kukula Ivan 363
Kumičić Marija 190
Mahnić Antun 183, 301
Maraković Ljubomir 38, 173
Marošević obitelj 182
Pandžić Krešo 324
Pelz Stjepan 67
Perica Petar 296
Protulipac Ivan 272
Pušić Miho 272
Rebac Marko 67, 243
Ritig Svetozar 170
Rogulja Petar 89, 302
Srebrnić Josip 272
Stanković Marica 344
Šeper Franjo 276
Vanino Miroslav 203
Vrbanek Josip 212
Zechner Ljudevit 64, 73
Živković Andrija 286

KAZALO IMENA

U ovome Kazalu imena *podebljane brojke pojedinih stranica (boldirane) uz neka važnija imena označuju stranicu na kojoj se u bilješkama nalaze biografski podaci tih osoba s kojima je Ivan Merz bio u pismenom kontaktu.*

A

Akšamović, msgr. Antun, biskup 282, 284, 286, 287, 289, 323, 325, 333, 360, 361, 365, 366, 370, 373, 374, 377, 389
Alfirević, p. Ante, SJ 197, 200, **236, 276**
Anaković, mons. Ilija 9, **299**
Anča, vidi: Marošević Anka
Anđelko, (Belić) 270
Anđelković 310
Anka, vidi: Marošević Anka
Ante, (Hvar) 373
Arnou, p. SJ, 376
Atijas 73, 119
Aurelija, č. s. 220

B

Babić, B. 74
Badaj, (gđica) 379
Baković 129
Bakšić, mons. dr. Stjepan 196, 215, 271, 371, 379, 382
Barić, Stjepan 325
Bartol, (Hvar) 373
Basta, fra Vjenceslav OFM **99,** 102
Baty 250, 251
Baudrillard, Em. Alfred Henri, kardinal **175,** 179, 180,
Bauer, msgr. Antun, nadbiskup 8, 260, 261, 265, 278, 322, 334, 351, 354, 356, 359, 360, 361, 362, 371, 390
Beato Angelico 395
Beauchesne 196
Beaupin, mons. Eugène **175,** 196, 198, 205, 206, 210, 227, 229, 231, 234, 249, 250, 251, 254, 255,
Begouin 210, 236, 252
Belančić 73
Belić, dr. Matija 8, 9, 13, 189, 192, 201, 202, 210, 214, 227, 230, 232, 267, 268, 270, 273, 274, 275, 291, 329
Belić, p. Miljenko, SJ 267, 270
Belić-Marošević, Paula 8, 267, 271, 275
Beluhan, mons. Milan 310, 320, 346, 373, 377

Benedikt XV., papa 125, 126, 183
Beppo (Hvar) 373
Berislav (Jović) 107
Bernardica 270
Bernoville 198, 221
Bertrin 179
Biazziotti, mons. Ivan 9, 278
Bilogrivić, vlč. dr. Nikola 5, 6, 7, 12, **33,** 34, 35, 39, 41, 45, 47, 48, 50, 53, **65,** 66, 67, 70, 71, 73, 74, 79, 81, 85, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 106, 108, 109, 111, 113, 114, 116, 118, 119, 120, 129, 131, 134, 136, 137, 145, 146, 150, 151, 152, 154, 155, 160, 166, 167, 168, 169, 170, 189, 222, 407
Biserka (Brajša) 331
Blašković, don Mate 10, 13, 345, 369, 393, 408
Bojanić, don Vjeko 350
Bonefačić, msgr. Kvirin Klement, biskup 312, 313, 316, 334, 335, 344, 385, 386
Bossuet 395
Boubé, P., SJ 256
Bourgoin 233
Božidar (Brajša) 289
Božidar (Jović) 107
Brajša, dr. Ćiro 9, **289,** 331
Bressan, msgr. Luigi, biskup 162
Brière, P. De la 204
Bulić, don Frane 27
Bulut, Dane 62
Buntić, fra Didak, OFM 153, 222, 230, 256
Burzić, A. 26, 27, 117, 119, 128

C

Caligiero, kardinal 314
Cankar, vlč. 174, 290
Carić, J. (Hvar) 373
Carl, stric I. Merza 59
Castelnau, general 315
Cerovac, Drago 335, 348
Charles 196
Chevillotte, č. s. Marie Denise 189
Claudel 184, 203, 204, 208, 215, 234, 239, 250, 394, 395, 399, 405
Cornette, mons. 344
Cvitanović, dr. Šime 95, 107, 110, 116, 228, **174,** 183, **194,** 215, 227

Č

Čekada, dr. Smiljan 348
Čelik, msgr. Dragutin, biskup 68, 73, **80,** 85, 90, 106, 109, 136
Čengić, Augustin 62

Ć

Ćepulić, Avelin **166**, 173, 196, 211, 226, 236, 250, 277, 287, 291, 323, 335, 342, 346, 385,
Ćepulić, Drago 234, 236, 277, 342

D

D'Annunzio, Gabriele 175

Dante 83, 84, 91, 96, 103, 141, 394, 395
De Finance, p. Joseph, SJ 187
Delay, abbe 215
Dević, prof. 145
Dinko (Hvar) 373
Divić 168
Dočkal, dr. Kamilo 356
Donadini 350
Doulcet, M. ministar 234
Dragan – vidi: Marošević Dragan
Dragoš, vidi: Marošević, Dragan
Dubois, kardinal 211
Dugački, Zlatica 379
Dugački, Zvonko 335
Dujmović 170, 171, 173, 252
Dujmušić 97
Dulka 97
Dušić 323
Dvornik, dr. 175

Dž

Džaja, fra Mirko OFM 9, 13, 285

Đ

Đurđenka, P. 120

E

Eberle 246
Eckert, dr. Rudolf **101**
Ehrlich, vlč. dr. 229
Elizabeta, č. s. M. 117
Emonet, P. 388
Esch, p. SJ, 357

F

Felici, Foto, Rim 277
Ferrari, k ardinal 297, 339, 374, 401
Filipović, p. Mato SJ, 166, **221,** 226
Filipović, Stipe 84
Finika 270
Foretić, p. Bruno, SJ 262, 265, 277, 312, 335, 336, 337, 339, 340, 344, 356, 365, 385
Fritz 59

G

Gaho, vlč. 227
Galkovski 254
Gasparri, Em. Petar, kardinal 314, 340, 343
Gheon 395
Gračanin, Marija 10, 374
Gračanin, vlč. dr. Đuro 169, 174, 176, 177, 181, 183, 192, 204, 208, 209, 211, 228, 229, 232, 234, 252, 374
Gretha 59
Grgec, prof. Petar 101, 292, 293, 295, 347
Grünwald, Oskar 124
Gunčević, vlč. Josip 300
Gusti 241

H

Habdija, Zora 220, 250
Händel 173
Hanuš, M. 315
Hausherr, p. Irénée, SJ 8, 258, 259

Heinrich, stric I. Merza 7, 58, 59, 122
Hermina 59
Hildebrand, dr. 233
Hođić 112
Homer 395
Honnay 388
Hosut 373
Hugo 395
Hus, Jan 315
Husar 35
Hussarek 246
Huysmans 106, 147, 219, 226, 268, 271, 399, 404

I

Inviolata, č. s. 220
Ivanović, Sergej 241
Ivka (Brajša) 289
Ivšić, vlč. dr. Milan 175, 180, 183, 185, 192, 210, 231

J

Johannete, R. 193, 234
Jörgensen 99, 103, 106, 113, 116
Juračić, Drago 234
Juretić, vlč. 193, 194, 195, 200, 202, 206, 208, 227, 230, 328
Jurić, Jerko 350

K

Kamber, vlč. Dragutin 378
Karađorđević, Petar 163, 164
Karlo Veliki 328
Karlo, Habsburški, car 98, 101, 177
Katannom, dr. 173
Katarina, Bos. Kraljica 277
Katović, Anto 6, 60, 62
Kerubin, fra 344
Klarić, vlč. dr. Marko 313, 335
Klodvig 328
Knežević 233
Kniewald, vlč. dr. Dragutin 184, 187, 188, 212, 230, 237, 260, 275, 277, 326, 328, 330, 342, 343, **367**, 396
Kočiš 68, 73, 106
König, Dragutin 26, 28, 40, 41, 45, 64, 241
Korošec, vlč. dr. Antun **147**, 163, **372**
Kovačić (hotel, Hvar) 358
Kovačić, don Šime 10, 13, 303, 357, 372, 373
Kozelj, p. Ivan SJ **365,** 371
Kralik, vlč. Franjo 9, 13, 322
Kraljević Marko 96
Kranjciški 145
Kratina 156
Krek, Janez 118, 121, 171, 184
Kučinić, Milan 62
Kuhar, vlč. 180, 183, 192, 196, 201, 230
Kuharić 256
Kukula, vlč. Ivan 10, 13, 303, **363**
Kulovac 117, 386
Kumičić, Marija **190**

L

Lach 350
Lados 145
Lahner 216
Lamartine 395

Lang, msgr. Josip, biskup 210, 263, 379, 385
Laura, č. s. 220
Lehpamer, Josip 313, 379, 382
Leon XIII., papa 330
Lescure 196
Lichtenstein 246
Lochner 30, 31
Lončar, vlč. dr. Pavao 10, 303, 351, 352, 355
Lugarde 230

M

Machiedo, Drago (Hvar) 373
Mađer 211
Mahnić, msgr. Antun, biskup 40, 90, 151, 152, 156, 180, **183,** 185, 186, 200, 211, 236, 276, 294, **301,** 302, 314, 322, 324, 325, 326, 329, 330, 356, 382, 384, 391, 393, 394, 401, 402
Mainage 179, 230
Majetić, Mira 9, 10, 287, 378
Majnarić 310
Malinar, Jerolim 266
Mamuša, Anto 368
Mandić 344
Mapirka, pater 181
Maraković, dr. Ljubomir 5, 6, 7, 8, 12, 14, 17, 20, 34, 36, 37, **38**, 40, 42, 43, 46, 47, 48, 55, 59, 65, 66, 72, 74, 78, 82, 83, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 102, 103, 105, 107, 110, 111, 115, 116, 118, 123, 124, 128, 133, 136, 137, 140, 143, 145, 149, 153, 156, 157, 169, **173,** 174, 177, 181, 182, 183, 184, 185, 187, 188, 189, 192, 194, 197, 198, 200, 202, 203, 204, 207, 208, 209, 211, 213, 214, 215, 216, 218, 221, 222, 227, 229, 230, 231, 232, 235, 249, 250, 251, 253, 255, 256, 259, 271, 292, 295, 407
Marijanović, Bogdan 149
Marko, (Brusje) 373
Marković, vlč. dr. Zvonimir 9, 10, 13, 303, 318, 343, 388, 399
Markulin, dr. S. 136, 168, 174, 196, 235
Marošević, Anka 226, 267, 269,
Marošević, Dragan 8, 9, 111, 133, 140, 182, 188, 202, 211, 212, 221, 223, 224, 225, 226, 249, 251, 252, 267, 269, 270, 271, 291, 321, 403, 406
Marošević, Marija 9, 182, 226, 267, 269, 291, 300, 329, 339
Marošević, Obitelj 7, 8, 13, 169, **182,** 267, 269, 270, 304
Marošević, Paula Belić 8, 267, 271, 275
Matasović, dr. Tunja (Antun) 186, 214
Matija (Jović) 107
Matulić, Marije 254, 295, 298, 318, 319, 332, 349
Meixner, R. 180
Mercier, K. 181
Mersch, Ignatz 5, 25, 26, 31, 85
Meštrović, Ivan 184
Metzger, dr. 233
Michaut, J. 178, 190, 206, 214, 235, 241, 247, 255

Mikulić, Rude 326
Mileta, msgr. Jerolim, biskup 320, 333, 344
Miron, fra 167
Mišić, msgr. Alojzije, biskup 313, 316, 333
Mlinarić 331
Montesquieu 242
Mrkun, vlč. 288
Mujagić, Muhamed 26, 27, 60, 112, 117, 119, 140
Musa Kesedžija 96
Musset 395

N

Nazor, Vladimir 65, 66, 71, 72, 73, 75, 76, 77, 78, 83, 84, 90, 97, 111, 171
Nazori mali, (Hvar) 373
Nevenka (Belić), 270
Nikšić, Elza 379, 382
Nuk, vlč. Vilim 335, 344

Nj

Njarady, msgr. Dionisije, biskup 263, 316

P

Pallestrina 395
Pandžić, p. Krešo, OFM 9, 10, 13, 303, **324,** 333, 362, 369, 389
Pavelić, p. Milan SJ 227
Pečnjak, vlč. 292, 293, 295
Pellegrinetti, msgr. Hermenegildo 9, 10, 13, 303, 304, 306, 338, 348
Pelz, prof. Stipo 5, 6, 33, 53, 56, 65, **67**
Perica, p. Petar, SJ 9, 10, 13, **296,** 297, 303, 323, 385
Perović, fra Bonifacije, OFM 344
Petar (Brajša) 289
Petlić, dr. 380, 388
Petrović, Milan 256
Pilepić, mons. Ante 355
Pio X., papa 263, 317, 325, 327, 353
Pio XI., papa 260, 301, 348, 413
Plach, Rudolf 27, 28, 40, 41, 45, 48, 52, 68, 147, 165, 268
Polić-Kamov 107
Predrag (Belić) 267, 270, 275, 330
Premuš, msgr. Dominik, biskup 9, 278, 298
Prešeren, č. s. Vjekoslava 215
Prikryl 255
Protić 236
Protulipac, dr. Ivan 9, 254, 258, **272,** 281, 283, 285, 287, 291, 292, 320, 331, 332, 336, 337, 338, 342, 344, 345, 346, 348, 373
Pušić, msgr. Miho, biskup 10, 13, 208, **272,** 303, 344, 349, 369, 372, 374, 386
Pyrzynski 251

R

Radić, don Ante 8, 9, 13, 230, 236, 278, 303, 320, 322, 323, 365
Radić, Stjepan 230, 236, 313, 325

Rafaela, č. s. 199
Ramljak 293
Rebac, dr. Marko, **67**, 116, **243,** 255
Ribarić, prof. Josip 71, 73, 75, 76, 77, 78, 90
Richter, dr. Branko 194, 215
Richter, prof. Franjo 78, 112, 156, 194, 215
Ritig, vlč. dr. Svetozar **170,** 171
Rodin 84, 184
Rogić, vlč. 366
Rogulja, dr. Petar 88, **89,** 145, **302**, 310, 324, 325
Rudder 244
Rusan, vlč. Josip 269, 310

S

Sangnier, Marc 198, 229, 230, 233, 236
Sarjanović, don Niko 10, 303, 363
Sečkar, mons. Ivan 333
Sertillange 179, 381
Skok, dr. Petar 59
Slamić, vlč. Antun 336, 371, 379, 382, 384
Slavica 289
Smerdel, Ton 398
Smodej, vlč. 355
Sofoklo 395
Sokol, vlč. Josip 331, 333
Sokolović, fra Kleto 230
Solovjev 116
Srebrnić, msgr. Josip, biskup 9, 10, 13, 156, **272,** 287, 292, 303, 304, 328, 333, 346, 352, 354, 355, 356, 357, 359, 364, 366, 367, 369, 370, 372, 373, 377, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385
Stanko (Brajša) 289, 331
Stanko, (Belić) 270, 289, 331
Stanković, Marica 9, 10, 19, 286, 296, 338, 339, **344**, 368, 379
Stepinac, Alojzije 262
Suljić 73, 96, 112, 117, 119, 128
Sv. Alojzije 291, 368
Sv. Antun Padovanski 209
Sv. Augustin 376
Sv. Ćiril i Metoda 277, 364
Sv. Dionizije Areopagita 238
Sv. Franciska Chantal 292
Sv. Franjo Borgia 222
Sv. Franjo Saleški 386
Sv. Ivan Krizostom 221
Sv. Ivana Arška 205, 207, 208, 210, 215, 220, 291, 300, 321, 364
Sv. Josip 384
Sv. Katarina 182, 231
Sv. Luka 223
Sv. Ljudevit 328
Sv. Mala Terezija 287
Sv. Marija Margareta Alacoque 238
Sv. Mauricije 296
Sv. Pavao – Obraćenje 374
Sv. Ruža Limska 271
Sv. Silvestar 184
Sv. Terezija Avilska 21, 159, 396, 413
Sv. Toma 386
Sv. Vinko Paulski 143, 348
Svoboda, Miroslav 281, 283, 285, 287

Š

Šarić, msgr. Ivan Ev., nadbiskup 13, 111, 117, 275, 288, 309, 312, 323, 325, 326, 332, 333, 334, 336, 343, 344, 345, 346
Šćetinec, Juraj 169, 174, 175, 177, 178, 179, 181, 183, 192, 196, 204, 206, 209, 210, 211, 231, 232, 235, 247, 250
Šeper, kardinal Franjo 8, 10, 13, 14, 273, **276**, 375, 376, 377
Šepić 77
Šimrak, msgr. Janko, biskup 180, 205, 227
Švigir, Viktorija 300

T

Terseglav 174
Teschner 30, 241
Tieck 97
Trumbić 236
Tunja – vidi: Matasović 1, 84, 214

U

Ujević 326

V

Valery-Radot 182, 196
Vanino, p. Miroslav SJ, 7, 8, 17, 169, 176, 184, 189, **203,** 204, 228, 249, 253, 254
Velnić, fra 166
Vera (Richter) 194
Verlaine 395
Vermeersch, p. SJ, 343
Veronika, č. s. 220
Vikica 335
Vjekoslava, č. s.: vidi Prešeren V.
Vlaho, Žarko 312, 313
Vodanović, don Jerko 386
Vrbanek p. Josip SJ, 8, 9, 13, 186, 190, 192, 200, **212,** 226, 238, 271, 303, 341, 345

W

Whitmann 84
Wolf, opat 310

Z

Zarić 364
Zechner, ing. Ljudevit 16, 64, **73,** 74, 75
Zera 241
Zola 244, 268, 402, 405, 416
Zorka (Brajša) 289
Zudenigo, dr. 366
Zvonko (Dugački) 335

Ž

Žanko, Dušan 346, 408, 502
Živković, vlč. dr. Andrija 10, **286,** 324, 364, 365, 384, 389

KAZALO MJESTA

U ovome kazalu nisu doneseni brojevi stranica za samo četiri grada s kojima je Ivan Merz bio bliže povezan: Banja Luka, Beč, Pečuh, Zagreb. Razlog je što se ta mjesta veoma često spominju u njegovim pismima pa bi bilo suvišno da ih se još posebno navodi u kazalu jer se lako mogu pronaći u naslovima njegovih pisama. Budući da se neka mjesta ponavljaju uzastopce na pojedinim stranicama, u tom slučaju je naznačena prva i posljednja stranica s oznakom spojne crtice: to znači da se na svakoj stranici u tom rasponu nalazi spomenuto određeno mjesto (npr.: 1-5).

A

Aleksandrovo (Košljun) 291
Asiago 124, 128, 129, 130

B

Bečko Novo Mjesto, 5, 17, 33-46
Beograd 9, 10, 13, 149, 205, 255, 300-306, 325, 338, 348, 363, 386
Beuron 173, 200
Bjelovar 9, 25, 281, 283, 285, 287
Bled 336
Bolzano (Bozen) 98, 99, 125, 144, (ostalo vidi pod: Bozen)
Bozen (Bolzano) 96, 98-102, 104-108, 124-127, 132-134, 146 (ostalo vidi pod Bolzano)
Brač 25, 320, 337, 372
Bruneck (Brunico) 104
Brusje 25, 345, 349, 350, 373

C

Campo 146, 147
Carigrad 250
Casara 144
Cerovnik 374
Ceylon 193
Cidalchis 158

D

Dol 25, 349
Dolac 9, 12, 13, 285
Dolomiti 6, 7, 93, 97, 103, 108, 119, 148, 150, 161
Donji Vakuf 62
Dosso del Fine, 93, 95, 103, 105
Draginci 323
Dubrovnik 5, 25, 26, 27, 28, 255, 307

Đ

Đakovo 8, 9, 19, 13, 170, 214, 232, 255, 267-276, 282-291, 299, 303, 307, 310, 318, 329, 342-346, 360-369, 373, 388, 389, 392

F

Feldre 131
Feltre 145, 148
Fontana Secca 150-153
Fribourg 200, 205, 211, 212, 214, 254

G

Gorica 301
Grablje 25, 348, 349, 350
Graz 6, 65, 68-72, 84, 111, 118, 159, 168, 238, 301

H

Homec 131, 297
Hvar 9, 10, 13, 25, 212, 303, 307, 342, 344-350, 357, 358, 363-373, 386, 393

I

Incin 135, 136, 140
Insbruck 110, 229, 301

J

Jajce 255
Josipdol 374

K

Kahlenberg 52
Karlovac 9, 13, 289, 331
Košljun 291, 292, 296, 323, 329, 339, 342, 344
Kotor Varoš, 159, 163
Kotor 25, 28, 307
Križevci 307
Krk 9, 10, 166, 276, 301, 307, 328, 336, 346, 355-359, 364-367, 370-379, 382-385

L

Lausanne 270
Lavov 49, 60
Lebring 6, 66, 68, 83-87, 146, 154, 156, 158, 159
Lemberg 49, 60
London 193
Lungenbruck 259
Lurd 179, 187, 188, 211-215, 217, 219-224, 230, 238, 241, 243-246, 249, 247, 268, 270, 271, 278, 287, 344, 364, 397, 402, 408, 411

Lj

Ljubljana 117, 174, 201, 227, 229, 255, 260, 264, 282, 334, 384

M

Mährieck 44
Maribor 166, 193, 255, 282
Maslovare 139, 160, 163, 407
Milano 175, 339, 387, 407
Mödling 173
Monte Fontanel 149, 150
Monte Lefre 161, 162
Monte Pertico 145
Monte Rasta 128, 129, 130
Montel Solarol 153, 154

Mostar 13, 25, 28, 57, 116, 255, 307, 313
Mrkonjić Grad 139
München 193
Mürzzuschlag 6, 66, 81-84

N

Novi 25, 26

O

Opatija 5, 25, 29, 30, 31, 32, 77
Orleans 207
Osijek 6, 52, 53, 56, 67, 271, 273, 281, 337, 340

P

Paray-le-Moniale 226, 238
Pariz 7, 8, 11-14, 17-20, 121, 139, 169, 171, 174-184, 187-212, 215-223, 227-236, 237-248, 249-256, 258, 267, 270, 271, 374, 397
Philadelphia 193
Planina sv. Križ 9, 331, 332, 336, 337, 338, 342, 343, 344, 407
Plzen 23, 24, 56, 58, 59, 122
Postira 25, 344, 345, 349, 350, 386
Prijedor 5, 17, 21, 22, 70, 250
Primolano 147
Pula 25, 26

R

Rab 364, 366
Rajhenburg 255
Regensburger Hütte 99, 103, 104
Remete 310, 321
Rijeka 101, 255
Rim 187, 229, 236, 273, 274, 276, 277, 278, 279, 339, 364, 375, 380
Roalte 156
Rocca 134

S

Salona 27, 36
Santa Maria 132
Sarajevo 5-9, 13, 25, 28, 36, 39, 41-50, 53, 66-74, 78-95, 98-118, 123, 128, 133, 136, 140-149, 153-157, 255, 289, 302, 307, 309, 312, 322, 323, 333
Seewiesen 6, 66, 86, 87, 88, 89-92, 130
Senj 6, 67, 260, 307
Slovenska Bistrica 6, 16, 64, 66, 71-74, 78-82
Solarol 154, 155, 156
Solin 5, 25, 27
Split 5, 9, 10, 13, 25, 26, 27, 236, 255, 276, 296, 307, 322, 323, 344, 345, 346, 372, 375, 385, 386
Stenjevac 300
St. Gregorio 140, 141
St. Lo 228, 229
St. Ulrich 155, 156, 157
Strassbourg 256
Subotica 286, 307, 323
Sušak 25, 26, 344
Sv. Ilija (Varaždin) 9, 10, 287, 378
Sv. Kristina 100, 102
Sv. Nedjelja (Hvar) 345

Š

Šibenik 5, 8, 13, 25, 26, 214, 276, 278, 303, 307, 318, 320, 322, 323
Široki Brijeg 9, 10, 303, 324, 362, 389
Šolta 320, 337

T

Tolmezzo 156, 158, 159
Toulouse 187, 200, 210, 212, 214, 220
Travnik 7, 8, 9, 13, 53, 54, 61, 62, 101, 203, 228, 249, 253, 255, 283, 285
Trento 7, 132, 161, 162
Trst 5, 25, 26, 97, 174, 175, 255
Tuzla 33, 65

V

Veliko Trgovišće 182
Venecija 150, 175
Versailles 192, 206
Vilaga 153, 154
Villa Agnedo 161, 162
Vinkovci 323

W

Wiener Neustadt, 33, 42 (vidi Bečko Novo Mjesto)

Z

Zemun 9, 300
Zingarella 109-124

NAJVAŽNIJE KNJIGE O IVANU MERZU

Ovdje donosimo popis najvažnijih knjiga o Ivanu Merzu prema kronološkom redu kako su bile objavljivane u tisku. Među njima su i knjige s odabranim tekstovima Ivana Merza koje je odabrao i priredio postulator Božidar Nagy, ali je kao autor naravno naveden Ivan Merz. Ostale publikacije kao i bibliografija svih članaka koji su o Merzu objavljeni nalazi na internetskoj stranici Ivana Merza www.ivanmerz.hr u direktorijima: knjige, članci i studije o Ivanu Merzu. U ovome popisu nije navedeno pet doktorskih disertacija o Ivanu Merzu; podaci o njima nalaze se na 20. stranici ovoga 7. sveska. Također u ovome popisu nismo uvrstili naslove dosadašnjih šest svezaka njegovih Sabranih djela. Opširni podaci o njima nalaze se na kraju ovoga 7. sveska na prethodnim stranicama gdje smo donijeli Sadržaje svih šest do sada objavljenih svezaka njegovih Sabranih djela.

Dragutin Kniewald: *Dr. Ivan Merz – život i djelovanje.* Zagreb, 1932., 272 str.

Autori razni: *Božji čovjek Hrvatske – Dr. Ivan Merz.* Zbirka eseja i članaka prigodom 10. obljetnice smrti I. Merza. Zagreb, VKS, 1938. Pretisak iz časopisa *Život*, br. 5, 1938., str. 241-320.

Josip Vrbanek: *Vitez Kristov - Ivan Merz*. VKB i VKS, Zagreb, 1943., 254 str.

Božidar Nagy: *Borac s bijelih planina – Ivan Merz*. FTI, Zagreb, 1971., 372 str.

Božidar Nagy: *Prijatelj mladih - Ivan Merz*, Zagreb, Postulatura I. Merza, 1974., 132 str.

Pojava i značenje dr. Ivana Merza u Crkvi u Hrvatskoj. Zbornik radova sa Simpozija održanog 1978. g. prigodom 50. obljetnice smrti Ivana Merza. Zagreb, Postulatura I. Merza, 1979., 132 str. Radovi su objavljeni također i u: *Obnovljeni život*, br. 4, 1979.

Dušan Žanko: *Svjetlo na gori – Dr. Ivan Merz*. Zagreb, 1990., 75 str.

Ivan Merz: *Put k suncu*. Odabrani tekstovi Ivana Merza. Priredio Božidar Nagy. Zagreb, FTI, 1. izd. 1978., 2. izd. 1993., 232 str.

Božidar Nagy: *Ivan Merz, istaknuti laik u svjedočenju Evanđelja*. Zagreb, Postulatura I. Merza. 1996., 56 str.

Simpozij o Ivanu Merzu prigodom 100. obljetnice rođenja. Zbornik radova sa Simpozija održanog 14. XII. 1996. g. *Obnovljeni Život*, br. 3/4 1997., str. 223-334.

Fabijan Veraja: *Ivan Merz - pionir Katoličke akcije u Hrvatskoj* (na talijanskom). Vatikan, 1998., 1104 str.

Ivan Merz: *Plamen za visinama*. Zagreb, FTI, 1999. 128 str.

Ivan Merz: *Misli*. Zagreb, Postulatura I. Merza, 1. izd. 2001., 2. izd., 2002., 64 str.

Kardinal Franjo Kuharić: *Ivan Merz - čudo milosti Božje*. Govori, izjave i propovjedi o Ivanu Merzu. Zagreb, Postulatura I. Merza, 2002., 64 str.

Ivan Merz: *Ljubav i čistoća.* Odabrani tekstovi. Priredio Božidar Nagy. Zagreb, FTI i Postulatura I. Merza, 2002., 260 str.

Anto Orlovac i Tomo Knežević (priredili): *Blaženi čista srca. Liturgijski vodič za Beatifikaciju Ivana Merza.* Banja Luka, Biskupski Ordinarijat, 2003., 96 str.

Bonaventura Duda i Stella Tamhina (priredili): *Suradnici u ostvarivanju Kraljevstva Kristova. Ivan Merz i Marica Stanković.* Zagreb, Kršćanska sadašnjost, 2003., 128 str.

Autori razni: *Glas Crkve o Ivanu Merzu*. Govori i izjave Pape Ivana Pavla II., kardinala i biskupa o bl. Ivanu Merzu. Split, Verbum, 2003.

Giampaolo Mattei: *Ivan Merz – program katoličkog života i djelovanja za mlade danas* (na talijanskom). Vatikan, 2003., 102 str. – Hrvatski prijevod iste knjige objavljen je pod naslovom: *Život za ideale. Životopis bl. Ivana Merza*. Verbum, Split, 2006.. 102 str.

Biskupi BK BiH: *Poslanica o Ivanu Merzu u povodu njegove beatifikacije.* Biskupski ordinarijati: Sarajevo, Banja Luka, Mostar, Trebinje, 10. V. 2003., 14 str.

Božidar Nagy: *Ivan Merz – Putokaz suvremenom naraštaju*. Kratka biografija. Postulatura Ivana Merza, Zagreb 2003., 64 str.

Anto Orlovac i Ivica Božinović (priredili): *Zemljo Bosno i Hercegovino Papa te nosi u srcu!* Monografija beatifikacije bl. I. Merza u Banjoj Luci, 22. VI. 2003. Banja Luka, Biskupski Ordinarijat, 2003., 168 str.

Božidar Nagy: *Bl. Ivan Merz i Crkva*. Studija o Crkvi u životu i shvaćanju bl. Ivana Merza. Zagreb, Postulatura bl. I. Merza, 2003., 380 str. – (Za sada dostupna samo na Internetu: www.ivanmerz.hr)

Božidar Nagy (priredio): *S Blaženim Ivanom na Kristovom putu*. Zbirka molitava, tekst mise i prigodni tekstovi za slavlja u čast bl. Ivanu Merzu. Zagreb, Postulatura bl. I. Merza, 2004., 128 str.

Zoran Filipović: *Sveti Otac Ivan Pavao II. u Drugom pastirskom pohodu Bosni i Hercegovini*. Banja Luka 22. lipnja 2003. Beatifikacija Ivana Merza. Sarajevo-Zagreb-Banja Luka, 2004., 224 str.

Božidar Nagy: *Izvor života – Blaženi Ivan Merz i Euharistija*. Postulatura bl. I. Merza, Zagreb, 2005., 96 str.

Josip degl'Ivellio: *Hvala Ti, Orle Kristov*. Zbirka glazbenih skladbi u čast bl. Ivana Merza. Zagreb, Postulatura bl. I. Merza, 2005., 96 str.

Velimir Blažević i Ivica Božinović (priredili): *Ljubav sve nadvladava. Ivan Pavao II. u Banjoj Luci 2003.-22. lipnja-2013. Monografija.* Biskupski Ordinarijat i Franjevački samostan, Banja Luka, 2013., 238 str.

Ivan Merz: *Utjecaj liturgije na francuske pisce.* Doktorska disertacija. Postulatura Ivana Merza, Zagreb, 2013., 438 str.

Domagoj Jakumetović i Krešimir Jakumetović: *Apostol Kristov*. U pravi trenutak, Vukovar 2016., 272 str.

Popis ostalih publikacija o bl. Ivanu Merzu, čiji broj prelazi šezdeset naslova, nalazi se na službenoj internetskoj stranici Postulature Ivana Merza: www.ivanmerz.hr

Sedmi svezak Sabranih djela bl. Ivana Merza sadrži njegovo dopisivanje s roditeljima, prijateljima i suradnicima u Katoličkoj akciji i Orlovskoj katoličkoj organizaciji. Korespondencija obuhvaća razdoblje od 1905. do 1928. godine. Kroz ova se pisma bolje upoznaju karakter, duhovnost i katolička fizionomija osobnosti bl. Merza. Osim toga, njegova pisma, pogotovo iz posljednjega razdoblja njegova života, imaju ne malu povijesnu vrijednost za poznavanje osoba i događaja iz vremena u kojem je Merz živio i djelovao; ona su i dragocjeni dokumenti o djelovanju Hrvatskoga katoličkog pokreta u kojem je Merz bio jedan od glavnih sudionika svoga vremena.

Njegova korespondencija može se podijeliti u četiri skupine. Prvu čini njegovo dopisivanje s roditeljima koje je bilo posebno obilno tijekom triju ratnih godina 1916.-1918. Druga skupina odnosi se na njegova gimnazijskog profesora dr. Ljubomira Marakovića. Treća skupina pisama upućena je njegovim prijateljima i poznanicima, među kojima je na prvome mjestu njegov banjolučki prijatelj Nikola Bilogrivić. Četvrta skupina pisama nastala je u posljednjem razdoblju njegova života u Zagrebu, od 1922. do 1928. godine, kad je već bio profesor i aktivan djelatnik u katoličkim organizacijama svoga vremena. Većina tih pisama odnosi se na njegovo djelovanje u Orlovskoj katoličkoj organizaciji i na njegovo revno nastojanje za uvođenje Katoličke akcije u Crkvu u Hrvata.

Ovim sedmim sveskom Sabranih djela bl. Ivana Merza završeno je objavljivanje njegove pisane ostavštine. Međutim, da bismo dobili što bolju sliku o njegovu intelektualnom i duhovnom stvaralaštvu, na kraju ovoga sedmoga sveska dodani su Sadržaji svih šest svezaka njegovih spisa koji su bili objavljeni u razdoblju od 2011. do 2015. godine. Pregledavajući ove Sadržaje čitatelj dobiva uvid u širok opseg njegova interesnog područja te u bogatstvo raznih tema, književnih i vjerskih, koje je bl. Merz obrađivao u svojim brojnim spisima i koji su sada dostupni javnosti.

U pismima Ivana Merza objavljenima u ovome svesku, nalazimo mnoge potvrde njegovih vrlina te podatke o njegovoj iskrenoj i dubokoj katoličkoj pobožnosti koju neskriveno svjedoči i pred onima kojima se pismeno obraćao.

ISBN 978-953-7562-08-3
9 789537 562083